

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Vol. 12 No. 4

(July-August 2024)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4

(กรกฎาคม-สิงหาคม 2567)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2567)

Vol. 12 No. 4 (July – August 2024)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September – October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอมโนรมย์
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● บรรณาธิการบริหาร

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Executive Editor

Prof.Dr. Phra Medhivajarapundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● กองบรรณาธิการ

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นายสุชนา ศิริธัญญ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ดร.สัณญา เคนาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

● Editorial Board

Dr.Phrakru Nitithambundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phrakrupalad Adisak Vajirapaño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University
Dr.Sanya Kenaphoom
Rajabhat mahasarakham University

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Dr.Chalat Pratheuagrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Asst.Prof.Dr.Phamaha Maghavin Purisuttamo

Mahamakut Buddhist University

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr. Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตนโน (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประติสธิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr. Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

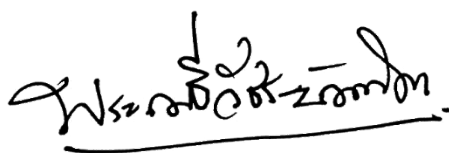
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ขุดองค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขออภัยไว้ด้วยความยินดี

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	

Effective Management Model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern Region.....	1268-1283
<i>Mongkhon Rophan, Poompipat Rukponmongkol and Worawit Sittisopol</i>	
The Political Attitudes and Behavior of the Gender Gap: Evidence from Upper Northern Thailand	1284-1294
<i>Ubonwan Subhasaen and Wanlapat Suksawas</i>	

บทความวิจัย: Research Articles

ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง ในจังหวัด ลำพูน: Thainess and Otherness of Tai Lue, Thai Yong, and Karen Ethnic Groups in Lamphun Province.....	1295-1309
<i>พระครูภาวนาโสภิต บุญญวิศิษฐ์ เมืองวงศ์, ภราดร สุขพันธ์, จันทร์สม์ ตาปูลิง และ บุญญาดา ประภัสร์ศิริ:</i>	
<i>Phrakru Pavanasopit Bunyavisit Mueangwong, Paradorn Sukhphan, Chantaras Tapuling and Bunyada Prapattarasiri</i>	
การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างค่านิยมทาง การเมืองในพื้นที่ภาคใต้: Communication for Leader Characteristics in Chief Executive of the Local Administrative Local Organization for Building Political Popularity in Southern Area.....	1310-1325
<i>เอกกร มีสุข, วิทยาธร ท่อแก้ว, กานต์ บุญศิริ และ สมาน งามสนิท:</i>	
<i>Akkorn Meesuk, Wittayatorn Torkaew, Kan Boonsiri and Sman Ngmsanit</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน: The Model for Developing the Competencies of Early Childhood Teachers to Promote the Provision of Experience Emphasizing Executive Functions in Early Childhood in Private Schools.....	1326-1340
ไอรฎา นุ่มฤทธิ์, สติรพร ชาวนชัย และ จิติมา วรณศรี: <i>Irada Numrith, Sathiraporn Chaowachai and Jitima Wannasri</i>	
การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์: The Development of Analytical Reading Ability of First-Year Secondary School Students by Using Cooperative Learning Management Based on the Jigsaw Technique.....	1341-1354
รัตน์สุดา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และ ปิยาภรณ์ พิชญากิรัตน์: <i>Ratsuda Wisetdee, Sariyagan Yeekengaem and Piyaporn Pitchayapirat</i>	
ความร่วมมือและการปรับตัวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวยวนตำบลต้นตาล อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี: Cooperation and the Adaptation on Cultural Diversity of Yuan Community, Ton Tan Sub-District, Sao Hai District, Saraburi Province.....	1355-1367
ดวงกมล เวชวงศ์ และ นรีนุช ดำรงชัย: <i>Duangkamon Wetchawong and Nareenoot Damrongchai</i>	
การพัฒนาแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย: The Development of a Model for the Provision of Learning Experiences to Enhance Language Skills in Early Childhood.....	1368-1382
ณัฐธยาณี เพชรผา: <i>Nattayanee Phechpha</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงานของนักเรียน นักศึกษา สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ: The Development of an Activity Model to Enhance the 21st Century Learning Skills in Relation to Life and Career Skills for Students in Food and Nutrition Department..... วรารัตน์ ทิมหิมี, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ วิชัย เจริญธรรมมานนท์: <i>Wararut Timngim, Jomkhwun Suwannarak and Wichai Charoenthanmanon</i>	1383-1394
การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1: The Development of a Reflective Thinking Activity Package Through Folk Literature by Using the Discovery Teaching Method and a Field Trip for the 4th Year Elementary School Students under Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1..... ผาณิตา น้ำจันทร์ และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง: <i>Phanita Numjan and Watcharapat Techawattanasiridamrong</i>	1395-1410
การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์. ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี. ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2: The Development of Reading Comprehension Skills by Using OK5R Teaching Method with CIRC Technique for the 5th Year Elementary School Students in Schools under Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 2..... เกียรติสุดา สุขสุด และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง: <i>Keirtsuda Suksud and Watcharapat Techawattanasiridamrong</i>	1411-1422

การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับ
กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษา นครนายก: The Development of a Science Activity
Package Using the Learning Center Teaching Method Combined with and
Engineering Design Process for the 6th Year Elementary School Students,
Na Khon Nayok Primary Educational Service Area Office..... 1423-1434

เกษณี พิมพ์าลัย และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง:

Kessanee Pimpalai and Watcharapat Techawattanasiridamrong

การศึกษามาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีปกติใหม่ในประเทศไทย: The Study of Measures for
Managing and Preventing the Spread of COVID-19 to Promote New Normal
Tourism in Thailand..... 1435-1448

สิริพร เขตเจนการ:

Siriporn Khetjenkarn

การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการ
เรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก: The Development of the
Activity Package Using Project-Based Learning Management Combined
with a 5-STEP Learning Process to Promote the Problem-Solving Skills of
Primary School Students under Nakhon Nayok Primary Educational Service
Area Office..... 1449-1461

อนุพงษ์ สุขสมจิต และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง:

Anupong Soksomjit and Watcharapat Techawattanasiridamrong

- การพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล: Development of a Model and Mechanics Integrating Knowledge from the Best Practices of a Professional Learning Community for the Escalation of Educational Quality System in Educational Institutions in Bangkok and the Metropolitan Region..... 1462-1476
- ทยาตา รัตน์ภิญโญวานิช, มนต์รี แยมกสิกร,
วรรณภร ศิริพละ และ กุลกาญจน์ สุวรรณรักษ์:
*Thayata attanaphinyowanich, Montree Yamkasikorn,
Wannaporn Siripala and Kulakarn Suwanrak*
- การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วย งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก: Development of Analytical Thinking and Learning Achievement of Mathayomsuksa 4 Students on the Unit of Work and Energy by Using STAD Technique with Graphic Organizers..... 1477-1490
- นวกาญจน์ แสนมานิช, ถาดทอง ปานศุภวัชร และ ทรรัชกร วรรณะสาร:
*Nawakarn Saenmanoch, Thardthong Pansuppawat
and Hassakorn Wattanasarn*
- อนาคตภาพของระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า: The Scenario of the System for Promoting Health Literacy among the Elderly in the Next Decade..... 1491-1504
- อรุณศรี พลเพิ่ม, มาลี ไชยเสนา และ กุลชญา ลอยหา:
Arunsri Pholperm, Malee Chaisena and Kulchaya Loyha
- ปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับในพื้นที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร: Factors Predicting the Use of Chauffeur Service to Reduce a Drink-Driving Behavior in Bangkok..... 1505-1516
- ชนินทร์ จักรภพโยธิน และ ศุภามณ จันทร์สกุล:
Chanin Chakkrapopyodhin and Supamon Chansaku

เรื่อง	หน้า
การพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม สำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2: Development of Educational Supervision Integrated with the Principles of Kalyāṇamittatā for Educational Supervisors, Cluster 2.....	1517-1528
อรุณรัช ศาสตร์สกุล, ลำพอง กลมกุล และ เกษม แสงนนท์: <i>Arunrat Satsagul, Lampong Klomkul and Kasem Saengnont</i>	
โมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว: Structural Equation Model of Customer Loyalty to Business Banks in the Southern Region of Law People's Democratic Republic.....	1529-1541
อุทัย ศรีดาจันทร์, ปิยกนิษฐ์ โชติวนิช และ ประนอม คำผา: <i>Outhay Sidachanh, Piyakanit Chotivanich and Pranom Khampha</i>	
กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติ วิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี: The Process of Developing Special Measures instead of Processing Youth and Families by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Juvenile Family Court in Chonburi Province.....	1542-1555
สมเกียรติ รัตนโอภาส: <i>Somkiet Ratanaopath</i>	
การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้ พลังบวรเป็นฐาน: Temple's Environmental Management to Reach Urban Communities Needs by the Bawon Based Synergy.....	1556-1569
ตระกูล เตชะเจริญสุขจิระ: <i>Trakool Techachareonsukchera</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานการเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน: The Model for Enhancing the Networks of Biodiversity Learning Parks by the Community.....	1570-1586
ชลิต วงษ์สกุล: <i>Chalit Wongsakul</i>	
การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร: The Potential Development of Volunteer Upasika by Buddhist Peaceful Methods of Wat Sarod, Bangkok.....	1587-1604
วิภาวี ปรงเกียรติ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ: <i>Wipawee Prungkiat and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
กระบวนการจัดการพื้นที่ทางศิลปะ ปาดานี อาร์ตสเปซ: The Management Processes of Pattani Art Space.....	1605-1616
ดุจตะวัน กันไทยราษฎร์ และ สิทธิธรรม โรหิตะสุข: <i>Dujtawan Kanthairaj and Sitthidham Rohitasuk</i>	
บทความวิชาการ : Articles	
แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงต่อเด็กด้วยหลักพุทธธรรม: Guidelines for Preventing and Resolving Violence Against Children According to Buddhist Principles.....	1617-1628
ชฎาพร บุญหนา และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Chadaporn Boonhna and Khanthong Wattanapradith</i>	
ความสำคัญของการบริหารจัดการเงินทดรองจ่ายเพื่อลดปัญหาภายในหน่วยงาน: The Importance of Financial Management of Advanced to Reduce Problems within the Agency.....	1629-1637
นันท์ภัส ก่องแก้วรัมย์ และ พัชรี วัดเสนาะ: <i>Nanlaphat Kongkaewrasamee and Patcharee Watsanor</i>	

เรื่อง	หน้า
สันติวัฒนธรรม วิถีพราหมณ์ วิถีพุทธ: Peace Culture in Brahmanism-Hinduism and Buddhism.....	1638-1648
ณัฐปุระเชษฐ์ สุขสมบัติวัฒนา: <i>Nadpurached Suksombatwattana</i>	
มรรยาทการสื่อสารสาธารณะของทนายความตามหลักสัปบุริสธรรม: Public Communication Etiquette of Lawyers According to Sappurisadhamma.....	1649-1658
ขวัญยุภา หุ่นงาม และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Kwanyupa Hunngam and Khantong Wattanapradith</i>	
แนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วยพุทธสันติวิธี: Guidelines for Solving Crime Problems through Buddhist Peaceful Means.....	1659-1669
เกรียงไกร บุตรมาลา และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ: <i>Keangkai Boodmala and Phrakrupalad Adisak Wachirapañño</i>	
การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม: An Application of Mindfulness as a Base for the Development of Mediators.....	1670-1677
จินตพัฒน์ สิทธิเดชทรงพล: <i>Chintapat Sitdejsongpol</i>	
โหงวเฮ้ง ศาสตร์การค้นรหัสบุคลิกภาพประเมินพฤติกรรมบุคคลด้วยใบหน้า: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ: Physiognomy Is the Science of Finding Personality Codes and Assessing a Person's Behavior by Face: A Systematic Review of the Literature.....	1678-1687
ธนบงกช ศิริพัฒน์กิตติ: <i>Dhanabongkoch Siripattkitti</i>	
แนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ: The Guidelines of Appropriate Management for Disabled Tourists.....	1688-1699
กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, สุภัทธา สังข์ทอง, กชพร ชื่นจันทร์ และ นิमित ชุ่มสั้น <i>Kanyapat Pattanapokinsakul, Suphattra Sangthong, Kochaporn Chunjan and Nimit Soonsan</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

Effective Management Model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern Region*

¹Mongkhon Rophan, Poompipat Rukponmongkol and Worawit Sittisopol

Kamphaeng Phet Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: mongkhonrophan52@gmail.com

Abstracts

This research had purposes to 1. study the components, problematic conditions, and guidelines of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the northern region of Thailand, 2. build the effective management model for educational opportunity expansion schools in the northern region of Thailand, and 3. evaluate the effective management model for educational opportunity expansion schools in the northern region of Thailand. The data were collected using questionnaires, workshops, seminars, experts, and public hearings. Data analysis was conducted by mean, standard deviation, and content analysis.

1. The findings indicated that there were 9 components, including 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) learning innovation, 7) encouragement, 8) teamwork, and 9) internal communications. 2. The model building resulted in 6 components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, 4) process, 5) products, and 6) success conditions. 3. The evaluation indicated that the highest Mean was teamwork. The problematic conditions were found very less in the whole picture. The results of correctness and properness checking were at the highest level. And the evaluation of possibilities and usefulness was at the highest level in overall.

Keywords: Management Model; Educational Opportunity Expansion Schools; Effective; Northern Region

Introduction

Education is the root for civilization, according to Section 6 and Section 39 of National Education Act B.E. 2542 (1999), and Amendments (Fourth National Education Act B.E. 2562 (2019) that “The provision of education shall be for a development of Thai people so as to be a perfect human being including body, mind, intelligence, knowledge, and virtue and to have morality and culture in living life and capable of living with other people happily.”, and “The Ministry shall directly decentralize the power in an administration and provision of

---

*Received July 19, 2023; Revised December 19, 2023; Accepted August 5, 2024

education in aspects of academic, budget, personnel administration, and general administration to the commission and education service area office, and establishment of education in the education service area. The criteria and procedure of such decentralization shall be in accordance with as prescribed in the Ministerial Regulation”. (Office of the National Education Commission, Prime Minister's Office, 2019)

Office of the National Economics and Social Development Council had published The 13th National Economic and Social Development Plan (2023-2027), based on Twenty-Year National Strategic Plan (2018-2037), which was the primary plan for the development of the country for sustainable development goals, the country's structural improvement leading to Thailand 4.0, as long as country remodelion, participations of the orders to determine the developmental visions and directions for the country, and co-operation in making of strategic plan to bring Thailand to “stability, wealth, and sustainability”.

The opportunity expansion schools were very important strategy for social, economic, and political developments of the country. They elevated the country's educational standards among the people by providing equality for education, as the Section 54 of Constitutional Provisions of the Kingdom of Thailand stated that “The State shall ensure that every child receives quality education for twelve years from pre-school to the completion of compulsory education free of charge”. (Office of the Basic Education Commission, 2007)

According to the evaluation of the opportunity expansion schools, it was founded that there were 4 problems and obstacles against the business, including administration, learning, facilities, and participation for the school's development. From such problems and obstacles. The researcher sees the importance and necessity of creating models of effective school administration and bring them into the guidelines for the school administration development in order to make concrete success of the effective school administration. The theories of educators, thus, were used as the research framework, which would be useful for the development of the opportunity expansion school to be the quality ones meeting the criteria of national education standards for the sake of sustainable education quality development so on.

Objectives of the Research

1. To study the components, problematic conditions, and guidelines of the effective management model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern region of Thailand.
2. To build the effective management model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern region of Thailand.
3. To evaluate the effective management model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern region of Thailand.

Research Methodology

This research was conducted using mixed method, including 3 stages as follows:

1st Step Study of the components, problematic conditions, and guidelines of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region of Thailand

1.1 To study the components of the effective management model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern region. The samples were 504 from 1,631 people selected by Multi-Stage Random Sampling using Krejcie & Morgan's table for Determining an Appropriate Sample Size for Social Science (Krejcie, and Morgan, 1970). The research instruments were questionnaire Results of the analysis to determine the content validity of the questionnaire. has an average of Index of Conformity (IOC) between 0.80 and 1.00 for both conditions and problems, data analysis, Mean, Standard Deviation, Index of discrimination (r), Skewness (Sk), Kurtic (Ku), Chi-Square Statistics, and Confirmatory Factor Analysis.

1.2 Studied the problematic conditions of the effective management model for Educational Opportunity Expansion Schools in the Northern region. The samples were 350 from 1,631 people selected using Krejcie & Morgan's table for Determining an Appropriate Sample Size for Social Science (Krejcie, and Morgan, 1970). The research instruments were questionnaire, data analysis by percentage frequency distribution, Mean ($\bar{X}$), and Standard Deviation (S.D.),

1.3 Studied the effective administrative guidelines for the educational opportunity expansion schools in the Northern region by collecting data from 3 Best Practice Schools selected by purposive sampling method. The research instruments were structural interview form, and qualitative data analysis into summary and descriptive presentation.

2nd Step Making of effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region

2.1 Drafted the model and manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region by academic workshops. Inmodelion sources were 12 experts selected by purposive sampling methods. The research instruments were reporting form, content analysis table, research objectives and conceptual framework, qualitative data analysis, content analysis, and summarization.

2.2 Reviewed model drafts and manual drafts of effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region by connoisseurship with 12 experts selected by purposive sampling method. The research instruments were academic workshop, questionnaire for correctness and properness checking, content analysis, Mean, and Standard Deviation (S.D.). The data analysis was conducted by bringing the experts' suggestions into the consideration of the consensus and editing.

3rd Step Evaluated the effectiveness of management model and manual for educational opportunity expansion schools in the Northern region by public hearing seminar with inmodelion sources. The sources were 30 committees and directors of the primary educational schools and educational opportunity expansion schools, under the Office of Primary Education in Northern region. The instruments used were possibility and usefulness evaluation form, content analysis, Mean, and Standard Deviation (S.D.).

Research Results

1. Study of the components, problematic conditions, and guidelines of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region of Thailand, the findings indicated that:

1.1 The results of the study on components of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region relying on the papers.

Study of the model and manual, according to the Confirm Factory Analysis (CFA), founded that there were 11 components, including 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) Organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) teachers' performance, 7) learning innovation, 8) encouragement, 9) educational quality assurance, 10) teamwork, and 11) internal communications.

Table 1: Illustrated Mean, Standard Deviation, Skewness (Sk), and Kurtosis (Ku) of the variables, noticeable in the model that affected the administration of educational opportunity expansion schools in the Northern region

Variable	$\bar{X}$	S.D.	Skewness	Kurtosis	Level
1. Academic leadership	4.56	0.34	-1.21	2.25	Highest
2. Participative administration	4.55	0.38	-0.98	1.26	Highest
3. Organizational cultures	4.57	0.39	-1.40	3.19	Highest
4. Learning process management	4.59	0.35	-1.05	1.90	Highest
5. Organization atmosphere	4.57	0.37	-0.94	1.18	Highest
6. Teachers' performance	4.56	0.36	-0.94	1.38	Highest
7. Learning innovation	4.53	0.39	-0.90	1.08	Highest
8. Encouragement	4.58	0.38	-1.27	2.60	Highest
9. Educational quality assurance	4.57	0.40	-1.57	4.88	Highest
10. Teamwork	4.59	0.36	-1.13	2.04	Highest
11. Internal communications	4.55	0.42	-1.58	4.03	Highest

According to the table 1, Mean of the variables were from 4.53 to 4.59, and Standard Deviation were from 0.34 to 0.42. Therefore, it could be said that the data had normal distribution. Considering on the Skewness, the results indicated that every variable

had minus value, and were close to zero. This meant that it had normal distribution. It showed that the left-skewed data had the highest score. This meant the higher kurtosis, the lesser distribution. The analysis indicated that the highest kurtosis is at learning process management and teamwork with 4.59 of Mean. Secondly, it was encouragement with 4.58 of Mean, and organizational cultures, with educational quality assurance, had 4.57 of Mean equally, respectively.

Analysis of intra-correlation coefficient among the components used for making of effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region before the Confirm Factory Analysis founded that the components were related as shown in the table 2:

Table 2: Illustrated noticeable intra-correlation coefficient between the components

	aa	bb	cc	dd	ee	ff	gg	hh	ii	jj	kk
aa	1										
bb	.780**	1									
cc	.650**	.780**	1								
dd	.765**	.774**	.698**	1							
ee	.755**	.773**	.672**	.814**	1						
ff	.786**	.796**	.714**	.820**	.812**	1					
gg	.728**	.716**	.654**	.767**	.755**	.797**	1				
hh	.765**	.783**	.662**	.766**	.781**	.802**	.774**	1			
ii	.777**	.777**	.741**	.655**	.741**	.793**	.798**	.801**	1		
jj	.733**	.802**	.676**	.778**	.769**	.786**	.760**	.857**	.803**	1	
kk	.617**	.667**	.517**	.631**	.621**	.651**	.667**	.688**	.688**	.714**	1

**Statistical significance at .01 level

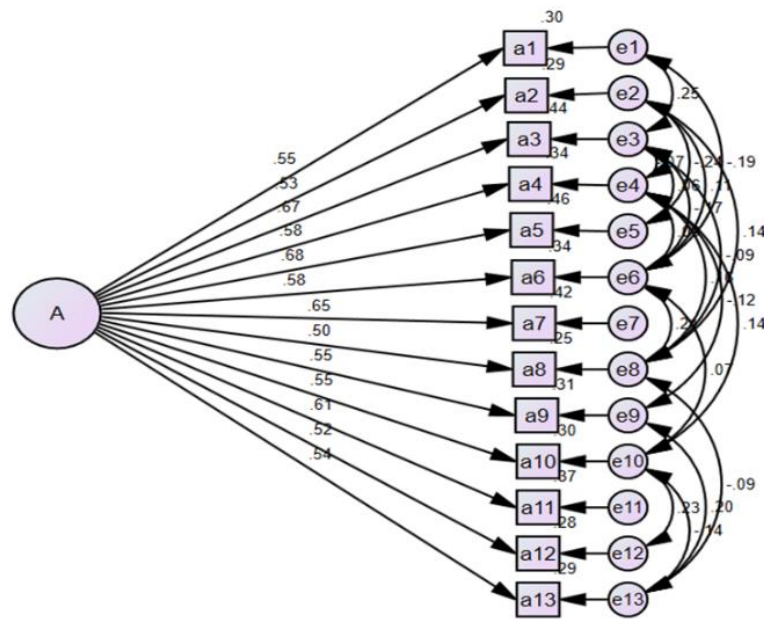
According to the table 2, the analysis of intra-correlation coefficient among 11 components indicated that they all had statistically significant relation to each other at .01 level. The pair of related variables with the highest intra-correlation coefficient at .814 were organization atmosphere and learning management process. Whilst the pair of related variables with the lowest intra-correlation coefficient at .671 were organizational cultures and participative administration.

Table 3: Illustrated the statistic tests of relation among the components

Statistic	Criteria	Meaning
KMO	.954	Most proper to analyze the components
Bartlett's Test of Sphericity	.000	Related

According to the table 3, it was founded that the statistical analysis was significant at .000. This meant that it was proper to be used furtherly for the Confirm Factory Analysis.

Properness checking of the samples should have more than 0.5. And according to the analysis, it was at .954. Therefore, it was proper to be used for Confirm Factory Analysis.

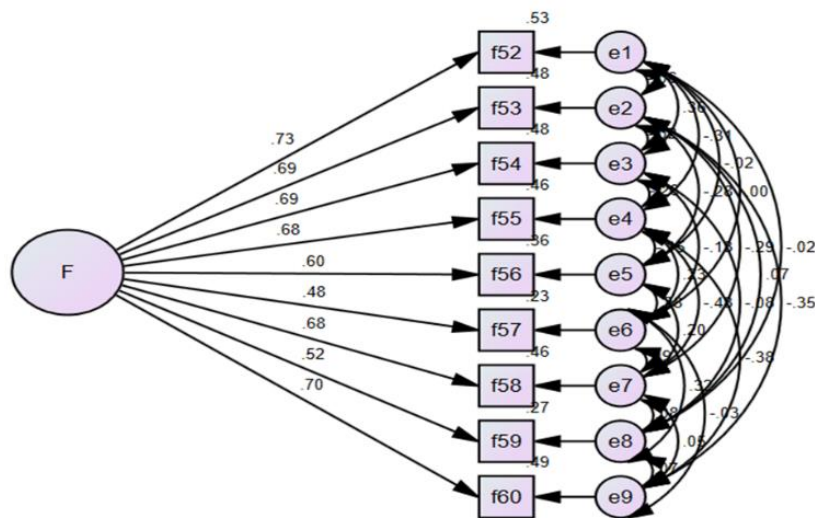
Chi-Square = 125.626, df = 46, P-value = .000, ratio = 2.731

CFI = .951, NFI = .927, GFI = .958 AGFI = .916, RMSEA = .065

Figure 1: Confirm Factory Analysis Model for Academic Leadership Component

Evaluation of the model (Figure 1) showed that χ^2 equal 125.626, Degree of Freedom equal 46, and p-value = 0.000, which meant that there was not statistical significance. Corresponding to the concrete data, Comparative Fit Index (CFI) was equal .951 (Hu, and Bentler, 1998) and Normal Fit Index (NFI) equal .927, which could be said that the model was fit, corresponding to the concrete data. Whilst the Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA) index was at .065, meaning very good, and χ^2/df was at 2.731 which was lesser than 3.0 that could be concluded the Confirm Factory Analysis Model for academic leadership component was theoretically fit or responsive to the concrete data. (Wang, and Wang, 2012)

According to the figure 1 illustrating the momentum of 13 components of academic leadership, it was founded that the highest value was the directors prioritize in gradual supervision, following up, and evaluation of the academic projects with the momentum value equal .68. Secondly, it was the directors cooperate with the teachers in evaluation of the school academic projects with the momentum value equal .67. And thirdly, it was the director pay attention to academic standard development of the schools with the momentum value equal .65, respectively, which were the standard values. Therefore, Confirm Factory Analysis Model for academic leadership component had true potential to measure all 13 observed or manifest variables of the latent or unobserved variables.

Chi-Square = 2.096, df = 1, P-value = .148, ratio = 2.096

CFI = .999, NFI = .998, GFI = .999, AGFI = .949, RMSEA = .052

Figure 2: Confirm Factory Analysis Model for Teachers' Performance Component

Evaluation of the model (Figure 2) showed that χ^2 equal 2.09, Degree of Freedom equal 1, and p-value = 0.148, which meant that there was not statistical significance. Corresponding to the concrete data, Comparative Fit Index (CFI) was equal .999 (Hu, and Bentler, 1998) and Normal Fit Index (NFI) equal .998, which could be said that the model was fit, corresponding to the concrete data. Whilst the Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA) index was at .052, meaning very good (Kline, 2011,), and χ^2/df was at 2.096 which was lesser than 3.0 that could be concluded the Confirm Factory Analysis Model for teachers' performance component was theoretically fit or responsive to the concrete data. (Wang, and Wang, 2012)

According to the figure 2 illustrating the momentum of 9 components of teachers' performance, it was founded that the highest value was the directors and teachers cooperate in the determining of clear operation standards with the momentum value equal 0.73. Secondly, it was the directors and teachers cooperate in the creation of organizational cultures to develop ethics and professional ethics of teacher career with the momentum value equal .70. And thirdly, it was the schools have great service measures with the momentum value equal .69, respectively, which were the standard values. Therefore, Confirm Factory Analysis Model for teachers' performance component had true potential to measure all 9 observed or manifest variables of the latent or unobserved variables.

Table 4: Illustrated Confirmatory Factor Analysis summary of effective management model for educational opportunity expansion schools in the northern region.

Components	Chi-square	df	P-value	ratio	CFI	NFI	GFI	AGFI	RMSEA
1. Academic leadership	125.626	46	.000	2.731	.951	.927	.958	.916	.065
2. Participative administration	37.436	14	.001	2.674	.980	.973	.980	.936	.064
3. Organizational cultures	45.880	21	.001	2.185	.987	.977	.980	.938	.054
4. Learning process management	14.364	6	.026	2.394	.993	.989	.992	.943	.058
5. Organization atmosphere	32.900	12	.001	2.742	.985	.977	.983	.936	.065
6. Teachers' performance	2.096	1	.148	2.096	.999	.998	.999	.949	.052
7. Learning innovation	19.472	9	.021	2.164	.994	.989	.990	.942	.053
8. Encouragement	43.452	17	.000	2.556	.987	.979	.982	.930	.062
9. Educational Quality Assurance	147.584	66	.000	2.236	.981	.966	.962	.902	.055
10. Teamwork	62.336	23	.000	2.710	.985	.976	.978	.913	.065
11. Internal communications	21.984	9	.009	2.443	.989	.982	.987	.949	.059

According to the table 4, Confirmatory Factor Analysis summary of 11 components showed that Comparative Fit Index (CFI) was more than 0.90 (Hu, and Bentler, 1998), including teachers' performance with CFI = .999, learning innovation with CFI = .994, and learning process management with CFI = .993, respectively. Whilst the Normal Fit Index (NFI) was more than 0.90, including teachers' performance with NFI = .998, learning innovation and learning process management with NFI = .998, and internal communications with NFI = .982, respectively. And Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA) index was less than 0.05 which showed that the model was very proper. If it was more than 0.05-0.08, this meant that the model was proper (Kline, 2011). The most proper components were teachers' performance with RMSEA = .052, secondly learning innovation with RMSEA = .053, and organizational cultures with RMSEA = .054, respectively.

1.2 The results of the study on problematics conditions among 9 components, including 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) Organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) learning innovation, 8) encouragement, 9) teamwork, and 9) internal communications indicated that the highest Mean equal 4.60 was from teamwork ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.37). Secondly, it was learning process management, with Mean equal 4.59 ($\bar{X}$ = 4.59, S.D. = 0.36). Then, there were organization atmosphere, with Mean equal 4.58 ($\bar{X}$ = 4.58, S.D. = 0.38), organizational cultures, with Mean equal 4.57 ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.41), encouragement, with Mean equal 4.57 ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.39), participative administration, with Mean equal 4.55 ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.39), academic

leadership, with Mean equal 4.55 ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.35), internal communications, with Mean equal 4.54 ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.44), and learning innovation, with Mean equal 4.52 ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.40), respectively. As the analysis of the problems, the least operated components were participative administration, organizational cultures, and organization atmosphere, respectively.

1.3 The results of the study on the effective management guidelines for educational opportunity expansion schools in the Northern region by learning from 3 Best Practice Schools, the researcher summarized synthetic results as these follows:

The components should be merged into lesser numbers and renamed to represent as the administrative components. In addition, more components on learners' quality should be added, for example, digital organization cultures, and Educational Quality Assurance.

2. Results of Drafting the model and manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region

2.1 Results of Drafting the manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region by academic workshop could be of 9 components, including 1) change leadership, 2) organization structure 3) organizational cultures, 4) organization atmosphere, 5) budget, 6) development of teachers' and personnel's performance, 7) internal educational quality assurance, 8) participative administration process, and 9) system and technology. And there were 9 components of the management model crystalized from the academic workshop, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, 4) process, 5) products, and 6) success conditions.

2.2 Results of the correctness and properness checking on the management model and manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region by connoisseurship could be of 6 components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, including change leadership, organization structure, organizational cultures, organization atmosphere, budget and facilities, and development of teachers' and personnel's performance, 4) process, consisting of internal educational quality assurance, participative administration process, and system and technology, 5) products, and 6) success conditions, with the highest level of correctness and properness in the whole picture. Considering individually, success conditions had the highest level of correctness and properness, following by inputs and principle, respectively.

3. Summary of evaluation on the effectiveness of management model and manual for educational opportunity expansion schools in the Northern region by public hearing seminar

The researcher had evaluated the possibility and usefulness, with experts' suggestions. The summary showed that there were 6 components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, including change leadership, organization structure, organizational cultures, organization atmosphere, budget and facilities, and development of teachers' and personnel's

performance, 4) process, consisting of internal educational quality assurance, participative administration process, and system and technology, 5) products, and 6) success conditions. The results of possibility and usefulness measurement were at the highest level in the whole picture.

The New Body of Knowledge

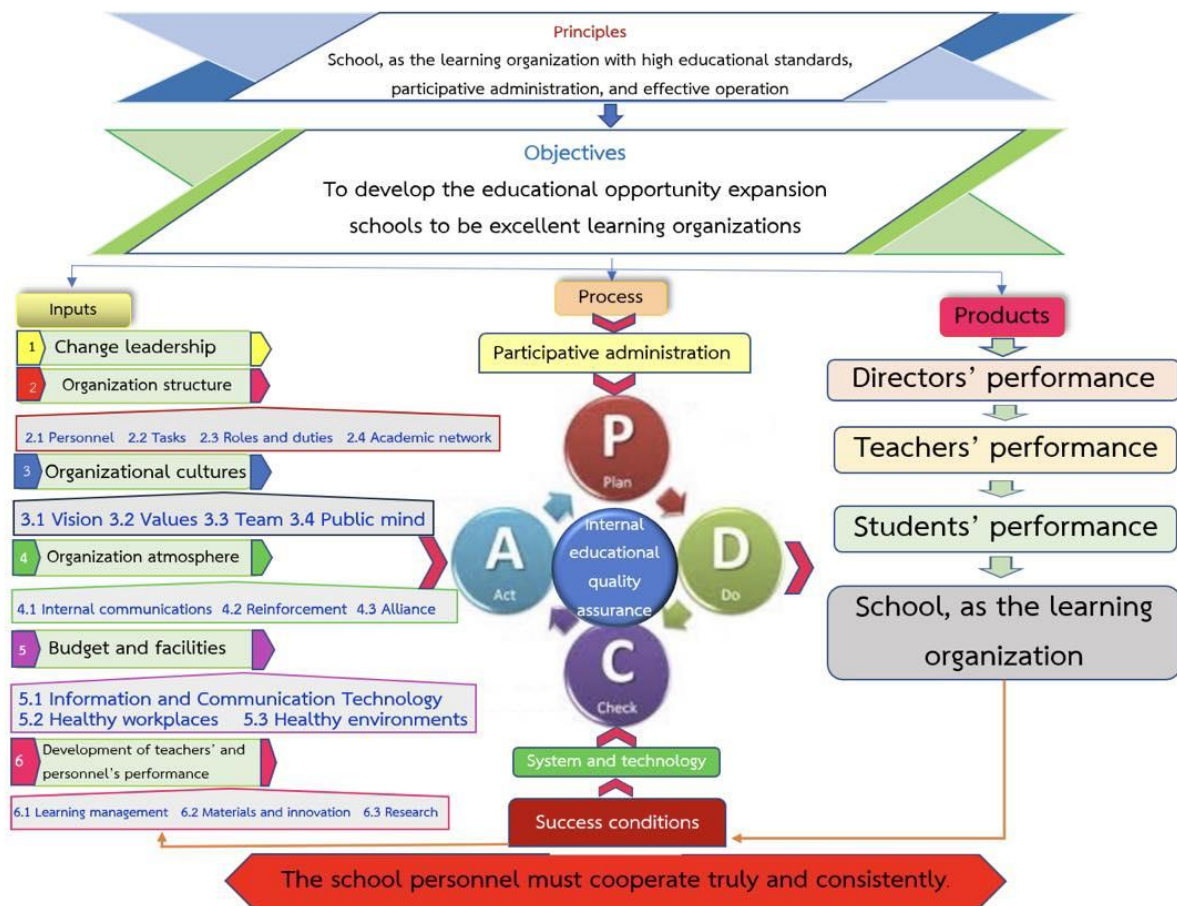

Figure 3: The New Body of Knowledge

According to the picture above, there were 6 components of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region as these follows:

1. Principles: School, as the learning organization with high educational standards, participative administration, and effective operation.
2. Objectives: To develop the educational opportunity expansion schools to be excellent learning organizations.

3. Inputs, consisting of:
  - 3.1 Change leadership
    - 1) Idealistic influence or charismatic leadership 2) Intellectual Stimulation (IS) 3) Individualized Consideration (IC) 4) Inspiration
  - 3.2 Organization structure
    - 1) Personnel 2) Tasks 3) Roles and duties 4) Academic network
  - 3.3 Organizational cultures
    - 1) Vision 2) Values 3) Team 4) Public mind
  - 3.4 Organization atmosphere
    - 1) Internal communications 2) Reinforcement 3) Alliance
  - 3.5 Budget and facilities
    - 1) Information and Communication Technology 2) Healthy workplaces 3) Healthy environments
  - 3.6 Development of teachers' and personnel's performance
    - 1) Learning management 2) Materials and innovation 3) Research
4. Process
  - 4.1 Participative administration
  - 4.2 Internal educational quality assurance
  - 4.3 System and technology
5. Products
  - 5.1 Directors' performance
  - 5.2 Teachers' performance
  - 5.3 Students' performance
  - 5.4 School, as the learning organization
6. Success conditions: The school personnel must cooperate truly and consistently.

Discussion of Research Results

1. Results of the study on components of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region

1.1 The results showed that there were 11 components, including 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) Organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) teachers' performance, 7) learning innovation, 8) encouragement, 9) educational quality assurance, 10) teamwork, and 11) internal communications, and according to the Confirm Factory Analysis, there were 9 components consisting of 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) Organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) learning innovation, 7) encouragement, 8) teamwork, and 9) internal communications, which corresponded with the results of Phrimphrao Warapanpipit's proposed "Policy for excellence of basic school under

the local government organizations” (Warapanpipit, 2013), Suriya Howhan’s “The administration model towards excellence of school under the secondary education service area office” (Howhan, 2016), Nattanon Wittayaprakhon’s “The development administration model towards excellence of the educational opportunity extension schools in the northeastern region” (Wittayaprakhon, 2020), Poompiput Rukponmongkol’s “Principles, theories, and practices of educational administration” (Rukponmongkol, 2021), McKinsey 7-S Model for firm’s organizational design analysis (Peters, and Waterman, 1982), Austin & Reynolds’s study stating that “The effective school administration must have the characters reflecting the success”. (Austin, and Reynolds, 1990), and Sammons, Hillman & Mortimore’s study on the development of the components affecting the success or effectiveness of school administration. (Sammons, Hillman, and Mortimore, 1995)

1.2 The results of the study on the problematic conditions showed that there were 9 components consisting of 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) Organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) learning innovation, 7) encouragement, 8) teamwork, and 9) internal communications. According to the analysis from the questionnaire, the overall rating is at highest, which corresponded with the results from these studies: Academic administration strategies for lower secondary school students in educational opportunity expansion schools, Kamphaeng Phet Province (Rungrueangronnchai, and Rukponmongkol, 2019), and the development administration model towards excellence of the educational opportunity extension schools in the northeastern region (Wittayaprakhon, 2020). The results of the study on the 9 problematic condition components of the effective management model for educational opportunity expansion schools in the Northern region showed that the least operated component was encouragement, which meant that there were lacking of encouragement from the school directors to the teachers, corresponding with the studies of Nattanon Wittayaprakhon: The development administration model towards excellence of the educational opportunity extension schools in the northeastern region (Wittayaprakhon, 2020), and Jirat Sringampimon: Model of excellent administration for extra-large schools under office of the basic education commission. (Sringampimon, and Rukponmongkol, 2022)

1.3 The results of the study on the effective management guidelines for educational opportunity expansion schools in the Northern region by learning through interviewing from 3 Best Practice Schools selected by purposive selection method as follows:

- 1) Watnongloun School, Phichit Elementary Education Service Area Office 1.
- 2) Ban Muangkao Sri Intratit School, Sukhothai Elementary Education Service Area Office 1.
- 3) Bancherngdoi School (Doisaket Sueksa), Chiang Mai Elementary Education Service Area Office 1.

2. Results of Drafting the model and manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region.

2.1 According to the study on drafting the manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region by academic workshop, there were 6 effective components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, including change leadership, organization structure, organizational cultures, organization atmosphere, budget and facilities, and development of teachers' and personnel's performance, 4) process, consisting of internal educational quality assurance, participative administration process, and system and technology, 5) products, and 6) success conditions, corresponding with the concept of the development of provincial primary education administrative model (Atsawapoom, 2014), and the research: Development guidelines leadership of the school administrators in the development of schools as learning organizations. (Rukponmongkol, 2015)

2.2 According to the study on correctness and properness checking on the management model and manual of effective management model for educational opportunity expansion Schools in the Northern region by connoisseurship, there were 6 effective components. They had the highest level of correctness and properness in the whole picture which corresponded with Srisopha (2007) that "Connoisseurship is one of the evaluating methods as the naturalistic approach according to the concept of Eisner".

3. Summary of evaluation on the effectiveness of management model and manual for educational opportunity expansion schools in the Northern region by public hearing seminar

The researcher had evaluated the possibility and usefulness, with experts' suggestions. The summary showed that there were 6 components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, including change leadership, organization structure, organizational cultures, organization atmosphere, budget and facilities, and development of teachers' and personnel's performance, 4) process, consisting of internal educational quality assurance, participative administration process, and system and technology, 5) products, and 6) success conditions, which corresponded with the studies of Nattanon Wittayaprakhon: The development administration model towards excellence of the educational opportunity extension schools in the Northeastern region. (Wittayaprakhon, 2020)

Conclusion

The findings indicated that there were 9 components, including 1) academic leadership, 2) participative administration, 3) organizational cultures, 4) learning process management, 5) organization atmosphere, 6) learning innovation, 7) encouragement, 8) teamwork, and 9) internal communications. The model building resulted in 6 components, including 1) principles, 2) objectives, 3) inputs, 4) process, 5) products, and 6) success conditions.

The evaluation indicated that the highest Mean was teamwork. The problematic conditions were found very less in the whole picture. The results of correctness and properness checking were at the highest level. And the evaluation of possibilities and usefulness was at the highest level in overall.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, It could be effective model for the school directors as the developmental guidelines of effective management for the educational opportunity expansion schools, as long as for the other organizations.

From the research result of the 2nd objective, the user manual for development of effective management for the educational opportunity expansion schools should be made and published extensively to the other organizations.

From the research result of the 3rd objective, it could be an information for the directors of educational office area and school levels to learn about personnel administration to the excellence from the model in order to improve the school's educational quality and performance. It could also be applied for the educational opportunity expansion schools.

2. The suggestions for future research

The future research should involve the following issues:

2.1 The model invented from this study had not been used practically yet. Therefore, the further studies should bring this model into use in the real situations and evaluate the results.

2.2 The potential factors that might affect the management model for the educational opportunity expansion schools in the Northern region should be studied altogether.

2.3 Qualitative researches about the management model for the educational opportunity expansion schools in the Northern region should be conducted.

References

- Atsawapoom, S. (2016). Excellence and Excellence Management. *Buabandit Journal of Educational Administration, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 16(1), 1-7.
- Austin, G.E., & Reynolds, D. (1990). *Managing for Improved School Effectiveness: An International Survey*. New York: School Organization.
- Howhan, S. (2015). *The Administration Model towards Excellence of School under the Secondary Education Service Area Office*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.

- Hu, L., & Bentler, P. M. (1998). Fit Indices in Covariance Structure Modeling: Sensitivity to under parameterized Model Misspecification. *Psychological Methods*, 3, 424-453.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (3rd ed). New York: The Guilford Press.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Office of the Basic Education Commission. (2007). *Guidelines for Decentralization of Administrative Power and Educational Management for Commission, Educational Area Office, and School, under Act of Educational Administration Decentralization and Management, B.E. 2550 (2007)*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Office of the National Education Commission, Prime Minister's Office. (2019). *National Education Act B.E. 2542 (1999), and Amendments (Fourth National Education Act B.E. 2562 (2019))*. Bangkok: Prikwarn Graphic Co., Ltd.
- Peter, T. J., & Waterman, R. H. Jr. (1982). *In Search of Excellence: Lessons from America's*. New York: Warner Books.
- Rukponmongkol, P. (2015). Development Guidelines Leadership of the School Administrators in the Development of Schools as Learning Organizations. *Lampang Rajabhat University Journal*, 4(1), 143-160.
- Rukponmongkol, P. (2021). *Principles, Theories, and Practices of Educational Administration*. Kamphaengphet: Faculty of Education, Kamphaeng Phet Rajabhat University.
- Rungrueangronnchai, S., & Rukponmongkol, P. (2019). *Academic Administration Strategies for Lower Secondary School Students in Educational Opportunity Expansion Schools, Kamphaeng Phet Province*. (Doctoral Dissertation). Kamphaengphet Rajabhat University. Kamphaengphet.
- Sammons, P., Hillman, J., & Mortimore, P. (1995). *Key Characteristics of Effective Schools: A Review of School Effectiveness Research*. London: Institute of Education.
- Sringampimon, J., & Rukponmongkol, P. (2022). *Model of Excellent Administration for Extra-Large Schools under Office of the Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Kamphaengphet Rajabhat University. Kamphaengphet.
- Srisopha, Y. (2007). *A Development of System Using Balanced Scorecard Techniques for Faculty of Education, Rajabhat University*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Nakhon Pathom.
- Wang, W., & Wang, Y. (2012). The Stickiness Intention of Group-Buying Websites: The Integration of the Commitment-Trust Theory and E-commerce Success Model. *International Journal of Information Management*, 53, 625-642.
- Warapanpipit, Ph. (2013). *Proposed Policy for Excellence of Basic School under the Local Government Organizations*. (Doctoral Dissertation). Khon Kaen University. Khon Kaen.

Wittayaprakhon, N. (2020). *The Development Administration Model towards Excellence of the Educational Opportunity Extension Schools in the Northeastern Region*. (Doctoral Dissertation). Surindra Rajabhat University. Surin.

The Political Attitudes and Behavior of the Gender Gap: Evidence from Upper Northern Thailand*

¹Ubonwan Subhasaen and Wanlapat Suksawas

Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: u_supasaen@hotmail.com

Abstracts

This research investigates gender disparities in political attitudes and behaviors among eligible voters in northern Thailand's Lamphun, Phrae, and Uttaradit provinces, encompassing a population of 2,804,978 identified through the Election Commission's database. Using Taro Yamane's formula, a sample of 400 participants was determined. Employing Multi-Stage Sampling, the methodology includes Cluster Random Sampling and multi-stage cluster sampling for equitable representation. Questionnaires were used for data collection, and analysis involved descriptive statistics, including frequency and percentage, and inferential statistics, specifically the Chi-square test.

The study examines male and female political engagement across various contexts, finding no statistically significant gender differences. Shared interests in politics, concerns about social injustice, and corruption transcend gender, influenced by cultural experiences, economic factors, and education levels. Consequently, both genders have equal opportunities to contribute to the political discourse. Future research should delve into policy implications, generational shifts, and utilize mixed-methods approaches to better understand the complex interactions between gender and political beliefs and behaviors. These findings can inform policy development in Thailand's upper north, promoting gender equality, political engagement, and inclusive decision-making.

Keywords: Gender; Political Attitude; Political Behavior; Upper Northern Thailand

Introduction

The correlation between gender and political views and actions has received increased attention, revealing how gender influences political behavior. Studies show distinct preferences, beliefs, and conduct influenced by social identities and experiences (Lawless and Fox, 2010). Women often prioritize social welfare, healthcare, and education policies, while men focus on national security, crime, and taxation. However, women face challenges in attaining political leadership roles due to stereotypes and bias.

---

*Received August 8, 2023; Revised June 22, 2024; Accepted June 24, 2024

Research also highlights gender's influence on voting behavior and party affiliation. Women generally have higher voter turnout rates and lean towards left-leaning ideologies, while men tend to align with right-leaning affiliations (Inglehart, and Norris, 2000; Carpini, and Keeter, 1997). In Asia, cultural norms and institutional frameworks contribute to gender disparities in political involvement. For example, in Japan, gender stereotypes hinder women's leadership prospects, while in India, women's empowerment impacts electoral outcomes and policy reforms (O' Brien, and Krauss, 2012; Chattopadhyay, and Duflo, 2004).

Extensive research has been conducted in Thailand regarding the relationship between gender and political attitudes and behavior. Women in Thailand face various barriers that impede their political participation and representation, including gender stereotypes and societal norms (Somchai et al. 2019; Paitoonpong, and Phongpaichit, 2018).

While women's movements and advocacy networks have gained traction, challenges persist in achieving gender equality in politics. The upper northern region of Thailand presents a unique context for studying the gender gap in political attitudes and behavior. The region's distinctive cultural and political characteristics, coupled with its challenging geographical features, make it a significant area for political research. Investigating the gender gap in this region can offer valuable insights into the gender dynamics inherent in politics within upper northern Thailand. Examining the gender disparity in political attitudes and behavior in upper northern Thailand holds significance due to the notable underrepresentation of women in political positions. Gender may also exert a substantial influence on political attitudes and behavior in the area. Investigating these dynamics can aid in identifying factors that restrict women's political engagement in the region and foster increased gender equality within the political sphere (Karppi, and Wongsurawat, 2016; Vickers, and Adnan, 2016; Srithongrung, and Kaewkuekool, 2018).

Moreover, exploring the gender disparity in political attitudes and behavior in upper northern Thailand can provide valuable insights into the wider discourse surrounding gender's role in politics within Thailand and Southeast Asia. By examining the interplay between gender and culture in political engagement, researchers can cultivate a more intricate comprehension of the determinants influencing political behavior in the region (Jiraporn, and Srisuk, 2017).

In conclusion, while disparities in political engagement, preferences, and opinions between men and women exist globally, limited research has focused on the specific context of upper northern Thailand. This study aims to address this gap by exploring the gender gap in political attitudes and behavior in this region, advancing our understanding of gender dynamics in Thai politics.

Objectives of the Research

To study the extent and nature of the gender gap in political attitudes and behavior among residents of upper Northern Thailand.

Research Methodology

This study conducted an extensive literature review of existing documents and research related to election behavior to inform the development of questionnaire items. A questionnaire was formulated and presented to the thesis advisor for feedback, leading to necessary revisions for relevance and comprehensiveness. The study then evaluated the validity and reliability of the questionnaire to ensure it accurately measured the intended variables and produced consistent results. Efforts were coordinated to gather detailed information regarding the sample group for data collection, with sampling conducted according to the specified procedure to ensure representativeness. The data collection process was implemented following the established protocol to gather accurate and reliable data. Finally, the collected data was analyzed, with the thesis advisor reviewing the analysis to ensure its accuracy and alignment with the research objectives.

Data collection

The study focused on eligible voters in three provinces located in the northern region of Thailand: Lamphun, Phrae, and Uttaradit. The Election Commission's database provided the necessary information to identify the eligible voter population in these provinces, which was found to be 2,804,978.

The researchers employed a comprehensive data collection process using a probability sampling technique known as Multi-Stage Sampling. This approach was chosen to ensure representative samples from the dispersed population residing in different areas of the provinces.

Initially, Cluster Random Sampling was employed to identify clusters of voters within each province. This accounted for the dispersed nature of the population. Subsequently, a multi-stage cluster sampling approach was implemented. This involved randomly selecting two to four districts per province, followed by random selection of 2-4 sub-districts per district, and finally, 2-4 villages per sub-district.

To ensure fairness and representativeness in the sample, Simple Random Sampling was used. This provided an equal chance for each sampling unit to be selected as a representative of the overall population. By employing this rigorous sampling technique, the study aimed to capture the diversity and nuances of political attitudes and behaviors among eligible voters in the northern region of Thailand.

This detailed research process ensured that the collected data accurately reflected the perspectives and behaviors of the target population, thereby enhancing the validity and reliability of the study's findings.

Table 1: Population and sample

Province	Population	Calculation method	Sample
Lamphun	290,702	$\frac{290,702 \times 400}{857,743}$	136
Phrae	294,629	$\frac{294,629 \times 400}{857,743}$	137
Uttaradit	272,412	$\frac{272,412 \times 400}{857,743}$	127
Total	857,743		400

Data analysis

The data were analyzed using a computer program to process SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) by utilizing statistical values for data analysis which are frequency and Chi-square Test.

Research Results**Table 2:** General information of respondents

Gender	Number	Percentage
Male	187	46.8
Female	206	51.5
LGBTQ	7	1.8
Education		
Lower than primary school	5	1.3
Primary school	87	21.8
Junior high school	22	5.5
High school	149	37.3
Diploma	58	14.5
Bachelor's degree	76	19.0
Higher than bachelor's degree	3	0.8
Occupation		
Government service or state enterprise	18	4.5
Farmer	88	22.2
Wage Labor	43	10.8
Business owner	68	17.1
Business-firm Employee	53	13.4
Student	82	20.7
Retired	17	4.3

Gender	Number	Percentage
Unemployed	17	4.3
Others	11	2.8

The survey encompassed 400 participants, with females constituting the majority at 51.5% (206 individuals), followed by males at 46.8% (187 individuals), and the LGBT community at 1.8% (7 individuals). Regarding educational attainment, the largest proportion of respondents, accounting for 37.3% (149 individuals), had completed high school or an equivalent level of education. This was trailed by 21.8% (87 individuals) who held a bachelor's degree from a college or university. Other educational backgrounds encompassed individuals with a diploma or equivalent (19%), those who completed junior high school (14.5%), individuals with an elementary school education (5.5%), and those with a postgraduate degree (0.8%). A small fraction, comprising 1.3% (5 individuals) of respondents, did not pursue any formal education.

In terms of occupation, most respondents were engaged in farming, comprising 22.2% (88 individuals) of the total participants, followed by students at 20.7% (82 individuals). Other occupations reported by respondents included employment in private companies (13.4%), ownership of private businesses (13.4%), working as general contractors (10.8%), holding positions in government or state enterprises (4.5%), being retired (4.3%), not being currently employed (4.5%), and various other occupations (2.8%).

Table 3: The relationship between gender and political attitude and behavior

Political attitude and behavior	Gender		Total
	Male	Female	
Exercising the right to vote			
Vote	181 (98.4%)	198 (98.0%)	379 (98.2%)
No vote	3 (1.6%)	4 (2.0%)	7 (1.8%)
X ² = 0.66 df = 1 Sig. = .797			
Party policy monitoring level			
Low	91 (49.7%)	119 (58.6%)	210 (54.4%)
Medium	59 (32.2%)	50 (24.6%)	109 (28.2%)
High	33 (18.0%)	34 (16.7%)	67 (17.4%)
X ² = 3.464 df = 2 Sig. = .177			
News tracking level to discuss and exchange ideas.			
Do not follow the news	128 (68.8%)	156 (77.2%)	284 (73.2%)
Follow the news	58 (31.2%)	46 (22.8%)	104 (26.8%)
X ² = 3.491 df = 1 Sig. = .062			

Political attitude and behavior	Gender		Total
	Male	Female	
Persuading others to exercise their right to vote			
Persuade	116 (64.8%)	135 (66.8%)	251 (65.9%)
Do not persuade	63 (35.2%)	67 (33.2%)	130 (34.1%)
X ² = 1.74 df = 1 Sig. = .677			
The influence of government policies to reduce social inequality, such as gender equality, LGTBQ			
Low influence	30 (16.0%)	29 (14.1%)	59 (15.0%)
Medium influence	35 (18.7%)	46 (22.3%)	81 (20.6%)
High influence	122 (65.2%)	131 (63.6%)	253 (64.4%)
X ² = 0.91 df = 2 Sig. = .633			
The influence of government decentralization policies			
Low influence	13 (7.0%)	16 (7.8%)	29 (7.4%)
Medium influence	38 (20.3%)	38 (18.4%)	76 (19.3%)
High influence	136 (72.7%)	152 (73.8%)	288 (73.3%)
X ² = 0.28 df = 2 Sig. = .869			
The influence of the government's anti-corruption policy			
Low influence	8 (4.3%)	8 (3.9%)	16 (4.1%)
Medium influence	25 (13.4%)	27 (13.1%)	52 (13.2%)
High influence	154 (82.4%)	171 (83.0%)	325 (82.7%)
X ² = 0.48 df = 2 Sig. = .976			
The influence of government policies on the persistence of the monarchy			
Low influence	41 (22.7%)	52 (26.3%)	93 (24.5%)
Medium influence	47 (26.0%)	54 (27.3%)	101 (26.6%)
High influence	93 (51.4%)	92 (46.5%)	185 (48.8%)
X ² = 0.48 df = 2 Sig. = .976			

Upon evaluating the survey findings, the statistical analysis revealed that there was no notable statistical distinction between males and females regarding their political attitudes and behaviors. Both genders exhibited comparable levels of interest in political matters, involvement in political activities, and shared concerns regarding policies addressing social inequality and corruption. Based on the results of the study conducted in upper northern Thailand, it can be inferred that gender has minimal influence on political attitudes and behaviors. The analysis of various political issues revealed that both males and females exhibit similar perspectives and concerns, indicating a lack of significant gender-based variation in political engagement and participation. These findings suggest a promising scenario where individuals of all genders can equally contribute to the political discourse in the region.

The New Body of Knowledge

The evolving body of knowledge in the specific context of upper northern Thailand illuminates a distinct perspective on the role of gender in shaping political attitudes and behaviors. This research has unveiled a unique confluence of cultural, economic, and educational factors that collectively contribute to the absence of significant gender-based disparities in political engagement within the region.

Cultural dynamics in upper northern Thailand play a pivotal role in fostering gender-neutral political attitudes. The local emphasis on gender equality, stemming from cultural practices and beliefs, creates an environment where both men and women actively participate in political matters. Unlike in other regions of Thailand, the patrilineal system exerts less dominance, granting women greater autonomy and participation in public activities. The influence of Buddhism further reinforces gender equality, as the religion values individual actions over gender, enabling women to hold influential positions within society.

Economic factors also contribute significantly to the similarity in political attitudes between genders. The prevalence of engagement in the agricultural sector and small businesses by both men and women results in comparable economic conditions. This shared economic landscape fosters common concerns, particularly regarding land rights and resource access, aligning their political views and behaviors. The economic similarity thus acts as a unifying force, mitigating the potential for political polarization arising from economic inequality.

Education, too, emerges as a factor reinforcing gender-neutral political attitudes. The parity in educational opportunities between men and women in upper northern Thailand, primarily focusing on basic and secondary education, ensures a consistent level of educational attainment. This educational equality encourages the development of common viewpoints and concerns regarding access to schooling and related government policies. While education typically influences political engagement, the equivalent educational levels among genders in this region minimize its potential role as a source of gender discrepancies in political beliefs and behaviors.

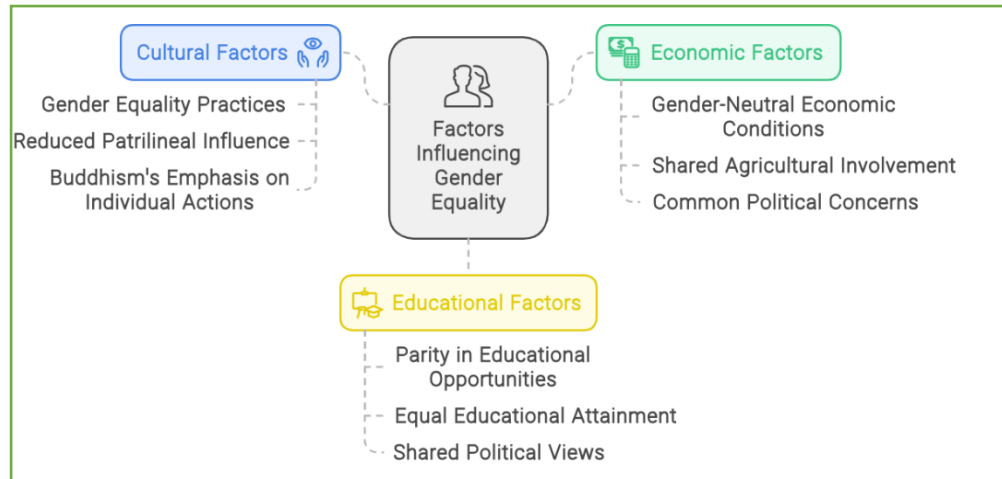

Figure 1: The new body of knowledge

In conclusion, the research findings underscore that gender does not serve as a significant differentiator in political engagement and participation in upper northern Thailand. The convergence of political perspectives and concerns between men and women can be attributed to a multifaceted interplay of cultural, economic, and educational factors. The absence of gender-based disparities suggests a more inclusive political landscape, paving the way for equal participation from both genders.

Moving forward, recommendations for future research emphasize the need to explore the policy implications of these gender-neutral political attitudes, investigate potential generational variances, and adopt a mixed-methods approach to delve deeper into the complex dynamics between gender and political behaviors. These avenues of inquiry aim to provide nuanced insights for policymakers, researchers, and advocates striving to foster gender equality and inclusive democratic practices in the region.

Discussion of Research Results

This study aimed to explore the gender gap in political attitudes and behavior in upper northern Thailand, enhancing our understanding of gender dynamics in Thai politics. The findings indicate that gender is not a significant determinant of political attitudes and behaviors in this region. Individuals, regardless of gender, exhibit similar perspectives and concerns on various political matters. This suggests that gender does not differentiate political engagement and participation in upper northern Thailand. Several factors contribute to this phenomenon:

1. Cultural factors in the upper northern region of Thailand foster gender-neutral political attitudes and behaviors among males and females. Local cultural practices and beliefs promote gender equality, granting women more autonomy and involvement in public activities compared to other regions in Thailand (Phongpaichit, and Baker, 1998). Women's active participation in agricultural practices and their significant economic role in the region contribute to a stronger voice in decision-making processes that impact communities and households. This cultural background cultivates an environment of gender-neutral practices,

leading to parallel political perspectives between genders. Additionally, Buddhism, widely practiced in Thailand, contributes to gender equality and women's empowerment by valuing individuals' actions over their gender, enabling women to hold influential positions within society (Phongpaichit, and Baker, 1998).

2. Economic factors also play a role in shaping similar political attitudes and behaviors between genders in upper northern Thailand. Both males and females are largely engaged in the agricultural sector or small businesses, leading to comparable economic conditions and shared concerns regarding land rights and resource access (Pimdee, and Chantavanich, 2007). Economic equality contributes to the absence of significant gender-based differences in political outlooks within this context.

3. Gender parity in the educational system of upper northern Thailand encourages the development of common viewpoints and anxieties about issues in education, such as access to school and related governmental policies (Somboonkulavudi, 2019). While education impacts political attitudes and behaviors, equivalent levels of education among men and women in the area suggest it may not be a substantial source of gender discrepancies in political beliefs and behaviors.

In summary, gender does not significantly influence political attitudes and behaviors within the specific context of upper northern Thailand. Both males and females demonstrate similar perspectives and concerns on a range of political issues, suggesting that gender does not serve as a differentiating factor in political engagement and participation in this region.

Conclusion

This article explores the political orientations and behaviors of individuals in upper northern Thailand, covering dimensions such as physical exercise, voting patterns, party policy monitoring, news consumption for discussion, and attitudes towards social inequality, government policies, anti-corruption measures, and the monarchy. Through statistical analysis, no significant gender disparity in political attitudes and behaviors was found. Shared cultural practices, economic factors, and education contribute to gender-neutral attitudes, resulting in convergent political perspectives between genders. The dominance of the patrilineal system is less pronounced in northern Thailand, promoting women's autonomy. Buddhism promotes gender equality, and similar economic engagement fosters common concerns. Comparable education levels shape parallel views on education and government policies. Overall, gender does not notably impact political attitudes and behaviors in upper northern Thailand, suggesting potential equal participation from both genders in the region's political landscape.

Suggestions

These research recommendations aim to extend our understanding of the connection between gender and political involvement in upper northern Thailand, providing valuable insights for advancing gender equality and inclusive democratic practices.

The suggested avenues are 1) further exploration of policy implications arising from gender-neutral political attitudes and behaviors in upper northern Thailand is warranted. This research should inform policies and initiatives aimed at fostering gender equality and inclusive decision-making processes. 2) Investigate the political attitudes and behaviors of young individuals in the region to uncover generational variances in gender and political engagement, providing insights into future trends and guiding initiatives to empower young people in political processes. 3) Adopt a mixed-methods research approach combining quantitative and qualitative methods to gain a comprehensive understanding of the complex dynamics between gender and political attitudes and behaviors in upper northern Thailand. Integrating survey data with in-depth interviews or focus groups would provide a deeper insight into the underlying motivations and experiences of individuals.

Acknowledgements

This article is part of the thesis "Factors Affecting Voting Behavior in the 2019 General Election: A Comparative Study of Generations in Northern Thailand," for the PhD program in Political Science at Naresuan University. The researchers sincerely thank all participants for their valuable time and effort.

References

- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. UK: Routledge.
- Chattopadhyay, R., & Duflo, E. (2004). Women as Policy Makers: Evidence from a Randomized Policy Experiment in India. *Econometrica*, 72(5), 1409-1443.
- Choo, W. Y., Kong, L. Y., & Azmi, F. (2016). Women's Political Participation in Malaysia: Challenges and Prospects. *Journal of Social and Political Sciences*, 1(1), 48-61.
- Connell, R. W. (2002). *Gender*. Cambridge, UK: Malden, MA.
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139-167.
- Delli Carpini, M. X., & Keeter, S. (1997). *What Americans Know about Politics and Why It Matters*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley & Sons.
- Inglehart, R., & Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global Perspective. *International Political Science Review*, 21(4), 441-463.

- Lawless, J. L., & Fox, R. L. (2010). *It Still Takes a Candidate: Why Women Don't Run for Office*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lee, S. M., & Kim, Y. J. (2014). Exploring the Relationship between the Use of New Media and Political Participation among Young Korean Citizens. *International Journal of Communication*, 8, 24.
- Mietzner, M., & Muhtadi, B. (2019). *Political Participation in Indonesia: Striving for Inclusive Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, P., Inglehart, R., & Welzel, C. (2013). *Gender Equality and Social Welfare in East and Southeast Asia*. Hong Kong: University of Hong Kong.
- O'Brien, D. J., & Krauss, E. S. (2012). *Women's Representation and Democracy in Japan: The Role of the State in Promoting Women's Public Roles*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Paitoonpong, S., & Phongpaichit, P. (2018). *Gender and Democratization in Thailand: Women's Role in Political Change*. In *Gender and Democratization in Southeast Asia* (pp. 201-222). Springer.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (1998). *Thailand: Economy and Politics*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Pimdee, P., & Chantavanich, S. (2007). Women and Poverty Reduction in Thailand: Meeting the Needs of Women in the Northern Region. *Women's Studies International Forum*, 30(1), 79-88.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. *Conference: Proceedings of the 2000 ACM Conference on Computer Supported Cooperative Work* (p. 171). Simon and Schuster.
- Somboonkulavudi, W. (2019). Education Policies and Local Education Practices in Northern Thailand: A Study of the Education of the Karen People. *Asian Ethnicity*, 20(1), 96-112.
- Somchai, P., Thaichon, P., & Saengwichit, K. (2019). Gender Differences in Political Knowledge and Political Participation in Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 40(3), 597-605.
- Thongchai, W. (2017). *Political Attitudes in Thailand: Democracy, Reform, and the Role of the Monarchy*. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute.
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.

ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง ในจังหวัดลำพูน*

Thainess and Otherness of Tai Lue, Thai Yong, and Karen Ethnic Groups in Lamphun Province

¹พระครูภาวนาโสภิต บุญญวิศิษฐ์ เมืองวงศ์, ²ภราดร สุขพันธ์,
³จันทร์สม์ ตาปูลิง และ ⁴บุญญาดา ประภักธสิริ

¹Phrakru Pavanasopit Bunyavisit Mueangwong,

²Paradorn Sukhphan, ³Chantaras Tapuling and ⁴Bunyada Prapattarasiri

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

⁴วิทยาลัยเทคโนโลยีชินรัตน์ลำพูน

^{1,2,3}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College, Thailand.

⁴Charinrat Lamphun Technology College, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: bunyavisit6626@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน เพื่อพัฒนาและเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบท การอยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารและเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ ชุดความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะความเป็นไทย คือ กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มนี้ ได้รับสิทธิและได้รับการ ปฏิบัติด้วยดีตามกฎหมายไทย ลักษณะความเป็นอื่นคือ มีอัตลักษณ์การแต่งกายและภาษาพูดเฉพาะของ ตนเอง นิยมทานผักเป็นส่วนใหญ่ สร้างบ้านยกพื้นสูง ยังคงนับถือบรรพบุรุษและนับถือผีบ้านผีเรือน และผีป่า ใช้ผีเป็นกฎของชุมชน มีค่านิยมในการนับถือผู้อาวุโส และนับถือพระพุทธศาสนา 2) ผลการพัฒนาและเผยแพร่ กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่น พบว่า ได้พัฒนาชุดความรู้ชื่อ “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” ที่นำเสนอความเป็นไทย ความเป็นอื่นของ ชาติพันธุ์และหลักพรหมวิหารธรรม เพื่อใช้สร้างความเข้าใจให้คนในสังคมได้เข้าใจในวิถีของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโซเชียล และหน่วยงานภาครัฐ

คำสำคัญ: ความเป็นไทย; พรหมวิหารธรรม; ไทลื้อ; ไทยอง; กระเหรี่ยง

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) to investigate Thainess and otherness of Tai Lue, Thai Yong, and Karen ethnic groups in Lamphun Province; and 2) to develop and disseminate the process of building understanding for coexistence among

*Received March 1, 2024; Revised June 25, 2024; Accepted July 6, 2024

diversity. The study used a qualitative research method based on documentary and action research. The research instruments included an interview form and a knowledge package. The collected data were examined using content analysis and presented using a descriptive technique.

From the study, the following results were found: 1) Thainess is made up of three ethnic groups who are granted rights and treated fairly under Thai law. The otherness have their own style of dress and spoken language, prefer to eat vegetables, build their houses on raised platforms, respect ancestors and the elderly, worship household and forest deities as community norms, and believe in Buddhism; and 2) The process of building understanding for coexistence of Thainess and Otherness led to the knowledge package "Thainess based on Fairness," which represents not only Thainess but also Otherness and *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind). As a result, people in society have a greater understanding of the ways of life of ethnic groups, which has led to more peaceful coexistence. This has been disseminated through print media, social media and government agencies.

Keywords: Thainess; *Brahmavihāra*; Tai Lue; Thai Yong; Karen

บทนำ

คำว่า “ความเป็นไทย” มีมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (พ.ศ. 2435-2475) ยังคงมีอิทธิพลสูงมากในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีการปรากฏตัวของชนหลากหลายชาติพันธุ์ในพื้นที่ทางสังคม แต่รัฐไทยจะยอมให้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นคนชายขอบสามารถคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เฉพาะในทางวัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรมที่จะกลายเป็นสินค้าได้เท่านั้น จะเห็นได้ว่ายังคงมีการสืบทอดนโยบายทำให้คนทุกชาติพันธุ์มี “จิตใจแบบไทย” คือยอมรับ “ความจริง ความดี และความงามแบบไทย” ซึ่งหมายถึง การยอมรับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบแบ่งคนออกเป็นลำดับชั้น อันเป็นรากฐานของโครงสร้างการเมืองที่ผูกขาดอำนาจไว้ในกลุ่มชนชั้นนำสืบมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมไทยจึงได้แก่ความหมายของ “ชาติไทย” และ “ความเป็นไทย” ที่ไม่กว้างพอสำหรับคนทุกชาติพันธุ์ในรัฐไทย โดยที่คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ถูกกดดันให้ “กลายเป็นไทย” ปัญหานี้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาทางการเมืองซึ่งทวีความแหลมคมขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา เมื่อการขยายตัวของระบบทุนนิยมได้เชื่อมโยงคนทุก ชาติพันธุ์ในประเทศไทยเข้ามาอยู่ในระบบเศรษฐกิจการเมืองที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่มีความได้เปรียบเสียเปรียบอย่างมากในโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองที่รวมศูนย์อำนาจในการจัดการทรัพยากร โดยที่การกระจายอำนาจหรือการปกครองส่วนท้องถิ่นในหลายทศวรรษที่ผ่านมายังไม่เพิ่มอำนาจให้แก่ชาวบ้านทั่วไปเท่าที่ควร ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ กับ “คนไทย” (Sattayanurak, 2011) แม้ว่าบทตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2560 ในมาตรา 4 ได้กำหนดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลว่า บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน และในมาตรา 70 รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย (the government gazette

vol. 134, 2017) แต่ด้วยสภาพของสังคมที่มีการแบ่งยศ แบ่งชั้น แบ่งศักดิ์นา จึงเกิดวาทกรรม “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นอื่น” ความเป็นอื่นในมุมมองที่สะท้อนถึงการเป็นคนบ้านนอก ลำสมัย โดยเฉพาะการมองความเป็นอื่นจากความเป็นชาติพันธุ์อื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีลักษณะการดูหมิ่นเหยียดหยามทางชาติพันธุ์ และมองว่าเป็นกลุ่มคนที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ จากการนำเสนอข่าวในด้านการตัดไม้ทำลายป่า วาทกรรมดังกล่าวเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ที่ไม่ดีแก่กลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจมีอคติและเกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในสังคมกับกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งหากมองปัญหาจะพบว่า รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายควบคุมการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ อุดมการณ์ วัฒนธรรม เกิดผลเป็นอคติทางชาติพันธุ์ กล่าวคือ คนไทยถูกสอนให้มองชนกลุ่มน้อย ชาติพันธุ์อื่น ๆ เป็นเสมือนชาติพันธุ์ที่อยู่ต่ำกว่าคนเชื้อชาติไทย และวัฒนธรรมความเป็นไทย (Chaithong, 2013) จากภาพสะท้อนของการแบ่งความเป็นไทยและความเป็นอื่นที่เกิดขึ้น นำไปสู่การต่อสู้เพื่อการรักษาสิทธิอันชอบธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากการศึกษาวิจัยของ Sukwat (2015) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขิน : การต่อรองเพื่อสิทธิทางการเมืองทางวัฒนธรรม” พบว่า ชาวไทเขินมีการสร้างความทรงจำร่วมกันทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกันและใช้ในการต่อรองสิทธิและอำนาจในการเข้ามาอยู่ในพื้นที่บ้านเหล่าพัฒนา มีการปรับตัวทั้งด้านการประกอบอาชีพ ศาสนาและความเชื่อ การแต่งกาย และวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกของประเทศไทย ชาวไทเขินเป็นผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านในการดำเนินการด้านกิจกรรมและการจัดการในหมู่บ้าน มีโอกาสได้รับตำแหน่งผู้นำหมู่บ้าน ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับหมู่บ้านและจังหวัด และมีการรวมกลุ่มเครือข่ายชาติพันธุ์เชียงราย ทำให้สามารถใช้ต่อรองสิทธิต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองได้ แต่อย่างไรก็ดี การขับเคลื่อนเพื่อการต่อรองของชาวไทเขินยังไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเต็มที่ เนื่องด้วยการขาดการได้รับเสรีภาพที่เท่าเทียมกับพลเมืองไทย

จังหวัดลำพูน มีประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม โดยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ไทยอง ไทลื้อ และกระเหรี่ยง โดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยองเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมดในจังหวัดลำพูน กลุ่มไทยองและไทลื้อได้อพยพมาจากเมืองยองและเมืองใกล้เคียงในสิบสองปันนา ย้ายมาสองช่วงใหญ่ ๆ คือ ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2348 ซึ่งจากหลักฐานท้องถิ่นเรียกว่าการอพยพแบบเทครัว หรือนโยบายเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองเมื่อในอดีต และย้ายในระยะที่สองอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2356-2395 ปัจจุบันกลุ่มไทยอง ไทลื้อในเมืองลำพูนยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอาไว้ (Social Research Institute, Chiang Mai University, 2021) สำหรับชาติพันธุ์กระเหรี่ยงในลำพูน อพยพเข้ามาทางจังหวัดตาก ปัจจุบันมีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงอาศัยในพื้นที่ 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเถิง อำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอแม่ทา และอำเภอบ้านโฮ่ง

จากการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ไทยอง พบการศึกษาของ เจษฎา สอนบาลี เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพิธีกรรมทางพุทธศาสนากับการดำรงรักษาอัตลักษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอง จังหวัดลำพูน” พบว่า แนวทางในการฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรม คือการมีส่วนร่วมในการสร้างความตระหนักโดยการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่รุ่นสู่รุ่น การอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนและการใช้วิกฤติให้เป็นโอกาสโดยใช้ปัจจัยที่เป็นแรงดึงดูดจากภายในและภายนอกให้สนใจในความเป็นชาวไทยอง กลุ่มชาติพันธุ์ควรร่วมสู่วิกฤตระบบล่มสลายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมจอมปลอม หน้ากากของการแสวงหาผลกำไรบนหนทางแห่งวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ที่กลุ่มผู้แสวงหาต้องการกำไรที่ไม่มีที่สิ้นสุด ขณะเดียวกันจากการศึกษาวิจัยของ Pipitkul (2016) เรื่อง “การอนุรักษ์และการประยุกต์ภูมิปัญญาหัตถกรรมผ้าทอของคนยองในจังหวัดลำพูน” พบว่า งานหัตถกรรมผ้าทอเป็นรากฐาน

ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม เมื่อสังคมอุตสาหกรรมได้แผ่ขยายเข้าสู่ส่วนภูมิภาคด้วยการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือขึ้นที่จังหวัดลำพูนเมื่อปี พ.ศ. 2526 ทักษะคติของคนรุ่นใหม่ต้องงานหัตถกรรมผ้าทอที่ต้องใช้ความชำนาญ และความวิริยะอุตสาหะเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่มุ่งหน้าสู่การทำงานโรงงานส่งผลให้การสืบทอดภูมิปัญญาด้านงานผ้าทอมือเริ่มสูญหาย แต่ด้วยความสำนึก และตระหนักถึงคุณค่ามรดกทางปัญญาจากบรรพชนผู้นำภาคสังคมในท้องถิ่น จึงมีความเคลื่อนไหวในการสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านชีวิตและวัฒนธรรมของคนอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมในวงกว้าง อาทิ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา ประชาชนและเยาวชนได้เล็งเห็นคุณค่าของมรดกทางภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานแห่งการสร้างองค์ความรู้แห่งชีวิต การกล่อมเกลาจิตใจและนำมาซึ่งความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่สืบไป ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Pali (2016) พบว่า การอธิบายความเป็นอยู่หรือสร้างอัตลักษณ์ของที่หลากหลาย ไม่ได้เป็นไปเพื่อต่อต้าน ต่อสู้หรือต่อรองกับนโยบายภาครัฐ ดังเช่นที่ปรากฏในงานศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ทว่าเป็นการแสดงออกเพื่อประกาศความสำเร็จ เชิดชูอัตลักษณ์ให้โดดเด่น รวมทั้งเป็นการแสวงหาอัตลักษณ์ บางอย่างเพื่อสร้างจุดเด่นให้แก่กลุ่มของตนเอง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น นอกจากนั้น กระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์โดยการหยิบยืมวัฒนธรรมและความเชื่อตามวิถีเดิมมาตีความใหม่เพื่ออธิบายความเป็นอยู่ผ่านการอนุรักษ์ การจัดแสดง และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายไม่ได้เป็นเพียงแค่การรักษาวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เพื่อบอกเล่าหรือยืนยันตัวตนความเป็นอยู่เท่านั้น แต่ยังมีเรื่องของการเมือง อำนาจ และผลประโยชน์ของคนแต่ละกลุ่มอีกด้วย จากงานวิจัยของ Wongsongchan (2017) เรื่อง “การปรับตัวทางวัฒนธรรมในโลกสมัยใหม่ของชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านกะเหรี่ยงน้ำตก ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร” พบว่า มีปัจจัยการปรับตัวด้านที่อยู่อาศัยโดยใช้แบบที่ทันสมัย วัสดุแข็งแรง ด้านการแต่งกาย มีความคิดที่มองว่าการแต่งกายดังกล่าวไม่ทันสมัย ในวัยรุ่นมีการแต่งกายปกติทั่วไปตามแฟชั่น ด้านภาษา ส่วนใหญ่ยังใช้ภาษากะเหรี่ยงติดต่อสื่อสารกันภายในครัวเรือน แต่สื่อสารกันภายนอกด้วยภาษาไทย

จากปัญหาของวาทกรรม “ความเป็นไทย” และ “ความเป็นอื่น” ที่ตอกย้ำความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิความเป็นมนุษย์ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติไว้ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของกลุ่มชาติพันธุ์ พบเฉพาะรูปแบบการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนด้วยทุนทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตน สู้ต่อวิกฤตระบบล่มสลายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ขณะเดียวกัน ยังพบวัฒนธรรมปลอมที่เกิดจากการแสวงหาผลกำไรของนายทุนเป็นสิ่งที่บั่นทอนให้วัฒนธรรมถูกบิดเบือน สร้างความเข้าใจที่ผิดต่ออนุชนรุ่นต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า “ความเป็นไทยและความเป็นอื่น” นั้น ควรทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน เพื่อหาแนวทางพัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง ให้คนในสังคมเกิดการยอมรับในความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสมานฉันท์ ไร้ความขัดแย้งในความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี เพื่อปกป้องชุมชนให้มียืนในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและคุณภาพในการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน
2. เพื่อพัฒนาและเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร และเชิงปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน และศึกษาหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคนในสังคม โดยผู้วิจัยกำหนดใช้หลักพรหมวิหารธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นที่ 3 อำเภอของจังหวัดลำพูนได้แก่ อำเภอบ้านธิ อำเภอป่าซาง และอำเภอทุ่งหัวช้าง โดยการทำความเข้าใจและประสานงานติดต่อเพื่อขออนุญาตทำวิจัยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น คือ เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง และกระเหรี่ยง เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความรู้ด้านการวิจัย จำนวน 20 คน โดยแบ่งสัดส่วนดังนี้ 1) นักประวัติศาสตร์ ปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 1 คน 2) นักวิจัยท้องถิ่น จำนวน 1 คน 3) นักวิชาการ จำนวน 3 คน 4) พระสงฆ์ในศาสนา 2 รูป 5) ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน 6) สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 2 คน 7) ผู้นำชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง จำนวน 3 คน 8) ประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 4 คน 9) เยาวชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) ชุดความรู้ โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ คือ การหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครื่องมือวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดความรู้ของกระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่น จากนั้นนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มารวบรวมเป็นเครื่องมือการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และครอบคลุมกับการอธิบายความตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเครื่องมือการวิจัยนี้ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับใบรับรองจริยธรรมการวิจัยเลขที่ ว.105/2566 จากนั้นนำเครื่องมือที่ได้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัย โดยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสาร

2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบทางการ (Formal interview) แบบตัวต่อตัว ดำเนินการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูปหรือคน โดยใช้คำถามจากแบบสัมภาษณ์ที่สร้างตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบตามแนวความคิดของตนอย่างมีอิสระ

3) การเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เป็นการพัฒนาระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัด

ลำพูน ผู้วิจัยวางขั้นตอนกิจกรรมโดยการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มนิสิตที่เป็นชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง จำนวน 10 คน ที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจัดกิจกรรมการระดมความคิดเห็น ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของตนที่ต้องการนำเสนอสู่สังคม สร้างสรรค์สิ่งที่ต้องการสื่อสารในรูปแบบ สื่อประชาสัมพันธ์ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยจัดทำในรูปแบบโปสเตอร์ ที่สามารถใช้สื่อสารได้หลายช่องทาง และสร้างช่องทางการรับรู้ใหม่ เพื่อให้สังคมเกิดความตระหนักและมีความสนใจที่จะ เข้าใจในความต่างนั้น เคารพต่อความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์และการ ปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความ เป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง และกระเหรี่ยง ข้อมูลที่ได้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอ ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analytic) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยง ความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูล เพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) การวิเคราะห์ข้อมูลการปฏิบัติการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากการสังเกต การสัมภาษณ์ในกิจกรรม การพัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความ เป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการวิจัย เป็นการสรุปผลการวิจัยตาม วัตถุประสงค์ และนำเสนอกระบวนการอันเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยและอภิปรายผลเชื่อมโยงกับ ความสอดคล้องกับผลการศึกษาย่อยอื่น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะความเป็นไทย คือ การได้รับสิทธิของกฎหมายว่าด้วยการมีสัญชาติไทย มีสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และมีลักษณะความเป็นไทยแบบพหุนิยมคือ การดำรงวิถีชีวิต แบบพหุวัฒนธรรมหรือพหุนิยมในยุคสมัยปัจจุบันที่มีการบริโภคนิยมแต่ยังคงรักษาความเป็นไทยไว้ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์มีความสอดคล้องกันในการได้รับสิทธิของกฎหมายว่าด้วยการมี สัญชาติไทย มีสิทธิและเสรีภาพรวมถึงการมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ 1) ได้รับสัญชาติไทย 2) ได้รับ สิทธิและเสรีภาพในการเลือกตั้ง การได้แสดงออกถึงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ มีสิทธิอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบอาชีพที่สุจริตอย่างอิสระ มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัย 3) ได้รับสิทธิความเป็นมนุษย์ด้วยการปฏิบัติ อย่างเท่าเทียมในฐานะมนุษย์ เคารพในความเป็นคน ไม่ดูถูก ดูแคลน ส่วนลักษณะความเป็นไทยแบบพหุนิยม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่ม มีความเป็นไทยแบบพหุนิยมที่สอดคล้องกัน คือ 1) ด้านศาสนา/ความเชื่อ มีการนับถือ พระพุทธศาสนาและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีคติความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2) ด้านการ

ไหว้/ทักทาย มีการใช้วัฒนธรรมการไหว้และการทักทายด้วยคำว่า สวัสดี 3) ด้านภาษา มีการใช้ภาษาไทย ทั้งพูดและเขียน 4) ด้านการแต่งกาย มีค่านิยมการแต่งกายด้วยชุดสากลตามสมัยนิยม 5) ด้านที่อยู่อาศัย คือ มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากเดิมเป็นสมัยใหม่ แบบปูนครึ่งหลังหรือสร้างด้วยปูนทั้งหลัง 6) ด้านอาหาร มีการรับประทานอาหารไทยมากขึ้น ปรับตัวตามบริบทสังคมที่ตนเองดำรงอยู่ในปัจจุบัน

2. ลักษณะความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ วิธีการดำเนินชีวิต สังคม วัฒนธรรม และประเพณีตามแบบฉบับบรรพบุรุษดั้งเดิม ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นอื่นของ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีความคล้ายคลึงกันบางส่วนแต่ยังคงมีลักษณะเฉพาะตามวิถีของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ คือ 1) ด้านศาสนา มีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ส่วนการนับถือคริสต์ศาสนาจะมีไม่ถึงร้อยละ 1 ของประชากร 2) ด้านความเชื่อ แม้จะมีการนับถือผีบ้านผีเรือน นับถือผีป่า นับถือผีขุนน้ำ มีพิธีเสียผี และใช้ผีสร้างกฎระเบียบในชุมชน แต่จะมีชื่อที่ใช้เรียกผีที่แตกต่างกัน มีการเรียกตามภาษาของตนเอง 3) ด้านค่านิยม มีการให้ความเคารพต่อพระภิกษุสงฆ์ ผู้อาวุโสกว่า ครูบาอาจารย์ และมีความสามัคคีในหมู่คณะ 4) ด้านที่อยู่อาศัย เรือนสร้างด้วยไม้ ไม้ไผ่ เรือนไม้ยกพื้นสูง มีเตาไฟบนเรือน มีร้านน้ำหน้าบ้าน/บนบ้าน และมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งที่เป็นที่บูชาอยู่บนบ้าน โดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะแตกต่างกัน และมีรูปทรงของเรือนที่แตกต่างกัน 5) ด้านการแต่งกาย พบว่า ชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติมารังสรรค์เป็นเครื่องแต่งกาย แต่ที่แตกต่างกันคือ แต่ละกลุ่มจะมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง โดยไทลื้อแต่งกายด้วยชุดไทลื้อที่เน้นลวดลายของเสื้อปัก (เสื้อไม่มีกระดุม) ส่วนไทยองจะโดดเด่นด้านผ้าถุงที่มีลวดลายเฉพาะ เช่น ผ้ายองลายเกี่ยวเขาควย ชิ่นตาเคอคำ และชิ่นลายดอกแก้ว เป็นต้น สำหรับการแต่งกายของกระเหรี่ยง จะมีการแบ่งประเภทผู้หญิงที่แต่งงานกับไม่แต่งงานผ่านการสวมใส่เสื้อผ้า ชุดผ้าฝ้ายพื้นสีขาวทรงกระสอบ จะเป็นเสื้อสำหรับเด็กผู้หญิงหรือหญิงสาวที่ยังไม่แต่งงาน ส่วนหญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมใส่เสื้อผ้าที่มีสีสันมากขึ้น 6) ด้านภาษา ไทลื้อและไทยองจะใช้ภาษาตระกูลไท (ภาษาไต) ในการพูด และใช้อักษรธรรมล้านนาในการเขียน ส่วนกระเหรี่ยงจะใช้ภาษาตระกูลทิเบต-พม่า 7) ด้านอาหาร ชาติพันธุ์ทั้ง 3 กลุ่มจะเน้นการทานผัก ประเภท แกง ต้ม ยำ และตำน้ำพริก ส่วนอาหารจะมีวิธีการปรุงที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนาและเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างควรนำเสนอความเป็นพลเมืองไทยบนพื้นฐานของกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ สิทธิเสรีภาพและความเป็นมนุษย์ นำเสนอความภูมิใจในชาติพันธุ์ผ่านวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ ในด้านการแต่งกายที่สวยงาม ด้านภาษา ด้านอาหาร ด้านความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาและความเชื่อต่าง ๆ นำเสนอหลักพรหมวิหารธรรมผ่านรูปภาพของชาติพันธุ์ที่แสดงถึงความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยรูปแบบการนำเสนอควรใช้สื่ออินโฟกราฟิกในการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะผ่านช่องทางสื่อโซเชียลที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน และใช้บทกลอนที่มีความกระชับ ภาษาสวยงาม ไพเราะ และสอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการนำเสนอ ซึ่งการออกแบบสื่อมีขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 จุดประสงค์และเป้าหมายของสื่อ เป็นการสื่อสารกับสังคมให้รับรู้ถึงความมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านการแสดงออกถึงสิทธิและเสรีภาพ โดยใช้วัฒนธรรมประเพณี ความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการสร้างความเข้าใจแก่คนในสังคม

ขั้นตอนที่ 2 เน้นสาระสำคัญ โดยคัดเลือกข้อมูลจากการสังเคราะห์ นำมาผลิตเป็นอินโฟกราฟิกให้ตรงประเด็นและให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย เพื่อให้เกิดเอกภาพ แต่ยังคงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 3 การค้นหาข้อมูลเชิงลึก จากการค้นหาข้อมูลเชิงลึก พบว่า “ความเป็นไทย” ควรถูกนิยามใหม่เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะมนุษย์ทุกคนบนโลกนี้ควรได้รับความเป็น “ธรรม” อย่างเท่าเทียมกัน ความเป็นไทย จึงไม่ควรมีองค์ประกอบของความเป็นอื่นที่เคยถูกแบ่งแยกไว้ในอดีต ดังนั้น จึงทำให้ได้หัวข้อของสื่ออินโฟกราฟิกโดยใช้หัวข้อว่า “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม”

ขั้นตอนที่ 4 สร้างการเล่าเรื่อง เป็นการใช้ข้อมูลกับรูปภาพ เพื่อนำมาเล่าเรื่อง จำนวน 5 ชุด โดยชุดสื่อชุดที่ 2-5 จะเป็นบทกลอน การเล่าเรื่องของสื่อชุดความรู้ที่ 1 ชื่อ “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” เป็นการเล่าเรื่องของ “ธรรม” ที่จะใช้เพื่อลดความแตกต่าง และสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับวิถีของชาติพันธุ์ โดย “ธรรม” นี้จะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ธรรม-ตามกฎหมาย ธรรม-ตามธรรมเนียม และพรหมวิหาร-ธรรม สื่อชุดความรู้ที่ 2 เรื่อง “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” แบบบทกลอน เป็นการรวบรวมข้อมูลของเรื่องราวทั้งหมดของความเป็นไทย ความเป็นอื่นของชาติพันธุ์ และหลักพรหมวิหารธรรมมาเล่าเรื่อง สื่อชุดความรู้ที่ 3 เรื่อง “ธรรม-ตามกฎหมาย” เป็นการเล่าเรื่องผ่านกฎหมายพื้นฐานของพลเมืองไทยที่ได้รับ สื่อชุดความรู้ที่ 4 เรื่อง “ธรรม-ตามธรรมเนียม” กล่าวถึงธรรมเนียมปฏิบัติอันเป็นอัตลักษณ์สืบต่อกันมาของชาติพันธุ์ แม้แตกต่างด้วยธรรมเนียมปฏิบัติ แต่ไม่แปลกแยก สื่อชุดความรู้ที่ 5 เรื่อง “พรหมวิหาร-ธรรม” เล่าถึงการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้เพื่อสร้างให้คนในสังคมมีความเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

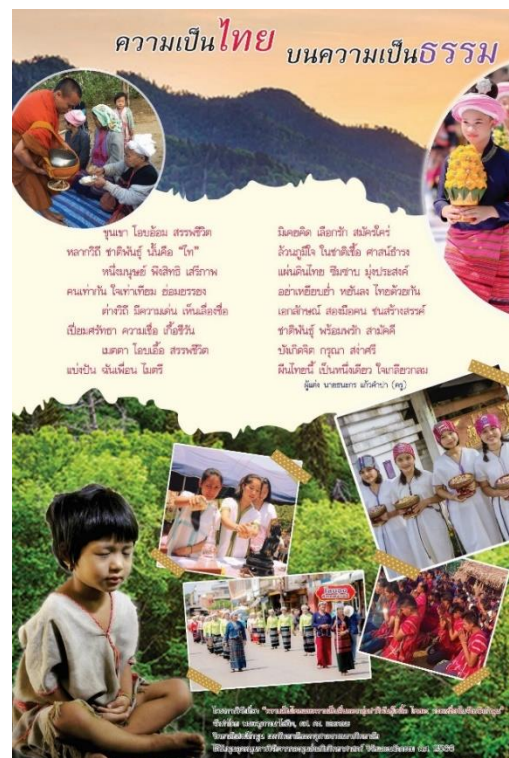
ขั้นตอนที่ 5 แบ่งสัดส่วนและใส่ภาพประกอบ เป็นขั้นตอนของการออกแบบกราฟิกโดยการนำข้อมูลภาพประกอบ มาจัดวางและออกแบบตัวอักษรให้มีความเด่นและน่าสนใจ

ชุดสื่ออินโฟกราฟิกที่ออกแบบเสร็จแล้ว มีรายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

Picture 1:

Knowledge Set 1: “Thainess on the Basis of Justice”

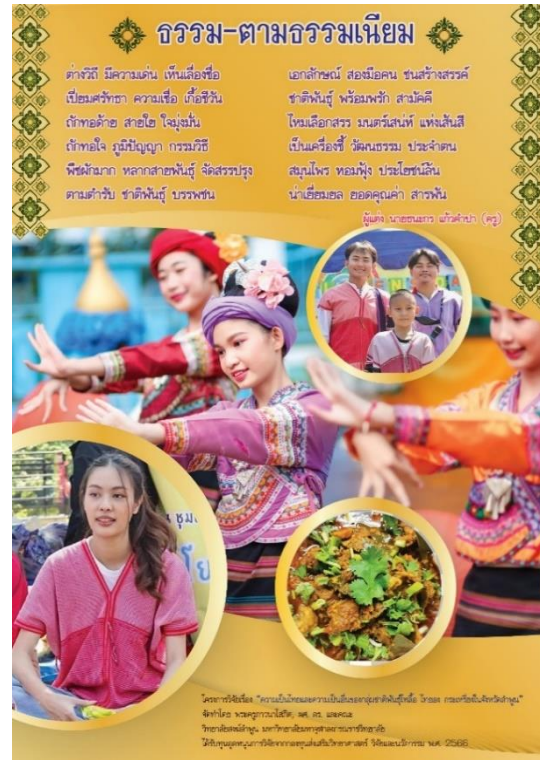
Picture 2:

"Knowledge Set 2: “Thainess on the Basis of Justice” in Poetic Form”

Picture 3:

Knowledge Set 3: “Justice According to the Law”

Picture 4:

Knowledge Set 4: “Justice According to Tradition”

Picture 5:

Knowledge Set 5: “Brahmavihara – Dhamma”

ชุดความรู้นี้ได้นำไปเผยแพร่เพื่อใช้ในกระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน เป็นการเผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ผ่านสื่อโซเชียลและผ่านหน่วยงานภาครัฐ โดยประเภทของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ ใบปลิว และโปสเตอร์ โดยนำไปเผยแพร่ 2 จุด จุดที่ 1 วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และศูนย์การท่องเที่ยวจังหวัด

ลำพูน และ จุดที่ 2 วัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว การให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเปิดใจยอมรับและเห็นความเป็นชาติพันธุ์มากขึ้น นำไปสู่การมีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา และมีอุเบกขาต่อความแตกต่างของแต่ละชาติพันธุ์

การเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจผ่านสื่อโซเชียลนั้น ด้วยว่าในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมมาก สื่อสังคมออนไลน์จึงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาวิจัยนี้จึงเลือกใช้การเผยแพร่ผ่านสื่อโซเชียล โดยเผยแพร่สื่อโซเชียลในช่องทางต่าง ๆ ผ่านบัญชีผู้ใช้ของคณะที่มีเว็บไซต์ (web site) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และติดต่อประสานงานเพื่อใช้พื้นที่เฟสบุ๊ก (Facebook) ของเครือข่ายกลุ่มนิสิตปกากะญอ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน รวมถึงเฟสบุ๊ก (Facebook) ของวัดบ้านเหล่าพระเจ้าตาเขียว การเผยแพร่ผ่านหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย วัฒนธรรมจังหวัดลำพูน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูน ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ, องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง และเทศบาลตำบลบ้านเรือน อำเภอป่าซาง และสถาบันการศึกษาในตำบลทั้ง 3 แห่ง และในระดับมหาวิทยาลัย คือ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน โดยในการเผยแพร่ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการร่วมกันผลักดันให้เกิดกิจกรรมขึ้นในแต่ละชาติพันธุ์ เช่น การสร้างการรับรู้ประวัติความเป็นมาของไทลื้อบ้านธิ โดยสร้างเป็นอนุสาวรีย์อันเป็นจุดศูนย์รวมใจของไทลื้อบ้านธิ และใช้สถานที่ดังกล่าวในการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนให้สาธารณะชนได้รับรู้ ส่วนไทยอง และกระเหรี่ยง มีภูมิปัญญาด้านการทำอาหาร ดังนั้น ควรจัดมหกรรมอาหารของชาติพันธุ์ นำเสนอต่อสาธารณะให้ได้มาลิ้มลองรสชาติอาหาร เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: The New Body of Knowledge

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้คือ เริ่มจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาอาศัยในประเทศไทยด้วยภัยสงคราม ได้รับสัญชาติไทย ดำเนินชีวิตภายใต้กรอบของกฎหมายไทย รับวัฒนธรรมของไทย ปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยใหม่ แต่คนในสังคมยังคงมองวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมที่ถูกแบ่งแยกว่ามีความเป็นอื่น ในความเป็นอื่นที่ถูกแบ่งนั้น คือ ความแตกต่างในทางความเชื่อ ภาษา ที่อยู่อาศัย อาหาร เป็นต้น จากการสังเคราะห์ความรู้จึงนำไปสู่การระดมความคิดเห็นในการสร้างสื่อเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำทำความเข้าใจกับคนในสังคมผ่านนิสิตกลุ่มที่เป็นชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยง ทำให้ทราบว่าชาติพันธุ์คนรุ่นใหม่มีความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง การนำเสนอความเป็นตนเองนั้นควรส่งผ่านด้านเครื่องแต่งกายที่เกิดจากภูมิปัญญาของตน รวมถึงการแสดงออกในวิถีความเชื่อด้านศาสนา และนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ส่วนเครื่องมือที่เห็นว่ามีเหมาะสมต่อการสื่อสารคือ การจัดทำสื่อ

ในรูปแบบอินโฟกราฟิกและเผยแพร่ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทั้งไบปลิว โปสเตอร์ สื่อโซเชียล ฯลฯ รวมถึงการใช้บทกลอนในการนำเสนอข้อความสู่สังคม ดังนั้น ความเป็นไทย จึงควรถูกนิยามใหม่โดยการยอมรับความเป็นอื่นของชาติพันธุ์เข้าไปรวมด้วย จึงนำไปสู่การพัฒนาเป็นสื่ออินโฟกราฟิกในนิยาม “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” ธรรมตามกฎหมาย ธรรมตามธรรมเนียมวิถีการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมประเพณี และพรหมวิหารธรรม ธรรมอันประเสริฐที่จะช่วยเกื้อหนุนให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน และมีความยุติธรรม ทำให้ได้สื่อชุดความรู้ 5 ชุด คือ 1) ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม 2) ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม แบบบทกลอน 3) ธรรม-ตามกฎหมาย 4) ธรรม-ตามธรรมเนียม และ 5) พรหมวิหาร-ธรรม”

การเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่าง ผู้วิจัยใช้ช่องทางการเสริมสร้างจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโซเชียล และหน่วยงานภาครัฐ การเผยแพร่นี้ เพื่อให้ชาติพันธุ์ได้รับความเป็นธรรม คนในสังคมเข้าใจและยอมรับในความแตกต่าง อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การศึกษานี้ยังก่อให้เกิดความร่วมมือของเครือข่ายชาติพันธุ์ วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ราชการ เอกชน ในการร่วมเผยแพร่นิยามใหม่ของ “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” ความเป็นยูนิตี(Unity) หรือความสามัคคีในการเคารพความแตกต่างที่หลากหลาย ให้เกียรติซึ่งกันและกันแม้ว่าจะมีความเป็นอื่น แต่ความเป็นอื่นนั้นมีสิ่งที่สอดคล้องประสานกัน ทั้งนี้ สังคมใดที่มีพหุวัฒนธรรมบนความเป็นธรรม ย่อมรักษาความเข้มแข็งในสังคมนั้นจะอยู่ได้นาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ลักษณะความเป็นไทยของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยองกระเหรี่ยงของจังหวัดลำพูน คือ เมื่ออพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีการปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตตามบริบทของสังคมไทย ดังที่ใช้การไหว้และทักทายด้วยคำว่า สวัสดี ใช้ภาษาไทยทั้งพูดและเขียน มีค่านิยมการแต่งกายด้วยชุดสากลตามสมัยนิยม มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเปลี่ยนจากเดิมเป็นสมัยใหม่ แบบปูนครึ่งหลังหรือสร้างด้วยปูนทั้งหลัง รับประทานอาหารไทยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนได้ว่า เมื่อสังคมที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยน จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Narong (1998) ที่กล่าวว่า เมื่อสังคมเปลี่ยนจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กันด้วย และวัฒนธรรมบางสิ่งนั้นมิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปหมด แต่เป็นเพียงการปรับปรุง หรือพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ให้สอดคล้องกับสภาพของเทคโนโลยีและสังคมในขณะนั้น ส่วนลักษณะความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์คือ แต่ละชาติพันธุ์ล้วนมีอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง ดังเช่นภาษาพูดของไทลื้อ และไทยองจะใช้ภาษาตระกูลไต ข้อค้นพบดังกล่าวได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jessada et al. (2018) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมพิธีกรรมทางพุทธศาสนากับการดำรงรักษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทยองจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า ภาษาในตระกูลไต ซึ่งภาษาของไทยองมีภาษาคลายคลึงกับไทลื้อ มากทั้งในเรื่องเสียงคำและประโยค จะแตกต่างกันในระดับที่เป็นภาษาย่อยของกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยังคงสะท้อนถึงความเป็นตัวตนที่ยังคงได้รับการสืบทอด คือ พิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผี ใช้ผีเป็นกฎของชุมชน และค่านิยมยังมีการนับถือผู้อาวุโสในชุมชน อัตลักษณ์ต่าง ๆ ของชาติพันธุ์ล้วนแสดงออกถึงคุณลักษณะเฉพาะของความเป็นชาติพันธุ์ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vivattanaset (2018) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในพิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อจังหวัดพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า พิธีกรรมแห่งชีวิตชาวไทลื้อที่จังหวัดพะเยาได้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ อันได้แก่ แนวคิดของพิธีกรรม ความเชื่อ รูปแบบและข้อบัญญัติของพิธีกรรม ภาษา ตลอดจนสัญลักษณ์เฉพาะที่แสดงถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากการเลือกใช้หลักพรหมวิหาร ให้เป็นหลักธรรมสำหรับสร้างความเข้าใจในความแตกต่าง ลดความขัดแย้ง สร้างให้คนในสังคมมีความเมตตา กรุณา อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขนั้น เป็นการเลือกหลักธรรมที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Rakngam (2017) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความขัดแย้งและสร้างความปรองดองตามแนวทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการจัดการความขัดแย้งตามแนวทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยหลักธรรมในการสร้างความปรองดองและสามัคคี ได้แก่ สังคหวัตถุ 4, พรหมวิหาร 4, สารณียธรรม 6 เป็นต้น และการนำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของชาติพันธุ์ที่แสดงถึงความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้คนในสังคมเกิดการยอมรับในคุณค่าของผู้อื่น โดยมีความเมตตา กรุณา เป็นที่ตั้ง มีความชื่นชมยินดีในความสำเร็จในการพัฒนาตนเองของชาติพันธุ์ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และมีความยุติธรรมให้แกกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhrurattanakornvisut (2022) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พรหมวิหาร 4 กับบทบาทและสิทธิสตรี” ผลการวิจัยพบว่า สังคมควรสนับสนุนสตรีในด้านต่าง ๆ คือ ด้านความเมตตา ยอมรับบทบาทและสิทธิสตรีให้เกิดขึ้นในสังคม ด้านกรุณา ให้ความกรุณากับสตรีในการแสดงบทบาทของตนเองต่อสังคม รวมถึงมีความเห็นอกเห็นใจต่อสตรีในบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ ด้านมุทิตา ให้คนในสังคมมีความยินดี ความชื่นชม เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานและการทำหน้าที่ของสตรีเหล่านั้น ด้านอุเบกขา สังคมควรให้ความยุติธรรม ความเสมอภาคกับสตรีในการกระทำต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศ

การเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทย และความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโซเชียล และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งการเผยแพร่ผ่านสื่อโซเชียลนั้น เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมของคนในปัจจุบันเป็นอย่างมาก และช่องทางที่ใช้สื่อสารได้ดี และรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chenchat (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษา “ความเป็นไทย” ในสื่อใหม่ กรณีศึกษาโฆษณาของธุรกิจสายการบิน” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เปิดรับสารทางสื่อใหม่ (New Media) สื่อออนไลน์ที่นิยมใช้คือเฟซบุ๊ก (Facebook) และใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อการอัปเดตข้อมูลข่าวสารส่วนการพบเห็นงานโฆษณาของบริษัทการบินไทย พบเห็นทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ส่วนความคิดเห็นที่มีต่อเอกลักษณ์ “ความเป็นไทย” โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

สรุป

การวิจัยเรื่อง “ความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยอง กระเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะความเป็นไทย คือ ได้รับสัญชาติไทย ดำเนินชีวิตภายใต้กรอบของกฎหมายไทย วัฒนธรรมของไทย ปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยใหม่ ในความเป็นอื่นคือ ยังคงใช้ภาษาพูดและดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมร่วมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ในพื้นที่อยู่อาศัยของตนเอง การพัฒนากระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างนำเสนอความเป็นไทยนิยามใหม่คือ ความเป็นไทยบนความเป็นธรรม ผ่านชุดความรู้ในรูปแบบอินโฟกราฟิกในรูปแบบเล่าเรื่องผ่านภาพประกอบและบทกลอนจำนวน 5 ชุด คือ “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม”, “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม”แบบบทกลอน, “ธรรม-ตามกฎหมาย”, “ธรรม-ตามธรรมเนียม” และ “พรหมวิหาร-ธรรม” ประเมินผลชุดความรู้ด้านความเหมาะสม ความถูกต้องของเนื้อหา และประโยชน์ในการใช้งาน โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

จึงนำไปเผยแพร่กระบวนการสร้างความเข้าใจในบริบทการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างของความเป็นไทยและความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ผ่านสื่อโซเชียลและผ่านหน่วยงานภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ลักษณะความเป็นไทยของกลุ่มชาติพันธุ์คือ ได้รับสัญชาติไทย มีสิทธิและเสรีภาพ และความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับคนไทยทุกคน ปฏิบัติตนและดำเนินวิถีชีวิตภายใต้กฎหมายไทย และลักษณะความเป็นอื่นของกลุ่มชาติพันธุ์คือ ยังคงรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมมองว่าเป็นความแตกต่าง ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกระบวนการทางสังคม ควรนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่และสร้างการรับรู้ให้คนในสังคมเห็นคุณค่าของวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่เท่าเทียมกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ในกระบวนการสร้างความเข้าใจบนความแตกต่างนั้น ได้นำนิยามใหม่ของความเป็นไทย ให้เป็น “ความเป็นไทย บนความเป็นธรรม” โดยหลักพรหมวิหารธรรมจะเป็นหลักธรรมช่วยเสริมสร้างให้คนในสังคมมีความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและสถาบันทางศาสนา ควรส่งเสริมการนำหลักพรหมวิหารธรรมไปใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันของคนทุกกลุ่มในสังคม สร้างความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ ให้สิทธิอันพึงมีแก่บุคคลในสังคมอย่างเท่าเทียม สร้างสังคมที่มีคุณภาพและความมั่นคง อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะในจังหวัดลำพูน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง และพื้นที่ที่กำลังเกิดปัญหาความขัดแย้งกับระหว่างชาติพันธุ์กับหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ปัญหาที่ดินทำกินบนดอยม่อนแจ่ม ปัญหาของจังหวัดตาก เป็นต้น

References

- Chaithong, W. (2013). *Thai State Nationalism in the Mae Sot Border Economic Urban Area: Thai Nationalism as a Mechanism for Creating Otherness*. Retrieved August 12, 2021, from <https://armworawit.wordpress.com/2013/11/29/วาทกรรมชาตินิยมของรัฐ>
- Chenchat, N. (2014). *A Study of “Thainess” in New Media: A Case Study of Airline Business Advertising*. (Master’s Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Chetsada S. et al. (2018). A Critical Study of Buddhist Literature and Tai Yong Identity Maintenance in Lamphun Province. *Journal of social academic*, 11(3), 277-284.
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017, April 6). *the Government Gazette* vol. 134, pp. 4, 18.
- Department of Academic Affairs. (2011). *Thai Language Norms Volume 1: Reading and Writing and Spelling*. Thai Language Institute, Ministry of Education: Bangkok.
- Narong S. (1998). *Human and Society*. (4th ed). Bangkok: O.S. Printing House.
- Pali, T. (2016). *Politics of Identity Reconstruction among Yong People in Lamphun*. (Master’s Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.

- Phrakhrurattanakornvisut. (2022). The Principles of Brahmaviharas and Women's Rights. *Journal of Buddhamagga*, 7(1), 269-281.
- Pipitkul, T. (2016). The Conservation and Application of Local Wisdom in Hand Woven Textiles of Yawng People in Lamphun Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 24(45), 139-156.
- Rakngam, N. (2017). Conflict Management and Reconciliation Promotion Base on Buddhist Approach: A Case Study of 5-precept Maintenance Village Project in Chiang Rai Province. *Journal of Social Academic*, 10(3), 169-185.
- Sattayanurak, S. (2011). The Struggle in Memory Space of Diverse Ethnic Groups in Thailand. *Najua*, 8(2011), 77-104.
- Social Research Institute, Chiang Mai University. (2008). *"Thai Yong, Life, Believe, Carve the Land"*. Retrieved August 12, 2021, from https://www.sac.or.th/databases/ethnicedb/research_detail.php?id=1823
- Sukwat, B. (2015). *Adaptation of the Tai Khen Ethnic Group: Bargaining for Official Cultural Citizenship Rights*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- Vivattanaseth, P. (2018). Cultural Identity of Ethnic Group in TAI LUE'S Ritual of Life, Phayao Province. *Payao University Journal*, 28(2), 173-190.
- Wongsongchan, K. et al. (2017). Cultural Adaptation in the Modern World of Karen Waterfall Village, Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province. *Report from the 4th National Academic Conference*. Kamphaeng Phet: Kamphaeng Phet Rajabhat University Research Institute.

การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้*

Communication for Leader Characteristics in Chief Executive of the Local Administrative Local Organization for Building Political Popularity in Southern Area

¹เอกกร มีสุข, วิทยาธร ท่อแก้ว, กานต์ บุญศิริ และ สมาน งามสนิท

¹Akkorn Meesuk, Wittayatorn Torkaew, Kan Boonsiri and Sman Ngmsanit

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: Jaroen81@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ เกี่ยวกับ 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร 2) การจัดการการสื่อสาร 3) กลยุทธ์การสื่อสาร และ 4) แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร โดยการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ผู้บริหารองค์กร จำนวน 6 คน 2) เจ้าหน้าที่หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ จำนวน 6 คน 3) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานงานสื่อสาร จำนวน 6 คน 4) ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้รับสาร จำนวน 12 คน และ 5) นักวิชาการด้านการสื่อสาร จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบมีเกณฑ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหาร มีการศึกษาขั้นต้นระดับปริญญาตรี ผลงานที่ประจักษ์แก่สายตาและเป็นที่น่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริหารองค์กร การทำประโยชน์และเสียสละเป็นที่พึ่งของประชาชน มีสมรรถนะการฟัง การพูด การเขียน และการนำเสนออย่างเชี่ยวชาญ และมีภาพลักษณ์ที่ดีน่าจดจำ บุคลิกท่าทางที่เหมาะสม เข้าถึงได้ง่าย และเป็นแบบอย่างที่ดี มีหลักการทำงานอย่างมีเป้าหมาย มีความเป็นพี่น้องในการทำงานและยึดหลักความถูกต้อง 2) การจัดการการสื่อสาร มีการเสริมสร้างคุณสมบัติให้มีความเฉพาะตัวในการปฏิบัติหน้าที่ด้านความรู้ความสามารถในการบริหารองค์กร มีแผนงานกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นระยะยาว การจัดการภาพลักษณ์อันพึงประสงค์ด้วยการแต่งกายที่เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ การแสดงถึงความจริงใจ การรับฟังผู้อื่นอย่างเข้าใจ การจัดการด้านการบริหารที่มีการวางแผน การดำเนินงาน การควบคุม และการทำงานให้เกิดผลลัพธ์ตามความคาดหวังของประชาชน การจัดการด้านทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารองค์กรและการประสานงานต่าง ๆ 3) กลยุทธ์การสื่อสาร โดยให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่เพื่อประสานประโยชน์และการแก้ปัญหา การบริหารจัดการองค์กรและเครือข่ายด้วยกิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมตามบริบทของพื้นที่ การส่งเสริมกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมโดยยึดหลักความต้องการของประชาชนเป็นหลัก การสร้างการรับรู้ด้วยกระบวนการสื่อสารองค์กรและผู้บริหารทุกช่องทางสื่อสารให้เข้าถึงประชาชน และการประเมินผลการสื่อสารด้านการสร้างเครือข่าย การสร้างความสัมพันธ์ การสร้างกิจกรรม การสร้างการรับรู้และนำผลมาแก้ไขปรับปรุง และ 4) แนวทางการพัฒนาการ

*Received November 1, 2023; Revised December 14, 2023; Accepted December 19, 2023

สื่อสาร คือ (1) การพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหาร (2) การพัฒนาการจัดการสื่อสาร และ (3) การพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารของผู้บริหาร

คำสำคัญ: การจัดการสื่อสาร; กลยุทธ์การสื่อสาร; สร้างความนิยม; ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objective of this research is to study the communication characteristics of local government organization executives to create political popularity in the southern region regarding: 1) characteristics of the executives, 2) communication management, 3) communication strategies, and 4) communication development approaches. The research was conducted qualitatively using in-depth interviews with a semi-structured interview format. The main informants included: 1) organizational executives (6 individuals), 2) public relations team leaders (6 individuals), 3) communication operations officers (6 individuals), 4) community leaders as information recipients (12 individuals), and 5) communication experts (3 individuals), totaling 33 individuals. A purposive sampling technique was used.

The research findings are as follows: 1. Characteristics of the executives include a minimum education level of a bachelor's degree, credible and trustworthy accomplishments suitable for organizational management. They demonstrate self-sacrifice and are relied upon by the public. They possess competencies in listening, speaking, writing, and presenting professionally, as well as a memorable and approachable image. They demonstrate appropriate behavior, are accessible, serve as good role models, work with clear goals, and adhere to correctness principles. 2. Communication management involves enhancing distinctive qualities in carrying out responsibilities related to organizational management. This includes long-term local development planning, managing a desirable image through appropriate attire for the tasks, displaying sincerity, understanding others, and effectively managing tasks through planning, organizing, controlling, and working to achieve the expected outcomes. It also involves managing communication skills and utilizing technology for organizational management tasks and various coordination. 3. Communication strategies emphasize on the importance of on-site presence to coordinate benefits and problem-solving. Managing the organization and network through customary activities and local culture context. Encouraging participation by focusing on the people's needs as a basis. Creating awareness through the organizational communication process and ensuring that executives and the organization are accessible to the public. Additionally, evaluating communication outcomes for networking, relationship building, perception creation, and using results for adjustments and improvements. 4. Communication development approaches encompass (1) developing executive characteristics, (2) developing communication management, and (3) developing communication strategies for executives.

Keywords: Communication Management; Communication Strategies; Creating Popularity; Local Government Organizational Leaders

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชนและกลุ่มสังคมเพื่อการสร้างการยอมรับและบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ ตามความมุ่งหวัง โดยการสื่อสารทางการเมืองได้มีการพัฒนาต่อเนื่องควบคู่กับเทคโนโลยีที่มีการซับซ้อนมากยิ่งขึ้นซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรับสารทางการเมือง (Israsai, 2018) การใช้สื่อในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ นั้นเพื่อมุ่งหวังให้เรื่องราวข่าวสารได้ถูกรับรู้โดยมีความสัมพันธ์ระหว่าง องค์กรทางการเมือง ประชาชน และสื่อที่มีความมุ่งหมายกระทำทางการเมือง (Sutthiyothin, 2017) การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนดในปี พ.ศ. 2547 กฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการกำหนดวิธีการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง ซึ่ง ณ วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2563 จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทั้งสิ้น 7,850 แห่ง (Department of Local Administration Promotion, 2015) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐภายใต้หลักการกระจายหรือถ่ายโอนอำนาจส่งผลทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีความเป็นนิติบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่และภารกิจในการปฏิบัติงานตามที่รัฐบาลส่วนกลางได้ถ่ายโอนมาให้ ซึ่งมีงบประมาณและรายได้ที่เป็นของตนเอง (Chaiyabut, 1996)

ความนิยมทางการเมืองของไทย Singkhachon (2017) ให้ความเห็นเรื่องความนิยมของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นไว้ว่า ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นต้องเรียนรู้และการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำ การสร้างความสัมพันธ์กลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ การรับรู้ผลงานและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่น และจะต้องพัฒนาการจัดการการสื่อสาร เรียนรู้การวางแผน การดำเนินการสื่อสารในทุกกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนด้วยสื่อหลักและสื่อเสริมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องแล้วนำการประเมินผลมาปรับปรุงให้ดีขึ้น และในส่วนของ Thammayaratt (2018) เห็นว่าความนิยมทางการเมืองไว้ว่าเป็นเรื่องของความชื่นชอบหรือ “รสนิยมทางการเมือง” ของบุคคลที่แสดงถึงความจงรักภักดี ความนิยม และความเชื่อมั่นศรัทธาที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตนมีความนิยมชมชอบ

บริบทในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ ประกอบด้วย 14 จังหวัด ข้อมูล ณ วันที่ 20 เมษายน 2563 มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ทั้งสิ้น 1,038 แห่ง (Department of Local Administration Promotion, 2015) Saeng-Uthai (2012) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองของคนใต้ว่ามีความเฉพาะและแตกต่างออกไปจากภาคอื่น ๆ ในทุกยุคทุกสมัย และเป็นที่การยอมรับว่าคนใต้มีความตื่นตัวและมีทัศนคติทางการเมืองที่ทันสมัย Unno (2017) ได้มีทัศนะเกี่ยวกับคนใต้ว่าเป็นคนมีใจนักเลง รักอิสระไม่หวังพึ่งรัฐในด้านอาชีพและด้านเศรษฐกิจมักอาศัยการพึ่งตนเองเป็นหลัก และชีวิตทางสังคมวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นระบบเครือญาติและเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นฐานเสียงทางการเมืองอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งจากการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 พบว่า ภาคใต้มีผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดพัทลุง คิดเป็นร้อยละ 84.97 % และติด 10 ลำดับแรกของประเทศ 6 จังหวัด จำนวนผู้มีสิทธิสูงสุดของทั้งประเทศ (Naewna, 2017)

ผู้วิจัยมีความสนใจเรื่อง “การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้” การที่ผู้บริหารองค์กรที่ได้รับการความนิยมและได้รับคะแนนนิยมส่งผลให้ได้ชัยชนะในการเลือกตั้งต่อเนื่องนั้น กล่าวได้ว่าเป็นผลแรงสนับสนุนที่เกิดจากผู้บริหารองค์กรที่มีความนิยมทางการเมืองที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำและภาวะผู้นำขององค์กรในการบริหารงานและปฏิบัติ

หน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการผลักดันนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น การสร้างผลงานตอบสนองความต้องการ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ และการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ความเป็นเลิศที่มีเกี่ยวข้องความสัมพันธ์กับโดยตรงกับบุคลากร เครือข่ายต่าง ๆ และประชาชนในพื้นที่ โดยจากมีผลปรากฏเด่นชัดจากผู้บริหารองค์กรอยู่ด้วย 3 ประการ คือ คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร และกลยุทธ์การสื่อสารของผู้บริหารองค์กร ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษาจากผู้บริหารสูงสุดขององค์กรได้นำการขับเคลื่อนองค์กรจนประสบผลสำเร็จและได้รับรางวัลต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐเป็นที่ยอมรับและประจักษ์ต่อประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ 1) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง 2) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล 3) นายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช 4) นายกเทศมนตรีบ้านส้อง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 5) นายกเทศมนตรีตำบลโคกหล่อ จังหวัดตรัง และ 6) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม จังหวัดสงขลา มีประเด็นศึกษาประกอบด้วย คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การจัดการการสื่อสารของผู้บริหารองค์กร และกลยุทธ์การสื่อสารของผู้บริหารองค์กรเพื่อสร้างความนิยมทางการเมือง ซึ่งมีความสัมพันธ์จำเพาะโดยตรงกับประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองจะเป็นแนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดเพื่อสร้างความนิยมกับประชาชนในพื้นที่ภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความนิยมทางการเมือง
2. เพื่อศึกษาการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้
4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่ออกแบบวิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบมีเกณฑ์ (criterion sampling) อ้างอิง Creswell (2012) คือ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงพิจารณาถึงคุณสมบัติที่สามารถแสวงหาคำตอบในงานวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความต่อเนื่องติดต่อกันมาเกิน 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 - พ.ศ.2565 และยังคงดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน และผู้บริหารสูงสุดขององค์กรได้บริหารงานองค์กรจนประสบผลสำเร็จ โดยได้รับรางวัลต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2 คน นายกเทศมนตรี 3 คน และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน รวม 6 คน 2) เจ้าหน้าที่งานประชาสัมพันธ์องค์กรในงานวิจัยครั้งนี้แต่ละ 1 คน รวม 6 คน 3) เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการการสื่อสารขององค์กรในงานวิจัยครั้งนี้แต่ละ 1 คน รวม 6 คน 4) ผู้นำชุมชนที่เป็นผู้รับสาร

ในงานวิจัยครั้งนี้แต่ละ 2 คน รวม 12 คน และ 5) ผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการสื่อสารทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการสื่อสารทางการเมือง การให้คำปรึกษาด้านการสื่อสารทางการเมือง และการปฏิบัติงานด้านสื่อสารทางการเมือง 3 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ มี 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่งานประชาสัมพันธ์องค์กร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการการสื่อสารขององค์กร และผู้นำชุมชนที่เป็นผู้รับสาร และ ชุดที่ 2 สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการสื่อสารทางการเมือง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักตามบัญชีรายชื่อ ขั้นตอนติดต่อประสานงานโดยให้ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นผู้ประสานงานส่งหนังสือไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่ม 1- 5 เพื่อขอเข้าไปสัมภาษณ์พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้ และผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานการนัดหมายวันและเวลาการเข้าขอสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลักอีกครั้ง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสร้างข้อสรุปได้ดำเนินการจำแนกเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาข้อมูลมาลดทอน จัดระเบียบ วิเคราะห์สังเคราะห์ และการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสร้างเป็นข้อสรุปข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับ คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร พบว่า ผู้บริหารองค์กรมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีทักษะการบริหารงานและประสบการณ์ และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมให้การยอมรับ มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและบุคลากรในบริหารองค์กร มีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ด้านสมรรถนะทางการสื่อสารที่ใช้ภาษาพูดอย่างเหมาะสม สร้างความสนิทสนมโดยใช้ภาษาถิ่น มีทักษะการฟังในการจับประเด็นได้ดี และการนำเสนอที่เข้าใจได้ง่ายแก่ผู้รับฟัง มีบุคลิกท่าทางที่แสดงออกที่เหมาะสมแต่งกายเรียบร้อยถูกกาลเทศะ การใช้เสื้อผ้าพื้นถิ่นให้เข้ากับประชาชน มีความเป็นมิตรและเข้าถึงได้ง่าย มีภาพลักษณ์ที่ดีมีความน่าจดจำด้วยการทำงานที่มุ่งมั่น จิตใจเข้มแข็ง กล้าเผชิญปัญหา และเป็นคนทันสมัยต่อเทคโนโลยี และมีความเป็นผู้นำองค์กรที่มีหลักการและเป้าหมายที่ยึดตามกฎหมาย ความโปร่งใส รับฟัง และมีการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ชักจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานตามเป้าหมายการทำงานรวดเร็ว ถูกต้อง รับผิดชอบ และประโยชน์ต่อส่วนรวมมุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรทันสมัยสู่ความเป็นเลิศ

“...จบปริญญาตรีและปริญญาโท เป็นนักกิจกรรมจิตอาสาตั้งแต่สมัยเรียน มีญาติพี่น้องที่เป็นนักการเมืองและเครือข่ายเป็นผู้สนับสนุนให้เข้าสู่การเมืองจนถึงได้เป็นนายก อบจ.ในปัจจุบัน...” (Hengchuan, 2023)

“...ภารกิจหลักที่ต้องลงพื้นที่ช่วยเหลือทั้งส่วนตัวและหน่วยงานต่าง ๆ เราเองต้องทำให้เขาเห็นอย่างไม่เห็นดเห็น้อย...” (Chittrakul, 2023)

“...ภาษาที่ใช้ภาษาท้องถิ่นบ้านเราเป็นหลัก เราเองทำงานกับชาวบ้าน ถ้ากับหน่วยงานราชการก็ต้องปรับให้เป็นสากลในเวลานั้น ต้องเป็นผู้ฟังที่ดีก่อนให้เห็นด้วยว่าเขาต้องการอะไรจะได้ตอบสนองทักกับเขาได้...” (Wongwacharadamrong, 2023)

“...ความเป็นกันเองเข้าถึงได้ง่าย แสดงออกถึงความจริงใจเป็นมิตร การแต่งกายโดดเด่นเรียบง่าย กลมกลืนกับทุกภารกิจ...” (Chaikij, 2023)

“...ใช้คอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน ระดับสั่งการจะมีกลุ่มไลน์ ระดับต่าง ๆ ของงาน กลุ่มเครือข่าย โทรศัพท์ส่วนตัวก็จะมีเบอร์ที่ประชาชนสามารถติดต่อโดยตรงได้หรือประสานผ่านประชาสัมพันธ์...” (Thamphet, 2023)

“...เราเป็นตัวแทนชาวบ้านเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารต้องทำงานร่วมกับข้าราชการประจำต่างคนต่างต้องมีหน้าที่รับผิดชอบให้เป็นตามระเบียบถูกต้องเป็นขั้นตอน...” (Liangprasit, 2023)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยเกี่ยวกับ การจัดการการสื่อสาร พบว่า ด้านการกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรจะต้องมีการจัดการความรู้ ความสามารถ วิสัยทัศน์ ทักษะและประสบการณ์ และกำหนดทิศทางแก่บุคลากรในองค์กรให้เกิดความก้าวหน้า ด้านการจัดการภาพลักษณ์ที่ผู้บริหารจะต้องสร้างและส่งเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือแก่สายตาประชาชน คือ การแต่งตัวเหมาะสมกับการทำงานและกาลเทศะและเข้ากับประชาชนพื้นถิ่น มีความอ่อนน้อม จริงใจ เข้าถึงฟังได้ มีความทันสมัยนิยมทันสมัยตามกระแสนิยม และการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการติดต่อกับประชาชนได้ง่าย ด้านการจัดการการบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารองค์กรมีการวิเคราะห์กำหนดเป้าหมายและแผนงานนโยบายพัฒนาท้องถิ่น การจัดองค์กรออกเป็นกองงานและสำนักงานต่าง ๆ ตามภารกิจอย่างครอบคลุม การให้ลำดับความสำคัญของงานตามภารกิจความเร่งด่วน ด้านการจัดการด้านทักษะการสื่อสารและความสามารถใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารองค์กรมีการวางแผนทำความเข้าใจในเรื่องที่จะสื่อสารการนำเสนอในการปฏิบัติหน้าที่ก่อนเสมอ มีการวางแผนนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการบริหารงานและติดต่อกับประชาชน และการประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่หลากหลาย ด้านการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะความเป็นผู้นำองค์กรมีการจัดการวางแผนงานสื่อสารการบริหารงานชี้แนะและส่งเสริมในการปฏิบัติหน้าที่โดยมีการจัดเตรียมและดำเนินงานตามระเบียบราชการในรูปแบบเอกสาร คำสั่งด้วยวาจา และอาศัยระบบออนไลน์ในการประสานงาน มีการจัดการดำเนินการด้านรูปแบบเชื่อมโยงข่าวสารและภาพลักษณ์ของผู้นำองค์กร มีการจัดโครงสร้างงานประชาสัมพันธ์องค์กรอย่างเป็นระบบ การให้ความสำคัญกับเนื้อหาข่าวสารยึดหลักข้อบังคับให้เป็นตามระเบียบการเผยแพร่ข่าวสารของภาครัฐ และการจัดการช่องทางการสื่อสารในการบริหารงานการสร้างความร่วมมือและการสร้างความสัมพันธ์อันดี การจัดช่องทางที่เน้นความสะดวกกับผู้ใช้งานในทุกระดับ และด้านการจัดการประเมินผลการสื่อสาร โดยให้ความสำคัญกับการประเมินคุณธรรม ความโปร่งใส การรับรู้ ทิศนคติของประชาชน มีขั้นตอนการประเมินก่อนและหลังของกิจกรรม และนำผลการประเมินประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะอย่างเปิดเผย มีการพิจารณาจุดเด่นจุดด้อยมาแก้ไขเพื่อการพัฒนาและผู้บริหารองค์กรนำผลประเมินด้วยตนเองมาปรับปรุงในการสร้างความรับรู้เข้าใจกับประชาชน

“...นโยบายต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมการทำงานให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ การปรึกษาผู้รู้ผู้ชำนาญทั้งภายนอกและภายในองค์กร...” (Wongwacharadamrong, 2023)

“...การเตรียมตัวในเรื่องที่จะพูดจะนำเสนอ การเข้าใจคำถาม การพูดในแต่ละที่แต่ละเวทีก็ต้องปรับตามบริบททั้งภาษา สำเนียง น้ำเสียงในการสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน...” (Intharat, 2023)

“...มีลำดับขั้นตอนและช่องทางในการสั่งการ การแนะนำชี้แนะซึ่งจะเป็นการเสนอความคิดเห็นร่วมกันมากกว่าเพื่อให้เกิดระบบปฏิบัติงานนั้นเป็นไปตามการวางแผน...” (Makkamnern, 2023)

“...ทุกช่องทางสามารถใช้ในการบริหารงานและการสร้างความร่วมมือทั้งของนายกและองค์กรรวมถึงการประสานต่าง ๆ ขององค์กรที่ไปยังประชาชนจะต้องให้ความสำคัญกับความสะดวกรวดเร็วและตอบสนองได้ดี...” (Phorudkha, 2023)

“...ให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่ร่วมงานสังคัมกับชาวบ้านทำให้ใกล้ชิดและเห็นสิ่งที่ชาวบ้านคิดและเขาต้องการได้มากกว่า...” (Chittrakul, 2023)

“...แบบสอบถามทั้งเอกสารและแบบออนไลน์ การลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากประชาชนและการลงประชาสัมพันธ์เครือข่ายออนไลน์ในการทำการประเมิน...” (Chaikij, 2023)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยเกี่ยวกับ กลยุทธ์การสื่อสาร พบว่า ด้านกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายของ ผู้บริหารองค์กรให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่พบปะประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียในการประสานประโยชน์ มีการวางแผนในการลงพื้นที่ตามภารกิจหน้าที่และตามบริบทของสังคมท้องถิ่น ด้านกลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ที่มีการมุ่งเน้นติดต่อสื่อสารในการลงพื้นที่แบบเผชิญหน้าทั้งในระดับกับกิจกรรม เวทีการประชุมและเวทีสาธารณะเน้นการสร้าง ความเข้าใจรับฟังปัญหา มีการสร้างช่องทางการติดต่อกับเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งความสำเร็จของกลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ คือ การเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนให้มีพื้นที่สำหรับรับฟังการร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจของและประชาชนในพื้นที่ ด้านกลยุทธ์การสร้างกิจกรรมโดยมีกิจกรรมส่งเสริมทักษะและกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือในทุกภาคส่วนกลุ่มประชาชน มีขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูลความต้องการของประชาชนเพื่อกำหนดรูปแบบโครงการต่าง ๆ ความสำเร็จของกลยุทธ์การสร้างกิจกรรม คือ การวางแผนกิจกรรมอย่างครอบคลุมความต้องการของประชาชน การมีผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินการ และการใช้เทคโนโลยีในการประสานงาน และด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้โดยผู้บริหารองค์กรเน้นลงพื้นที่ด้วยตนเองในการชี้แจงนำเสนอและแสวงหาความต้องการ การให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ข่าวสารถึงประชาชน มีการวางแผนการปฏิบัติหน้าที่ในการลงพื้นที่ผ่านกิจกรรมองค์กรและการติดตามบทสังคัม มีการสร้างกระบวนการสื่อสาร วางแผนดำเนินงานประชาสัมพันธ์องค์กรเครือข่ายต่าง ๆ ในการนำข่าวสารเผยแพร่ในพื้นที่ ความสำเร็จของกลยุทธ์การสร้างความรู้ คือ การเน้นการลงพื้นที่ของผู้บริหารองค์กร แผนกิจกรรมที่สอดแทรกการรับรู้ข่าวสารองค์กร และงานประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางที่หลากหลาย และด้านการประเมินกลยุทธ์ต่าง ๆ และการนำผลประเมินมาเปรียบเทียบปรับปรุงแก้ไขและการพัฒนาทุกครั้ง

“...การเข้าถึงปัญหาและความต้องการจึงต้องลงพื้นที่สม่ำเสมอในการรับฟังหาความต้องการเพื่อนำมาเข้าสู่การบริหารจัดการดำเนินการต่อไป...” (Poommatra, 2023)

“...เน้นความเข้าใจความร่วมมือการเอื้อประโยชน์ต่อกันที่จะขับเคลื่อนนโยบายตามกระบวนการทำงานให้ตรงกับความต้องการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้...” (Thamphet, 2023)

“...ขั้นตอนต่าง ๆ จะถูกทบทวนก่อนดำเนินการในทางปฏิบัติที่จะต้องเตรียมความพร้อมและแนวทางแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้...” (Wongwacharadamrong, 2023)

“...การเข้าถึงชาวบ้านโดยตรงในการสร้างความเข้าใจ รับทราบปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของคนในพื้นที่...” (Chittrakul, 2023)

“...ความไว้วางใจของชาวบ้านสังเกตจากการพูดคุยสนทนาเป็นเครื่องมือวัดอย่างที่ดีที่บ่งบอกถึงความพอใจหรือต้องแก้ไขอะไร...” (Poommatra, 2023)

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการสื่อสาร ประกอบด้วย (1) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร พบว่า 1) การพัฒนาด้านสมรรถนะทักษะทางการสื่อสารโดยผู้บริหารองค์กรสามารถฝึกฝนด้วยตนเอง การอบรมหรือฝึกฝนด้วยนักวิชาการเกี่ยวกับทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การอ่าน การเขียน การนำเสนอ และการวิเคราะห์อย่างเชี่ยวชาญ การพัฒนาสมรรถนะด้านบุคลิกภาพท่าทางและการแสดงออกต่าง ๆ โดยต้องเสริมสร้างบุคลิกภาพให้มีความน่าจดจำให้แก่ผู้พบเห็นด้วยการฝึกฝนตนเองหรือรับการอบรมจากสถาบันการพัฒนาบุคลิกภาพ การแสดงทางพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

อย่างเหมาะสมถูกต้องกับกาลเทศะ และการพัฒนาสมรรถนะการใช้เทคโนโลยี โดยสามารถศึกษาเรียนรู้พัฒนาตนเองหรือการเรียนรู้จากผู้รู้ในแขนงนั้น ๆ และให้ความสำคัญและความจำเป็นทั้งในการพัฒนาร่วมกันบุคลากรภายในองค์กร 2) แนวทางการพัฒนาด้านความเป็นผู้นำองค์กร ได้แก่ การดึงคุณสมบัติและความสามารถของตนนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสม การพัฒนาทักษะการสื่อสารให้มีความเชี่ยวชาญในการบริหารงาน ความสามารถและการตัดสินใจ และการส่งเสริมสร้างทีมงานให้มีทักษะต่าง ๆ (2) แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร พบว่า 1) การกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีภาพลักษณ์อันพึงประสงค์ของประชาชน มีทักษะการสื่อสารในการบริหารงานและกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างดี และมีทักษะการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ 2) แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะความเป็นผู้นำองค์กร ได้แก่ กระบวนการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร (ตัวบุคคล) อย่างต่อเนื่อง การจัดการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรไปพร้อมกับทีมบริหารสื่อสารองค์กรอย่างมีระบบ การจัดการสื่อสารเฉพาะกลุ่มที่ใช้กิจกรรมต่าง ๆ และ 4) การพัฒนาการจัดการการสื่อสารองค์กรที่ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญการสื่อสารให้คำปรึกษา และ 3) แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการประเมินผลการสื่อสาร ได้แก่ การจัดการประเมินผลการสื่อสารภาพลักษณ์องค์กร การจัดการประเมินการสื่อสารของผู้บริหารองค์กร การจัดการการสื่อสารสำรวจความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญชำนาญ การจัดการประเมินผลการสื่อสารด้วยตนเองและทีมงานของผู้บริหารองค์กรหรือที่ปรึกษา และ (3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างเครือข่าย ได้แก่ 1) การจัดการการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ มีตารางแผนดำเนินงานการลงทุกเขตพื้นที่ การจัดการเครือข่ายในการลงพื้นที่พบปะเครือข่ายในทุก ๆ ระดับ และ 3) การจัดการกระบวนการพัฒนาเครือข่ายไปพร้อมกับทีมงาน 2) แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ ได้แก่ การลงพื้นที่ด้วยตนเองของผู้บริหารองค์กรให้ความสำคัญกับประสานประโยชน์และความต้องการ การรักษาสัมพันธ์ภาพกับสมาชิกเครือข่ายคนเก่า และการพบปะคนใหม่ ๆ การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเครือข่ายอย่างจริงจัง และการเปิดช่องทางสื่อสารเพิ่มความสะดวกในการติดต่อประสานงานของผู้บริหารองค์กร 3) แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมต้องมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ กิจกรรมที่ดำเนินการจะต้องเกิดจากความร่วมมือและการมีส่วนร่วมยึดหลักตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก และการสร้างและการกำหนดเป้าหมายกิจกรรมจะต้องมีความหลากหลายกลุ่มกิจกรรมตามความต้องการของประชาชนในแต่ละกลุ่ม และ 4) แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ ได้แก่ การลงพื้นที่ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอทั่วถึงในทุกเขตพื้นที่ มีการวางแผน ดำเนินงาน ลำดับความสำคัญของกิจกรรมอย่างทั่วถึง การประชาสัมพันธ์ขององค์กรสื่อสารทุกช่องทางและเครือข่ายองค์กรสนับสนุนในการกระจายข่าวสาร และการประชาสัมพันธ์องค์กรเน้นสื่อออนไลน์เครือข่ายโซเชียลที่มีแนวโน้มของผู้ติดตามและใช้งานมากในปัจจุบัน การมีทีมงานผู้เชี่ยวชาญด้านไอทีเป็นที่ปรึกษาการสื่อสารด้วยระบบออนไลน์

“...ภาษาที่เข้าใจง่ายในระดับองค์กรและสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ ผู้บริหารองค์กรที่จะต้องมีความทักษะในการพูดที่จะเข้าถึงประชาชน การแต่งกายที่เหมาะสมกับภารกิจหรือแม้แต่การแต่งกายเมื่อลงพื้นที่แบบไม่ถือตัว ชาวบ้านสัมผัสเข้าถึงได้ และการนำเสนอจะต้องมีการแสดงตัวตนบนโลกโซเชียลที่ไม่ใช้การประชาสัมพันธ์ขององค์กรเพียงอย่างเดียว...” (Singkhachon, 2023)

“...การสื่อสารและเทคโนโลยีซึ่งเป็นส่วนสำคัญทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กรโดยขบวนการเหล่านี้ผู้บริหารอาจจะต้องเข้ามาจัดอบรมให้กับองค์กรถือว่าเป็นเครื่องมือหรือหัวใจสำหรับผู้นำและทีมก็ได้...” (Sridee, 2023)

“...การพูด การฟัง การอ่านและการเขียนเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำอาจจะไม่สามารถจะพัฒนาในระยะอันสั้นได้เพราะว่ามันฝังมากับตัวเขาแต่สามารถพัฒนาจากการฝึกฝนด้วยตนเอง การใช้โค้ชมาอบรมและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการสื่อสารงานบริการงานองค์กรสามารถพัฒนาจากการจับมือกับผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้ในระดับองค์กรหรือทีมเพราะตัวผู้นำองค์กรเองไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ ต้องอาศัยทีมงานบุคลากรต่าง ๆ ในองค์กรจะต้องสื่อสารทำความเข้าใจโน้มน้าวสร้างความร่วมมือต่าง ๆ ร่วมกัน...” (Sridee, 2023)

“...การประเมินการสื่อสารจะต้องมีการประเมินผลในทุกรูปแบบทั้งหน่วยงานภายในและการรับตรวจการประเมินจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำผลการประเมินมาปรับปรุงเริ่มต้นกิจกรรมใหม่จะต้องทำอย่างไร การประเมินผลจะต้องยึดหลักความสะดวกของผู้ประเมินจะต้องหาวิธีหลากหลายรูปแบบ...” (Srisamut, 2023)

“...เครือข่ายอยู่ในหน้าที่ของผู้บริหารเป็นขั้นตอนวิธีการและปัจจัยความสำเร็จเป็นกระบวนการสร้างความเชื่อมั่นในการเชื่อมโยงผู้คนกลุ่มคนเข้าด้วยกันในจุดนี้ผู้บริหารองค์กรขอคำปรึกษาจากสถาบันภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อจัดการการสื่อสารองค์กรเครือข่ายได้เช่นกัน...” (Sridee, 2023)

“...การสร้างความสัมพันธ์คือการจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ตลอดเวลาทุกคน แปลว่า จะต้องพูดคุยทุกวัน อาจจะเป็นข้อมูลการลงพื้นที่หรือการส่งข้อมูลข่าวสารหากันให้รู้สึกใกล้ชิดแล้วสามารถพบปะพูดคุยกับสมาชิกชาวบ้านหรือแม้แต่กลุ่มที่ไม่ได้สนับสนุนให้รู้สึกซาบซึ้งและอาจจะมีการให้ความร่วมมืออย่างเป็นธรรมชาติ...” (Singkhachon, 2023)

“...ในส่วนของการสื่อสารก็จะเป็นส่วนของประชาสัมพันธ์องค์กรในการสนับสนุนภารกิจเผยแพร่ข่าวสารที่ทำให้ประชาชนกับองค์กรหรือผู้นำองค์กรมีความใกล้ชิดที่ดีต่อกันส่วนของผู้นำเองก็ต้องมีช่องทางสื่อสาร เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์กลุ่ม หรือเบอร์โทรที่สามารถติดต่อกับผู้บริหารโดยตรงได้สมัยนี้การติดต่อแบบถึงตัวเป็นเรื่องสำคัญ...” (Sridee, 2023)

“...กองแผนงานและยุทธศาสตร์ถือว่าเป็นกำลังสำคัญที่จะทำแผนกิจกรรมให้มีความเชื่อมโยงกับความต้องการของประชาชน กลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องยึดหลักความต้องการของประชาชนเป็นหลัก...” (Srisamut, 2023)

“...ฉะนั้นแล้วกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ของผู้นำเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำจะต้องแสดงศักยภาพด้านการสื่อสารทั้งด้วยตนเองหรือทีมงานผู้บริหารในการสร้างภาพลักษณ์องค์กรและภาพลักษณ์ของผู้นำให้ได้รับความเชื่อมั่นในการบริหารงาน...” (Srisamut, 2023)

“...การสร้างการรับรู้ต้องเริ่มจากตัวผู้นำในการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอทั้งการปฏิบัติหน้าที่และการลงพื้นที่ส่วนตัวในการพบปะประชาชนเครือข่ายกิจกรรมการสร้างการรับรู้เป็นการสร้างความเข้าใจความต้องการของทั้งตัวนายกและประชาชนที่ต้องอาศัยทักษะการสื่อสาร การสร้างภาพลักษณ์ของตัวนายกที่แสดงออกให้ประชาชนเห็นสิ่งเหล่านี้ และที่สำคัญในปัจจุบันการรับรู้ข่าวสารของประชาชนผ่านโลกออนไลน์อินเทอร์เน็ตเกือบทั้งสิ้นงานหน้าที่หลักของประชาสัมพันธ์จึงต้องให้ความสำคัญกับการวางแผนข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนรับรู้ให้มีความน่าสนใจและต้องการข่าวสารนั้น...” (Singkhachon, 2023)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาได้ข้อค้นพบ คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรนั้นถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงตัวตนและความสามารถต่าง ๆ เพื่อกระทำการสื่อสารออกไปสู่สายตาผู้ร่วมงาน ประชาชน หรือผู้พบเห็นมุ่งหวังให้เกิดพฤติกรรมในเชิงบวก โดยอาศัยการจัดการการสื่อสารทั้งในรูปแบบของสื่อสารองค์กรและ

ผู้บริหารองค์กรกระทำการสื่อสารที่มีกลยุทธ์การสื่อสารที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนถึงประชาชนหรือผู้รับสาร และเพื่อให้การสื่อสารนั้นเกิดสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารของผู้บริหารองค์กรที่สามารถก่อให้เกิดการรับรู้ ยอมรับ ชื่นชม ชื่นชอบ การสนับสนุนและนำไปสู่ความนิยมทางการเมือง ได้แก่ 1) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร 3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร และ 4) แนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันจึงจะทำให้ในการสร้างความนิยมทางการเมืองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีรายละเอียดดังรูปภาพที่ 1

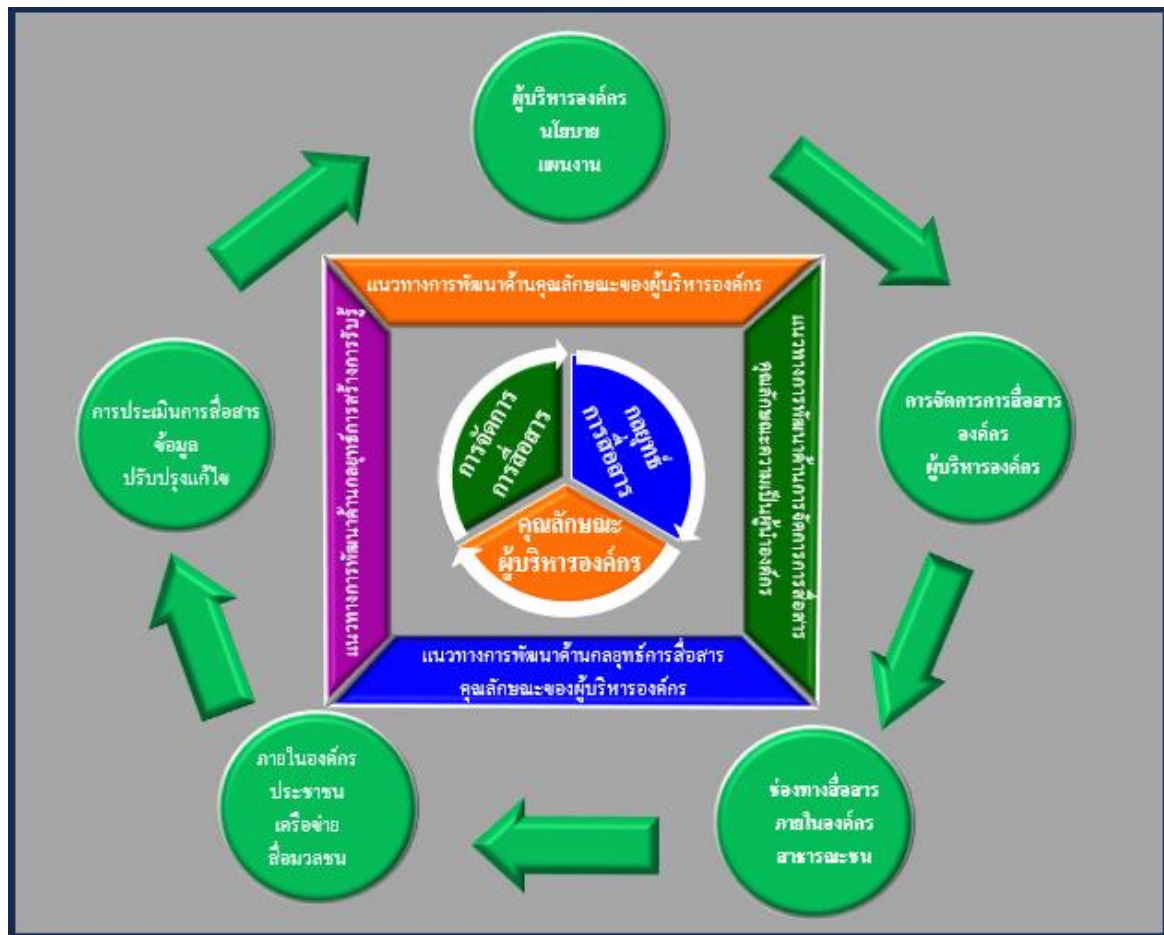

Figure 1: Communicating the characteristics of organizational leaders

จาก Figure 1 จะเห็นความสัมพันธ์ 3 ส่วน คือ 1) คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การจัดการ การสื่อสาร และ กลยุทธ์การสื่อสาร ซึ่งเป็นลักษณะปัจจุบันของผู้บริหารองค์กรและประชาสัมพันธ์องค์กร ในการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรสู่สาธารณะชน 2) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร ซึ่งเป็นการนำจุดเด่น จุดด้อยของการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรหาแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร เนื่องจากการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยความต้องการข่าวสารและเทคโนโลยีสื่อสารเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการสื่อสารมากยิ่งขึ้น และ 3) กระบวนการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร โดยผู้บริหารองค์กรจะต้องมีนโยบายด้านการสื่อสารองค์กรและ แผนงานสื่อสารของตน ในฐานะผู้ส่งสารเข้าด้วยกันโดยผู้บริหารองค์กรจะต้องวางแผนและดำเนินการจัดการสื่อสารองค์กร ในการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กรและภาพลักษณ์ผู้บริหารองค์กรซึ่งอาศัยช่องทางสื่อสารที่เป็นทางการขององค์กรและสื่อสารด้วยตัวของผู้บริหารองค์กรเองในการบริหารองค์กรและเผยแพร่ข่าวสารไปสู่สาธารณะชน

และจะต้องให้ความสำคัญกับการประเมินการสื่อสารเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไข และสร้างความเชื่อมโยงของกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัย “การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างค่านิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้” พบว่า

ผลจากงานวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างค่านิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วย 1) ประวัติและภูมิหลังสอดคล้องกับแนวคิดของ Stogdill 1974 (as cited in Dimakaran, 2014) เรื่อง คุณลักษณะผู้นำที่ประสบความสำเร็จที่เมืองคัมเปอร์บอร์กสำคัญ คือ การมีการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาตรี เป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมและการมีชีวิตที่ครอบครัวสนับสนุน มีฐานะทางการเงินที่มั่นคงและเป็นที่ชื่นชอบของบุคคลในสังคม 2) การทำงานที่สร้างผลงานที่ประจักษ์สู่สายตาประชาชนสอดคล้องกับ Singkhachon (2017) เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างค่านิยมของผู้นำทางการเมือง พบว่า ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีการสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในพื้นที่เป็นที่ประจักษ์ได้รับการยอมรับและไว้วางใจ พฤติกรรมที่สร้างความน่าเชื่อถือ การมีทักษะการสื่อสารที่ชำนาญ การมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม การแสดงถึงพฤติกรรมความจริงจัง และเป็นบุคคลสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่าย 3) สมรรถนะทางการสื่อสารสอดคล้องกับ Bochel (2010) เรื่อง Local Political Leadership and the Modernization of Local Government Studies พบว่า การมีทักษะการสื่อสารที่ต้องตระหนักถึงผู้รับสารที่มีความแตกต่างออกไปและการผสมผสานระหว่างทักษะการจัดการ ทักษะทางการเมืองและการจัดการสื่อให้เป็นที่ยอมรับและน่าสนใจ และ 4) ความเป็นผู้นำองค์กรสอดคล้องกับ Piemsuk (2014) เรื่อง คุณลักษณะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า การมีวิสัยทัศน์ความสามารถและเป้าหมายที่ชัดเจนจะสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่นในการทำงานให้สำเร็จ

ผลจากงานวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างค่านิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วย 1) กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Torkaew (2020) กล่าวถึงว่า ผู้บริหารองค์กรมีหน้าที่ทางการเมือง 4 อย่างคือการวางแผน การจัดองค์กร การนำและควบคุมทรัพยากรพื้นฐานองค์กรเพื่อจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) การจัดการการสื่อสารคุณลักษณะ ผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Thaiyanan (2013) เรื่อง กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของนายกเมืองพัทยา ศึกษาในห้วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ถึง พ.ศ. 2554 พบว่า ข่าวสารที่ได้รับความสนใจของประชาชนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่ออกแบบสถานที่ที่มีคุณภาพและเป็นช่องทางการสื่อสารที่ประชาชนมีความสนใจเปิดรับมากที่สุด และ 3) การจัดการการประเมินการสื่อสารของผู้นำองค์กรสอดคล้องกับ Srisamut (2021) เรื่อง การสื่อสารภาพลักษณ์ผู้นำการเมืองท้องถิ่น พบว่า การประเมินการสื่อสารภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองในการรับรู้ของประชาชนจะต้องประเมินภาพลักษณ์ทั้ง 4 ด้านคือ ความเป็นผู้นำ การบริหารจัดการองค์กร การพัฒนาท้องถิ่นและผลงานที่โดดเด่น

ผลจากงานวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างค่านิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายสอดคล้องกับ Singkhachon (2017) เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างค่านิยมของผู้นำทางการเมือง พบว่า กลยุทธ์ที่สำคัญในการสร้างค่านิยม คือ การสร้างเครือข่ายและกระบวนการติดต่อกับกลุ่มเครือข่ายเน้นการลงพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นและการแก้ปัญหาและการใช้สื่อในการสร้างการรับรู้ในทุกช่องทางที่เน้น

ประชาชนเข้าถึงและรับรู้ได้โดยตรง 2) กลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องกับ Taneheng (2017) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีและมีความเสมอภาค การออกแบบกิจกรรมต้องมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการสร้างสัมพันธ์และความร่วมมือและให้ความสำคัญกับ กิจกรรมที่เข้าถึงกับบริบทของสังคมและความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ 3) กลยุทธ์การสร้าง กิจกรรมสอดคล้องกับ Martin, and Aulich (2012) เรื่อง “Political Management in Australian Local Government: Exploring Roles and Relationships between Mayors and CEOs พบว่า ผู้นำจะต้อง ตระหนักถึงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นในการตอบสนองความต้องการของชุมชนและพลเมือง และ 4) กลยุทธ์ การสร้างการรับรู้สอดคล้องกับ Singkhachon (2017) เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างความนิยมของผู้บริหาร การเมือง พบว่า ผู้บริหารองค์กรต้องเน้นการลงพื้นที่สร้างความเชื่อมั่นและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง สร้างความใกล้ชิดกับเครือข่ายรวมถึงกิจกรรมในพื้นที่และการสร้างการรับรู้ด้วยการใช้สื่อทุกช่องทางที่เน้นการ รับรู้ของประชาชนโดยตรง การใช้ช่องทางการประชาสัมพันธ์องค์กรในทุกช่องทางสื่อสารที่เข้าถึงประชาชน โดยตรงและการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรและผู้นำชุมชนในการถ่ายทอดข่าวสารในพื้นที่และการ ประเมินผลการรับรู้ข่าวสารตรวจสอบและปรับปรุงการพัฒนาการรับรู้ข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ

ผลจากงานวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ ประกอบด้วย

1. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

1.1 การพัฒนาด้านสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้บริหารองค์กร สอดคล้องกับ Taneheng (2017) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้ พบว่า การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การพูด การฟัง บุคลิกภาพ การใช้ช่องทางการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร

1.2 การพัฒนาด้านความเป็นผู้นำองค์กรสอดคล้องกับ Torkaew (2021) เรื่อง การบริการให้ คำปรึกษาทางด้านการสื่อสารสำหรับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า นายกองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดจะต้องมีความรู้การบริหารองค์กรการใช้เทคโนโลยีอย่างชำนาญ การมีทักษะการสื่อสารการพูด การฟัง การนำเสนออย่างเข้าใจได้ง่าย กระชับและเป็นมืออาชีพ มีการสื่อสารนโยบายและผลงานอย่างต่อเนื่อง มีสาระน่าสนใจและชวนติดตาม มีการพัฒนาทางจิตใจและการควบคุมอารมณ์และแรงกดดันต่าง ๆ ที่จะต้อง เผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด

2. แนวทางการพัฒนาการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

2.1 กำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Torkaew (2021) เรื่อง การบริการให้ คำปรึกษาทางด้านการสื่อสารสำหรับตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ความคาดหวังของ ประชาชนต่อนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะต้องมีความรู้การบริหารองค์กร การใช้เทคโนโลยีอย่างชำนาญ และมีทักษะการสื่อสารเป็นมืออาชีพ

2.2 การพัฒนาการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะความเป็นผู้นำองค์กรสอดคล้องกับ Martin, and Aulich (2012) เรื่อง Political Management in Australian Local Government: Exploring Roles and Relationships between Mayors and CEOs พบว่า ผู้นำจะต้องตระหนักถึงบทบาท การสร้างความเข้าใจ และนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นในการตอบสนองความต้องการของชุมชนและพลเมือง และผู้นำจะต้อง อำนวยความสะดวกสัมพันธ์ด้านกิจกรรมส่งเสริมแนวทางการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

2.3 การพัฒนาการจัดการประเมินผลการสื่อสารของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Srisamut (2021) เรื่อง การสื่อสารภาพลักษณ์ผู้นำการเมืองท้องถิ่น พบว่า การประเมินผลการสื่อสารภาพลักษณ์ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในการรับรู้ของประชาชนจะต้องประเมินภาพลักษณ์ทั้ง 4 ด้านคือ ความเป็นผู้นำ การบริหารองค์กร การพัฒนาการปรับแผนการสื่อสารและมีการประเมินติดตามภาพลักษณ์อย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

3.1 การพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Singkhachon (2017) เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างค่านิยมของผู้นำทางการเมือง พบว่า ผู้นำทางการเมืองจะต้องวางแผนการสื่อสารร่วมกับทีมงานในการจัดการลงพื้นที่อย่างเป็นส่วน ๆ และวิเคราะห์หาความต้องการของชาวบ้านในการกำหนดนโยบาย การจัดการเครือข่ายและกระบวนการพัฒนาเครือข่ายในการสร้างความเชื่อมั่นในทุกระดับสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหารองค์กรและสมาชิกเครือข่ายให้มีความสัมพันธ์ที่เข้มแข็ง

3.2 การพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างความสัมพันธ์ของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Taneheng (2017) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ในการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จะต้องแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจในการบริหารองค์กรด้านการสร้างการมีส่วนร่วมการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตอบสนองผลประโยชน์และการแก้ปัญหา และการถ่ายทอด และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้เกิดการรับรู้เข้าใจเพื่อรักษาฐานเสียงทางการเมือง

3.3 การพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างกิจกรรมของผู้บริหารองค์กรสอดคล้องกับ Taneheng (2017) เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ผู้บริหารองค์กรมีกระบวนการติดต่อสื่อสารในการสร้างกิจกรรมร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในลักษณะประเพณีวัฒนธรรมและบริบทสังคมท้องถิ่นนั้น และกิจกรรมขององค์กรเกิดจากการผลักดันการดำเนินกิจกรรมในการรับฟังความคิดเห็น การมีส่วนร่วมและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เกิดความต้องการ

3.4 การพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้สอดคล้องกับ Singkhachon (2017) เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างค่านิยมของผู้นำทางการเมือง พบว่า ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีการลงพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ พยายามเข้าถึงชาวบ้านทุกหลังคาเรือน มีการประชุมแลกเปลี่ยนผลงาน การพูดคุยถึงผลงานผ่านการใช้สื่อทุกช่องทางที่จะถึงประชาชนในพื้นที่

สรุป

ในภาพรวมของบทความจะเห็นได้ว่า ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรเพื่อกระทำการสื่อสารถึงคุณสมบัติและมีความเฉพาะตัวของผู้บริหารองค์กร ประกอบด้วย ด้านประวัติและภูมิหลังที่ดี ด้านการสร้างผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาประชาชน ด้านสมรรถนะทางการสื่อสารที่เชี่ยวชาญ ด้านความเป็นผู้นำองค์กรที่มีหลักการมุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรทันสมัยสู่ความเป็นเลิศ 2) การจัดการการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรเพื่อกำหนดจัดเตรียมรูปแบบ การบริหารและจัดเตรียมกระบวนการสื่อสาร และการประเมินผลการปฏิบัติการสื่อสาร ประกอบด้วย ด้านการกำหนดคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร ด้านการจัดการภาพลักษณ์ที่ผู้บริหารองค์กร ด้านการจัดการการบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่ ด้านการจัดการด้านทักษะการสื่อสารและความสามารถใช้เทคโนโลยี ด้านการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะความเป็นผู้นำองค์กร และด้านการจัดการประเมินผลการสื่อสาร 3) กลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรในการกำหนดรูปแบบวิธีการ และทิศทางในการสื่อสารที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ เครือข่าย หรือผู้รับสารรู้สึกชื่นชม ชื่นชอบ ศรัทธาเชื่อมั่น ให้ความร่วมมือ และได้รับการสนับสนุน ประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์การสร้างเครือข่าย ด้านกลยุทธ์

การสร้างความสัมพันธ์ ด้านกลยุทธ์การสร้างกิจกรรม และด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ และ 4) แนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรที่ก่อให้เกิดการรับรู้กับประชาชนในพื้นที่ และเครือข่าย หรือผู้รับสารเพื่อสร้างความนิยมทางการเมือง ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาด้านคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร แนวทางการพัฒนาด้านการจัดการการสื่อสารคุณลักษณะความเป็นผู้นำองค์กร แนวทางการพัฒนา ด้านกลยุทธ์การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร และแนวทางการพัฒนาด้านกลยุทธ์การสร้างการรับรู้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรมีความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษามืออาชีพด้านการสื่อสารเพื่อวางระบบการสื่อสารขององค์กรและผู้บริหารองค์กรสามารถปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ภาคใต้ ควรนำผลการวิจัยในประเด็น คุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การจัดการการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร และ แนวทางการพัฒนาการสื่อสารมาปรับใช้ในการสร้างความนิยมทางการเมืองกับประชาชนในพื้นที่

1.2 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยฝ่ายกองงานยุทธศาสตร์แผนงานและนโยบาย ควรมีนโยบายสร้างภาพลักษณ์องค์กรไปสู่ความนิยมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กร การจัดการการสื่อสาร และกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความนิยมของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกระดับ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ซึ่งการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการวิจัยในรูปแบบเชิงปริมาณควบคู่ไปกับเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

2.3 ควรทำการศึกษาการสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในระดับสมาชิกสภาองค์กรปกครองท้องถิ่น

References

- Bochel, H., & Bochel, C. (2010). Local Political Leadership and the Modernization of Local Government. *Local Government Studies*, 36(6), 723-737.
- Chaikij, N. (2023). Director of Strategy and Budget Division, Thung Song Town Municipality. *Interview*. March, 7.
- Chaiyabut, C. (1996). *Local Governance in Thailand*. Bangkok: Pikkennes Printing Center Co., Ltd.
- Chittrakul, K. (2023). Mayor of Ban Song Subdistrict Municipality. *Interview*. January, 27.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*. (3rd ed.). London: SAGE Publications, Inc.

- Department of Local Administration Promotion, (2015). *Local Government Organization Information*. Retrieved November 14, 2022, from <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>
- Dimakaran, P. (2014). Leadership Characteristics: A Case Study of an Administrator Who Received the Nursing Service Excellence Award for a Primary Care Level from the Thailand Nursing and Midwifery Council. *Journal of Boromarajonani College of Nursing, Bangkok*, 30(2), 48-57.
- Hengchuan, C. (2023). President of the Chamber of Commerce in Satun Province. *Interview*. January, 18.
- Intharat, S. (2023). Mayor of Tha Kham Subdistrict Administrative Organization (PAO). *Interview*. February, 6.
- Israsai, Y. (2018). *The Concepts of Political Communication*. In Compilation of Political Analysis (Unit 8). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Liangprasit, S. (2023). Chief Executive of the PAO Satun. *Interview*. January, 18.
- Makkamnern, P. (2023). Assistant Policy Analyst and Urban Planner of Thung Song Town Municipality. *Interview*. January, 23.
- Martin, J., & Aulich, C. (2102). *Political Management in Australian Local Government: Exploring Roles and Relationships between Mayors and CEOs*. Sydney: Australian Centre of Excellence for Local Government, University of Technology.
- Naewna, (2017). *Politics*. Retrieved November 14, 2022, from <https://www.naewna.com/politic/619656>
- Phorudkha, P. (2023). Senior Public Relations Officer of Phatthalung Provincial Administrative Organization (PAO). *Interview*. February, 7.
- Piemsuk, S. (2014). *The Leadership Characteristics of Change Agents among Local Government Executives in Sing Buri Province*. (Master's Thesis). Public Administration Department, Thepsatri Rajabhat University. Lop Buri.
- Poommatra, T. (2023). Mayor of Khok Lhor Subdistrict Municipality. *Interview*. January, 10.
- Saeng-Uthai, Y. J. (2012). *The Identity of Southerners*. Retrieved November 14, 2022, from <https://mgronline.com/south/detail/9550000017065>
- Singkhachon, S. (2017). *Communication to Build Popularity of Local Politicians*. (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Singkhachon, S. (2023). Political Communication Specialist. *Interview*. June, 11.
- Sridee, S. (2023). Political Communication Specialist. *Interview*. July, 5.
- Srisamut, M. (2021). *Image Communication of Local Political Leaders*. (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Srisamut, M. (2023). Political Communication Specialist. *Interview*. June, 10.
- Sutthiyothin, N. (2017). *Mass Communication Theory*. In Theories of Political Communication and Local Governance. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

- Taneheng, N. (2017). *Communication Competency Development of Chief Executives of the Subdistrict Administration Organization in the Three Southern Border Provinces of Thailand*. (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Thaiyanan, S. (2013). *Political Communication of Mr. Uthai Pimjai Chon: A Study in the Period Between 1978 to 2011*. (Doctoral Dissertation). College of Political Communication, Krirk University. Bangkok.
- Thammarat, T. (2018). The Political Popularity of the Pheu Thai Party among Udon Thani Villagers after the 2014 Coup. *Journal of Politics and Governance*, 8(3), 29-48.
- Thamphet, W. (2023). Chief Executive of the PAO Phatthalung. *Interview*. February, 7.
- Torkaew, N. (2021). *Communication Consultancy Services for Chief Executive of the Provincial Administrative Organization*. (Doctoral Dissertation). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Torkaew, W. (2020). *The Concepts, Scope, and Guidelines for Managing Political Communication and Local Governance Innovations*. In *Managing Political Communication and Local Governance Innovations* (Unit 1). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Unno, A. (2017). *To Be Born in One Nation Is to Pay Homage to the City's Sacred Relics: The People, Culture, and Politics*. ASEAN Studies Center, International College, Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Wongwacharadamrong, S. (2023). Mayor of Thung Song Town Municipality. *Interview*. January, 23.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน*

The Model for Developing the Competencies of Early Childhood Teachers to Promote the Provision of Experience Emphasizing Executive Functions in Early Childhood in Private Schools

¹ไอรดา นุ่มฤทธิ์, สติพร เชาวนชัย และ จิติมา วรณศรี

¹Irada Numrith, Sathiraporn Chaowachai and Jitima Wannasri

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: iradan63@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน 2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน และ 3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสมรรถนะและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสมรรถนะของครูปฐมวัย โดยสอบถามผู้บริหาร ครู และบุคลากรโรงเรียนเอกชนในระบบ ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 364 คน และแบบสัมภาษณ์การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 โรงเรียน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ โดยการยกร่างรูปแบบ และการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ประเด็นสนทนากลุ่มการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ โดยสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 140 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินความต้องการการพัฒนาสมรรถนะ 2) การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ 3) การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ และ 4) การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนา ประกอบด้วย 6 วิธี ได้แก่ 1) การฟังบรรยาย 2) การใช้กรณีศึกษา 3) การใช้

*Received September 30, 2023; Revised November 13, 2023; Accepted November 15, 2023

ปัญหาเป็นฐาน 4) การมอบหมายงาน 5) การเรียนรู้จากการทำงาน และ 6) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และองค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะของครูปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ 2) ทักษะ 3) คุณลักษณะ และ 4) ความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีความเห็นว่ารูปแบบ มีความเหมาะสม และการประเมิน พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สมรรถนะของครูปฐมวัย; ทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย; โรงเรียนเอกชน

Abstracts

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the components and guidelines for developing the competencies of early childhood teachers to promote the provision of experience that emphasizes executive functions in early childhood in private schools; 2) to create and examine the propriety of the model for developing the competencies of early childhood teachers to promote the provision of experience that emphasizes executive functions in early childhood in private schools; and 3) to assess the feasibility and utility of the model for developing the competencies of early childhood teachers to promote the provision of experience that emphasizes executive functions in early childhood in private schools. The study was divided into three phases: 1) The first phase involved an investigation into the components and guidelines for developing the competencies of early childhood teachers. Research instruments included a questionnaire on the competencies of early childhood teachers conducted with 364 administrators, teachers and private school personnel in nine provinces in the Lower North, and an interview form exploring guidelines for developing the competencies of early childhood teachers conducted with five experts and administrators from three schools of best practice; 2) The second phase involved creating and examining the propriety of the model by first drafting it and then examining it for propriety. Research tools included points for focus group discussions to examine the propriety of the model by nice experts; and 3) The third phase involved an assessment of the feasibility and utility of the model. The research instruments included a model feasibility and utility assessment form that was administered to 140 directors of private schools in the Lower North.

From the study, the results revealed that the model for developing the competencies of early childhood teachers to promote the provision of experience that emphasizes executive functions in early childhood in private schools comprises three components, which are: the first component refers to the development process, which consists of four steps, namely 1) assessing the need for competency development, 2) planning the need for competency development, 2) implementing competency development, and 4) assessing the results of competency development; the second component refers to the development methods, of which there are six, namely 1) listening to lectures, 2) using case studies, 3) using problem-

based methods, 4) assigning work, 5) work-based learning and 6) sharing opinions; and the third component refers to competencies of early childhood teachers, of which there are four aspects, namely 1) knowledge, 2) skills, 3) qualities, and 4) professional expertise. From creating and examining the propriety of the model by private school administrators, it was found of propriety, feasibility, and utility at a high level.

Keywords: Competencies of Early Childhood Teachers; Executive Functions in Early Childhood; Private Schools

บทนำ

การศึกษาในประเทศไทยเป็นการศึกษาที่จัดโดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย โดยภาครัฐจะเข้ามาดูแลโดยตรงและเปิดโอกาสให้เอกชนมีส่วนร่วมในการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทยนั้นได้กำหนดให้พลเมืองไทยนั้นได้กำหนดให้พลเมืองไทยต้องจบการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต้องเข้ารับการศึกษาย่างเข้าสู่เมื่ออายุ 7 ปี ซึ่งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาชั้นต้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งออกเป็นระดับชั้นประถมศึกษา 6 ปี และมัธยมศึกษา 6 นอกจากนี้แล้ว การศึกษาขั้นพื้นฐานยังรวมถึงการศึกษานอกระบบอีกด้วยทั้งนี้รัฐจะต้องจัดให้ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 นโยบายของรัฐบาลได้กำหนดให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการให้การสนับสนุนส่งเสริมและช่วยเหลือในส่วนต่างๆ เช่น เงินอุดหนุน การลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษีและจัดสิทธิประโยชน์อื่นๆ เพื่อให้โรงเรียนเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้ซึ่งจะช่วยกระตุ้นในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเอกชนให้ดียิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามจุดหมายหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความรู้ความสามารถด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม เป็นคนดี มีวินัย มีสำนึกความเป็นไทย มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นการส่งเสริมการสร้างความรู้ใหม่และการสร้างนวัตกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพองค์กรทางการศึกษาและการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (Wannasri, 2020) ชุมชนสังคม และประเทศชาติในอนาคต โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีรวมถึงสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับเป้าหมายการพัฒนาเด็กปฐมวัยสอดคล้องและทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง จากการที่โรงเรียนในระดับปฐมวัยจำนวนมากเปิดสอนพิเศษเพิ่มเติมในช่วงวันหยุดหรือปิดเทอม รวมถึงการเร่งเรียน เขียนและอ่านเกินพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้การศึกษาปฐมวัยในวันนี้ มุ่งเน้นแต่การท่องจำความรู้เพื่อสอบแข่งขันและเน้นเฉพาะด้านเนื้อหาสาระมากกว่าการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ ได้แก่ การคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจ การให้เหตุผล รวมถึงการพัฒนาด้านคุณธรรม และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้การดำเนินชีวิต ส่งผลให้เด็กขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ขาดทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น และขาดทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (Kongnoh, 2015)

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งที่เกิดกับเด็กได้ตลอดเวลา เด็กเรียนรู้จากการเล่นกับสื่อหรือสิ่งของใกล้ตัว สังเกตธรรมชาติที่อยู่รอบตัวก่อเกิดเป็นประสบการณ์ การพัฒนาประสบการณ์เกิดขึ้นได้จากการที่เด็ก

มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู ฟัง จมูกดมกลิ่น ลิ้มชิมรส มือสัมผัส (Bunpitak, 2014) การมีระเบียบวินัยและทักษะทางสมอง (EF) เป็นทักษะสำคัญที่ต้องกระตุ้นส่งเสริมตั้งแต่วัยเยาว์ เนื่องจากเด็กไม่ได้เกิดมาพร้อมกับความมีระเบียบวินัยในตนเองและสังคม และสมองส่วนหน้า ซึ่งเป็นที่ปฏิบัติการทักษะทางสมอง (EF) ก็ยังไม่พัฒนาเต็มที่อีกด้วย การพัฒนาทักษะทางสมอง จะเป็นไปตามอายุแต่สำหรับการมีระเบียบวินัยนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามอายุ แต่ต้องอาศัยเวลาของผู้เลี้ยงดูในการปลูกฝังฝึกจนเป็นนิสัย ทำให้เด็กปฐมวัยมีข้อจำกัดที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นบนโลกนี้อย่างปกติสุข 2 ประการ นั่นคือ ข้อจำกัดเรื่องความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมตนเอง และข้อจำกัดเรื่องความรู้ในการประพฤติตนให้เหมาะสมตามระเบียบ ความเชื่อ วัฒนธรรม และค่านิยมของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

ครูปฐมวัยจะมีสมรรถนะสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสมองให้กับเด็กปฐมวัย ครูปฐมวัยจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมทักษะทางสมองอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอให้กับเด็ก การพัฒนาทักษะทางสมองจะเกิดขึ้นอย่างความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ครูต้อง “ให้โอกาส” เด็กได้พัฒนาทักษะทางสมอง ด้านกระบวนการทางความคิด ฝึกให้เด็กคิดเป็น สามารถยังคิด ไตร่ตรอง และความคุมอารมณ์ได้ ก่อนที่จะทำอะไรลงไป เพื่อให้ไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ (Hanmethee, Phithaksinsuk, and Aramrit, 2018) ดังนั้นครูปฐมวัยจึงต้องมีสมรรถนะที่ส่งเสริมทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ในการจัดประสบการณ์เรื่องระเบียบวินัยในตนเองและพฤติกรรมที่ถูกต้องตามกาลเทศะจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยในเรื่องนี้จึงเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ยากและท้าทายความสามารถของครูปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครองอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากครูปฐมวัยใช้วิธีการจัดประสบการณ์ที่ไม่ถูกวิธีด้วยแล้ว ผลลัพธ์ที่ได้ไม่ใช่แค่การไม่มีระเบียบวินัยในตนเองและสังคมเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการไปยับยั้งพัฒนาการทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย การทำลายความสัมพันธ์ และการปลูกฝังพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ทั้งนี้ผลวิจัยจะนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนและสามารถนำมากำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนาองค์กรได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นที่ 1.1 การวิเคราะห์สมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน โดยการใช้สถิติวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

1.1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู และบุคลากรโรงเรียนเอกชนในระบบ ที่มีการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 364 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling)ตามสัดส่วนของผู้บริหาร ครู และบุคลากรโรงเรียนเอกชนในแต่ละจังหวัด

1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน เกี่ยวกับสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สมรรถนะของครูปฐมวัย เพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน จำนวน 43 ข้อ และ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตระเห่เอกสาร แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ ที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาและ/หรือเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบเชิงเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา จากนั้นหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาหาค่า IOC (Index of Item Objectives Congruence) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

1.3) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสารรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วทำการบันทึกข้อมูลลงตารางวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลโดย

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2) ขั้นที่ 1.2 การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัด

ประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best practice)

2.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารและครู ที่มีการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีในด้านทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) โรงเรียนทรัพย์สถิตวิทยาการ จังหวัดกำแพงเพชร 2) โรงเรียนโรงเรียนอนุบาลมณีมา จังหวัดสุโขทัย 3) โรงเรียนอนุบาลเก่งกล้า พัฒนา จังหวัดเลย

2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best practice)

2.3) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.4) ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาหาค่า IOC (Index of Item Objectives Congruence) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

2.5) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้บริหารโรงเรียนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 3 โรงเรียน 2) ผู้วิจัยประสาน

ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อนัดหมาย วัน เวลา ที่เข้าไปศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best practice) 3) ผู้วิจัยได้เข้าศึกษา ในช่วงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2566 จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดทำข้อมูลและสรุปข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3) ขั้นที่ 1.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

3.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาและ/หรือเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

3.3) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสร้างแบบสัมภาษณ์

3.4) ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและการใช้ภาษาจากนั้นหาความตรงเชิงเนื้อหา โดยหาค่า IOC (Index of Item Objectives Congruence) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

3.5) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ตามลำดับดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ในการทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอสัมภาษณ์ 2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิโดยกำหนดขั้นตอนในการสัมภาษณ์ประกอบด้วยการจัดเตรียมอุปกรณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึก การติดต่อนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ วิธีการจะให้สัมภาษณ์ ตามระยะเวลา ความต้องการของผู้ให้สัมภาษณ์ และจัดส่งประเด็นสัมภาษณ์ล่วงหน้า 3) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ตามวันและสถานที่ที่นัดหมาย โดยดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงระหว่างเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2566 จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาจัดทำข้อมูลและสรุปข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน แบ่งเป็น 2 ขั้น ดังนี้

1) ขั้นที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

1.1) ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มายกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน

1.2) ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและการใช้ภาษา

1.3) ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาไปดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจัดทำเป็นร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

2) ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินงาน ดังนี้

2.1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 9 คน ได้มาโดย

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) จากนั้นผู้วิจัยนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์ นำเสนอและปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.3) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

2.4) ผู้วิจัยส่งหนังสือของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน พร้อมแนบเอกสารเกี่ยวกับ 1) ร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน 2) ประเด็นการสนทนากลุ่มตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

2.5) ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 10 สิงหาคม 2566 สี่อเล็กทรอนิกส์ (Zoom Meeting) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปตามฉันทมติ (Consensus)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จาก 9 จังหวัด จำนวน 140 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากแต่ละจังหวัด

2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

3) ผู้วิจัยนำรายละเอียดของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน มากำหนดเป็นประเด็นคำถาม

4) ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

5) ผู้วิจัยนำร่างแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและการใช้ภาษา

6) ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาและดำเนินการจัดทำแบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อ

ส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ฉบับสมบูรณ์

7) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ในการทำหนังสือถึงผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ต้นสังกัดของผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ดำเนินการโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด

8) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน เป้าหมายการเก็บข้อมูลรวบรวมข้อมูล จำนวน 140 ฉบับ ได้รับคืนจำนวน 140 ฉบับ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ Srisa-at (2017)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์สมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน เกี่ยวกับสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะ และ 4) ด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน โดยการศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best practice) และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบไปด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ และองค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 6 วิธี ได้แก่ วิธีที่ 1 การฟังบรรยาย วิธีที่ 2 การใช้กรณีศึกษา วิธีที่ 3 การใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีที่ 4 การมอบหมายงาน วิธีที่ 5 การเรียนรู้จากการทำงาน และวิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิมีมติเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาศรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีความเหมาะสม

จากผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาศรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ทำให้ได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการพัฒนาศรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการการพัฒนาศรรถนะ คือ ผู้บริหารสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครูปฐมวัยด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านคุณลักษณะ และด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ดึงศักยภาพของครู กระตุ้นความสนใจของครูปฐมวัยให้มีความสนใจพัฒนาศรรถนะเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของตนเองเกี่ยวกับทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนาศรรถนะ คือ การวางแผนการพัฒนาศรรถนะ ผู้บริหารวางแผนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดประสบการณ์แก่ครูปฐมวัย ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาศรรถนะ คือ การดำเนินการพัฒนาศรรถนะ ส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลในปฏิบัติตามแผนการและการนำนวัตกรรมมาบูรณาการกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ส่งเสริมให้ครูมีเจตคติที่ดีในการทำงาน มีบุคลิกภาพและคุณธรรมของความเป็นครูที่ดี มีภาวะความเป็นผู้นำ และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้อื่น ใช้จิตวิทยาเชิงบวกในการสื่อสารถ่ายทอดสู่เด็กให้เกิดทักษะทางสมองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาศรรถนะ คือ ผู้บริหารมีการประเมินผลการพัฒนาทักษะด้านความรู้ของครูปฐมวัยที่มีหลังการปฏิบัติงาน จัดระบบติดตามความก้าวหน้าของงานต่าง ๆ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงคุณภาพการทำงาน

องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาศรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 6 วิธี ได้แก่

วิธีที่ 1 การฟังบรรยาย คือ วิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ ด้วยการพูด บอก เล่า อธิบาย สิ่งที่ต้องการจัดประสบการณ์แก่เด็ก ให้ครูซักถามแล้วประเมินการเรียนรู้ของครูในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

วิธีที่ 2 การใช้กรณีศึกษา คือ วิธีการที่ผู้บริหารใช้ในการช่วยให้ครูเกิดการเรียนรู้ โดยให้ครูศึกษาเรื่องที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปรายเพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

วิธีที่ 3 การใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ วิธีการบริหารที่เน้นให้ครูจัดประสบการณ์ที่ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่ต้องการ เพื่อให้ครูเข้าใจปัญหาและแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง

วิธีที่ 4 การมอบหมายงาน คือ วิธีการที่ผู้บริหารให้งานล่วงหน้าแก่ครูได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้บริหารมีหน้าที่ติดตาม ชี้แนะ ประเมินผล

วิธีที่ 5 การเรียนรู้จากการทำงาน คือ วิธีการให้ครูลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนของภาระงานนั้นแล้วเห็นผลงาน เป็นเรียนรู้ภาระงานที่มุ่งให้เกิดการผสมผสานระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติจริง

วิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ วิธีการให้ครูรวมกลุ่มหลังจากทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย กระตุ้นการแสดงความคิดเห็นจากสิ่งที่เรียนรู้ ให้ครูได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่

องค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1) ด้านความรู้ คือ ครูรู้คิดและเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัย ความสามารถของครูในการบอกและระลึกถึงทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยได้ การส่งเสริมทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัย ช่วยสนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก สามารถอธิบายและสรุปใจความสำคัญ เกี่ยวกับทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยได้

2) ด้านทักษะ คือ ครูจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัยแบบมีอาชีพความสามารถหรือพฤติกรรมที่ครูกระทำอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กมีทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัยในแต่ละด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดประสบการณ์ การพัฒนาสื่อการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์และการเรียนรู้ การประเมินเด็ก การร่วมมือกับผู้อื่น การพัฒนาตนเอง การพัฒนาความเชี่ยวชาญ เป็นต้น

3) ด้านคุณลักษณะ คือ คุณสมบัติของครูทั้งลักษณะภายในตัวครูและลักษณะภายนอกที่เป็นการแสดงออกที่เอื้อต่อการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัย ตลอดทั้งถ่ายทอดวิธีการพัฒนาทักษะทางสมองสู่เพื่อนครูท่านอื่น ได้แก่ มุมมองต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น เจตคติต่อการพัฒนาทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัย และลักษณะนิสัยส่วนตัว

4) ด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ คือ ครูต้นแบบมีการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเพื่อนครูหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาความเชี่ยวชาญของตนเอง และมีการสร้างประสบการณ์ในการถ่ายทอดต่อครูท่านอื่นๆ แนะนำหรือชี้แนะหรือสาธิตการสอนทักษะทางสมองให้กับครูท่านอื่น ตลอดทั้งมีการวางแผนการจัดอบรมให้ครูท่านอื่นและสามารถโน้มน้าวให้ครูท่านอื่นมีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัยได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน จากผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 140 คน ผลการวิจัยพบว่าผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ($\bar{X} = 4.53$) และผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ($\bar{X} = 4.63$) อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีรายละเอียดดังนี้

Figure 1: Development Kindergarten Teacher Competency to Emphasize Kindergarten Student's Executive Function Skill in Private School

จากรูปภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดแล้วนั้น กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนและผู้บริหารสถานศึกษาอื่นที่เกี่ยวข้องนำไปวางแผนและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะ และ 4) ด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ สะท้อนให้เห็นว่า ครูมีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็ก ทำให้ครูต้องกลับมาตรวจสอบตัวเองว่ามีจุดแข็งจุดอ่อนอย่างไรในการส่งเสริมพัฒนาทักษะทางสมอง เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อครูที่จะใช้เป็นข้อมูลนำไปสร้างความรู้ความเข้าใจกับพ่อแม่ของเด็ก เพื่อให้บทบาทของพ่อแม่มีความเหมาะสมสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกับสถานศึกษา และสอดคล้องกับ Intharaprasert, Phuengphosap, and Chanprasert (2020) ได้กล่าวถึงสมรรถนะของครูปฐมวัยในการส่งเสริมทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ดังนี้ 1) สมรรถนะด้านความรู้ของครูต้นแบบสะท้อนจากความสามารถทางความรู้คิดของครูเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัย 2) สมรรถนะด้านทักษะแบบมืออาชีพของครูต้นแบบนั้นเป็นพฤติกรรมที่ครูกระทำอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เด็กมีทักษะทางสมองในแต่ละด้าน ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๆ 3) สมรรถนะด้านคุณลักษณะ ทั้งลักษณะภายในตัวครูเองและลักษณะภายนอกที่เป็นการแสดงออกที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสมอง ให้แก่เด็กปฐมวัย ตลอดจนถ่ายทอดวิธีการพัฒนาทักษะทางสมองสู่เพื่อนครูท่านอื่น ประกอบด้วย

มุมมองต่อความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น เจตคติต่อการพัฒนาทักษะทางสมองให้แก่เด็ก และลักษณะนิสัยส่วนตัว 4) สมรรถนะด้านการพัฒนาความเชี่ยวชาญ คือ การที่ครูต้นแบบมีการแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเพื่อนครูหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาความเชี่ยวชาญของตนเอง และมีการสร้างประสบการณ์ในการถ่ายทอดต่อครูท่านอื่น ๆ ฝึกนิเทศภายในใช้ผลการวิจัยในการสอน แนะนำหรือชี้แนะหรือสาธิตการสอนทักษะทางสมองให้กับครูท่านอื่น ตลอดทั้งมีการวางแผนการจัดอบรมให้ครูท่านอื่นและสามารถโน้มน้าวให้ครูท่านอื่นมีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสมองให้แก่เด็กปฐมวัยได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ และ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ สะท้อนให้เห็นว่า ความต้องการเป็นการหาความต้องการการพัฒนานั้น ผู้บริหารต้องหาวิธีการที่จะกระตุ้นความสนใจของบุคลากรให้มีความสนใจพัฒนาตนเอง การที่คนในองค์กรเกิดการพัฒนาความสามารถหลักขององค์กรนี้เกิดจากการเรียนรู้จากการปฏิบัติมากกว่าที่จะเกิดจากการสั่งการของผู้บริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rerkkham (2014) กล่าวว่า ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีการบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยต้องกำหนดความเร่งด่วนของความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ นั่นคือ สามารถเลือกกิจกรรมที่มีความสำคัญเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์กรก่อนเสมอ 2) การออกแบบกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย การจัดโครงการการฝึกอบรมและพัฒนา การพัฒนาสายอาชีพ และการพัฒนาองค์กร 3) การนำแผนกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ดังกล่าวไปปฏิบัติจริง และ 4) การประเมินผลกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการจัดให้มีข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) และพบว่า วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ วิธีที่ 1 การฟังบรรยาย วิธีที่ 2 การใช้กรณีศึกษา วิธีที่ 3 การใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีที่ 4 การมอบหมายงาน วิธีที่ 5 การเรียนรู้จากการทำงาน และวิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สะท้อนให้เห็นว่า ทางการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนนั้น จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมที่นอกเหนือไปจากการประสบการณ์ตามหลักสูตรปกติ หรือมีการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นเรื่องทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน ซึ่งการที่จะให้เกิดผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและทำให้เด็กปฐมวัยเกิดการพัฒนาทักษะทางสมองต้องอาศัยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Odiorne (2000) (as cited in Wongchanhan, 2019) การเป็นบุคคลที่มีศักยภาพสูงและมีผลงานสูง บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานเหนือกว่าเพื่อนร่วมงาน เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถที่จะเรียนรู้และค้นหาวิธีการทำงานใหม่ๆ อยู่เสมอ ดังนั้น วิธีการที่จะพัฒนาบุคลากรกลุ่มนี้จึงควรเป็นการพัฒนาทางด้านความคิดเชิงกลยุทธ์รวมถึงการส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาต่อในหลักสูตรที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับงาน และสอดคล้องกับแนวคิดของ Srimeung (as cited in Wongchanhan, 2019) กล่าวว่า การพัฒนาสมรรถนะของบุคคลไม่ได้มีเพียงการฝึกอบรมเท่านั้น แต่ยังมีอีกหลายวิธีที่ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกับสมรรถนะที่ต้องการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีผลการประเมินความเป็นไปได้ผ่านเกณฑ์ทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณาตามรายองค์ประกอบที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

ผู้บริหารให้ความเชื่อมั่นในวิธีการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย อันจะนำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนได้ และสามารถนำวิธีการต่างๆไปใช้แก่ครูปฐมวัยได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของของ On-ai (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่า การประเมินความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสู่ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมไปใช้ พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rangsiyanon et al. (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างทักษะสมอง-อีเอฟ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ในโรงเรียนเครือข่าย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างทักษะสมอง-อีเอฟสำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีผลการประเมินความเป็นประโยชน์ผ่านเกณฑ์ทุกองค์ประกอบ เมื่อพิจารณาตามรายการองค์ประกอบที่มีความเป็นประโยชน์มากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญวิธีการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย อันจะนำไปสู่การพัฒนา ส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongkham (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูของโครงการผลิตครูระบบปิด พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูของโครงการผลิตครูระบบปิด พบว่า นิสิตครูโครงการผลิตครูระบบปิด นิสิตครูปกติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตครูโครงการผลิตครูระบบปิด ในภาพรวมมีความคิดเห็นว่ามีประโยชน์ในภาพรวมระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Udtha (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง โดยภาพรวม มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ องค์ประกอบที่ 2 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ วิธีที่ 1 การฟังบรรยาย วิธีที่ 2 การใช้กรณีศึกษา วิธีที่ 3 การใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีที่ 4 การมอบหมายงาน วิธีที่ 5 การเรียนรู้จากการทำงาน และวิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และองค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะ และ 4) ด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีความเห็นว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็ก

ปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีความเหมาะสม ส่วนผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด มีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะ และ 4) ด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสมรรถนะครู มีการประเมินผลการพัฒนา ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านคุณลักษณะ และด้านความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพของครูปฐมวัยที่มีหลังการปฏิบัติงาน จัดระบบติดตามความก้าวหน้าของงาน และนำผลการประเมินมาปรับปรุงคุณภาพการทำงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความต้องการการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนาสมรรถนะ ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนาสมรรถนะ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาทุกหน่วยงานจำเป็นต้องรู้ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กระบวนการพัฒนา และการวัดผลและประเมินผล และวิธีการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ วิธีที่ 1 การฟังบรรยาย วิธีที่ 2 การใช้กรณีศึกษา วิธีที่ 3 การใช้ปัญหาเป็นฐาน วิธีที่ 4 การมอบหมายงาน วิธีที่ 5 การเรียนรู้จากการทำงาน และวิธีที่ 6 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีขั้นตอนวิธีการบริหารสถานศึกษาที่เป็นระบบ ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้ดำเนินการดำเนินงาน บริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีผลการประเมินความเป็นไปได้ผ่านเกณฑ์ทุกองค์ประกอบ และมีความเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีผลการประเมินความเป็นประโยชน์ผ่านเกณฑ์ทุกองค์ประกอบ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ในการส่งเสริมการพัฒนาเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการพัฒนาและสร้างจุดแข็งของสถานศึกษาในการดำเนินงานบริหารกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนและผู้บริหารสถานศึกษาในระบบต่าง ๆ ส่งเสริมการพัฒนาสถานศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากร เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย ทุกสังกัด

2.3 ควรมีการศึกษาและพัฒนาคุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนระดับปฐมวัย เพื่อส่งเสริมการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะทางสมองของเด็กปฐมวัย

References

- Bunpitak, S. (2014). *Research in the Classroom. Principles of Practice from Experience*. Bangkok: Intellectual Printing.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. Hillsdale. New Jersey: Erlbaum.
- Hanmethee, S., Phithaksinsuk, T., & Aramrit, P., (2018). *A Guide to Developing Brain Skills, EF Executive Functions, for Early Childhood Teachers*. (1st ed.). Bangkok: Matichon Printing.
- Intharaprasert, D., Phuengphosap, N., & Chanprasert, T. (2020). *Competency of Master Teachers to Enhance Executive Functions in Preschool Children*. Behavioral Science Research Institute: Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Kongnoh, S. (2015). *Early Childhood Education, the Heart of Education*. Retrieved May 1, 2021, from [http://thachang-nyk.go.th/UserFiles/File/041158/KM...LPA4.4.4\(3\).pdf](http://thachang-nyk.go.th/UserFiles/File/041158/KM...LPA4.4.4(3).pdf)
- On-ai, W. (2012). *Model for Developing Private Schools into Innovative Organizations*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Rangsiyanon, K. et al. (2019). *Development of a Model for Enhancing Brain-EF Skills for Early Childhood Children Using a Participatory Process in Network Schools Suan Dusit University*. Bangkok: Suan Dusit University.
- Rerkkham, S. (2014). *Human Resource Development in the New Era, Principles and Applications*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Srisa-at, B. (2017). *Preliminary Research*. (10th ed.). Bangkok: Suwiriyasat Printing.
- Udtha, A. (2019). *Model for Developing Competency of Early Childhood Teachers under the Local Government Organization*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Wannasri, J. (2020). *Innovation for Educational Institution Development*. Phitsanulok: Rattana Suwan Printing 3.
- Wongchanhan, K. (2019). *Tha Development Model for Cultural Competency of Thai Nursing Students*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Wongkham, T. (2021). *Teacher Competency Development Model of the Closed System Teacher Production Project*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.

การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์*

The Development of Analytical Reading Ability of First-Year Secondary School Students by Using Cooperative Learning Management Based on the Jigsaw Technique

¹รัตน์สุตา วิเศษดี, สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม และ ปิยาภรณ์ พิชญาภีรัตน์

¹Ratsuda Wisetdee, Sariyagan Yeekengaem and Piyaporn Pitchayapirat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: beaubilbo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 รวม 40 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จำนวน 6 แผน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.91 ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.48-0.78 ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.25-0.55 ค่าความเชื่อมั่น 0.79 และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน t-test แบบ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 13.40 คะแนน และ 25.35 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ 2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนรู้เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.83) เพราะนักเรียนได้ฝึกปฏิบัติโดยการอ่านวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ แล้วนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นอย่างมี

*Received October 3, 2023; Revised October 25, 2023; Accepted October 27, 2023

เหตุผล เพื่อหาคำตอบโดยสามารถแสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการอ่านบทเรียนรายวิชาอื่น ๆ ได้

คำสำคัญ: การอ่านเชิงวิเคราะห์; การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ; เทคนิคจิ๊กซอว์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to compare the pre-test and post-test of analytical reading ability of first-year secondary school students by using cooperative learning management based on the jigsaw technique; 2) to explore the satisfaction of first-year secondary school students with the development of analytical reading ability of first-year secondary school students through the use of cooperative learning management based on the jigsaw technique. The study employed an experimental research method with a sample group of 40 students studying in the second semester of first-year secondary school at Phibun Mangsahan School, Phibun Mangsahan District, Ubon Ratchathani province. The research instruments included the following: 1) six learning management plans on analytical reading ability by using cooperative learning management based on the jigsaw technique; 2) analytical reading ability test with index of item-objective congruence at 0.91, item difficulty (p) ranging between 0.48 – 0.78, index of discrimination (r) ranging between 0.25 – 0.55, reliability at 0.79; and 3) satisfaction survey on analytical reading ability by using cooperative learning management based on the jigsaw technique. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and dependent samples t-test.

From the study, the following results are found: 1) From investigating the pre-test and post-test of analytical reading ability of first-year secondary school students by using cooperative learning management based on the jigsaw technique, the pretest has a mean score of 13.40 and the posttest has a mean score of 25.35. After comparing the pre-test and the post-test, the latter shows a higher mean score with a statistical significance of 0.05. This is the result of organizing learning activities that focus on the students and give them the opportunity to participate in learning, express their opinions, and create their own knowledge, which allows them to understand and learn systematically; and 2) From exploring the satisfaction of first-year secondary school students with the analytical reading ability through the use of cooperative learning management based on the jigsaw technique, the results reveal that students are satisfied at a high level ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.83). This is because students get to practice by reading and analyzing various stories before presenting sensible viewpoints in order to find answers. They are given the opportunity to express their thoughts based on what they have read and apply them to reading in other subjects.

Keywords: Analytical Reading; Cooperative Learning Management; Jigsaw Technique

บทนำ

ปัจจุบันการสอนอ่านไม่ควรเน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่จะเน้นการอ่านเพื่อพัฒนาความคิดควบคู่กันไปด้วยเพราะการคิดเป็นหลักสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการอ่านนั้นจะต้องมีการคิดเสมอ เช่น การคิดเพื่อพิจารณา การคิดเพื่อประเมินค่า การคิดเพื่อวิเคราะห์หรือตีความ การคิดเพื่อสรุปความสิ่งที่อ่าน หากปราศจากการคิด การอ่านย่อมดำเนินไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ (Office of the Basic Education, 2015) ซึ่งทักษะการอ่านที่จำเป็นต่อสังคมในปัจจุบันนี้ คือ ทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์เพราะเป็นทักษะการอ่านขั้นสูงที่ต้องใช้กระบวนการคิดพิจารณา และหาเหตุผล เพื่อทำความเข้าใจเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้อง การอ่านวิเคราะห์ เป็นการอ่านเพื่อแยกข้อเท็จจริงจากข้อคิดเห็น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านที่อยู่ในยุคข่าวสาร ซึ่งแวดล้อมด้วยข้อมูลข่าวสารที่มีทั้งเชื่อถือได้และข้อมูลที่บิดเบือนความจริง มีอคติลำเอียง ผู้อ่านจึงจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณเพื่อประเมินสิ่งที่ตนอ่านและตัดสินใจจะเชื่อได้มากน้อยเพียงใด (Weesaphen, 1992)

การอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในมาตรฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยการจัดการเรียนการสอนในด้านการอ่านของนักเรียนควรเริ่มปูพื้นฐานที่ดีตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพราะจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเริ่มเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาและในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจากสถิติผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2564 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ค่าสถิติแยกตามมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับประเทศ คะแนนเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ 51.19 มาตรฐานการเรียนรู้ด้านการอ่าน ร้อยละ 52.58 ค่าสถิติแยกตามมาตรฐานการเรียนรู้ในระดับโรงเรียน คะแนนเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ 49.33 มาตรฐานการเรียนรู้ด้านการอ่าน ร้อยละ 49.91 (National Institute of Educational Testing Service, 2022) จะเห็นได้ว่าคะแนนเฉลี่ยในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านต่ำกว่าคะแนนในระดับประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดนั้น คือ ปัญหาการอ่าน นอกจากนี้จากการสอบถามครูผู้สอนในรายวิชาภาษาไทยที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ผู้เรียนยังไม่สามารถอ่านวิเคราะห์ ไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงข้อคิดเห็น ไม่ทราบจุดมุ่งหมายของเรื่องที่อ่าน และขาดกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน โดยสาเหตุมาจากการสอนของครูขาดการส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม เน้นการสอนแบบบอกเล่า บรรยาย การท่องจำเพื่อนำไปสอบ ปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนเหมือนกัน โดยบริบทของโรงเรียนพิบูลมังสาหาร มีนักเรียนมาจากหลากหลายพื้นที่ ซึ่งนักเรียนมีประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่เท่าเทียมกัน มีนักเรียนความสามารถอยู่ในห้องเรียนเดียวกัน โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูไม่สัมฤทธิ์ผล จึงส่งผลให้ทักษะทางการเรียนของนักเรียนต่ำ ส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูไม่บรรลุวัตถุประสงค์ จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้

การสอนด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ มีจุดหมายเพื่อให้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มของตนเองมากขึ้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดการต่อภาพ ทำให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน โดยผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษาเพียงส่วนหนึ่งหรือหัวข้อย่อยของเนื้อหาทั้งหมด Rangapthook (1999) กล่าวว่า เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ว่า เป็นแนวคิดอาศัยการต่อภาพ การสอนแบบนี้ นักเรียนจะได้ศึกษาเพียงส่วนหนึ่งหรือหัวข้อย่อย นักเรียนศึกษาเป็นกลุ่มเนื้อหาย่อยเดียวกันกับเพื่อนแล้วพร้อมที่จะกลับมาอธิบายหรือสอนเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม นิยมใช้กับเนื้อหาวิชาจากตำราเรียนเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการบรรยาย เช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย ซึ่งสอดคล้อง

กับ Slavin (1990) ที่กล่าวไว้ว่า กิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน ผู้เรียนในกลุ่มมีระดับผลการเรียนต่างกัน การเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกัน Jaroensin (2017) ได้พัฒนาความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค JIGSAW กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านเชิงวิเคราะห์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 57.97 และ Costouros (2020) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยจิ๊กซอว์กับวิธีการบรรยายแบบเดิม พบว่า การเรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยจิ๊กซอว์ ส่งผลต่อเกรดของนักเรียนและปรับปรุงประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนสูงกว่าวิธีการบรรยายแบบเดิม จะเห็นได้ว่าการใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สามารถพัฒนาความสามารถด้านทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ให้สูงขึ้นได้

จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เนื่องจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นระดับชั้นที่ต้องอาศัยความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นฐานสำคัญของการเรียนรู้และในปัจจุบันสังคมไทยเข้าสู่ยุคสังคมข่าวสารซึ่งข้อมูลข่าวสารมีมากมายหลายรูปแบบและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องใช้ความคิด และการอ่านข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ อย่างละเอียดวิเคราะห์ให้ทราบถึงข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์และจุดมุ่งหมายของข้อมูลข่าวสารนั้น ๆ ดังนั้นการพัฒนาการอ่านจึงมีความสำคัญในการรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ และการใช้เทคนิคการสอนรูปแบบจิ๊กซอว์เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุดเพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง และเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยตนเอง โดยใช้การเปรียบเทียบความสามารถทางการอ่านเชิงวิเคราะห์ระหว่างก่อนการเรียนกับหลังการเรียนการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการนำทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน และสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเชิงวิเคราะห์ และการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

ขั้นตอนที่ 2 ประชากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 12 โรงเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 48 ห้องเรียน รวมทั้ง 1,722 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 นักเรียนจำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พิจารณาเลือกเนื้อหาที่หลากหลาย โดยเนื้อหาจากนิทาน บทความ เรื่องสั้น เป็นเนื้อหาที่อยู่ในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระที่ 1 การอ่าน และเนื้อหาจากเพลง ข่าว โฆษณา เป็นเนื้อหาที่นักเรียนพบในชีวิตประจำวันจากสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 6 เรื่อง จำนวน 6 แผน

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 ข้อเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างและวิธีหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน (Department of Curriculum and Instruction Development, 2008) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเชิงวิเคราะห์ เทคนิคจิ๊กซอว์ แล้วนำมาสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จำนวน 6 แผน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 1 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากนิทาน แผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 2 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากเพลง แผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 3 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากข่าว แผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 4 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากโฆษณา แผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 5 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากบทความ และแผนการจัดการเรียนรู้ชุดที่ 6 เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์จากเรื่องสั้น ใช้เวลาแผนละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง โดยนำแผนที่สร้างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม แล้วปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความสอดคล้อง และความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดการให้คะแนน 5 ระดับ คือ 5 เท่ากับมีความเหมาะสมมากที่สุด 4 เท่ากับมีความเหมาะสมมาก 3 เท่ากับมีความเหมาะสมปานกลาง 2 เท่ากับมีความเหมาะสมน้อย และ 1 เท่ากับมีความเหมาะสมน้อยที่สุด (Srisa-ard, 2013) นำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีค่าเฉลี่ยรวมจากการประเมินความสอดคล้อง และความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เท่ากับ 4.57 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์เฉลี่ยของความเหมาะสมระดับมากที่สุด จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จำนวน 6 แผน รวม 12 ชั่วโมง ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อหาความเหมาะสมด้านเวลา เนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม แล้วจัดพิมพ์เป็นแผนการจัด

การเรียนรู้แบบสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

2. ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และทฤษฎีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากหนังสือเทคนิคการเขียนข้อสอบ เทคนิคการวัดผลของ Praratkul (1997) นำมาสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 ข้อเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่ผ่านการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ใช้สูตร IOC : Index of Objective Congruence (Ninlaphan, 2015) โดยเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 จากนั้นนำผลการทดสอบวัดความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์มาวิเคราะห์ทางสถิติรายข้อเพื่อหาความเชื่อมั่นของข้อสอบทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-richardson ได้เท่ากับ 0.79 มีความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.48-0.78 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25-0.55 (Srisa-ard, 2013)

3. ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี หลักการ เกี่ยวกับการสร้างแบบวัดความพึงพอใจและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Srisa-ard, 2013) โดยมีความพึงพอใจ 4 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา และด้านประโยชน์ที่ได้รับ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมระหว่างแบบสอบถามกับประเด็นคำถาม นำผลคะแนนมาวิเคราะห์ผลค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยใช้สูตร IOC : Index of Objective Congruence (Ninlaphan, 2015) โดยพิจารณาคัดเลือกประเด็นคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.50 ถึง 1.00 พบว่า มีประเด็นคำถามวัดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด 20 ข้อผ่านเกณฑ์การประเมินและสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ จากนั้นนำแบบสอบถามความพึงพอใจ เรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) ไปทดสอบกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง ก่อนที่จะทำการสอนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

2. ปฏิบัติการสอนเรื่อง การอ่านเชิงวิเคราะห์ ตามเนื้อหาการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

3. ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบชุดเดิมไปทดสอบอีกครั้ง ในชั่วโมงถัดไปใช้เวลา 1 ชั่วโมง และให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. นำผลการทดสอบไปวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบสมมติฐาน t-test แบบ Dependent Samples (Srisard, 2013)

2. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนเรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์

ลำดับที่	คะแนนสอบ		ผลต่าง
	(คะแนนเต็ม 30 คะแนน)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	
1	11	25	14
2	10	26	16
3	13	26	13
4	12	26	14
5	13	25	12
6	10	29	19
7	13	29	16
8	14	25	11
9	14	24	10
10	14	23	9
11	13	25	12
12	15	29	14
13	14	26	12
14	14	25	11
15	14	24	10
16	15	26	11
17	13	25	12
18	11	29	18
19	12	23	11
20	10	24	14
21	14	22	8

ลำดับที่	คะแนนสอบ		ผลต่าง
	(คะแนนเต็ม 30 คะแนน)		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	
22	13	25	12
23	14	26	12
24	15	28	13
25	14	28	12
26	14	27	13
27	13	25	12
28	15	24	9
29	14	25	11
30	15	24	9
31	15	26	11
32	15	25	10
33	14	24	10
34	14	23	9
35	14	26	12
36	15	24	9
37	12	23	11
38	14	25	11
39	13	25	12
40	14	25	11
$\bar{X}$	13.40	25.35	11.95
S.D.	1.43	1.76	0.33
ร้อยละ	44.67	84.5	39.83
t		31.40	
Sig.		.000*	

*มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์หลังเรียน ($\bar{X} = 25.35$, S.D. = 1.76, ร้อยละ 84.5) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 13.40$, S.D. = 1.43, ร้อยละ 44.67) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	4.48	0.73	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.35	0.91	มาก
ด้านเนื้อหา	4.44	0.91	มาก
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.48	0.83	มาก
รวมทั้งหมด	4.44	0.83	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนมีระดับความพึงพอใจในการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.44 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.83 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และรายข้ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านที่ 4 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.83) ด้านที่ 1 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.73) ด้านที่ 3 ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.91) และด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.91) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ วิธีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมเนื้อหา ผู้สอนเตรียมเนื้อหาที่จะสอนออกเป็นเรื่องย่อย ๆ เท่ากับจำนวนสมาชิกของแต่ละกลุ่ม

ขั้นที่ 2 ขั้นจัดกลุ่มนักเรียน ผู้สอนจัดแบ่งนักเรียนให้สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันเป็นกลุ่มบ้าน สมาชิกในกลุ่ม 5 คน มอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนรับผิดชอบศึกษา ค้นคว้าหัวข้อที่ต่างกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนที่ได้รับหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมานั่งด้วยกันเพื่อศึกษา ค้นคว้า กิจกรรมร่วมกัน สรุปเนื้อหาสาระและเตรียมความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มบ้าน

ขั้นที่ 4 ขั้นผู้เชี่ยวชาญเสนอความรู้ ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละกลุ่มกลับกลุ่มเดิมของตน แล้วผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันอธิบายให้ความรู้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มที่ละคนจนครบ มีการซักถามข้อสงสัย ตอบปัญหา ทบทวนให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 5 ขั้นทดสอบความรู้ ให้นักเรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบหลังเรียน แล้วนำคะแนนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม

ขั้นที่ 6 ขั้นมอบรางวัล ผู้สอนมอบรางวัลหรือให้คำชื่นชม ชมเชย กลุ่มที่ได้คะแนนรวมสูงสุดในการทำแบบทดสอบหลังเรียน

จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 6 ขั้นตอน ทำให้นักเรียนมีทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์สูงขึ้น เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ คำนึง

ถึงความแตกต่างของนักเรียน นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีระดับการเรียนรู้ต่างกันได้ช่วยเหลือกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม กล้าแสดงออก ส่งเสริมให้นักเรียนมั่นใจในตนเอง กระตือรือร้นทำให้นักเรียนไม่เครียด กิจกรรมการสอนเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายไปหายากตามลำดับ โดยเนื้อหาที่นำมาเป็นบทอ่านเป็นเรื่องราวที่พบเจอได้ชีวิตประจำวันเหมาะสมกับวัยของนักเรียน นักเรียนจึงเรียนรู้อย่างมีความสุขและความสนุกสนาน ดังแสดงแผนภาพดังนี้

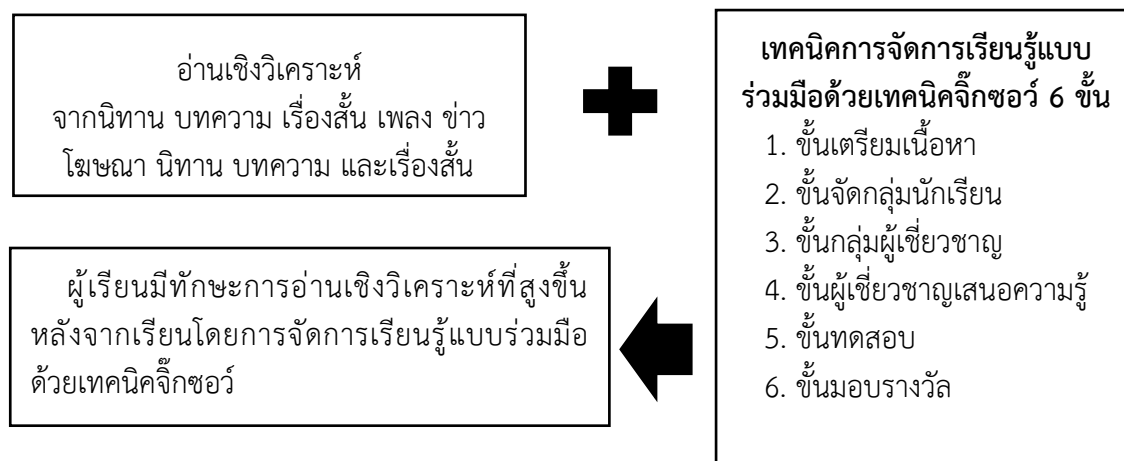

Figure 1: The Jigsaw Cooperative Learning Technique

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผลสรุปคะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 13.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.43 คิดเป็นร้อยละ 44.67 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 25.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.76 คิดเป็นร้อยละ 84.50 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้เพราะ การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีกรอบและแนวขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ 1) ขั้นเตรียมเนื้อหา เป็นขั้นตอนของครูผู้สอนที่ต้องมีความเตรียมพร้อมในการแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนย่อย ๆ ให้เท่ากับจำนวนสมาชิกกลุ่มบ้าน กลุ่มละ 5 คน ที่มีระดับการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 2) ขั้นจัดกลุ่มนักเรียน ผู้สอนเป็นผู้จัดกลุ่มนักเรียน โดยวิธีการจัดกลุ่ม ผู้สอนได้ประเมินนักเรียนจากคะแนนสอบและการสังเกตนักเรียนจากการจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โดยแบ่งกลุ่มละความสามารถ เก่ง ปานกลาง อ่อน เป็นกลุ่มบ้าน จำนวนสมาชิกในกลุ่มมี 5 คน โดยมอบหมายให้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนรับผิดชอบศึกษา ค้นคว้าหัวข้อที่ต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกหัวข้อตามความสนใจของนักเรียนเอง 3) ขั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนที่ได้รับหัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมานั่งด้วยกันเพื่อศึกษา ค้นคว้า กิจกรรมร่วมกัน สรุปเนื้อหาสาระและเตรียมความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับสมาชิกในกลุ่มบ้าน ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สมาชิกทุกคนต้องศึกษาหัวข้อที่ได้รับให้ละเอียด เพราะต้องนำผลการศึกษาไปถ่ายทอดต่อให้สมาชิกในกลุ่มบ้านให้เกิดความเข้าใจและสามารถทำใบกิจกรรมได้

4) ขั้นผู้เชี่ยวชาญเสนอความรู้ ผู้เชี่ยวชาญของแต่ละกลุ่มกลับกลุ่มเดิมของตน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันอธิบายให้ความรู้เพื่อนสมาชิกในกลุ่มทีละคนจนครบ มีการซักถามข้อสงสัย ตอบปัญหา ทบทวนให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้ฝึกการนำเสนอเพื่อเป็นการย้ำคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และมีความกระตือรือร้นในการเรียน 5) ขั้นทดสอบความรู้ นักเรียนทดสอบความรู้โดยทำใบกิจกรรมและครูเป็นผู้ประเมินใบกิจกรรมรายบุคคลแล้วนำมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มที่มีคะแนนรวมในการทำใบกิจกรรมร้อยละ 70 ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน ในขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้สรุปความคิดจากการฟังผู้เชี่ยวชาญ นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้และฝึกทักษะการฟังด้วยตนเอง และ 6) ขั้นมอบรางวัล กลุ่มที่มีคะแนนการประเมินสูงที่สุด ครูผู้สอนจะมีรางวัลพิเศษให้ เช่น ดินสอ ปากกา สมุด หรืออื่น ๆ มอบให้เพื่อเป็นการเสริมแรงให้นักเรียนมีความสุขและเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนครั้งถัดไป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีระดับการเรียนรู้ต่างกันได้ช่วยเหลือกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม กล้าแสดงออก ส่งเสริมให้นักเรียนมั่นใจในตนเอง กระตือรือร้น ทำให้นักเรียนไม่เครียด กิจกรรมการสอนเริ่มจากเนื้อหาที่ง่ายไปหายากตามลำดับ นักเรียนจึงเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขและความสนุกสนาน และจากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลการวิจัยว่า ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเนื่องมาจากเนื้อหาที่ให้นักเรียนเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดโต้แย้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม นักเรียนที่เรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จึงมีการพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการคิดได้ดี พัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ได้ดีกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koram (2018) ได้ศึกษาผลการใช้แบบฝึกทักษะเรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.22/80.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนแบบฝึกทักษะ เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดัชนีประสิทธิผลของการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะ เรื่อง หลักการใช้ภาษาไทย โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ มีค่าเท่ากับ 0.5158 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.5158 หรือคิดเป็นร้อยละ 51.58 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อการพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยจัดการการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ในภาพรวม มีคะแนน $\bar{X}$ เท่ากับ 4.44 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.83 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความพึงพอใจมาก ทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านที่ 4 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.83) ด้านที่ 1 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.73) ด้านที่ 3 ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.91) และด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.91) ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมีผู้สอนเป็นผู้แนะนำและคอยให้ความช่วยเหลือ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้จากทำงานเป็นกลุ่มและ

ได้ช่วยเหลือกัน ได้มีส่วนร่วมและได้แสดงความคิดเห็นการตอบคำถาม ส่งผลทำให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้ บรรยากาศในการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกันเอง มีความสุขและสนุกสนาน เพราะทุกคนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ฝึกการอ่านสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างหลากหลาย จึงส่งผลให้บรรยากาศไม่เคร่งเครียดจนเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Supab (2019) ได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ทวีปยุโรป ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นและสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ 2 เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือสืบค้น สำรวจความรู้ รวบรวมข้อมูล คิดพิจารณา ข้อมูล และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการกลุ่มจิ๊กซอว์ ที่สมาชิกในกลุ่มจะได้สำรวจหัวข้อที่ตนเองสนใจ และได้ช่วยเหลือกันในการสรุปองค์ความรู้ที่ได้ในแต่ละบทเรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาได้จากเพื่อนสมาชิกและยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในการทำงานอย่างเต็มที่ รวมถึงผู้สอนมีการเสริมแรงด้วยการให้รางวัลแก่ผู้เรียน เป็นคำชม และของรางวัล ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

สรุป

การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สามารถสรุปได้ว่า ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ผลสรุป คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 13.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.43 คิดเป็นร้อยละ 44.67 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 25.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.76 คิดเป็นร้อยละ 84.5 พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนเรื่องการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ นักเรียนมีระดับความพึงพอใจในภาพรวม มีคะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$ เท่ากับ 4.44 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.83 ซึ่งอยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความพึงพอใจมากที่สุด 4 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านที่ 4 ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.83) ด้านที่ 1 ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.73) ด้านที่ 3 ด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.91) และด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.91) ตามลำดับ เนื่องจาก การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับนำมาพัฒนาความสามารถในการอ่าน เพราะเป็นระบบมีขั้นตอนที่ชัดเจน เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติโดยการอ่านวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ แล้วนำไปสู่การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อหาคำตอบโดยสามารถแสดงความคิดเห็นจากเรื่องที่อ่าน ยังช่วยส่งเสริมทักษะนักเรียนในด้านอื่น ๆ เช่น ทักษะด้านการอ่าน ทักษะด้านการฟัง และทักษะด้านการพูด เป็นต้น นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการอ่านบทเรียนรายวิชาอื่น ๆ หรือการอ่านเพื่อรับสารในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่งผลให้นักเรียนมีผลการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นครูผู้สอนภาษาไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้

1.2 การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ควรอธิบายขั้นตอนการจัดการเรียนรู้อย่างละเอียด เพราะผู้เรียนอาจยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าว

1.3 เพื่อให้เกิดผลการศึกษที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรคำนึงถึงเวลาและเนื้อหาให้สอดคล้องกับกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ ควรใช้เวลาและพิจารณาเนื้อหาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและเน้นการคิดวิเคราะห์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการเรียนรายวิชาอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์โดยใช้เนื้อหาประเภทอื่นเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการอ่านของนักเรียน เช่น บทประพันธ์ สารคดี นวนิยาย

2.2 ควรมีการประยุกต์ใช้แผนผังความคิดที่สามารถพัฒนาความคิดของนักเรียนหลังจากการอ่านวิเคราะห์ในแต่ละครั้ง จะช่วยเสริมความรู้ พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบและแก้ไขข้อบกพร่องให้กับนักเรียน

References

- Costouros, T. (2020). *Jigsaw Cooperative Learning Versus Traditional Lectures: Impact on Student Grades and Learning Experience*. Edmonton: Macewan University.
- Department of Curriculum and Instruction Development. (2008). *Basic Education Core Curriculum* [A.D. 2008]. (3rd ed.). Bangkok: Kuru Sapha Printing House.
- Jaroensin, A. (2017). *The Development of Critical Reading Ability by Using the Jigsaw Cooperative Learning Technique in Thai Language Learning Strand of Mattatomsuksa 5 Students*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Mahasarakham.
- Koram, S. (2018). *Effects of the Skill Practice Exercises Entitled "Thai Usage" by Using Cooperative Learning, Jigsaw Technique for Mattayomsuksa 3 Students*. (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.
- National Institute of Educational Testing Service. (2022). *Ordinary National Education Test (O-NET) Academic Year 2021*. Retrieved July 23, 2022, from <http://www.newonetestresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/School/>
- Ninlaphan, M. (2015). *Educational Research Methods*. (9th ed.). Nakhon Pathom: Educational Research and Development Center Faculty of Education Silpakorn University.
- Office of the Basic Education, (2015). *Assessment of Reading Critical Thinking and Writing*. Bangkok: Printing and Shipping Organization Phatduphan.
- Praratkul, C. (1997). *Techniques for Creating Exams*. Bangkok: Kuru Sapha Printing House.
- Rangapthook, W. (1999). *Student-Centered Lesson Plans*. (2nd ed.). Bangkok: L.T. Press Company Limited.

- Slavin, (1990). *Cooperative Learning: Theory, Research and Practice*. Massachusetts: A Simon and Schuster.
- Srisa-ard, B. (2013). *Introduction to Research* (9th ed.). Bangkok: Suweerivasarn.
- Supab, S. (2019). *The Development of Learning Achievement and Critical Thinking of Eight Grade Students on the Subject of Europe Using 7E Learning Cycle Combined with Cooperative Learning Jigsaw II Technique*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Weesaphen, W. (1992). *Teaching Thai Language at the Secondary Level*. (2nd ed.). Mahasarakham: Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University.

ความร่วมมือและการปรับตัวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวยวน ตำบลต้นตาล อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสระบุรี*

Cooperation and the Adaptation on Cultural Diversity of Yuan Community,
Ton Tan Sub-District, Sao Hai District, Saraburi Province

¹ดวงกมล เวชวงศ์ และ นรีนุช ดำรงชัย

¹Duangkamon Wetchawong and Nareenoot Damrongchai

คณะพัฒนาสังคมและยุทธศาสตร์การบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Social Development and Management Strategy,

National Institute of Development Administration, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: monjako_jung@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวยวนตำบลต้นตาล 2) ศึกษากระบวนการปรับตัวของชาวยวนตำบลต้นตาลเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายเป็นชาวยวนตำบลต้นตาล โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ 40 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 3 ข้อ ได้แก่ 1) มีสำนึกทางชาติพันธุ์ 2) ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและรับรู้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชน 3) มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมหรือพัฒนาชุมชน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ 2 วิธีการ ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร 2) การวิจัยภาคสนาม ที่เน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความตามมุมมองของผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นประกอบกับการใช้หลักเหตุผลเชิงตรรกะ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นแบ่งออกได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านความขัดแย้งไม่ชัดเจนหรือการถูกอคติในความแตกต่าง และ 1.2) ด้านการเห็นต่างหรือการถูกปฏิเสธในความแตกต่าง 2) กระบวนการปรับตัวของชาวยวนแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ 2.1) การปรับตัวในกรณีที่ไม่มี การขัดแย้งโดยตรงชัดเจน ชาวยวนเน้นกระบวนการปรับตัวในแบบหวนหาอดีตอันภาคภูมิใจของกลุ่มชน เพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ใหม่อันเป็นที่ยอมรับและมีอำนาจต่อรองให้กับพวกตนให้ได้มีที่ยืนในสังคม และ 2.2) การปรับตัวในกรณีที่มีการเห็นต่าง ชาวยวนเน้นกระบวนการปรับตัวแบบก้าวหน้าหรือการพัฒนาตัวตนของกลุ่มชนที่ไม่ทิ้งตัวตนรากเหง้าเดิม เพื่อสร้างการบูรณาการเชิงเปลือกนอกกับสังคมภายนอกกลุ่มชนให้เกิดการยอมรับร่วมมือขึ้น

คำสำคัญ: ความร่วมมือบนความแตกต่าง; ความหลากหลายทางวัฒนธรรม; ยวนสระบุรี

*Received October 4, 2023; Revised November 25, 2023; Accepted November 28, 2023

Abstract

The purposes of this research study were: 1) to study the conflicts caused by the coexistence on the cultural diversity of the Yuan people in Ton Tan Subdistrict; and 2) to study the adaptation process of the Yuan people in Ton Tan Subdistrict to create cooperation on differences among groups. In this study, the qualitative research method was employed. The target group included Yuan people in Ton Tan Sub-district, and the researcher selected 40 key informants by purposive selection. The selection of key informants was based on three specific criteria: 1) individuals with a strong ethnic awareness, 2) those who command respect or possess an awareness of conflicts among different groups of people, and 3) individuals who actively contribute to cultural promotion or community development. Data were collected by 2 methods, namely 1) document research and 2) field research focusing on in-depth interviews, participant and non-participant observation. Data were analysed by interpretation based on the perspective of the people in such culture, along with the use of logical reasoning.

The findings revealed that 1) the conflicts caused by the coexistence on the cultural diversity were divided into 2 aspects: 1.1) conflict is not clear or prejudice in differences and 1.2) seeing differently or rejection in differences. 2) The adaptation process of the Yuan people included 2 cases, namely 2.1) adaptation in cases of unclear conflict which emphasizes the process of adaptation in a way that looks back to the proud past of the ethnic group and 2.2) adaptation in cases of seeing differently which emphasizes the process of progressive adaptation or the development of the identity of the people group who do not abandon their original roots.

Keywords: Cooperation on Differences; Cultural Diversity; Yuan Saraburi

บทนำ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ที่พบเห็นได้ในทุกชาติทั่วโลก แม้แต่ในชาติไทย การอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย กลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่ในบริบทดังกล่าวจึงมักไม่สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันได้พ้นหากไม่มีการปรับตัวที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบระหว่างคู่กรณีตามมาอีกนานาประการ และในบางกรณีส่งผลกระทบเป็นวงกว้างที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะคู่กรณี หากแต่รุกรามไปในระดับชุมชน ท้องถิ่น ประเทศ หรือระหว่างประเทศ ดังจะพบเห็นปัญหาและผลกระทบของปัญหานี้ได้จากสังคมต่าง ๆ ในโลก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน (Thomas et al., 2020; Wrench, 2014; Bacouel-Jentjens, and Christiansen, 2016)

ชาวยวนแห่งตำบลต้นตาล อำเภอเสาไห้ จังหวัดสระบุรี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติไทย และต้องปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่มที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งประกอบไปด้วยชาวไทยสยาม ชาวอีสาน ชาวลาว ชาวจีน และชาวมอญ การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในชีวิตของพวกเขา และดำเนินไปภายใต้การปรับตัวที่สอดคล้องกับบริบทและการปฏิสัมพันธ์ที่พวกเขาเผชิญอยู่เสมอเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและเพื่อประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับ แต่การปรับตัวภายใต้บริบทและการปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่มเหล่านั้นก็ไม่ได้

สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งทั้งในด้านการถูกอคติและในด้านการถูกเห็นต่าง (Noiputtha, 1969; Yakul, 2020) จากการปะทะสังสรรค์หรือการอยู่ร่วมกันกับชนกลุ่มอื่นได้เสมอไปจากความแตกต่างหลากหลายระหว่างกันที่ปรากฏและการปรับตัวที่ไม่ดีพอ ก่อเกิดเป็นผลกระทบเชิงลบที่พวกเขาชาวชนวนได้รับร่วมกันนานาประการตามมา แต่พวกเขาก็พยายามปรับตัวจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น จนสามารถจัดปัญหาและสร้างการยอมรับร่วมมือจากชนกลุ่มอื่นบนความแตกต่างระหว่างกันได้สำเร็จ โดยพวกเขาสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของกลุ่มตนที่ไม่สร้างความเสียหาย ทำลาย รุกราน ต่อความแตกต่างของชนกลุ่มอื่น

อย่างไรก็ตาม การปรับตัวเพื่อจัดการความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นบนความต่างนั้นเป็นเรื่องยากหากไม่มีการปรับตัวที่ดี ดังจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มคน หรือชุมชนอื่นหลากหลายแห่งที่ไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาคัดแย้งและการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างกัน หรือแม้แต่รัฐเองที่ยังต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งและการเรียกร้องทางสังคมของกลุ่มวัฒนธรรมที่ปรากฏตัวขึ้นอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงทางชาติพันธุ์ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการเรียกร้องสิทธิของความเป็นคนที่เท่าเทียมกันหรือสิทธิมนุษยชนของคนพลัดถิ่น เช่น แรงงานข้ามชาติ ผู้ลี้ภัยตามชายแดน และคนแต่งงานข้ามรัฐชาติ เป็นต้น (Sirisakdamkeng, 2018) ดังจะเห็นได้จากงานศึกษาที่ผ่านมา เช่น งานศึกษาของ Panjor (2020) ที่นำเสนอให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ที่ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่องในห้วง 15 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2547 - 2561 และสืบเนื่องเข้าสู่ปีที่ 17 แม้จะมีการพยายามแก้ไขปัญหจากรัฐด้วยแนวนโยบายที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างหลากหลายปรากฏให้เห็นในช่วงเวลาดังกล่าว, งานศึกษาของ Kasemane, Rattanakrajangsri, Awungchi Chimre, and Wongnithisathaporn (2020) ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศต่าง ๆ และในไทยว่าหลายกลุ่มยังพยายามเคลื่อนไหวสร้างความเข้าใจและการยอมรับร่วมมือจากรัฐอย่างต่อเนื่องด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและการปฏิบัติอย่างสอดคล้องตามนโยบายของรัฐในหลายด้านจนทำให้จุดยืนหรือความเป็นตัวตนบางด้านบางอย่างถูกหลงลืมละทิ้งไป เพื่อหวังให้พวกเขาได้รับสิทธิในความเป็นพลเมือง หรืองานของ Sirinupong, and Kanchanathivat (2020) ที่นำเสนอถึงความพยายามของชาวกระเหรี่ยงแก่งกระจานในการสร้างการยอมรับร่วมมือจากรัฐและชนกลุ่มอื่นที่ต่อต้านด้วยมองว่าบุกรุกทำลายป่า เพื่อไม่ให้พวกเขาถูกรื้อออกจากป่านุรักษ์อันเป็นบ้านและดินแดนศักดิ์สิทธิ์ที่ความพยายามของพวกเขายังไม่สำเร็จ แม้พวกเขาจะชนะคดีในศาลปกครองสูงสุดเรื่องการละเมิดต่อชาวบ้านของเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น ประกอบงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการแก้ไขปัญหาคัดแย้งเชิงวัฒนธรรมในบริบทของชุมชนท้องถิ่นไทยที่ผ่านมา มีจำนวนน้อย และเป็นการศึกษาแบบแยกส่วนโดยไม่ได้นำเสนอให้เห็นถึงภาพรวมทั้งหมดอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ในบริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาวชนวนตำบลตันตาสต้องเผชิญปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันได้บ้าง อย่างไร และมีกระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนอย่างไร คำตอบที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้จะเป็นแนวทางในการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของกลุ่มคน ช่วยแก้ไขปัญหาคัดแย้งระหว่างกลุ่มคน และสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งใช้แนวทางในการวิจัยนี้มี 2 แนวคิดทฤษฎี ได้แก่ 1. แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่ใช้แนวทางเหล่านี้จะนำไปสู่การค้นพบแบบแผนการสร้างความร่วมมือบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่เห็นภาพรวมทั้งหมดอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่การนำเสนอให้รับรู้และเข้าใจถึงปัญหาคัดแย้งบน

ความแตกต่างในแต่ละด้าน และกระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน อันจะนำไปสู่การสร้างข้อสรุปใหม่ในเชิงทฤษฎีและเชิงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปรับตัวเพื่อขจัดปัญหาความขัดแย้งที่จะช่วยสร้างความร่วมมือปรองดองให้แก่ กลุ่มคน ชุมชน ท้องถิ่น หรือสังคมที่เผชิญปัญหาความขัดแย้งจากความแตกต่างให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ วางแผนงานหรือกำหนดนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดจากการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายวัฒนธรรมของชาวยวน
2. เพื่อศึกษากระบวนการปรับตัวของชาวยวนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องซึ่งนำมาใช้นำทางในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งหมด 2 แนวคิดทฤษฎีหลัก ได้แก่ 1. แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 2.1 การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม 2.2 การผสมผสานทางวัฒนธรรม 2.3 การบูรณาการทางวัฒนธรรม 2.4 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม การศึกษาภาคสนามได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษานี้มุ่งศึกษาและทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางสังคมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในพื้นที่ที่เลือกเป็นกรณีศึกษา

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** การศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดกระบี่ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งเคยมีประเด็นปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม

3. **ขอบเขตด้านเวลา** การศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตด้านเวลาในการศึกษาวิจัยภาคสนามไว้เป็นระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2563 - มีนาคม พ.ศ. 2564 โดยเริ่มศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารบันทึกคำบอกเล่าของชาวยวนและชาวยวนในชุมชนเกี่ยวกับปรากฏการณ์ของชุมชนต้นตาลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากช่วงปีดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่การปรับตัวของชาวยวนในชุมชนเพื่อให้รอดพ้นจากการผลกระทบที่ได้รับจากนโยบายและแผนพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นครั้งนี้เป็นชาวยวนตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดกระบี่ ซึ่งได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาไว้ 2 กลุ่มใหญ่ มีจำนวนทั้งหมด 40 คน ที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยทั้ง 2 กลุ่มที่กำหนดไว้ ได้แก่ กลุ่มชาวบ้าน จำนวน 30 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน พิจารณาจากเกณฑ์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) มีสำนึกทางชาติพันธุ์ 2) ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและรับรู้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชน 3) มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมหรือพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา การศึกษานี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

- 1) แนวการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งได้กำหนดแนวการสัมภาษณ์ไว้ โดยแบ่งโครงสร้างของการสัมภาษณ์

ยึดตามความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งแต่ละส่วนใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการกำหนดแนวการสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือนี้ถูกนำไปใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ 2 วิธีการ ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร 2) การวิจัยภาคสนาม ที่เน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และไม่มีส่วนร่วม (non – participant observation)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ได้พบทวนมาแล้วในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีในช่วงก่อนเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำแนวคิดทฤษฎีเหล่านั้นมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดนำ จากนั้นในระหว่างที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้แนวคิดทฤษฎีอีกครั้งเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามที่ได้เป็นระยะ ๆ โดยทำควบคู่กันกับการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างข้อสรุปชั่วคราวขึ้นมา ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการวิเคราะห์ด้วยมุมมองของคนในวัฒนธรรมนั้น ประกอบกับการใช้หลักเหตุผลเชิงตรรกะ (Logical Reasoning) เทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับบริบท (Context)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วจะมีการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งอย่างละเอียด เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำไปสร้างข้อสรุป และในขั้นสุดท้ายก็นำข้อสรุปที่ได้มาพิจารณาว่าสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในเบื้องต้นหรือไม่ แล้วสรุปตามข้อเท็จจริงที่ได้ และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะของการเล่าเรื่อง โดยการนำเสนอจะนำเสนออย่างสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้นำทางในการศึกษา เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชาวยวนตำบลต้นตาล จากการศึกษา พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นมี 2 ด้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านความขัดแย้งไม่ชัดเจนหรือการถูกอคติในความแตกต่าง ปัญหาด้านนี้เป็นปัญหาระหว่างชาวยวนกับชนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างกันในด้านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชน ซึ่งมักเกิดขึ้นระหว่างชาวยวนกับกลุ่มชนที่มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมเหนือกว่า โดยพบปัญหาย่อย 1 ปัญหา ได้แก่ การถูกเหยียดทางชาติพันธุ์จากการมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ซึ่งเกิดขึ้นในการรับรู้ของชาวยวนตั้งแต่ราว พ.ศ. 2468 เป็นต้นมาจนถึงราว พ.ศ. 2537 ปัญหาดังกล่าวนี้นับว่าเป็นปัญหาระหว่างชาวยวนกับชาวไทยสยาม ซึ่งความแตกต่างของพวกเขาก็ปรากฏตัวขึ้นผ่านการปฏิสัมพันธ์กับชนกลุ่มต่าง ๆ ภายใต้ปัจจัยภายนอกชุมชนที่เข้ามาที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ที่ไหลผ่านสู่การรับรู้ของคนนอกชาติพันธุ์นี้ทำให้เกิดการจัดตั้งความสูงกว่าต่ำกว่าทางชาติพันธุ์และการเหยียดทางชาติพันธุ์ขึ้นจากชนนอกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มชนผู้ยึดถือวัฒนธรรมหลักของชาติจากประสบการณ์ของพวกเขาที่เกี่ยวกับการรับรู้เรื่องราวในอดีตของกลุ่มชาติพันธุ์ยวนในเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับความต่ำต้อย เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐาน ด้อยคุณภาพ ไร้อำนาจความสามารถ ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียความรู้สึกและเกิดอคติหรือความไม่ชอบที่มีต่อชาวยวนตามมา โดยชนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ยวนนี้มีการแสดงออกทางคำพูดในเชิงดูถูกหรือด้อยค่าเป็นส่วนใหญ่ (Noiputtha, 1969; Yakul, 2020; Wannakul, 2020; Techo, 2020)

2. ด้านการเห็นต่างหรือการถูกปฏิเสธในความแตกต่าง ปัญหาด้านนี้เป็นปัญหาระหว่างชาวยวนกับชนกลุ่มอื่นที่มีความแตกต่างกันด้านแนวคิดหรือรูปแบบ โดยพบปัญหาย่อย 1 ปัญหา ได้แก่ การแยกตัวแสดงออกทางกรกระทำอย่างแตกต่างจากกันแบบย่นแย้งในด้านแนวคิดหรือรูปแบบในการนำเสนอ

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านพื้นที่ทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นในการรับรู้ของชาวยวนตั้งแต่ราว พ.ศ. 2551 เป็นต้นมา จนถึงราว พ.ศ. 2562 ปัญหาดังกล่าวนี้นับเป็นปัญหาระหว่างชาวยวนที่ต้องการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์แบบดั้งเดิมหรือแนวอนุรักษ์ซึ่งมีการนำเสนออยู่ก่อนแล้ว กับชาวยวนและ/หรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ต้องการนำเสนอความเป็นยวน และ/หรือความเป็นอื่นที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งไม่เน้นการนำเสนอแบบดั้งเดิมหากแต่เน้นแบบสมัยใหม่ที่ขาดการเชื่อมโยงรากเหง้าหรือตัวตนทางชาติพันธุ์และการนำเสนอในลักษณะที่บิดเบือนผิดพลาดจากความเป็นจริงของอัตลักษณ์แห่งกลุ่มชนนั้น ๆ ซึ่งพบเป็นส่วนใหญ่ อันเกิดขึ้นจากการที่ชาวยวนบางส่วนและคนกลุ่มอื่นเหล่านี้เล็งเห็นหรือได้รับผลกระทบเกี่ยวกับผลประโยชน์ของกลุ่มและ/หรือชุมชนจากการดำเนินการตามแนวอนุรักษ์ของกลุ่มชาวยวน ที่ถูกมองว่าเป็นแนวคิดที่ไม่ตอบสนองหรือสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มคนหลายกลุ่มในขณะนั้นรวมถึงกลุ่มชนชาวยวนเอง ซึ่งเป็นการปิดกั้นผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ โดยกลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่มีการแสดงออกด้วยการออกจากกลุ่มกิจกรรมเดิมที่ดำเนินการตามแนวอนุรักษ์ แล้วจัดตั้งกลุ่มใหม่ ในกิจกรรมลักษณะเดียวกันที่มีการดำเนินการนำเสนออัตลักษณ์ในรูปแบบใหม่ แม้จะรับรู้ถึงความไม่พึงพอใจ การไม่เห็นชอบและการห้ามปรามจากชาวยวนที่ส่งเสริมแนวอนุรักษ์ซึ่งปรากฏขึ้นก่อนหน้าการจัดตั้งกลุ่มใหม่ ก็ตาม (Pittayabutr, 2020; Dittakhee, 2020; Chuangprayoon, 2020)

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการปรับตัวของชาวยวนเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน จากการศึกษา พบว่า ชาวยวนตำบลต้นตาลมีกระบวนการปรับตัว 2 กรณีการปรับตัวตามปัญหาความขัดแย้งและพฤติกรรมปรับตัวที่แสดงออก ซึ่งมีกระบวนการปรับตัวรวม 2 ลักษณะ 4 ขั้นตอน และ 4 แนวทาง ดังนี้

1. การปรับตัวในกรณีที่ไม่มีการขัดแย้งกันโดยตรงชัดเจน หรือในด้านการถูกอคติในความแตกต่าง การปรับตัวในกรณีนี้เป็นการปรับตัวจาก 1 ปัญหาที่เผชิญ ได้แก่ การถูกเหยียดทางชาติพันธุ์จากความแตกต่างของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ซึ่งมีกระบวนการปรับตัวประกอบด้วย 4 ขั้นตอน 2 แนวทาง โดย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ระบุปัญหา 2) คิดค้นวิธีการขจัดปัญหา 3) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 4) ทำตามวิธีการที่ตัดสินใจ และ 2 แนวทางที่กลุ่มชนตัดสินใจเลือก โดยทั้ง 2 แนวทางจะถูกปฏิบัติตามลำดับ ซึ่ง 2 แนวทางมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวทางการทำให้เกิดความประทับใจขึ้นในชนกลุ่มอื่น ในแนวทางนี้มีวิธีการที่สำคัญ ได้แก่ การนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในช่วงเวลาที่เจริญรุ่งเรืองของกลุ่มชนที่มีการรับรู้ผ่านการสืบค้นทางประวัติศาสตร์โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานเชื่อมโยงความเป็นชาติพันธุ์กับกลุ่มอ้างอิงชนกลับมาเสนออีกครั้ง ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน เพื่อสร้างสถานภาพทางสังคมใหม่อันเป็นที่ยอมรับร่วมมือให้แก่กลุ่มชน โดยดำเนินการควบคู่กับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่หวนหาในลักษณะที่เหมาะสม สอดคล้อง กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมส่วนรวมที่เป็นอยู่หรือดำเนินอยู่ในขณะนั้น โดยเน้นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งบาดหมางระหว่างกลุ่มชน ซึ่งพวกเขามีการเลือกเฉพาะบางด้านบางอย่างและปรับเปลี่ยนบางด้านบางอย่างที่หวนหา โดยไม่ได้เน้นการนำอดีตทั้งชุดคุณค่านั้นกลับมาใช้ทั้งหมด ขณะเดียวกันก็มีการผูกโยงกลุ่มชนเข้ากับสังคมส่วนรวมด้วยการใช้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนที่บ่งบอกถึงการเป็นพวกพ้องเดียวกัน หรือการเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของชาติเป็นจุดเชื่อมโยงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวมที่ไม่ได้ตัดขาดแยกออกจากกัน (Yakul, 2020; Wannakul, 2020; Techo, 2020)

1.2 แนวทางการทำให้เกิดความมั่นใจขึ้นในชนกลุ่มอื่น ในแนวทางนี้มี 1 วิธีการสำคัญ ได้แก่ ประชาสัมพันธ์การได้รับรองมาตรฐานหรือการันตีคุณภาพด้านวัฒนธรรม และการได้รับความสนใจจากหน่วยงานในการนำไปเผยแพร่เป็นแบบอย่างหรือแนะนำให้มาเยือน (Yakun, 2020; Wannakul, 2020; Techo, 2020)

2. การปรับตัวในกรณีที่มีการเห็นต่าง หรือในด้านการถูกปฏิเสธในความแตกต่าง การปรับตัวในกรณีนี้เป็นการปรับตัวจาก 1 ปัญหาที่เผชิญ ได้แก่ การแยกตัวแสดงออกทางการกระทำอย่างแตกต่างจากกันแบบยื้อยั้งในด้านแนวคิดหรือรูปแบบในการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านพื้นที่ทางสังคม โดยมีกระบวนการปรับตัวรวม 2 ลักษณะ 4 ขั้นตอน 4 แนวทาง ดังนี้

2.1 ลักษณะที่ 1 ลักษณะเบื้องต้น เน้นการเจรจา หรือกระบวนการปรับตัวหลังเกิดปัญหา ลักษณะนี้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ระบุปัญหา 2) คิดค้นวิธีการจัดปัญหา 3) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 4) ทำตามวิธีการที่ตัดสินใจ และแนวทางที่ถูกเลือก คือ การเจรจากับหลักความสำคัญร่วมมีรายละเอียดดังนี้

ในแนวทางนี้ชาวยวนจะใช้วิธีการเจรจากับคู่กรณีผ่านคนกลางที่เชื่อใจ พร้อมข้อเสนอที่ให้ประโยชน์ร่วม ซึ่งวิธีการนี้ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ 4 หลักการ ที่ใช้ร่วมกันในการเจรจา โดย 2 องค์ประกอบ คือ 1) การใช้คนกลางในการเจรจา 2) การยื่นข้อเสนอ สำหรับหลักการเจรจา 4 ประการ คือ 1) การเข้าใจจุดยืน มุมมอง และเหตุผล ของคู่กรณี 2) การยอมรับสถานะของคู่กรณี 3) การเจรจาอย่างสุภาพและเปิดเผย 4) การให้ความสำคัญกับการได้รับประโยชน์ร่วมกัน (Pittayabutr, 2020; Dittakhee, 2020; Chuangprayoon, 2020)

2.2 ลักษณะที่ 2 ลักษณะเน้นการกระทำหรือการปฏิบัติ หรือกระบวนการปรับตัวหลังการปรับตัวในกระบวนการปรับตัวก่อนหน้านี้ไม่ประสบความสำเร็จ ลักษณะนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) คิดค้นวิธีการจัดปัญหา 2) ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด 3) ทำตามวิธีการที่ตัดสินใจ และ 4 แนวทางที่ถูกเลือก โดย 3 แนวทางแรกชาวยวนมีการปฏิบัติควบรวมพร้อมกันในช่วงต้นเดียว จากนั้นจะปฏิบัติในแนวทางที่ 4 ต่อมา ซึ่งได้แก่ การเจรจากับหลักความสำคัญร่วมที่กล่าวถึงไปแล้วข้างต้น สำหรับ 3 แนวทางแรกนั้นมีรายละเอียดดังนี้

(1) แนวทางการทำให้เกิดความประทับใจในความแตกต่างที่เป็นปัญหา ในแนวทางนี้ชาวยวนจะใช้วิธีการสร้างใหม่ของตัวตนและอัตลักษณ์ของความแตกต่างที่เผชิญปัญหาที่เป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิมในแบบก้าวหน้าหรือการพัฒนาให้มีความแปลกใหม่หลากหลายขึ้นในลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กับคู่กรณีและบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมโดยรวมภายนอกกลุ่มชนที่กำลังดำเนินอยู่ในขณะนั้นในเชิงเปลือกนอก ได้แก่ รูปแบบลักษณะ หน้าตา โดยไม่ทิ้งรากหรืออัตลักษณ์ดั้งเดิม (Pittayabutr, 2020; Dittakhee, 2020; Chuangprayoon, 2020)

(2) แนวทางการทำให้เกิดความเชื่อใจในคนที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างที่เป็นปัญหา ในแนวทางนี้ชาวยวนจะใช้วิธีการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมบนหลักคุณธรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับความคาดหวังหรือความต้องการของคู่กรณี และความต้องการของสังคมหรือบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมโดยรวมภายนอกกลุ่มชนที่กำลังดำเนินอยู่ โดยพัฒนาจากกิจกรรมของกลุ่มชน ซึ่งคัดเลือกเฉพาะกิจกรรมที่มีนัยสะท้อนหรือส่งเสริมให้เห็นถึงการมีหลักคุณธรรมที่พวกเขาขาดพล่ง รวมถึงเอื้อต่อการดำเนินการให้มีหลักคุณธรรมที่ขาดพล่งนั้น ๆ เติบโตขึ้น มาพัฒนาเป็นกิจกรรมเพื่อสังคมของกลุ่มชน (Pittayabutr, 2020; Dittakhee, 2020; Chuangprayoon, 2020)

(3) การทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพและผลประโยชน์ของความแตกต่างที่เป็นปัญหา ในแนวทางนี้ชาวยวนจะใช้วิธีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการได้รับรองมาตรฐานหรือการันตีคุณภาพในผลงานที่กลุ่มได้นำเสนอ โดยดำเนินการควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ผลประโยชน์ที่กลุ่มได้รับแบบภาพรวมและแบบรายบุคคลจากการเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่าง (Pittayabutr, 2020; Dittakhee, 2020; Chuangprayoon, 2020)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาเรื่องความร่วมมือและการปรับตัวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวยวน ตำบลต้นตาลเป็นการศึกษาที่มุ่งทำความเข้าใจปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันบนความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน ข้อค้นพบจากการศึกษานี้ที่สำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนจากปัญหาความขัดแย้งในด้านการถูกอคติในความแตกต่างนั้นสามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้จากการปรับตัวในแบบโยหาอดีตหรือถวิลหาอดีตที่กลุ่มคนมีความภาคภูมิใจเพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ใหม่ที่มีอำนาจต่อรองภายใต้บริบทหรือการปฏิสัมพันธ์โดยไม่จำเป็นต้องเป็นอดีตที่มีประสบการณ์ตรงและไม่ใช้การหวนหาอดีตแบบสุดโต่งหรือนำมาใช้ทั้งชุดคุณค่า หากแต่ต้องมีการเลือกบางด้านบางอย่างและการปรับเปลี่ยนบางด้านบางอย่างที่หวนหาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมภายนอกกลุ่มชนขณะเดียวกันก็ไม่มองข้ามความเหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนตนที่ดำรงอยู่ ที่ต้องทำควบคู่กับการปรับตัวในแบบบูรณาการทางวัฒนธรรมร่วมด้วยเพื่อให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมและการยอมรับจากคู่กรณีหรือคนกลุ่มอื่น รวมถึงสังคมส่วนรวม โดยการบูรณาการเชิงประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างการยอมรับร่วมมือระหว่างกลุ่มชนได้นอกเหนือจากการบูรณาการเชิงบรรทัดฐาน ค่านิยม และเชิงหน้าที่ความสำคัญสำหรับ การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มคนจากปัญหาความขัดแย้งในด้านการเห็นต่างหรือการถูกปฏิเสธในความแตกต่างนั้นสามารถสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นได้จากการปรับตัวในแบบบูรณาการด้วยการกระทำหรือปฏิบัติให้มีหรือเกิดกลไกด้านบรรทัดฐาน ค่านิยม หน้าที่ความสำคัญที่มีร่วมกันกับสังคมภายนอกกลุ่มชนจากการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่มชนให้เกิดขึ้น หรือการใช้ความเป็นตัวตนของกลุ่มชนสะท้อนการมีกลไกร่วมเหล่านั้นออกมาผ่านการกระทำหรือการปฏิบัติ ในที่นี้ผู้วิจัยเรียกว่าการบูรณาการแบบเปลือยนอกที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์อย่างสอดคล้องแบบก้าวหน้ากับบริบทหรือการปฏิสัมพันธ์ที่พัฒนาบนรากฐานทางวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์แห่งตนในลักษณะต่อยอดเชื่อมโยงจากรากฐานเดิมนั้น ๆ ที่มีอย่างไม่มีทิ้งรากฐานเดิมโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการหาหรือสร้างจุดร่วมเพื่อเป็นกลไกเชื่อมโยงที่เหมือนกันอย่างสมบูรณ์แบบเท่านั้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความขัดแย้งไม่ชัดเจนหรือการถูกอคติในความแตกต่าง โดยพบปัญหาย่อย 1 ปัญหา คือ การถูกเหยียดทางชาติพันธุ์จากการมีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ซึ่งเกิดขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะความแตกต่างของชาวยวนที่ปรากฏโผล่พ้นออกมาให้เห็นจากการปรับตัวที่ไม่ดีพอหรือไม่เหมาะสมภายใต้บริบทหรือการปฏิสัมพันธ์ที่พวกเขาเข้าไปเกี่ยวข้อง จนเกิดปัญหาการถูกเหยียดทางชาติพันธุ์ขึ้นจากการถูกมองว่าเป็นพวกต่ำต้อย เบี่ยงเบนจากบรรทัดฐาน ด้อยคุณภาพ ไร้อำนาจ ไร้ความสามารถกว่า ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหาดังกล่าว อันได้แก่ ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ (1) นโยบายชาตินิยม ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม (2481-2487) (2) นโยบายการศึกษา ที่ให้คุณค่าความเป็นไทยมากกว่าความเป็นอื่นผ่านการบังคับด้วยหลักสูตรเนื้อหาจากแกนกลางตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2440 เป็นต้นมา ปัจจัยภายในชุมชน คือ (1) การขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางชาติพันธุ์ที่ถูกต้องชัดเจนภายใต้การปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่ม (2) ความเป็นชายขอบทางวัฒนธรรมภายใต้การปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่ม ขณะที่ปัญหาอีกด้านที่พบ ได้แก่ ด้านการเห็นต่างหรือการถูกปฏิเสธในความแตกต่าง โดยพบปัญหาย่อย 1 ปัญหา คือ การแยกตัวแสดงออกทางการกระทำอย่างแตกต่างจากกันแบบยั่วยุในด้านแนวคิดหรือรูปแบบในการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติ

พันธุ์ผ่านพื้นที่ทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะการมองจากชนต่างกลุ่มว่าแนวคิดเดิมในการนำเสนอ โดยเฉพาะในแนวนุรักษ์ เป็นแนวคิดที่ไม่ตอบสนองหรือสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามา มีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มคนต่าง ๆ หลายกลุ่มในขณะนั้นรวมถึงกลุ่มชนชาวยวนเอง เป็นการปิดกั้นผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่ควรจะได้รับ ซึ่งเป็นผลจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ (1) การส่งเสริมและสนับสนุนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม จากหลายภาคส่วน (2) การแสดงออกซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของชนกลุ่มต่าง ๆ (3) นโยบายด้านเศรษฐกิจ ที่ส่งเสริมการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสินค้าและบริการ ในสมัยรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร (2544 - 2549) (4) นักท่องเที่ยวที่มาเยือน ปัจจัยภายในชุมชน คือ (1) ความไม่เท่าเทียมภายใต้แนวคิดเดิมในด้านสิทธิการแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านอำนาจ (2) ความต้องการรายได้ที่สูงขึ้นหรือความไม่เพียงพอด้านรายได้จากการนำเสนอตามแนวคิดเดิม ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมของ Millicken, and Martins (1996) และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ Barth (1969) รวมถึงสอดคล้องกับงานศึกษาของ Adsakul (2008) ที่ได้กล่าวถึง การเลือกปฏิบัติว่าเป็นข้อขัดแย้งลักษณะย่อยหนึ่งที่พบในความสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มชนซึ่งไม่ใช่ข้อขัดแย้งในเชิงขัดขวาง ต่อต้าน อีกฝ่ายอย่างเปิดเผย นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานศึกษา ของ Knouse (2008) และ Milliken, and Martins (1996) ที่กล่าวในทิศทางเดียวกัน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ชาวยวนมีกระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในกรณี ปัญหาด้านการถูกกีดกันในความแตกต่างที่เน้นการปรับตัวในทิศทางตรงกันข้ามกับคู่กรณีหรือการปรับตัวตน ทางชาติพันธุ์ ซึ่งไม่มีการรับเอาของฝ่ายตรงข้ามเข้ามา แต่เน้นการปรับให้ตนเองดีขึ้นด้วยการนำอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ในช่วงเวลาที่เจริญรุ่งเรืองของกลุ่มชนที่มีการรับรู้ผ่านการสืบค้นทางประวัติศาสตร์โดยอาศัยข้อมูล หลักฐานที่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอ้างอิงหวนกลับมานำเสนออีกครั้ง ณ ช่วงเวลาปัจจุบัน โดยดำเนินการ ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่หวนหาในลักษณะที่เหมาะสม สอดคล้อง กับบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมส่วนรวมที่เป็นอยู่ในขณะนั้นโดยเน้นการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งบาดหมางระหว่างกลุ่มชน ซึ่งพวกเขา มีการเลือกเฉพาะบางด้านบางอย่างและปรับเปลี่ยนบางด้านบางอย่างที่หวนหา โดยไม่ได้เน้นการนำอดีต ทั้งชุดคุณค่านั้นกลับมาใช้ทั้งหมด ขณะเดียวกันก็มีการผูกโยงกลุ่มชนเข้ากับสังคมส่วนรวมด้วยการใช้ข้อมูล เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่บ่งบอกถึงการเป็นพวกพ้องเดียวกันเป็นจุดเชื่อมโยงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ส่วนรวมที่ไม่ได้ตัดขาดแตกแยก (ในแนวทางที่ 1) และด้วยการประชาสัมพันธ์การได้รับรองมาตรฐานหรือ การันตีคุณภาพด้านวัฒนธรรม และการได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ (ในแนวทางที่ 2) กระบวนการ ปรับตัวดังกล่าวนี้เกิดขึ้นทั้งนี้เป็นเพราะผลกระทบเชิงลบของปัญหาที่ชาวยวนได้รับ อันได้แก่ (1) การขาด ความภาคภูมิใจ ไร้ศักดิ์ศรีหรือไร้ตัวตนทางสังคม (2) การไม่กล้าเผชิญหน้าหรือหลีกเลี่ยงการปฏิสัมพันธ์กับ ชาวไทยสยาม (3) การสูญเสียโอกาสที่จะเกิดการพัฒนารูปแบบหรือเจริญก้าวหน้า (4) การละทิ้งอัตลักษณ์ทางชาติ พันธุ์ ซึ่งก่อให้เกิดผลพวงตามมาคือการเสียระเบียบภายในกลุ่มชน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัว เพื่อสร้างการยอมรับร่วมมือหรือความปรองดองกับคนกลุ่มอื่น ประกอบกับผลกระทบเชิงลบของปัญหา ที่กล่าวถึงข้างต้น และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหานี้ อันได้แก่ ปัจจัยภายนอก คือ (1) นโยบายชาตินิยม (2) นโยบายการศึกษา ปัจจัยภายใน คือ (1) การขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาทางชาติพันธุ์ ที่ถูกต้องชัดเจนภายใต้การปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่ม (2) ความเป็นชายขอบทางวัฒนธรรมภายใต้ การปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่ม และรวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจำเป็นต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทาง ชาติพันธุ์ของกลุ่มชน อันได้แก่ (1) ความเป็นชายขอบในความเป็นอื่น (2) การขาดความเป็นอันหนึ่งอัน

เดียวกันและระเบียบทางสังคมภายในกลุ่มชนเมื่อเป็นอื่น ที่ต่างส่งผลต่อการเลือกปรับตัวในลักษณะดังกล่าว ที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับคนกลุ่มอื่นบนหลักการให้ความสำคัญหรือการเคารพในความแตกต่าง

ผลการวิจัยในกรณีกระบวนการปรับตัวจากปัญหาด้านการถูกกดขี่ในความแตกต่างนี้ พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวแบบบูรณาการทางวัฒนธรรมของ Olsen (1968) อย่างไรก็ตามผลการศึกษามีบางประเด็นเพิ่มเติมที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวที่ได้กล่าวไว้ โดยพบว่า การบูรณาการเชิงประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถสร้างความร่วมมือหรือการเป็นระบบหนึ่งเดียวให้เกิดขึ้นได้ นอกเหนือจากการบูรณาการด้วยเครื่องมือหรือกลไกอื่น ๆ ตามแนวคิดที่นักคิดนักวิชาการในอดีตได้นำเสนอไว้ และผลการวิจัยส่วนใหญ่ที่ผ่านมาไม่ค่อยกล่าวถึง นอกจากนั้นการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดการโยกย้ายอดีตหรืออภิปรัชญาของ Kelly (1986) และ Matsuda (1996) อันเป็นทิศทางหนึ่งของการปรับตัวแห่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามการศึกษามีบางประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวที่กล่าวไว้ เนื่องจากชาวยวนไม่ได้มีการปรับตัวแบบหวนหาอดีตทั้งหมดหรือนำเสนอเพียงเท่านั้นเพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ใหม่ให้กับตนในปัจจุบัน หากแต่พวกเขามีการเลือกบางด้านบางอย่างและปรับเปลี่ยนบางด้านบางอย่างที่หวนหาอย่างเหมาะสมกับบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมภายนอกกลุ่มชน ขณะเดียวกันก็ไม่มองข้ามความเหมาะสมกับสภาพสังคมวัฒนธรรมของพวกเขานั่นเอง นอกเหนือจากนั้นยังพบประเด็นที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวอีก เนื่องจากประสบการณ์ในอดีตที่ชาวยวนเลือกกลับไปหวนหาไม่ได้เกิดขึ้นจากการรับรู้ในอดีต ณ ขณะที่ตำแหน่งแห่งที่อันมีคุณค่าซึ่งอภิปรัชญานั้นปรากฏ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์นั้น แต่เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ในปัจจุบันจากการสืบค้นเพื่อยืนยันตัวตนชาติพันธุ์ที่คลุมเครือ จนปรากฏชุดคุณค่าในอดีตที่กลุ่มชนมีและต่างให้ความหมายความสำคัญร่วมกัน

สำหรับกระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในกรณีปัญหาด้านการถูกเห็นต่างนั้น พบว่า ชาวยวนมีกระบวนการปรับตัวที่เน้นการปรับตัวในทิศทางคล้อยตามคู่กรณีโดยมีการหาหรือสร้างจุดร่วมกันระหว่าง 2 ฝ่าย ด้วยการใช้คนกลางในการเจรจาที่แต่ละฝ่ายเชื่อใจได้ และการยื่นข้อเสนอที่ให้ประโยชน์ร่วมกันแก่อีกฝ่ายที่มาพร้อมกับเงื่อนไขที่มีความเป็นธรรม ความเสมอภาคเท่าเทียม ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายหรือความต้องการของทั้ง 2 ฝ่าย (ในลักษณะที่ 1) และด้วยการสร้างใหม่ของตัวตนและอัตลักษณ์ของความแตกต่างที่เผชิญปัญหาให้ดีกว่าเดิมในแบบก้าวหน้าหรือพัฒนาให้มีความแปลกใหม่ หลากหลายขึ้น ในลักษณะที่สอดคล้องสัมพันธ์กับคู่กรณีและบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมโดยรวมภายนอกกลุ่มชนในเชิงเลือกนอกโดยไม่ทิ้งรากเหง้าหรืออัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชน (ในแนวทางที่ 1), รวมถึงด้วยการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมบนหลักคุณธรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของคู่กรณีและกระแสสังคมหรือบริบทแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมโดยรวมภายนอกกลุ่มชน โดยพัฒนาจากกิจกรรมของกลุ่มชนที่มีนัยสะท้อนหรือส่งเสริมให้เห็นถึงการมีหลักคุณธรรมที่พวกเขาขาดพล่ง (ในแนวทางที่ 2), และด้วยการประชาสัมพันธ์การได้รับรองมาตรฐานหรือการันตีคุณภาพในผลงานที่กลุ่มได้นำเสนอ โดยดำเนินการควบคู่กับการประชาสัมพันธ์ผลประโยชน์ที่กลุ่มได้รับจากการเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่าง (ในแนวทางที่ 3) (3 แนวทางปรากฏในลักษณะที่ 2) กระบวนการปรับตัวดังกล่าวนี้เกิดขึ้นทั้งนี้เพราะผลกระทบเชิงลบของปัญหาที่ชาวยวนได้รับอันได้แก่ (1) คุณภาพของผลงานลดลง (2) ความเข้าใจผิดในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนนอก (3) การละทิ้งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จนรากเหง้าดั้งเดิมบางด้านบางอย่างของกลุ่มชนที่ถูกมองว่าปิดกั้นโอกาสทางเศรษฐกิจ (4) คำวิจารณ์จากคนนอก (5) การแยกตัวออกจากกลุ่มของสมาชิกที่มีจำนวนมากขึ้น (6) การสูญเสียทรัพยากรของกลุ่มจากการแอบอิงใช้ทรัพยากรร่วม (7) ความไม่เท่าเทียมด้านรายจ่าย การสูญเสียผลประโยชน์และการพัฒนาของกลุ่ม เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อสร้างการยอมรับ

ร่วมมือหรือความปรองดองกับคนกลุ่มอื่น ประกอบกับผลกระทบเชิงลบของปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดปัญหา อันได้แก่ ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ (1) การส่งเสริมและสนับสนุนความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมจากหลายภาคส่วน (2) การแสดงออกซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของชนกลุ่มต่าง ๆ (3) นโยบายด้านเศรษฐกิจ (4) นักท่องเที่ยวที่มาเยือน ปัจจัยภายในชุมชน คือ (1) ความไม่เท่าเทียมภายใต้แนวคิดเดิมในด้านสิทธิการแสดงออกทางวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านอำนาจ (2) ความต้องการรายได้ที่สูงขึ้นหรือความไม่เพียงพอด้านรายได้จากการนำเสนอตามแนวคิดเดิม รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจำเป็นต้องดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่ม อันได้แก่ ปัจจัยภายนอกชุมชน คือ (1) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และปัจจัยภายในชุมชน คือ (1) ความเป็นชายขอบในความเป็นอื่น (2) การขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและระเบียบทางสังคมภายในกลุ่มชนเมื่อเป็นอื่น ที่ต่างส่งผลต่อการเลือกปรับตัวของชาวยวนในลักษณะดังกล่าวที่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับคนกลุ่มอื่นบนหลักการให้ความสำคัญหรือการเคารพในความแตกต่าง

ผลการวิจัยในกรณีกระบวนการปรับตัวจากปัญหาด้านการเห็นต่างนี้ที่ปรากฏในลักษณะที่ 1 นั้น สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวแบบบูรณาการทางวัฒนธรรมของ Olsen (1968) ขณะที่กระบวนการปรับตัวที่ปรากฏในลักษณะที่ 2 นั้น ก็พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวและสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ Barth (1969) ร่วมด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์อย่างสอดคล้องกับบริบทหรือการปฏิสัมพันธ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างการบูรณาการให้เกิดขึ้นที่มาจากการพัฒนาบนรากฐานทางวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์แห่งตนในลักษณะต่อยอดเชื่อมโยงจากรากฐานเดิมนั้น ๆ ที่มี จนเกิดเป็นจุดร่วมกับสังคมส่วนรวมในด้านนั้น ๆ ที่สะท้อนออกมาให้เห็นผ่านผลงานและการกระทำต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการสร้างสิ่งใหม่ในแบบรับเข้าหรือคล้อยตามอย่างเดียวนั้นจนเกิดความเหมือนกับอีกฝ่ายแบบสมบูรณ์ในจุดร่วมนั้น ๆ หรือการหาจุดร่วมกันจากสิ่งที่มีอยู่เดิมเท่านั้น ซึ่งนักคิดนักวิชาการในอดีตไม่ได้กล่าวเน้นย้ำไว้และผลการวิจัยที่ผ่านมาไม่ค่อยได้กล่าวถึง

สรุป

ชาวยวนแห่งตำบลต้นตาล อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งดำเนินไปภายใต้การปรับตัวที่สอดคล้องกับบริบทและการปฏิสัมพันธ์ที่พวกเขาเผชิญอยู่เสมอ แต่การปรับตัวภายใต้บริบทและการปฏิสัมพันธ์กับชนต่างกลุ่มเหล่านั้นก็ไม่ได้สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันได้เสมอไปจากความแตกต่างหลากหลายที่ปรากฏไหลพันออกมาให้เห็น อันเป็นผลมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มชนที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความขัดแย้ง ก่อเกิดเป็นผลกระทบเชิงลบที่พวกเขาชาวยวนได้รับร่วมกันนานาประการตามมา อันล้วนมีผลต่อการดำรงอยู่และดำเนินไปของพวกเขาภายใต้บริบทดังกล่าวที่ต่างเกี่ยวข้องต่อความเป็นไปของพวกเขาในทุกขณะ และเป็นผลให้พวกเขาเล็งเห็นถึงความสำคัญของความเป็นชาติพันธุ์และความจำเป็นต้องดำรงความเป็นชาติพันธุ์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากกลุ่มชนเพื่อสร้างทางเลือกทางรอดในการดำรงอยู่ให้กับพวกเขาภายใต้บริบทดังกล่าวได้อย่างเป็นที่ยอมรับ มีความมั่นคง และยั่งยืน ซึ่งการได้รับผลกระทบเชิงลบต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มชนจากปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชาวยวนเกิดการปรับตัวเพื่อสร้างการยอมรับร่วมมือกับคนกลุ่มอื่น ขณะเดียวกันผลกระทบเชิงลบจากปัญหา รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการเกิดปัญหาเชิงความขัดแย้งทั้ง 2 ด้าน และรวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นต้องดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ยวนรากเหง้าดั้งเดิมนั้น ก็ต่างล้วนมีอิทธิพลต่อการเลือกปรับตัวในลักษณะที่มุ่งเน้นการสร้างการยอมรับร่วมมือบนหลักการให้ความสำคัญหรือการเคารพความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน ซึ่งชาวยวนมีการปรับตัวที่พยายาม

จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจนสามารถสร้างการยอมรับร่วมมือจากคนกลุ่มอื่นบนความแตกต่างระหว่างกันได้สำเร็จโดยที่พวกเขาสามารถดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนให้อยู่รอดได้อย่างไม่สร้างความเสียหายทำลาย รุกราน ต่อความแตกต่างของคนกลุ่มอื่น ด้วยการปรับตัวที่เน้นกระบวนการปรับตัวในแบบหวนหาอดีตอันภาคภูมิใจของกลุ่มชนในสมัยความเป็นยวนรุ่งเรืองเพื่อสร้างตำแหน่งแห่งที่ใหม่อันเป็นที่ยอมรับและมีอำนาจต่อรองให้กับพวกตนให้ได้มีที่ยืนในสังคมที่มุ่งจัดปัญหาด้านการถูกอคติในความแตกต่าง และด้วยกระบวนการปรับตัวแบบก้าวหน้าหรือพัฒนาตัวตนของกลุ่มชนที่ไม่ทิ้งรากเหง้าเดิมเพื่อการบูรณาการเชิงเปลือยนอกกับสังคมภายนอกให้เกิดการยอมรับร่วมมือขึ้นที่มุ่งจัดปัญหาด้านการถูกเห็นต่างหรือปฏิเสธในความแตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ปัญหาความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการถูกอคติในความแตกต่าง และด้านการถูกเห็นต่างในความแตกต่าง อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายในและนอกกลุ่มชนที่มีอิทธิพล ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐภายใต้กระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและ/หรือ ดูแลส่งเสริมวัฒนธรรม ได้แก่ กรมการปกครอง กรมพัฒนาชุมชน และกรมการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจปัญหาและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการเกิดปัญหาความขัดแย้งในด้านนั้น ๆ เพื่อดำเนินการวางแผน จัดทำแผน หรือเสนอแนะนโยบายแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการปรับตัวเพื่อให้เกิดความร่วมมือบนความแตกต่างในกรณีปัญหาด้านการถูกอคติในความแตกต่าง ชาวยวนเน้นกระบวนการแบบหวนหาอดีตอันภาคภูมิใจของกลุ่มชน ขณะที่กระบวนการปรับตัวในกรณีปัญหาด้านการถูกเห็นต่าง ชาวยวนเน้นกระบวนการแบบก้าวหน้าหรือการพัฒนาตัวตนของกลุ่มชนที่ไม่ทิ้งรากเหง้าเดิม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งกล่าวถึงข้างต้นควรนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยการส่งเสริมให้กลุ่มมีการปรับตัวที่สวนจุดต่างหรือสร้างความแตกต่างแห่งตนโดยใช้ชุดประสบการณ์ที่มีคุณค่าในอดีตมานำเสนอสู่พื้นที่ทางสังคม และการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่มชนเพื่อสร้างจุดร่วมกับชนกลุ่มอื่นที่พัฒนาขึ้นบนตัวตนรากฐานเดิมที่มีโดยไม่จำเป็นต้องทิ้งจุดต่างหรือความเป็นตัวตนไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัญหาความขัดแย้งด้านต่าง ๆ ในประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อเข้าถึงความจริงในกระบวนการสร้างความร่วมมือบนความแตกต่างได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้ความขัดแย้งในระดับไม่ชัดเจนหรือในระดับต่ำ ไม่ถูกพัฒนาระดับไปสู่ความขัดแย้งในระดับชัดเจนหรือในระดับรุนแรง ซึ่งจะทำให้ได้คำตอบ แนวทาง ที่ช่วยลดหรือป้องกันความขัดแย้งในระดับรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นปัญหาความขัดแย้งด้านต่าง ๆ ที่กลุ่มชนต่าง ๆ เผชิญอยู่ในปัจจุบันขณะนี้ ไม่ใช่การสืบย้อนทางประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างทางเลือกทางรอดแก่พวกเขาให้หลุดพ้นจากปัญหาในมิติใหม่ที่ปัญหานั้นยังไม่ได้รับการแก้ไขหรือค้นพบทางออกของปัญหา

References

- Adsakul, S. (2008). *Ethnic Studies*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Bacouel-Jentjens, S., & Christiansen, L. C. (2016). *Diversity Management in Denmark and France: A Comparative Approach*. (Research Report). Massachusetts: Mit Press.
- Barth, F. (1998). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Illinois: Waveland Press.
- Chuangprayoon, U. (2020). Villager. *Interview*. July, 28.
- Dittakhlee, K. (2020). Community Leader (Local Philosopher). *Interview*. June, 10.
- Kasemanee, C., Rattanakrangsri, K., Awungchi Chimre, K., & Wongnithisathaporn, T. (2020). *Research Exploring the Situation and Policies of Indigenous Peoples and Ethnic Groups*. (Research Report). Bangkok: Queen Sirindhorn Anthropology Center.
- Kelly, W. W. (1986). Rationalization and Nostalgia: Cultural Dynamics of New Middle-Class Japan. *American Ethnologist*, 13(4), 603-618.
- Knouse, S. B. (2008). *Issues in Diversity Management*. United States: Defense Equal Opportunity Management Institute Directorate of Research.
- Matsuda, M. K. (1996). *The Memory of the Modern*. USA: Oxford University Press.
- Milliken, F. J., & Martins, L. L. (1996). Searching for Common Threads: Understanding the Multiple Effects of Diversity in Organization. *Academy of Management Review*, 21(2), 402-433.
- Noiputtha, P. (1969). *Narrative*. N.P.: n.p.
- Olsen, M. E. (1968). *The Process of Social Organization*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Panjor, R. (2020). *Politics of Southern Border Conflict: Understanding the Changes in 15 Years of Violence*. Bangkok: Office of the Science, Research and Innovation Promotion Board.
- Pittayabutr, K. (2020). Community Leader (Local Philosopher). *Interview*. June, 18.
- Sirinupong, T., & Kanchanathivat, P. (2020). *Heart of the Land, Land in the Heart of the Karen, Kaeng Krachan*. Bangkok: Cross Cultural Foundation.
- Sirisakdamkeng, P. (2018). *Fighting Movements in the Three Southern Border Provinces: Non-Violent Fighter*. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center (Public Organization).
- Techo, P. (2020). Villager. *Interview*. July, 3.
- Thomas, K. M., Mack, D. A., & Montagliani, A. (2020). The Arguments Against Diversity. In M. S. Stockdale & F. J. Crosby (Eds.). *The Management of Workplace Diversity* (pp. 31-52). Malden, MA: Blackwell Publishers.
- Wannakul, S. (2020). Community Leader (Local Philosopher). *Interview*. June, 7.
- Wrench, J. (2014). Diversity Management. In *Routledge International Handbook of Diversity Studies* (pp. 254-262). UK: Routledge.
- Yakul, S. (2020). Community Leader (Local Philosopher). *Interview*. June, 2.

การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษา สำหรับเด็กปฐมวัย*

The Development of a Model for the Provision of Learning Experiences to Enhance Language Skills in Early Childhood

ณัฐธัญญาณี เพชรผา

Nattayanee Pechpha

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nattayanee.pg59@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย 2. เพื่อพัฒนารูปแบบฯ 3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบฯ 4. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบฯ ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบฯ ประชากรที่ศึกษา ครูปฐมวัย จำนวน 222 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบฯ ตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 30 คน ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบฯ ตัวอย่างประกอบด้วย เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 กลุ่มทดลอง จำนวน 25 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 25 คน และระยะที่ 4 การประเมินการใช้รูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นครูเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบฯ รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.71 ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.35) ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบฯ โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.01 ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.30) รูปแบบฯ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์ การวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรม 6 ขั้นตอน ได้แก่ กระตุ้นความสนใจ สาธิต ลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ สร้างสรรค์ผลงานทางภาษา นำไปประยุกต์ใช้ และประเมินผล ผลการใช้รูปแบบฯ พบว่า หลังการจัดประสบการณ์กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาเท่ากับ 50.32 ($\bar{X} = 50.32$, S.D. = 3.13) กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาเท่ากับ 38.04 ($\bar{X} = 38.04$, S.D. = 6.37) แสดงว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีทักษะทางภาษาสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่เรียนด้วยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การประเมินการใช้รูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน สรุปได้ว่า ควรจัดกิจกรรมกระตุ้นความสนใจผู้เรียน ให้เด็กอาสาสมัครร่วมการสาธิตกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจก่อนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จัดหาสื่อที่หลากหลายและสอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน มีการประเมินผลโดยผู้เรียน ผู้ปกครองร่วมกับครู เพื่อสะท้อนผลการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

*Received October 3, 2023; Revised November 15, 2023; Accepted November 24, 2023

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้; การเสริมสร้างทักษะทางภาษา; เด็กปฐมวัย

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and guidelines for developing the model for the provision of learning experiences to enhance language skills in early childhood; 2) to develop the model; 3) to explore the result of using the model; and 4) to assess the use of the model. The study was divided into four phases: 1) In the first phase, problems and guidelines were investigated with a population of 222 early childhood teachers in order to develop the model; 2) In the second phase, the model was developed with a sample group of 30 children in their third year of kindergarten; 3) In the third phase, the model was tested with a sample group of 25 children in their third year of kindergarten; and 4) In the fourth phase, the use of the model was assessed with 5 experts. The research instruments were a questionnaire to gather teachers' opinions on problems and guidelines for the development of the model and the language proficiency test. The statistics used were mean, percentage, standard deviation, and t-test.

From the study, the results reveal that problems are overall at a high level with a mean of 3.71 ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.35). Teachers' opinions on problems and guidelines for the development of the model were at a high level with a mean of 4.01 ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.30). The model consists of 5 components, namely principles, objectives, content, the process of providing learning experiences, evaluation and measurement. There are 6 steps in the provision of learning experiences: arouse interest, demonstration, implantation based on understanding, creative language work, application, and evaluation. The results of using the model reveal that the experimental group has a post-test of language proficiency at 50.32 ($\bar{X} = 50.32$, S.D. = 3.13), while the control group has a post-test of language proficiency at 38.04 ($\bar{X} = 38.04$, S.D. = 6.37). This shows that the control group has higher language proficiency than the group of those who learn in the normal way, with a statistical significance of 0.01. From assessing the model by 5 experts, it is found that the activities should be organized in such a way as to arouse students' interest and that voluntary children can co-demonstrate the activities in order to understand them before implementing them, and that different media that are correspond to the use of language in daily life should be provided. Students should be assessed to reflect effectively on development outcomes.

Keywords: Development of a Model for the Provision of Learning Experiences; Enhancement of Language Skills; Early Childhood

บทนำ

สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีประกอบกับระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย (พ.ศ. 2564-2570) นำไปสู่การกำหนดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้มีความสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน และพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 มาตรา 5 การพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความพร้อมทางสติปัญญาด้านความสามารถทางภาษา เนื่องจากเป็นการสื่อสารที่แสดงความคิดความรู้สึกและความต้องการของเด็ก การจัดกิจกรรมส่งเสริมภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างประสบการณ์พัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัยได้อย่างเต็มศักยภาพ (Ministry of Education, 2017)

การเรียนรู้และการจัดประสบการณ์ด้านภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการพัฒนาให้เด็กใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ โดยจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กได้กล้าแสดงออกในการฟัง พูด อ่าน เขียน มีนิสัยรักการอ่าน และบุคคลแวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ (Office of Academic and Educational Standards, 2017)

รูปแบบการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการพัฒนาภาษาของเด็กตามแนวคิดมอนเตสซอรี (Montessori) ที่สอดคล้องกับ (Wichasri, 2021) แนวคิดสมดุลภาษา (Balanced Literacy) (Boopphamatanang, and Nakunsong, 2021) และแนวคิด Executive Functions (Kanongdet et al. 2020) ที่ส่งเสริมพัฒนาการภาษาแบบองค์รวม ให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเต็มตามศักยภาพ เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสื่อที่หลากหลาย ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เด็กพัฒนาการทางภาษาอย่างมีความหมาย ดังนั้นรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาตามลำดับขั้นตอน โดยยึดเด็กเป็นสำคัญและเป็นไปตามหลักพัฒนาการ

ข้อมูลจาก Office of the Prime Minister (2017) ได้นำเสนอถึงปัญหาของเด็กปฐมวัยว่า กลุ่มเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ยังมีปัญหาพัฒนาการไม่สมวัย และยังมีปัญหาพัฒนาการล่าช้ากว่าร้อยละ 27.5 โดยพัฒนาการที่ล่าช้าสุดคือพัฒนาการด้านภาษา สาเหตุส่วนใหญ่มาจากครอบครัวไม่มีความรู้และเวลาในการเลี้ยงดู โดยที่ช่วงวัย 0-3 ปี สมองจะมีพัฒนาการสูงสุด และส่งผลต่อระดับสติปัญญา นอกจากนี้ Jatisathien et al. (2017) ยังได้กล่าวถึง ในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นวิกฤตที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมที่จำเป็นต้องได้รับการดูแล และแก้ไขอย่างเร่งด่วน ได้แก่ 1) การพัฒนาทางด้านสติปัญญาไม่ครบถ้วนตามที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยกำหนดไว้ การละเลยการส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และการอ่าน ส่งผลให้เด็กไม่รักการอ่าน ขาดการใฝ่รู้ใฝ่เรียน เด็กพัฒนาได้ไม่เต็มศักยภาพและไม่เพียงพอต่อการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) การจัดการศึกษาไม่สอดคล้องกับพัฒนาการ และการทำงานของสมอง เช่น การเร่งอ่านเขียนทั้งที่เด็กยังไม่มีความพร้อมในการทำกิจกรรมแบบเดียวกันทั้งห้อง การเรียนรู้ผ่านแบบฝึกหัด การนั่งฟังครูอธิบายเย็บ ๆ ทั้งวัน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เป็นการพัฒนาเด็กอย่างไม่เป็นองค์รวมและไม่สอดคล้องกับพัฒนาการ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กและการทำงานของสมอง สอดคล้องกับข้อมูลการประเมินพัฒนาการมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เด็กปฐมวัยที่จบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 พบว่า ร้อยละนักเรียนตามระดับพัฒนาการในมาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารเหมาะสมกับวัย ในประเด็นการสนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจเพียงร้อยละ 76.37 การอ่าน เขียนภาพและสัญลักษณ์เพียงร้อยละ 75.21 แสดงให้เห็นว่า มาตรฐานด้านการใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย ยังต้องได้รับการพัฒนาให้อยู่ในระดับสูงขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับวัยและบริบทการเรียนรู้ของผู้เรียน (Sisaket Primary Educational Service Area Office, Area 1, 2022)

ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของปัญหาและแนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาในระดับชั้นปฐมวัยดังกล่าว โดยผ่านการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในการเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้ในบริบทและสถานการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องและสนองตอบพัฒนาการ และธรรมชาติของเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาทักษะภาษาของเด็กปฐมวัยในการฟัง พูด อ่าน เขียน โดยยึดเด็กเป็นสำคัญในบริบทชั้นเรียน ในเหตุการณ์จริงให้ประสบผลสำเร็จและมีคุณภาพ อีกทั้งยังเป็นการสร้างรอยเชื่อมต่อการศึกษาระดับปฐมวัยกับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย
4. เพื่อประเมินการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบฯ ดำเนินการ โดยศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการประเมินพัฒนาการด้านภาษา วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน ครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จำนวน 222 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie, and Morgan (1970) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน $(e) \pm 5\%$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นครูปฐมวัยเกี่ยวกับปัญหาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ แบ่งเป็น 3 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามแบบเลือกรายการ จำนวน 6 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของ Likert จำนวน 29 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบฯ เป็นข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า จำนวน 19 ข้อ โดยแบบสอบถามนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า IOC

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบฯ มีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบฯ ดำเนินการโดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มากร่างรูปแบบโดยการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีแล้วนำมาสังเคราะห์ข้อมูลให้มีความเหมาะสมและสรุปเป็นองค์ประกอบรูปแบบซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 5 ท่าน เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองหวาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 จำนวน 30 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและปรับปรุงเอกสารประกอบรูปแบบฯ ประกอบด้วย รูปแบบฯ คือคู่มือการใช้ที่มีรายละเอียดในการนำรูปแบบไปใช้ แผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินทักษะทางภาษา และแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา ดำเนินการโดยศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะทางภาษาเด็กปฐมวัย วิเคราะห์เนื้อหา และพฤติกรรมทักษะภาษาเด็กปฐมวัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลกันทรารมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากมา 2 ห้องเรียน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน และอีก 1 ห้องเรียนเป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 25 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัย ประกอบด้วย คู่มือการใช้ที่มีรายละเอียดในการนำรูปแบบไปใช้ แผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินทักษะทางภาษา เป็นแบบสำรวจรายการชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบพิจารณาคัดชั้นความสอดคล้องได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา ชนิดเลือกตอบ จำนวน 55 ข้อ การปฏิบัติ จำนวน 9 ข้อ โดยผ่านการพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 นำไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรสำหรับค่าความเชื่อถือได้ของคูเดอร์- ริชาร์ทสัน KR-20 คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป โดยแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 (Wanitchbanha, 2023)

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบฯ มี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการเพื่อนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ดำเนินการโดยนำรูปแบบไปทดลองใช้กับ 2 กลุ่มตัวอย่าง และมีการวัดผลก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ ดังแบบแผนการทดลองในตารางที่ 1 (Buason, 2011)

ตารางที่ 1 แสดงแบบแผนการทดลอง

สุ่มกลุ่มตัวอย่าง	กลุ่มตัวอย่าง	สอบก่อนจัดประสบการณ์	ทดลอง	สอบหลังจัดประสบการณ์
R	G ₁	T ₁	X ₁	T ₂
R	G ₂	T ₂	X ₂	T ₂

เมื่อ R หมายถึง การสุ่มตัวอย่าง G₁ หมายถึง กลุ่มทดลอง G₂ หมายถึง กลุ่มควบคุม

T₁ หมายถึง การวัดทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์

T₂ หมายถึง การวัดทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์

X₁ หมายถึง การจัดประสบการณ์ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

X₂ หมายถึง การจัดประสบการณ์แบบปกติ

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบฯ ดำเนินการโดยทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา ดำเนินการทดลองกับกลุ่มทดลอง ด้วยการจัดประสบการณ์ตามคู่มือรูปแบบ จำนวน 20 เรื่อง เวลา 20 ชั่วโมง ตามขั้นตอน 6 ขั้นของรูปแบบ ได้แก่ กระตุ้นความสนใจ สาธิตลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ สร้างสรรค์ผลงานทางภาษา นำไปประยุกต์ใช้ และประเมินผล สำหรับกลุ่มควบคุมดำเนินการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีปกติ

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 3,470 คน เป็นการสุ่มแบบกลุ่มหลายชั้น โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม ได้โรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบูรณาการกลางกันทรารมย์ จำนวน 1,702 คน สุ่มโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายฯ โดยการจับสลากได้โรงเรียนอนุบาลกันทรารมย์ จำนวน 4 ห้องเรียน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลกันทรารมย์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 4 ห้องเรียน โดยการสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลากมา 2 ห้องเรียน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน จำนวน 25 คน และอีก 1 ห้องเรียนเป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัย ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบฯ แผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินทักษะทางภาษา และแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าแจกแจง t-test แบบ Dependent Samples และ Independent Samples t-test วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างทดลองใช้รูปแบบของผู้เรียนกลุ่มทดลอง และนำเสนอการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่แสดงถึงผลจากการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นที่มีต่อการพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มทดลอง

ระยะที่ 4 การประเมินการใช้รูปแบบฯ ดำเนินการโดยจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ตรงทางด้านการพัฒนารูปแบบ การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัย และการนิเทศติดตามชั้นเรียนปฐมวัย ให้ร่วมกันสรุปและสะท้อนผลการประเมินการใช้รูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบโดยการนำประเด็นการปรับปรุงแก้ไขที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบฯ ในระยะที่ 3 มาปรับปรุงแก้ไขตามกระบวนการจัดประสบการณ์ 6 ขั้นของรูปแบบ และเผยแพร่รูปแบบฯ

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ตรงทางด้านการพัฒนารูปแบบ การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัย และการนิเทศติดตามชั้นเรียนปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการในการวิจัย การจัดประชุมย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ผลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า ปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายด้านโดยเรียงลำดับปัญหาจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.40) ด้านการเตรียมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.40) ด้านการวัดและประเมินพัฒนาการทักษะทางภาษา ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.63) ด้านวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.38) และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.66) ตามลำดับ และผลการศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.30) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนารูปแบบเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.51) แนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษา ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.37) และการประเมินพัฒนาการด้านทักษะทางภาษา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.47) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบฯ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์ และการวัดและประเมินผล แสดงดังภาพที่ 1

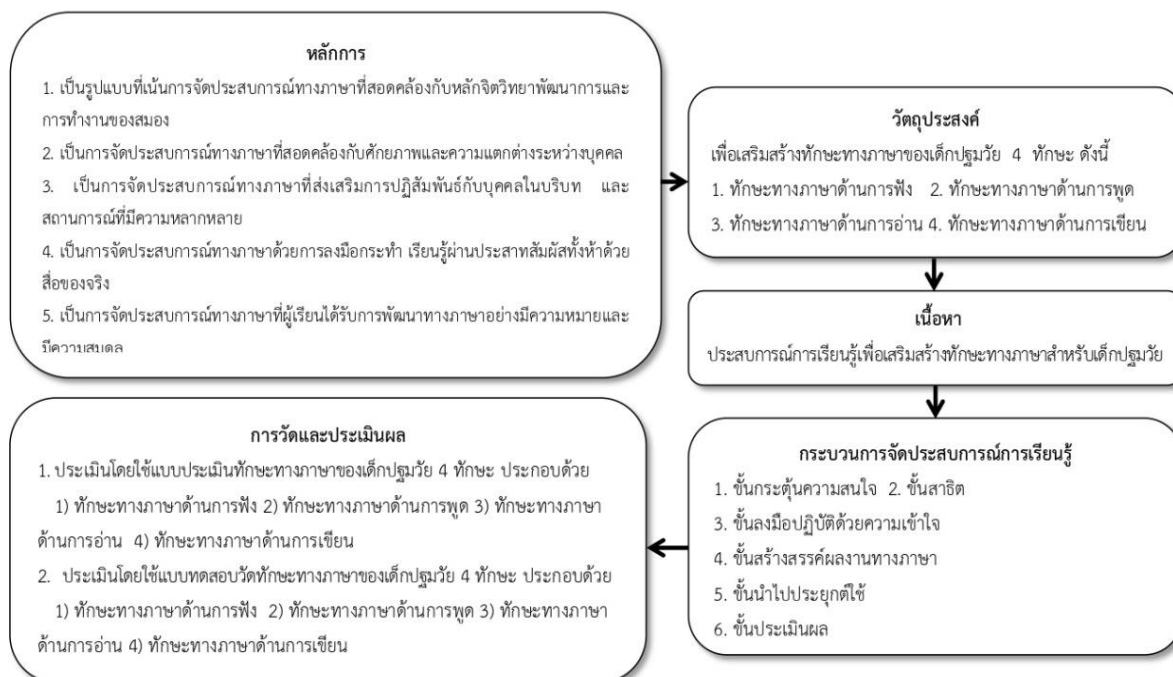

Figure 1: A Learning Experience Model to Enhance Language Skills for Early Childhood

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย ก่อนการจัดประสบการณ์กับหลังการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบ พบว่า ก่อนการจัดประสบการณ์ทางภาษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.92 และหลังการจัดประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.32 สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาก่อนการจัดประสบการณ์กับหลังการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบ

คะแนน	จำนวน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนการจัดประสบการณ์	25	58	24.92	5.67	21.65**
หลังการจัดประสบการณ์	25	58	50.32	3.13	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาก่อนการจัดประสบการณ์กับหลังการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมที่จัดประสบการณ์ด้วยวิธีปกติ พบว่า ก่อนการจัดประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.92 และหลังการจัดประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.04 สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาก่อนการจัดประสบการณ์กับหลังการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติ

คะแนน	จำนวน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนการจัดประสบการณ์	25	58	22.92	4.54	20.16**
หลังการจัดประสบการณ์	25	58	38.04	6.37	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยก่อนการจัดประสบการณ์ กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบ และกลุ่มควบคุมที่เรียนแบบปกติ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.92 และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.92 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะทางภาษาก่อนการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ทดลอง	25	58	24.92	5.67	0.00
ควบคุม	25	58	22.92	4.54	

4. ผลการเปรียบเทียบทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์กลุ่มทดลองที่จัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบ และกลุ่มควบคุมที่จัดประสบการณ์ด้วยวิธีปกติ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.32 และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.04 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงผลการเปรียบเทียบทักษะทางภาษาหลังการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่ม	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ทดลอง	25	58	50.32	3.13	19.28**
ควบคุม	25	58	38.04	6.37	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1. ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ร่วมสรุปและสะท้อนผลการประเมินการใช้รูปแบบฯ พบว่า ควรส่งเสริมให้ครู สถานศึกษานำผลการใช้รูปแบบไปใช้ในการจัดประสบการณ์ และนำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาใช้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลการจัดประสบการณ์ร่วมกันเพื่อสรุปผล ถอดบทเรียนแนวทางการพัฒนาทักษะภาษาของเด็กปฐมวัย ให้มีการนิเทศติดตามการใช้รูปแบบ และนำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการเกิดจากการใช้รูปแบบ

2. ปรับปรุงรูปแบบฯ นำประเด็นการปรับปรุงแก้ไขที่ได้จากการทดลองการใช้รูปแบบในระยะที่ 3 มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ตามกระบวนการจัดประสบการณ์ 6 ขั้นตอนของรูปแบบ พบว่า ขั้นตอนกระตุ้นความสนใจ ควรมีการจัดกิจกรรมกระตุ้นความสนใจของเด็กปฐมวัยด้วยเทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบอย่างหลากหลาย เพื่อกระตุ้นความสนใจในการร่วมกิจกรรมของเด็ก ขั้นสาธิต ควรให้เด็กอาสาสมัครร่วมสาธิตกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ขั้นลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ ครูควรสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การคิดและตัดสินใจเลือกในการทำกิจกรรมของเด็กรายบุคคลและบันทึกผลการสังเกต เพื่อนำไปสู่การกระตุ้น เสริมแรง และแนะนำในการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ขั้นสร้างสรรค์ผลงานทางภาษา ครูควรให้คำแนะนำ ให้การเสริมแรงเด็กทุกคนที่มีพัฒนาการทางภาษาที่แตกต่างกัน โดยการกระตุ้นและเด็กสามารถต่อยอดความคิดและสร้างสรรค์ผลงานให้มีพัฒนาการที่สูงขึ้น ชื่อนำไปประยุกต์ใช้ ครูควรจัดหาสื่อที่หลากหลายและสอดคล้องกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม ขั้นการประเมินผล ควรมีการประเมินผลการพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กด้วยเครื่องมือ วิธีการ และเกณฑ์ที่หลากหลาย มีการประเมินจากผู้เรียน ครูและผู้ปกครอง เพื่อสะท้อนภาพการพัฒนาหลายมุมมองของทุกฝ่าย เพื่อนำไปสู่พัฒนาทักษะภาษาของเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมกับวัย

3. เผยแพร่รูปแบบ โดยการเผยแพร่ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาบูรณาการกลางกันทรารมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 เผยแพร่เป็นบทความวิจัย และขอตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการเพื่อเผยแพร่กระบวนการวิจัยและการพัฒนารูปแบบ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้วิจัยได้การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย ดังนี้

รูปแบบเป็นแบบแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่จัดอย่างเป็นระบบระเบียบสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี ธรรมชาติการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย ซึ่งเกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการพัฒนารูปแบบนำมาสู่การสังเคราะห์ทักษะการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย ผ่านการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

สรุปผลการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักการของรูปแบบ คือ รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาทักษะทางภาษา 4 ด้าน คือการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รูปแบบสร้างจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวท์ฮีดสกี แนวคิดสมดุลภาษา แนวคิดมอนเตสซอรี และแนวคิด Executive Functions ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6 ขั้น ดังนี้ 1) กระตุ้นความสนใจ (Engagement) 2) สาธิต (Demonstration) 3) ลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ (Understanding) 4) สร้างสรรค์ผลงานทางภาษา (Create with Image) 5) นำไปประยุกต์ใช้ (Applying) และ 6) ประเมินผล (Evaluating) ดังภาพที่ 2

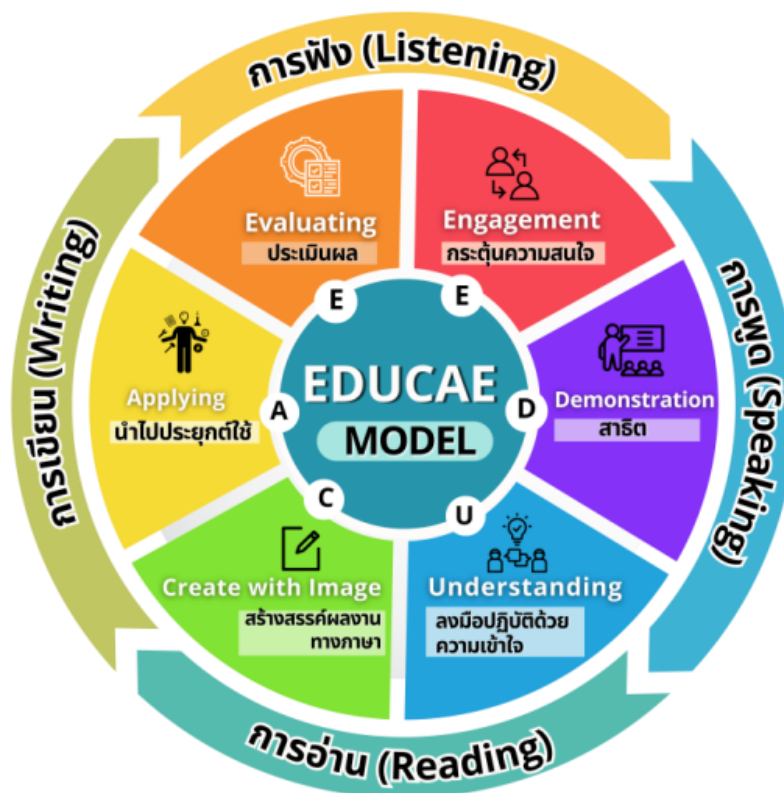

Figure 2: EDUCAE Model

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

1.1 ผลการศึกษาปัญหา พบว่า ปัญหาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยยังประสบปัญหาและขาดทักษะในการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะในด้านการวัดและประเมินพัฒนาการทักษะทางภาษา ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาปัญหาของครูปฐมวัย พบว่า มีปัญหาในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับสอดคล้องกับ Boonchaleo, Suwan, and Chantamolee (2021) ได้ศึกษาสถานการณ์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัย มีพัฒนาการล่าช้า และความต้องการในรูปแบบพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่สงสัยมีพัฒนาการล่าช้า พบว่า เด็กที่มีอายุน้อยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ากว่าเด็กที่อายุมาก เนื่องจากมีปัญหาทางด้านการสื่อสารและยังขาดความสนใจในการดำเนินกิจกรรม และงานวิจัยของ Sivakornphurihiran (2019) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบองค์รวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบองค์รวมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และโปรแกรมการพัฒนาครูในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบองค์รวม มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เป้าหมายของโปรแกรม 4) เนื้อหาและกิจกรรมพัฒนาของโปรแกรม

1.2 ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบ จากการสอบถามครูปฐมวัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยมีความต้องการในการพัฒนาทักษะภาษาของเด็กปฐมวัย ด้วยกระบวนการตามรูปแบบที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sivakornphurihiran (2019) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบองค์รวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่า การสร้างโปรแกรมการพัฒนาครูปฐมวัยในการจัดประสบการณ์ทางภาษาแบบองค์รวมสำหรับสถานศึกษา มีองค์ประกอบของโปรแกรม ได้แก่ หลักการของโปรแกรม วัตถุประสงค์ของโปรแกรม เป้าหมายของโปรแกรม เนื้อหาและกิจกรรมพัฒนาของโปรแกรมประกอบด้วย 6 Module คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายการจัดประสบการณ์การพิจารณาความพร้อมของเด็กปฐมวัย การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมประสบการณ์ การประเมินผล และข้อมูลป้อนกลับ มี 4 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 การประเมินก่อนการพัฒนา ขั้นที่ 2 การพัฒนา ขั้นที่ 3 การบูรณาการ ระหว่างปฏิบัติงาน ขั้นที่ 4 การประเมินหลังการพัฒนา และ ขั้นที่ 5 การประเมินผล โปรแกรมและสอดคล้องกับ Thamnamasil (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมด้านภาษาของเด็กปฐมวัย พบว่า รูปแบบการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมด้านภาษาของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยกระบวนการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน สู่การปฏิบัติ 2) การสร้างความสัมพันธ์แบบเชิงบวก 3) การสนับสนุนให้สำเร็จในงาน 4) การประสานสู่การปฏิบัติ 5) การชี้ชัดสะท้อนคิด และ 6) เพิ่มคุณค่าการประเมินอย่างรอบด้าน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบ จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุดจากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รูปแบบมีการพัฒนาตามขั้นตอนอย่างเหมาะสม เกิดจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีความสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย เกิดจากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางในการพัฒนา

รูปแบบของครูปฐมวัยในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 นำมาสู่การสังเคราะห์ทักษะการจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 และความสอดคล้องกับบริบทของครูปฐมวัย ผ่านการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านองค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล นำมาสู่การพัฒนาเป็นรูปแบบมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นสาธิต ขั้นลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ ขั้นสร้างสรรค์ผลงานทางภาษา ขั้นนำไปประยุกต์ใช้และขั้นประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับ Chaiyakaraphong et al. (2019) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แบบเน้นประสบการณ์เพื่อส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบมีขั้นตอนการจัดประสบการณ์ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างประสบการณ์รูปธรรม ขั้นพัฒนาความคิดรวบยอด ขั้นปฏิบัติตามความรู้ความคิด ขั้นสร้างชิ้นงาน ขั้นสรุป และขั้นประยุกต์ใช้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาและการใช้รูปแบบฯ พบว่า ทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์ กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบ และกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติ พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.32 และกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.04 ทั้งนี้เนื่องจาก การพัฒนาทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยทั้ง 6 ขั้นตอนของรูปแบบมีกระบวนการจัดประสบการณ์อย่างเป็นระบบขั้นตอนที่สะท้อนผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงอธิบายได้ว่า จากผลของการใช้รูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า รูปแบบมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีความน่าเชื่อถือ และมีขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดประสบการณ์และพัฒนาความสามารถทักษะภาษาให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Titsuntharothayan (2019) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบวิธีสอนทักษะการอ่านของเด็กปฐมวัยโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบวิธีสอนทักษะการอ่านภาษาไทยให้กับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 1) การจัดสภาพแวดล้อมทางภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อกระตุ้นความสนใจในการอ่านและเขียน เด็กปฐมวัยควรได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีตัวหนังสือ มีการทำกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อนและครู และควรได้รับโอกาสในการเลือกงานทำกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจและชอบ 2) การจัดการเรียนการสอนเป็นหน่วย บูรณาการเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีความหมายกับเด็ก ให้เด็กได้เห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ บทบาทของครูต่อการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะในการอ่าน 3) ครูควรสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาให้กับเด็ก โดยการแนะนำให้เด็กได้เรียนรู้การใช้ภาษาในสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Phewphan (2017) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการจัดประสบการณ์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติที่มีต่อการพัฒนาการด้านภาษาด้านทักษะการฟังและทักษะการพูดของเด็กปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติหลังได้รับการจัดประสบการณ์ มีค่าเฉลี่ยของพัฒนาการด้านภาษาด้านการฟังและการพูดสูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 การประเมินผลของรูปแบบฯ ประกอบด้วย ผลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ได้ร่วมสรุปและสะท้อนผลการประเมินการใช้รูปแบบฯ และผลการปรับปรุงรูปแบบฯ ผู้วิจัยดำเนินการนำประเด็นการปรับปรุงแก้ไขที่ได้จากการทดลองการใช้รูปแบบฯ พบว่า มีการปรับปรุงรูปแบบฯ ให้เหมาะสมและเป็นไปได้ในการกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้ง 6 ขั้นตอน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย โดยมีการปรับรายละเอียดการจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นให้มีความสมบูรณ์ เพื่อจัดทำเป็นแบบฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ในการนำไปใช้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kalpat (2015) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาแบบองค์รวมสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และ 4) การวัดและประเมินผล โดยกระบวนการจัดประสบการณ์ตามขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นการสร้าง ความสนใจ 2) ขั้นเผชิญสถานการณ์ 3) ขั้นลงมือปฏิบัติ 4) ขั้นแลกเปลี่ยนและสรุปความรู้ และ 5) ขั้นการประยุกต์ใช้และประเมินผลและ Khamchuang (2015) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบ การส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สำหรับเด็กปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมควร เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้รับทราบแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อจะได้ทำความเข้าใจตรงกัน เด็กปฐมวัยความสนใจในระยะสั้น พ่อแม่ต้องให้ความสำคัญการจัดหนังสือภาพ หนังสือนิทาน สื่อทางภาษา อื่น ๆ จะสามารถช่วยตอบสนองความต้องการอ่านของเด็กได้ ทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและครูควรได้มีโอกาสร่วม สังเกตพฤติกรรมการอ่านของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการส่งเสริมการอ่านมีพฤติกรรมตามตัวบ่งชี้ความสำเร็จ

สรุป

รูปแบบฯ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยมี กระบวนการศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดประสบการณ์ ซึ่งพบว่า ปัญหาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.49) แนวทางในการพัฒนาแบบโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.30) และรูปแบบประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีกระบวนการจัดประสบการณ์ 6 ขั้น ได้แก่ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นสาธิต ขั้นลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ ขั้นสร้างสรรค์ผลงานทางภาษา ขั้นนำไปประยุกต์ใช้ และขั้นประเมินผล จากการ ทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์ กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยรูปแบบ และกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีปกติ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาเท่ากับ ($\bar{X} = 50.32$, S.D. = 3.13) กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยทักษะทางภาษาเท่ากับ ($\bar{X} = 38.04$, S.D. = 6.37) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และจากการประเมินผลของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ร่วมสรุป สะท้อนผลการประเมิน นำประเด็นการปรับปรุงแก้ไขที่ได้จากการทดลองการใช้รูปแบบฯ เพื่อประกอบการปรับปรุงรูปแบบฯ กระบวนการ จัดประสบการณ์ทั้ง 6 ขั้น โดยปรับรายละเอียดกิจกรรมในแต่ละขั้นให้มีความสมบูรณ์ ให้มีความเหมาะสมและ สอดคล้องกับการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย เพื่อจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ในการนำไปใช้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมที่จะนำกระบวนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาทักษะภาษาของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับอ่อน และปานกลาง ดังนั้น ครูควรคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กแต่ละคน เพราะเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการทางภาษาแตกต่างกัน บางกิจกรรม เด็กบางคนอาจไม่เข้าใจทำให้ตามเพื่อนไม่ทัน และสื่อที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมควรมีเรื่องราวเนื้อหา ที่เหมาะสม มีความหลากหลาย โดยคำนึงถึงเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก

1.2 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งผลต่อทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยมากที่สุด คือ ขั้นที่ 3 ขั้นลงมือปฏิบัติด้วยความเข้าใจ ซึ่งในกระบวนการนี้เด็กได้เลือกลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ตามความสนใจ โดยลำพัง หรือร่วมกับเพื่อนและครู ผ่านสื่ออุปกรณ์ สิ่งแวดล้อมที่ครูจัดให้อย่างมีเป้าหมาย ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ครูทำหน้าที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือทำให้เด็กสามารถ เรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ในการวิจัยครั้งต่อไป อาจมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบกับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้

2.2 ควรมีการศึกษาทฤษฎีแนวคิดอื่น ๆ ที่จะสามารถเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย

2.3 ควรทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเด็กปฐมวัยในหลากหลายบริบท เช่น เด็กปฐมวัยในเมือง เด็กปฐมวัยในกลุ่มชนบท เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2.4 ควรมีการวิจัยการใช้รูปแบบเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดประสบการณ์ทางภาษาของครูปฐมวัย ที่ส่งผลต่อทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย

References

- Boonchaleo, J., Suwan, P., & Chantamolee, S. (2021). *The Development of a Model to Promote Language Development of Suspected Children Has Delayed Community Development Through Participation of Communities in Sawaengha District, Ang Thong Province. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(1), 52-69.
- Boopphamatanang, N., & Nakunsong, T. (2021). Organizing Experiences according to Language Balance to Promote Ability Aspects of Reading and Writing in Early Childhood. *MCU Ubon Paritharat Journal*, 5(2), 649-661.
- Buasan, R. (2011). *Research and Development of Educational Innovation*. Phitsanulok: Naresuan University.
- Chaiyakaraphong, N. et al. (2019). Development of an Experience-Focused Model, Experiences to Promote English Communication Skills for Early Childhood Children. *Research and Development Journal Valaya Alongkorn under the Royal Patronage*, 14(1), 52-62.
- Jatisathien, C. et al. (2017). *Early Childhood Crisis and Solutions*. Bangkok: Plus Press.
- Kalapat, P. (2015). *Development of Learning Experience Formats to Enhance Language Skills, Holistic for Early Childhood Children*. (Doctoral Dissertation). Faculty of Education, Maha Sarakham University. Mara Sarakham.
- Kanongdet, K. et al. (2020). *Results of Organizing Experiences Using Media and Toys on EF Skills. (Executive Functions) of Early Childhood Children in Schools Participating in Teacher Professional Development Provincial Area Southern Border*. (Research Report). Yala: Yala Rajabhat University.
- Khamchuang, S. (2015). *Development of a Model to Promote Reading Habits for Early Childhood Children Through the Participation of Parent*. (Doctoral Dissertation). Curriculum Innovation and Learning Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Ministry of Education. (2017). *Early Childhood Curriculum 2017*. Bangkok: Printing House, Agricultural Cooperatives Association of Thailand Co., Ltd.

- Office of Academic Studies and Educational Standards. (2017). *Early Childhood Education Curriculum 2017*. Bangkok: Agricultural Cooperatives Association of Thailand.
- Office of the Prime Minister. (2017). *Twelfth National Economic and Social Development Plan 2017-2021*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Phewphan, A. (2017). *Results of Organizing Experiences according to Natural Language Teaching Methods on Language Development in Listening and Speaking Skills of Early Childhood Children Who Use Thai as a Second Language*. (Master's Thesis). Chiang Rai Rajabhat University. Chiang Rai.
- Sisaket Primary Educational Service Area Office 1. (2022). *Annual Report 2022 Sisaket Primary Educational Service Area Office 1*. Retrieved September 2, 2022, from <https://bit.ly/3ZJuTw1>
- Sivakornphurihira, K. (2018). *Development of Early Childhood Teacher Development Programs in Organizing Experiences. Holistic Language for Educational Institutions under the Jurisdiction of the Kalasin Educational Service Area Office, Area 2*. (Master's Thesis). Mahasarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.
- Thamnamsil, J. (2019). *Development of a Supervisory Model for Organizing Learning Experiences to Prepare Language Aspects of Early Childhood Children*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.
- Titsuntharothayan, P. (2019). Model of Teaching Methods for Reading Skills of Early Childhood Children in Schools under Bangkok. *Journal of Educational Studies Bansomdejchaopraya Rajabhat University*, 13(2), 61-76.
- Wanichbancha, K. (2023). *Statistics for Research*. (14th ed.). Bangkok: Samlada.
- Wichasri, M. (2018). *Guidelines for Developing Experiences according to the Montessori Concept for Children. Early Childhood Education of Educational Institutions under the Kalasin Primary Educational Service Area Office, Area 2*. (Master's Thesis). Mahasarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิต และการทำงานของนักเรียน นักศึกษา สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ*

The Development of an Activity Model to Enhance the 21st Century Learning Skills in Relation to Life and Career Skills for Students in Food and Nutrition Department

¹วรรัตน์ ทิมหิม, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ วิชัย เจริญธรรมมานนท์

¹Wararut Timngim, Jomkhwun Suwannarak and Wichai Charoenthanmanon

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wararut-ti@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 2) วิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ 3) พัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารและครูที่มีการสอนหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ จำนวน 25 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ที่ศึกษาอยู่ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวน 331 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ผลวิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 2.1) องค์ประกอบด้านสังคม (Society) ประกอบด้วย การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นมิตรต่อผู้ร่วมงาน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เสียสละประโยชน์ของตนเองเพื่อส่วนรวม 2.2) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) ประกอบด้วย มีความคิดสร้างสรรค์และการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ สร้างเป้าหมายและพัฒนาตนเองเพื่อไปสู่เป้าหมาย 2.3) องค์ประกอบด้านการปรับเปลี่ยน (Change) ประกอบด้วย สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ทุกสถานการณ์ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงาน และ 3) รูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้วิจัยพัฒนา ชื่อ “S2C Model” เป็นรูปแบบของกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างสังคมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาตนเองและสร้างเป้าหมายให้กับธุรกิจ ด้วยการทำงานอย่างเป็นระบบขั้นตอนตามหลักการ PDCA เพื่อการปรับเปลี่ยนตนเองและธุรกิจให้เป็นไปได้ในทางที่ดี

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; กิจกรรมเสริมทักษะ; การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

The research article included the following objectives: 1) to examine the importance of activities to enhance the 21st century learning skills; 2) to analyze the components of activities to enhance the 21st century learning skills; and 3) to develop an activity model to enhance the 21st century learning skills. The key informants included 25 administrators and teachers who taught or arranged activities for students in the food and nutrition department. The sample group consisted of 331 students from the food and nutrition department studying in vocational education institutions in the central region. The research instruments were semi-structured interview form and a questionnaire. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, and exploratory factor analysis.

The results of the study reveal as follows: 1) The importance level of activities to enhance the 21st century learning skills is at a high level, both overall and in each aspect; 2) There are 3 components of activities to enhance the 21st century learning skills, namely 2.1) The social component includes efficient cooperation with others, friendly interaction with colleagues, acceptance of the opinions of others, sacrificing one's own benefit for the common good, 2.2) The creative thinking component includes creative thinking, systematic planning, setting goals and developing oneself in order to achieve the goals, 2.3) The adaptation component includes the ability to adapt to change in all circumstances with a positive work attitude according to assigned tasks, and 3) The developed activity model to enhance the 21st century learning skills is called the "S2C model," which focuses on allowing students to create a society in which they can collaborate with others, develop themselves creatively, and set goals for their businesses by working systematically in steps according to PDCA principles. This will lead to self-transformation and change in business positively.

Keywords: Model Development; Activities to Enhance Skills; Learning in the 21st Century

บทนำ

จากรายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 ของกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2557 มีแนวคิดของการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 เป็นแนวคิดการเรียนรู้ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ การศึกษาไทยไม่ทำให้เด็กเรียนแล้วเกิดจากการเรียนรู้จริง เพราะเมื่อเรียนแล้วต้องมีพื้นฐานไปต่อความรู้ใหม่ แต่พื้นฐานความรู้เดิมไม่แน่นจึงไม่สามารถไปต่อความรู้ใหม่ได้ ดังนั้น แนวคิดการเรียนรู้จึงต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต โดยต้องเล็งเป้าหมายจากเนื้อหาวิชาไปสู่การพัฒนาทักษะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน มีครูเป็นพลังในการขับเคลื่อนทำให้เกิดขึ้นได้จริง หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้มีความหมายเชื่อมโยงในชีวิตจริง รวมทั้งสามารถพัฒนาทักษะที่หลากหลายของผู้เรียนที่มีใช้เพียงเพื่อสอบ แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อเผชิญความเปลี่ยนแปลง (Office of Educational Research and Development, 2014) ซึ่งภาสกรเครือข่ายเพื่อทักษะศตวรรษที่ 21 Partnership for 21st Century Skills (2023) ได้เตรียมการเพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งคุณลักษณะในศตวรรษที่ 21 มีดังต่อไปนี้ 1) มีความรอบรู้ขั้นพื้นฐานที่ประกอบด้วย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์และสังคมเป็นต้น 2) มีความรู้ในขอบข่ายของศตวรรษที่ 21 (Themes of 21st Century) การทันโลกในศตวรรษที่ 21 เช่นมีความรู้พื้นฐานด้านการเงิน ด้านสุขภาพและด้านสิ่งแวดล้อม 3) มีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย ทักษะการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ความคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา การสื่อสารและความรวมกลุ่ม 4) มีทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี พื้นฐานเกี่ยวกับสารสนเทศ พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อ และ พื้นฐานเกี่ยวกับ ICT และสุดท้าย 5) มีทักษะชีวิตและอาชีพ ประกอบด้วย ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility and Adaptability) การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ (Initiative and Self-Direction) ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross Cultural Skills) การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ (Productivity and Accountability) และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) (Panich, 2012)

ในปีงบประมาณ 2565 สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีนโยบายและจุดเน้น คือ ยกระดับคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาแบบองค์รวมโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน มีประเด็นนโยบายและการขับเคลื่อนจุดเน้นอยู่ 2 ประเด็น คือ 1) การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมีการขับเคลื่อนศูนย์บริหารเครือข่ายการผลิตและพัฒนากำลังคน การพัฒนาสมรรถนะอาชีพในทักษะอนาคต โดยการ Up Skill, Re Skill , New Skill และการเป็นผู้ประกอบการ การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชน และ 2) ยกระดับพัฒนาคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาแบบองค์รวมโดยใช้พื้นที่เป็นฐานในภาพรวมของจังหวัดโดยใช้ Big Data กำลังในพื้นที่ ขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ข้อมูลทวิภาคี การดำเนินการศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน (Fix it center) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ การพัฒนาทักษะวิชาชีพผู้เรียนอาชีวศึกษาผ่านการฝึกและปฏิบัติงานจริง ขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้พิการอย่างครอบคลุม การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะในการใช้และสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ที่ทันสมัยในโลกดิจิทัลและอนาคต การยกระดับห้องเรียนอาชีพของผู้เรียนสามัญนำหน่วยกิตไปใช้และประกอบอาชีพได้ (Office of Vocational Education Commission, 2022) จากนโยบายจุดเน้นของคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความสอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ถึง 3 ทักษะ คือ 1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 3) ทักษะด้านชีวิตและการทำงาน ทั้งนี้ สำนักคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ขับเคลื่อนนโยบายและจุดเน้นผ่านสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัด ซึ่งประกอบด้วย วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี และวิทยาลัยสารพัดช่าง ผ่านกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาทักษะความรู้และวิชาชีพของนักเรียน นักศึกษาไปพร้อมกัน ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แบ่งออกเป็น 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีทั้งหมด 431 แห่ง โดยสถานศึกษาที่เปิดสอนในแผนกวิชาเกษตรศาสตร์ สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ มีทั้งหมด 74 แห่ง โดยภาคกลาง มีจำนวนนักเรียนในสาขาวิชาอาหารและโภชนาการมากที่สุด

ซึ่งการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะต่างๆ ที่นอกจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ยังมีกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การแข่งขันทักษะวิชาชีพการบริการอาหารและเครื่องดื่ม การจัดทำอาหารบรรจุกล่อง และเทศกาลเค้กปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งรับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะความรู้และวิชาชีพของนักเรียน นักศึกษา ด้านการส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการทางด้านอาหารและโภชนาการ โดยส่วนใหญ่บางกิจกรรมที่จัดในภาพรวมของสถานศึกษาจึงมีเพียงตัวแทนของแผนกวิชาบางคนได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเท่านั้น เช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อหาผู้ประกอบการใหม่ของสถานศึกษา จึงทำให้

ไม่สามารถให้นักเรียน นักศึกษาทุกคนที่เรียนในสาขาวิชาอาหารและโภชนาการเข้าร่วมกิจกรรมได้ทั้งหมด จึงทำให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจ หรือไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมที่สามารถเสริมทักษะด้านชีวิตและการทำงาน ที่จัดว่าเป็นการเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยย่นระยะเวลาในการต้องไปลองผิดลองถูกเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว โดยร่วมกิจกรรมดังกล่าว นักเรียน นักศึกษา ยังมีครูเป็นที่ปรึกษาคอยให้คำแนะนำชี้แนวทางอยู่เคียงข้าง โดยรักติบูล สิริธิลภ ศึกษาทักษะการทำงานในศตวรรษที่ 21 ที่บุคลากรในองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีและต้องพัฒนา ให้เชี่ยวชาญ เป็นการทำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากเว็บไซต์ Thai Journal Online และ Google Scholar รวมถึงคลิปวิดีโอจาก Youtube ที่เผยแพร่ ระหว่างปี พ.ศ. 2561 - 2565 โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้น เช่น “ทักษะการทำงานในอนาคต” “ทักษะการทำงานในศตวรรษที่ 21” “Future Skills” และ “21st Century Skills” และได้คัดกรอง เอกสาร รวมถึงคลิปวิดีโอ ออกมาจำนวน 19 เรื่อง หลังจากนั้น ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่จัดกลุ่มแล้วให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมาย แสดงให้เห็นถึงทักษะการทำงานที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเป็นทักษะ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ทักษะทางร่างกาย คือความสามารถในการใช้ร่างกาย รวมถึงความแข็งแรงของร่างกาย 2. ทักษะทางสังคม คือความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 3. ทักษะทางปัญญา คือความสามารถทางความรู้ การคิด และการแก้ไขปัญหา 4. ทักษะการเป็นผู้นำ คือความสามารถในการเป็นผู้นำและการบริหาร 5. ทักษะการบริหารจัดการตนเอง คือความสามารถในการรู้จักตัวเอง ควบคุมและพัฒนาตนเอง (Sittilop, 2023)

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาให้นักเรียน นักศึกษาให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อทราบถึงความสำคัญและองค์ประกอบของกิจกรรมเสริมทักษะ ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ที่จัดขึ้นให้กับนักเรียน นักศึกษา แผนกวิชาอาหารและโภชนาการ และนำมาพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน เพื่อเตรียมพร้อมนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการในการประกอบอาชีพ เมื่อสำเร็จการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงานของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ประกอบด้วย ทักษะความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้ ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ และภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ เพื่อออกแบบโครงสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสริมทักษะที่จัดขึ้นในสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลในสถานศึกษาอาชีวศึกษาในเขตภาคกลาง เลือกสถานศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง คือสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน นักศึกษา มากที่สุดในเขตภาคกลาง 5 อันดับแรก ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก เพื่อการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

- 1) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 25 คน จากสถานศึกษาอาชีวศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวน 5 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลไปใช้สำหรับการทำแบบสอบถาม
- 2) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 คน ในสถานศึกษาอาชีวศึกษาในเขตภาคกลาง ทั้ง 5 แห่ง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว ได้ทั้งสิ้น จำนวน 353 ฉบับ
- 3) ผู้วิจัยส่งแบบประเมินรูปแบบเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ที่ได้จากการผลวิจัย ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารหรือครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมเสริมทักษะของสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดัชนีโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา
- 2) วิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ จากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ดังนี้ 1) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด ก่อนใช้เทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัย ด้วย Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) 2) การสกัดปัจจัย (Factor Extraction) เป็นการสกัดเอาลักษณะเด่นซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถอธิบายลักษณะร่วมกันที่ตัวแปรทั้งหมดที่ต้องการวัดด้วยการวิเคราะห์สกัดปัจจัยหลัก (Principal Component Analysis: PCA) 3) การหมุนแกนปัจจัย เป็นการจัดกลุ่มปัจจัยให้อยู่ในรูปที่สามารถอธิบายหรือขยายความปัจจัยที่มีผลกระทบส่งเสริมทักษะใช้วิธีการหมุนแกนแบบตั้งฉาก
- 3) ประเมินรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้ โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูที่มีการสอนหรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนสาขาอาหารและโภชนาการ จากสถานศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน นักศึกษา มากที่สุดในเขตภาคกลาง 5 อันดับแรก ได้แก่ วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม วิทยาลัยอาชีวศึกษาเสาวภา วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยอาชีวศึกษานครสวรรค์ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก รวมทั้งสิ้น 25 คน เป็นผู้มีความรู้ หรือประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะของนักเรียน นักศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1-3 และนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 1-2 จากสถานศึกษาอาชีวศึกษาในเขตภาคกลาง เปิดสอนสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (Silpcharu, 2020) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 331 คน ใช้วิธีเลือกแบบบังเอิญด้วยความสนใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง ที่สร้างจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล มีจำนวน 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ตอนที่ 2 กิจกรรมที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ตอนที่ 3 ระดับความรู้ด้านอาหารและโภชนาการที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านชีวิตและการทำงาน และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลมาใช้ในการสร้างแบบสอบถามในเรื่องกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมทักษะในการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 สำหรับตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

แบบสอบถาม เรื่อง กิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน สร้างจากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ตอนที่ 2 พฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตอนที่ 3 ระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน และตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.6-1.00 คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งหมด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.964 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล สำหรับตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

แบบประเมินรูปแบบกิจกรรมจากการวิจัย เป็นเครื่องมือสำหรับประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน โดยแบบประเมินมีทั้งหมด 3 ตอน ได้แก่ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมิน 2. ความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญขององค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับจากนักเรียน นักศึกษาสาขาอาหารและโภชนาการ 3. ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ขององค์ประกอบของรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน และข้อเสนอแนะ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลศึกษาระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ พบว่า นักเรียน นักศึกษาให้ความสำคัญในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้ มีความสำคัญต่อกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($=3.99$) รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ

(n = 353)

ทักษะการเรียนรู้ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว	3.97	0.61	มาก
การริเริ่มและกำกับดูแลตนเองได้	3.94	0.68	มาก
ทักษะด้านสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม	3.96	0.68	มาก
การมีผลงานและความรับผิดชอบตรวจสอบได้	3.99	0.66	มาก
ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ	3.96	0.67	มาก
รวม	3.97	.60	มาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ มี 3 องค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบมีค่าความผันแปรมากกว่า 1 และร้อยละความแปรปรวนสะสมเท่ากับ 60.75 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 มีตัวแปรมากที่สุด 16 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.50 ถึง 0.69 ซึ่งอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ 52.93% องค์ประกอบที่ 2 มี 11 ตัวแปร ประกอบด้วย ตัวแปร 8-14, 22, 25, 31 และ 34 มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.50 ถึง 0.71 ซึ่งอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ 4.19% และ องค์ประกอบที่ 3 มี 7 ตัวแปร มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.55 ถึง 0.73 ซึ่งอธิบายความผันแปรทั้งหมดได้ 3.61% จากนั้นกำหนดชื่อองค์ประกอบที่ได้โดยพิจารณาจากข้อคำถามที่อยู่ในองค์ประกอบนั้น ๆ และเรียงลำดับปัจจัยตามค่าผลรวมความแปรปรวนรวมจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านสังคม (Society) 2) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) และ 3) องค์ประกอบด้านการปรับเปลี่ยน (Change) ดังภาพที่ 1

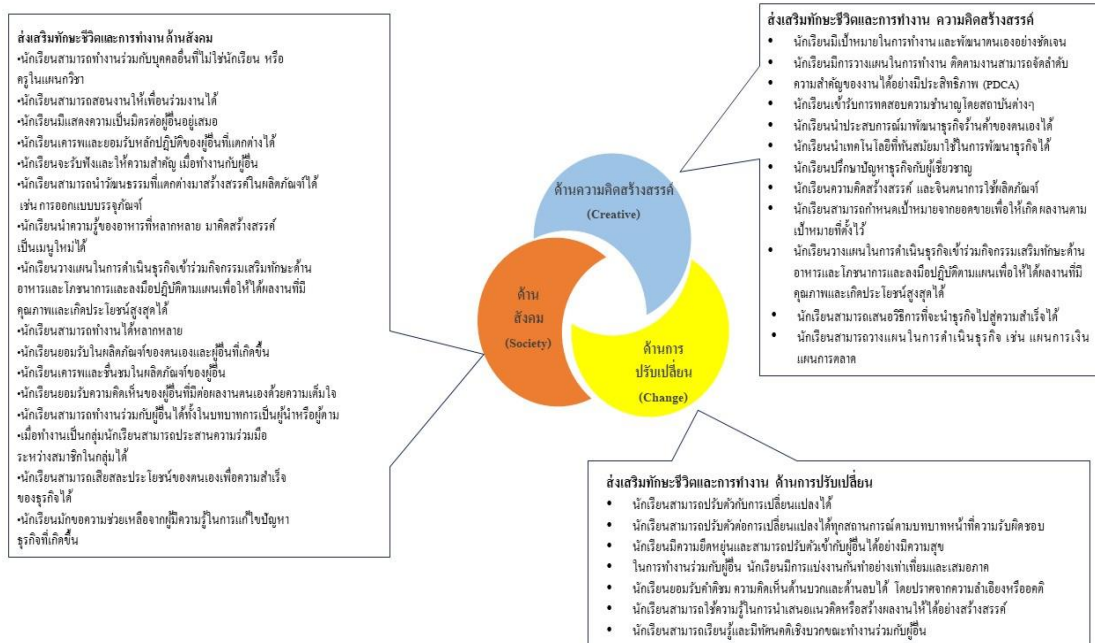

Figure 1: The Components of Life Skills and Work Skills Enhancement Activities

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ จากการศึกษาระดับความสำคัญและวิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงานของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ขึ้นมีชื่อว่า “S2C Model” (ภาพที่ 1) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ประเมินความเหมาะสมและระดับความเป็นไปได้ของรูปแบบ ร้อยละ 100 โดยมีรายละเอียดในกิจกรรมเสริมทักษะเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียน นักศึกษา เพื่อนำไปสู่ทักษะด้านชีวิตและการทำงาน ดังภาพที่ 2

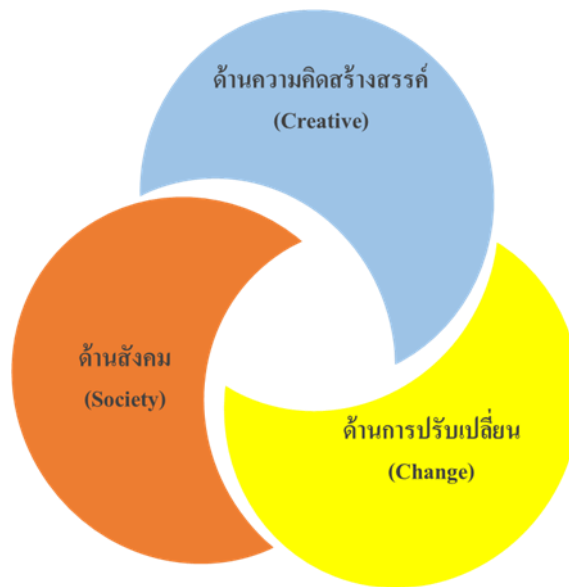

Figure 2: “S2C Model” Activities to Enhance Learning Skills in the 21st Century in Life And Work Skills of Students in the Department of Food and Nutrition

1. องค์ประกอบด้านสังคม (Society) กิจกรรมเสริมทักษะควรมุ่งเน้นให้นักเรียนแสดงความเป็นมิตรต่อผู้อื่นด้วยการรับฟังและให้ความสำคัญ เคารพและยอมรับหลักปฏิบัติของผู้อื่นที่แตกต่าง ชื่นชมในผลิตภัณฑ์ของผู้อื่น โดยสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่นักเรียนหรือครูในแผนกวิชา รวมทั้งการเสียสละประโยชน์ของตนเองเพื่อความสำเร็จของธุรกิจ
2. องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) กิจกรรมเสริมทักษะต้องมุ่งสร้างโอกาสให้นักเรียนสามารถปรึกษาปัญหาธุรกิจกับผู้เชี่ยวชาญ มีการวางแผนในการทำงาน ติดตามงาน สามารถจัดลำดับความสำคัญของงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (PDCA) สนับสนุนการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาธุรกิจ วางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะด้านอาหารและโภชนาการพร้อมเน้นย้ำให้ลงมือปฏิบัติตามแผนเพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด และควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนเข้ารับการทดสอบความชำนาญโดยสถาบันต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
3. องค์ประกอบด้านการปรับเปลี่ยน (Change) กิจกรรมเสริมทักษะควรฝึกให้นักเรียนยอมรับคำติ ชม ความคิดเห็นทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยปราศจากความลำเอียงหรืออคติ มีการแบ่งงานกันทำอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษา สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะด้านชีวิตและการทำงานสำหรับเตรียมพร้อมให้กับนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการในการประกอบอาชีพ หรือเป็นผู้ประกอบการ เพื่อสร้างธุรกิจของตนเอง ในระหว่างศึกษาหรือเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ประกอบด้วย 1) ด้านสังคมที่ควรมุ่งเน้นให้นักเรียน นักศึกษาสามารถทำงานและดำรงชีวิตอยู่กับสภาพแวดล้อมและผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลาย มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น เพื่อนร่วมงาน ลูกค้า ครูในแผนกวิชาและนอกแผนกวิชา รวมทั้ง บุคคลทั่วไป สามารถแสดงพฤติกรรมอย่างมีอาชีพ 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมทักษะด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านมาให้ความรู้ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะ รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษาได้ออกแบบสร้างสรรค์เมนูอาหาร รวมทั้งการจัดตกแต่งอาหารเพื่อเพิ่มมูลค่า ได้อย่างเป็นอิสระ และ 3) ด้านการปรับเปลี่ยน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและคุณค่า เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกปัจจุบัน รวมทั้งข้อจำกัดของทรัพยากร ทำให้การวางแผนการทำงานตายตัวใช้ไม่ได้ผล ดังนั้นการทำกิจกรรมที่ยากและซับซ้อน จะทำให้นักเรียน นักศึกษามีโอกาสใช้และเรียนรู้ทักษะด้านการปรับเปลี่ยนเพิ่มขึ้น จากการปรับตัวตามงานที่ได้รับมอบหมาย และสามารถทำงานได้ผลที่ดีแม้ลำดับความสำคัญของงานที่เปลี่ยนไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนให้ความสำคัญของกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ในด้านการเพิ่มผลผลิตและความรู้รับผิดชอบสูงสุด รองลงมา คือ ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Woonwong, Phetmalaiikul, Ployduangrat, and Boontima (2018) พบว่า ทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ทักษะการมีผลงานและความรับผิดชอบ ทักษะความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว และ Phrarachpariyattiwimol, and Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo (2023) พบว่า การพัฒนาแบบการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อลดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจยุคนิวนอร์มอลของคนไทยตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในศตวรรษที่ 21 ด้วยวิธีพุทธ ในกลยุทธ์ที่ 4 ด้านเศรษฐกิจ (ฉันทะ) ได้แก่ การเพิ่มคุณภาพการผลิตของชุมชนบนพื้นฐานความรู้และเอกลักษณ์ของชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า องค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านสังคม (Society) 2) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) และ 3) องค์ประกอบด้านการปรับเปลี่ยน (Change) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ Nokkaew (2019) ที่ศึกษาทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ควรส่งเสริมทักษะการเข้าสังคมของนักเรียน เพื่อให้รู้จักปรับตัวและเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างเหมาะสม และ Penrattanahiran (2021) ศึกษา การวิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางในการส่งเสริมทักษะ 4Cs ของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า แนวทางในการส่งเสริมทักษะ 4Cs ของนักเรียนได้แก่ ด้านการคิดสร้างสรรค์ ครูควรจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ฝึกให้นักเรียนใช้ความคิดจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ และไม่ปิดกั้นความคิดของนักเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ ที่ชื่อว่า “S2C Model”

ซึ่งสอดคล้องกับ Office of the Secretariat of the Education Council Ministry of Education (2021) ที่กล่าวว่าช่วงวัยเรียนและวัยรุ่น ควรมีทักษะชีวิตและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทในศตวรรษที่ 21 ทั้งทักษะพื้นฐาน โดยเฉพาะทักษะการเรียนรู้ การวางแผน การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี รวมถึงความสามารถในการปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นทางความคิด ตลอดจนทักษะที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงานในอนาคต ทักษะอาชีพ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้สังคมที่มีความแตกต่างระหว่างช่วงวัยและความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ Duanginta, and Renliang (2023) การศึกษาเรื่อง คุณลักษณะเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ยุค Thailand 4.0 พบว่า องค์ประกอบ คุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคมจากเดิม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องตัว ความละเอียดละออ ความคิดยืดหยุ่น การไม่ยอมจำนนต่อปัญหา จินตนาการ และการใช้เทคโนโลยี จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของเยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางสังคม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบเหมือนเดิม แต่ได้ปรับชื่อองค์ประกอบ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาของแต่ละองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบสำคัญคือ 1. การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม 2. ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา 3. ความคิดยืดหยุ่น 4. ความคิดคล่องตัว 5. จินตนาการ 6. ความละเอียดละออ 7. การฝึกคิดวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

สรุป

การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษา สาขาวิชาอาหารและโภชนาการ โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะของนักเรียน นักศึกษา ให้สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในเรื่องของทักษะชีวิตและการทำงาน ทั้งนี้ นักเรียน นักศึกษาให้ความสำคัญของรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงานในระดับมากที่สุดโดยภาพรวมและรายด้าน ซึ่งนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบกิจกรรมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษา สาขาวิชาอาหารและโภชนาการได้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านสังคม (Society) 2) องค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์ (Creative) 3) องค์ประกอบด้านการปรับเปลี่ยน (Change) ผู้วิจัยตั้งชื่อว่า “S2C Model” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตและการทำงานของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้บริหารและครูที่รับผิดชอบจัดกิจกรรม ควรมุ่งเสริมสร้างความตระหนักในด้านผลผลิต ความรับผิดชอบ รวมทั้งความยืดหยุ่นและการปรับตัว นอกจากนั้น ควรพัฒนาทักษะการริเริ่มและการชี้นำตนเองของนักเรียน ด้วยการสร้างการยอมรับ ความเข้าใจ รวมถึงฝึกพฤติกรรมการริเริ่มและการชี้นำตนเองของนักเรียน นักศึกษาอย่างจริงจัง

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมควรมุ่งนำองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากผลการวิจัยไปเป็นแนวทาง คือ “S2C Model” คือองค์ประกอบด้านสังคม ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียน นักศึกษาก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีคุณภาพ

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สถาบันการศึกษาและครูผู้รับผิดชอบการจัดกิจกรรมควรทำการสำรวจทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในเขตรับผิดชอบ เพื่อนำมาเป็นหัวข้อในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะด้านชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษา ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย จากสถานศึกษาที่เป็นวิทยาลัยการอาชีพ หรือวิทยาลัยเทคนิค เพื่อนำผลที่นำมาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

2.2 นำผลการศึกษามาสร้างเป็นคู่มือกิจกรรมรูปแบบกิจกรรมเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน ของนักเรียน นักศึกษาสาขาวิชาอาหารและโภชนาการ เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาได้นำไปใช้ประโยชน์

References

- Duanginta Y., & Renliang, L. (2023). Characteristics of Thai Youth's Social Creative Thinking Promotion in Thailand 4.0 Era. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(5), 1825-1838.
- Joseph, F. H. (2006). *Multivariate Data Analysis Pearson International*. (6th ed.). New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall.
- Nokkaew, P. (2019). *Life and Career Skills in the 21st Century of Secondary 3 (Grade 9) Students in Samut Prakan Province*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Pathum Thani.
- Office of Educational Research and Development, Office of the Secretariat of the Education Council, Ministry of Education. (2014). *Guidelines for Thai Education Development and Preparation for the 21st Century*. (Research Report). Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of Educational Research and Development, Office of the Secretariat of the Education Council, Ministry of Education. (2021). *Essential Skills of the Future (Future Skills) to Prepare for Quality Development Thai People of All Ages Supports Rapid Change (Disruption) of the 21st Century World: Study Results and Guidelines for Promotion* (Research Report). Bangkok: Office of Educational Research and Development, Office of the Secretariat of the Education Council.
- Office of the Vocational Education Commission. (2022). *Policy and focus of the Vocational Education Commission Office*. Retrieved November 2, 2021, from <https://bpp.vec.go.th/Portals/64/Work/>>
- Panich, V. (2012). *Way of Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation.
- Partnership for 21st Century Skills. (2023). *Framework for 21st Century Learning*. Retrieved October 8, 2023, from http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_Brief.pdf

- Penrattanahiran, R. (2022). An Analysis of Problems and Guidelines for Enhance 4Cs Skills of Primary, Faculty of Education, School Students under Chiang Mai Primary Educational Service Area Office 3. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(5), 675-690.
- Phrarachpariyattiwimol, & Phrakhrupalad Suriya Chavanapanyo. (2023). Model Development for Enhancing Immunity Against Economic Crisis in the New Normal Era of Thai People in the 21st Century with Buddhist Principles. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(5), 1868-1882.
- Silpcharu, T. (2020). *Statistical Data Research and Analysis with SPSS and AMOS*. (18th ed.). Bangkok. Business R&D General Partnership.
- Wangsrikoon, A. (2014). Thai Education in the 21st Century: Output and Development Guidelines. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School*, 8(1), 1-17.
- Woonwong, Y., Phetmalaikul, T., Ployduangrat, J., & Boontima. R., (2018). Strategies for Learner Development Activities Management to Enhance Life and Career Skills of Secondary School Students. *Sripatum Chonburi Academic Journal*, 14(4), 159-170.

การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอน
แบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*

The Development of a Reflective Thinking Activity Package Through Folk
Literature by Using the Discovery Teaching Method and a Field Trip for the
4th Year Elementary School Students under Phra Nakhon Si Ayutthaya
Primary Educational Service Area Office 1

¹ผาณิตา นัจจันทร์ และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

¹Phanita Numjan and Watcharapat Techawattanasiridamrong

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: n.phanita37@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา 2) เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ 2) ชุดกิจกรรม และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) จำนวน 60 คน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มี 9 องค์ประกอบดังนี้ (1) คำชี้แจงประกอบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) คู่มือครู (3) คู่มือนักเรียน (4) จุดประสงค์การเรียนรู้ (5) เนื้อหาสาระ (6) บัตรงาน (7) สื่อการสอน (8) เครื่องมือการวัดและประเมินผล (9) แผนการจัดการเรียนรู้ และผลการตรวจสอบหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม พบว่า ชุดกิจกรรมทุกชุด มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.82/83.89 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนสูงกว่านักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ ทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนทุกชุดกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 81.75 และความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 4.82 อยู่ในระดับมากที่สุด

*Received September 30, 2023; Revised December 21, 2023; Accepted December 24, 2023

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม; ทักษะสะท้อนคิด; วรรณกรรมพื้นบ้าน; วิธีการสอนแบบค้นพบ; วิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the components and explore the efficiency of a reflective thinking activity package through folk literature by using the discovery teaching method; and 2) to explore the results of using a reflective thinking activity package through folk literature by using the discovery teaching method and a field trip. The research and development method was used in the study. The research instruments included: 1) achievement test; 2) activity package; and 3) satisfaction survey. The sample group included 60 students from the 4th year elementary school under Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1, who were selected using multistage random sampling. The obtained data were analyzed using frequency, percentage, standard deviation, and t-test.

From the study, the following results are found: 1) A reflective thinking activity package through folk literature by using the discovery teaching method and a field trip consists of nine components as follows: (1) Instructions for using the learning activity package, (2) Instructions for teachers, (3) Instructions for students, (4) Learning objectives, (5) Content, (6) Name tag, (7) Teaching media, (8) Evaluation and measurement tools, and (9) Learning management plans; and 2) The results of the students who used a reflective thinking activity package through folk literature by using the discovery teaching method and a field trip show that the students scored higher than those who received a normal way of teaching and learning. Their reflective thinking skills is 81.75% for each activity package. Students' satisfaction with learning management through a reflective thinking activity package through folk literature by using the discovery teaching method and a field trip is 4.82 overall, which is the highest level.

Keywords: Activity Package; Reflective Thinking Skills; Folk Literature; Discovery Thinking Method; Field Trip

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พุทธศักราช 2562 ตามมาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 31 กล่าวว่า กระทรวงมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท และการอาชีวศึกษา แต่ไม่รวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษาส่งเสริมและประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่มี

กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง ส่วน Ministry of Culture, Department of Cultural Promotion (2016) กล่าวถึง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ สืบส่ง และสืบทอดมาถึงลูกหลานรุ่นต่อรุ่น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจน เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่กลุ่มชนมีต่อธรรมชาติสังคม ประวัติศาสตร์ของตน และทำให้กลุ่มชนเกิดความรู้สึก สำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน การประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ เป็นหนทางหนึ่งในการปกป้องคุ้มครองเพื่อไม่ให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ และสูญเสียภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญของประเทศชาติ และยังเป็นหนทางหนึ่งในการประกาศความเป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในขณะที่ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ทั้งนี้ วรรณกรรมพื้นฐาน เป็น 1 ใน 7 สาขาของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรมประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ

จากผลการประเมิน PISA ค.ศ. 2018 ดำเนินการโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) พบว่า ผลการประเมินการอ่านของไทยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 393 คะแนน ซึ่งคะแนนค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD มีคะแนนอยู่ที่ 487 คะแนน ซึ่งเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ตามกระบวนการอ่าน พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนด้านการมีความเข้าใจในบทความมากที่สุด รองลงมาคือด้านการประเมินและสะท้อนความคิดเห็นต่อบทความ ส่วนด้านที่เป็นจุดอ่อนที่สุด คือ การรู้ตำแหน่งข้อสนเทศในบทความ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย OECD พบว่า กระบวนการอ่านของนักเรียนไทยทั้งสามกระบวนการยังต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย OECD อยู่มาก ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นชัดถึงวิกฤติการอ่านของนักเรียนไทย ซึ่งมีความรู้และทักษะการอ่านลดต่ำลงตามเวลาที่ผ่านไป นอกจากนี้ประเทศไทยจะมีคะแนนเฉลี่ยการอ่านที่ต่ำแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 ยังมีความสามารถทางการอ่านต่ำกว่าระดับ 2 ซึ่งเป็นระดับพื้นฐานต่ำสุดที่นักเรียนวัยจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นควรจะมี ซึ่งระบบการศึกษาควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน (National PISA Operations Center, Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2021)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้กำหนดนโยบายสำคัญให้นักเรียนทุกระดับชั้นอ่านออกเขียนได้ อ่านคล่องเขียนคล่อง และสื่อสารได้ เพื่อเป็นการวางรากฐานในการเรียนรู้ โดยในปีงบประมาณ 2565 ได้ดำเนินงาน “ขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565” โดยกำหนดนโยบาย “เด็กไทยวิถีใหม่ อ่านออกเขียนได้ทุกคน” จึงมีการกำหนดนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิต ทั้งนี้การดำเนินการพัฒนาดังกล่าว มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย การพัฒนาขีดความสามารถของผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุขในสังคม

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและหัวหน้ากลุ่มสาระในรายวิชาภาษาไทยในระดับประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย โรงเรียนประจักษ์ เกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยและปัญหาที่พบในนักเรียน พบว่า มีนักเรียนบางคนที่ยังอ่านหนังสือไม่ได้ หรืออ่านหนังสือไม่ออก ทำให้ไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนได้ ทำให้มีปัญหาในการเรียน และส่งผลให้ผลการเรียนต่ำไปด้วย (Panturat, 2022) นอกจากนี้ ปัญหารองลงมา คือ ปัญหาเรื่องการเขียนไม่คล่องของนักเรียน คือ นักเรียนขาดทักษะด้านการ

เขียนสะท้อนคิดจากเรื่องวรรณคดีและวรรณกรรมที่ได้เรียนไปในบทเรียน โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ถ้านักเรียนขาดทักษะการเขียนสะท้อนคิด จะทำให้ไม่สามารถคิดวิเคราะห์และจัดเรียงข้อมูลมาเสนอได้อย่างถูกต้อง (Ngennuch, 2022) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pitprasert (2020) เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยการประยุกต์ใช้กลวิธีมัลติพาร์ท เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสะท้อนคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลการศึกษาความสามารถด้านการเขียนสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนสะท้อนคิดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายการประเมินแต่ละด้าน พบว่าด้านการใช้ภาษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านกลไกประกอบการเขียนมีค่าเฉลี่ยรองลงมา ส่วนด้านการแสดงความรู้สึกนึกคิดมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

เนื่องจากผู้วิจัยเป็นครูผู้สอนในรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประตูลี้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของวรรณคดีและวรรณกรรมน้อยมาก รวมถึงมีวรรณคดีและวรรณกรรมบางเรื่องที่สอดคล้องกับสถานที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่นของตนเอง นักเรียนก็ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ได้ เพราะนักเรียนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การรู้จักตั้งคำถามและตอบคำถาม การจดบันทึกและเขียนโดยการคิด การรวบรวมข้อมูล ส่งผลให้ไม่สามารถนำข้อมูลมาจัดและนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งทักษะทางการเรียนเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้และการอ่านที่สำคัญในการเรียนภาษาไทย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่มุ่งให้เห็นถึงความสำคัญของการอ่านและการเขียน การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการนิยมนำมาพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คือ ชุดกิจกรรมการอ่านเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทความวิจัยนี้ จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนในอนาคต จึงสนใจที่จะนำชุดกิจกรรมและการสะท้อนคิดมาใช้ต่อยอดในหัวข้อวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ

2.2 เพื่อศึกษาทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 176 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน 4,126 คน มีห้องเรียนจำนวน 208 ห้อง (Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1, 2020)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประตูลี้ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้มาโดยการให้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม โดยสุ่มนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนการสอนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษาเป็นกลุ่มใช้นวัตกรรม และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/4 โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ แบบประเมินทักษะการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษาชุดกิจกรรม จำนวน 4 ชุด และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน โดยสร้างเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา จากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพ

2. สร้างชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สร้างเป็นชุดกิจกรรม จำนวน 4 ชุด ซึ่งใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

ชุดกิจกรรม ชุดที่	เรื่อง	จำนวน (ชั่วโมง)
1	ขุนช้างขุนแผน (ตอนประหารนางวันทอง)	5
2	พระเจ้าสายน้ำผึ้งและแม่นางสร้อยดอกหมาก	5
3	ตำนานพันท้ายนรสิงห์	5
4	พระสุริโยทัยขาดคอช้าง	5
รวม		20

3. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา การหาค่าความเหมาะสมของชุดกิจกรรม นำผลการศึกษามาออกแบบและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม และนำแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 1 ท่าน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาภาษาไทย จำนวน 2 ท่าน โดยผลการประเมินความเหมาะสมตามองค์ประกอบของชุดกิจกรรม แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

ชุดกิจกรรม ชุดที่	เรื่อง	ค่าเฉลี่ย ความเหมาะสม	แปลผล
1	ขุนช้างขุนแผน (ตอนประหารนางวันทอง)	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
2	พระเจ้าสายน้ำผึ้งและแม่นางสร้อยดอกหมาก	4.93	เหมาะสมมากที่สุด
3	ตำนานพันท้ายนรสิงห์	4.94	เหมาะสมมากที่สุด
4	พระสุริโยทัยขาดคอช้าง	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด		4.92	เหมาะสมมากที่สุด

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

1. ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทักษะการสะท้อนคิด แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทักษะการสะท้อนคิด เมื่อสร้างแล้ว จึงนำมาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดทักษะการสะท้อนคิด โดยการหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.976 สามารถนำข้อสอบไปใช้ได้จำนวน 47 ข้อ คัดให้เหลือ 30 ข้อ หาค่าความยากง่ายมีค่าเท่ากับ 0.42 ค่าอำนาจจำแนกมีค่าเท่ากับ 0.30 และนำข้อสอบที่คัดเลือกไว้มาหาความเชื่อมั่นทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 0.761

ระยะที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

1. ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้คือ แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา เมื่อสร้างแล้วจึงนำมาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา โดยการหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.992 สามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อคำถาม และมีค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.822 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองในห้องเรียนตามสภาพจริง โดยศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้ววัดความรู้ก่อนและหลังทดลองแล้วบันทึกคะแนนก่อนและหลังทดลอง รวมทั้งบันทึกข้อมูลระหว่างทำการทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ได้แก่ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ 2) ศึกษาทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษาโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert method) (Srisa-at, 2017)

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง โดยมี 9 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) คำชี้แจงประกอบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) คู่มือครู (3) คู่มือนักเรียน (4) จุดประสงค์การเรียนรู้ (5) เนื้อหาสาระ (6) บัตรงาน (7) สื่อการสอน (8) เครื่องมือการวัดและประเมินผล (9) แผนการจัดการเรียนรู้ ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มาบูรณาการขั้นการสอนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครู โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผนออกแบบเผชิญสถานการณ์ปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นการศึกษาเรียนรู้ และขั้นที่ 4 ขั้นประเมินและสรุปผลการเรียนรู้ และชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 81.82 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 83.89 แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	30	240	5891	196.37	81.82
หลังเรียน	30	30	755	25.17	83.89

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 9.80 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 25.17 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ เท่ากับ 30.8 และมีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	30	30	9.80	3.19	29	30.08	.000*
หลังเรียน	30	30	25.17	1.55			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 8.90 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 13.00 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 8.71 และมีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t-test	Sig.
ก่อนเรียน	30	30	8.90	2.67	29	8.71	.000*
หลังเรียน	30	30	13.00	2.90			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 25.17 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 13.00 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 20.24 และมีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t-test	Sig.
นักเรียนกลุ่มทดลอง	30	30	25.17	1.55	58	20.24	.000*
นักเรียนกลุ่มควบคุม	30	30	13.00	2.90			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 เพื่อศึกษาทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมมีทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนทุกชุดกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 81.75 แสดงดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

ทักษะการสะท้อนคิด	N	คะแนน เต็ม	คะแนน รวม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
1. บรรยายหรือ บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้	30	48	1,206	40.2	83.75
2. การเปิดเผยความคิด ความรู้สึกต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พฤติกรรมตนเอง และพฤติกรรมของผู้อื่น	30	48	1,140	38	79.17
3. วิเคราะห์เหตุการณ์หรือประสบการณ์การเรียนรู้	30	48	1,185	39.5	82.29
4. การตัดสินใจหรือประเมินค่า (ด้านบวก หรือ ด้านลบ) เหตุการณ์ การกระทำของตนเอง และของผู้อื่น	30	48	1,204	40.13	83.61
5. ระบุแนวทางในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน	30	48	1,151	38.37	79.93
ผลรวมทักษะการสะท้อนคิด	30	240	5,886	39.24	81.75

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ความเหมาะสม	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.75	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านบริบทบรรยากาศในชั้นเรียน	4.83	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านครูผู้สอน	4.79	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านเอกสารประกอบการสอน	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.87	เหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด	4.82	เหมาะสมมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการกระบวนการจัดการเรียนรู้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผนออกแบบเผชิญสถานการณ์ปัญหา คือ ขั้นให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาและมีความต้องการจะแก้ไข วางแผนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ คือ ขั้นระบุปัญหาที่เผชิญให้ชัดเจน กำหนดจุดประสงค์

ขั้นที่ 3 ขั้นการศึกษาเรียนรู้ คือ ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้พิสูจน์สมมุติฐานที่กำหนด ปฏิบัติการศึกษานอกสถานที่

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินและสรุปผลการเรียนรู้ คือ ขั้นสรุปผลการค้นพบ ประเมินและสรุปผล ดังแสดงแผนภาพดังนี้

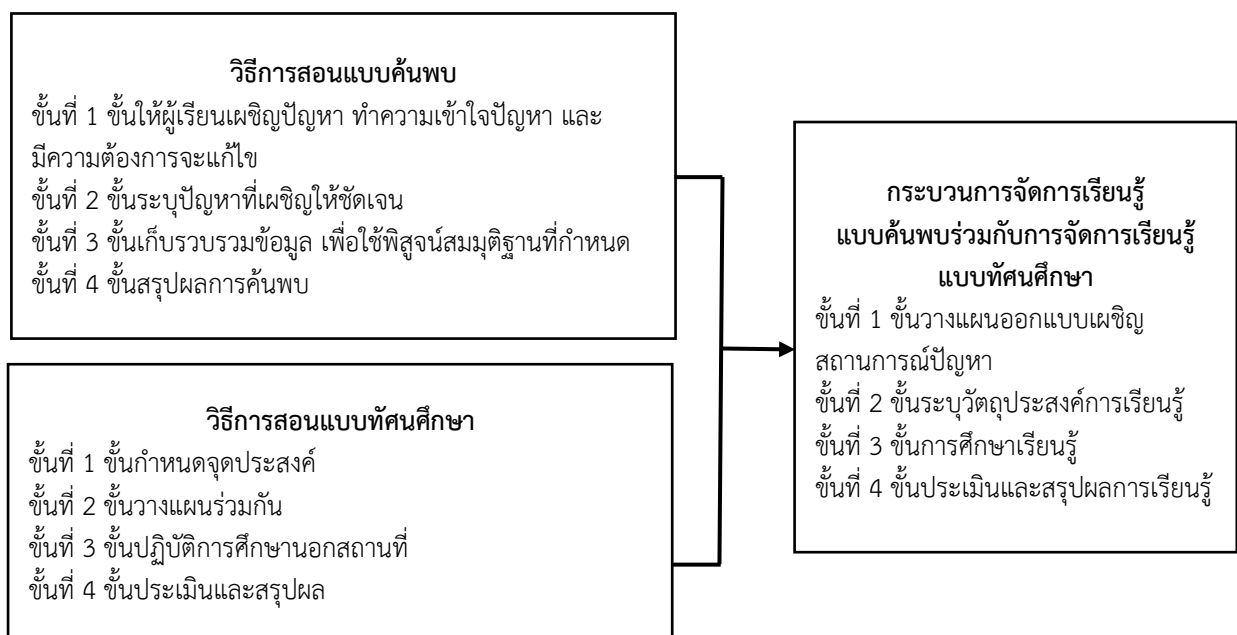

Figure 1: The Integration of the Discovery Learning Process with Field Trip-Based Learning Management

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้ตั้งวัตถุประสงค์โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง มี 9 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) คำชี้แจงประกอบการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) คู่มือครู (3) คู่มือนักเรียน (4)

จุดประสงค์การเรียนรู้ (5) เนื้อหาสาระ (6) บัตรงาน (7) สื่อการสอน (8) เครื่องมือการวัดและประเมินผล (9) แผนการจัดการเรียนรู้ ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มาบูรณาการชั้นการสอนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครู โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ แบบค้นพบร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบทัศนศึกษา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน ออกแบบเผชิญสถานการณ์ปัญหา ขั้นที่ 2 ขั้นระบุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นการศึกษาเรียนรู้ และ ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินและสรุปผลการเรียนรู้ และผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 4 ชุดกิจกรรม พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เนื่องจากชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับองค์ประกอบในการสร้างชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ Pitprasert (2020) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยการประยุกต์ใช้กลวิธีมัลติพาร์ท เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสะท้อนคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 พบว่า ชุดกิจกรรมการอ่านวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยการประยุกต์ใช้กลวิธีมัลติพาร์ท สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ส่วน Phuetphan (2021) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านวิเคราะห์วรรณคดีไทยด้วยเทคนิค SQ4R กับ เทคนิค KWL PLUS สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ชุดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านวิเคราะห์ วรรณคดีไทยด้วยเทคนิค SQ4R กับเทคนิค KWL PLUS สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.83/82.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และ Pornnikhom (2016) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านวรรณคดีไทย โดยใช้เทคนิค CIRC สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ซึ่งมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.58/80.04 จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับ เรื่องวรรณคดีไทย มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์หรือสูงกว่าที่กำหนด 80/80 จึงมีความเหมาะสมในการนำ ชุดกิจกรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษากับนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน โดยใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา กับนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติ พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีคะแนนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ที่ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาทักษะ

สะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้านและให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Pislai-ngam (2019) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนคิดโดยใช้รูปแบบวงจรของกิบส์ที่ส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษา การสื่อสาร และเทคโนโลยีสารสนเทศ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในกลุ่มทดลองที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบของกิบส์สูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยวิธีการเรียนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ผลการศึกษาทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีทักษะการสะท้อนคิดของนักเรียนทุกชุดกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 81.75 เนื่องจากชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดใคร่ครวญ การคิดพิจารณาไตร่ตรองทบทวนย้อนกลับไปในประเด็นหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เป็นการเรียนรู้และความรู้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและแนวคิดใหม่ โดยอาศัยการคิด กระบวนการทางปัญญาและทัศนคติ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมถึงการค้นพบแนวความรู้ใหม่ของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักตั้งคำถาม สามารถตั้งทักและเขียนโดยการคิดและการรวบรวมข้อมูล สามารถนำข้อมูลมาจัดและนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Plikbua (2018) (as cited in Chaisa and Chanwijit, 2020) ได้กล่าวว่า การสะท้อนคิด หมายถึง กระบวนการคิดใคร่ครวญอย่างถี่ถ้วน เป็นการคิดไตร่ตรองทบทวนย้อนกลับไปในประเด็นหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เป็นการเรียนรู้และความรู้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและแนวคิดใหม่ โดยอาศัยการคิด กระบวนการทางปัญญาและทัศนคติ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมทั้งเป็นการสำรวจตนเอง เพื่อค้นหาว่าตนเองรู้และไม่รู้อะไร จนนำไปสู่ความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จึงได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการและทักษะการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน และส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2.3 ผลการศึกษาคำพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ซึ่งโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ซึ่งครูได้ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย มีทั้งการทำกิจกรรมภายในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียน หรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้การไปทัศนศึกษา ณ สถานที่ที่เป็นแหล่งความรู้ โดยมีการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสถานที่นั้นเพื่อเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมถึงการค้นพบแนวความรู้ใหม่ของนักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยสอดคล้องกับ Pitprasert (2020) ได้วิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านวรรณคดีไทย เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย โดยการประยุกต์ใช้กลวิธีมัลติพาร์ท เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนสะท้อนคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนโพธิ์ธาตุประชาสรรค์ พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม พบว่า ด้านที่มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และ Thammajak

(2022) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนภาษาไทยของนักศึกษาวิชาชีพรุสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสะท้อนคิดจากการปฏิบัติการออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการสอนภาษาไทย ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนาชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เป็นการบูรณาการวิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา เพื่อสร้างชุดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาและส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฝึกทักษะการสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน ชุดกิจกรรมเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งยังสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับนักเรียน มีความหลากหลาย ซึ่งในชุดกิจกรรมยังรวบรวมสื่อการเรียนรู้สำเร็จรูป นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งยังเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดใคร่ครวญ การคิดพิจารณาไตร่ตรองทบทวนย้อนกลับไปในประเด็นหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์เหล่านั้นให้เป็นการเรียนรู้และความรู้ ซึ่งจะเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมุมมองและแนวคิดใหม่ โดยอาศัยการคิด กระบวนการทางปัญญาและทัศนคติ เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ รวมถึงการค้นพบแนวความรู้ใหม่ของนักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ทำให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักตั้งคำถาม สามารถจดบันทึกและเขียนโดยการคิดและการรวบรวมข้อมูล สามารถนำข้อมูลมาจัดและนำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งทักษะทางการเรียนเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ส่งเสริมการเรียนรู้และการอ่านที่สำคัญในการเรียนภาษาไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นครูที่สอนภาษาไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

1.2 ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษามีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนั้นครูที่จะนำไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ชุดกิจกรรมเป็นประโยชน์สูงสุด

1.3 ครูผู้สอนควรวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนจัดการเรียนรู้ พร้อมกับคอยอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ อธิบาย แนะนำนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องความคงทนของความรู้หลังจากได้ใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา ในการจัดการเรียนรู้

2.2 ควรมีการศึกษากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมสะท้อนคิดผ่านวรรณกรรมพื้นบ้าน โดยใช้วิธีการสอนแบบค้นพบร่วมกับวิธีการสอนแบบทัศนศึกษา สำหรับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ

2.3 ควรศึกษาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเลือกวรรณกรรมและวรรณคดีที่หลากหลายและเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความอยากรที่จะศึกษาเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

References

- Chaisa, P., & Chanwijit, S. (2020). Effects of Teaching and Learning by Promoting Reflection Skills on Reflective Behavior of Nursing Students. *Journal of Education Chulalongkorn University*, 48(1), 224-238.
- Department of Cultural Promotion. (2016). *Folk Literature: The Cultural Heritage of the Nation, Printing Business Office Veterans Welfare Organization under the Royal Patronage*. Bangkok: The Office of Printing Affairs, War Veterans Organization under Royal Patronage.
- Education Commission. (2022). *A Handbook for Operations that Drive Success in Developing the Quality of Thai Language Teaching, Fiscal Year 2022*. Bangkok: Police Printing House Royal Thai Police Office.
- Jumpolla, J. (2017). *Teaching Documents for the Subject Design and Learning Management (ED12202) Learning Design and Management*. Udon Thani: Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University.
- National Education Act (No. 4) 2019. (2019, May 1). Royal Gazette, Volume 136, Section 57 A, pp. 49-50.
- National PISA Operations Center, Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2021). *PISA 2018 Assessment Results: Reading, Mathematics and Science*. Bangkok: The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST).
- Ngennuch, S. (2022). Teachers and Subject Group Leaders in the Thai Language Subject at the upper Primary Level. *Interview*. June, 14.
- Panturat, J. (2022). Teachers Who Teach Thai Language Subjects at the Lower Primary Level. *Interview*. June, 12.
- Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. (2020). *Student Information according to the System DMC academic Year 2022*. Retrieved May, 06, 2022, from <https://sites.google.com/view/aya1-info>
- Phuetphan, N. (2021). *Development of a Thai Literature Critical Reading Activity Package Using SQ4R and KWL PLUS Techniques for Mathayomsuksa 1 Students*. (Master's Thesis). Rambhai Barni Rajabhat University. Chanthaburi.
- Pislae-ngam, K. (2019). Effect of Reflective Learning Base on the Gibbs' Reflective Cycle Model Affect to Learning Achievement in Languages Communication and Information Technology Course of General Education Program. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 13(2), 1-13.

- Pitprasert, P. (2020). Development of a Set of Activities for Reading Thai Literature, Lilit Taleng Phai by Applying the Multipart Strategy to Promote the Ability to Reflective Writing and Academic Achievement for Mathayom 5 Students. *Journal of Teaching and Learning Development Rangsit University*, 14(1), 83-96.
- Pornnikhom, M. (2016). Development of Learning Activity Package on Thai Literature Reading Through CIRC Technique for Mattayomsuksa IV Students. *Graduate Journal*, 14(65), 71-88.
- Srisa-at, B. (2017). *Basic Research*. (10th ed.). Bangkok: Suweerivasarn.
- Thaksittha, K., Suphap, W., & Kliniam, C. (2017). *Action Research to Develop Discovery-Based Learning with Guidance on the Application of Trigonometry that Promotes Mathematical Thinking for Mathayom 4 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Thammajak, O. (2022). The Development of Creative Thinking by Using Reflective Approach on the Design and Development of Thai Teaching Innovation of Student Teachers, Thai Language Program, Faculty of Education, Faculty of Education, Chaiyaphum Rajabhat University. *Journal of Saengkhomkham Buddhist Studies*, 7(2), 279-299.

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์.
ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี. ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2*

The Development of Reading Comprehension Skills by Using OK5R Teaching
Method with CIRC Technique for the 5th Year Elementary School Students
in Schools under Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational
Service Area Office 2

¹เกียรติสุดา สุขสุด และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

¹Keirtsuda Suksud and Watcharapat Techawattanasiridamrong

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: m_popfy@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) แบบฝึกทักษะ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้การสุ่มแบบกลุ่ม ซึ่งได้เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดสุทธธีรจิราธรรม รวม 28 คน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี คิดเป็นร้อยละ 25.79 สูงกว่าร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ซึ่งในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

*Received November 16, 2023; Revised January 23, 2024; Accepted August 26, 2024

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ; เทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี; วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to compare the learning achievements; 2) to investigate the reading comprehension skills by using OK5R teaching method with CIRC technique between the post-test and the set criterion of 70 percent; and 3) to explore students' satisfaction. A quasi-experimental design was used in the study. The research instruments were: 1) learning achievement test; 2) exercise; and 3) satisfaction survey. The sample group included 28 students from the 5th year elementary students from Wat Suthirujiraram School who were selected via cluster random sampling. The obtained data were analyzed using mean, standard deviation and t-test.

From the study, the following results are found: 1) The investigation of the pre-test and post-test of the learning achievements of the OK5R teaching method with CIRC technique shows that the post-test is higher than the pre-test with a statistical significance of .05; 2) The investigation of reading comprehension skills by using OK5R teaching method with CIRC technique between the post-test and the set criterion of 70 percent reveals that students have reading comprehension skills at 25.79 percent, which is higher than the set criterion of 70 percent with a statistical significance of .05; and 3) When examining student satisfaction with the arrangement of learning activities in Thai subject using the OK5R teaching method with CIRC technique, the results show that students' satisfaction has overall the highest level of mean.

Keywords: Reading Comprehension Skills; CIRC Technique; OK5R Teaching Method

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ทั้งทางด้านเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคมความเป็นอยู่ที่มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาก็ต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการรับมือเกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของระบบการศึกษาอยู่เสมอ และจะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ เพื่อผลิตนักเรียน นักศึกษาให้เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาโดยมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Panich (2012) กล่าวว่า ทักษะที่สำคัญในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น ความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น 2.ทักษะการทำงานคือทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ และ 3.ทักษะเฉพาะอาชีพ คือ ทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่สนใจ ตลอดจนทักษะการดำรงชีวิตในยุคใหม่ ดังนั้นทักษะในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ในด้านของทักษะพื้นฐานทางภาษาจึงนับได้ว่าเป็นทักษะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้เพื่อใช้ในการแสวงหาความรู้ทาง การศึกษาและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยเฉพาะทักษะการอ่านที่นับได้ว่าเป็นทักษะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะนอกจากจะให้ความสนุกเพลิดเพลินแล้ว การอ่านยังให้ความรู้เพิ่มพูนสติปัญญา และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองเพื่อให้รอบรู้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ผู้ที่มีความ

เข้าใจในการอ่านอย่างลึกซึ้ง หรืออ่านและสามารถวิเคราะห์ประเด็นสำคัญต่าง ๆ ของเนื้อหาได้นั้นย่อมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญของการอ่าน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้การอ่าน ซึ่งต้องการให้นักเรียนอ่านแล้วเข้าใจข้อความที่อ่าน และกำหนดตัวชี้วัดเกี่ยวกับการอ่านใจความสำคัญและระบุนายละเอียดยจากเรื่องที่อ่านในทุกระดับชั้น โดยอ่านจับใจความจากสื่อต่าง ๆ (Ministry of Education, 2008) และจะเห็นได้ว่าการอ่านนั้นเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์สามารถแสวงหาความรู้และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและมีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้เรียนที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาหาความรู้ ควรได้รับการส่งเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกพัฒนาทักษะการอ่านอย่างต่อเนื่องและมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการอ่านที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยเน้นทักษะการอ่านจับใจความสำคัญให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ในชีวิตประจำวันของตนเองได้

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยจัดทำขึ้นเพื่อวางกรอบเป้าหมายและกำหนดทิศทางทางการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันและมีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศชาติ แต่ในปัจจุบันสังคมไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุขั้นสูงสุด ส่งผลกระทบทำให้มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในประเทศ แรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น ความต้องการเกี่ยวกับสินค้าและบริการสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้นตามไปด้วย ผลจากการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ต้องมีการกำหนดทิศทางทางการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้มีทักษะและสมรรถนะสูงขึ้น มีความสามารถเฉพาะทางมากขึ้น (Office of the Education Council, 2017) ดังนั้นสถานศึกษาควรมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนากำลังคนในประเทศ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น และสามารถนำทักษะนั้น ๆ ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง Office of the Education Council (2017) กล่าวว่า หลักสูตรและการวัดประเมินผลในปัจจุบันไม่สามารถทำให้กระบวนการเรียนรู้ และคุณภาพของผู้เรียนบรรลุเป้าประสงค์ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรเป็นการจัดการศึกษาด้วยระบบหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Instruction : CBC) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลฐานสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความถนัด โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่มีเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ได้จนประสบความสำเร็จ

จากการรายงานผลการทดสอบความสามารถขั้นพื้นฐานของผู้เรียนระดับเขตพื้นที่การศึกษา (Local Assessment System : LAS) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดสุทธธีรจิราธรรม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้รวบรวมและจัดทำขึ้นโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยระดับโรงเรียนด้านสาระการอ่าน ร้อยละ 40.00 เมื่อเทียบกับคะแนนเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่การศึกษา คือ 51.39 ซึ่งผลคะแนนต่ำกว่ามาตรฐาน และเมื่อตรวจสอบดูคะแนนเฉลี่ยรายบุคคลของนักเรียนแต่ละคนพบว่าอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ เมื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาพบว่า ส่วนหนึ่ง

มาจากทักษะการอ่านของผู้เรียนยังไม่มีดีพอ ผู้เรียนสามารถอ่านได้แต่ไม่เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน อ่านแล้วไม่สามารถจับประเด็นหรือจับใจความสำคัญของเรื่องราวได้ และปัญหาอีกส่วนหนึ่งมาจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูที่ไม่ได้ใช้วิธีการสอนและสื่อที่เหมาะสม ผู้เรียนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะการอ่านอย่างแท้จริง จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจำเป็นต้องหาแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ เพื่อส่งเสริมทักษะในการอ่านให้กับผู้เรียน จึงได้ศึกษางานวิจัยของ Bootchai, Buakert, and Angsachot (2019) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญและความพึงพอใจต่อวิธีการสอนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสะพานเลื้อกวิทยาคม จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ Boonrit (2018) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้วิธีสอนอ่านแบบ OK5R บูรณาการกับนิทานพื้นบ้านจังหวัดพัทลุงที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทศบาลวัดนางลาด จังหวัดพัทลุง ซึ่งผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากงานวิจัยที่ปรากฏในข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ มีความเหมาะสมสำหรับที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญให้มีประสิทธิภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาต่อเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคการสอนแบบ ซี.ไอ.อาร์.ซี (Cooperative Integrated Reading and Composition) นั้นเป็นเทคนิคการสอนที่มุ่งเน้นการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมโดยเปิดโอกาสให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง ซึ่งมีเพื่อนเป็นผู้ประเมินทักษะการอ่าน ดังนั้นจะทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้มากขึ้น และทำความเข้าใจกับเนื้อหาได้ดีมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังรู้สึกผ่อนคลายในการทำกิจกรรมและสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Meeasa (2015) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิค CIRC เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านจับใจความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความสามารถด้านการอ่านจับใจความภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yaunyang (2013) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้เรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค CIRC หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่ วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ มีความเหมาะสมที่จะนำมาบูรณาการใช้บูรณาการกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพที่ดีมากยิ่งขึ้นไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อต้องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียน อีกทั้งต้องการให้ผู้เรียนมีศักยภาพด้านทักษะการอ่าน สามารถอ่านหนังสือได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้องจับประเด็นสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อย่างครบถ้วนและตรงประเด็น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านที่สูงขึ้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถนำทักษะการอ่านจับใจความสำคัญนี้ไปปรับใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาความรู้ได้ในรายวิชาอื่น ๆ และพัฒนาต่อยอดทักษะที่ได้นี้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi - experiment research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ทั้งหมด 158 โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน 8,050 คน (Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 2, 2023)
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการใช้การสุ่มแบบกลุ่ม จากโรงเรียนทั้งหมดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนวัดสุทธธีรจิราราม จำนวน 28 คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี จำนวน 30 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขอความร่วมมือกับทางโรงเรียนที่ผู้วิจัยจะใช้ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้
2. ชี้แจงนักเรียนกลุ่มทดลองได้ทราบถึงขั้นตอนโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี เพื่อให้ให้นักเรียนได้เข้าใจตรงกันและปฏิบัติตามกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง
3. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ก่อนเรียน) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วบันทึกคะแนนที่ได้ในครั้งนี้เป็นคะแนนก่อนเรียน
4. ดำเนินการทดลอง โดยดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่างตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
5. หลังทำกิจกรรมในแต่ละเรื่อง ของแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยจะทำการประเมินทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของนักเรียนเพื่อดูพัฒนาการในการเรียนรู้

6. หลังจากสิ้นสุดการทำกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนแล้วบันทึกคะแนนที่ได้ในครั้งนี้เป็นคะแนนหลังเรียน

7. การสรุปผลและอภิปรายผล ผู้วิจัยได้นำผลการทดลองมาวิเคราะห์ และตรวจสอบผลการทดลองกับสมมติฐานการวิจัย สรุปผล อภิปรายผล ให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1. วิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.1.1 ผู้วิจัยคิดค่าคะแนนของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการให้คะแนนจากการตอบถูกให้ 1 คะแนน และตอบผิดให้ 0 คะแนน

4.1.2 ผู้วิจัยทำการรวบรวมคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มทดลองทั้งหมด มาหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยค่าสถิติ t-test (Srisaard, 2017) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินทักษะการอ่าน

4.2.1 ผู้วิจัยเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ จากการทำแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญหลังแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี และวิเคราะห์คะแนนการทำแบบฝึกทักษะ โดยใช้การเปรียบเทียบการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบที (t-test dependent sample) (Srisaard, 2017)

4.3. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความพึงพอใจ

4.3.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของ ค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวของลิเคิร์ท (Likert method) (Srisaard, 2017) ซึ่งมีลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลองการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน-หลังเรียน มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 15.89 และมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 25.79 โดยค่า t มีค่าเท่ากับ 9.89 และมีค่า Sig. เท่ากับ .00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตาราง 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน-หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
ก่อนเรียน	28	30	15.89	4.90	9.89	0.0000
หลังเรียน	28	30	25.79	2.15		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70

ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 พบว่า

ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี คิดเป็นร้อยละ 25.79 สูงกว่าร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ทำให้ผู้เรียนมีทักษะสูงขึ้นจริง แสดงดังตาราง 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ระหว่างหลังเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig
			ร้อยละ 70				
หลังเรียน	28	30	21	25.79	2.15	11.78	0.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี

ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยเหมาะสม	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.54	มากที่สุด
ด้านบริบทบรรยากาศในชั้นเรียน	4.64	มากที่สุด
ด้านครูผู้สอน	4.61	มากที่สุด
ด้านเอกสารประกอบการสอน	4.61	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.79	มากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด	4.64	มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการวิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม หมายถึง การนำเข้าสู่บทเรียนโดย ผู้สอนจะอธิบายจุดประสงค์ ในการเรียน แนะนำบทอ่านและให้ผู้เรียนอ่านเรื่องต่าง ๆ อย่างคร่าว ๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นการสอน หมายถึง ผู้เรียนศึกษาเนื้อหา และช่วยกันบอกใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่าน โดยผู้สอนทำหน้าที่ช่วยแนะนำและอธิบายเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 ขั้นกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง ผู้สอนจะแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นให้ทุกคนในกลุ่มอ่านเนื้อเรื่องแต่ละย่อหน้า เมื่อผู้เรียนศึกษาเป็นรายบุคคลแล้วให้นำประเด็นสำคัญจากบทอ่านที่ได้จับประเด็นมาร่วมกันอภิปรายเสนอแนวคิดแต่ละคนที่ได้จากการสรุปใจความสำคัญ พร้อมจดบันทึกใจความสำคัญที่ร่วมกันสรุป จากนั้นให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มพูดเล่าเรื่องที่อ่านที่ได้ร่วมกันสรุปใจความสำคัญ พร้อมทบทวน เพื่อเตรียมออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล หมายถึง ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสะท้อนความคิดจากเรื่องที่ได้อ่านไปในแต่ละครั้ง ดังแสดงแผนภาพดังนี้

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Lirachatasuwan (2014) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทยด้วยวิธีอ่านแบบ โอเคไฟว์อาร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมดังกล่าว พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนมีอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ Jaiwong (2021) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค CIRC เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้

อาจเนื่องมาจาก ผู้วิจัยได้บูรณาการวิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาภาษาไทยอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ผ่านกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลก่อนนำมาบูรณาการเป็นวิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี โดยสมบูรณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 พบว่า จากการที่ผู้เรียนได้ทำแบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความสำคัญตั้งแต่แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-10 นั้น นักเรียนทุกคนผ่านการประเมินโดยในด้านที่ 1 การอ่านจับใจความสำคัญ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 การอ่านจับใจความเรื่อง วิถีชีวิตไทย มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 2.86 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านจับใจความจากวรรณคดี ต่ำที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย คือ 2.39 ส่วนด้านที่ 2 ด้านการใช้ภาษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 การอ่านจับใจความเรื่อง วิถีชีวิตไทยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.0 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การอ่านจับใจความจากวรรณคดี ต่ำที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ย คือ 2.39

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทยโดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ซึ่งในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี เป็นกิจกรรมที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติงานเป็นกลุ่มแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และทำให้นักเรียนได้ผลของคำตอบที่ดีจึงทำให้กลุ่มนั้น ๆ ได้รับรางวัล อีกทั้งครูยังเอาใจใส่ให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ครูทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเมื่อนักเรียนมีปัญหา ทำให้บรรยากาศในห้องเรียนสนุกสนานการจัดการเรียนรู้บรรลุเป้าหมาย นักเรียนจึงเกิดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Bootchai, Buakert, and Angsuchot (2019) ที่พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการสอนแบบ OK5R ที่มีต่อความสามารถในการอ่านจับใจความสำคัญอยู่ในระดับมาก เพราะบทความที่นำมาให้ฝึกอ่านจับใจความสำคัญมีความน่าสนใจ ผู้เรียนได้อ่านเนื้อเรื่องที่ละเอียดอ่อน และอ่านซ้ำไปซ้ำมา ช่วยให้จับประเด็นสำคัญของเรื่องได้ดี การจดบันทึกเรื่องที่อ่านด้วยสำนวนภาษาของตัวเอง ได้บอกเล่าเรื่องที่อ่านให้เพื่อนฟัง และการทบทวนในสิ่งที่ตนเองบันทึก ช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ดียิ่งขึ้น และได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่ม ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทุกขั้นตอน ได้ฝึกฝน การทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อน ๆ และมีโอกาสได้นำเสนอผลงานของกลุ่มตนเอง จึงส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในผลงาน

สรุป

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญ โดยใช้วิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี เป็นการบูรณาการระหว่างวิธีการสอนกับเทคนิคการสอนที่สามารถพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำคัญของผู้เรียนได้สูงขึ้น อาจเนื่องด้วยวิธีการสอนนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนเรื่องที่อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในขั้นกิจกรรมกลุ่มที่มีการจดบันทึกใจความสำคัญ และในขั้นขั้นสรุปและประเมินผล ที่ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด ซึ่งทั้งสองขั้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการจดบันทึกจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องมากยิ่งขึ้น และการสะท้อนความคิดนี้จะช่วยให้ผู้เรียนจดจำข้อมูลที่อ่านไปได้ อย่างแม่นยำ ซึ่งในภาพรวมการสอนด้วยวิธีนี้ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะการอ่านได้เต็มตามศักยภาพ เพราะเป็นการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มซึ่งผู้เรียนที่อ่อนกว่าจะมีโอกาสได้เรียนรู้จากผู้เรียนที่เก่งกว่า และผู้เรียนที่เก่งกว่า

จะได้มีโอกาสได้ทบทวนตนเองโดยการสอนผู้เรียนที่อ่อนกว่า วิธีการนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านหนังสือได้อย่างรวดเร็ว เข้าใจเนื้อหาสาระของเรื่องที่อ่านได้อย่างถูกต้องจับประเด็นสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านได้อย่างครบถ้วนและตรงประเด็น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านที่สูงขึ้น เพราะผู้เรียนได้ลงมือฝึกฝนและปฏิบัติตัวตนเอง ถ้าคิดกล้าตัดสินใจด้วยตนเองโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำเท่านั้น นอกจากนี้ผู้เรียนยังสามารถนำทักษะการอ่านจับใจความสำคัญนี้ไปปรับใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแสวงหาความรู้ได้ในรายวิชาอื่น ๆ และพัฒนาต่อยอดทักษะนี้ เพื่อไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ที่พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้นครูที่สอนภาษาไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้

1.2 แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน โดยในแต่ละขั้นตอนมีวิธีการสอนแบบ โอ.เค.ไฟว์.อาร์ ดังนั้นครูที่นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด โดยการแบ่งกลุ่มนักเรียนจะต้องคละผู้เรียนคือ เก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ

1.3 ครูผู้สอนที่นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี ไปใช้ ควรเน้นขั้นตอนการจัดบันทึกและการสะท้อนคิด เพราะในขั้นนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาศักยภาพความสามารถในการอ่านวิเคราะห์ และการติดตามความคงทน ในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบโอ.เค.ไฟว์.อาร์ ร่วมกับเทคนิค ซี.ไอ.อาร์.ซี

2.2 ควรศึกษาและเลือกบทอ่านที่หลากหลายและทันเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น และความสนใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น

References

- Boonrit, P. (2018). *The Effects of Using the OK5R Reading Teaching Method Together with Patthalung Folk Tales on Reading Comprehension Ability of Prathom Suksa III Students at Tessaban Wat Nang Lat School in Phatthalung Province*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Bootchai, P., Buakert, W., & Angsuchot, S. (2019). The Effects of Using the OK5R Teaching Method on Reading Comprehension Ability and Satisfaction with the OK5R Teaching Method of Mathayom Suksa II Students at Saphan Lueak Wittayacom School in Chanthaburi Province. *STOU Education Journal*, 12(2), 133-143.
- Jaiwong, K. (2021). *Development of Thai Reading Comprehension Ability Using OK5R Method of Mathayom Suksa 3 Students, Sankamphaeng School*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.

- Lirachatasuwan, S. (2014). *Development of Thai Reading Comprehension Ability Using OK5R Method Mathayom Suksa 3 Students, Sankamphaeng School*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Meeasa, S. (2016). *A Development of Learning Activities by Using Cooperative Integrated Reading and Composition to Enhance Reading and Writing in Thai Ability for Grade 3 Students*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- Ministry of Education. (2008). *Basic Education Core Curriculum, 2008*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly Press of Thailand Co., Ltd.
- Office of the Secretariat of the Education Council. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Graphic Sweet Chili.
- Phanich, W. (2012). *Ways to Create Learning for Students in the 21st Century*. Bangkok: Sod Sri Saritwong Foundation.
- Srisa-ad, B. (2017). *Basic Research*. (10th ed.). Bangkok: Suviriyasan.
- Yaunyang, S. (2013). *Development of Reading and Writing Skills in Thai of Grade 5 Students Using CIRC Technique Learning Activities*. (Master's Thesis). Buriram Rajabhat University. Buriram.

การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
สำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก*

The Development of a Science Activity Package Using the Learning Center
Teaching Method Combined with and Engineering Design Process for
the 6th Year Elementary School Students, Na Khon Nayok
Primary Educational Service Area Office

¹เกษณี พิมพ์าลัย และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

¹Kessanee Pimpalai and Watcharapat Techawattanasiridamrong

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kunkessanee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม 2) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที

ผลวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ มีองค์ประกอบของชุดกิจกรรม 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) คู่มือผู้สอน หรือคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม (2) แผนการจัดการเรียนรู้ (3) คำอธิบาย คำชี้แจง หรือคำแนะนำในการใช้ (4) เนื้อหาสาระ, บัตรเนื้อหา (5) แบบฝึกหัด บัตรกิจกรรม หรือบัตรงาน (6) แบบทดสอบวัดประเมินการเรียนรู้ (7) สื่อวัสดุการเรียนรู้ และผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม พบว่าชุดกิจกรรมทุกชุดมีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพเท่ากับ 4.93 หมายความว่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ พบว่า 2.1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนเฉลี่ย 6.64 คะแนน 2.2) ผลการเปรียบเทียบทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ พบว่ามีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนเฉลี่ย 6.24 2.3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 4.41 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์; ศูนย์การเรียนรู้; กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม; ทักษะกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the components and explore the efficiency of a science activity package using the learning center teaching method with an engineering design process in order to promote engineering design skills for the 6th year elementary school students; and 2) to explore the results of using a science activity package using the learning center teaching method with an engineering design process in order to promote engineering design skills for the 6th year elementary school students of Wat Sunthonphittharam School. The study employed a quasi-experimental research method. The tools used were a science activity package using the learning center teaching method with an engineering design process, learning achievement test, and satisfaction survey. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and t-test.

From the study, the following results are found: 1) A science activity package consists of seven components, which are (1) teacher instructions or manual for using the activity package, (2) learning management plans, (3) explanation, clarification, or instructions for use, (4) content, (5) exercise, activity card or name tag, (6) learning evaluation form, and (7) learning media and materials. When examining the efficiency of activity package, the results show that each package has a mean score of 4.93, indicating the propriety at the highest level. 2) The results of using a science activity package are as follows: 2.1) The comparison of the pre-test and post-test of the learning achievement of students after using the learning center teaching method with an engineering design process reveals that the post-test is higher than the pre-test with a mean score of 6.64; 2.2) The comparison of the pre-test and post-test of students' engineering design skills after using a science activity package shows that the post-test is higher than the pre-test with a mean score of 6.24; and 3) Student satisfaction with the organization of learning activities has an overall mean value of 4.41, which is at a high level.

Keywords: Science Activity Package; Learning Center; Engineering Design Process; Engineering Design Skills

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มตามศักยภาพ มีพัฒนาการที่สมดุลทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้าง การพัฒนาความเจริญเติบโตทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ไร้พรมแดน การยกระดับคุณภาพการศึกษา มีส่วนสำคัญในการทำให้ประเทศมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 ที่ได้กำหนด แนวทางการจัดการศึกษาในมาตรา 22 กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (Ministry of Education, 2017) นอกจากนี้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ยังกล่าวว่า การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัย จึงเป็นพันธกิจสำคัญร่วมกันของรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในการกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษาการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้และการวัดและประเมินผลของผู้เรียน ในทุกระดับการศึกษา ทุกกลุ่มเป้าหมาย และทุกช่วงวัย เพื่อสร้าง และพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนจนถึง ชีตสูงสุด ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขร่วมกับผู้อื่นในสังคม (Office of the Education Council Secretariat, 2017) ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ในการคิดและทักษะชีวิต ในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากรายงานผลการประเมิน PISA 2015 ที่จัดโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) มีค่าเฉลี่ย OECD คะแนนวิทยาศาสตร์อยู่ที่ 493 คะแนน ประเทศไทยได้คะแนน 421 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD อยู่ 72 คะแนน และจากรายงานผลการประเมิน PISA 2018 ค่าเฉลี่ย OECDในวิชาวิทยาศาสตร์ อยู่ที่ 489 คะแนน ประเทศไทยมีคะแนนวิทยาศาสตร์อยู่ที่ 426 คะแนน ซึ่งมีผลการประเมินต่ำกว่า ค่าเฉลี่ย OECD อยู่ 69 คะแนน แต่เมื่อเปรียบเทียบผลการประเมินวิชาวิทยาศาสตร์ของไทยตั้งแต่ PISA 2015 ถึง PISA 2018 พบว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้น 5 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบทางสถิติจากผลการประเมินวิทยาศาสตร์ของประเทศไทย ในปีที่ผ่านมาพบว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลง สัดส่วนของนักเรียนไทย ที่มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์ในระดับ ต่าง ๆ มีข้อมูลบ่งชี้ว่า นักเรียนร้อยละ 44 เป็นนักเรียน ที่มีความสามารถทางวิทยาศาสตร์ไม่ถึงระดับ 2 ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์จะต้องให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมมีส่วนร่วม และใช้ความรู้ด้านกระบวนการ การออกแบบเชิงวิศวกรรมมาใช้ในกระบวนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก มีรายงานผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 ปรากฏว่า วิชา วิทยาศาสตร์ได้คะแนนเฉลี่ยลดลง เมื่อเทียบกับปีการศึกษา 2563 สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีปัญหา ด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายกได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา โดยต้องให้ ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดริเริ่มและสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรู้ มีทักษะ มีสมรรถนะตามหลักสูตร และคุณลักษณะ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีคุณธรรม มีสุขภาวะ ที่เหมาะสมตามวัย มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้เรียนที่มี ความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา ภาษา และอื่น ๆ ได้รับการพัฒนา อย่างเต็มตามศักยภาพ (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2020) การจัดการ ศึกษาควรมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความพร้อมสำหรับศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะด้านคุณลักษณะ และมีคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ เนื่องจากกิจกรรมวิทยาศาสตร์จะทำให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้กำหนดสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดข้อสงสัยต้องการค้นหาคำตอบ

เพื่อจะอธิบายปัญหานั้นตามขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ (Kochadej, 2019) ดังนั้นวิธีการใช้ชุดกิจกรรมจะช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ เนื่องจากชุดกิจกรรมนั้นจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหา ใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผล จนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีผลต่อกระบวนการ การออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียน สะท้อนให้เห็นปัญหา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านทักษะการทำงานร่วมกัน ซึ่งถือเป็นทักษะสำคัญ ในศตวรรษที่ 21) สอดคล้องกับผลวิจัยของ Aran (2018) การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยชุดกิจกรรม โดยภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดีมาก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Yoopensuk, Laiprasertphon, and Khamhongsa (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้บูรณาการแบบสหวิทยาการโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่ผ่านการจัดการเรียนรู้ บูรณาการสหวิทยาการที่ใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยผ่านกระบวนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกคิดแก้ปัญหาพร้อมกันโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวันได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำ การพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบ เชิงวิศวกรรม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้สูงขึ้น และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experiment research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ปีการศึกษา 2566 จำนวน 191 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก ปีการศึกษา 2566 จำนวน 24 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ แบบประเมินทักษะกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โดยใช้วิธีการเขียนบันทึกการเรียนรู้ ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม จำนวน 4 ชุด และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้ วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โดยการสร้างเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก รายละเอียดในการดำเนินการดังนี้

1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม จากเอกสาร ตำรา บทความ ทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

2) สร้างชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เป็นเนื้อหาเรื่องสิ่งมีชีวิต วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียน ในรูปแบบวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และการออกแบบเชิงวิศวกรรม แล้วฝึกสร้างสรรค์ผลงาน จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

ชุดกิจกรรม ชุดที่	เรื่อง	จำนวน(ชั่วโมง)
1	กระบวนการเกิดหิน	5
2	การใช้ประโยชน์จากหินแร่	5
3	ซากดึกดำบรรพ์	5
4	ธรณีพิบัติภัย	5
รวม		20

3) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม การหาค่าความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ นำผลการศึกษามาออกแบบและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม และนำแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการศึกษา เป็นนักวิชาการระดับอุดมศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 2) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการวัดและประเมินผล มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 3) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือเป็นนักวิชาการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูที่มีประสบการณ์ด้านวิชาภาษาไทย มีประสบการณ์ ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน โดยผลการประเมินความเหมาะสม

ตามองค์ประกอบของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

ชุดกิจกรรมที่	เรื่อง	ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม	แปลผล
1	กระบวนการเกิดหิน	4.85	เหมาะสมมากที่สุด
2	การใช้ประโยชน์จากหินแร่	4.91	เหมาะสมมากที่สุด
3	ซากดึกดำบรรพ์	4.94	เหมาะสมมากที่สุด
4	ธรณีพิบัติภัย	4.93	เหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด		4.91	เหมาะสมมากที่สุด

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

1) ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เมื่อสร้างเสร็จจึงนำมา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.50 สามารถนำข้อสอบไปใช้ได้จำนวน 60 ข้อ คัดให้เหลือ 30 ข้อ หาค่าความยากง่าย (Level of difficulty) มีค่าระหว่าง 0.20 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power) มีค่ามากกว่า 0.20 นำไปใช้ได้ และการหาค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.881

ระยะที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

1) ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเกี่ยวกับแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อสร้างเสร็จจึงนำมา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.50 สามารถนำไปใช้ได้ โดยการหาค่า IOC มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 สามารถใช้ได้ทุกข้อคำถามและความเหมาะสม มีค่าเท่ากับ 4.41 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองในห้องเรียนตามสภาพจริง กระบวนการทดลอง คือ การวิจัยกึ่งทดลอง โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง แล้ววัดความรู้ก่อนและหลังทดลอง แล้วบันทึกคะแนนก่อนและหลังทดลอง รวมทั้งบันทึกข้อมูลระหว่างทำการทดลองด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ได้แก่ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม 2) เปรียบเทียบทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียน หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์

โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert method)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาการสอน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง โดยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์มีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 คู่มือผู้สอน หรือคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม องค์ประกอบที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 คำอธิบาย คำชี้แจง หรือคำแนะนำในการใช้ องค์ประกอบที่ 4 เนื้อหาสาระ, บัตรเนื้อหาองค์ประกอบที่ 5 แบบฝึกหัด บัตรกิจกรรม หรือบัตรงาน องค์ประกอบที่ 6 แบบทดสอบวัดประเมินการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 7 สื่อวัสดุการเรียนรู้ ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สังเคราะห์ได้ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1.สำรวจปัญหารอบตัว 2.รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3.ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา 4.วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา 5.ทดสอบและปรับปรุง 6.นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาและชิ้นงาน เมื่อสังเคราะห์วิธีการสอนได้แล้วจึงนำไปบูรณาการลงในกิจกรรมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วนำชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านได้ประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ได้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์อยู่ที่ 4.93 อยู่ในระดับดีมากดังรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม จำนวน 4 ชุด

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยของแต่ละชุด				ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม	แปลผล
	1	2	3	4		
ด้านลักษณะรูปแบบของชุดกิจกรรม	5.00	5.00	5.00	5.00	5.00	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านองค์ประกอบของชุดกิจกรรม	4.93	4.93	4.83	4.97	4.92	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านเนื้อหาของชุดกิจกรรม	4.76	4.80	4.96	4.80	4.83	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.75	4.90	5.00	4.95	4.90	เหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด	4.86	4.91	4.95	4.93	4.92	เหมาะสมมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดสุนทรพิชิตาราม

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเฉลี่ย 6.64 คะแนน และมีค่าที่อยู่ที่ 18.00 ดังรายละเอียด ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

การทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test
ก่อนเรียน	25	30	9.64	2.46	10.66
หลังเรียน	25	30	16.28	4.15	18.00

2.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียน หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนมีทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเฉลี่ยอยู่ที่ 5.08 คะแนน รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียน หลังใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

ทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรม	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test
ก่อนเรียน	25	40	26.04	2.23	26.96
หลังเรียน	25	40	31.12	2.65	32.21

2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในภาพรวมได้เฉลี่ยที่ 4.41 ดังรายละเอียดดังตารางที่ 6

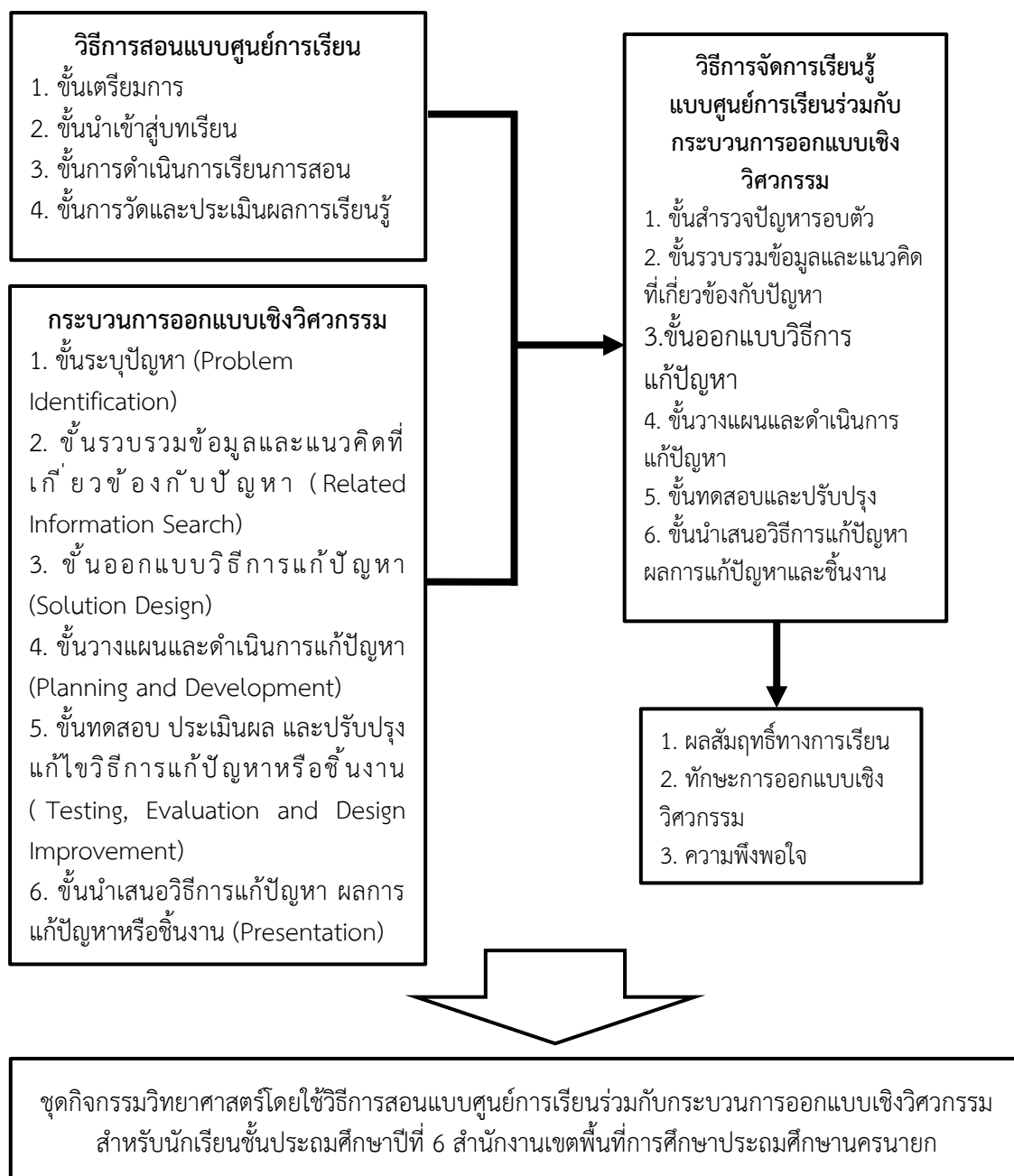
ตารางที่ 6 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.43	เหมาะสมมาก
ด้านบริบทบรรยากาศในชั้นเรียน	4.43	เหมาะสมมาก
ด้านครูผู้สอน	4.33	เหมาะสมมาก
ด้านเอกสารประกอบการสอน	4.48	เหมาะสมมาก
ด้านการวัดและประเมินผล	4.39	เหมาะสมมาก
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด	4.41	เหมาะสมมาก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ การบูรณาการจัดการเรียนรู้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นระบุปัญหา (Problem Identification) 2. ขั้นรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Related Information Search) 3. ขั้นออกแบบวิธีการแก้ปัญหา (Solution Design) 4. ขั้นวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา (Planning and Development)

5. ขั้นตอนทดสอบ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขวิธีการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Testing, Evaluation and Design Improvement) 6. ขั้นตอนนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาหรือชิ้นงาน (Presentation) ดังแสดงแผนภาพดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์มีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) คู่มือผู้สอน หรือคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) คำอธิบาย คำชี้แจงหรือคำแนะนำการใช้ 4) เนื้อหาสาระ, บัตรเนื้อหา 5) แบบฝึกหัด บัตรกิจกรรม หรือบัตรงาน 6) แบบทดสอบวัดประเมินการเรียนรู้ 7) สื่อวัสดุการเรียนรู้ ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้กับกระบวนการ

ออกแบบเชิงวิศวกรรม สังเคราะห์ได้ออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สำรวจปัญหารอบตัว 2) รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3) ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา 4) วางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา 5) ทดสอบและปรับปรุง 6.นำเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผลการแก้ปัญหาและชิ้นงานเมื่อสังเคราะห์วิธีการสอนได้แล้วจึงนำไปบูรณาการลงในกิจกรรมของชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น นักเรียนมีทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Yoopensuk, Laiprasertphon, and Khamhongsa (2021) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมเรียนรู้บูรณาการแบบสหวิทยาการโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่ผ่านการจัดการเรียนรู้บูรณาการสหวิทยาการที่ใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด และ Krueathong, and Leesuksam (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา เรื่องไฟฟ้า ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า นักเรียนมีทักษะกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมหลังเรียนมีค่าคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เมื่อนำชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้กับนักเรียนแล้วส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมากขึ้น และนักเรียนยังได้พัฒนาทักษะการออกแบบทางวิศวกรรมอีกด้วย นอกจากนี้เมื่อนักเรียนได้เรียนด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแล้วพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก โดยสอดคล้องกับ Khaemmanee (2021) ได้กล่าวถึงข้อดีและประโยชน์ของวิธีการสอน แบบศูนย์การเรียนรู้ไว้ดังนี้ 1. เป็นวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 2. เป็นวิธีการสอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 3. เป็นวิธีการสอนที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนรู้ทันทีที่เรียนจบ และ 4. เป็นวิธีการสอนที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย ๆ และ Thongchai (2017) (as cited in Tangam, 2019) อธิบายว่า กระบวนการออกแบบทางวิศวกรรมเป็นกระบวนการทำงานที่จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนรู้จักวางแผน การแก้ปัญหา สามารถเข้าใจถึงกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ ที่จะต้องมีการวางแผนการทำงานอย่างรอบคอบ มีการทดสอบ ปรับปรุงแก้ไข คิดค้นหาแนวทางที่หลากหลายเพื่อทดสอบวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด

สรุป

การบูรณาการวิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ได้ฝึกรวบรวมข้อมูล แล้ววิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นความรู้ที่ได้จากเรื่องที่ค้นหา มีการคิดค้นออกแบบสิ่งประดิษฐ์เพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้นนอกจากจะได้รับความรู้แล้วนักเรียนยังได้พัฒนาทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมอีกด้วย นอกจากนี้การเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ยังกระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ในรูปแบบกลุ่ม จึงช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทำงานร่วมกันเป็นทีม รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และได้ฝึกทักษะการนำเสนอผลงานที่กลุ่มของตนได้สร้างขึ้น เมื่อนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจึงทำให้นักเรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนรู้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1.1 ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมได้ และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมาก ดังนั้นครูที่สอนวิทยาศาสตร์สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนให้เหมาะสมกับของตนได้

1.2 วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เป็นวิธีการสอนที่น่าสนใจ ครูที่จะนำไปปรับใช้ควรศึกษาขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้สูงสุด

1.3 ครูผู้สอนต้องวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำการเรียนการสอน เพราะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมและอธิบายวิธีใช้หรือข้อควรระวังให้ชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์โดยใช้วิธีการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ร่วมกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมกับกลุ่มที่ไม่ได้ใช้

2.2 การพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงวิศวกรรมของนักเรียนต้องมีการสอนพื้นฐานการใช้เครื่องมือต่างๆให้นักเรียนก่อนถึงจะทำให้ในชั่วโมงเรียนใช้เวลาสร้างผลงานไม่นาน

2.3 ควรมีการยกตัวอย่างสถานการณ์ที่หลากหลายและทันสมัยสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อให้เกิดความน่าสนใจแก่นักเรียน

References

- Aran, Y. (2018). *Development of Learning Activity Sets Using the Technique of Thinking Alone-Thinking in Pairs-Thinking Together (Think-Pair-Share) to Promote Scientific Process Skills for Students Grade 6*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. (2017, April 6). *Royal Gazette*, Volume 134, Section 40 A.
- Khaemmanee, T. (2021). *Teaching Science, Knowledge for Organizing Effective Learning Processes, Efficiency*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Krueathong, S., & Leesuksam, N. (2020). Study of Design Process Skills, Engineering by Organizing Learning according to STEM Concepts Regarding Electricity for Students in Secondary School Year 3. *Educational Journalism and Human Development*, 4(1), 78-91.
- Ministry of Education. (2017). *National Education Plan 2017-2036*. Bangkok: Office of the Secretariat of the Education Council.
- Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office. (2020). *Basic Education Quality Development Plan Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office 2020-2022*. Nakhon Nayok: Policy and Planning Group Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office.

- National Institute of Educational Testing (Public organization). (2021). *National Test Results Report Basic (O-NET) Grade 6, Academic Year 2021*. Retrieved June 4, 2023, From <https://catalog.niets.or.th/group/examresult>
- National PISA Operations Center, Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2021). *PISA 2018 Assessment Results for Reading, Mathematics and Science*. Retrieved June 4, 2023, from <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-12/>
- Sirimongkol, M. (2022). Teachers at the Primary Level in the Science and Technology Subject Group. *Interview*. September, 26.
- Suttirat, C. (2021). *Learning Management for Change*. Nonthaburi: MDL Graphics.
- Tangam, S. (2019). Developing Creativity Using the Engineering Design Process to Creative Technology Subject of Students in Grade 2. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Tubthom, K. (2022). Teachers at the Primary Level in the Science and Technology Subject Group. *Interview*. September, 30.

การศึกษามาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีปกติใหม่ในประเทศไทย*

The Study of Measures for Managing and Preventing the Spread of COVID-19 to Promote New Normal Tourism in Thailand

สิริพร เขตเจนการ

Siriporn Khetjenkarn

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: skhetjenkarn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สำหรับจุดหมายปลายทางในประเทศไทย สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความกังวลต่อโรค และสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบิน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนที่ 1 แบบเจาะจงจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการบริการและผู้มีประสบการณ์ด้านการเดินทางโดยเครื่องบินและการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 3-5 ปี และในขั้นตอนที่ 2 แบบกึ่งอนันต์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์และอภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบในประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัยพบว่า มาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่นักท่องเที่ยวรับรู้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ การเพิ่มการรับรู้ในแง่ดีเกี่ยวกับมาตรการดังกล่าว อาจช่วยลดความวิตกกังวลในการเดินทางและกระตุ้นความปรารถนาและความตั้งใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้ จึงควรมีการส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรับรู้มาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของภาครัฐ มาตรการของสายการบินและสนามบิน และมาตรการการกระตุ้นและฟื้นฟูการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรเน้นสื่อสารและประชาสัมพันธ์โดยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด-19 รวมไปถึงการพัฒนามาตรฐานสุขอนามัยและสาธารณสุขปภคในสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มความมั่นใจในการเดินทางเพื่อดึงดูดและกระตุ้นการท่องเที่ยววิถีปกติใหม่ในประเทศไทย

คำสำคัญ: มาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19; การท่องเที่ยว; วิถีปกติใหม่; ประเทศไทย

*Received November 4, 2023; Revised November 19, 2023; Accepted November 23, 2023

Abstract

This research aimed to study the measures for managing and preventing the spread of COVID-19 in destinations in Thailand, for tourists who were highly concerned about the disease, and for tourists traveling by plane. The study employed qualitative research. Data were collected through in-depth interviews. The researcher selected the target group in step 1 through purposive sampling technique from key informants who were experts with experience in tourism and the service industry, as well as experience in air travel and tourism of at least 3-5 years. In step 2, the snowball sampling technique was used. Data analysis was done by analyzing the content obtained from the interviews and discussion of the facts discovered on essential points.

The research results found that tourists perceive safety as a critical factor in the measures for managing and preventing the spread of COVID-19. Increasing the positive perception of such actions may help reduce travel anxiety and stimulate travelers' desires and intentions. Therefore, there should be promotion and building confidence for tourists regarding their awareness of the government's measures to manage and prevent the spread of COVID-19 measures in airlines/ airports and measures to stimulate and revive tourism. In addition, communication and public relations should be emphasized by building confidence among tourists about the COVID-19 situation, including the development of hygiene standards and public utilities in tourist attractions.

Keywords: Measures for Managing and Preventing the Spread of COVID-19; Tourism; New Normal; Thailand

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลต่อรูปแบบการท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว ความวิตกกังวลและความกลัวเกี่ยวกับโควิด-19 ทำให้ระดับความตั้งใจที่จะเดินทางของนักท่องเที่ยว (Rasoolimanesh, Seyfi, Rastegar, and Hall, 2021) ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวโดยวัตถุประสงค์เพื่อทำงาน พักผ่อนหรือท่องเที่ยวในวันหยุดลดลงอย่างมาก (Magano, Vidal, Dinis, and Leite, 2021) เพื่อเป็นการกระตุ้นและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยว ภาครัฐบาลจึงได้มีนโยบายสนับสนุนภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยออกมาตรการในการสนับสนุนการท่องเที่ยววิถีปกติใหม่และเตรียมความพร้อมทางการท่องเที่ยวหลังยุคโควิด-19 โดยอนุญาตให้นักท่องเที่ยวจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่ำเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งในระยะแรกมีการกำหนดพื้นที่ท่องเที่ยวต้นแบบ เช่น ภูเก็ตแซนด์บ็อกซ์ (Phuket Sandbox) ตลอดจนมีมาตรการป้องกันการติดเชื้อและดูแลด้านสุขอนามัยให้นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่จุดหมายปลายทาง เช่น นักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะเดินทางท่องเที่ยวโดยเฉพาะทางเครื่องบินแบบไม่ต้องกักตัวต้องได้รับวัคซีน 2 เข็มและต้องเป็นประชาชนจากประเทศที่มีความเสี่ยงต่ำ เป็นต้น (TNN online, 2021) สำหรับภาคอุตสาหกรรมการบิน สำนักงานการบินพลเรือนได้ผ่อนคลายความเข้มงวดของมาตรการป้องกันการติดเชื้อลง โดยอนุญาตให้เครื่องบินพาณิชย์บรรทุกผู้โดยสารได้ตามความจุของเครื่องบิน (The Civil Aviation Authority of Thailand, 2021)

ถึงแม้ว่าภาคการท่องเที่ยวจะได้รับการสนับสนุนโดยภาครัฐบาลจากนโยบายและมาตรการดังกล่าว ความหวาดกลัวต่อการติดเชื้อโควิด-19 และความกังวลใจในสถานะสุขภาพของนักท่องเที่ยวยังคงมีอยู่ สิ่งนี้ส่งผลต่อการรับรู้ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวไม่ยอมเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ประเทศและเมืองที่เป็นจุดหมายปลายทาง การศึกษาของ Zheng, Luo, and Ritchie (2021) ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงและความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงจากการเดินทางที่นักท่องเที่ยวรับรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกลัวในการเดินทาง ซึ่งนำไปสู่แรงจูงใจในการลดทอนพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว แม้ว่าหลังจากสถานการณ์การระบาดของโรคจะอยู่ในสถานะที่เริ่มผ่อนคลายแล้วก็ตาม (Magano et al. 2021) ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบวิถีปกติใหม่ การเตรียมความพร้อมด้านการท่องเที่ยว ณ จุดหมายปลายทางและการปรับตัวทางด้านธุรกิจและบริการให้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของประเทศจุดหมายปลายทาง อีกทั้งยังเป็นการช่วยฟื้นฟูธุรกิจการบินและธุรกิจภาคอุตสาหกรรมบริการอื่น ๆ

งานวิจัยที่ผ่านมายังขาดการสำรวจการรับรู้ความเสี่ยงของนักท่องเที่ยวอย่าง เช่น การรับรู้ความเสี่ยงระหว่างเที่ยวบิน ตลอดจนยังไม่มีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเดินทาง และการเดินทางทางอากาศตั้งแต่เกิดโรคระบาด เนื่องจาก COVID-19 เป็นโรคระบาดที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ปัจจัยต่าง ๆ ที่ไม่ได้ถูกนำมาศึกษาก่อนหน้านี้ เช่น ความกลัวต่อโรคติดเชื้อ การห้ามเข้าประเทศ และข้อกำหนดในการแยกกักตัว ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความตั้งใจเดินทางท่องเที่ยว การกลับมาเที่ยวซ้ำ และการเดินทางทางอากาศในอนาคต (Song, and Choi, 2020) รวมทั้งความตั้งใจที่จะเดินทางทางอากาศ (Lamb et al. 2020) รวมไปถึงการศึกษาด้านปัจจัยเชิงลบ ได้แก่ ความวิตกกังวลในการเดินทาง ที่เกิดจากการรับรู้ความเสี่ยงต่อโรค เนื่องจากการศึกษาปัจจัยด้านการรับรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่คาดว่าจะส่งผลต่อความตั้งใจที่จะเดินทางของนักท่องเที่ยว (Luo, and Lam, 2020) โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบิน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาการรับรู้มาตรการความปลอดภัยในสุขภาพรวมทั้งมาตรการการจัดการในการลดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ที่อาจส่งผลกระทบต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมดังที่กล่าวมา ดังนั้น การศึกษามาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีความสำคัญ เนื่องจากจะช่วยสร้างประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการ และมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องยังสามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาปัจจัยที่มีอิทธิพลการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างตรงจุด ช่วยฟื้นฟูอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนสร้างการรับรู้ในเชิงบวกและความไว้วางใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวไปยังจุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรคโควิด-19 สำหรับจุดหมายปลายทาง สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความกังวลต่อโรคสูง และสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบินในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการการจัดการด้านสุขอนามัยและการป้องกันการติดเชื้อ ได้แก่ มาตรการของสถานที่ท่องเที่ยวจุดหมายปลายทาง มาตรการของท่าอากาศยาน การให้บริการของสายการบิน การกำกับดูแลด้านสุขอนามัยของจุดหมายปลายทาง มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อมาตรการของสถานที่ท่องเที่ยวจุดหมายปลายทาง มาตรการของท่าอากาศยาน มาตรการของสายการบิน การกำกับดูแลด้านสุขอนามัยของจุดหมายปลายทาง ที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะเดินทางของนักท่องเที่ยว หลังจากนั้นนำประเด็นที่ได้จากการศึกษาทบทวนเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่จังหวัดที่ภาครัฐบาลผลักดันให้เป็นจังหวัดนาร่องเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว ได้แก่ ภูเก็ต และกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การศึกษาครั้งนี้ใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 ขั้นตอน ในขั้นตอนที่ 1 เป็นการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวไม่น้อยกว่า 3-5 ปี ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและการบิน 2) นักเดินทาง เจ้าของเพจท่องเที่ยว 3) ผู้ประกอบการ Tour operation 4) อาจารย์สาขาการท่องเที่ยว และ 5) เจ้าหน้าที่ด้านนโยบายการท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ จากนั้นในขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยทำการเลือกตัวอย่างแบบก้อนหิมะหรือแบบอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (Snowball sampling) รวมทั้งสิ้น 12 คน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสม สนับสนุนโดยงานวิจัยของ Hennink and Kaiser (2022) ที่พบว่าจำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวในงานวิจัยโดยมากจะอยู่มีจำนวนตัวอย่างระหว่าง 9-17 คน รายละเอียดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

รหัส	อาชีพ	เพศ	อายุ	ประสบการณ์ทำงาน/ปี
A1	มัคคุเทศก์	ชาย	35	12
A2	มัคคุเทศก์	ชาย	48	15
A3	ผู้ประกอบการ tour operation	ชาย	37	15
A4	หัวหน้าทัวร์/ ผู้ประกอบการ tour operation	ชาย	55	23
A5	นักเดินทาง/ หัวหน้าทัวร์/ นักวิชาการ	ชาย	40	10
A6	นักวิชาการ	หญิง	49	25
A7	นักวิชาการ	ชาย	41	7
A8	นักวิชาการ	ชาย	41	11
A9	นักวิชาการ	ชาย	48	10
A10	บุคลากรในธุรกิจการบิน	ชาย	49	25
A11	เจ้าหน้าที่ด้านนโยบายการท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ	หญิง	38	7
A12	เจ้าหน้าที่ด้านนโยบายการท่องเที่ยวในหน่วยงานภาครัฐ	ชาย	40	8

หมายเหตุ: รหัส A1 แทนผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 1 และ A2 คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักคนที่ 2

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งได้มาจากการรวบรวม ผสมผสานและสังเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในคำถามต่อไปนี้ (1) ท่านคิดว่ามาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ของพื้นที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย (ได้แก่ สถานที่ท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร ขนส่งสาธารณะ) ในขณะนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวอย่างไร (2) ท่านคิดว่ามาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ของสนามบิน/สายการบิน (ในประเทศไทย) ในขณะนี้มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเครื่องบินอย่างไร (3) ท่านคิดว่า (ภาครัฐ) ควรทำอย่างไร ควรปรับปรุงมาตรการใด ที่จะสร้างความมั่นใจและทำให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น (4) ท่านคิดว่า (ภาครัฐ) ควรทำอย่างไร ที่จะลดความกลัวติดโรคและความกังวลในการเดินทางของนักท่องเที่ยว (สนามบิน/ เครื่องบิน/ พื้นที่ท่องเที่ยว) (5) ท่านคิดว่าการประชาสัมพันธ์ การแจ้งข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริมการด้านการท่องเที่ยว (เช่น ด้านมาตรการต่าง ๆ การแจ้งจำนวนผู้ป่วยในแต่ละพื้นที่) ในขณะนี้ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ท่านมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างไรบ้าง และ (6) ท่านคิดว่าสภาพการณ์ของการท่องเที่ยวในประเทศไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร ควรพัฒนาไปในรูปแบบใด เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในช่วง COVID-19

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอรับรองจริยธรรมในมนุษย์ก่อนเริ่มกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งโครงการวิจัย แบบสอบถามและเอกสารยินยอมของอาสาสมัครของโครงการวิจัย เลขที่โครงการ 014/2565 (ภายใต้ทุนสนับสนุนรหัสโครงการ DP_65_26) ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2565 เลขที่ใบรับรอง 024/2565 ผู้วิจัยแจ้งอาสาสมัครวิจัยให้ทราบถึงคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล วัตถุประสงค์วิจัย ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นไปโดยความสมัครใจและอาสาสมัครสามารถถอนตัวจากกระบวนการเก็บข้อมูลได้ตลอดเวลา หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักในช่วงเดือนมกราคม 2566 ถึง เดือนมีนาคม 2566 ด้วยวิธีการบันทึกเสียง MP4 และการจดบันทึกภาคสนาม (Field note)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องด้วยการถอดเทปคำต่อคำ ตรวจสอบความถูกต้องของการถอดเทปคำสัมภาษณ์โดยการฟังซ้ำ และรวบรวมบันทึกจากการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation check) เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำข้อมูลหลายแหล่งที่มาและมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากทุกมุมมองเหล่านั้น เพื่อหาความสอดคล้องหรือความแตกต่างของข้อมูลที่ได้มา เชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือและถูกต้องมากยิ่งขึ้นในการดำเนินงานวิจัย (Decrop, 1999) หลังจากนั้น นำข้อมูลจากการวิเคราะห์นำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทำการตรวจสอบประเด็นและการตีความหมาย ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะ มีการสอบถามเพิ่มเติมเพื่อสร้างความชัดเจนในประเด็นต่างๆ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการบันทึก เทปคำสัมภาษณ์ การถอดเทปคำต่อคำ การบันทึกย่อและการสังเกตภาคสนาม รายละเอียดการสัมภาษณ์ครั้งที่ วันที่ และข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละบุคคล การบันทึก การถอดรหัสจากการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การอ้างคำพูด (Quotation) โดยตรงในผลการวิจัย แล้วนำมาตีความ สังเคราะห์ และวิเคราะห์ด้วยหลักและเหตุผล

ขั้นตอนที่ 7 ผู้วิจัยทำการสร้างข้อสรุปและอภิปรายถึงข้อเท็จจริงที่ค้นพบตามสภาพการและประเด็นสำคัญเพื่อสร้างข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวในวิถีปกติใหม่ของประเทศไทย

ผลการวิจัย

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับจุดหมายปลายทาง ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น การให้ข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่สถานประกอบการ และพื้นที่ท่องเที่ยวมีให้ถูกต้องและชัดเจน แม้ว่ามาตรการป้องกันที่มีอยู่มีความเหมาะสมในการใช้กับ

สถานการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ยังคงต้องการมาตรการที่เข้มแข็งกว่าเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ข้อมูลและการวิเคราะห์เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินสถานการณ์และวางแผนการป้องกัน การมีศูนย์บัญชาการที่รวบรวมข้อมูลและประมวลผลเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินการ และสื่อสารเพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน และธุรกิจตระหนักถึงมาตรการและแนวทางป้องกันโรค และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ที่ผ่านมาสำหรับพื้นที่ท่องเที่ยวในประเทศไทย ก็ถือว่าสามารถจัดการได้ดีในระดับหนึ่ง แต่การจัดให้มีมาตรการของแต่ละพื้นที่ก็มีบริบทที่ต่างกันออกไป ฉะนั้น อาจจะต้องศึกษาให้ครบทุกด้านในแต่ละพื้นที่ สำหรับการวางมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อาจจะต้องมีศูนย์บัญชาการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประมวลผลที่ทันต่อสถานการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลทุกมิติอย่างครบถ้วน” (A11)

ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับมาตรการและสถานการณ์ในพื้นที่จุดหมายปลายทาง และการประชาสัมพันธ์ ณ จุดหมายปลายทางว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงที่มีโรคระบาดเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชน ควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวและเน้นข้อดีและข้อเสียของข้อมูลที่น่าเสนอเพื่อให้ประชาชนมีความรับรู้และเตรียมตัวให้พร้อมในการเดินทางในช่วงเวลาที่มีโรคระบาด โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเผยแพร่ข้อมูลจำนวนผู้ป่วยโควิด-19 เป็นดาบสองคม อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกังวลและไม่มั่นใจในการเดินทาง สิ่งสำคัญคือการเสนอข้อมูลให้ชัดเจนและโปร่งใสเกี่ยวกับความเสี่ยงและข้อควรระวังในการเดินทาง ควรพิจารณาให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานข้อมูลส่วนกลางที่ทันสมัยและสะดวกแก่การเข้าถึง โดยอาจประชาสัมพันธ์ในเที่ยวบินก่อนถึงจุดหมายปลายทางเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเดินทาง และยังคงมีโปรโมชั่นหรือส่วนลดสำหรับนักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพและความปลอดภัยในการเดินทาง นอกจากนี้ เพื่อลดความกังวลของนักท่องเที่ยว มาตรการป้องกันที่จำเป็นควรดำเนินการอย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจประกอบด้วยการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้หน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ การเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนโดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือสามารถช่วยลดความกังวลและความกลัวและสร้างความมั่นใจในการเดินทางได้ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวว่า

“...ในเบื้องต้น คิดว่า ภาครัฐได้พยายามที่จะประชาสัมพันธ์และมีแนวปฏิบัติในการป้องกันแล้ว เพียงแต่บางแห่งอาจไม่เคร่งครัด ทำให้นักท่องเที่ยวอาจเกิดความกังวล ประกอบกับ เป็นโรคอุบัติใหม่ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทำให้ยังไม่สามารถมีแนวทางป้องกันได้อย่างทันทั่วถึง จึงทำให้มีความวิตกกังวล รวมทั้งยังไม่มีแนวทางรักษาที่ชัดเจนในเบื้องต้น แต่เมื่อได้รับข้อมูลที่มากขึ้น มีวัคซีนหรือแนวทางป้องกันมากขึ้นก็สามารถคลี่คลายได้ ซึ่งภาครัฐควรนำเหตุการณ์ดังกล่าว มาถอดบทเรียนเพื่อจัดทำเป็นแผนบริหารความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต” (A12)

มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในพื้นที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ผ่านมามีความเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็น การตรวจวัดอุณหภูมิร่างกาย การสวมหน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่างทางสังคม การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อสถานที่สาธารณะ ซึ่งผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการเชื่อมั่นและไว้วางใจในมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวในปัจจุบันยังคงมีความกลัวและไม่กล้าไปใช้บริการในพื้นที่ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการควรเป็นตัวกลางโดยสนับสนุนมาตรการป้องกันของกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ การเข้าร่วมโครงการ SHA (Amazing Thailand Safety & Health Administration) ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“...เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถอยู่รอดท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาด ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นและไว้วางใจในมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ในสถานประกอบการหรือพื้นที่ของตนอย่างจริงจัง ผ่านทางมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ผ่านมาจะเห็นภาพของสถานประกอบการส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการ SHA (Amazing Thailand Safety & Health Administration) ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข ในการยกระดับมาตรการความสะอาดหรือความปลอดภัยด้านสุขอนามัย” (A6)

สำหรับการกระตุ้นการท่องเที่ยวในประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความเห็นว่า ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับผลกระทบจากโรคระบาดโควิด-19 แต่การใช้แคมเปญการท่องเที่ยว เช่น โครงการ Phuket Sandbox และการสนับสนุนทางการเงินสำหรับธุรกิจต่าง ๆ ช่วยกระตุ้นการท่องเที่ยวในช่วงโควิด-19 นอกจากนี้ การนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีและการให้ความมั่นใจในการเดินทางยังคงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและเพิ่มโอกาสให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย อีกทั้งยังควรสนับสนุนการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดี การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว การนำเสนอภาพประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวควรหันไปสู่ทิศทางการท่องเที่ยววิถีใหม่ เช่น ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ เชิงสุขภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรม รวมไปถึงพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดกับกลุ่มลูกค้าที่มีความอ่อนไหวต่อการแพร่ระบาดน้อยและกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง

“...ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ที่เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย (s-curve) นำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว/เส้นทางท่องเที่ยว ที่เน้นกลุ่ม FIT ตามเทรนด์การเดินทางในปัจจุบัน” (A7)

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความกังวลต่อโรคสูง นักท่องเที่ยวบางส่วนยังคงมีความกังวลต่อการติดโรคและเกิดความไม่สบายใจเมื่อพบว่าในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ปรับความเข้มงวดของมาตรการป้องกันลดลง ซึ่งรัฐบาลควรแสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในมาตรการที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง และอาจเสริมสร้างความเชื่อมั่นโดยการประกาศให้ความเป็นทางการว่ารัฐบาลกำลังดำเนินการให้ความสำคัญกับสุขภาพและความปลอดภัยในการท่องเที่ยว รัฐบาลควรมีมาตรการเพื่อลดความกังวลในการเดินทางของนักท่องเที่ยว รวมถึงการใช้มาตรการด้านสุขภาพและความปลอดภัยที่เข้มงวดที่สนามบิน เครื่องบิน และพื้นที่ท่องเที่ยว การให้ข้อมูลที่ชัดเจนและโปร่งใสเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของโรคในประเทศ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว การเปิดตัวแคมเปญเพื่อส่งเสริมการเดินทางที่ปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ รวมถึงการทำงานร่วมกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้สิ่งจูงใจแก่นักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตามมาตรการด้านสุขภาพและความปลอดภัยในขณะที่เพลิดเพลินกับการเดินทาง ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า

“...นักท่องเที่ยวบางส่วนที่ยังคงมีความอ่อนไหวและกลัวต่อการติดโรคอยู่ และเกิดความไม่สบายใจที่เห็นว่าพื้นที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง ได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดของมาตรการการป้องกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้นักท่องเที่ยว รู้สึกไม่ปลอดภัยในการใช้บริการหรือท่องเที่ยวในพื้นที่ท่องเที่ยว ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุความกลัวของนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าว อาจมาจากข่าวสารที่ได้รับที่เป็นภาพของความน่ากลัว ความร้ายแรงของโรค ตลอดจนภาพด้านลบต่าง ๆ ของโรคหรือสถานการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากสื่อ ดังนั้น เพื่อเป็นการขจัดความกลัวและสร้างความเชื่อมั่นให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความอ่อนไหวดังกล่าว ภาครัฐสร้างความเชื่อมั่นโดยการระบุถึงแนวทางในการป้องกันโรคที่แสดงให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพและความต่อเนื่อง” (A6)

มาตรการป้องกันที่จำเป็นควรดำเนินการอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความกังวลของนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้หน้ากากอนามัยในที่สาธารณะ การทำความสะอาดและฆ่าเชื้อ

โรคในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ การเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนโดยการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ สามารถช่วยลดความกังวลและความกลัวในการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้ การดำเนินการเหล่านี้อาจช่วยลดความกังวลและความกลัวในการเดินทางของนักท่องเที่ยวและสร้างความมั่นใจให้กับเกี่ยวกับความปลอดภัยในการเดินทางขณะที่เพลิดเพลินกับการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งผู้ให้ข้อมูลแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า

“...สร้างมาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยวที่ร้านอาหารหรือที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องไม่ใช่เป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการยื่นขอรับมาตรฐานความปลอดภัยอย่างเดียว แต่จะต้องมีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติหรือมาตรฐานที่ภาครัฐได้ออกมาอย่างเคร่งครัด แต่ที่ผ่านมาเห็นเพียงแค่การได้ป้ายมาติดหน้าร้านหรือหน้าสถานที่ แต่ไม่มีการเคร่งครัดในเรื่องของการคัดกรองคนเข้ามาในสถานที่หรือส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้ยังมีการแพร่ระบาดอยู่ดี” (A3)

“...ภาครัฐควรดำเนินมาตรการป้องกันอย่างต่อเนื่อง แต่อาจลดขั้นตอนที่มากเกินไปจนความจำเป็นออกเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มีความอ่อนไหวยังรู้ว่าภาครัฐหรือสถานประกอบการยังไม่ละเลย และดูแลสุขอนามัยให้นักท่องเที่ยวอยู่ แม้ในภาพใหญ่ ผู้คนเริ่มผ่อนคลาย และคลายความกังวลลงไปแล้ว แต่คนที่อ่อนไหวเป็นพิเศษ อาจจะต้องการให้มีมาตรการเหล่านี้อยู่ ทั้งหมดเป็นเรื่องของการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว” (A9)

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบินในประเทศไทย มาตรการป้องกันโรค โควิด-19 ที่สนามบินและสายการบินใช้ในระหว่างการเดินทางแพร่ระบาดของโรค มีความเป็นมาตรฐานสากล โดยสนามบินและสายการบินในประเทศไทยได้ดำเนินการให้มีมาตรการหลายอย่างเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโควิด-19 และมีมาตรการอย่างเคร่งครัด เช่น การบังคับให้สวมหน้ากากอนามัย การคัดกรองอุณหภูมิ การเว้นระยะห่างทางสังคม และการฆ่าเชื้อพื้นผิวเป็นประจำ การลดจำนวนผู้โดยสารในเที่ยวบินเพื่อให้มั่นใจว่ามีการเว้นระยะห่างทางสังคมในเที่ยวบิน มาตรการเหล่านี้มีความเหมาะสมและจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสารและพนักงาน อย่างไรก็ตาม ควรมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ความรุนแรงของการแพร่ระบาด การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการยืดหยุ่นในด้านการจองเที่ยวบินและช่วงเวลาการเดินทางคือสิ่งสำคัญในการส่งเสริมความมั่นใจและความสบายใจของผู้โดยสารในการเดินทางเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญในการทำมาตรการอย่างเคร่งครัดเพื่อความปลอดภัยของผู้โดยสาร และให้ความสำคัญในการติดตามสถานการณ์และปรับปรุงมาตรการตามสถานการณ์การแพร่ระบาดอยู่เสมอ ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ในการคัดกรองผู้โดยสารของสายการบินมีมาตรฐานและรูปแบบการปฏิบัติเหมือนกัน แต่หากผลกระทบที่เกิดกับผู้โดยสารที่ไม่สามารถเดินทางด้วย เช่น ติดเชื่อก่อนการเดินทาง หรือซื้อตั๋วเดินทางแล้วสายการบินหรือรัฐบาลประกาศหยุดการเดินทาง สามารถให้ผู้โดยสารเลื่อนวันเดินทางได้อย่างอิสระ โดยไม่มีข้อกำหนดเรื่องระยะเวลาจะเดินทาง ช่วงไหน ปีไหนก็ได้ เพราะผู้โดยสารได้ชำระเงินเต็มจำนวนไปแล้ว แต่ที่ผ่านมาให้ระยะเวลาเพียงแค่หนึ่งปี บางสายการบินเลื่อนเวลาให้เพิ่มอีกหนึ่งปีเป็นสองปี แต่ผู้โดยสารเองก็ไม่สามารถเดินทางได้เนื่องจากว่าไม่มีกำหนดเดินทางอย่างชัดเจนเพราะ ผู้โดยสารไม่มีระบุอันจำเป็นในการเดินทางจึงทำให้ตัวนั้นหมดอายุ” (A3)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาในครั้งนี้ค้นพบประเด็นสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการเดินทางและฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยวในวิถีปกติใหม่หลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อโควิด-19 ที่สามารถใช้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค

อุบัติใหม่ในอนาคตได้ ดังนี้ (1) มาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดที่เข้มงวดและครอบคลุมตามบริบทของแต่ละหน่วยงาน แต่สามารถปรับเปลี่ยนตามระดับความรุนแรงของโรคอย่างทันที่ (2) การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ฐานข้อมูลเบ็ดเสร็จที่เข้าถึงง่าย ชัดเจนและโปร่งใส (3) การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวใหม่ ๆ และกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ (4) แคมเปญกระตุ้นการท่องเที่ยวและการช่วยเหลือผู้ประกอบการ

จุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนสถานประกอบการ สามารถนำประเด็นที่ค้นพบจากผลการศึกษาดังกล่าวไปวางแผนในการป้องกันและตอบสนองต่อการแพร่ระบาดของโควิด-19 พร้อมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวใหม่ในวิถีปกติใหม่ที่ปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวในอนาคต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางทางอากาศ เช่น สายการบิน และผู้ประกอบการทำอากาศยาน จะสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริการและฟื้นฟูการดำเนินงานให้ตอบสนองกับความต้องการแก่ผู้ใช้บริการ โดยเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาด การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการยืดหยุ่นในด้านการจองเที่ยวบินและช่วงเวลาการเดินทาง หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ณ จุดหมายปลายทาง ตลอดจนท้องถิ่นได้ ดังนี้

1) การจัดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม สถานที่ท่องเที่ยวและธุรกิจที่เกี่ยวข้องควรจัดทำและปรับปรุงนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมตามความต้องการปัจจุบัน เช่น การใช้หน้ากากอนามัยและการตรวจวัดอุณหภูมิ รวมถึงการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการทำความสะอาดและฆ่าเชื้อที่ทุกพื้นที่ท่องเที่ยว

2) การสื่อสารถึงความสำคัญของมาตรการ การสร้างความเข้าใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้ในมาตรการความปลอดภัย เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรการและการจัดการในสถานประกอบการ

3) การปรับเปลี่ยนวิถีการท่องเที่ยว โดยการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ที่เป็นไปได้ตามสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น การเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพหรือการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ

4) การทำงานร่วมกัน การร่วมมือกันระหว่างธุรกิจที่เกี่ยวข้องและองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้มั่นใจว่ามีการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยที่เหมาะสมและถูกต้องทุกที่ท่องเที่ยว

5) การเตรียมความพร้อมในการปรับปรุงแผนและนโยบายต่างๆ เพื่อให้สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้อย่างทันที่

นอกจากนี้ นักวิจัยและนักวิชาการ ตลอดจนสถานศึกษาจะสามารถนำผลการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการศึกษาในครั้งนี้ มาสร้างบทเรียนหรือการสอนที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวในช่วงหลังโควิด-19 ตลอดจนร่วมมือกับภาคธุรกิจในการคิดค้นประเด็นในการฟื้นฟูการท่องเที่ยว โดยใช้ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้กลยุทธ์การตลาดใหม่ การปรับเปลี่ยนบริการ หรือการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวใหม่ที่ตอบโจทย์และสร้างความน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวในยุคใหม่หลังจากโรคระบาดได้

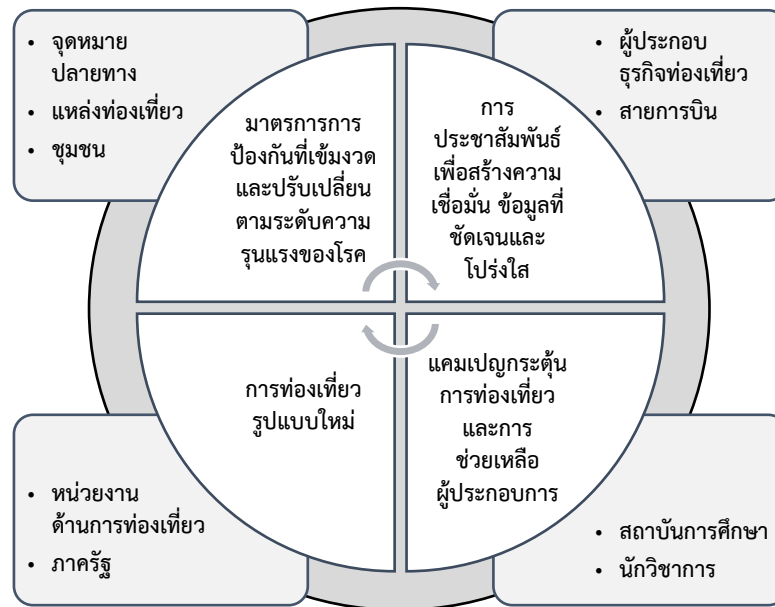

Figure 1: Stakeholders in the Issue of Revitalizing the Tourism Sector After the COVID-19 Pandemic

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับจุดหมายปลายทาง ควรส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับมาตรการป้องกัน โควิด-19 ได้แก่ การรณรงค์ให้ฉีดวัคซีนการสวมหน้ากากอนามัย การจำกัดปริมาณผู้เข้าใช้บริการในพื้นที่และการเว้นระยะห่าง (Department of Health, 2020) เป็นเรื่องสำคัญในการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดและส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจในการเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น

การสร้างเชื่อมั่นและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางมากขึ้นหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 จำเป็นต้องมีการปรับปรุงมาตรการป้องกันที่เข้ากันได้กับสถานการณ์ และการส่งเสริมแคมเปญการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กับนักท่องเที่ยว มาตรการและแคมเปญต่าง ๆ (Ministry of Tourism and Sports, 2020) ได้แก่ โครงการ Phuket Sandbox ที่ประสบความสำเร็จและทำให้ภาคการท่องเที่ยวสามารถดำเนินการระหว่างสภาวะการแพร่ระบาดของโรคได้ ผลการศึกษานับสนับสนุนแนวคิดของ Das, and Tiwari (2021) ที่ศึกษาความตั้งใจในการเดินทางของเที่ยวบินภายในประเทศและระหว่างประเทศในช่วงโควิด-19 แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ความรุนแรงของ โควิด-19 นั้น มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเดินทางสำหรับเที่ยวบินระหว่างประเทศเท่านั้น นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐการสนับสนุนด้านการเงินในธุรกิจท่องเที่ยว การส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวิถีชีวิตที่ช่วยเปิดโอกาสให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายใหม่ ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเสริมความมั่นใจในความปลอดภัยในการเดินทาง จะเป็นปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรหลีกเลี่ยงการเน้นสถานการณ์การแพร่ระบาด และเน้นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางในช่วงโควิด-19 และควรเพิ่มมาตรฐานสุขอนามัยและสาธารณสุขในสถานที่

ท่องเที่ยวเพื่อเสริมความมั่นใจในการเดินทางไปประเทศไทยในอนาคต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Coudounaris, and Sthapit (2017) ที่พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การเลือกจุดหมายปลายทางที่จะเยี่ยมชม การประเมิน การตัดสินใจและความตั้งใจในเชิงพฤติกรรมในอนาคต ดังนั้น การรับรู้คุณลักษณะและภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทางในเชิงบวกมีบทบาทสำคัญต่อความตั้งใจที่จะท่องเที่ยว

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีความกังวลต่อโรคสูง การลดความกังวลและสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ควรมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัยในสนามบินและพื้นที่ท่องเที่ยว รวมถึงสถานการณ์ปัจจุบันของโรคในประเทศ ร่วมกับธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อร่วมกันส่งเสริมนักท่องเที่ยวปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพและความปลอดภัยในการเดินทาง รัฐบาลควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทาง เพื่อลดความกังวลและความไม่สบายใจของนักท่องเที่ยว การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของโรคในประเทศ สามารถช่วยสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง และการดำเนินการร่วมกับผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพและความปลอดภัยในขณะเดินทาง ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ Luo, and Lam (2020) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของแหล่งข้อมูลซึ่งมีความสำคัญในกระบวนการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ควรเน้นข้อมูลชัดเจนและเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว การเน้นความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในสถานที่ท่องเที่ยว การนำเสนอข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ควรเป็นความจริงและเน้นข้อดีและข้อไม่ดี เพื่อเป็นการลดทอนประสบการณ์ในแง่ลบดังกล่าว สถานที่ท่องเที่ยว ธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ ณ จุดหมายปลายทางจึงจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ในการสื่อสาร โฆษณาและประชาสัมพันธ์ (Pimonsompong, 2011) ดังนั้น พัฒนากลยุทธ์ประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวที่ปฏิบัติตามมาตรการสุขภาพและความปลอดภัยในการเดินทาง

ปัจจัยด้านมาตรการการจัดการป้องกันโรค โควิด-19 สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบินในประเทศไทย มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในสนามบินและสายการบินในประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนมาตรการให้เหมาะสมตามสถานการณ์ (The Civil Aviation Authority of Thailand, 2021) การประชาสัมพันธ์และการสื่อสารมาตรการดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเงื่อนไขของการแยกกักตัวก่อนเข้าพื้นที่ท่องเที่ยวลดความเข้มงวดลง ความตั้งใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เดินทางโดยเครื่องบินจะเพิ่มมากขึ้น (Song, and Choi, 2020) สนามบินและสายการบินจึงควรส่งเสริมมาตรการที่เพิ่มความมั่นใจและความปลอดภัย และปรับปรุงมาตรการตามสถานการณ์การแพร่ระบาดอยู่เสมอเพื่อเป็นการเพิ่มความมั่นใจและกระตุ้นการเดินทางของนักท่องเที่ยว (Garaus, and Hudáková, 2022)

สรุป

มาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ควรมุ่งเน้นในด้านการสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวผ่านการปรับปรุงมาตรการป้องกันโควิด-19 และการสื่อสารที่ชัดเจนเพื่อลดความกังวลและเสริมความเชื่อมั่นในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยในยุคปัจจุบัน โดยการเน้นการประชาสัมพันธ์ที่เชื่อถือได้และการสนับสนุนโครงการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์ที่มั่นใจและปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงโควิด-19 ในแง่มุมของการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป มาตรการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยทั้งในการรักษาและการเตรียมพร้อมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ควรทำความเข้าใจว่าโรคโควิด-19 เป็นส่วนสำคัญของ

ชีวิตประจำวันและไม่ควรให้ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของผู้คนมากเกินไป นักท่องเที่ยวและประชาชนควรให้ความสำคัญกับมาตรการป้องกันโรคและควรสนับสนุนมาตรการ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการที่จุดหมายปลายทางหรือมาตรการการจัดการของสนามบิน สายการบิน ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การดำเนินมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมภาครัฐควรเพิ่มบทบาทด้านสาธารณสุขและการจัดการวิกฤติ ตลอดจนนโยบายและมาตรการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อการระบาดของโควิด-19 ควบคู่กับการควบคุมการระบาดและลดอัตราการติดเชื้อ (The Organization for Economic Co-operation and Development, 2020) สำหรับการฟื้นฟูภาคการท่องเที่ยว ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการนโยบายในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและศูนย์ดำเนินการต่อสภาวะการณ์ฉุกเฉินจำเป็นจะต้องประสานงานอย่างใกล้ชิด เพื่อดำเนินการฟื้นฟูสถานการณ์ โดยสร้างการรับรู้ในมาตรการรักษาความปลอดภัยทางสุขภาพและอนามัย และเพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางในช่วงระหว่างและหลังการระบาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความวิตกกังวลสูงที่ให้ความใส่ใจในด้านความปลอดภัยทางสุขภาพและอนามัยมาก การประชาสัมพันธ์ข้อมูลและมาตรการควรเป็นการมุ่งเน้นในด้านการป้องกันและเฝ้าระวังด้านสุขอนามัย และการลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ เพื่อลดความกังวลในการเดินทาง ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างฐานข้อมูลส่วนกลาง ซึ่งเป็นระบบที่เบ็ดเสร็จโดยรวมข้อมูลจากภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ปลายทางต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับปลายทางและมาตรการป้องกันโรคให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนควรเพิ่มความมั่นใจในมาตรการควบคุมสาธารณสุขและการจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพในช่วงและหลังวิกฤติ เมื่อนักท่องเที่ยวรู้สึกมั่นใจกับสถานการณ์ ณ จุดหมายปลายทาง ความปรารถนาและความตั้งใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยวจะเพิ่มมากขึ้น

1.2 แผนการสนับสนุนการท่องเที่ยว สนับสนุนให้มีโครงการกระตุ้นการท่องเที่ยวต้นแบบ ได้แก่ Phuket Tourism Sandbox ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากภาครัฐและเทศบาลท้องถิ่น สมาคมการท่องเที่ยวในพื้นที่และธุรกิจท้องถิ่น โครงการดังกล่าวได้เปิดตัวธุรกิจท่องเที่ยวและเสริมสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว (Huynh et al., 2022) และสามารถใช้เป็นต้นแบบในการกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวในภาวะวิกฤติได้

1.3 มาตรการด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยของบริการขนส่งทางอากาศยานที่เพิ่มความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวในการจัดการสนามบินและการจัดการทางการบิน ผู้จัดการสนามบินควรให้ความสำคัญในการปกป้องโรคติดเชื้อให้กับผู้โดยสารโดยการลดการสัมผัสและจุดที่สัมผัสของมนุษย์ เช่น เทคโนโลยีในการให้บริการด้วยตนเอง เทคโนโลยีการชำระเงินแบบไร้สัมผัส การเช็คอินและเช็คเอาท์ออนไลน์ สายการบินและสนามบินควรตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการโดยลดความกังวลในการติดเชื้อด้วยการควบคุมและทำความสะอาดพื้นที่บริการอย่างเคร่งครัด เช่น การใช้เทคโนโลยีการฆ่าเชื้อด้วยแสงอัลตราไวโอเลต เรียกร่องให้ผู้โดยสารและลูกเรือปฏิบัติตามข้อบังคับและมาตรการป้องกันโรคและใช้เทคโนโลยีที่ไม่ต้องสัมผัสเพื่อลดความเสี่ยงให้กับผู้เดินทางโดยสามารถลดความเสี่ยงของนักท่องเที่ยวต่อการติดเชื้อของโรคติดเชื้อทางอากาศ นอกจากนี้ ฝ่ายการตลาดของสายการบินและสนามบินควรส่งเสริมและให้บริการที่มีมาตรการในด้านสุขอนามัย ความปลอดภัย และเป็นที่ยึดถือต่อนักท่องเที่ยว กระบวนการและหลักฐานที่สร้างความ

มั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมความมั่นใจในเรื่องสุขอนามัยของนักท่องเที่ยวในการเดินทาง โดยเครื่องบิน ดังนั้น จากผลการศึกษาและมาตรการที่กล่าวมา เช่น การเสริมสร้างทัศนคติและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวต่อมาตรการป้องกันโรคและสถานการณ์ ณ จุดหมายปลายทาง และมาตรการป้องกันโรคของธุรกิจขนส่งทางอากาศ สามารถช่วยให้ภาคการท่องเที่ยวและการบริการขนส่งทางอากาศฟื้นฟูและกลับมาเติบโตหลังจากการระบาด ตลอดจนลดผลกระทบทางลบของสถานการณ์เดียวกันในอนาคตได้อย่างรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 การศึกษาความแตกต่างด้านการรับรู้มาตรการการจัดการและการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่สามารถเกิดขึ้นในอนาคต โดยศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับรู้ที่แตกต่างของนักท่องเที่ยวในด้านปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ ระดับรายได้ วัตถุประสงค์ในการเดินทาง รวมถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและกลุ่มอ้างอิงทางสังคม เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการรับรู้ระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.2 ควรมีการสำรวจและศึกษามาตรการการจัดการและผลกระทบของทัศนคติและความตั้งใจในการกระทำของนักท่องเที่ยวต่อความพร้อมในการเดินทางโดยรถไฟหรือรถบัส เนื่องจากว่ายานพาหนะประเภทอื่น ๆ ก็อาจได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด-19 ด้วยเช่นกัน

References

- Coudounaris, D. N., & Sthapit, E. (2017). Antecedents of Memorable Tourism Experience Related to Behavioral Intentions. *Psychology & Marketing*, 34(12), 1084-1093.
- Das, S. S., & Tiwari, A. K. (2021). Understanding International and Domestic Travel Intention of Indian Travellers During COVID-19 Using a Bayesian Approach. *Tourism Recreation Research*, 46(2), 228-244.
- Decrop, A. (1999). Triangulation in Qualitative Tourism Research. *Tourism Management*, 20(1), 157-161.
- Department of Health. (2020). *Public Health Guidelines to Prevent the Outbreak of Coronavirus 2019 (COVID-19) for Tourist Attractions or Tourist Attractions*. Retrieved October 20, 2021, from https://covid19.anamai.moph.go.th/web-upload/2xdccaaf3d7f6ae30ba6ae1459eaf3dd66/m_document/6736/35206/file_download/a81735cd1b0dbfcee45c050d4c3b642.pdf
- Garaus, M., & Hudáková, M. (2022). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Tourists' Air Travel Intentions: The Role of Perceived Health Risk and Trust in the Airline. *Journal of Air Transport Management*, 103, 1-8.
- Hennink, M., & Kaiser, B. N. (2022). Sample Sizes for Saturation in Qualitative Research: A Systematic Review of Empirical Tests. *Social Science & Medicine*, 292, 1-10.
- Huynh, D. V., Duong, L. H., Truong, T. T. K., & Nguyen, N. T. (2022). Destination Responses to COVID-19 Waves: Is "Green Zone" Initiative a Holy Grail for Tourism Recovery? *Sustainability*, 14(6), 1-18.
- Lamb, T. L. et al. (2020). Factors that Predict Passengers Willingness to Fly During and After the COVID-19 Pandemic. *Journal of Air Transport Management*, 89, 1-10.

- Luo, J. M., & Lam, C. F. (2020). Travel Anxiety, Risk Attitude and Travel Intentions Towards “Travel Bubble” Destinations in Hong Kong: Effect of the Fear of COVID-19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 2-11.
- Magano, J., Vidal, D. G., Dinis, M. A. P., & Leite, Â. (2021). Validation and Psychometric Properties of the Portuguese Version of the Coronavirus Anxiety Scale (CAS) and Fear of COVID-19 Scale (FCV-19S) and Associations with Travel, Tourism and Hospitality. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 1-12.
- Ministry of Tourism and Sports. (2020). *COVID-19 and Its Impact on Thai Tourism: Thailand's Tourism Situation in the First Quarter of 2020*. Tourism Economic Review. Retrieved October 20, 2021, from <https://www.mots.go.th/download/TourismEconomicReport/4-1TourismEconomicVol4.pdf>
- Pimonsompong, C. (2011). *Tourism Planning and Marketing Development*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Rasoolimanesh, S. M., Seyfi, S., Rastegar, R., & Hall, C. M. (2021). Destination Image During the COVID-19 Pandemic and Future Travel Behavior: The Moderating Role of Past Experience. *Journal of Destination Marketing & Management*, 21, 1-11.
- Song, K.-H., & Choi, S. (2020). A Study on the Behavioral Change of Passengers on Sustainable Air Transport After COVID-19. *Sustainability*, 12(21), 1-18.
- The Civil Aviation Authority of Thailand. (2021). *COVID-19 Quarantine Measures and Testing for Travelers Entering Thailand Will Commence on October 1, 2021*. Retrieved October 20, 2021, from <https://www.caat.or.th/th/archives/61153>
- The Organization for Economic Co-operation and Development. (2020). *Rebuilding Tourism for the Future: COVID-19 Policy Responses and Recovery*. Retrieved June 19, 2023, from https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=137_137392-qsvjt75vnh&title=Rebuilding-tourism-for-the-future-COVID-19-policy-response-and-recovery
- TNN Online. (2021). *Announcement! a list of 46 Countries Allowed to Enter Thailand without Quarantine under Specific Conditions Has Been Released*. Retrieved October 20, 2021, from <https://www.tnnthailand.com/news/COVID19/94395/>

**การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับ
กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก***

**The Development of the Activity Package Using Project-Based Learning
Management Combined with a 5-STEP Learning Process to Promote the
Problem-Solving Skills of Primary School Students under Nakhon Nayok
Primary Educational Service Area Office**

¹อนุพงษ์ สุขสมจิต และ วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง

¹Anupong Soksomjit and Watcharapat Techawattanasiridamrong

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thefatman1612@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก 2) เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรม โดยใช้รูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านวังไทร (วังไทรวิทยาคม) รวม 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ 2) ชุดกิจกรรม และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) ชื่อชุดกิจกรรม 1.2) คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 1.3) จุดประสงค์ของชุดกิจกรรม 1.4) วัสดุในการจัดกิจกรรม 1.5) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 1.6) แบบทดสอบวัดความก้าวหน้า และชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 76.38/76.17 2) ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า 2.1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรม พบว่ามีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เฉลี่ย 11.15 คะแนน และ 2.2) ผลการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรม พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหามีค่าเฉลี่ยรวม 4 ชุดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 76.3 ซึ่งอยู่ในระดับดีมาก 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรม โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 4.31 อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม; โครงงานเป็นฐาน; กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน; ความสามารถในการแก้ปัญหา

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to develop and explore the efficiency of the activity package using project-based learning management combined with a 5-STEP learning process to promote the problem-solving skills of primary school students under Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office; and 2) to explore the results of using the activity package. The study employed a quasi-experimental research method. The sample group consisted of 20 students in the 4th year primary school of Ban Wang Sai Community School (Wang Sai Witthayakhom). The research tools were 1) achievement test; 2) activity package; and 3) satisfaction survey. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation.

From the study, the following results are found: 1) The activity package by using project-based learning management combined with a 5-STEP learning process consists of five steps and six components, which are 1.1) activity package title, 1.2) instructions for the use of activity package, 1.3) objectives of activity package, 1.4) materials used in organizing activities, 1.5) learning activities, and 1.6) progress test. The activity package developed by the research has an efficiency E1/E2 equal to 76.38/ 76.17; 2) The results of using the activity package reveal that 2.1) the comparison of the pre-test and post-test of students' learning achievement after using the activity package shows that the post-test is higher than the pre-test with a score of 11.15, and 2.2) the result of the students' problem-solving skills after using the activity package show that students have problem-solving skills in all four activities, with a mean of 76.3%, which is at a high level; and 3) Student satisfaction with the activity package is overall at 4.31, which is at a high level.

Keywords: Activity Package; Project-Based; 5-STEP Learning Process; Problem-Solving Skills

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จะมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งความรู้ ทักษะการเรียนรู้การคิด และมีทักษะชีวิตโดยจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ที่กว้างและลึกในหลากหลายเรื่อง รวมทั้งมีทักษะในการจำแนก แยกแยะข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบคิดที่ดี มีการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติและ มาตรา 258 ด้านการศึกษา ให้สามารถดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อให้ได้พัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ ควรมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนในฐานะพลเมืองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยเน้นการเรียนรู้

เพื่อบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการรังสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ และการเรียนรู้เพื่อการนำไปปฏิบัติ มุ่งสร้างการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ พึ่งพาตนเองได้ และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข นอกจากนี้ National Education Plan 2017 – 2036 (2017) กล่าวว่า การผลิตกำลังคนที่ตรงกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ พัฒนาหลักสูตรการศึกษาในระดับต่าง ๆ ที่สามารถสร้างเสริมทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์และทักษะดิจิทัล และสอดคล้องเชื่อมโยงกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติและมาตรฐานอาชีพ/วิชาชีพ ดังนั้นการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในปัจจุบันจึงมีความสำคัญในการพัฒนาประชากรให้พร้อมเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ประชากรคิดเป็น สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (2020) ผลการประเมิน PISA ค.ศ. 2018 ที่จัดโดยองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การอ่าน, คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ พบว่า ผลการประเมินทางด้านวิทยาศาสตร์ของไทย มีคะแนน 426 คะแนน เปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD 489 คะแนน ซึ่งได้น้อยกว่า 63 คะแนน จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่านักเรียนไทยได้คะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าประเทศที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน(O-NET) ระดับประเทศ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 วิชาวิทยาศาสตร์ ได้คะแนนเฉลี่ย 38.78 และปีการศึกษา 2564 ได้คะแนน 34.31 เปรียบเทียบแล้วได้คะแนนลดลง 4.47 คิดเป็น ร้อยละ 11.53 (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2021) จากการเปรียบเทียบจะพบว่า นักเรียนไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิด ที่ลดลงเมื่อเทียบกับปีการศึกษา 2563 จากผลการประเมิน PISA ค.ศ. 2018 สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนยังต่ำอยู่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ได้จัดทำรายงานผลการทดสอบ ทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 วิชาวิทยาศาสตร์ได้คะแนนเฉลี่ย 33.68 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับของปีการศึกษา 2563 วิชาวิทยาศาสตร์ได้คะแนนเฉลี่ย 37.64 คะแนน จะเห็นได้ว่ามีคะแนนเฉลี่ยลดลง 3.96 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 10.52 จึงได้ดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการศึกษา ดังนี้ 1) การจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 2) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (Nakhon Nayok Primary Educational Service Area Office, 2017) สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานดังที่ Kaemmanee (2011) กล่าวว่า การให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกโครงงานที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่ตนสนใจ วางแผนร่วมกัน ศึกษาหาความรู้ เรื่องที่จำเป็น และลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือ สิ่งประดิษฐ์ แล้วจึงนำมาเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณะ แล้วนำประสบการณ์มาอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสรุปการเรียนรู้ ที่ได้ นอกจากนี้ Art-in (2020) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิด เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือศึกษา

ค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แล้วนำความรู้ที่ได้ มาใช้แก้ปัญหา หรือ สร้างสรรค์ชิ้นงาน

จากการสอบถามครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนชุมชนบ้านวังไทร(วังไทรวิทยาคม) จำนวน 2 ท่าน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบปัญหาด้านการสอนดังนี้ 1) ด้านความรู้ นักเรียนไม่เข้าใจไม่สามารถบรรยายสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้ ไม่ตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิตสัตว์ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ 2) ด้านทักษะ ผู้เรียนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและนำความรู้ไปแก้ปัญหาที่เจอไม่ได้ และ 3) ด้านคุณลักษณะ ผู้เรียนไม่ชอบเรียนเนื่องจากมีเนื้อหาที่เยอะ ไม่ชอบการอ่านและจดบันทึก (Wipaporn, 2021) นอกจากนี้สายฝน แจ่มใสศรี ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ข้อเสนอแนะว่า 1) ด้านความรู้ ผู้เรียนยังไม่เข้าใจเนื้อหา เรื่องร่างกายของเรา และเรื่องไฟฟ้า ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง และจำเนื้อหาที่เรียนไปแล้วไม่ได้ จึงทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ยังต่ำอยู่ 2) ด้านทักษะ ผู้เรียนนำความรู้ไปแก้ปัญหา และนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันไม่ได้ และขาดทักษะในการทำการทดลอง การสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านคุณลักษณะผู้เรียนไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียน ไม่สนใจเรียน นักเรียนไม่มีความสุขในการเรียน (Saifon, 2021) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ritsriboon (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการรู้สิ่งแวดล้อมและทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน เพราะพบปัญหาเรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่เกิดขึ้นบ่อย และสร้างความเสียหายได้รุนแรง จึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยได้นำกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โครงงานเป็นฐาน ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพราะผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและความสามารถในการแก้ปัญหา, ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนอยู่ในระดับมากเพราะครูใช้เทคนิคในการตั้งคำถาม กระตุ้นผู้เรียนให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง นอกจากนี้ Sukkasem, Panprueksa, and Chauvatcharin (2019) ยังได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่องวิวัฒนาการที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพราะนักเรียนมีปัญหาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ยังต่ำอยู่ จึงต้องคิดว่าวิธีการสอนรูปแบบใหม่มา โดยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการนำเครื่องมือไปใช้ พบว่า นักเรียน มีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียน เพราะการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ในกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้น สามารถช่วยพัฒนาความคิดระดับสูง ในการตอบคำถาม แก้ปัญหา เสนอทางออกของปัญหา อีกทั้งคำถามยังกำหนดวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนในปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องของทักษะการคิดแก้ปัญหา ซึ่งส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนต่ำลงไปด้วย ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันต้องมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาด้วย ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สามารถพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก เพื่อใช้แก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้ปัญหา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

2. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน หลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยผลการพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experiment research) มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษา บ้านนา บ้านพร้าว ศรีกะอาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก ปีการศึกษา 2566 จำนวน 346 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนบ้านวังไทร (วังไทรวิทยาคม) ตำบลบ้านนา อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก ปีการศึกษา 2566 จำนวน 21 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง สิ่งมีชีวิต จำนวน 30 ข้อ ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน และแบบสอบถามความพึงพอใจหลังใช้ชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการสร้างเครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรม การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน จากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์เพื่อพัฒนาเป็นชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

2) สร้างชุดกิจกรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เป็นเนื้อหาเรื่องสิ่งมีชีวิต วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยเน้นส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ในรูปแบบของการทำโครงงาน แล้วเชื่อมโยงประโยชน์กับสู่สังคม จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

ชุดกิจกรรมชุดที่	เรื่อง	จำนวน(ชั่วโมง)
1	การจัดกลุ่มสิ่งมีชีวิต	2
2	ความหลากหลายของสัตว์	4
3	ความหลากหลายของพืช	4
4	ส่วนประกอบของพืช	10
รวม		20

3) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนการหาความเหมาะสมของแบบฝึกทักษะ นำผลการศึกษามาออกแบบและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม และนำแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน จากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการศึกษา เป็นนักวิชาการระดับอุดมศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 2) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก ด้านการวัดและประเมินผล มีประสบการณ์ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 ท่าน 3) ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือเป็นนักวิชาการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูที่มีประสบการณ์ด้านวิชาภาษาไทย มีประสบการณ์ ในการทำงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ท่าน

ระยะที่ 2 การทดลองใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

1) ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อสร้างเสร็จจึงนำมา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.50 สามารถนำข้อสอบไปใช้ได้ จำนวน 50 ข้อ คัดให้เหลือ 30 ข้อ หาค่าความยากง่าย (Level of difficulty) กับค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power)

ระยะที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก

1) ศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง เกี่ยวกับแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือในการวิจัย ในระยะนี้ คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อสร้างเสร็จจึงนำมา ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่า IOC มีค่ามากกว่า 0.50 สามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองในห้องเรียนตามสภาพจริง กระบวนการทดลอง คือ การวิจัยกึ่งทดลอง โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง แล้ววัดความรู้ก่อนและหลังทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียด ได้แก่ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหา ก่อนเรียนและหลังเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของข้อมูลตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert method) (Srisard, 2017)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก จำนวน 4 ชุด ใช้เวลาการสอน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง โดยชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อชุดกิจกรรม 2) คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 3) จุดประสงค์ของชุดกิจกรรม 4) วัสดุในการจัดกิจกรรม 5) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 6) แบบทดสอบวัดความก้าวหน้า ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน และ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มาบูรณาการเป็นชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มาเป็นสื่อวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเลือกสิ่งที่สนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลและนำเสนอผลงาน และขั้นที่ 5 ขั้นตอบแทนสังคม และชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีผลรวมความเหมาะสมเฉลี่ย 4.92 อยู่ในระดับดีมาก ดังรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน จำนวน 4 ชุด

ข้อที่	ระดับความเหมาะสม ของชุดกิจกรรมแต่ละชุด				ค่าเฉลี่ย	เกณฑ์การประเมิน
	1	2	3	4		
1. ด้านลักษณะรูปลักษณ์ของชุดกิจกรรม						
1.1	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
1.2	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
1.3	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
1.4	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
2. ด้านองค์ประกอบของชุดกิจกรรม						
2.1	5.00	4.80	4.60	4.80	4.8	มากที่สุด
2.2	5.00	4.80	5.00	5.00	4.95	มากที่สุด
2.3	5.00	4.80	5.00	4.80	4.9	มากที่สุด
2.4	5.00	4.80	5.00	5.00	4.95	มากที่สุด
2.5	5.00	4.80	5.00	5.00	4.95	มากที่สุด
2.6	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
3. ด้านเนื้อหาของชุดกิจกรรม						
3.1	5.00	5.00	5.00	5.00	5	มากที่สุด
3.2	5.00	5.00	5.00	4.80	4.95	มากที่สุด
3.3	5.00	5.00	4.40	4.60	4.75	มากที่สุด
3.4	4.80	5.00	4.60	4.60	4.75	มากที่สุด
3.5	5.00	4.80	5.00	4.80	4.9	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผล						
4.1	5.00	5.00	5.00	4.80	4.95	มากที่สุด
4.2	4.80	5.00	5.00	4.80	4.9	มากที่สุด
4.3	4.80	5.00	4.60	4.60	4.75	มากที่สุด
4.4	5.00	5.00	5.00	4.80	4.95	มากที่สุด
รวม	4.97	4.94	4.91	4.86	4.92	มากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ หลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า การทำการทดสอบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย 8.4 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.6 มีค่า t เท่ากับ 9.65 และการทดสอบผลสัมฤทธิ์ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 19.55 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.91 และมีความก้าวหน้าเฉลี่ยอยู่ที่ 11.15 คะแนน มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.84 รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบแบบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

การทดสอบ	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	t-test
ก่อนเรียน	20	30	8.40	2.6	9.61
หลังเรียน	20	30	19.55	3.91	21.38

2.2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน หลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาลงหลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สูงขึ้นมากกว่าก่อนเรียน มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน

ความสามารถใน การแก้ปัญหา	จำนวน นักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	t-test
ก่อนเรียน	20	40	23.82	3.51	25.49
หลังเรียน	20	40	31.80	3.20	33.30

2.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.31 อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านลักษณะรูปลักษณ์ของชุดกิจกรรม รองลงมาคือ ด้านองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ด้านเนื้อหาของชุดกิจกรรม และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ขั้นที่ 1 ขั้นเลือกสิ่งที่สนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลและนำเสนอผลงาน และขั้นที่ 5 ขั้นตอบแทนสังคม ดังแสดงแผนภาพดังนี้

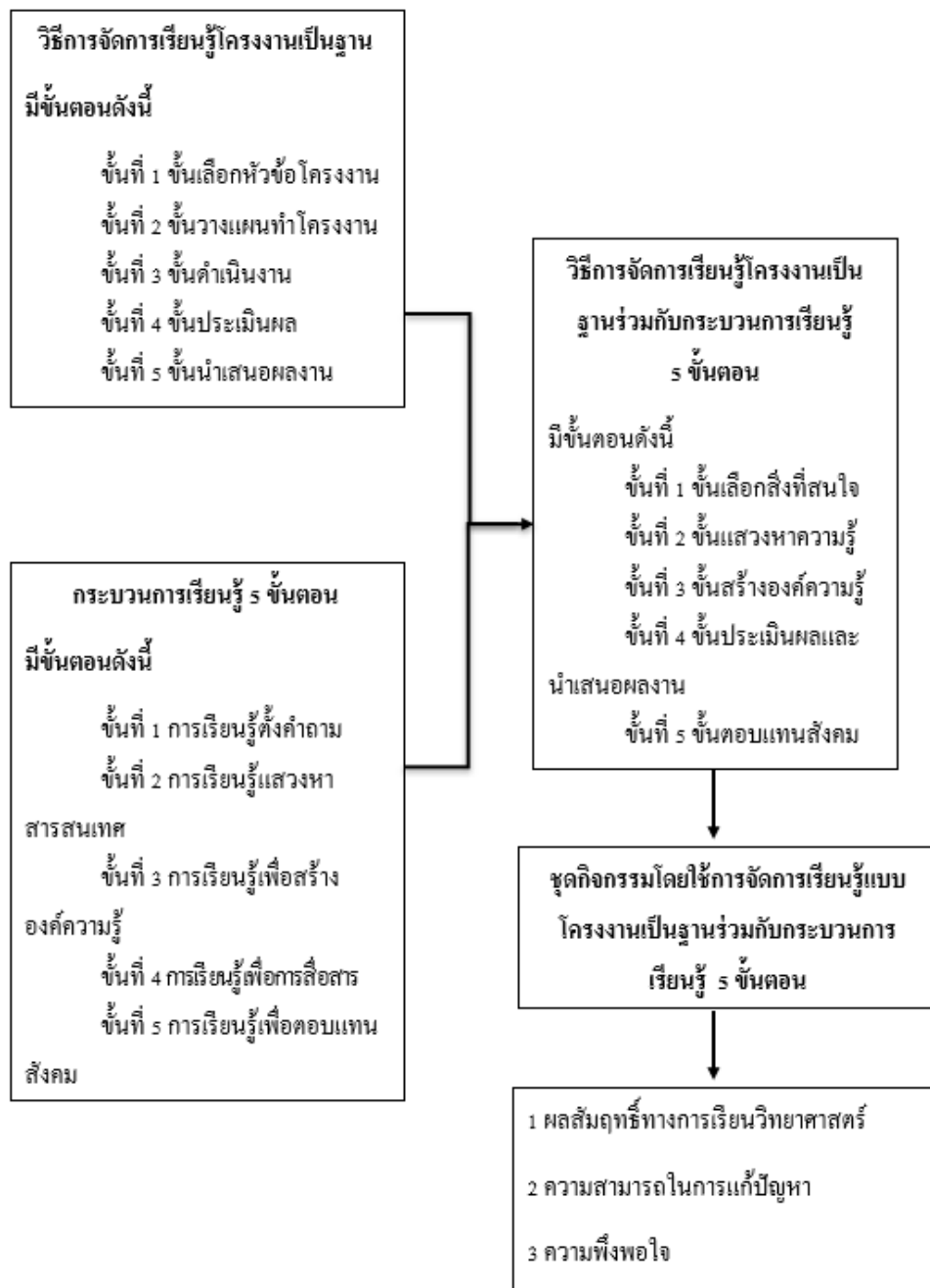

Figure 1: Activity Package Using a Project-Based Learning Management Combined with a 5 STEPs Learning

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อชุดกิจกรรม 2) คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม 3) จุดประสงค์ของชุดกิจกรรม 4) วัสดุในการจัดกิจกรรม 5) กิจกรรม

การเรียนรู้ และ 6) แบบทดสอบวัดความก้าวหน้า ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน และกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มาบูรณาการเป็นชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มาเป็นสื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเลือกสิ่งที่สนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างองค์ความรู้ ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผลและนำเสนอผลงาน และขั้นที่ 5 ขั้นตอบแทนสังคม โดยชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาสูงขึ้น สอดคล้องกับ Sukkasem, Panprueksa, and Chauvatcharin (2019) ยังได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่อง วิวัฒนาการ ที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังจากการนำเครื่องมือไปใช้พบว่า นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียน เพราะการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ในกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นสามารถช่วยพัฒนาความคิดระดับสูง ในการตอบคำถาม แก้ปัญหา เสนอทางออกของปัญหา อีกทั้งคำถามยังกำหนด วิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้นอีกด้วย และ Ritsriboon (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการรู้สิ่งแวดล้อมและทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน หลังการใช้ พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เพราะผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและความสามารถในการแก้ปัญหา, ทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนอยู่ในระดับมากเพราะครูใช้เทคนิคในการตั้งคำถาม กระตุ้นผู้เรียนให้ค้นคว้าอยู่เสมอ ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน รวมทั้งมีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังใช้ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สูงขึ้นมากกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Suthirat (2015) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมเป็นกระบวนการสอนแบบโปรแกรม โดยอาศัยสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยนั้นมาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ Kaemmanee (2011) ได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานไว้ว่า การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงการที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่ตนสนใจ วางแผนการทำโครงการร่วมกัน ศึกษาหาข้อมูลที่จำเป็น และปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้ Jitachayavanich, and Kongjaroen (2020) กล่าวถึง วิธีการสอนแบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนไว้ดังนี้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนรู้จักสร้างความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งประยุกต์ใช้ความรู้สร้างสรรค์ผลงานหรือภาระงานเพื่อตอบสนองสังคม และนักเรียนมีความพึงพอใจด้วยชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ที่ 4.31 อยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก เป็นการบูรณาการรูปแบบการสอนโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อสร้างชุดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนา ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถ

ในการแก้ปัญหา ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการตามความคิดเห็นในการทำกิจกรรม ได้ลองแก้ปัญหาที่พบในระหว่างเรียน ฝึกการนำเสนอผลงาน ผ่านกิจกรรมการทำโครงงาน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม รวมทั้งได้นำความรู้ ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของนักเรียน กิจกรรมในรูปแบบโครงงานเน้นผู้เรียนสร้างความรู้ ใช้ความรู้ ผลิตผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาในรายวิชาอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความสามารถในการแก้ปัญหา และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมนี้ ดังนั้นครูผู้สอนวิทยาศาสตร์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของตนได้

1.2 ชุดชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนั้นครูที่นำไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ อย่างละเอียด ในการแบ่งกลุ่มนักเรียนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนด้วย และชุดกิจกรรมนี้มีอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรมหลายชิ้นครูต้องมีการจัดเตรียมล่วงหน้า เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้

1.3 ครูผู้สอนต้องทำตัวเป็นผู้แนะแนวคอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ ไม่ควรแนะนำมากเกินไป เพราะนักเรียนจะไม่ได้ฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องของความคงทนของความรู้หลังได้รับการใช้ชุดชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ในการจัดการเรียนรู้

2.2 ควรมีการเปรียบเทียบผลการใช้ชุดชุดกิจกรรมโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานร่วมกับ กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนระหว่างกลุ่มที่ใช้ชุดกิจกรรมกับกลุ่มที่จัดการเรียนการสอนปกติ

References

- Art-in, S. (2020). *Science and Art of 21st Century Learning Management*. (3rd ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Printing House.
- Constitution of the Kingdom of Thailand 2017. (2017, April 6). *Royal Gazette*, Volume 134, Section 40 A.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2021). *PISA 2018 Results: Reading, Mathematics, and Science*. Bangkok: Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology.
- Jitachayavanich, K., & Kongjaroen, K. P. (2020). *21st Century Learning Management Methods*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kaemmanee, T. (2011). *Teaching Science: Knowledge for Effective Learning Process Management*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- National Education Plan 2017-2036. (2017). Bangkok: Office of the Secretariat of the Education Council.

- National Institute of Educational Testing (Public Organization). (2021). *National Test Results Report Basic (O-NET) Grade 6, Academic Year 2021*. Retrieved June 3, 2023, From <https://catalog.niets.or.th/group/examresult>
- Ritsriboon, J. (2021). Development of Environmental Literacy and 21st Century Skills for Grade 8 Students Who Learned by Project-Based Learning. *Journal of Teacher Professional Development*, 2(1), 37-46.
- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary Research*. (10th Ed.). Bangkok: Suwiriyan.
- Sukkasem, T., Panprueksa, K., & Chauvatcharin, N. (2019). The Effects of 5 Steps Learning Process (5 Steps) and Analytical Questions in Evolution on Scientific Analytical Thinking and Achievement of Tenth Grade Students. *CMU Journal of Education*, 3(2), 24-36.
- Suthirat, Ch. (2015). *80 Innovations in Learner-Centered Education Management*. (6th ed.). Nonthaburi: P. Balance Design and Printing.

**การพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี
ของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบ
ของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล***

**Development of a Model and Mechanics Integrating Knowledge from the Best
Practices of a Professional Learning Community for the Escalation of
Educational Quality System in Educational Institutions
in Bangkok and the Metropolitan Region**

¹ทยาตา รัตนภิญโญวานิช, ²มนตรี แยมกสิกร, ³วรรณพร ศิริพละ
และ ⁴กุลกาญจน์ สุวรรณรักษ์

¹Thayata Rattanaphinyowanich, ²Montree Yamkasikorn, ³Wannaporn Siripala
and ⁴Kulakarn Suwanrak

^{1,4}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

^{1,4}Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand.

²The Teachers Council of Thailand.

³Faculty of Science and Technology Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand.

⁴Corresponding Author's Email: kulakarn.su@bsru.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์วิจัยเพื่อ 1) ศึกษาบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา 2) พัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา 3) ประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ 2 แห่ง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินเพื่อพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดี แบบประเมินรูปแบบการพัฒนา แบบประเมินสมรรถนะของผู้เรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา แบบสะท้อนผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษา คือ ปัญหาด้านการอ่าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ และการเรียนในระดับที่สูงขึ้น และเมื่อพิจารณาคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม เมื่อเทียบกับระดับประเทศ 2. ผลการพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนว

ปฏิบัติที่ดีๆ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีๆ มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์การใช้รูปแบบ 3) กระบวนการของรูปแบบฯ 8 กระบวนการ คือ แต่งตั้งคณะกรรมการ ประชุมคณะกรรมการ สร้างข้อตกลง การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบด้วยวงจร PLC โดยกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย AKASAH PROCESS การนิเทศติดตาม การประเมินผล และกำหนดประเด็นท้าทายใหม่ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ 3. ผลการประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีๆ พบว่า หลังการดำเนินงาน ทั้งโรงเรียนวัดค้อลาด และโรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์ มีพัฒนาการที่สูงขึ้น ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทยสูงกว่าระดับประเทศ และผู้เรียนโรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์ มีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยสูงกว่าโรงเรียนวัดค้อลาด ผลที่ได้สอดคล้องกับผลการทดลองในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาโดยรวมสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบและกลไกที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิผลสามารถนำไปใช้พัฒนาสมรรถนะครูและสมรรถนะผู้เรียนได้ทั้งสถานศึกษาขนาดเล็กในสังกัดกรุงเทพมหานครและสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

คำสำคัญ: รูปแบบและกลไก; แนวปฏิบัติที่ดี; กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ; การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา

Abstract

The objectives of the research were to 1) explore and analyze data pertaining to prospective educational problems in terms of their causes, contexts, and requirements that might arise in the institutions in the Bangkok and metropolitan region, 2) develop a model and mechanics that represented the best practices for escalating learner, teacher, and personnel competence in the educational institutions, and 3) implement the model and mechanics in sample schools. The sample groups were teachers and school administrators chosen from two small-sized schools in Bangkok and two small-sized schools in Samutprakan province. Data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The findings were as follows: 1. The primary educational problem affecting students' development was their literacy, which had an effect on other subsequent problems at a higher level. When the results of the Ordinary National Educational Test (ONET) were taken into account, the mean score for Thai subject was below the national mean and also lower than 50% of the total score. 2. There were two main parts of the proposed model and mechanics for educational institutions. The model itself consisting of five components: 1) principles, 2) objectives, 3) eight-step process including (3.1) assigning committee panel, (3.2) organizing meeting, (3.3) establishing agreements, (3.4) organizing workshops, (3.5) triggering by a treatment based on PLC operational cycle (adapted AKASAH Process), and (3.6) supervising instructions, (3.7) assessing the results, and (3.8) identifying the emerging problems and setting up another workshop, 4) evaluation, and 5) conditions or contexts of how the proposed model and mechanics being applied. 3. The result of the proposed model and mechanics application indicated that the students from both Wat Ko Lad school and Thammasrisuwannadit school had higher competence after experiencing the

model and mechanics. It appeared that their Thai language literacy score from the ONET was higher than the national mean. The scores of the students from Thammasrisuwannadit school were considerably higher than those from Wat Ko Lad school. According to the overall findings, the proposed model and mechanics for enhancing learner, teacher, and personnel competence in educational institutions were conclusively effective for implementation in the schools administered by educational service area offices across the country.

Keywords: Model and Mechanics; Best Practices; Professional Development Activities; Escalation of Educational Quality

บทนำ

โลกปัจจุบันเป็นโลกของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวดเร็ว และยากจะคาดเดาเกิดสภาวะแวดล้อม พลิกผัน สับสน ซับซ้อน คลุมเครือและผันผวนที่เรียกว่า disruption ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ประกอบกับรัฐบาลได้ประกาศนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งมีหัวใจสำคัญคือ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมไปสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความราบรื่น บุคคลจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัว เพื่อก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยน โดยใช้องค์ความรู้ใหม่ ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สื่อและเทคโนโลยี หลากหลายสาระที่เติมเต็มให้แก่ผู้เรียนในทุกช่วงวัยทั้งในระบบ นอกโรงเรียนและตามอัธยาศัยให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะทำ (Learning to Do) เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning together) และเรียนรู้ที่จะเป็น (Learning to Be) อย่างมีความสุขในสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้และอนาคต การจัดการเรียนการสอนโดยใช้องค์ความรู้เดิมย่อมไม่เพียงพอต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาด้านการศึกษา การจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่จึงสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ในอนาคต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และกำหนดแนวการจัดการศึกษาในมาตรา 22 ว่าต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้ในมาตรา 52 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการทำกับและประสานงานกับสถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อม มีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Education Commission, 2017) สอดรับกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สถานศึกษา ทุกแห่ง ยึดเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา และให้หน่วยงานต้นสังกัดใช้เป็นเป้าหมาย ในการจัดการศึกษา โดยการกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัยในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา ในการนำมาตรฐานสู่การปฏิบัติยึดหลักการสำคัญ คือ การจัดการ ศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของผู้เรียน พื้นที่ชุมชน และสังคม รวมทั้งให้อิสระกับสถานศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติในการกำหนดอัตลักษณ์ และทิศทาง

การจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ ของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้การสนับสนุนของรัฐในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยยึดหลัก ความเสมอภาคและความเท่าเทียม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึง การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ทุกคนและ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความรับผิดชอบ ที่ตรวจสอบได้ ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีแนวทาง ปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกัน โดยหน่วยงานต้นสังกัดส่งเสริมให้สถานศึกษามีการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของตนเองอย่างเป็นระบบ อย่างต่อเนื่อง ตามข้อเสนอแนะของหน่วยงาน ต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล รวมทั้งข้อเสนอแนะจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพ การศึกษา (องค์การมหาชน) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (Office of the Education, 2018)

ในการพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาจุดเริ่มต้นของการพัฒนาและเป็นพลังในการขับเคลื่อนการ พัฒนา คือคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา เพราะคุณภาพครูจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียน ดังนั้นการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม คือต้องมีการพัฒนานโยบายที่ครอบคลุมชัดเจนและ เหมาะสมกับสภาพความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ ความร่วมมือทางวิชาการ งบประมาณและ การบริหารจัดการของหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่ดูแลรวมถึงสภาวิชาชีพ หน่วยงานความร่วมมือ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มาร่วมกันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้เป็นไป ตามมาตรฐานการศึกษาชาติและรองรับสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีข้อค้นพบเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันแล ปัญหาการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สรุปได้ 7 ประเด็น ดังนี้ 1) ระบบการพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษายังไม่มีเจ้าภาพหลัก 2) ขาดกลไกในการขับเคลื่อนในการรวมพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาวิชาชีพ 3) หลักสูตรการพัฒนาไม่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็น 4) วิธีการ สาระยังเป็นแบบเดิม ๆ 5) สถานที่และ บรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) ระบบการติดตามผลไม่เป็นรูปธรรม และ 7) ครูและบุคลากรทางการศึกษา ยังขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Office of the Education, 2020)

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาในรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เป็นรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ประเทศที่มีการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และ ประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สามารถยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ที่จะเกิดผลต่อตัวผู้เรียนโดยการทำงานร่วมกันและ มีกระบวนการให้ข้อมูลย้อนกลับหรือ เสริมแรงระหว่างกันและกัน ลักษณะของความร่วมมือระหว่างครู แบบเดิมอาจจะมีลักษณะของการกระทำซ้ำ ทดลองปฏิบัติ แล้วนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง กัน

ทั้งนี้ จากความสำคัญดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจการพัฒนารูปแบบและกลไกการนำ องค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งระบบของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ ผู้เรียน สมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของทั้งสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. เพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงทดลอง และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเนื้อหา เอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Design-based implementation research กรอบความคิดเชิงทฤษฎี Action research (PAR) การศึกษาฐานสมรรถนะ Whole school approach PLC และ Coaching and mentoring นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและผลการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยออกแบบการวิจัย การเลือกกลุ่มเป้าหมาย และออกแบบเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม(Field Study)

1. คัดเลือกสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 4 แห่งโดยเป็นสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 แห่ง และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการจำนวน 2 แห่ง

2. สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการประชุมร่วมกับสถานศึกษาในการค้นหา วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษา (Whole school)

3. สถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาสรุปและทำความเข้าใจปัญหาร่วมกัน คัดเลือกประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขหรือพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา วางแผนคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดีจากคลังความรู้ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภามาใช้ในสถานศึกษา โดย สถานศึกษากลุ่มทดลองและสถานศึกษากลุ่มควบคุม ค้นหาปัญหาที่เหมือนหรือแตกต่างตามบริบทของสถานศึกษา

4. แบ่งสถานศึกษาเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง สถานศึกษากลุ่มทดลองเข้าร่วมสัมมนาเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีจากคลังความรู้ของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภามาใช้ในสถานศึกษา ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วยครูและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 แห่ง จำนวน 21 คน และ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สมุทรปราการ จำนวน 2 แห่ง จำนวน 18 คน

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 2 แห่ง การสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลอง 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ และกลุ่มควบคุม 1 แห่งคือ โรงเรียนวัดทองนพคุณ จำนวนครูทั้งหมด 21 คน

3. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

กลุ่มเป้าหมาย คือ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ การสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลอง 1 แห่ง คือ โรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์ และกลุ่มควบคุม 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดค้อลาด จำนวนครูทั้งหมด 15 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) ประเด็นวิเคราะห์บริบท ปัญหา และความต้องการของสถานศึกษาในการพัฒนาสมรรถนะด้านผู้เรียน ด้านครู ด้านผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา

2) ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อคัดเลือกและออกแบบแนวปฏิบัติที่ดีที่เหมาะสมกับการพัฒนาสถานศึกษาทั้งสถานศึกษา

3) แบบคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้มาจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

4) ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและกลไก

5) คู่มือการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาโดยใช้รูปแบบและกลไกแนวปฏิบัติที่ดีในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

6) แบบประเมินสมรรถนะทั่วไปของผู้เรียน ประกอบด้วยการประเมินสมรรถนะ 5 ด้าน

7) แบบประเมินสมรรถนะของครู ประกอบด้วยการประเมินสมรรถนะ 6 ด้าน

8) แบบประเมินสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยการประเมินสมรรถนะ 8 ด้าน

9) แบบสะท้อนผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาทั้งระบบ

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายดำเนินการพัฒนาตนเองตามขั้นตอนที่กำหนด คณะวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามตามแผนที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความสอดคล้อง และการหาค่าความเหมาะสม

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน (ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน)

และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 7 สรุป ผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาเรียบเรียงสรุป ผลการวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาเรื่องการพัฒนาการอ่านให้กับผู้เรียน ที่ผู้เรียนอ่านไม่ออก ผู้เรียนไม่สามารถอ่านได้ เมื่อผู้เรียนอ่านไม่ออก จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนในวิชาต่าง ๆ ทำให้เรียนไม่รู้เรื่องและไม่เข้าใจในบริบทของโรงเรียนวัดทองธรรมชาติและ โรงเรียนวัดทองนพคุณเป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้เรียนเป็นเด็ก ที่พ่อแม่เป็นคนต่างด้าว มาขายแรงงานในกรุงเทพมหานคร ปัญหาที่พบคือ การอ่าน การพูด การออกเสียง อ่านภาษาไทยไม่ได้ ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับต่ำ เมื่อเทียบกับระดับสังกัดกรุงเทพมหานคร จังหวัด และประเทศ และคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โรงเรียนวัดค้อลาด โรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์ เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผู้เรียนจำนวนน้อย ครอบครัวมีข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างมาก และเมื่อพิจารณาคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับต่ำ เมื่อเทียบกับระดับประเทศ และยังมีค่าต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม จากปัญหาที่พบนำไปสู่การวางแผนเป้าหมายในการพัฒนาครูเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนารูปแบบและกลไกฯ นำประเด็นปัญหา มาวิเคราะห์สรุปข้อค้นพบสถานศึกษาทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้เล็งเห็นว่า เป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน มาจากการอ่านออกเขียนได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ของผู้เรียน ปัญหาที่ผู้เรียนในการอ่าน-เขียนภาษาไทยไม่คล่อง มีผลกระทบต่อการเรียนวิชาอื่น ๆ เกือบทุกวิชา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษา ผลการศึกษา ได้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มี 5 ส่วน ประกอบด้วย

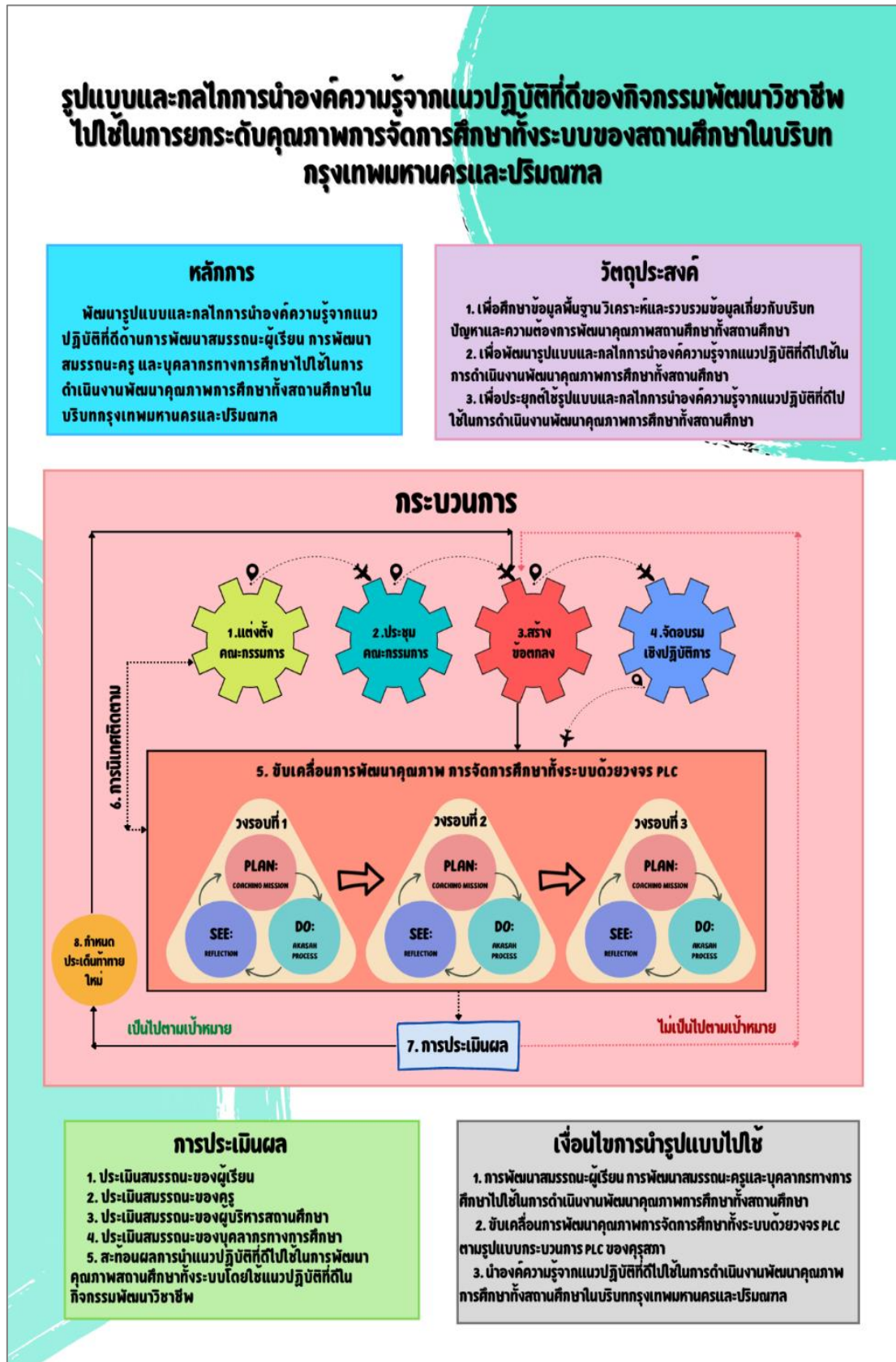

Figure 1: Model and Mechanics Integrating Knowledge from the Best Practices of a Professional Learning Community for the Escalation of Educational Quality System in Educational Institutions in Bangkok and the Metropolitan Region

1. หลักการ

การพัฒนาสมรรถนะครูด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามรูปแบบของคุรุสภา โดยการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. วัตถุประสงค์การใช้รูปแบบ

1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2) เพื่อพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3) เพื่อประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

3. กระบวนการของรูปแบบ

กระบวนการการดำเนินงานประกอบด้วย 8 กระบวนการ ดังนี้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาสมรรถนะครูและการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสิ้น 27 คน

2) ประชุมคณะกรรมการเพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนา

3) สร้างข้อตกลงในการพัฒนาผู้เรียน ประชุมครู การคัดเลือกแนวปฏิบัติที่ดี เพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

4) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้

5) การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาทั้งระบบด้วยวงจร PLC โดย จำนวน 3 วงรอบ โดยดำเนินการ 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 PLAN: กิจกรรม COACHING MISSION

ขั้นที่ 2 DO: กิจกรรม AKASAH PROCESS (ครูกับผู้เรียน) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ คือ

(1) A - Awareness การสร้างความตระหนักรู้ ความสนใจกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียน โดยใช้สิ่งที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน

(2) K - Knowledge การสร้างความรู้ และสร้างความคิด โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่เชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้รับจากขั้นของการสร้างตระหนักรู้

(3) A - Attitude การสร้างทัศนคติ โดยจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างให้บรรยากาศการเรียนสนุกสนาน น่าเรียน อาจจะต้องใช้เกม การสร้างงานศิลปะมาเสริมทำให้ลดความเครียดลง

(4) S - Skills การฝึกทักษะ โดยการกำหนดโจทย์ / คำถาม ให้ผู้เรียนคิดและตอบด้วยภาษาของตนเอง มากกว่าตัวอย่างที่กำหนด

(5) A - Apply การประยุกต์ใช้ความรู้สร้างสิ่งใหม่ หรือสร้างสรรค์ผลงาน โดยให้ผู้เรียนลองนำความรู้มาสร้างโจทย์ สร้างคำถาม สร้างประโยค สร้างผลงานตามศักยภาพของตนเอง

(6) H - Holistic Appraisal การประเมินแบบองค์รวม โดยประเมินว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ หรือตามตัวชี้วัดมากน้อยเพียงใด

ขั้นที่ 3 SEE: กิจกรรม การเปิดชั้นเรียน (OPEN CLASSROOM) และการสะท้อนผล (REFLECTION)

- 6) การดำเนินกิจกรรมการนิเทศติดตาม การนิเทศภายใน
- 7) การประเมินผลสมรรถนะครูและผู้เรียน ประเมินความพึงพอใจของครู
- 8) กำหนดประเด็นท้าทายใหม่

4. การประเมินผล

มีการประเมินผล 5 ด้าน คือ 1) ประเมินสมรรถนะของผู้เรียน 2) ประเมินสมรรถนะของครู 3) ประเมินสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา 4) ประเมินสมรรถนะของบุคลากรทางการศึกษา และ 5) สะท้อนผลการนำแนวปฏิบัติที่ดีไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งระบบโดยใช้แนวปฏิบัติที่ดีในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบหลังจากได้ดำเนินการพัฒนาแล้ว พบว่า รูปแบบที่นำมาใช้ในการพัฒนาระดับคุณภาพการอ่านทั้งระบบโรงเรียน มีความเหมาะสม และสามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการอ่านเพิ่มสูงขึ้น สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยพิจารณาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทยสูงขึ้น ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข สนุกกับการเรียน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ และจดจำได้อย่างรวดเร็ว โดยภายหลังการศึกษาผลทดลองใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา คณะวิจัยได้ดำเนินการสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรม (AAR) ผลของการปฏิบัติทำให้ครูได้พัฒนาทักษะด้านการสอนเพิ่มมากขึ้น ผู้บริหารมีกระบวนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายหลักสูตรสถานศึกษากำหนด ปลายความสำเร็จ

1. ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียนรวมทั้งชุมชนให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน
2. ความร่วมมือจากคณะครู ผู้เรียน และผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน

ปัญหา / อุปสรรคและแนวทางแก้ไข เนื่องจากสถานศึกษาเป็นสถานศึกษาขนาดเล็กจึงทำให้ครูไม่เพียงพอทั้งชั้นเรียนและจำนวนผู้เรียน และเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข

ผลจากการแก้ปัญหาผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ และวิเคราะห์เป็นการพัฒนาสมรรถนะ (Competency Development)

1. พัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่อง
  2. พัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการและทักษะชีวิตอย่างสม่ำเสมอ
- กระบวนการ PDCA / ความยั่งยืน (Process oriented PDCA / Sustainable)

1. มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกระดับชั้น
2. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกระดับชั้น
3. มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหรือกิจกรรมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและทักษะชีวิตอยู่เสมอ
4. มีการวัดผลประเมินผลผู้เรียน และหลักสูตรอยู่เสมอ

นวัตกรรมที่สถานศึกษานำมาใช้ (Creative innovation) คือ สื่อการสอนต่าง ๆ ผ่าน DLTV
ความเป็นผู้นำของผู้เรียน (Collective leadership) ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นผู้นำได้ และก่อน
ตัดสินใจทำอะไรสักอย่างมีความรอบคอบมากขึ้น

ความพึงพอใจของครูต่อรูปแบบและกลไกฯ จากการสนทนากลุ่มพบว่า ครูและผู้บริหารสถานศึกษา
มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่ดำเนินการ และอยากให้มีโครงการนี้อีก ทำให้ครูได้รับการพัฒนา ผลการปฏิบัติ
ส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน ได้เรียนรู้รูปแบบและวิธีการสอนใหม่ ๆ ได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเองและ
ได้มุมมองใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาคุณภาพเป็นไปตามกระบวนการ PDS ส่วนการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ขั้นแรก
คือ การวางแผน การดำเนินงานผ่านกิจกรรม Coaching Mission ขั้นที่สอง คือ การดำเนินงานผ่านกิจกรรม
AKASAH (Awareness Knowledge Attitude Skills Apply Holistic Appraisal) ขั้นสุดท้าย คือ การ
ดำเนินงานผ่านการเปิดชั้นเรียน (Open Classroom) และการสะท้อนผล (Reflection)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีประเด็นในการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย นำมาสู่ประเด็นในการอภิปราย
ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหา
และความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เป็นสถานศึกษาขนาดเล็กในบริบทกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนวัดทองนพคุณ และ โรงเรียนวัด
ทองธรรมชาติ โรงเรียนทั้ง 2 แห่ง เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้เรียนเป็นเด็ก ที่พ่อแม่เป็นต่างด้าว มาขายแรงงาน
ในกรุงเทพมหานคร พูดภาษาไทยไม่ชัด อ่านภาษาไทยไม่ได้ ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา คะแนนเฉลี่ย
วิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับต่ำ เมื่อเทียบกับระดับสังกัดกรุงเทพมหานคร จังหวัด และ
ประเทศ และคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม และ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดค้อลาด และ โรงเรียนธรรมศรีสุวรรณดิษฐ์
ทั้ง 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัด สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีผู้เรียนจำนวนน้อย ครอบครัวย
มีข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการจัดการศึกษาอย่างมาก ปัญหาคุณภาพการศึกษาที่พบคือผู้เรียนอ่าน
ไม่ออกผู้เรียนไม่สามารถอ่านได้ เมื่อผู้เรียนอ่านไม่ออก จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ ทำให้เรียน
ไม่รู้เรื่องและไม่เข้าใจ และเมื่อพิจารณาคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET)
คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีระดับต่ำ เมื่อเทียบกับระดับประเทศ และยังมีค่าต่ำกว่า
ร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม สถานศึกษามีความต้องการพัฒนาการอ่านให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับ Sakaew
(2017) พบว่า ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กต่ำลง ซึ่งเป็นผลจากการมี
จำนวนครูน้อยและครูมีคุณวุฒิไม่ตรงสาขาวิชาที่สอน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี
ด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงาน
พัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการศึกษาครั้งนี้
ให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ผลการศึกษาพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นว่ารูปแบบ

ที่พัฒนาขึ้นมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาแบบดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตามหลักของการพัฒนารูปแบบ สอดคล้องกับ Willer (1986) ที่กล่าวว่า ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ การสร้าง (Construct) รูปแบบ และการหาความเที่ยงตรง (Validity) ของรูปแบบ สอดคล้องกับ Phengsawat (2013) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 1) ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา 2) รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) รูปแบบควรอธิบายโครงสร้าง ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ ของตัวแปรใหม่ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้นำแนวคิดการพัฒนาโรงเรียนเชิงระบบ (Whole School Approach: WSA) มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายของชาติโดยรวม ซึ่งหลักการ แนวคิด ขอบข่าย องค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนเชิงระบบ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (Office of the Education Council, 2018) เพื่อให้บรรลุตามแผนการศึกษาแห่งชาติ สอดคล้องกับ Education Improvement Commission, (2000) ได้มีกระบวนการการพัฒนาทั้ง โรงเรียน คือ 1)การพิจารณาขอบเขตที่ต้องการพัฒนา (Consider for improving areas) 2) การกำหนดผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนา (Set improving partners) 3) การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศ (Analyze data and information) 4)การสร้างแผนงาน (Create a plan) 5) การดำเนินการตามแผน (Implement the plan) 6) การประเมินผล (Evaluate the results) และ 7) การคงไว้ซึ่งงานที่ดี (Keep up the good work)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลจากการนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้ พบว่า รูปแบบที่นำมาใช้ในการพัฒนาระดับคุณภาพการอ่านทั้งระบบโรงเรียน มีความเหมาะสม และสามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความสามารถทางการอ่านเพิ่มสูงขึ้น สถานศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพดีขึ้น โดยพิจารณาจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทยสูงขึ้น ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข สนุกกับการเรียน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ และจดจำได้อย่างรวดเร็ว ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา คณะวิจัยได้ดำเนินการใช้ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ตามรูปแบบของคุรุสภา บูรณาการแนวคิด AKASAH MODEL เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษา ใช้ระบบการนิเทศภายในโดยผู้บริหารสถานศึกษา โดยอิงบริบทของผู้เรียน ครู และผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การที่ครูได้ร่วมแบ่งปันความคิด การพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุมีผลเกี่ยวกับ การปฏิบัติ การสะท้อนคิด การร่วมมือกัน การมองอย่างรอบคอบรอบด้าน มุ่งเน้นการเรียนรู้ร่วมกัน ค้นหา แนวทางที่จะพัฒนาก้าวหน้า (Mitchell, and Sackney, 2000) และยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ที่จะเกิดผลต่อตัว นักเรียนทุกคนเป็นประเด็นสำคัญ และต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ยึดหลักการ

มีส่วนร่วมของครู อย่างเต็มที่ (Full participation) โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนบนพื้นฐานของความเข้าใจ การยอมรับ และตระหนักในความสำคัญ ในการแนวคิดไปบูรณาการเข้าสู่ระบบงาน (Built-in) ให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบงาน และภาระงานในหน้าที่ครูที่ทำอยู่ปกติ ดำเนินการอย่างเป็นระบบครบวงจร (Complete cycle) ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานและการประเมินผล การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเอง (Self-development) ให้ครูประเมินตนเอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร และผู้เรียน สมาชิกร่วมทีม ได้ประเมิน ผลการสะท้อนการปฏิบัติทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming Cycle) คือกระบวนการ PDCA อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการร่วมสะท้อนผลการดำเนินกิจกรรม (AAR) ทำให้ครูได้พัฒนาทักษะด้านการสอนเพิ่มมากขึ้น มีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะวิจัย เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และแก้ปัญหาการอ่านไม่ออกของผู้เรียน โดยอิงบริบทสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสถานศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ สอดคล้องกับ วิธีการวิจัยอิงการออกแบบ (Design-based research) (Ubaidullah, 2016) มีการทำงานร่วมกันระหว่างคณะวิจัยครู และผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูในแต่ละรายวิชา พัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ ออกแบบร่วมกัน การพัฒนาซ้ำเพื่อให้ข้อมูลในการตัดสินใจ และ มุ่งเน้นการพัฒนาวิธีการและแนวทางที่ตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาการอ่านของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Moore, Helms, and Usselman (2018) ที่กล่าวว่า จุดเน้นของงานคือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของการปฏิบัติจากหลาย ๆ มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความมุ่งมั่นในการออกแบบร่วมกัน และทำซ้ำที่ได้รับข้อมูลจากหลักฐานที่มาจากการดำเนินการ เน้นการพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียนและการนำไปปฏิบัติผ่านการวิจัยอย่างเป็นระบบ

สรุป

การพัฒนา รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีของกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ระยะที่ 3 ประยุกต์ใช้รูปแบบและกลไกการนำองค์ความรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษาไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งสถานศึกษาในบริบทกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษา รูปแบบที่ได้มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ในการที่ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กจะนำไปใช้ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบทั้งในด้านการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน การพัฒนาสมรรถนะครู และบุคลากรทางการศึกษา รูปแบบที่พัฒนาขึ้นตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพของครูในการแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติในพื้นที่ร่วมกันเป็นทีม ระหว่าง คณะวิจัย เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครอง มีการนำไปปฏิบัติ ซ้ำอย่างเป็นระบบตามวงจรรอบในการพัฒนา โดยในแต่ละขั้นตอน จะบูรณาการแนวคิด AKASAH MODEL มีการประชุมสะท้อนผลการปฏิบัติที่ต่อเนื่อง และให้ครูถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) เพื่อสกัดองค์ความรู้จากการปฏิบัติงานออกมาเป็นบทสรุป เป็นแนวทางที่ดี ซึ่งบทเรียนที่ได้รับจากการปฏิบัติจริงในการจัดการเรียนรู้

ผลจากการถอดบทเรียนทำให้ต้องรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ส่งผลต่อการปรับวิธีคิดและเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สะท้อนถึงการพัฒนาตนเอง การปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล การจัดการเรียนที่เป็นระบบที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาควรตระหนักและเห็นความสำคัญของ ความสามารถในการอ่าน ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ โดยการนำรูปแบบไปใช้ กับนักเรียนในทุกระดับชั้น เนื่องจากการอ่านออกเขียนได้ เป็นสมรรถนะพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนในวิชาอื่น ๆ ต่อไป

1.2 ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาควรตระหนักและเห็นความสำคัญของ ความสามารถในการอ่าน เพื่อครูผู้สอนทุกคนจะได้ร่วมกันเสริมสร้างความสามารถในการอ่านให้กับผู้เรียนด้วย กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือกิจกรรมเสริมการอ่านทั้งในและนอกเวลาเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาและพัฒนาแบบแผนการพัฒนาครูเพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านออกเขียนได้ให้กับครูในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาโดยออกแบบการวิจัยที่ควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อความสามารถการอ่านออกเขียนได้ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วินัยในการเรียน และรูปแบบการเรียนรู้ (Learning style) เป็นต้น

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในระยะยาวและเก็บข้อมูลแบบอนุกรมเวลา (Time series) เพื่อทราบถึงพัฒนาการทางด้านการอ่านออกเขียนได้ ของผู้เรียนบุคคลในแต่ละช่วงเวลา

References

- Education Improvement Commission. (2000). *School Improvement Planning a Handbook for Principals, Teachers, and School Councils*. Toronto, Canada: Education Improvement Commission.
- Mitchell, C., & Sackney, L. (2000). *Profound Improvement: Building Capacity for a Learning Community*. Lisse, the Netherland: Swets & Zeitlinger.
- Moore, R. A., Helms, M., & Usselman, M. (2018). *Effective Design-Based Implementation Research Using Complex Systems Modeling (Fundamental)*. Paper Presented at 2018 ASEE Annual Conference & Exposition, Salt Lake City, Utah.
- Office of the Education Council. (2018). *Council National Educational Standards B.E. 2561*. (2018). Retrieved May 1, 2022, from <http://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/10>
- Office of the Education. (2018). *Report on the Results of a Study on the Implementation of National Educational Standards: Lessons from Abroad*. Bangkok: 21st Century Printing.
- Office of the National Education Commission. (1999). *National Education Act of B.E. 2542 (1999)*. Bangkok: Seven Printing Group.

- Phengsawat, W. (2013). Model Development Research. *Rajabhat Sakon Nakhon University Journal*, 2(4), 2-15.
- Sakaew, P. (2017). *Problem and Solving Guidelines for Academic Administration of Small School under Secondary Educational Service Ara Office 32*. The National and International Graduate Research Conference 2017 at Pote Sarasin Building, Khon Kaen University. Retrieved February 12, 2022, from <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/60/nigrc2017/pdf/HMP8.pdf>
- Ubaidullah, A. M., & Islami, J. M. (2016, June). *Design Based Implementation Research (DBIR) for Sustaining Innovation in Classroom Instruction*. Retrieved May 6, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/322200259_DESIGN_BASED_IMPLEMENTATION_RESEARCH_DBIR_FOR_SUSTAINING_INNOVATION_IN_CLASSROOM_INSTRUCTION
- Willer, D. (1986). *Scientific Sociology: Theory and Method*. Englewood Cliff, NJ: Prentice-Hall.

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วย งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก*

Development of Analytical Thinking and Learning Achievement of Mathayomsuksa 4 Students on the Unit of Work and Energy by Using STAD Technique with Graphic Organizers

¹นวกาญจน์ แสนมานิช, ²ถาดทอง ปานศุภวัชร และ ³หรรษกร วรรณะสาร

¹Nawakarn Saenmanoch, ²Thardthong Pansuppawat and ³Hassakorn Wattanasarn

^{1,2}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1,2}Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

³Faculty of Science and Technology, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nawakarn.280358jo@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาและเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบัวขาว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 40 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก 2) แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.87/80.92 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) การเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือกัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ ซึ่งก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 29.83 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 81.25 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.49)

*Received October 30, 2023; Revised December 12, 2023; Accepted December 19, 2023

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD); การคิดวิเคราะห์; ผังกราฟิก

Abstract

The purposes of this research were to: 1) develop and find efficiency of lesson plans using STAD technique with graphic organizers on the unit of work and energy for Mathayomsuksa 4 students to meet the criterion set of 80/80, 2) study and compare students' analytical thinking before and after learning intervention, 3) compare students' learning achievement before and after learning intervention and, 4) examine satisfaction of students toward STAD technique with graphic organizers. This research is experimental research. The samples obtained through cluster random sampling were 40 students, Mathayomsuksa 4 at Buakhao school under the Kalasin provincial administrative organization in the second semester of academic year 2022. The instruments used for research were 1) lesson plans using STAD technique with graphic organizers, 2) analytical thinking test, 3) learning achievement test, and 4) questionnaire of satisfaction. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The research findings were as follows: 1) The lesson plans using STAD technique with graphic organizers of Mathayomsuksa 4 students had the efficiency of 80.87/80.92 which was higher than the set criteria of 80/80. 2) The learning management using STAD technique with graphic organizers on the unit of work and energy students were able to do group activities which made the students exchange knowledge, help each other and have analytical thinking. 3) Learning achievement by using STAD technique with graphic organizers after learning intervention was significantly higher than that of before the .01 level of significance. and 4) The students' satisfaction toward the STAD technique with graphic organizers was at the highest level ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. = 0.49).

Keywords: Student Teams-Achievement Divisions; Analytical Thinking; Graphic Organizers

บทนำ

ในโลกศตวรรษที่ 21 การศึกษามีบทบาทสำคัญและเป็นเครื่องมือในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพการสร้างรายได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและ ยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบ เศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาเพราะการศึกษาพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจทั่วโลกที่กำลังนำไปสู่อุตสาหกรรม 4.0 การเปลี่ยนแปลงบริบทโลกพลังงานเป็นปัจจัยสำคัญ ในการส่งเสริมสวัสดิภาพและความผาสุกของมนุษย์ทั่วโลก พลังงานมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับความมั่นคงของประเทศทั้งเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันมีการใช้พลังงานมากขึ้น ในการพัฒนาเศรษฐกิจทุกสาขา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผสมผสานกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Office of the Education Council, 2017) วิทยาศาสตร์สำคัญยิ่งในโลกปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในการใช้ชีวิตประจำวันและการทำงานอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลิตภัณฑ์ เป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ที่ผสมผสานความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่น ๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้มนุษย์พัฒนา

วิธีการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดเป็นเหตุเป็นผลมีความสามารถในการค้นหาความรู้ และการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจจากการใช้ข้อมูลที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพที่สามารถตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์จึงเป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge-Based Society) ดังนั้น การพัฒนาความรู้และการคิดวิเคราะห์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม (Office of the Basic Education Commission, 2017)

การคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการคิดพิจารณาปัญหา การจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ การเปรียบเทียบข้อมูล ระบุเหตุผลและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลและตรวจสอบข้อมูลซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Srisod, 2016) ดังนั้นการเรียนรู้หรือการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์จึงควรฝึกฝนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความรู้และความชำนาญในการประยุกต์ใช้ในชีวิต แต่จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 มีคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ 32.68 คะแนน คะแนนเฉลี่ยระดับภาค 30.64 คะแนน คะแนนเฉลี่ยระดับสังกัดร้อยละ 28.94 คะแนน คะแนนเฉลี่ยระดับจังหวัดร้อยละ 29.92 คะแนน และผลการทดสอบของนักเรียนโรงเรียนบัวขาว ตำบลบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 31.09 คะแนน (National Institute of Educational Testing Service, 2020) ซึ่งมีค่าต่ำกว่าระดับประเทศ และผลต่างของร้อยละระหว่างระดับเท่ากับ -1.59 จากผลการทดสอบแสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์นั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจมีสาเหตุมาจากการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายเป็นหลัก ทำให้นักเรียนขาดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ จึงไม่สามารถนำความรู้ในเนื้อหาที่เรียนแล้วมาเชื่อมโยงเป็นความรู้ใหม่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ที่เหมาะสมกับเนื้อหา การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ คือ การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ทำให้การคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Kittiwutikrai, and Sitti, 2021)

การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมืออีกรูปแบบหนึ่ง โดยครูเป็นผู้สอนเนื้อหา จากนั้นแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 4-5 คน ที่มีความสามารถแตกต่างกัน ประกอบด้วยเก่ง ปานกลาง และอ่อน ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เนื้อหาด้วยตนเองกับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม มีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นและช่วยกันหาคำตอบ ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดความเข้าใจกับเนื้อหาและได้รับความรู้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน (Konklong, Tientongdee, Lee, and Ratniyom, 2019) ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันทำงานเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบงานของตนเอง และงานส่วนรวมร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การทำงานเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการยกย่องให้กำลังใจและยอมรับ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันตลอดจนก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ๆ กลุ่มอื่น ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิคแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานความร้อน มีระดับความคิดเห็นของนักเรียนอยู่ในระดับมาก (Nakphong, Vanichwatanavorachai, Ramsiri, and Pongsakornnaruwong, 2021) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการจดจำได้นานและนำไปใช้ได้ดี จึงจัดการเรียนรู้ร่วมกับผังกราฟิก

ผังกราฟิก เป็นผังความคิดที่มีข้อมูลสำคัญจากการคิดวิเคราะห์ นำมาเชื่อมโยงกันให้อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นง่าย และจดจำได้นาน ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับ

ผังกราฟิก เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยในการที่จะเสริมสร้างการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ (Jampa, Jaiboon, and Pansuppawat, 2019) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก มาใช้สอนในวิชาฟิสิกส์ หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาการคิดวิเคราะห์ พัฒนาทักษะการเข้าสังคม เสริมสร้างประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้เรียนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับ ผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับ ผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาระฟิสิกส์ หน่วย งานและพลังงาน ศึกษาความหมาย แนวคิดทฤษฎี ขั้นตอนและประโยชน์ การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD หลักการเขียนผังกราฟิก การคิดวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจ ประสิทธิภาพเครื่องมือ และเอกสารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

จัดการกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 แผน แผนละ 2-4 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 20 ชั่วโมง (ไม่รวมการสอบแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ) สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ห้อง 4/4 จำนวน 40 คน ได้มาจากเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ 1) งาน 4 ชั่วโมง 2) กำลัง 2 ชั่วโมง 3) พลังงานกล 4 ชั่วโมง 4) พลังงานศักย์ 4 ชั่วโมง 5) การอนุรักษ์พลังงาน 4 ชั่วโมง และ 6) เครื่องกล 2 ชั่วโมง รวม 20 ชั่วโมง นำแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข

จากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วมาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนนเป็น	+1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	0	เมื่อไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	-1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรง ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2) แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จะประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถาม (Stem) กับตอนเลือก (Choice) ในตอนเลือกนี้จะประกอบไปด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง จำนวน 40 ข้อ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ตรวจสอบความเหมาะสมของการคิดวิเคราะห์ตามแนวคิดของ เบนจามิน บลูม (Bloom, 1976) พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับลักษณะพฤติกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนนเป็น	+1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	0	เมื่อไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	-1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 ขึ้นไป แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) ซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ คือ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.23-0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.36-0.96 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ไว้ 30 ข้อ วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.87

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จะประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถาม (Stem) กับตอนเลือก (Choice) ในตอนเลือกนี้จะประกอบไปด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง จำนวน 40 ข้อ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบทดสอบตามแนวคิดของ เบนจามิน บลูม (Bloom, 1976) พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ให้คะแนนเป็น	+1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	0	เมื่อไม่แน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
ให้คะแนนเป็น	-1	เมื่อแน่ใจว่าแผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 ขึ้นไป แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) ซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ คือ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.20-0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.32-0.96 คัดเลือกข้อสอบ

ที่ผ่านเกณฑ์ไว้ 30 ข้อ วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.89

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ดังนี้ 1) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านสื่ออุปกรณ์ และ 4) ด้านการวัดและประเมินผล นำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) จัดทำหนังสือขออนุญาตจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่รับรองจรรยาบรรณการวิจัยในมนุษย์ 158/2565

2) ผู้วิจัยเสนอคำร้องต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทำหนังสือขออนุญาต และขอความอนุเคราะห์ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังโรงเรียนบัวขาว สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์

3) ผู้วิจัยชี้แจงที่มาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก

4) นำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน

5) ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจำนวน 6 แผน 20 ชั่วโมง ซึ่งในแผนมีทั้งใบความรู้ ใบกิจกรรม ใบงาน และแบบฝึกหัด

6) เมื่อจัดการเรียนรู้เสร็จแล้ว ทำการทดสอบหลังการเรียน (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดการ คิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ

7) ตรวจสอบผลการทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์และแปลผล โดยใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก 80/80 โดยหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2

2) วิเคราะห์การศึกษาและเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ การทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที ชนิดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

4) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ซึ่งหาได้จากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนประจำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน และการหา ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) โดยหาได้จากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก

กระบวนการ/ผลลัพธ์	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	40	300	242.60	17.46	80.87
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	40	60	48.56	5.37	80.92

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนจำนวน 6 แผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 242.60 จากคะแนนเต็ม 300 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.87 คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 48.56 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.92 แสดงให้เห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 80.87/80.92 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ก่อนเรียนและหลังเรียน

การคิดวิเคราะห์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t
ก่อนเรียน	40	30	8.95	3.23	29.83	42.27**
หลังเรียน	40	30	24.38	2.82	81.25	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01 ; df 39 = 2.43)

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนการคิดวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 8.95 และ 24.38 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 42.27 เมื่อพิจารณาค่า t จากตารางค่าวิกฤตการแจกแจง t (McMillan, and Schumacher, 1997) ที่ df = 39 มีค่าเท่า 2.43 เห็นได้ว่าค่าคำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่านักเรียนมีการคิดวิเคราะห์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก หน่วย งานและพลังงาน ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t
ก่อนเรียน	40	30	9.40	2.99	31.33	66.51**
หลังเรียน	40	30	24.18	2.62	80.58	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01 ; df 39 = 2.43)

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 9.40 และ 24.18 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 66.51 เมื่อพิจารณาค่า t จากตารางค่าวิกฤตการแจกแจง t (McMillan, and Schumacher, 1997) ที่ df = 39 มีค่าเท่า 2.43 เห็นได้ว่าค่าคำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้	4.66	0.48	มากที่สุด
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.71	0.45	มากที่สุด
3. ด้านสื่ออุปกรณ์	4.56	0.53	มากที่สุด
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.66	0.48	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.65	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ในภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 2) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 3) ด้านการวัดและประเมินผล ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และ 4) ด้านสื่ออุปกรณ์ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: The New Body of Knowledge of Development of Analytical Thinking and Learning Achievement by Using STAD Technique with Graphic Organizers

การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อพัฒนาทักษะด้านการเข้าสังคม สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ในการทำกิจกรรมภายในกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การรับฟังความคิดของผู้อื่นนอกเหนือจากความคิดเห็นของตนเอง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความเอาใจใส่รับผิดชอบต่อตนเองและเพื่อนในกลุ่ม อีกทั้งการเรียนรู้ร่วมกับผังกราฟิก ซึ่งผังความคิดที่มีข้อมูลสำคัญจากการ คิดวิเคราะห์ นำมาเชื่อมโยงกันให้อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ช่วยให้นักเรียน เข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นง่าย และจดจำได้นานยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก สรุปเป็น องค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเสนอเนื้อหา ครูทบทวนความรู้พื้นฐานเดิม จากนั้นนำเสนอเนื้อหาใหม่กับนักเรียนทั้งชั้น

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มละ 4-5 คน สมาชิกในกลุ่มจะมีความสามารถที่แตกต่างกัน ผู้เรียนทำงานกันเป็นกลุ่ม เพื่อศึกษาตามใบงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดไว้ โดยสมาชิกในกลุ่มจะต้องแบ่งหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม ช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหา ซึ่งในกิจกรรมนั้น ๆ มีการเสริมการคิดวิเคราะห์เข้าไปในกิจกรรมเมื่อผู้เรียนศึกษาหรือทำกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว สมาชิกทุกคนในกลุ่มช่วยกันสรุปเนื้อหาของบทเรียนตามใบงานที่ได้ศึกษาโดยการสร้างผังกราฟิก

ขั้นที่ 3 ขั้นทดสอบย่อย นักเรียนแต่ละคนลงมือทำแบบทดสอบด้วยตนเอง โดยไม่มีการช่วยเหลือกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นคิดคะแนนความก้าวหน้าแต่ละคน และของกลุ่มย่อย ครูตรวจผลการสอบหลังเรียนของนักเรียน แล้วนำคะแนนหลังเรียนไปเทียบกับคะแนนก่อนเรียน คะแนนจากการทดสอบถือเป็นคะแนนของนักเรียนรายบุคคล จากนั้นจึงนำคะแนนที่นักเรียนได้ไปรวมในกลุ่มแล้วหาค่าเฉลี่ยเป็นรายกลุ่มออก

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป ยกย่อง ชมเชย ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน นักเรียนคนใดหรือกลุ่มใดที่ทำคะแนนได้ดีจากครั้งที่ผ่านมา จะได้รับคำยกย่อง ชมเชย พร้อมทั้งของรางวัล

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วย งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ผู้วิจัยนำเสนอผลการอภิปรายดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย งานและพลังงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.87/80.92 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาและออกแบบสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสม เริ่มจากการศึกษาหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาระฟิสิกส์ หน่วย งานและพลังงาน ศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ขั้นตอนและประโยชน์ การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD หลักการเขียนผังกราฟิก เลือกและเรียบเรียงเนื้อหาที่เรียนในหน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ การเรียนรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน จึงสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก จำนวน 6 แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผ่านกระบวนการตรวจสอบและแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความสอดคล้อง (IOC) แผนการจัดการเรียนรู้กับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ได้ผลเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรง ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนการจัดการเรียนรู้มีการเขียนสาระสำคัญบ่งบอกสิ่งสำคัญของเรื่องที่สอนชัดเจน วัตถุประสงค์สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับครอบคลุมวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ มีสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเข้าใจในบทเรียนง่ายขึ้น เมื่อนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jampa, Jaiboon, and Pansuppawat (2019) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก พบว่า ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ ทั้ง 3 ด้าน อย่างเป็นระบบ และสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้เรียนในเนื้อหาต่าง ๆ ในรูปแบบของผังกราฟิก ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการจดจำที่ยาวนาน และเข้าใจเนื้อหามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือกัน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ ซึ่งก่อนเรียนมีคะแนนร้อยละ 29.83 และหลังเรียนมีคะแนนร้อยละ 81.25 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ที่กำหนดไว้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันได้ร่วมมือกันเรียนรู้ โดยผู้เรียนทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ที่กำหนดให้ผ่านตามที่กำหนด (Kittiwutikrai, and Sitti, 2021) ผลัดการเป็นผู้นำ ได้ฝึกและเรียนรู้ทักษะทางสังคม มีความเอาใจใส่รับผิดชอบตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก มีการทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการให้รางวัลของแต่ละกลุ่มที่มีคะแนนผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียน สมาชิกทุกคนในกลุ่มช่วยกันศึกษาหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็ช่วยกันวางแผนแก้ปัญหาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ โดยใช้กิจกรรมการคิดวิเคราะห์ทั้ง 3 ด้าน

ซึ่งประกอบไปด้วย การคิดวิเคราะห์ความสำคัญ การคิดวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการคิดวิเคราะห์หลักการ กิจกรรมที่หลากหลายและแตกต่างกันในแต่ละบทเรียน ผู้เรียนมีความเข้าใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้นำไปต่อยอดในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Eiamsukmingkol, Jaradrawiwat, and Singlop (2020) ได้ศึกษา การคิดวิเคราะห์ เทคนิค STAD ร่วมกับการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น พบว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรม และมีส่วนร่วมตามขั้นตอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิดวิเคราะห์ขั้น ส่งผลให้การคิดวิเคราะห์หลังเรียนของผู้เรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.40 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 24.18 แสดงว่านักเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ผู้เรียนได้เรียนแบบร่วมมือเป็นกลุ่ม ช่วยกันคิด ช่วยกันเรียน คนเก่งและคนปานกลางได้ช่วยอธิบายให้คนอ่อนเข้าใจ ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น แบ่งหน้าที่ในการทำงานต่าง ๆ ช่วยกันแสวงหาความรู้ใหม่ และการยอมรับซึ่งกันและกัน นักเรียนช่วยกันสืบค้นและได้สรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง จากนั้นนำมาทำผังกราฟิกผ่านแอปพลิเคชัน CANVA เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น การสรุปบทเรียนยังช่วยเพิ่มความจำ ความเข้าใจ ในแต่ละบุคคลได้อีกด้วย ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prompan, Khamhaengpo, and Pansuppawat (2020) ได้ศึกษาเทคนิค STAD ร่วมกับเทคนิค POE พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มเป็นหลัก ทำให้ทุกคนในกลุ่มมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน นักเรียนที่เก่งจะให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่อ่อนกว่า นักเรียนที่อ่อนกว่าจะพยายามตั้งใจทำกิจกรรมเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Konklong, Tientongdee, Lee, and Ratniyom (2019) ได้ศึกษาระหว่างการเรียนแบบปกติกับการเรียนเทคนิค STAD พบว่า นักเรียนที่เรียนกับเทคนิค STAD มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบปกติ เนื่องจากบทเรียนจากการจัดการเรียนรู้ครูเป็นผู้สอนก่อนเพื่อให้นักเรียนแต่ละคนเกิดความเข้าใจ จากนั้นสมาชิกในกลุ่มช่วยกันเรียนรู้ทำความเข้าใจบทเรียนร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบภายในกลุ่ม วางแผนปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนด และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ของแต่ละกลุ่มอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความสำเร็จของกลุ่ม หากกลุ่มใดทำคะแนนได้ดีผู้สอนให้การเสริมแรง โดยการกล่าวคำชมเชย เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนรู้เพิ่มยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ให้สูงขึ้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 2) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 3) ด้านการวัดและประเมินผล ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และ 4) ด้านสื่ออุปกรณ์ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลาเรียน สอดคล้องกับตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ ทำให้น่าสนใจ สนุก เกิดความท้าทาย กระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนได้ อีกทั้งในด้านการใช้สื่อการสอนและบรรยากาศในการเรียนรู้มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย หลากหลาย และเหมาะสมมาประกอบการสอน มีการวัดและประเมินผลชัดเจนและยุติธรรม สะท้อนผลการเรียนรู้ที่ได้จากการเรียนรู้

หลังเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง บรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นบรรยากาศที่อบอุ่น มีความเป็นกันเอง สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันทุกคนมีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยยึดหลักความสำเร็จของนักเรียนแต่ละคนคือความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ วิธีการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจในบทเรียน และนำผังกราฟิกเข้ามาร่วมด้วยจะทำให้มีการคิดอย่างเป็นระบบ สรุปประเด็นหลัก และหวัช้อย่อยออกมาเป็นผังกราฟิกได้ ทำให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข พร้อม ๆ กับพัฒนาความดีงามและความรู้ความสามารถควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suriwong, and Sungthong (2020) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเจตคติที่มีต่อวิชาฟิสิกส์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มเทคนิค STAD เพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่านักเรียนมีเจตคติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sriwanna, and Pabchanda (2021) ซึ่งได้ศึกษาเจตคติที่มีในรายวิชาเคมี โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับผังความคิด พบว่าเจตคติของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 อยู่ในระดับมาก

สรุป

จากผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หน่วย งานและพลังงาน โดยการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก พบว่า การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก 80/80 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.87/80.92 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ร่วมกับผังกราฟิก ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มทำให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือกัน และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ซึ่งก่อนเรียนมีคะแนนร้อยละ 29.83 และหลังเรียนมีคะแนนร้อยละ 81.25 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด วิธีการจัดการเรียนรู้เทคนิค STAD ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ผ่านการฝึกการคิดวิเคราะห์ ทั้ง 3 ด้าน อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจในบทเรียน และสามารถนำความรู้ที่ได้มาสรุปและนำเสนอออกมาในรูปของผังกราฟิกได้ดี ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในการเรียนรู้มากขึ้น การสรุปบทเรียนยังช่วยเพิ่มความจำ ความเข้าใจ ในแต่ละบุคคลได้อีกด้วย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง และบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นบรรยากาศที่อบอุ่น มีความเป็นกันเอง สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกันทุกคนมีความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยยึดหลักความสำเร็จของนักเรียนแต่ละคนคือความสำเร็จของกลุ่ม และสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข พร้อม ๆ กับพัฒนาความดีงามและความรู้ความสามารถควบคู่กันไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สอนควรศึกษาวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเตรียมสื่อการเรียนการสอน จัดเตรียมข้อมูล ที่เหมาะสมกับกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน และอธิบายขั้นตอนที่ใช้ในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เข้าใจการทำงานเป็นกลุ่มก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการสอนจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สร้างคำถามกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ของผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 3 พบว่า ก่อนดำเนินการเรียนการสอน ครูควรให้นักเรียนได้ศึกษากิจกรรมมาก่อนล่วงหน้า แนะนำวิธีการให้นักเรียนเข้าใจ และควรแนะนำนักเรียนในการทำงานกลุ่มรวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เตรียมความพร้อมก่อนลงมือทำกิจกรรมจริง

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผู้สอนควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน และควรอธิบายกฎกติกาในการเรียนการสอนให้ชัดเจน มีการวัดผลประเมินผลชัดเจนและยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรนำการวิจัยนี้ไปต่อยอดหรือศึกษา ในหน่วยการเรียนรู้หรือร่วมกับรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2.2 ควรมีการศึกษาด้านการผลิตสื่อและอุปกรณ์การเรียนในมีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

References

- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Education Objective, Handbook 1: Cognitive Domain*. New York: David McKay.
- Eiamsukmingkol, E., Jaradrawiwat, S., & Singlop, S. (2020). Effects of the Inquiry Cycle (5Es) Learning Method with the Student Teams Achievement Division on the Topic of the Function of Human and Animal Body System Toward Learning Achievement and Analytical Thinking Abilities of Mathayomsuksa 2 Students. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 17(77), 113-123.
- Jampa, K., Jaiboon, P., & Pansuppawat, A. (2019). The Development of Science Process Skills on Current Electricity through Cooperative Learning STAD Technique Integrated with Graphic Organizers for Mattayomsuksa Five Students. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 16(74), 40-49.
- Kittiwutikrai, K., & Sitti, S. (2021). The Development of 2nd Grade Students' Analytical Thinking Ability and Learning Achievement in the Science Subject of "The Materials Around Us" through the STAD Cooperative Learning Technique. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(7), 262-263.
- Konklong, N., Tientongdee, S., Lee, A., & Ratniyom, J. (2019). Effects of STAD-Cooperative Learning Method on Grade 7 Students' Science Learning Achievement and Problem-Solving Abilities in the Unit of Substances in Daily Life. *Journal of Research Unit on Science, Technology and Environment for Learning*, 10(1), 66-78.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (1997). *Research in Education*. New York: Longman.

- Nakphong, P., Vanichwatanavorachai, S., Ramsiri, R., & Pongsakornnaruwong, M. (2021). The Development of Analytical Thinking Skill of Seventh Grade Students by Using Problem Based Learning and STAD Technique. (Master' s Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.
- National Institute of Educational Testing Service. (2020). *Educational Test Report Basic National Level (O-NET), Mattayomsuksa 6, Academic Year 2020*. Retrieved July 13, 2021, from <http://www.newonetestresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/Login.aspx>
- Office of the Basic Education Commission. (2017). *Measuring Indicators and Learning Content Core Science Learning Group (Revised Edition A.D. 2017) according to the Basic Education Core Curriculum, A.D. 2008*. Bangkok: Agricultural Cooperative Assembly Printing House of Thailand Printing Co., Ltd.
- Office of the Education Council. (2017). *Thailand Education Scheme in Brief 2017-2036*. Bangkok: Prighwan Graphic. Co., Ltd.
- Prompan, W., Khamhaengpo, A., & Pansuppawat, T. (2020). Comparisons of Analytical Thinking Skills of Mathayomsuksa 6 Students on the Topic of Polymer Using the Learning Management Based on STAD Cooperative Learning with POE Technique and Conventional Instruction Approach. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 10(2), 107-108.
- Srisod, P. (2016) *Provision of Learning Activities Focusing on Inductive Method to Develop Analytical Thinking Skills of Grade 11 Students*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Sriwanna, K., & Pabchanda, S. (2021). The Development of Analytical Thinking Skill and Scientific Minds in Chemistry of Tenth Grade Student by Constructivist and Collaborative Learning. *Journal of Education Khon Kaen University*, 44(2), 97-109.
- Suriwong, N., & Sungthong, A. (2020). Study on Achievement Test of Physics Subject on Light, and Visual Aids of Grade 11 Students under Learning Activity Organizing with STAD Cooperative Group. *Journal of Science and Science Education*, 3(1), 84-97.

อนาคตภาพของระบบการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ในทศวรรษหน้า*

The Scenario of the System for Promoting Health Literacy among the Elderly in the Next Decade

¹อรุณศรี ผลเพิ่ม, ²มาลี ไชยเสนา และ ³กุลชญา ลอยหา

¹Arunsri Pholperm, ²Malee Chaisena and ³Kulchaya Loyha

¹วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

^{2,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong, Thailand.

^{2,3}Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Arunsri@bcnsp.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารในการพัฒนากรอบแนวคิดอนาคตภาพของระบบส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า 2) เพื่อสร้างอนาคตภาพของระบบการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เป็นการวิจัยอนาคตด้วยเทคนิควิธีการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณนาแบบเดลฟายล์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุและด้านความรู้ด้านสุขภาพจำนวน 20 คน คือ แพทย์ จำนวน 3 คน พยาบาล จำนวน 7 คน อาจารย์พยาบาล จำนวน 4 คน ด้านการวิจัยด้านความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 3 คน นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน ด้านหลักประกันสุขภาพ จำนวน 1 คน และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม และพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการศึกษาพบว่า 1) กรอบแนวคิดอนาคตภาพของระบบการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มขึ้นและมีระดับความรู้สุขภาพต่ำ รัฐบาลมีแผนขับเคลื่อนแนวคิดความรู้ด้านสุขภาพ แนวความคิดพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพที่เหมาะสมร่วมกับการส่งเสริมสุขภาพ คือแนวคิดของซอเรนเซนและคณะ เตรียมการจัดการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวรับมือกับผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงที่มากขึ้น รัฐบาลวางแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้สูงอายุ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดการปัญหาสุขภาพของตนเองและสังคม และมีระบบบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐาน 2) การสร้างอนาคตภาพของระบบการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุมีดังนี้ (1) แนวทางการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพประกอบด้วย การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดูแลสุขภาพ การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพเป็นช่วงวัย แบ่งออกเป็น ปฐมวัย วัยเรียน วัยรุ่น และ วัยทำงาน การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุ คำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ นโยบายการขับเคลื่อนความรู้ด้านสุขภาพ และการประเมินความรู้ด้านสุขภาพ (2) ระบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ระบบการจัดการสุขภาพชุมชน ระบบบริการ

*Received October 30, 2023; Revised December 12, 2023; Accepted December 19, 2023

สาธารณสุขระดับปฐมภูมิ ระบบบริการสุขภาพที่เข้าถึงผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ (3) การพัฒนาสื่อด้านสุขภาพ ประกอบด้วย ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย สื่อสำหรับกลุ่มเปราะบาง การจัดการสื่อโฆษณา การเผยแพร่ข้อมูล การผลิตสื่อที่ได้มาตรฐานและถูกต้อง (4) ความร่วมมือของสหสาขาวิชาชีพและเครือข่ายสุขภาพ ประกอบด้วย ระบบเครือข่ายความร่วมมือ ความร่วมมือของสหวิชาชีพ ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ และ (5) การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; ระบบการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพ; อนาคตภาพ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore concepts and theories, as well as analyze and synthesize documents related to the development of a scenario of the system for promoting health literacy among the elderly in the next decade; and 2) to outline the scenario of the system for promoting health literacy among the elderly in the next decade. The study used ethnographic delphi futuristic research (EDFR) technique. A sample group consisted of 20 experts in the elderly and health literacy including 3 doctors, 7 nurses, 4 nursing teachers, 3 experts in health literacy research, 1 public health specialist, 1 health insurance specialist, and 1 public health and environmental specialist. All of these were selected by purposive sampling. The research tools were a semi-structured interview form and a 5-point Likert scale questionnaire. The qualitative data were analyzed by content analysis. The quantitative data were examined by median, mode, and interquartile range.

From the study, the following results were found: 1) The scenario framework of the system to promote health literacy among the elderly in the next decade includes the elderly who are more likely to suffer from chronic non-communicable diseases and have lower health literacy. The government has a plan to promote health literacy concepts as well as concepts for developing health literacy that are relevant to health promotion. Sorensen and his team have ideas that aim to prepare long-term care for elderly in order to deal with increasing dependency. The government plans to produce and develop manpower with expertise in caring for the elderly, including allowing people to participate in managing their own and social health problems and having a standardized health service system; 2) The scenario of the system for promoting health literacy among the elderly is as follows (1) The guidelines for developing health literacy, which include the development of technology and innovation for health care, the development of health literacy divided into early childhood, school age, adolescence, and working age, the social integration of the elderly, advice from medical personnel, policies to promote health literacy, and health literacy assessment, (2) The health care system for the elderly, which includes a community health management system, a primary health care system, a health service system for the elderly and an elderly care center, (3) The development of health-related media, which includes various communication

channels, media for vulnerable people, advertising media management, dissemination of information, and the production of standardized and appropriate media, (4) Multidisciplinary cooperation and health networks, which include a collaborative network system, multidisciplinary cooperation, and a collaboration with international organizations, and (5) Support and promotion of health literacy development, which includes the development of health personnel, budget for elderly care, and social and environmental support.

Keywords: Elderly; System for Promoting Health Literacy; Scenario

บทนำ

สถานการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ คาดการณ์ว่าจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับ สดุดยอด ใน พ.ศ. 2574 (Department of Older Persons, 2018) จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อหลาย ๆ ด้าน เช่น ระดับตัวบุคคล ครอบครัว และประเทศ โดยธรรมชาติผู้สูงอายุ จะมีความเปราะบางทางด้านร่างกายและจิตใจ จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสรีรวิทยาของร่างกายทำให้เกิดความเสื่อมถอยของอวัยวะต่าง ๆ เป็นสาเหตุของการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non Communicable Diseases: NCDs) สูงขึ้น เสียชีวิตเกือบร้อยละ 70 ด้วยโรคหลอดเลือดสมอง (Cerebrovascular Disease: Stroke) และมีแนวโน้มมากขึ้น ทุกปีมีผู้ป่วยใหม่ราว 15 ล้านคน เสียชีวิต 5 ล้านคน มีความพิการถาวร 5 ล้านคน รัฐบาลมีความตระหนักในประเด็นนี้ จึงมีแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 และได้ประเมินผลการขับเคลื่อนด้านผู้สูงอายุพบว่าแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุฉบับที่ 2 ในภาพรวมการดำเนินงานเป็นไปค่อนข้างช้า เมื่อเทียบกับความเร็วของการก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Department of Older Persons, 2023) Health Intervention and Technology Assessment Program (2014) สำรวจสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุไทยมีสุขภาพดีร้อยละ 5 มีความเจ็บป่วย ด้วยโรคหรือปัญหาสุขภาพร้อยละ 95 เสียชีวิตจากโรคหลอดเลือดสมอง จำนวนถึง 41,840 คน (Bangkokbiznews, 2021) และมีผลกระทบต่อผู้ป่วย ครอบครัว และระบบเศรษฐกิจของประเทศ จากค่าใช้จ่ายในการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายเป็นระยะเวลานาน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าต้นทุนรวมในการให้บริการดูแลระยะกลางผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองในโรงพยาบาลเฉลี่ย 1,618.65 บาทต่อรายต่อครั้ง (Sa-ringkan et al. 2021) จะเห็นว่าผลที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรังกระทบหลาย ๆ ด้าน

จากผลกระทบข้างต้น สำนักโรคไม่ติดต่อ (Bureau of Noncommunicable Diseases) (2018) ได้พัฒนาแผนยุทธศาสตร์การป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อระดับชาติ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) เพื่อตอบสนองต่อการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ตัวชี้วัดของแผนกำหนดให้ลดการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อลงร้อยละ 20 ภายในปี 2564 ให้เป็นไปตามเกณฑ์ขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดเป้าหมายให้ประเทศสมาชิกลดอัตราการตายจากโรคไม่ติดต่อให้เหลือ 1 ใน 3 ด้วยการป้องกันโรคและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อให้ได้ผลตามเกณฑ์ดังกล่าว ที่จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี จึงอาศัยความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) เป็นสื่อกลางเนื่องจากความรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพของประชาชน เช่นเดียวกับองค์การอนามัยโลก (WHO, 1998) เห็นความสำคัญกับแนวคิดนี้ได้ประกาศให้ประเทศสมาชิกให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพของประชาชน และได้ให้ความหมาย ความรู้ด้านสุขภาพ คือ “ทักษะทางปัญญา และทักษะทางสังคมที่เป็นตัวกำหนด แรงจูงใจ

และความสามารถของบุคคล ในการเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งเสริมและรักษาสุขภาพของตนเอง ให้ดีอยู่เสมอ” ความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นทักษะเฉพาะตัวของบุคคลที่จะเข้าถึงข้อมูลทางด้านสุขภาพจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ของรูปแบบการสื่อสาร มาส่งเสริมและดูแลสุขภาพของตนเองเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม จากการศึกษาของ Berkman (2011) ในเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุพบว่ามีความรู้ระดับต่ำ และอายุที่มากขึ้นความสามารถในการดูแลสุขภาพตนเองลดลง จะส่งผลให้มีอัตราการตายมากขึ้น การเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลบ่อยครั้ง และมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง เพราะมีความรู้เกี่ยวกับโรค การดูแลสุขภาพตนเองขณะเจ็บป่วยต่ำ มีการสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญทางด้านสุขภาพ และเข้ารับบริการส่งเสริมสุขภาพต่ำ (Peterson et al. 2009) ในประเทศไทยมีการผลักดันการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพให้มากขึ้นในประชากร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน ส่งผลให้ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุมีแนวโน้มดีขึ้น ดังนั้นการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงเป็นการสร้างและพัฒนาความสามารถในระดับบุคคลในการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ และสามารถดำรงชีวิตอย่าง มีความสุขมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี สามารถทำงานและสร้างประโยชน์แก่ครอบครัว สังคมและประเทศชาติต่อไป (Thai Elderly Research and Development Institute Foundation, 2017) สอดคล้องกับแนวคิดความรอบรู้ ด้านสุขภาพของซอเรนเซนและคณะซึ่งได้ศึกษาด้วยวิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบกล่าวว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพจะได้ผลลัพธ์ที่ดีต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคล ซึ่งแนวคิดนี้ประกอบด้วย 3 มิติ คือ การดูแลสุขภาพ การป้องกันโรคและการสร้างเสริมสุขภาพ ในแต่ละมิติประกอบด้วย 4 ทักษะ คือ การเข้าถึง การเข้าใจ การประเมินค่าและการนำไปใช้ (Sorensen et al. 2012)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มมากขึ้น แม้ว่ามีนโยบายผลักดันในการเสริมสร้างคนไทยให้มีสุขภาพดี ยังไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามเกณฑ์ การนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติของบุคลากรด้านสุขภาพยังไม่ชัดเจน ด้านการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุมีวิจัยด้านสุขภาพยังไม่ครอบคลุมทุกด้านของการวัดระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อเป็นการหาแนวทางลดช่องว่างของปัญหาดังกล่าวและมีแนวทางการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้ประชาชนดูแลสุขภาพตนเองได้เหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอนาคตภาพของระบบสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะมีประโยชน์ต่อการนำมาออกแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุป้องกันปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้อย่างต่อเนื่องถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ช่วยป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่ร้ายแรงและฉับพลัน และนำองค์ความรู้มาพัฒนาแนวทางเตรียมความพร้อมก่อนเข้าวัยผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสารในการพัฒนารอบแนวคิดอนาคตภาพของระบบสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า
2. เพื่อสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารอบแนวคิดอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เป็นการศึกษา และวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศประกอบด้วยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในประเทศไทย แนวคิด

เกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพ แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ นโยบายและยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติ แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ศึกษาข้อมูลจากสำนักโรคไม่ติดต่อ สำนักงานบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพวิถีชีวิตไทย และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทั้งเอกสารปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้สุขภาพ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาแยกเป็นประเด็นแล้วสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 2 สร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงอนาคตแบบ EDFR (Phunphatracheewin, 2003) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมผู้เชี่ยวชาญ 2) การสัมภาษณ์แบบผู้เชี่ยวชาญ 3) สังเคราะห์ข้อมูล 4) พัฒนาแบบสอบถาม 5) การใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ (EDFR รอบที่ 2, 3) ใช้หลักการของเทคนิคเดลฟายหาฉันทมติของผู้เชี่ยวชาญ 6) เขียนภาพอนาคตภาพ ดังนี้ 1) การเตรียมผู้เชี่ยวชาญ การกำหนดผู้เชี่ยวชาญโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 คน ตามคุณสมบัติที่กำหนด คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุและด้านความรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย แพทย์ จำนวน 3 คน พยาบาล จำนวน 7 คน อาจารย์พยาบาล จำนวน 4 คน ด้านการวิจัยด้านความรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 3 คน นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 1 คน ด้านหลักประกันสุขภาพ จำนวน 1 คน และด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม จำนวน 1 คน 2) การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้วยเครื่องมือสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ขึ้นนำ พัฒนามาจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบความตรงโครงสร้าง และความตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขไปทดลองสัมภาษณ์ผู้ที่มีความรู้ด้านผู้สูงอายุที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงนำมาใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง และนำมาถอดคลิปเสียงสัมภาษณ์ให้ได้ตรงกับความคิดของผู้เชี่ยวชาญมากที่สุด ระยะการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลา 30-60 นาที 3) สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ด้วยการเรียบเรียงเนื้อหาจากการถอดคลิปเสียงสัมภาษณ์ เป็นความเรียงตามประเด็นหลัก ประเด็นย่อย 4) พัฒนาแบบสอบถามโดยนำประเด็นแนวโน้มที่ได้จากการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาเป็นฐานข้อมูลในการสร้าง ข้อคำถาม ได้จำนวน 81 ข้อ และสร้างเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ 5) การใช้แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ (EDFR รอบที่ 2) ใช้หลักการของเทคนิคเดลฟายหาฉันทมติของผู้เชี่ยวชาญ โดยส่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าแต่ละประเด็นมีระดับความเป็นไปได้ที่จะเกิดเป็นจริง มากน้อยเพียงใดจนครบทุกข้อ ใช้ช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ในการส่งรับแบบสอบถาม จากนั้นนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) การแปลผล ข้อคำถามที่มี ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน มากกว่า 3.5 ขึ้นไป มีโอกาสที่จะเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด และมีความเห็นสอดคล้องสูง และผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน ≤ 1 , พิสัยระหว่าง ควอไทล์ ≤ 1.5 เป็นอนาคตภาพที่พึงประสงค์ (Srisa-at, 2013) และ 6) เขียนภาพอนาคตระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เป็นขั้นตอนนำฉันทมติ (Consensus) จากผู้เชี่ยวชาญทุกคนมาเรียบเรียง แล้วสังเคราะห์คำตอบจากแบบสอบถามและยืนยันกับประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำมาเขียนภาพจำลองระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวิเคราะห์สภาพความรอบรู้สุขภาพปัจจุบันของผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในการพัฒนารอบแนวคิดอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า พบว่า 1) สถานการณ์ของการย่างเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอดมีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังจำนวนมาก 2) ผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้รับการวัดระดับความรอบรู้สุขภาพพบว่าอยู่ในระดับต่ำ 3) รัฐบาลมีแผนพัฒนาสาธารณสุข แผนปฏิบัติการผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพลงสู่การปฏิบัติ 4) แนวความคิดการพัฒนาผู้สูงอายุให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เหมาะสมร่วมกับการส่งเสริมสุขภาพ คือแนวคิดของซอเรนเซนและคณะ ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาให้ผู้สูงอายุให้เข้าถึง เข้าใจ ประเมิน การประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ เป็นการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพเริ่มต้นที่ระดับบุคคล 5) การเตรียมการรับมือกับผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงที่มากขึ้นด้วยการจัดการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว โดยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ เอกชนและด้านสุขภาพและด้านสังคม มีหลักประกันด้านสุขภาพให้กับประชาชน 6) รัฐบาลการวางแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ เรียนรู้แนวทางการดูแลผู้สูงอายุจากต่างประเทศ พัฒนาชุมชนให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ 7) ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายมีศักยภาพ และสามารถสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคลดการเจ็บป่วยจากโรคที่ป้องกันได้หรือโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ มีการใช้ภูมิปัญญาไทยและมีส่วนร่วมจัดการปัญหาสุขภาพของตนเองและสังคมได้ และ 8) มีระบบบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถตอบสนองต่อความต้องการตามปัญหาสุขภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ด้วยเทคนิคการวิจัยเชิงอนาคตแบบ EDR ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ด้วยเครื่องมือสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างผลการวิจัย พบว่าการสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้าประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้

1) แนวทางการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดูแลสุขภาพ พัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นช่วงวัย การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุ คำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์ นโยบายการขับเคลื่อนความรอบรู้ด้านสุขภาพ และการประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“ต้องพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้สูงอายุ” (Ch3)

“มีผลงานวิจัยที่ช่วยรักษา ส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งจะเกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงกับผู้สูงอายุอย่างมากมาย” (Wa4)

“ควรเตรียมความรอบรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันโรคไม่ติดต่อเรื้อรังในวัยทำงานก่อนอายุ 60 ปี เพื่อเป็นการวางแผนการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ” (B14)

2) ระบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ระบบการจัดการสุขภาพชุมชน ระบบบริการสาธารณสุข ระดับปฐมภูมิ ระบบบริการสุขภาพที่เข้าถึงผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ดังกล่าวต่อไปนี้

“มีศูนย์ Day care ผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุแบบต่อเนื่อง ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุสมองเสื่อม ศูนย์ฟื้นฟู/ศูนย์กายภาพบำบัด โดยศูนย์ต่าง ๆ ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ขยายออกไปถึงชุมชน ที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย มีเครื่องมือทันสมัย ” (Su8)

“มีระบบโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ต เทคโนโลยี ที่ทันสมัย สนับสนุนการรับข่าวสารได้ทั่วถึง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ” (Ch15)

3) การพัฒนาสื่อด้านสุขภาพ ประกอบด้วย ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย สื่อสำหรับกลุ่มเปราะบาง การจัดการสื่อโฆษณา การเผยแพร่ข้อมูล การผลิตสื่อที่ได้มาตรฐานและถูกต้อง ดังกล่าวต่อไปนี้

“มีการพัฒนาสื่อสำหรับกลุ่มประชาชนที่เข้าถึงระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศ เช่น กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้ด้อยโอกาสกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นสื่อสารแบบ สองทาง โดยบุคคลที่ผ่านการพัฒนาสมรรถนะให้เป็น นักสื่อสารเพื่อการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ จากหอกระจายข่าว จากสื่อที่เข้าใจง่าย ใช้ภาษาท้องถิ่น ตามวัฒนธรรมและบริบทชุมชน” (Ch17)

4) ความร่วมมือของสหสาขาวิชาชีพและเครือข่ายสุขภาพ ประกอบด้วย ระบบเครือข่ายความร่วมมือ ความร่วมมือของสหวิชาชีพ ความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ ดังกล่าวต่อไปนี้

“สร้างมาตรฐานชุมชนในการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อให้มีสุขภาพดี ป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงโดยระบบเครือข่ายความร่วมมือของสามส่วน คือ บ้าน วัด โรงพยาบาล” (Su8)

“เครือข่ายและองค์กรระหว่างประเทศจะอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดและกลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพในหมู่ผู้สูงอายุ โดยตระหนักว่าการสูงวัยถือเป็นความท้าทายระดับโลก” (Ch15)

5) การสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ประกอบด้วย พัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม สิ่งแวดล้อมที่สนับสนุน ดังกล่าวต่อไปนี้

“สร้างโอกาสในการฝึกอบรมต่อเนื่องสำหรับบุคลากรในสหสาขาวิชาชีพเพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ที่ทันสมัยในการดูแลผู้สูงอายุ” (Ja7)

“ส่งเสริมการดูแลสุขภาพของตนเองในทุกช่วงวัย กำหนดเป็นนโยบายของประเทศ โดยมีกระทรวงสาธารณสุขเป็นแกนกลาง ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน และต้องทำอย่างต่อเนื่อง” (Su12)

เพื่อหาข้อค้นพบบูตสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ในทศวรรษหน้า นำผลการวิจัยประกอบด้วย 5 ด้านพัฒนาแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญและมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกข้อ ดังนั้นข้อมูลที่ได้ทั้ง 5 ด้านเป็นอนาคตภาพที่พึงประสงค์ สามารถนำไปเขียนอนาคตภาพของระบบสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ดังรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าสถิติแสดงภาพอนาคตพึงประสงค์ทั้ง 5 ด้าน เพื่อสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า

หัวข้อหลัก	หัวข้อหลักย่อย	ค่าทางสถิติ					ภาพอนาคต
		Mean	Median	Mode	mo-mdn	Q3-Q1	
1. แนวทางการพัฒนา	-การพัฒนาด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดูแลสุขภาพ	4.63	4	5	1	1	พึงประสงค์
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	-พัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นช่วงวัย	4.42	5	4	1	1	พึงประสงค์
	-การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุ	4.68	5	5	0	1	พึงประสงค์
	-คำแนะนำของบุคลากรทางการแพทย์	4.47	5	5	0	1	พึงประสงค์
	-นโยบายการขับเคลื่อนความรอบรู้ด้านสุขภาพ	4.58	5	5	0	1	พึงประสงค์
	-การประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ	4.32	4	5	1	1	พึงประสงค์

หัวข้อหลัก	หัวข้อหลักย่อย	ค่าทางสถิติ					ภาพ อนาคต
		Mean	Median	Mode	mo- mdn	Q3- Q1	
2. ระบบ บริการสุขภาพ ผู้สูงอายุ	-ระบบการจัดการสุขภาพชุมชน ระบบ บริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิ -ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ -ระบบกบริการสุขภาพที่เข้าถึงผู้สูงอายุ	4.68 4.37 4.63	5 5 5	5 5 5	0 0 0	1 1 1	พึงประสงค์ พึงประสงค์ พึงประสงค์
3. การพัฒนา สื่อด้าน สุขภาพ	-ช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย -รูปแบบสื่อ -สื่อสำหรับกลุ่มเปราะบาง -การจัดการสื่อโฆษณา	4.68 4.42 4.47 4.42	5 5 5 5	5 5 5 5	0 0 0 0	1 1 1 1	พึงประสงค์ พึงประสงค์ พึงประสงค์ พึงประสงค์
4. ความ ร่วมมือของสห สาขาวิชาชีพ และเครือข่าย สุขภาพ	-ระบบเครือข่ายความร่วมมือ -ความร่วมมือของสหวิชาชีพ -ความร่วมมือกับองค์กรระหว่าง ประเทศ	4.47 4.79 4.58	5 5 5	5 5 5	0 0 0	1 1 1	พึงประสงค์ พึงประสงค์ พึงประสงค์
5. การ สนับสนุน ส่งเสริมการ พัฒนาความ รอบรู้ด้าน สุขภาพ	-พัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ -งบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุ -การสนับสนุนทางสังคมและ สิ่งแวดล้อม	4.58 4.57 4.37	5 5 4	5 5 5	0 0 0	1 1 1	พึงประสงค์ พึงประสงค์ พึงประสงค์

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้ได้อนาคตภาพของระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุใน ทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 5 ประเด็นหลัก 19 ประเด็นรอง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ระบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุ การพัฒนาสื่อด้านสุขภาพ ความร่วมมือของสหสาขาวิชาชีพและเครือข่ายสุขภาพ และความร่วมมือของสหสาขาวิชาชีพและเครือข่ายสุขภาพ ซึ่งสามารถใช้ในการกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการสร้างอนาคตภาพของระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เกิดประโยชน์ต่อการนำแนวโน้มที่ได้จากผลการศึกษาไปดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับสังคม สิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป และมีแนวทางสร้างความร่วมมือของทีมสหสาขาวิชาชีพ และเครือข่ายเอกชน รัฐวิสาหกิจ ในการดูแลผู้สูงอายุให้มีสุขภาพดีต่อไป ดังรูปที่ 1

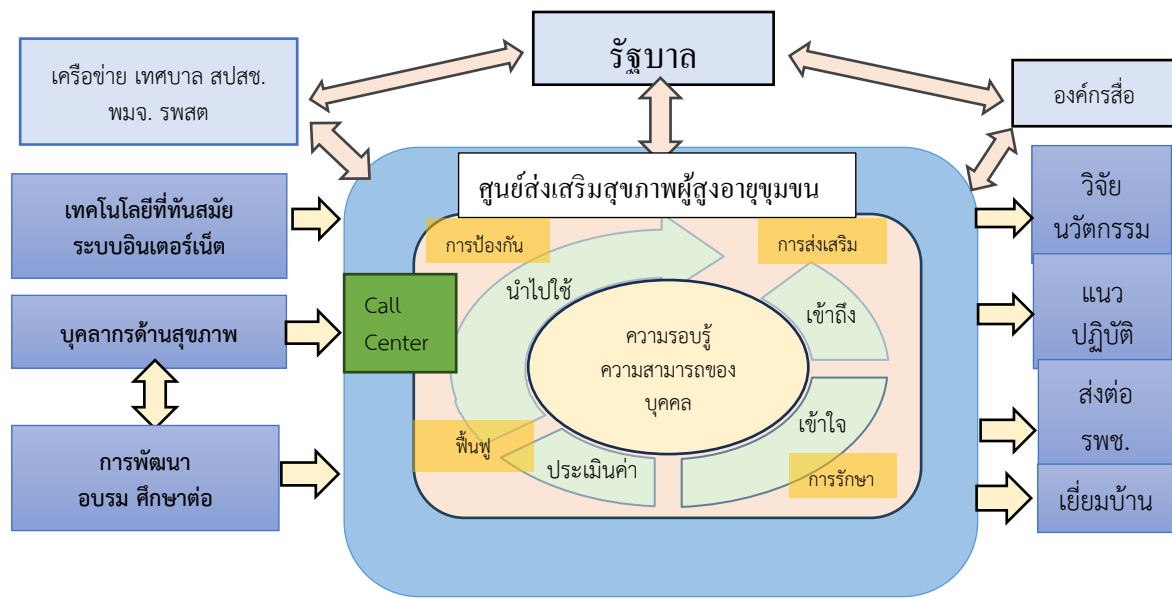

Figure 1: Health Literacy Promotion Model of Elderly Group in the Next Decade

จากแผนภาพที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดแล้วนำมาประกอบเป็นโมเดลระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า เพื่อเป็นนាំสู่การปฏิบัติมุ่งพัฒนาให้เกิดการขับเคลื่อนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการพัฒนารอบแนวคตินาคตภาพของระบบการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 8 ประเด็นหลัก คือ จำนวนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น (Department of Older Persons, 2018) ผู้สูงอายุส่วนมากจะเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งไม่ได้มีสาเหตุ ที่เกิดจากเชื้อโรค แต่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยง และเกิดจากการมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของร่างกาย เกิดความเสื่อมของเซลล์ในอวัยวะต่าง ๆ เป็นการเปลี่ยนแปลงของความชรา (Sudnongbua, 2021) เมื่ออายุมากขึ้นจะมีการเรียนรู้ที่ช้าลง จากปัญหาในการฟังและการอ่าน มีผลต่อการรับและการใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้ด้านสุขภาพ ทำให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมเกิดปัญหาทางสุขภาพตามมา เมื่อความรู้ด้านสุขภาพต่ำส่งผลให้ระดับความรู้ด้านสุขภาพต่ำเช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ Aunprom-me, Aunprom-me, Phoonnok, and Thitithananan (2022) ศึกษาระดับความรู้รอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเขตสุขภาพที่ 9 พบว่าระดับความรู้ สุขภาพของผู้สูงอายุอยู่ในระดับต่ำ สอดคล้องกับการศึกษาของ Peterson et al. (2009) ผู้ป่วยที่มีความรู้ด้านสุขภาพต่ำเป็นผู้ที่มีอายุมาก การรู้เท่าทันสุขภาพต่ำสัมพันธ์กับอัตราการตายที่สูงขึ้น รัฐบาลได้เตรียมรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดตามมาจากการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ได้มีนโยบายในแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 แผน คือ 1) ด้านสุขภาพอนามัย 2) ด้านการศึกษาตลอดชีวิต 3) ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน 4) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ปลูกฝังค่านิยมให้เห็นคุณค่าผู้สูงอายุ 5) ด้านสวัสดิการสังคม (Department of Older Persons, 2023) ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดความรู้ด้านสุขภาพของซอเรนเซนและคณะ การพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ

ในระดับบุคคลแล้วค่อยขยายวงในระดับสังคม เน้นการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพ และฟื้นฟูสุขภาพ ใน 4 มิติ การเข้าถึง เข้าใจ ประเมิน การประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อนาคตภาพระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุในทศวรรษหน้า ประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ ดังนี้ 1) แนวทางการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุมีความต้องการพัฒนาความรู้เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตต่าง ๆ และการเข้าถึง สื่อโซเชียล (Devalersakul, Siriwarakoon, and Rodyim, 2016) ในด้านการบริการผู้สูงอายุให้ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษา ของ Prongjit, Sittisuea, Boonplod, and Kakkeaw (2022) เรื่องอนาคตภาพการบริหารงานผู้ปวยนอก สูงอายุ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดศรีสะเกษในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2574) พบว่าควรมีการนำเทคโนโลยี สารสนเทศสำหรับผู้ปวยนอกสูงอายุเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน โดยใช้ระบบดิจิทัลนัดหมาย ติดตาม ติดตาม ในการสื่อสารกับผู้ปวยนอกสูงอายุหรือญาติ นำข้อมูลสู่ระบบส่งต่อการรับ-ส่งต่อกับเครือข่ายบริการสุขภาพ ด้านแนวทางในการพัฒนาความรอบรู้ด้านสุขภาพ ควรเริ่มก่อนเข้าวัยผู้สูงอายุและพัฒนาเป็นช่วงวัย สอดคล้อง กับกรมอนามัยแบ่งการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพในช่วงวัยต่าง ๆ ออกเป็น 4 ช่วงวัย คือ ปฐมวัย วัยเรียน วัยรุ่น และ วัยทำงาน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ต้องให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านปัญญา และด้านปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและสังคม (Department of Older Persons, 2019)ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมของผู้สูงอายุ คือการจัดให้มีสถานที่ให้ผู้สูงอายุพบปะ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน (Kitjao et al. 2015) มีการจัดกิจกรรมเสริมความรู้การดูแลสุขภาพ การป้องกันตนเอง การฟื้นฟูร่างกายในชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น อสม. อพม. เทศบาล รพสต. โรงพยาบาลทั่วไป ทำงานอย่างเป็นระบบ ด้านคำแนะนำของบุคลากรทาง การแพทย์มีความสำคัญช่วยในการ ปฏิบัติตัว ของผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพโดยเฉพาะในการสื่อสาร โดยจัด ให้มีการแพทย์ดูแลผู้ป่วยทางไกล จะช่วยลดจำนวนการใช้บริการของผู้ปวยในสถานพยาบาล บุคลากรทาง การแพทย์มีเวลาในการสื่อสารกับผู้ปวยสูงอายุที่มารับบริการมากขึ้น และจะช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ เกี่ยวกับโรค (Chesser, Woods, Smothers, and Rogers, 2016) นโยบายการขับเคลื่อนความรอบรู้ด้าน สุขภาพ เน้นการสร้างความรู้ด้านสุขภาพ และการป้องกันควบคุมปัจจัยเสี่ยง เพื่อให้ประชาชนมีความ รอบรู้ด้านสุขภาพ มีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม สามารถดูแลสุขภาพ ป้องกัน ลดโรคที่สามารถป้องกันได้

2) ระบบบริการสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านระบบการจัดการสุขภาพชุมชนมีความสำคัญต่อการพัฒนา ความรอบรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เพราะอยู่ใกล้ชิดและเข้าถึงประชาชนมากที่สุด ควรมีองค์กรระดับท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการเชื่อมประสานกับผู้เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนงาน ให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เข้าถึง เข้าใจ และนำไปใช้ ในปัญหาสุขภาพได้ ตามแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุฉบับที่ 3 กำหนดให้มีการวางแผนยกระดับพัฒนา ความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ให้มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพประชาชนในชุมชน ให้มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ และกระบวนการที่ขาดไม่ได้คือขั้นตอนการประเมินความรู้ด้านสุขภาพ เพื่อเป็นข้อมูลแสดงผลความก้าวหน้าและนำมาวางแผนพัฒนาต่อไป ด้านระบบบริการสาธารณสุขระดับ ปฐมภูมิทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างต่อเนื่องร่วมกับประชาชน รวมทั้งระบบการดูแล ผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน เช่น การให้บริการดูแลสุขภาพที่บ้านเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุกรณีผู้ปวยผู้สูงอายุ ที่ต้องการการดูแล และครอบคลุมบริการสนับสนุนการดูแลระยะยาว โดยกระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาระบบ การส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Strategy and Planning Division, 2022) ประกอบด้วยกลไก การเข้าสู่บริการอย่างมีประสิทธิภาพของผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิง และแนวทางการพัฒนาระบบการดูแล ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (Miankerd, 2019) ในด้านระบบบริการสุขภาพที่เข้าถึงผู้สูงอายุ เป็นการบริการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ได้จริงในที่สาธารณะแก่ผู้สูงอายุ เช่น ทางเดินสาธารณะในเขตชุมชน

สวนสาธารณะและพื้นที่ออกกำลังกายที่เหมาะสม ปลอดภัย ช่วยผู้สูงอายุให้ได้รับการเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เช่น การเข้าถึงข้อมูลผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง เชื่อถือได้ สื่อสิ่งพิมพ์ขนาดใหญ่ ภาษาที่เรียบง่าย ส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางสุขภาพ การได้รับการตรวจสอบสุขภาพประจำปี ให้อุปกรณ์ช่วยในการดำรงชีวิตประจำวันตามที่จำเป็น เช่น แวนตา ไม่เท้า รถเข็น ฟันเทียม แก้วผู้สูงอายุ (Department of Older Persons, 2002) ด้านสุดท้ายคือการจัดตั้งศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการจตุรัสติการให้กับผู้สูงอายุตามแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุฉบับที่ 1 ให้ความคุ้มครองแก่ผู้สูงอายุ ขยายบริการในรูปแบบบริการ และหน่วยสังเคราะห์ผู้สูงอายุเคลื่อนที่ให้มากขึ้น และระดมความร่วมมือจากภาคเอกชนมาช่วยจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุให้ทั่วถึง โดยการจตุรัสติการผู้สูงอายุที่มีเครื่องมือทันสมัยให้บริการครบวงจร การกระจายอย่างทั่วถึง เข้ารับบริการได้ทุกที่ และมีช่องทางด่วนในการดูแลผู้สูงอายุ 24 ชั่วโมง อีกทั้งมีศูนย์ Day care ผู้สูงอายุ ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นขยายออกไปถึงชุมชนที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ง่าย รองรับกรขยายตัวของความเป็นเมืองในอนาคต

3) การพัฒนาสื่อด้านสุขภาพ ที่มีช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย มีประสิทธิภาพ จะลดการเกิดข้อผิดพลาด ต่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุในการให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ (Sørensen et al. 2012) ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนให้มีช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลายทั้งสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อสารมวลชน (Kaeodumkoeng, and Thummakul, 2015) อีกทั้งควรส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลให้ผู้สูงอายุเพื่อช่วยเป็นเส้นทางนำเข้าสู่แหล่งข้อมูลด้านสุขภาพออนไลน์ และแอปพลิเคชันด้านสุขภาพบนมือถือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเปราะบาง พัฒนาโดยให้รู้วิธีการตรวจสอบเนื้อหาข้อมูลข่าวสารความรู้ที่ไม่ถูกต้อง มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว ผู้ให้ข่าว ผู้ผลิตข่าวสาร ส่วนผู้สูงอายุกลุ่มที่มีข้อจำกัด มีลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ สอดคล้องกับการศึกษาของ Charoenlak, Nilkote, and Lundam (2023) ศึกษาการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาในการสร้างเสริมสุขภาพกลุ่มเปราะบางในชุมชนโดย พัฒนาการกลุ่มจิตอาสาเพื่อดูแลกลุ่มเปราะบางในชุมชน ทำงานเป็นทีมร่วมกับภาคีเครือข่ายในชุมชน มีกิจกรรมเยี่ยมบ้านทุกเดือน และการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพให้กับกลุ่มจิตอาสา พบว่าความรอบรู้สื่อและสารสนเทศด้านสร้างเสริมสุขภาพในชีวิตประจำวันของผู้เปราะบางอยู่ในระดับดี ด้านการจัดการสื่อโฆษณาส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุและสนับสนุน ให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อโดยสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของ Tirakitpanitchakorn (2016) บทบาทของสื่อกับการก้าวสู่สังคมผู้สูงวัย ในประเทศไทยอย่าง Smart Citizen ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุ มีจำนวน 4 รายการ คือรายการสำหรับผู้ชมที่มีอายุ 60-65 ปี รายการสำหรับผู้ชมที่มีอายุ 65 ปี ขึ้นไป รายการสำหรับผู้สูงวัยที่มีอาชีพข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ และรายการสำหรับผู้สูงวัยที่มีอาชีพอื่น ๆ หน่วยงานของรัฐได้จัดสรรงบประมาณจ้างภาคเอกชน ผลิตสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมหรือโครงการ ต่าง ๆ ของผู้สูงวัย

4) ระบบเครือข่ายความร่วมมือของสหวิชาชีพ จะช่วยพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้กับผู้สูงอายุในการส่งเสริมให้มีสุขภาพดี และป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรง ดังแผนปฏิบัติการกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2566-2570 กำหนดให้มีการกระจายบริการสาธารณสุข พัฒนาระบบบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิจัดให้มีคลินิกหมอครอบครัวที่บูรณาการการทำงานโดยสหสาขาวิชาชีพในการดูแลสุขภาพของประชาชนแบบองค์รวมด้านความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศมีความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดีและกลยุทธ์ในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุ เช่น การเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการบริหารองค์การอนามัยโลก ในการติดตามความก้าวหน้าของการนำนโยบายการป้องกันโรคเรื้อรัง มาดำเนินการให้ (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2019) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาความรู้

ด้านสุขภาพ สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกระทรวงสาธารณสุข ให้พัฒนากำลังคนและบุคลากรด้านสุขภาพ มีความรู้ทางด้านวิชาชีพ บริหารระบบการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายด้านสุขภาพในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ มีความร่วมมือระหว่างรัฐบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน ธุรกิจ หรือ องค์กรประชาสังคม เพื่อให้สามารถพัฒนาระบบสวัสดิการถ้วนหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การสนับสนุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในการดูแลผู้สูงอายุ ตามแผนปฏิบัติการฉบับที่ 3 ภาครัฐวางแผนปรับปรุงบริการสาธารณะทุกระบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ โดย ส่งเสริมการปรับปรุงบริการระบบขนส่งสาธารณะทุกประเภทให้ผู้สูงอายุเข้าถึง จัดสิ่งอำนวยความสะดวก เหมาะสมที่ใช้ได้จริง เช่น ทางเดินสาธารณะในเขตชุมชนและผู้พิการ จัดตั้งและพัฒนาบริการทางสุขภาพ และระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุด

สรุป

ผลจากการศึกษาอนาคตภาพของการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้านำมาเป็นแนวทางในการเตรียมบุคคลที่จะเป็นผู้สูงอายุใน 10 ปีข้างหน้าให้มีสุขภาพดีมีความตระหนักในการดูแลสุขภาพ โดยการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพ ด้วยการสื่อสารข้อมูลสุขภาพที่ถูกต้อง จากสื่อต่าง ๆ หลายช่องทาง สามารถเข้าถึงได้ง่าย และสะดวก เกิดความรู้เท่าทันสื่อและเลือกใช้ประโยชน์จากสารสนเทศดิจิทัล มีระบบบริการสุขภาพชุมชน ที่ได้รับความร่วมมือจากขององค์กรชุมชน เช่น เทศบาล สปสช. อบต. ในการส่งเสริมสุขภาพ อีกทั้งยังได้รับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม จากสหสาขาวิชาชีพการที่ได้รับการพัฒนาแต่ละสาขา ซึ่งแนวทางทั้งหมดนี้จะสำเร็จได้มาจากนโยบาย และการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สถานการณ์ผู้ป่วยโรคเรื้อรังมีแนวโน้มสูงขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีในอีก 10 ปีข้างหน้าประชากรที่มีอายุ 50 ปี จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุควรได้รับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันตนเองจากโรคเรื้อรัง ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากสหสาขาวิชาชีพและเครือข่ายด้านสุขภาพในการสื่อสารให้ความรู้ด้านสุขภาพ องค์กรสื่อที่พัฒนา และเผยแพร่สื่อสุขภาพที่มีมาตรฐานหลาย ๆ ช่องทาง ประชาชนเข้าถึงง่าย รวมทั้งมีการประเมินผลเพื่อติดตามความก้าวหน้า ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพ

1.2 อนาคตภาพระบบการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุในทศวรรษหน้าจะประสบผลสำเร็จมากขึ้น ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน องค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนวางแผนพัฒนา ผลิตสื่อเผยแพร่สื่อที่มีคุณภาพ ทำการศึกษาวิจัยและสร้างนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ทันสมัย และบุคลากรด้านสุขภาพทุก ๆ สาขา ได้รับการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพและให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำวิจัยวัดระดับความรู้ด้านสุขภาพในวัยก่อนเข้าวัยผู้สูงอายุเพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการวางแผนการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพให้ตรงกับด้านที่มีระดับความรู้ด้านสุขภาพที่ต่ำ

2.2 ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการวิจัยควรเพิ่มผู้มาจากองค์กรส่วนท้องถิ่น เทศบาล หน่วยงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.องค์กรสื่อ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน เป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

References

- Aunprom-me, S., Aunprom-me, S., Phoonnok, B., & Thitithananan, T. (2022). Health Literacy Levels among Elderly in Health Region 9: A Study with the European Health Literacy Survey (HLS-EU) Questionnaire. *Thai Journal of Health Education*, 45 (11), 162-177.
- Bangkokbiznews. (2021). *Thai People Suffer from High Rates of Cerebrovascular Disease. Nearly 50,000 Died*. Retrieved August 20, 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/social/926745>
- Berkman, N. (2011). Low Health Literacy and Health Outcomes: An Updated Systematic Review. *Annals of Internal Medicine*, 155(2), 297-106.
- Charoenlak, N., Nilkote, R., & Lundam, C. (2023). Research and Development of a Volunteer Network in the Community to Promote Health in the Vulnerable. *Journal of MCU Peace Studies*, 11(3), 848-861.
- Chesser, A. K., Woods, Smothers, K., & Rogers, N. (2016). Health Literacy and Older Adults: A Systematic Review. *Gerontology & Geriatric Medicine*, 2, 1-13.
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2019). *Report on the Situation of NCDs, Diabetes, High Blood Pressure and Related Risk Factors 2019*. Bangkok: Graphic and Design Publishing House.
- Department of Older Persons. (2002). *National Elderly Plan No. 2 (2002-2021)*. Bangkok: Theppenwaniswanis Printing House.
- Department of Older Persons. (2018). *Report on the Social Situation and Human Security 2018, Quarter 3 (July-September)*. Retrieved August 20, 2021, from https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/download/article/article_20181017103929.pdf
- Department of Older Persons. (2019). *Top Up Knowledge and Prepare before Old Age*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Department of Older Persons. (2023). *Action Plan for the Elderly, Phase 3 (2023-2037)*. Retrieved August 20, 2021, from https://www.dop.go.th/download/laws/th1653553501-843_0.pdf
- Devalersakul, N., Siriwarakoon, W., & Rodyim, C. (2016). The Development of the Elderly as a Burden to Power: Case Study of Rangsit City Municipality. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(1), 529-545.

- Kaeodumkoeng, K., & Thummakul, D. (2015). Health Literacy Promoting in Aging Population. *Journal of Health Science Research*, 9(2), 1-8.
- Kitjao, et al. (2015). *The Suitable Welfare for the Elderly in Different Ages Researched the Technical Promotion and Support Offices 1-12 Year 2015*. Songkhla: IQ Media.
- Miankerd, W. (2019). Participatory Action Research for Developing Mechanism of Case Management for Elderly Care in Bang Si Thong Sub-District, Nonthaburi Province. *Interdisciplinary Journal Thammasat University Interdisciplinary College*, 15(2), 134-174.
- Peterson, P. N. et al. (2009). Health Literacy and Outcomes among Patients with Heart Failure. *JAMA*, 305(16), 1695-1701.
- Phunphatracheewin, J. (2003). Future Research Operations EDFR (Ethnographic Delphi Future Research). *Journal of Education Studies*, 22(1), 1-19.
- Prongjit, T., Sittisuea, P., Boonplod, P., & Kakkeaw, V. (2022). The Scenarios of the Administration of the Elderly Outpatient Service System at Community Hospital Sisaket Province in During the Next Decade (B.E. 2574). *Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University*, (24)1, 23-38.
- Sa-ringkan, O. et al. (2021). Cost per Admission Day of Intermediate Care among Patients Diagnosed with Cerebrovascular Diseases in a Tertiary Hospital. *Journal of Health Systems Research*, 15(4), 407-421.
- Sørensen, K. et al. (2012). Health Literacy and Public Health: A Systematic Review and Integration of Definitions and Models. *BMC Public Health*, 12(80), 1471-2458.
- Srisa-at, B. (2013). *Basic Research New and Improved Edition*. (9th ed.). Bangkok: Suviriyasan.
- Strategy and Planning Division. (2022). Government Action Plan 5 Years Period (2023-2027) of the Office of the Permanent Secretary, Ministry of Public Health.
- Sudnongbua, S. (2021). *Caring for the Elderly: Situation and Quality of Life*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Thai Elderly Research and Development Institute Foundation. (2017). *Situation of the Thai Elderly 2017*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing Public Company Limited.
- Tirakitpanitchakorn, N. (2016). The Role of the Media in Moving towards an Aging Society in Thailand Like a Smart Citizen. *Graduate Journal Rajabhat University Walailongkorn under the Royal Patronage*, (10)2, 1-7.

ปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร*

Factors Predicting the Use of Chauffeur Service to Reduce a Drink-Driving Behavior in Bangkok

¹ชนินทร์ จักรภพโยธิน และ ศุภามณ จันทรสกุล

¹Chanin Chakrapopyodhin and Supamon Chansaku

วิทยาลัยพยาบาลศาสตร์อัครราชกุมารี ราชนิเวศน์จุฬาราชมนตรี

Princess Agramarajakumari College of Nursing, Chulabhorn Royal Academy, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chanin.cha@cra.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดปัญหาการดื่มไม่ขับในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการดื่ม จำนวน 26 ข้อ 2) ปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการ จำนวน 21 ข้อ 3) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 12 ข้อ 4) ปัจจัยด้านจิตวิทยา จำนวน 12 ข้อ และ 5) การตัดสินใจเรียกใช้บริการ จำนวน 2 ข้อ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ ได้ทั้งหมด 286 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการถดถอยโลจิสติก

ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการ และปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถ โดยปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการคนขับรถให้เพิ่มขึ้น 1.016 เท่าของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการคนขับรถให้ และหากผู้ดื่มแอลกอฮอล์ได้รับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการคนขับรถให้เพิ่มขึ้น 5.135 เท่าของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการคนขับรถให้ และสมการถดถอย โลจิสติกสามารถทำนายได้การตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถได้ถูกต้องร้อยละ 84.9 ดังสมการ $\hat{Y} = -3.411 + .021 \text{ อายุ} + .000 \text{ สถานะทางเศรษฐกิจ} - .165 \text{ ปริมาณการดื่ม} - .154 \text{ สถานที่ดื่ม} + .016 * \text{ความคาดหวังด้านการบริการของผู้ใช้บริการคนขับรถให้} + 1.636^{**} \text{ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม} - .537 \text{ ปัจจัยด้านจิตวิทยา}$ และ 2) ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่าส่วนใหญ่พฤติกรรมการดื่มเหมือนเดิม (ร้อยละ 70.9)

ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ 1) ควรมีการส่งเสริม และพัฒนาการให้บริการเรียคนขับรถ เพื่อให้มีผู้ใช้บริการมากขึ้น 2) เพิ่มพื้นที่ในการบริการเรียคนขับรถให้ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ และลดการเกิดอุบัติเหตุ และความสูญเสียจากการดื่มแล้วขับ

คำสำคัญ: การดื่มแล้วขับ; การบริการคนขับรถ; พฤติกรรม

Abstract

This research on factors predicting the use of chauffeur service to reduce drink-driving behavior in Bangkok aimed to: 1) explore the predictive factors influencing the use of chauffeur service to reduce the problem of drink driving in Bangkok, and 2) investigate the effects arising from using chauffeur service in Bangkok. The study employed quantitative research method. The data were collected from online questionnaire, which consisted of 5 parts as follows: 1) personal data and drinking behavior (26 items), 2) service expectations factors (21 items), 3) social and cultural factors (12 items), 4) psychological factors (12 items), and 5) decisions to use chauffeur service (2 items). Accidental sampling was used with a total of 286 participants. Data were analyzed using the logistic regression equation.

The findings revealed that 1) Service expectations and social and cultural factors influence decisions to use chauffeur service. If an alcoholic had a 1 unit increase in their service expectations, they were 1.016 times more likely to decide to use a chauffeur than an alcoholic who decided not to use chauffeur service. If alcohol drinkers were given one more social and cultural factor, they were 5.135 times more likely to decide to use chauffeur service than an alcoholic who decided not to use chauffeur service. The logistic regression equation was able to predict the decision to use the chauffeur service with an accuracy of 84.9 percent as follows: $\hat{Y} = -3.411 + .021 \text{ Age} + .000 \text{ Economic status} - .165 \text{ Drinking quantity} - .154 \text{ Drinking place} + .016^* \text{ Service Provider Service Expectations Provided} + 1.636^{**} \text{ Social and Cultural Factors} - .537 \text{ Psychological Factors}$; and 2) As a result of using a driver service in Bangkok, it was found that most drinking behaviors were not different (70.9%).

The research recommendations were: 1) The chauffeur service should be promoted and developed for more users; and 2) Increasing the area of service to reduce drink-driving behavior and reduce accidents and losses from drink driving.

Keywords: Drink Driving; Chauffeur Service; Behavior

บทนำ

องค์การอนามัยโลกหรือ WHO รายงานสถานการณ์โลกในด้านความปลอดภัยทางถนน เมื่อปี พ.ศ. 2561 (World Health Organization, 2018) ว่า การบาดเจ็บและสูญเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ร้อยละ 90 ของอุบัติเหตุบนท้องถนนทั่วโลกเกิดในกลุ่มประเทศรายได้ต่ำ-ปานกลาง (Heydari et al. 2019) และจากฐานข้อมูลอุบัติเหตุทางถนนของปี พ.ศ. 2556 พบว่า อัตราผู้เสียชีวิตบนท้องถนนสูงถึง 1.25 ล้านคนต่อปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 1.35 ล้านคนต่อปี (Office of Transport and Traffic Policy and Planning, 2019) สำหรับประเทศไทยมีประมาณการผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุอยู่ที่ 32.7 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน (60 คนต่อวัน) คิดเป็นจำนวนเฉลี่ยปีละ 22,491 คน เป็นประเทศที่มีผู้เสียชีวิตสูงที่สุดอันดับ 2 ของโลก อันดับหนึ่งในทวีปเอเชียและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Office of Transport and Traffic Policy and Planning, 2019) ซึ่งปัญหาอุบัติเหตุทางการจราจรเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณสุข สังคม และเศรษฐกิจของไทยอย่างมาก โดยอุบัติเหตุทางการจราจรเป็นสาเหตุ การบาดเจ็บ พิการและเสียชีวิต

อันดับ 2 ของชายไทย และอันดับ 3 ของหญิงไทยรองจากโรคมะเร็งและโรค ในระบบหัวใจและหลอดเลือด (Yothayai et al. 2016) เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด พบว่า ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะมีการระบาดของสถานการณ์โควิด 19 จังหวัดที่มีสถิติผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุมากที่สุดในประเทศไทย อันดับหนึ่ง คือ กรุงเทพมหานคร ทั้งในกลุ่มของรถยนต์และรถจักรยานยนต์ (Thailand Development Research Institute, 2023)

จากข้อมูลรายงานสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุ พ.ศ. 2559 พบว่า สาเหตุหลักที่เป็นอันดับหนึ่งของการเกิดอุบัติเหตุ คือ จากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สูงถึง 39.1% (Sihamart, 2016) และจากกรมคุมประพฤติรายงานปี 2558 ระบุว่า ในรอบระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีคดีมาแล้วเข้าสู่การคุมประพฤติเป็นอันดับที่ 2 ของคดีที่เข้าสู่การคุมความประพฤติทั้งหมด (Detkong, 2018) ซึ่งปัญหาดื่มแล้วขับถือเป็นอาชญากรรมที่จัดอยู่ในประเภทอาชญากรรมต่อมาตรฐานทางศีลธรรมหรืออาชญากรรมไม่มีผู้เสียหาย (Crimes against the moral order/Victimless crime) เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความสูญเสียมากกับตัวของผู้กระทำผิดเอง ส่งผลถึงครอบครัว คนใกล้ชิด และผู้บริสุทธิ์ ที่ได้รับอันตรายตกเป็นเหยื่อที่เกิดจากการขับซึ่รถขณะมีเมา (Ua-amnoey, 2008) และในช่วงเทศกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะเทศกาลวันปีใหม่ และเทศกาลสงกรานต์ มีสัดส่วนของการดื่มแล้วขับเพิ่มสูงขึ้นเป็น 2 เท่าจากช่วงเวลาอื่น ๆ โดยจังหวัดที่มีจำนวนผู้เสียชีวิตติด 1 ใน 10 อันดับจังหวัดที่มีผู้เสียชีวิตสูงสุดจากข้อมูลปี พ.ศ. 2559-2561 ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร นครราชสีมาและเชียงใหม่ตามลำดับ (Department of Land Transport, 2019)

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดื่มแล้วขับ เช่น มีการประกาศแผนแม่บทความปลอดภัยบนถนน พ.ศ. 2561-2564 ในการลดจำนวนผู้เสียชีวิตเหลือ 18 คนต่อประชากร 100,000 คน ในปี 2564 ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ 4 ข้อ ได้แก่ การปฏิรูประบบการจัดการความปลอดภัยบนท้องถนน การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยบนท้องถนนอย่างยั่งยืน ประเทศไทยดินแดนแห่งความปลอดภัยในการคมนาคม และ ประชาธิปไตยเพื่อถนนปลอดภัย (World Health Organization, 2020) แต่การแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติยังไม่ค่อยเห็นผลนัก ซึ่งการแก้ไขปัญหาที่ผ่านเน้นการลด เลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การควบคุมพฤติกรรม การบังคับ การลงโทษ

สำหรับบริบทกรุงเทพมหานคร เมืองที่ประชากรตามทะเบียนราษฎร์ และประชากรแฝงจำนวนมาก มีสถาบันบริการที่มีการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำนวนมาก ซึ่งตามมาด้วยสถิติของการเสียชีวิตจากการดื่มแล้วขับมากดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ ต่าง ๆ การแก้ไขปัญหาการดื่มแล้วขับจึงหาวิธีการแก้ไขที่เหมาะสม และจริงจัง ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างกรุงเทพมหานคร คือ การให้บริการคนขับรถ ซึ่งจะมีเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ หรือบางธุรกิจจะมีให้บริการเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งบริการลักษณะนี้ถือว่าเป็นบริการที่ยังใหม่สำหรับสังคมไทย ซึ่งการผลักดันให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และมาใช้บริการอย่างใดอย่าง โดยเฉพาะบริการใหม่ ๆ อย่างการเรียกใช้บริการคนขับรถ มีปัจจัยแวดล้อมหลากหลายด้าน ทั้งจากปัจจัยจากตัวผู้ดื่มแล้วขับเอง ปัจจัยจากความคาดหวังจากการบริการของผู้ใช้บริการที่ต้องปลอดภัย สะดวกสบาย และมีความน่าเชื่อถือ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น การแนะนำจากคนรอบข้าง การมีต้นแบบที่ดีทางสังคม เจ้าหน้าที่รัฐที่ใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เป็นต้น ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่รับรู้ถึงอันตรายจากการดื่มแล้วขับ ความมั่นใจในความสามารถในการขับขี เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเรียกใช้บริการคนขับรถ ซึ่งผลการวิจัยจะทำให้ทราบถึงแนวทางในการผลักดันให้ผู้ดื่มแล้วขับหันมาใช้บริการเรียกคนขับรถให้มากขึ้น หากสามารถจัดการกับปัจจัยดังกล่าวได้ นอกจากนี้การเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์ในการช่วยแก้ไข้ปัญหา

การดื่มแล้วขับอีกทางเลือกหนึ่ง โดยเน้นการลดปัญหาการดื่มแล้วขับในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือทางออกให้กับคนที่ยังมีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ ให้สามารถกลับบ้านได้อย่างปลอดภัย เพราะการแก้ปัญหาไม่ได้มีวิธีใดที่ดีที่สุด (No one best way) จึงมีวิธีการจัดการกับปัญหาที่เหมาะสมกับคนแต่ละกลุ่ม (Best Fit) ซึ่งการมีทางเลือกในการเดินทางที่ปลอดภัย จะทำให้การขับขี่ป่วงอันเนื่องมาจากแอลกอฮอล์ลดลง (Dills, and Mulholland, 2018 ; Greenwood, and Wattal, 2015; Huseh-Zisek, 2012)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดปัญหาการดื่มไม่ขับในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 2) ศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์กับคณะกรรมการจริยธรรมในคน สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และได้รับรองโครงการแล้ว โดยดำเนินการการศึกษาเป็น ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ วารสาร ตำรา รายงาน สถิติและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาการดื่มแล้วขับ ปัจจัยการเรียกใช้บริการคนขับรถ แนวทางการจัดการ และการแก้ปัญหาทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบเครื่องมือวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยด้านพฤติกรรมการดื่ม และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้บริการคนขับรถให้ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยความคาดหวังด้านการบริการของผู้ให้บริการ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่วนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยด้านจิตวิทยา ส่วนที่ 5 แบบสอบถามการตัดสินใจการเรียกใช้บริการคนขับรถ

หลังจากออกแบบเครื่องมือวิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาจำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม IOC (index of item objective congruence) มากกว่า 0.5 นำข้อคำถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีคุณลักษณะเดียวกันกับตัวอย่างจำนวน 30 คน วิเคราะห์ความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s alpha) พิจารณาค่ามากกว่า 0.7 (Kanjawasee, 2013; Kaemkate, 2012) ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 2, ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 มีคุณภาพความเที่ยงผ่านเกณฑ์ ได้แก่ ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยความคาดหวังด้านการบริการของผู้ให้บริการคนขับรถทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.978 ส่วนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอน บาคเท่ากับ 0.896 และส่วนที่ 4 แบบสอบถามปัจจัยด้านจิตวิทยาทั้งฉบับมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.917

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณมีคุณสมบัติเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการขับรถยนต์เพื่อไปตีมัลลอคฮอลล์ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ พิจารณาคำนวณตัวอย่างในการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก (n) จำนวนตัวอย่าง ≥ 30 เท่าของตัวแปรต้น (Kaiyawan, 2013; Meejaeng, 2014) และเมื่อคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้อย่างน้อยจำนวน 210 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยวิธีการได้ของของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ ใช้วิธีการแจกแบบสอบถามออนไลน์ โดยการส่งลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ไปบนอินเทอร์เน็ต เก็บข้อมูลจากตัวอย่างผ่านออนไลน์ได้ทั้งหมด มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมา จำนวน 300 คน ไม่ประสงค์ให้ข้อมูลจำนวน 14 คน ได้ตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 286 คน

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ผล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคำนวณสถิติเพื่อค้นหาปัจจัยทำนาย ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการดื่ม ปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการ (Parasuraman, Berry, and Zeithaml, 1991) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (Ramya & Ali, 2016) และปัจจัยด้านจิตวิทยา (Wiset-akkarachoti, 2020) ที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดปัญหาการดื่มไม่ขับในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ และสถิติอ้างอิง ได้แก่ สมการถดถอยโลจิสติก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดปัญหาการดื่มไม่ขับในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังด้านการบริการ และปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมส่งผลต่อการตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถ โดยถ้าผู้ดื่มแอลกอฮอล์มีความคาดหวังด้านการบริการของผู้ให้บริการเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการคนขับรถให้เพิ่มขึ้น 1.016 เท่าของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการคนขับรถให้ และหากผู้ดื่มแอลกอฮอล์ได้รับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการคนขับรถให้เพิ่มขึ้น 5.135 เท่าของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการคนขับรถ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่า B, ค่า Exp(B) และสถิติทดสอบวอลด์ (Wald statistic) ในการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก (n=286)

Step	Variables	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 0	Constant	1.343	.146	84.385	1	.000***	3.831
Step 1	Constant	-3.411	1.384	6.077	1	.014**	.033
	อายุ (age)	-.021	.020	1.133	1	.287	.979
	สถานะทางเศรษฐกิจ (income)	.000	.000	.691	1	.406	1.000
	ปริมาณการดื่ม (volume)	-.165	.158	1.084	1	.298	.848
	สถานที่ดื่ม (place)	-.154	.091	2.873	1	.090	.857
	ความคาดหวังด้านการบริการของผู้ให้บริการคนขับรถให้	.016	.008	3.849	1	.050**	1.016
	(per score)						

Step	Variables	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
	ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม (soc_total)	1.636	.279	34.273	1	.000***	5.135
	ปัจจัยด้านจิตวิทยา (psy_total)	-.537	.293	3.350	1	.067	.585

* Sig.<.05, ** Sig. < .01, *** Sig.< .001

ส่วนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของสมการโลจิสติก เมื่อนำตัวแปรอิสระเข้าสมการทำนาย (step 1) แบบ Enter พบว่า เปอร์เซนต์ความถูกต้องของการทำนายมีค่าสูงขึ้น โดยสมการถดถอยโลจิสติกสามารถทำนายได้ถูกต้องร้อยละ 84.9 ดังตารางที่ 2 สามารถเขียนสมการทำนายได้ดังนี้

$\hat{Y} = -3.411 + .021 \text{ อายุ} + .000 \text{ สถานะทางเศรษฐกิจ} - .165 \text{ ปริมาณการดื่ม} - .154 \text{ สถานที่ดื่ม} + .016* \text{ ความคาดหวังด้านการบริการของผู้ให้บริการคนขับรถให้} + 1.636** \text{ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม} - .537 \text{ ปัจจัยด้านจิตวิทยา}$

ตารางที่ 2 เปอร์เซนต์ความถูกต้องของการทำนายในการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติก

(n=286)

Step	Observed	Predicted		Percentage Correct
		ไม่ใช้	ใช้	
Step 0	ไม่ใช้	0	59	.0
	ใช้	0	226	100.0
	Overall Percentage			79.3
Step 1	ไม่ใช้	23	36	39.0
	ใช้	7	219	96.9
	Overall Percentage			84.9

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่พฤติกรรมการดื่มเหมือนเดิม (ร้อยละ 70.9) รองลงมาคือ ปริมาณการดื่มในแต่ละครั้งเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 16.1 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครของกลุ่มตัวอย่าง

(n=31)

ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถให้	จำนวน (n)	ร้อยละ (%)
ปริมาณการดื่มในแต่ละครั้งเพิ่มมากขึ้น	5	16.1
ความถี่ในการดื่มเพิ่มมากขึ้น	2	6.4
พฤติกรรมการดื่มเหมือนเดิม	22	70.9
ปริมาณการดื่มน้อยกว่าเดิม	1	3.2
การเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน	1	3.2

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการเรียกใช้บริการคนขับรถได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1) การผลักดันให้เกิดการเรียกใช้บริการคนขับรถ ให้ได้รับความนิยมมากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการดื่มแล้วขับ จำเป็นต้องผลักดันปัจจัยสังคมให้เข้มแข็ง ได้แก่ การสร้างบรรทัดฐานการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังของผู้ใช้กฎหมาย การมีบทลงโทษ และการลงโทษผู้ฝ่าฝืนที่เหมาะสมกับความผิด ตลอดจนการมีต้นแบบทางสังคม การให้ผู้ซื้อเสียงในสังคม หรือใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เกิดรับรู้เกี่ยวกับลักษณะของบริการ ประโยชน์ ความปลอดภัย ความสะดวกสบายจากบริการ เพื่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจในการเรียกใช้บริการแก่ผู้ดื่มแล้วขับที่ต้องให้คนอื่นขับรถของตนเองในขณะที่ตนเองดื่มแอลกอฮอล์ หรือเมาสุรา

2) การใช้ส่งเสริมให้ใช้บริการเรียกคนขับรถ ไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้นักดื่มมีการดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้น ซึ่งจากผลสำรวจจากงานวิจัย ผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ใช้บริการเรียกคนขับรถส่วนใหญ่ พฤติกรรมการดื่มไม่ได้เพิ่มขึ้น เพราะพฤติกรรมการใช้บริการส่วนใหญ่ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าก่อนการดื่มแอลกอฮอล์ว่าจะเรียกใช้บริการหรือไม่ แต่เป็นการประเมินตนเองหลังจากดื่มแล้ว หรือระหว่างดื่ม จึงตัดสินใจเรียกใช้บริการ ดังนั้นการส่งเสริมบริการเรียกคนขับรถ ถือว่าให้ผลเชิงบวกต่อสังคม ทำให้ผู้ดื่มแอลกอฮอล์มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุข ลดการสูญเสียทรัพย์สิน และชีวิตจากการเกิดอุบัติเหตุจากการดื่มแล้วขับได้

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยอภิปรายผลการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ได้พบ ปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถ คือ ความคาดหวังด้านการบริการของผู้ใช้บริการ กล่าวคือ ถ้าผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีความคาดหวังด้านการบริการเพิ่มมากขึ้น การตัดสินใจที่จะเรียกใช้บริการคนขับรถก็จะเพิ่มมากขึ้น เพราะ คาดหวังบริการที่ความเป็นรูปธรรม/จับต้องได้ของบริการ มีความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ สามารถตอบสนองต่อลูกค้าที่รวดเร็ว และมีการประกันคุณภาพหรือการสร้างเชื่อมั่นต่อลูกค้า รวมถึงพนักงานที่เอาใจใส่ลูกค้า หากองค์ประกอบของความคาดหวังต่าง ๆ เหล่านี้ผู้ที่มีการดื่มขับรถในกรุงเทพมหานครได้รับการกระตุ้น จากผู้ให้บริการ ก็จะทำให้ผู้ที่ดื่มแล้วขับในกรุงเทพมหานครตัดสินใจที่จะใช้บริการได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหรือการถ้าผู้ให้บริการสามารถให้บริการได้ตามที่ผู้ดื่มแล้วขับคาดหวัง สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องส่วนสมทางการตลาด (Pattarapornpisit, 2010) ได้แก่ ปัจจัยก่อนรับบริการ เช่น ความเชื่อถือไว้วางใจ ค่าใช้จ่าย ซึ่งทำให้ผู้ที่มีการดื่มแล้วขับตัดสินใจใช้บริการเรียกคนขับรถ และปัจจัยขณะรับบริการ เช่น ความสะดวกสบายขณะใช้บริการ ขั้นตอนการบริการที่ไม่ยุ่งยาก และพนักงานที่ทักทายมารยาทดี ซึ่งปัจจัยกลุ่มนี้จึงทำให้คนที่เคยใช้บริการแล้ว กลับมาใช้บริการอีก หากผู้ให้บริการคนขับรถยังรักษามาตรฐานและพัฒนาคุณภาพการบริการ ได้ตามที่ผู้ใช้บริการคาดหวังไว้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Philip (Kotler, and Keller, 2011) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมของผู้บริโภค จะเกิดขึ้นจากการได้รับการกระตุ้นที่เหมาะสม เช่น รูปแบบการบริการที่กระตุ้นความต้องการซื้อ การกระตุ้นนโยบายการกำหนดราคาที่เหมาะสม การกระตุ้นโดยการส่งเสริมการตลาด เช่น การลด แลก แจก แถม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงาน

การศึกษาของ Krishnamurthy, and Kumar (2015) ที่สำรวจการก่อตัวของความคาดหวังของผู้บริโภค ซึ่งกล่าวว่า ความคาดหวังของผู้บริโภคมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อหรือใช้บริการ และเป็นการกำหนดความพึงพอใจหลังใช้บริการ

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียกใช้บริการคนขับรถ กล่าวคือ ถ้าปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น การตัดสินใจตัดสินใจที่จะเรียกใช้บริการคนขับรถก็จะเพิ่มมากขึ้นที่เป็นแบบนี้ เพราะ กลุ่มสังคม ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน คนที่ทำงาน รวมถึงคนมีชื่อเสียง ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ รวมถึงการตัดสินใจในการเรียกใช้บริการคนขับรถ นอกจากนี้ปัจจัยสังคมในด้านบรรทัดฐาน เช่น กฎหมายที่บทลงโทษที่รุนแรงเพียงพอ ซึ่งเป็นสิ่งถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อต้องการให้มนุษย์มีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงปัจจัยสังคมในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น การตั้งด่านอย่างเข้มงวด ซึ่งเป็นการควบคุมสังคม (social control) อย่างหนึ่งในการที่จะให้พฤติกรรมของมนุษย์เป็นไปตามบรรทัดที่กำหนดไว้ นั่นคือ เช่น การเรียกใช้บริการคนขับรถ เพื่อลดการดื่มแอลกอฮอล์แล้วขับรถ ดังนั้นเมื่อปัจจัยทางสังคมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมากขึ้น บุคคลเหล่านี้จึงตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถเพิ่มมากขึ้นตามด้วย

นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคของ Ramya และคณะ (Ramya et al. 2016) และ Kotler (Kotler, 2003) ที่อธิบายว่าปัจจัยทางสังคมซึ่งได้แก่ กลุ่มคนอ้างอิง เช่น เพื่อน ครอบครัว บุคคลที่ท่านชื่นชอบ จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ พิมชนก และธัญวรัตน์ สุวรรณะ (Pimchanok, and Suwanna, 2018) ที่ศึกษาเชิงปริมาณในเรื่องการยอมรับและการเลือกใช้บริการ U drink I drive ผ่านโปรแกรมประยุกต์ (แอปพลิเคชัน) ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้บริการเคยใช้บริการและไม่เคยใช้บริการ พบว่าปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง และปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการ U drink I drive และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชาพัทธ์ วิเศษอักรโชติ (Wiset-akkarachoti, 2020) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ระบบการให้บริการคมนาคมขนส่งผ่านแอปพลิเคชัน Grab ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มอ้างอิง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้บริการคมนาคมขนส่งผ่านแอปพลิเคชัน Grab

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ได้พบ เมื่อผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่พฤติกรรมการดื่มเหมือนเดิม (ร้อยละ 70.9) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ไม่ได้วางแผนล่วงหน้าว่าจะเรียกใช้บริการคนขับรถ ส่วนใหญ่จะตัดสินใจใช้บริการหลังจากดื่มเสร็จ หรือช่วงใกล้ดื่มเสร็จ และพิจารณาระดับการรับรู้ความเมาของตนเองว่าขับกลับไหวหรือไม่ หากตนเองขับกลับไม่ไหวอย่างแน่นอน จึงจะตัดสินใจใช้บริการเรียกคนขับรถ หรือตรวจเช็คเส้นทางที่ตนเองต้องใช้ในการเดินทางกลับบ้านว่าเส้นทางดังกล่าว มีการตั้งด่านหรือไม่ หากมีการตั้งด่าน หรือมีแนวโน้มสูงมากที่จะมีด่านตรวจแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ ที่จะมีการตั้งด่านมากกว่าปกติ และเจ้าหน้าที่จะมีการตรวจแอลกอฮอล์อย่างเข้มงวด และไม่สามารถเจรจาหรือตกลงกันได้ รวมถึงตนเองไม่สามารถใช้เส้นทางอื่น เช่น ทางด่วน เพื่อหลบเลี่ยงการตั้งด่านตรวจวัดแอลกอฮอล์ได้ จึงจะตัดสินใจเรียกใช้บริการ ดังนั้นเมื่อไม่ได้มีการวางแผน หรือตัดสินใจใช้บริการเรียกคนขับรถล่วงหน้า ปริมาณการดื่มของผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครจึงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากปกติ

ในส่วนของผู้มีพฤติกรรมขับรถไปดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ในแต่ละครั้งมากกว่าปกตินั้น ซึ่งมีเพียงร้อยละ 16.1 เท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้มีพฤติกรรมขับรถไป

ดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีการวางแผนมาล่วงหน้าว่าจะเรียกใช้บริการคนขับรถ หรือรู้ล่วงหน้าว่าลักษณะงานที่ต้องไปร่วมงาน หรือบุคคลที่ต้องเจอในคืนนี้ ตนเองจะมีแนวโน้มที่ต้องดื่มมากอย่างแน่นอน อีกเหตุผลสนับสนุนหนึ่ง คือ ผู้ที่เรียกใช้บริการคนขับรถ รู้สึกว่าการเดินทางกลับบ้านของตนเองจะมีความปลอดภัยทั้งชีวิต และทรัพย์สินมากขึ้น กว่าที่ตนเองขับรถเองและเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ หรือเจอด่านตรวจวัดแอลกอฮอล์

นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dills, and Mulholland (2016) งานวิจัยของ Greenwood, and Wattal (2015) และงานวิจัยของ Huseth (2012) ที่มีการวิจัยในเรื่องการใช้อย่างเลือกในการเดินทางที่ปลอดภัย พบว่า ร้อยละ 19 ของนักดื่มที่ใช้บริการสำหรับการเดินทางที่ปลอดภัย มีการดื่มมากขึ้นเพราะคิดว่าตนเองกลับที่หมายได้อย่างปลอดภัย ในขณะที่ร้อยละ 81 ดื่มเท่าเดิม (Barrett, Vanlaar, and Robertson, 2017) และงานวิจัยของ James และคณะ (James et al. 2020) พบว่า มีบทความจำนวนไม่มากนักที่ชี้ว่านักดื่มจะมีพฤติกรรมการดื่มมากขึ้นทั้งในระยะสั้น และระยะยาว หากมีการใช้บริการการเรียกรถ หรือคนขับรถ หรือพฤติกรรมการดื่มมากขึ้น ไม่ได้มีนัยสำคัญ และไม่พบว่าพฤติกรรมการดื่มของนักดื่มเมื่อใช้บริการทางเลือกสำหรับการเดินทางในขณะเมา จะส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของอันตรายอันเกิดจากแอลกอฮอล์ เช่น การรบกวนสาธารณสุข การทำร้ายร่างกาย หรืออาชญากรรมอื่น ๆ อันเนื่องมาจากผลของแอลกอฮอล์

สรุป

จากการศึกษาปัจจัยทำนายการเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล พฤติกรรมการดื่ม ปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านจิตวิทยาสามารถร่วมกันทำนายการตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถเพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับในพื้นที่กรุงเทพมหานครได้ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถ คือ ปัจจัยด้านสังคม และวัฒนธรรม ($\beta = 5.135$) และจากการศึกษาพฤติกรรมการดื่มแล้วเมื่อมีการเรียกใช้บริการคนขับรถ พบว่า พฤติกรรมของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจเรียกใช้บริการคนขับรถร้อยละ 70.9 มีพฤติกรรมการเหมือนไม่ต่างจากตอนที่ไม่ได้เรียกใช้บริการ เนื่องจากการตัดสินใจเรียกใช้บริการไม่ได้เป็นการตัดสินใจล่วงหน้า เป็นการประเมินตนเองระหว่างหรือหลังจากดื่มแอลกอฮอล์ แล้วจึงตัดสินใจเรียกใช้บริการ ดังนั้นการส่งเสริมการให้บริการเรียกรถคนขับรถให้มากขึ้น จะทำให้เกิดพฤติกรรมการดื่มอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม และลดการสูญเสียต่าง ๆ จากการดื่มแล้วขับได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อผู้ดื่มแล้วขับมากที่สุด คือ หากผู้ดื่มแอลกอฮอล์ได้รับปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น 1 หน่วยจะมีโอกาสตัดสินใจใช้บริการคนขับรถให้เพิ่มขึ้น 5.135 เท่าของผู้ดื่มแอลกอฮอล์ที่ตัดสินใจไม่ใช้บริการคนขับรถให้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะในการตั้งด่านอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมในการดำเนินคดีผู้ดื่มแล้วขับ จะทำให้การให้บริการเรียกรถคนขับรถเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีปัญหาอื่น ๆ ทับซ้อนกันมากมาย ที่ต้องมีการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ ปัญหาในเรื่องค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เพียงพอ วัฒนธรรมองค์การของหน่วยงานตำรวจ ปัญหาผู้มีอำนาจและอิทธิพลแทรกแซงระบบราชการและกระบวนการยุติธรรม

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียกใช้บริการคนขับรถในพื้นที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่พฤติกรรมการดื่มเหมือนเดิม (ร้อยละ 70.9) ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมธุรกิจ ประเภนี้ เพราะผลที่เกิดขึ้นจากการใช้บริการเรียกคนขับรถ ไม่ได้ทำให้คนส่วนใหญ่ดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้น แต่ทำให้ผู้ดื่มมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้บริษัทผู้ให้บริการคนขับรถควรมีการขยายพื้นที่ การให้บริการไปยังเมืองใหญ่ในแต่ละภูมิภาค ขณะเดียวกันควรมีความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น บริษัท ผลิตแอลกอฮอล์ ร้านจำหน่ายแอลกอฮอล์ มูลนิธิที่ทำงานเพื่อแก้ปัญหาการดื่มแล้วขับ รวมถึงสื่อสารมวลชน ในการกำหนดมาตรการในการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ การสร้างแคมเปญ หรือรายการส่งเสริมการขายต่าง ๆ ร่วมกับบริษัทผู้ให้บริการคนเรียกคนขับรถ เพื่อบริการในลักษณะนี้เป็นที่รู้จักมากขึ้น และให้ผู้ดื่มแล้วขับ สามารถเข้าถึงบริการได้มากขึ้น เพื่อลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ และลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นจากการดื่ม แล้วขับได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นดังนี้

2.1 การวิจัยในประเด็นการพัฒนาระบบการตั้งด่าน ของผู้บังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งจะเป็นงานวิจัยที่จะส่งผลดีต่อการลดพฤติกรรมการดื่มแล้วขับ และ ส่งเสริมการให้บริการเรียกคนขับรถ รวมถึงการสร้างพฤติกรรมที่ดีอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2 การวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างแนวทางในการใช้บังคับใช้เครื่องมือตรวจจับแอลกอฮอล์ เช่น Alcohol Interlock หรือ Ignition lock ซึ่งเป็นเครื่องมือในการตรวจจับแอลกอฮอล์ติดรถ ซึ่งเครื่องมือ ดังกล่าวมีการใช้เพื่อแก้ปัญหาการดื่มแล้วขับในต่างประเทศมานานแล้ว โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่ถูกดำเนินคดี ดื่มแล้วขับ และถูกคุมความประพฤติ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยนี้

References

- Barrett, H., Vanlaar, W. G. M., & Robertson, R. D. (2017). *Safe Rides as an Alternative to Alcohol-Impaired Driving and their Effects: A Literature Review*. Ontario, CA: Traffic Injury Research Foundation (TIRF).
- Department of Land Transport. (2019). *Summary of Accident Statistics Analysis Report on Songkran Festival 2016-2018*. Retrieved January 19, 2023, from <https://data.go.th/dataset/259c3fda-7e98-43ad-b7ad-f4d286e8eb5a/resource/0c72bb5e-24f6-4b2f-8379-2d0fba0a3bc0/download/2561-songkran.pdf>
- Detkong, T. (2018). *Behavior Modification for Offenders in Drunk Driving Cases by Conversational Motivation Techniques by Probation Officers*. (Research Report and Application of Conversation Effectiveness of Motivation for Behavior Modification in Drunk Driving Probation Detainees of Bangkok Probation Office). Bangkok: Thai Health Promotion Foundation.

- Dills, A. K., & Mulholland, S. E. (2018). Ride-Sharing, Fatal Crashes, and Crime. *Southern Economic Journal*, 84(4), 965-991.
- Greenwood, B. N., & Wattal, S. (2015). *Show Me the Way to Go Home: An Empirical Investigation of Ride Sharing and Alcohol Related Motor Vehicle Homicide*. (Fox Xchool of Busiess Research Paper No. 15-054). Retrieved January 29, 2023, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2557612
- Heydari, Sh. et al. (2019). Road Safety in Low-Income Countries: State of Knowledge and Future Directions. *Sustainability*, 11(22), 6249, 1-29.
- Huseth-Zisek, A. (2012). *Alcohol-Impaired Driving: Common Practices and Performance*. Retrieved June 19, 2023, from https://www.researchgate.net/publication/278646098_ALCOHOL-IMPAIRED_DRIVING_COMMON_PRACTICES_AND_PERFORMANCE
- James, C. et al. (2020). The Effectiveness of Alternative Transportation Programs in Reducing Impaired driving: A Literature Review and Synthesis. *Journal of Safety Research*, 75, 128-139.
- Kaemkate, W. (2012). *Research Methodology in Behavioral Sciences*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kaiyawan, Y. (2013). *Multivariate Statistical Analysis for Research*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kanjanawasee, S. (2013). *Classical Test Theory*. (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management*. (11th ed.). New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2011). *A Framework for Marketing Management*. (5th ed.). New Jersey, USA: Pearson Prentice Hall.
- Krishnamurthy, A., & Kumar, S. R. (2015). Exploring the Formation of Consumer Expectations. *Journal of Customer Behaviour*, 14, 7-31.
- Meejaeng, S. (2014). *Advanced Statistics for Research, Theory and Practice*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Office of Transport and Traffic Policy and Planning. (2019). *Ministry of Transport's Road Accident Situation Analysis Report 2018*. Retrieved June 9, 2023, from https://www.otp.go.th/uploads/tiny_uploads/PDF/2562-09/25620916Accident%20report2561%20_OTP.pdf
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1991). Refinement and Reassessment of the SERVQUAL Scale. *Journal of Retailing*, 67(4), 420-450.
- Pattarapornpisit, A. (2010). *Factors Affecting the Decision to Use Services Krung Thai Bank Public Company Limited, Branch Sangchuto Road, Kanchanaburi Province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakhon Pathom.

- Pimchanok, P., & Suwanna, T. (2018). Acceptance and Selection of Using 'U Drink I Drive' Service through Application Program in Bangkok Metropolitan. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Pathum Thani.
- Ramya, N., & Ali, S. M. (2016). Factors Affecting Consumer Buying Behavior. *International Journal of Applied Research*, 2(10), 76-80.
- Sihamart, P. (2016). *Factors Affecting the offenders' Behaviors Driving While Intoxicated in Bangkok Metropolitan Area*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Thailand Development Research Institute. (2023). *Look Back at Statistics of Injuries and Deaths on Thai Roads in 2021 - 2023*. Retrieved December 10, 2023, from <https://tdri.or.th/road-safety/>
- Ua-amnoey, J. (2008). *Sociology of Crime*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wiset-akkarachoti, P. (2020). *Factors affecting Grab Mobile Application User Behavior*. (Doctoral Dissertation). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- World Health Organization. (2018). *Global Status Report on Road Safety. Geneva, Switzerland: Management of Noncommunicable Diseases, Disability, Violence and Injury Prevention (NVI)*.
- World Health Organization. (2020). *Thailand's Status Against 12 Global Road Safety Performance Targets; Review of Thailand's Status Against Voluntary Global Targets for Road Safety Risk Factors and Service Delivery Mechanism*. Nonthaburi: World Health Organization Country Office for Thailand.
- Yothayai, C. et al. (2016). Influencing Factors of Not-Drinking and Driving Behavior Among Vocational Students in Chiang Mai. *Nursing Journal*, 43(5), 11-22.

การพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม สำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2*

Development of Educational Supervision Integrated with the Principles of *Kalyāṇamittatā* for Educational Supervisors, Cluster 2

¹อรุณรัชต์ ศาสตรัสกุล, ลำพอง กลมกุล และ เกษม แสงนนท์

¹Arunrat Satsagul, Lampong Klomkul and Kasem Saengnont

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: arunrat.sat90@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 2) เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 3) เพื่อประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ศึกษานิเทศก์ในเขตตรวจราชการที่ 2 จำนวน 101 คน 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) และการหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็นต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 พบว่า สภาพที่เป็นจริงที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก ได้แก่ การรายงานผลเพื่อพัฒนา ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.03) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมาก ได้แก่ การวางแผน (Planning: P) ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 1.00) สภาพที่ควรจะเป็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การรายงานผลเพื่อพัฒนา ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.28) และค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.27) และการจัดเรียงลำดับค่าความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) อยู่ระหว่าง 0.20-0.31 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นที่พบว่ามีค่าสำคัญลำดับที่ 1 คือ การวางแผน (0.31) ลำดับที่ 2 คือ การให้ข้อมูล ความรู้ (0.28) ลำดับที่ 3 คือ การสร้างความสัมพันธ์ (0.27) ตามลำดับ 2. กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) 3) การให้ข้อมูล ความรู้ (Information: I) 4) การปฏิบัติ (Action: A) 5) การประเมินผล (Evaluation: E) และ 6) การรายงานผลเพื่อพัฒนา (Report for Development: R) 3. การประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับ

*Received November 22, 2023; Revised December 19, 2023; Accepted December 21, 2023

ศึกษานิเทศก์เขตตรวจราชการที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

คำสำคัญ: กระบวนการนิเทศการศึกษา; ศึกษานิเทศก์; กัลยาณมิตรธรรม

Abstract

The purposes of this dissertation were: 1) to explore the current conditions, problems, and needs assessment for the development of the educational supervision process of educational supervisors, cluster 2; 2) to develop the educational supervision process according to the principles of *Kalyāṇamittatā* for educational supervision, cluster 2; and 3) to evaluate the educational supervision process according to the principles of *Kalyāṇamittatā* for educational supervision, cluster 2. Mixed methods research was used for research design. There were 3 sample groups: 1) 101 educational supervisors in cluster 2; 2) 12 key informants; and 3) 9 experts. Statistics used in data analysis included: frequency, percentage, mean, standard deviation, Needs Assessment (PNI_{Modified}), and calculating the value of content validity index.

Results were shown as follows: 1. It was found that the actual conditions with the highest mean values included reporting results for development, and the lowest mean values was planning. The conditions that should have the highest mean value was reporting results for development, the lowest mean value was building relationships, and the sample group had Needs Assessment (PNI_{modified}) between 0.20-0.31. It was found that the 1st priority was planning (0.31), the 2nd priority was providing information and knowledge (0.28), and the 3rd priority was building relationships (0.27), respectively. 2. The process of educational supervision according to the principles of *Kalyāṇamittatā* for educational supervision, cluster 2, consisted of 6 steps: 1) Planning, 2) Empowering, 3) Information, 4) Action, 5) Evaluation, and 6) Report for Development. 3. Evaluation of the educational supervision process according to the principles of *Kalyāṇamittatā* for educational supervision in cluster 2, found that the developed process was of propriety, accuracy, feasibility, and utility. In summary, the body of research knowledge was called the PEIAER⁺ Model.

Keywords: Educational Supervision Process; Educational Supervisor; *Kalyāṇamittatā*

บทนำ

ศึกษานิเทศก์ เป็นบุคลากรทางการศึกษาที่มีหน้าที่ในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดที่ตนเองรับผิดชอบ โดยมีบทบาทหน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติงาน คือ หน้าที่ ในการประสานงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการกับครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร ต่อมาพบว่า การปฏิบัติงานนิเทศยังมีช่องว่าง มากยิ่งขึ้น คือ ทางโรงเรียนถูกปล่อยให้จัดการศึกษาเป็นไปโดยลำพัง เมื่อเกิดปัญหาจึงทำให้ครูผู้สอนไม่มี ที่ปรึกษา หากศึกษานิเทศก์มีการลงพื้นที่ติดตามผลการปฏิบัติการสอนและส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียน

การสอนอย่างจริงจังจะทำให้คุณภาพของผู้เรียนดีขึ้น นอกจากนี้ในบางโรงเรียนก็ขาดการนิเทศพัฒนาครูผู้สอนอย่างเป็นระบบ (Thipayasuk, 2023)

กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญ เนื่องจากเป็นกระบวนการเชิงบริหารจัดการทางวิชาการด้านการศึกษาที่มีมานานเพื่อช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาแต่ละแห่ง ที่เกิดจากการความร่วมมือของศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา โดยมีข้อปฏิบัติร่วมกันที่จะพัฒนาการศึกษาให้บรรลุตามนโยบาย และหลักสูตรที่กำหนดไว้ (Saengprajan, 2016)

อย่างไรก็ตาม ปัญหาของการนิเทศการศึกษา เป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุก ๆ ด้าน เพื่อชี้แนะแนวทางและพัฒนาการจัดการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีขนาดเล็กและอยู่ห่างไกล ซึ่งต้องการการช่วยเหลือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการช่วยพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในด้านการบริหารวิชาการการบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ปัญหาที่เกิดขึ้นของการจัดการศึกษานั้น ต้องมีการแก้ไขปัญหที่ตรงจุดและตรงกับหลักการต่าง ๆ ของการจะจัดการศึกษาซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพดังที่ได้กล่าวมานั้น แต่ความต้องการของสถานศึกษาดังกล่าวยังไม่ได้รับการตอบสนองอย่างแท้จริง เนื่องมาจากการขาดแคลนศึกษานิเทศก์และบุคลากรในการนิเทศการศึกษา รวมทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาก็มีความจำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย โดยให้สถานศึกษาปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา (Thavorachot, 2021)

สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 กำหนดให้ส่วนภูมิภาคเป็นการบริหารจัดการในรูปแบบเขตพื้นที่การศึกษา ให้มีศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานในกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของทุกเขตพื้นที่การศึกษา โดยรวมศึกษานิเทศก์ทุกสังกัดให้มาปฏิบัติงานในเขตพื้นที่การศึกษา จากการปรับเปลี่ยนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกระบวนการนิเทศการศึกษาทั้งระบบ ขาดกลไกเชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างส่วนกลางและระดับเขตพื้นที่การศึกษาในแต่ละภูมิภาค ทำให้ระบบการนิเทศการศึกษาไม่เข้มแข็งโดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาการนิเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพและสนองตอบนโยบาย ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงขาดประสิทธิภาพในการนิเทศการศึกษา ตามสภาพ บริบท ปัญหา และแนวทางการขับเคลื่อนของแต่ละพื้นที่ (Supervisory Division, 2023)

กระบวนการนิเทศการศึกษาช่วยทำให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนางานสร้างการประสานสัมพันธ์และขวัญกำลังใจซึ่ง Laowreandee (2009) ได้กล่าวว่าบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนคือครู ดังนั้นการให้ความรู้แก่ครูโดยไม่มีการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ ครูจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ยากมาก และการพัฒนานั้น ต้องอาศัยวิธีการหลากหลาย และวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเอง พัฒนาวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่องเกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้เรียน คือ “การนิเทศการศึกษา” ซึ่งเป็นการนิเทศที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของครูและโรงเรียน โดยความร่วมมือแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน และผู้บริหารบทบาทของศึกษานิเทศก์จึงควรจะมีลักษณะของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงาน (Change Agent) โดยคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของศึกษานิเทศก์ คือ ความเป็นกัลยาณมิตร เพราะพระพุทธศาสนาถือว่าความสัมพันธ์ของศึกษานิเทศก์ที่มีต่อผู้รับการนิเทศแนะนำนั้น อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร กล่าวคือ เป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำครูให้ดำเนินก้าวหน้าไปในมรรคาแห่งการฝึกอบรมองค์คุณทั้ง 7 นี้ เป็นคุณลักษณะที่ศึกษานิเทศก์ ผู้มีความกรุณาโดยทั่วไปจะมีได้ไม่จำกัดเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2005) โดยองค์ความประเสริฐ 7 ประการที่จัดเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของครู หรือธรรม 7 ประการของกัลยาณมิตร ได้แก่ 1) น่ารัก 2) น่าวางใจ 3) น่าเจริญใจ 4) รู้จักพูด หรือพูด

เป็น 5) รู้จักฟัง หรือฟังเก่ง 6) แล่งเรื่องลึกซึ้งได้ 7) ไม่ชักจูงไปนอกเรื่อง (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2005)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 เพื่อให้ศึกษานิเทศก์มีกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพและคุณภาพในการนิเทศการศึกษา ทั้งนี้ในการจัดการให้มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อศึกษานิเทศก์และผู้นิเทศอื่น ๆ และทำให้ผู้วิจัยเกิดองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้กับการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาในเขตตรวจราชการอื่น ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2
2. เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2
3. เพื่อประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ใช้วิธีการเชิงคุณภาพเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Method to Extent Quantitative Result) มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ จำนวน 101 คนเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษา เขตตรวจราชการที่ 2

ขั้นตอนที่ 2 ทำการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากประเด็นคำถาม 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การให้ข้อมูล ความรู้ (Information: I) และ 3) การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน เพื่อพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) อาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธบริหารการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน เพื่อประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2

ขั้นตอนที่ 3 คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างศึกษานิเทศก์ในเขตตรวจราชการที่ 2 จำนวน 101 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างโดยใช้ตารางของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนแต่ละจังหวัด กลุ่มที่ 2 คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ประกอบด้วย 1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิเทศการศึกษา จำนวน 4 คน ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ 2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และ 3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพุทธบริหารการศึกษา จำนวน 4 คน มีประสบการณ์สอนในมหาวิทยาลัย ตำแหน่งทางวิชาการ ไม่ต่ำกว่า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และกลุ่มที่ 3 คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธบริหารการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน มีประสบการณ์

สอนในมหาวิทยาลัย ตำแหน่งทางวิชาการ ไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ ได้จากการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนด โดยเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 มีลักษณะเป็นข้อคำถามที่มีการให้คะแนนแบบมาตราวัดประมาณค่า (Rating Scale) ที่มีระดับการให้คะแนนของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 5 ระดับ ซึ่งหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .988

2. แบบสัมภาษณ์ในการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และผลการศึกษาจากแบบสอบถามมายกร่างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและ ปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ

3. แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแบบประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามด้วยตนเองได้ข้อมูลแบบสอบถามกลับมาจำนวน 99 ชุด มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในลำดับต่อไป

2. การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) จากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธบริหารการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) โดยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง เป็นสูตรที่ปรับปรุงจากสูตร PNI ดั้งเดิม เป็นวิธีการที่หาผลต่างของ (I-D) แล้วหารด้วยค่า D เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการจำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่วงกว้างมากเกินไป และให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเมื่อใช้ระดับของสภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณค่าอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม

2. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction)

3. วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินกระบวนการ และตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีสภาพที่เป็นจริง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมาก ได้แก่ การรายงานผลเพื่อพัฒนา ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 1.03) และด้านสภาพที่เป็นจริง โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมาก ได้แก่ การวางแผน (Planning: P) ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 1.00) ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีสภาพปฏิบัติที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การรายงานผลเพื่อพัฒนา ($\bar{X} = 4.88$, S.D. = 0.28) และด้านที่สภาพที่ควรจะเป็น โดยมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในระดับมากที่สุด ได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) ($\bar{X} = 4.84$, S.D. = 0.27) และการจัดเรียงลำดับค่าความต้องการจำเป็น กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) อยู่ระหว่าง 0.20-0.31 ด้านที่มีความต้องการจำเป็น ที่พบว่ามีค่าสำคัญลำดับที่ 1 คือ การวางแผน (0.31) ลำดับที่ 2 คือ การให้ข้อมูล ความรู้ (0.28) ลำดับที่ 3 คือ การสร้างความสัมพันธ์ (0.27) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น สภาพที่เป็นจริง ต่อการพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 และการจัดเรียงลำดับความต้องการจำเป็น เป็นรายด้าน และโดยภาพรวม

ขั้นตอน	กระบวนการนิเทศ	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			PNI (I-D) /D	ลำดับ
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1	การวางแผน	3.66	1.00	มาก	4.77	0.31	มากที่สุด	0.31	1
2	การสร้างความสัมพันธ์	3.80	1.05	มาก	4.84	0.27	มากที่สุด	0.27	3
3	การให้ข้อมูล ความรู้	3.79	1.06	มาก	4.84	0.32	มากที่สุด	0.28	2
4	การปฏิบัติ	4.03	1.13	มาก	4.86	0.30	มากที่สุด	0.21	5
5	การประเมินผล	3.98	1.05	มาก	4.87	0.29	มากที่สุด	0.22	4
6	การรายงานผลเพื่อพัฒนา	4.08	1.03	มาก	4.88	0.28	มากที่สุด	0.20	6
รวม		3.89	1.05	มาก	4.84	0.29	มากที่สุด		

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 พบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน รายละเอียดดังนี้ **ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning: P)** ผู้นิเทศต้องเคารพ ให้เกียรติผู้รับการนิเทศ สอบถามความต้องการ และเรียงความสำคัญของปัญหาที่จะดำเนินการนิเทศ เพื่อนำไปสู่การประชุมวางแผน โดยยึดหลักกระจายอำนาจ เพื่อกำหนดแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดปฏิทิน จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ และทำเครื่องมือนิเทศอย่างเป็นระบบ **ขั้นที่ 2 การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E)** ผู้นิเทศต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้รับการนิเทศ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แสดงความเป็นกันเอง ไม่ถือตัว ไม่ใช้อำนาจสั่งการ อยู่ในฐานะเพื่อนร่วมงาน ใช้เทคนิคและวิธีการนิเทศหลากหลายตามความเหมาะสมของผู้รับการนิเทศ ยินดีที่จะให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ชี้แนะ และพร้อมรับคำโต้แย้ง **ขั้นที่ 3 การให้ข้อมูล ความรู้ (Information: I)** ผู้นิเทศต้องศึกษา หาข้อมูลในเรื่องที่จะทำการนิเทศให้ชัดเจน และลึกซึ้งเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้รับการนิเทศ นอกจากนี้ยังต้องศึกษาข้อมูลของผู้รับการนิเทศ เนื้อหาที่จะดำเนินการนิเทศ เช่น หลักสูตร มาตรฐาน ตัวชี้วัด การวัดผล และประเมินผล การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ นำมาจัดทำแนวทางการนิเทศการศึกษา โดยสรรหาวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับผู้รับการนิเทศ โดยไม่สร้างภาพพจน์ในการตัดสินผู้รับการนิเทศ **ขั้นที่ 4 การปฏิบัติ (Action: A)** ผู้นิเทศทำการเตรียมความพร้อม สร้างความเข้าใจก่อนนิเทศเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้นิเทศ มีการนิเทศโดยการสร้างทีมเครือข่ายนิเทศ สามารถปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างได้โดยมีการดำเนินการตามแผนการนิเทศที่วางไว้ **ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Evaluation: E)** ผู้รับการนิเทศ สะท้อนผลการ

ดำเนินงานของตนเอง ดำเนินการประเมิน แผลผล สรุปผลและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายในการวัดและประเมินผล และ **ขั้นที่ 6 การรายงานผลเพื่อพัฒนา (Report for Development: R)** ผู้นิเทศทำการถอดบทเรียนความสำเร็จของการดำเนินงาน มีการรายงานการพัฒนาอย่างเป็นระบบ นำเสนอผลการพัฒนาเพื่อเผยแพร่เป็นแบบอย่าง และพัฒนาเครือข่ายด้านการศึกษา ทำให้การนิเทศการศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 พบว่า การประเมินความตรง (Validity) และการประเมินความเที่ยง (Reliability) การตัดสินวิภาษของคณะผู้เชี่ยวชาญ เป็นเอกฉันท์ และการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) 3 ด้าน คือ องค์ประกอบของกระบวนการ แนวทางการนำกระบวนการไปใช้ และการวัดและประเมินผลความสำเร็จของกระบวนการ ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรายการประเมินแต่ละข้อของกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 มีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของกระบวนการฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมมีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ และได้เสนอองค์ความรู้ใหม่โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นตัวขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม “PEIAER⁺ Model” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

Figure 1: PEIAER⁺ Model

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกลายามิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) 3) การให้ข้อมูล ความรู้ (Information: I) 4) การปฏิบัติ (Action: A) 5) การประเมินผล (Evaluation: E) และ 6) การรายงานผลเพื่อพัฒนา (Report for Development: R) ดังนี้

P = Planning การวางแผน หมายถึง การรับรู้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้รับการนิเทศ นำไปสู่การประชุมวางแผนโดยยึดหลักกระจายอำนาจ ร่วมคิด ร่วมทำ ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อกำหนดแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีการนิเทศบนพื้นฐานของความรัก ความจริงใจต่อกัน ทำให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย โดยยึดหลัก ครุ และปิโย

E = Empower การสร้างความสัมพันธ์ หมายถึง ผู้นิเทศจะต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน ใช้หลักประชาธิปไตย ทำตัวให้น่ารัก วางตัวให้เข้าถึงง่าย ไม่ใช้อำนาจ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์โดยการสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง มีการสื่อสารจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง และทำความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการนิเทศอย่างลึกซึ้ง เลือกวิธีการที่เหมาะสมในการนิเทศ มีทักษะในการอธิบายเรื่องยาก ๆ ให้ง่ายลง และพร้อมให้คำปรึกษาชี้แนะ โดยยึดหลักกลายามิตรทั้ง 7 ประการ

I = Information การให้ข้อมูล ความรู้ หมายถึง ผู้นิเทศต้องเฝ้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำการศึกษาหาข้อมูล เรื่องของกระบวนการนิเทศ ให้ชัดเจน ต้องมีความรู้ ลึกซึ้ง รู้ลึก รู้จริง และร่วมพูดคุยกับทีมผู้นิเทศ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้รับการนิเทศ โดยยึดหลักภาวนีโย

A = Action การปฏิบัติ หมายถึง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันปฏิบัติการนิเทศโดยใช้วิธีการตามแผนการนิเทศการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ มีการใช้สื่ออุปกรณ์และแหล่งความรู้ต่าง ๆ

E = Evaluation การประเมินผล หมายถึง ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการนิเทศการศึกษา หลังจากทำการนิเทศ ร่วมกับผู้รับการนิเทศโดยยอมรับผลการประเมินร่วมกัน

R = Report for Development การรายงานผลเพื่อพัฒนา หมายถึง การรายงานปัญหาจากการนิเทศการศึกษาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาร่วมกันเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

+ = หลักกลายามิตรธรรม หมายถึง เป็นธรรมของคุณงามความดี ความน่ารัก ความน่าเคารพความน่ายกย่อง ความรู้จักพูด อดทนต่อถ้อยคำกล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ และไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เน้นการฝึกฝนปฏิบัติตนจริง โดยการชี้แนะและช่วยเหลือจะต้องเป็นประโยชน์ที่จะต้องนำไปสู่ความดี เป็นไปในทางสร้างสรรค์ มี 7 ประการ ได้แก่ 1) ปิโย เป็นผู้น่ารัก 2) ครุ เป็นผู้น่าเคารพ 3) ภาวนีโย มีความรู้จริง 4) วตฺตา จ รู้อัตถุพูดชี้แจงให้เข้าใจ 5) วจนฺทฺขโม พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา 6) คมกิริยญจ ถ้า กตฺตา เป็นผู้ชี้แจงเรื่องล้าลึกให้เข้าใจได้ 7) โน จฏฐาเน นิโยชเย เป็นผู้ไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาลำดับที่ 1 คือ การวางแผน ทั้งนี้เพราะเป็นการรับรู้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้รับการนิเทศเพื่อนำไปสู่การประชุมวางแผนโดยยึดหลักกระจายอำนาจ ร่วมคิด ร่วมทำ ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อกำหนดแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ หากขาดไปจะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและตรงจุด ดังนั้นการวางแผนต้องให้เกียรติ และความเคารพต่อผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศพร้อมรับการนิเทศอย่างเต็มใจ และมีความสบายกาย สบายใจในการรับการนิเทศ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Uparang (2023) ที่กล่าวไว้ว่า สภาพปัญหาการนิเทศเกิดจากการขาดความรู้ในการนิเทศ และ

การวางแผนการนิเทศ ความคาดหวังในการนิเทศครูร่วมมือกันแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการนิเทศร่วมพัฒนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม สำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ทั้งนี้เพราะกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการจนจบกระบวนการ ดังนี้ 1) การวางแผน หมายถึง การรับรู้สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้รับการนิเทศ นำไปสู่การประชุมวางแผนโดยยึดหลักกระจายอำนาจ ร่วมคิด ร่วมทำ ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อกำหนดแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ มีการนิเทศบนพื้นฐานของความรัก ความจริงใจต่อกันทำให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย โดยยึดหลัก ครุ และปิโย 2) การสร้างความสัมพันธ์ หมายถึง ผู้นิเทศจะต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ ภูมิธรรม ภูมิฐาน ใช้หลักประชาธิปไตย ทำตัวให้น่ารัก วางตัวให้เข้าถึงง่าย ไม่ใช้อำนาจ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์โดยการสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเอง มีการสื่อสารจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง และทำความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการนิเทศอย่างลึกซึ้ง เลือกวิธีการที่เหมาะสมในการนิเทศ มีทักษะในการอธิบายเรื่องยาก ๆ ให้ง่ายลง และพร้อมให้คำปรึกษาชี้แนะ โดยยึดหลักกัลยาณมิตรทั้ง 7 ประการ 3) การให้ข้อมูล ความรู้ หมายถึง ผู้นิเทศต้องเฝ้าหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำการศึกษาหาข้อมูล เรื่องของกระบวนการนิเทศ ให้ชัดเจน ต้องมีความรู้ ลึกซึ้ง รู้ลึก รู้จริง และร่วมพูดคุยกับทีมผู้นิเทศ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้รับการนิเทศ โดยยึดหลักภาวนีโย 4) การปฏิบัติ หมายถึง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันปฏิบัติการนิเทศโดยใช้วิธีการตามแผนการนิเทศการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ มีการใช้สื่ออุปกรณ์และแหล่งความรู้ต่าง ๆ 5) การประเมินผล หมายถึง ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการนิเทศ การศึกษาหลังจากทำการนิเทศ ร่วมกับผู้รับการนิเทศโดยยอมรับผลการประเมินร่วมกัน และ 6) การรายงานผลเพื่อพัฒนา หมายถึง การรายงานปัญหาจากการนิเทศการศึกษาที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาร่วมกัน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Phra Pidhokkosol (2019) กล่าวไว้ว่า ผู้ให้คำแนะนำที่ปฏิบัติตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ย่อมจะมีคุณอนันต์แก่ผู้รับคำชี้แนะ แต่หากว่าผู้ให้คำแนะนำชั่วก็ย่อมมีโทษมหันต์ต่อผู้รับคำชี้แนะเช่นกัน นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการแล้ว การชี้นำฝึกอบรมให้มีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ให้คำแนะนำให้ผู้รับคำชี้แนะมีแนวทางการปฏิบัติตนและหลักการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ทั้งนี้ผู้ให้คำแนะนำเองก็ต้องปรับปรุงตนเองในทุก ๆ ด้าน ทั้งความเป็นเลิศทั้งวิชาการและตั้งมั่นคุณธรรมและจริยธรรมต้องดำรงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้รับคำชี้แนะและสังคม และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chanphong, and Parnichparinchai (2019) ได้กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์ต้องมีคุณลักษณะความเป็นกัลยาณมิตรตามหลักกัลยาณมิตร 7 ได้แก่ ปิโย (ความน่ารัก) มี 4 คุณลักษณะประกอบด้วย ให้ความเป็นกันเอง มีความยุติธรรม มีบุคลิกภาพที่ดี และวางตัวให้เหมาะสม ครุ(น่าเคารพ) มี 2 คุณลักษณะประกอบด้วย ประพฤติดี และพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ภาวนีโย (น่ายกย่อง) มี 3 คุณลักษณะประกอบด้วย มีความรู้ความสามารถ ก้าวทันความเปลี่ยนแปลง และมีคุณธรรมจริยธรรม วตตา (รู้จักพูดให้ได้ผล) มี 2 คุณลักษณะประกอบด้วย เป็นนักสื่อสารที่ดี และมีความสามารถในการพูด วจนกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) มี 3 คุณลักษณะประกอบด้วย มีความอดทนต่อถ้อยคำ เป็นผู้ฟังที่ดี และบริหารความขัดแย้ง คมภิรณจ (ถกเถียงเรื่องลึกซึ้งได้) มี 3 คุณลักษณะประกอบด้วย รู้จักผู้ฟัง มีความรู้ในเรื่องที่พูด และมีเทคนิคการพูดนำเสนอ โน จณฺฐาเน นิโยชเย(ไม่ชักนำไปในเรื่องเหลวไหล)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินความตรง (Validity) และการประเมินความเที่ยง (Reliability) พบว่า การตัดสินวิภาษของคณะผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เป็นเอกฉันท์ รวมทั้งการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index:

CVI) 3 ด้าน คือ องค์ประกอบของกระบวนการ แนวทางการนำกระบวนการไปใช้ และการวัดและประเมินผล ความสำเร็จของกระบวนการ พบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้เพราะการศึกษางานวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการวิจัยที่สมบูรณ์ทั้ง 3 ขั้นตอน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Kraisin, Sangkhaosuthirak, and Jaroensuk (2021) ที่กล่าวไว้ว่าผลการประเมินการพัฒนากระบวนการนิเทศภายในพบว่า ผู้บริหารและครูกล้าแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถามและเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการด้วยความสนใจ สามารถนำกระบวนการนิเทศไปปรับใช้ในสถานศึกษาของตนเองได้ อยู่ในระดับดีมาก ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจต่อการพัฒนากระบวนการนิเทศภายใน อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Majaroen (2020) ที่ผลการวิจัยพบว่า แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และการนำไปใช้ประโยชน์ และข้อวิจารณ์อื่น ๆ จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 23 คน และเพิ่มความเชื่อถือในการสร้างรูปแบบที่เหมาะสม โดยวิธีการโฟกัสกรุป (Focus Group) สามารถนำไปใช้กับรูปแบบดังกล่าวได้ เหลืออยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

การพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ได้สำรวจความต้องการจำเป็นของศึกษานิเทศก์ พบว่า ความต้องการจำเป็นลำดับที่ 1 คือ การวางแผน รองลงมาคือ การให้ข้อมูล ความรู้ และการสร้างความสัมพันธ์ตามลำดับ ทั้งนี้กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Planning: P) 2) การสร้างความสัมพันธ์ (Empower: E) 3) การให้ข้อมูล ความรู้ (Information: I) 4) การปฏิบัติ (Action: A) 5) การประเมินผล (Evaluation: E) และ 6) การรายงานผล เพื่อพัฒนา (Report for Development: R) มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษามาปรับประยุกต์บูรณาการกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมในทุกขั้นตอน ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ ที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ไปใช้ในการขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้มีมาตรฐานการศึกษาและรองรับคุณภาพของสมรรถนะกำลังคนของคนไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาดำดับที่ 1 คือ การวางแผน ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริม สนับสนุนโดยมีการฝึกอบรมพัฒนาศึกษานิเทศก์ เน้นทักษะ และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นประโยชน์ และจำเป็นต่อการออกแบบ วางแผนนิเทศการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมสนับสนุน และเห็นความสำคัญให้ศึกษานิเทศก์ในสังกัดนำไปใช้ดำเนินการนิเทศ เนื่องจาก

เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาที่เน้นความเป็นกันเอง ให้เกียรติกับผู้รับการนิเทศ ผู้มีนิเทศวางตัวเหมาะสม ประพฤติดี มีการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ เป็นนักสื่อสารที่ดี เป็นผู้ฟังที่ดี บริหารความขัดแย้ง รู้จักผู้ฟัง มีความรู้ในเรื่องที่พูด มีเทคนิคการพูดนำเสนอ ชักนำไปหาสิ่งที่ดี และไม่ชักนำไปในเรื่องเหลวไหล ซึ่งเกิดจากหลักกัลยาณมิตรธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การประเมินความตรง (Validity) และการประเมินความเที่ยง (Reliability) พบว่า การตัดสินวิชาของคณะผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เป็นเอกฉันท์ รวมทั้งการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) 3 ด้าน คือ องค์ประกอบของกระบวนการ แนวทางการนำกระบวนการไปใช้ และการวัดและประเมินผลความสำเร็จของกระบวนการ พบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถให้ศึกษานิเทศก์ในสังกัดนำกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ไปใช้ในการขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้มีมาตรฐานการศึกษาและรองรับคุณภาพของสมรรถนะกำลังคนของคนไทยในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยในด้านการวางแผนการนิเทศ เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการนิเทศการศึกษาต่อไป

2.2 ควรนำกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2 ไปทดลองใช้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเขตตรวจราชการอื่นต่อไป

2.3 ควรนำผลงานวิจัยนี้ไปพัฒนาเป็นคู่มือประกอบกระบวนการนิเทศการศึกษาตามหลักกัลยาณมิตรธรรมสำหรับศึกษานิเทศก์ เขตตรวจราชการที่ 2

References

- Chanphong, J., & Parnichparinchai, T. (2019). Kalayanamitra Characteristics of the Supervisors under the Office of the Basic Education Commission. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 23(3), 94-106.
- Kraisin, A., Sangkhaosuthirak, S., & Jaroensuk, B. (2021). The Development of Internal Supervision Process of Primary Schools in Thachang District under Suratthani Primary Educational Service Area Office 2. *Rajapark Journal*, 15(21), 296-309.
- Laowreandee, W. (2009). *Teaching Supervision*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Palace Campus.
- Majaroen, V. (2020). *A Charismatic Leadership Model of Basic Education Administrators in School under the Secondary Educational Service Area 29 for Strengthening Equal Education Administration*. (Doctoral Dissertation). Mahamakut Buddhist University. Nakhon Pathom.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2005). *Dawn of Education Opening the Sky for Sustainable Development*. (2nd Ed.). Bangkok: Pimsuay.
- Phra Pidhokkosol. (2019). Sevenfold Kalyanamitta-Dhamma Intipittaka for Teachers. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(9), 4199-4214.

- Saengprajan, U. (2016). A Study of Conditions and Guideline for Internal Supervision Performance in School under Province Non-Formal and Informal Education Supporting Office in 5 Khunsuk Group. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 3(1), 49-61.
- Supervisory Division. (2023). *Educational Supervision Problems*. Retrieved June 20, 2023, from <https://www.esdc.name/esdc2022/pages/aboutus.php>
- Thavorachot, T. (2021). *A Supervision Model of Cooperative Network to Promote the School Effectiveness under the Secondary Educational Service Area*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Thipayasuk, P. (2023). *Educational Supervision Problems*. Retrieved June 20, 2023, from <https://www.gotoknow.org/posts/2004579>
- Uparang, R. (2023). *The Results of the Development of a Supervision Model for Learning to Read English Words Aloud*. (Doctoral Dissertation). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.

โมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Structural Equation Model of Customer Loyalty to Business Banks in the Southern Region of Law People's Democratic Republic

¹อุไท ศรีตาจันทร์, ²ปิยกนิฐ์ โชติวนิช และ ³ประนอม คำผา

¹Outhay Sidachanh, ²Piyakanit Chotivanich and ³Pranom Khampha

คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Business Administration and Management,

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

²Corresponding Author's Email: piyakanit.c@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร การรับรู้คุณภาพบริการ การรับรู้คุณค่าของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า และความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกค้าที่มาใช้บริการที่ธนาคารธุรกิจ จำนวน 500 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิเป็นสัดส่วน และใช้การสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า แต่ส่งอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าผ่านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกและส่งผลอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าผ่านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้าส่งผลอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ความพึงพอใจของลูกค้า พบว่า ไม่ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าธนาคารธุรกิจภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์; การรับรู้คุณภาพบริการ; การรับรู้คุณค่าของลูกค้า; ความพึงพอใจของลูกค้า; ความภักดีของลูกค้า

Abstract

The aim of the research article was to investigate the effects of confirmatory factor analysis on the following factors using empirical data: bank image, perception of service quality, perception of customer values, customer satisfaction, and customer loyalty toward

*Received August 23, 2023; Revised August 17, 2024; Accepted August 27, 2024

Business Banks in the southern region of Lao PDR. The study employed a quantitative research method. A sample group used for the study included 500 customers who used the service at Business Bank, who were selected by stratified and simple samplings. A questionnaire was employed to conduct the study. The statistic used was structural equation model.

The study show that bank image factor has no direct effect on customer loyalty, but it does have an indirect effect on customer loyalty via the perception of customer value. The perception of service quality has a positive effect on customer loyalty, both directly and indirectly, via the perception of customer values. The perception of customer values has a positive effect on customer loyalty with a statistical significance. Customer satisfaction does not have an effect on customer loyalty toward Business Banks in the southern region of Lao PDR. This is the result of examining the structural equation model of customer loyalty to Business Banks in the southern region of Lao PDR examined to determind Goodness of Fit.

Keywords: Image; Perception of Service Quality; Perception of Customer Values; Customer Satisfaction; Customer Loyalty

บทนำ

ธนาคารธุรกิจเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุดในระบบการเงิน และระบบเศรษฐกิจของประเทศ ตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารธุรกิจ ได้กำหนดไว้ว่า ธนาคารธุรกิจเป็นสถาบันการเงินที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนิน ธุรกิจการธนาคาร เป็นต้น การรับฝากเงิน การให้บริการสินเชื่อ การให้บริการชำระ การซื้อขายเงินตรา และการให้บริการอื่น ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย (Lao National Assembly, 2018) บทรายงานเศรษฐกิจ ประจำปี 2018 ของธนาคารแห่ง สปป. ลาว ได้สรุปถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจ สปป. ลาว ในปี 2018 รวมยอดผลิตภัณฑ์ภายใน (GDP) ขยายตัวด้วยอัตราร้อยละ 6.47 ต่ำกว่า GDP ปี 2017 ขยายตัวร้อยละ 6.85 ในนั้นภาคบริการมีการขยายตัวในอัตราร้อยละ 7.63 เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาที่ขยายตัวร้อยละ 4.41 ในภาคบริการมีอัตราส่วนร้อยละ 41.68 ของ GDP ซึ่งได้ประกอบส่วนต่อการขยายตัวรวมของเศรษฐกิจ ด้วยอัตราร้อยละ 2.97 ในปีที่ผ่านมาเห็นว่าโครงประกอบเศรษฐกิจของ สปป. ลาว ได้มีการเปลี่ยนแปลงจาก ภาคการผลิตมาเป็นภาคบริการมากขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้ธุรกิจบริการรายย่อยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริการขายส่งขายปลีก การบริการด้านที่พักอาศัยและอสังหาริมทรัพย์ การบริการ ด้านโทรคมนาคมและการสื่อสาร การบริการด้านการเงิน การประกันภัย และการบริการด้านอื่น ๆ ด้วย (Bank of Lao PDR, 2019)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคไปจากรูปแบบเดิมด้วยรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ (New Normal) เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมาตรการตอบโต้โรคระบาด COVID 19 ของรัฐบาล ผู้บริโภคได้มีความระมัดระวังและพิถีพิถันต่อการใช้จ่ายประจำวันมากขึ้น ธุรกิจภาคบริการที่เป็นฐานสร้างรายได้ส่วนใหญ่ ให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศถูกปิดกิจการ ธุรกิจภาคบริการไม่มีรายได้ บางธุรกิจจำเป็นต้องปิดกิจการไป ทำให้ผู้ประกอบการและลูกจ้างจำนวนไม่น้อยได้กลายเป็นผู้ว่างงานโดยอัตโนมัติ ไม่มีรายได้ และรอมาตรการ การเยียวยา และมาตรการฟื้นฟูฟื้นฟูกิจการของรัฐบาล ด้วยรูปแบบโครงการเงินกู้ยืมจากกองทุน SMEs ของ รัฐบาลโดยให้ธนาคารธุรกิจเป็นผู้ปล่อยกู้ให้ลูกค้าธนาคารของตนในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี ธนาคาร ธุรกิจหลายธนาคารที่ได้เข้าร่วมในโครงการนี้มีความจำเป็นต้องได้ปรับรูปแบบการบริหารและคุณภาพบริการ

ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับธนาคารในอนาคต และการรักษาฐานลูกค้าที่ใช้บริการให้มีความภักดีต่อธนาคารด้วย ปัจจุบันนี้ธุรกิจการธนาคารอยู่ในภาวะการแข่งขันค่อนข้างที่จะรุนแรงในเชิงกลยุทธ์ทางการตลาด ซึ่งมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายทางการเมืองและกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม สภาพดินฟ้าอากาศ เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ที่ส่งผลกระทบทางตรงต่อการดำเนินกิจกรรมของธนาคาร ดังนั้น ธนาคารธุรกิจหลายแห่งจึงมีความจำเป็นต้องมีการปรับตัวในการสร้างภาพลักษณ์องค์กรของตนให้ดีขึ้นและเป็นองค์กรที่ทันสมัย (Tu et al. 2013; Osman, Mohamad, and Mohamad, 2015; Yonggris et al. 2018) ปรับรูปแบบการบริการและพัฒนาคุณภาพการบริการให้ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังให้เป็นที่ยอมรับของลูกค้า (Khan, and Fasih, 2014; Abduh, and Alobaad, 2015; Yanto Fi, Nirwanto, and Firdianjah, 2018) ด้วยการนำระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อรองรับพฤติกรรมการใช้บริการทางการเงินของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบเดิม ด้วยการปรับเปลี่ยนและใช้ระบบเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยการใช้อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทในการทำธุรกรรมด้านการเงินด้วยระบบออนไลน์มากขึ้น (Rahi, Ghani, and Alnaser, 2017) เพื่อให้ลูกค้ายอมรับและรับรู้คุณค่าจากการรับบริการที่องค์กรธุรกิจมอบให้ (Rasheed and Abadi (2014) อันจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์กรธุรกิจ (Karyose, Astuti, and Ferdiansjah, 2017; Alnaser, Ghani, and Rahi, 2018) และลูกค้ามีความภักดีต่อการให้บริการขององค์กรธุรกิจในที่สุด Magasi (2016) ทั้งนี้ ความภักดีของลูกค้าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานและผลสำเร็จโดยรวมขององค์กรธุรกิจ

ภาพลักษณ์ธนาคาร (Banks Image) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านความภักดีของลูกค้า ภาพลักษณ์เป็นผลรวมของความเชื่อ ความคิด ความประทับใจที่บุคคลหนึ่งมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจิตภาพ ทักษะคิด และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม (Kotler, 2000) การรับรู้คุณภาพบริการ (Perceived Service Quality) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านความภักดีของลูกค้า การรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้าเป็นปัจจัยที่หมายถึง การประเมินความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของลูกค้าที่มาใช้บริการ (Zeithaml, Berry, and Parasuraman, 1988; Yarimoglu, 2014) การรับรู้คุณค่าของลูกค้า (Customer Perceived Value) เป็นปัจจัยที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร และปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านความภักดีของลูกค้า การรับรู้คุณค่าเกิดจากการให้ลูกค้าประเมินผลประโยชน์โดยรวมของสินค้าและบริการระหว่างผลประโยชน์โดยรวมของคุณค่าทั้งหมดที่ลูกค้ารับรู้ (Total Customer Value) กับต้นทุนทั้งหมดที่ลูกค้าได้จ่ายไป (Total Customer Cost) หรือการเปรียบเทียบระหว่างการให้กับการรับ (Give-Versus-Get) โดยการเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้และต้นทุนทั้งในรูปตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน Kotler, and Keller (2016) คุณค่าของลูกค้าหมายถึงการประเมินผลของลูกค้าเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับทั้งหมดกับค่าใช้จ่ายทั้งหมดของลูกค้าที่ถูกนำเสนอด้านการตลาด เมื่อเปรียบเทียบกับข้อเสนอของคู่แข่ง ซึ่งความแตกต่างจะทำให้เกิดมูลค่ามากขึ้นในสายตาของลูกค้า Kotler (2003) ความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) หมายถึง สภาพคุณภาพหรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่องาน

ธนาคารธุรกิจใน สปป. ลาว มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของประเทศ โดยได้ให้บริการเงินฝาก บริการสินเชื่อ บริการธุรกรรมทางการเงิน ซื้อขายเงินตราต่างประเทศให้แก่ภาครัฐบาล และภาคธุรกิจ ทั้งภาครัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจเอกชนภายในและต่างประเทศ ในปี 2018 ธนาคารแห่ง

สปป. ลาว ได้ออกใบอนุญาตให้แก่ธนาคารธุรกิจดำเนินการเคลื่อนไหวธุรกิจด้านการธนาคาร ทั้งหมด 42 ธนาคาร (ไม่รวมธนาคารเฉพาะกิจของรัฐ 1 แห่ง) ในนั้นมี ธนาคารธุรกิจของรัฐ 3 ธนาคาร ธนาคารธุรกิจรัฐร่วมทุน 3 ธนาคาร ธนาคารธุรกิจเอกชน 8 ธนาคาร ธนาคารธุรกิจที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ 8 ธนาคาร และสาขาธนาคารธุรกิจต่างประเทศ 20 ธนาคาร ณ สิ้นปี 2018 ธนาคารธุรกิจมียอดเงินฝากที่เป็นสกุลเงินกีบและสกุลเงินตราต่างประเทศ 73,672.86 พันล้านกีบ เพิ่มขึ้นจากปี 2017 ร้อยละ 8.29 รวมยอดเงินฝากมีอัตราส่วนร้อยละ 48.33 ของ GDP และรวมยอดสินเชื่อให้ภาคส่วนเศรษฐกิจ 69,052.63 พันล้านกีบ เพิ่มขึ้นจากปี 2017 ร้อยละ 3.16 และยอดสินเชื่อมีอัตราส่วนร้อยละ 45.30 ของ GDP (Bank of Lao PDR, 2019) สำหรับอยู่ภาคใต้ของ สปป. ลาว (แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ) มีธนาคารธุรกิจ จำนวน 17 ธนาคาร ในนั้นมี 3 ธนาคารธุรกิจของรัฐ 2 ธนาคารธุรกิจรัฐร่วมทุน 6 ธนาคารธุรกิจเอกชน 4 ธนาคารธุรกิจที่เป็นบริษัทลูกของธนาคารต่างประเทศ และ 2 สาขาธนาคารธุรกิจต่างประเทศ มีสาขาย่อยที่ให้บริการทั้งหมด จำนวน 39 แห่ง รวมยอดเงินฝาก 5,309.28 พันล้านกีบ มีจำนวนลูกค้า 346,303 บัญชี รวมยอดสินเชื่อ 6,228.95 พันล้านกีบ มีจำนวนลูกค้าเท่ากับ 21,511 คน (Bank of Lao PDR, Southern Region, 2018) นำไปสู่ปัญหาของการวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร การรับรู้คุณภาพบริการ การรับรู้คุณค่าของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า และความภักดีของลูกค้า ต่อธนาคารธุรกิจในพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

จากบทบาทความสำคัญของธนาคารธุรกิจที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของประเทศปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารและการให้บริการของธนาคารธุรกิจ และความภักดีของลูกค้าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของธนาคารธุรกิจที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เห็นว่ายังไม่พบงานวิจัยที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษา “โมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” จึงได้สร้างโมเดลสมการโครงสร้างในรูปแบบความภักดีของลูกค้าขึ้นเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรแฝง คือ ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร (Banks Image) ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ (Perceived Service Quality) ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า (Customer Perceived Value) ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) และปัจจัยด้านความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อตรวจสอบอิทธิพลขององค์ประกอบเชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร การรับรู้คุณภาพบริการ การรับรู้คุณค่าของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า และความภักดีของลูกค้า ต่อธนาคารธุรกิจในพื้นที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบงานวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ลูกค้าที่ใช้บริการที่ธนาคารธุรกิจ ใน 4 แขวงภาคใต้ของ สปป. ลาว ได้แก่ แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ มีลูกค้าที่ใช้บริการที่ธนาคารธุรกิจจำนวน 367,814 บัญชี (Bank of Lao PDR, Southern Region, 2018)

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามเทคนิคการใช้สถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เป็นจำนวนระหว่าง 5-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Hair et al, 2006) ในงานวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 81 ตัวแปร ดังนั้นขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ควรอยู่ระหว่าง 405-1,620 ตัวอย่าง เพื่อให้งานวิจัยนี้เกิดความน่าเชื่อถือมากขึ้น ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 500 ตัวอย่าง ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Comrey and Lee, (1992)

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือการวิจัย

แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มี 6 ตอน ซึ่งข้อคำถามแต่ละตอนได้รับการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC แต่ละข้อคำถามไม่ต่ำกว่า 0.60 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.978

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามจำนวน 500 ชุด และได้นำแบบสอบถามลงสอบถามที่ธนาคารธุรกิจ ใน แขวงจำปาสัก แขวงสาละวัน แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ โดยใช้เวลาในการลงสอบถามทั้งหมด 4 สัปดาห์ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 โดยให้พนักงานธนาคารธุรกิจเป็นผู้ช่วยสอบถามลูกค้าที่มาใช้บริการที่ธนาคารธุรกิจ ในสัดส่วนที่กำหนดไว้คือ แขวงจำปาสัก จำนวน 315 ชุด แขวงสาละวัน จำนวน 84 ชุด แขวงเซกอง จำนวน 46 ชุด และแขวงอัตตะปือ จำนวน 55 ชุด

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยการนำโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และ AMOS 26 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptions Statistics) เป็นค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) วิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของตัวแปรแฝง (Latent Variable) ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM: Structural Equation Model) โดยใช้ค่าสถิติ Chi-square: χ^2 , df, p-value, χ^2/df , GFI, AGFI, CFI, RMR และ RMSEA

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 500 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.40 อายุ 36– 40 ปี ร้อยละ 19.60 สถานภาพสมรสใหญ่แต่งงาน ร้อยละ 71.20 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ร้อยละ 52.60 อาชีพส่วนมากเป็นพนักงานรัฐกร ร้อยละ 29.00 รายได้ต่อเดือน ส่วนมากได้แก่ 2,500,000-5,000,000 กีบ ร้อยละ 39.60 ธนาคารธุรกิจที่ลูกค้าใช้บริการส่วนใหญ่เป็นธนาคารธุรกิจของรัฐ ร้อยละ 44.40 การเป็นลูกค้าธนาคารส่วนมากได้แก่ ระยะเวลามากกว่า 10 ปี ร้อยละ 50.20 ลูกค้าใช้บริการธนาคารส่วนใหญ่ได้แก่ ฝาก-ถอนเงิน ร้อยละ 46.20 ช่องทางบริการที่ลูกค้าใช้มากที่สุดได้แก่ แคนเตอร์บริการสาขา คิดเป็นร้อยละ 55.40 จำนวนครั้งใช้บริการมากที่สุดได้แก่ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ร้อยละ 23.20

ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรเหตุที่เป็นตัวแปรแฝงได้แก่ ภาพลักษณ์ธนาคาร ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = .33) การรับรู้คุณภาพบริการ ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = .29) ตัวแปรคั่นกลางที่เป็นตัวแปรแฝง ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของลูกค้า ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = .55) ความพึงพอใจของลูกค้า ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = .57) และตัวแปรตาม

ที่เป็นตัวแปรแฝง ได้แก่ ความภักดีของลูกค้า ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = .60) ตัวแปรที่ศึกษาทุกตัวมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability) และความถูกต้องแบบรวมศูนย์ (Convergent Validity) ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Reliability: CR) เกณฑ์การพิจารณาค่า CR คือ ถ้าค่าความเที่ยงสูงกว่า .70 แสดงว่ามีความเที่ยงสูง และถ้าค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง .60 - .70 อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ (Hair, Black, Babin, and Anderson, 2010) ส่วนการตรวจสอบความถูกต้องแบบรวมศูนย์ (Convergent Validity) ช่วยให้ทราบว่าข้อคำถามหรือตัวชี้วัดในเรื่องเดียวกันควรมีความแปรปรวนร่วมที่อธิบายโดยองค์ประกอบเดียวกันสูง ซึ่งพิจารณาได้จากค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มีต่อตัวแปรแฝงเดียวกันสูงเกินกว่า .50 ขึ้นไป การนำค่าน้ำหนักองค์ประกอบมายกกำลังสอง (Variance Extracted) จะแสดงถึงความแปรปรวนที่ตัวแปรสังเกตได้ถูกอธิบายโดยตัวแปรแฝง เมื่อนำ Variance Extracted ของตัวแปรสังเกตได้ภายใต้ตัวแปรแฝงเดียวกัน นำมาหาค่าเฉลี่ยจะได้ค่าความแปรปรวนที่สกัดได้ (Average Variance Extracted: AVE) เกณฑ์การค่า AVE คือ ถ้าค่า มากกว่า .50 แสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงเชิงสอดคล้องดี และหากำลังสองของสหสัมพันธ์ที่สูงที่สุดระหว่างสองตัวแปรแฝง (Maximum Shared Variance: MVS) เกณฑ์ ค่า MVS คือ ถ้าค่า MVS น้อยกว่า AVE แสดงว่า แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความตรงเชิงจำแนกดี (Fornell, and Larcker, 1981; Diamantopoulos, and Siaguw, 2000)

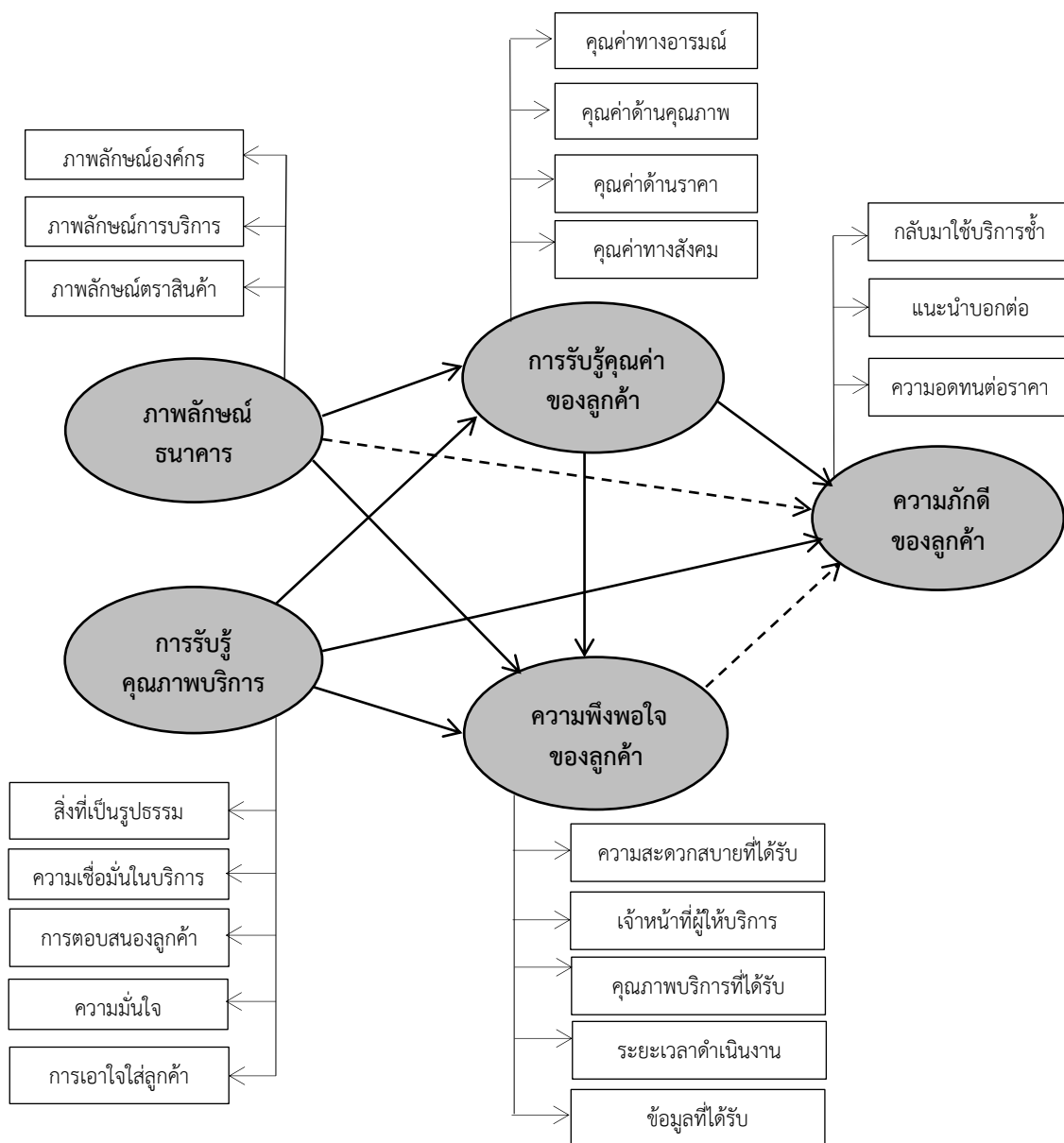
วิเคราะห์ความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรม IBM SPSS Amos 26 version study ผลการตรวจสอบพบว่า โมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 1871.269$, $df = 161$, $\chi^2/df = 11.695$ มากกว่า 2.000, P-value = .000 น้อยกว่า .050, GFI = .753 น้อยกว่า .900, AGFI = .676 น้อยกว่า .900, CFI = .870 น้อยกว่า .900, RMSEA = .146 มากกว่า .050, RMR = .026 น้อยกว่า .050, ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล ผู้วิจัยดำเนินการปรับโมเดล โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎี และอาศัยดัชนีปรับโมเดล (Model Modification Indices: MI) โดยปรับโมเดลตามลักษณะการพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างระบุความสัมพันธ์ของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการวัดตัวแปรสังเกตได้ หลังจากปรับโมเดล โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2 = 30.894$, $df = 20$, $\chi^2/df = 1.545$ น้อยกว่า 2.000, p-value = .057 มากกว่า .050, GFI = .994 มากกว่า .900, AGFI = .937 มากกว่า .900, CFI = .999 มากกว่า .900, RMSEA = .033 น้อยกว่า .050, RMR = .005 น้อยกว่า .050 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า สมมติฐานที่ H1: ภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H2: ภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H3: การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H4: การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H5: การรับรู้คุณค่าของ

ลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H6: ภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า ไม่พบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .142$) ปฏิเสธสมมติฐาน สมมติฐานที่ H7: การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน สมมติฐานที่ H8: การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยอมรับสมมติฐาน และ สมมติฐานที่ H9: ความพึงพอใจของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า ไม่พบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = .086$) ปฏิเสธสมมติฐาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจในภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แสดงได้ดังภาพต่อไปนี้

Feature 1: The customer loyalty equation model for commercial banks in Southern Lao People's Democratic Republic. It was found that the model was consistent with the empirical data.

จากภาพข้างต้น องค์ความรู้ใหม่ คือ ความรักดีของผู้ใช้บริการธนาคารใน สปป.ลาว ได้รับอิทธิพลจาก ภาพลักษณ์ธนาคารที่ส่งผ่านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า และการรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อความรักดีของลูกค้า อีกทั้งการรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความรักดีของลูกค้าผ่านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ธนาคารธุรกิจ ใน สปป.ลาว สามารถนำแนวทางการไปใช้ประโยชน์เพื่อสร้างความรักดีของลูกค้าในการกลับมาใช้บริการซ้ำ แนะนำบอกต่อ และความอดทนต่อราคา ด้วยการสร้างภาพลักษณ์องค์กร ภาพลักษณ์การบริการ และภาพลักษณ์ตราสินค้า ผ่านการรับรู้คุณค่าทางอารมณ์ การรับรู้คุณค่าด้านคุณภาพ การรับรู้คุณค่าด้านราคา และการรับรู้คุณค่าด้านสังคม โดยการรับรู้คุณภาพบริการจากด้านสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความเชื่อมั่นในบริการ การตอบสนองของลูกค้า ความมั่นใจ และการเอาใจใส่ลูกค้า

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่าภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้า และความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งนี้เพราะบริบทของธนาคารใน สปป.ลาว ภาพลักษณ์ของธนาคารมีส่วนสำคัญในการสื่อสารคุณค่าซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ใช้บริการในความเชื่อมั่นต่อธนาคาร สอดคล้องกับการศึกษาของ Naili, and Eli (2018) พบว่า ภาพลักษณ์องค์กรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารชนบทในเมืองเซมารังของอินโดนีเซีย และงานวิจัยของ Rusdy, Dodi, and Ananda (2018) พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลทางตรงต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่ใช้บริการรถโดยสารในนครจาการ์ตาของอินโดนีเซีย รวมถึงงานวิจัยของ Sanhakot, and Rajit (2019) พบว่า ภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่ใช้บริการโรงแรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย ภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งนี้เพราะภาพลักษณ์ที่ดีของธนาคารสร้างความพึงพอใจในการใช้บริการของธนาคารใน สปป.ลาว สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ Anwar, Min, and Gulam (2019) พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารที่เมืองนานจิง มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน และงานวิจัยของ Chayawan et al. (2020) พบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ธนาคารมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการ M-Banking ในประเทศไทย การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ทั้งนี้เพราะคุณภาพบริการที่ดีทำให้ผู้ใช้บริการธนาคารใน สปป.ลาวรับรู้คุณค่าของบริการที่ธนาคารส่งมอบให้ในการทำธุรกรรม สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ Chou, Phanasan, and Pithoon (2019) พบว่า คุณภาพบริการใน 5 มิติคือ ความเป็นรูปธรรม การตอบสนอง ความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความเอาใจใส่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าชาวจีนที่มาใช้บริการด้านการแพทย์ในประเทศไทย และงานวิจัยของ Chayawan et al. (2020) พบว่า การรับรู้คุณภาพมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่ใช้บริการ Mobile Banking ในประเทศไทย การรับรู้คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งนี้เพราะการรับรู้ถึงคุณภาพการบริการที่ดีของธนาคารส่งผลให้ผู้ใช้บริการได้รับความพึงพอใจจากการทำธุรกรรมกับธนาคาร สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ Yonggris et al. (2018) พบว่า คุณภาพบริการมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อธนาคารในตอนใต้ของเมืองสุลาเวสีของอินโดนีเซีย และงานวิจัยของ Sahat, and Achmad (2019) พบว่า คุณภาพบริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้ามุสลิมและไม่ใช่มุสลิมที่ใช้บริการธนาคารมุสลิมในเมืองบังกอร์ของอินโดนีเซีย การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งนี้เพราะในบริบทการให้บริการธนาคารใน สปป.ลาว นั้นการรับรู้คุณค่าของผู้มาใช้บริการทำให้เกิดผู้มาใช้บริการเกิดความพึงพอใจต่อบริการที่ได้รับ สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัย

ของ Anwar, Min, and Gulam (2019) พบว่า การรับรู้คุณค่าของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารในเมืองน่านจิ่ง มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน และงานวิจัยของ Chayawan et al. (2020) พบว่า การรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการ Mobile Banking ในประเทศไทย ขณะที่ผลการศึกษาด้านภาพลักษณ์ของธนาคารไม่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า ทั้งนี้เพราะความภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารใน สปป.ลาวเกิดจากการรับรู้คุณภาพการบริการ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยของ Diah et al. (2019) พบว่า ภาพลักษณ์ของธนาคารมีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการ 3 ธนาคารในเมืองปาเลมบังของอินโดนีเซีย และงานวิจัยของ Anwar, Min, and Gulam (2019) พบว่า ภาพลักษณ์ธนาคารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารในเมืองน่านจิ่ง มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน

สำหรับด้านการรับรู้คุณภาพบริการพบว่า มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า ทั้งนี้เพราะในบริบทของธนาคารใน สปป.ลาวนั้น การรับรู้คุณภาพบริการเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้มาใช้บริการมีความภักดีต่อธนาคาร สอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ Aganze, Dennis, and Samuel (2019) พบว่า การรับรู้คุณภาพบริการมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารในเมืองบุงาวู ในภาคตะวันออกของสาธารณรัฐกัวโม และงานวิจัยของ Anwar, Min, and Gulam (2019) พบว่า คุณภาพบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารในเมืองน่านจิ่ง มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน การรับรู้คุณค่าของลูกคามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาด้านความพึงพอใจของลูกค้าพบว่าไม่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า ทั้งนี้เพราะความภักดีของผู้ใช้บริการธนาคารใน สปป.ลาวเกิดจากการรับรู้คุณภาพการบริการ แตกต่างกับการศึกษาของ Anwar, Min, and Gulam (2019) พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าที่ใช้บริการธนาคารในเมืองน่านจิ่ง มณฑลเหอหนาน ประเทศจีน แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fitri et al. (2019) พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าทั้งทางตรงและทางอ้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tee, Preko, and Tee (2018) พบว่า ความพึงพอใจของลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้า

สรุป

ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ของธนาคาร ไม่ส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า แต่ส่งอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าผ่านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกและส่งอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้าผ่านปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้า ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่าของลูกค้าส่งอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความภักดีของลูกค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่ความพึงพอใจของลูกค้า พบว่า ไม่ส่งอิทธิพลต่อความภักดีของลูกค้าธนาคารธุรกิจภายใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความภักดีของลูกค้าต่อธนาคารธุรกิจภายใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้ $\chi^2/df = 1.545$, $p\text{-value} = .057$, $GFI = .994$ มากกว่า .900, $AGFI = .937$ มากกว่า .900, $CFI = .999$, $RMSEA = .033$, $RMR = .005$

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ธนาคารธุรกิจ ใน สปป.ลาวสามารถนำผลการวิจัยที่พบว่าการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีของลูกค้าลูกค้า โดยลูกค้าให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการของพนักงาน ที่จะต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ลูกค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและมีความรู้สึกปลอดภัยในการใช้บริการ มีความเต็มใจที่จะแก้ไขปัญหาให้ลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ดูแลเอาใจใส่ลูกค้าทุกคนเป็นอย่างดี และมีจำนวนพนักงานเพียงพอสำหรับการให้บริการลูกค้าอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นธุรกิจธนาคารจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาพนักงานให้สามารถบริการลูกค้าได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว มีทักษะและความรู้มากพอที่จะช่วยแก้ปัญหาให้กับลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว ให้บริการลูกค้าทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกเชื่อมั่นไว้วางใจ ปลอดภัย เมื่อมาใช้บริการจากธนาคาร เพื่อเพิ่มความภักดีของลูกค้าในลักษณะที่จะเป็นผู้แนะนำเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากธนาคารนี้ให้บุคคลอื่นรู้จัก แนะนำครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นให้มาใช้บริการกับธนาคาร แนะนำผลิตภัณฑ์และบริการของธนาคารนี้ให้บุคคลอื่นรู้จักและพูดถึงประสบการณ์ดี ๆ ที่ได้รับจากธนาคารนี้ให้กับครอบครัว มิตรสหาย เพื่อนร่วมงานหรือบุคคลอื่นฟังอยู่เสมอ

1.2 ธนาคารธุรกิจ ใน สปป.ลาวสามารถนำผลการวิจัยที่พบว่าการรับรู้คุณภาพบริการของลูกค้า มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าผ่านตัวแปรการรับรู้คุณค่าของลูกค้าในลักษณะที่ว่าเมื่อลูกค้ามาใช้บริการที่ธนาคาร แล้วจะทำให้บุคคลอื่นรู้จักลูกค้ามากขึ้น ช่วยให้ดูเป็นคนทันสมัย ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของลูกค้า และทำให้ลูกค้ามีเวลาเพื่อสังคมมากขึ้น ดังนั้นธุรกิจธนาคารควรสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าด้านคุณภาพ คุณค่าด้านราคาและความคุ้มค่า และคุณค่าทางสังคมของการมาใช้บริการที่ธนาคารให้ชัดเจน เพื่อให้ลูกค้าเกิดความภักดีต่อธนาคารเพิ่มขึ้น

1.3 ธนาคารธุรกิจ ใน สปป.ลาวสามารถนำผลการวิจัยที่พบว่าภาพลักษณ์ธนาคารไม่มีอิทธิพลทางตรง แต่มีอิทธิพลทางอ้อม ต่อความภักดีของลูกค้า ผ่านตัวแปรการรับรู้คุณค่าของลูกค้า แสดงว่าปัจจัยด้านภาพลักษณ์ธนาคารที่พิจารณาจากตราสัญลักษณ์ของธนาคารสามารถสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการบริหารของธนาคารได้ดี สามารถแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินภารกิจของธนาคารได้อย่างชัดเจน แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะของการบริการได้ดี และมีเอกลักษณ์โดดเด่นจดจำง่าย สามารถส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีของลูกค้าได้เท่านั้น นั่นคือตราสัญลักษณ์ของธนาคารสามารถสร้างการรับรู้คุณค่าของธนาคารได้ แต่ไม่สามารถสร้างความภักดีได้โดยตรง ดังนั้นธนาคารจำเป็นต้องสร้างการรับรู้คุณค่าของลูกค้าที่มีต่อธนาคารให้ชัดเจน เพื่อเป็นการตอกย้ำให้บุคคลอื่นรู้จักลูกค้ามากขึ้น ช่วยให้ลูกค้าดูเป็นคนทันสมัย ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของลูกค้า และทำให้ลูกค้ามีเวลาเพื่อสังคมมากขึ้น ผ่านการสร้างภาพลักษณ์ของธนาคารจึงจะสร้างความภักดีของลูกค้าในท้ายที่สุด

1.4 ภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยภายใต้สถานการณ์วิกฤตของระบบเศรษฐกิจในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภาครัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนให้ธนาคารแห่ง สปป. ลาว เสนอสภาแห่งชาติลาวปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยธนาคารธุรกิจ เพื่อเป็นการคุ้มครองการดำเนินงานธุรกิจธนาคารให้มีประสิทธิภาพ มีความมั่นคง ด้วยการสร้างภาพลักษณ์ของธนาคารให้มีความน่าเชื่อถือ มีความมั่นใจ โดยรูปแบบการให้บริการด้วยการถือเอาลูกค้าเป็นศูนย์กลาง นำใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาให้บริการด้วยการเป็นธนาคารอิเล็กทรอนิกส์เต็มรูปแบบให้คุณภาพการบริการที่เป็นเลิศ เพื่อตอบสนองความต้องการและพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงการบริโภคของลูกค้า ภายใต้สถานการณ์ภาวะวิกฤตของระบบเศรษฐกิจ และการอ่อนค่าของเงินกีบลาว ให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดและมีความจงรักภักดีต่อธนาคารธุรกิจด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ปัจจัยเชิงสาเหตุความภักดีของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารธุรกิจ ภายใต้สถานการณ์ภาวะวิกฤตของระบบเศรษฐกิจและการอ่อนค่าของเงินกีบลาว

2.2 รูปแบบสมการโครงสร้างความพึงพอใจของลูกค้าภายใต้สถานการณ์ ภาวะวิกฤตของระบบเศรษฐกิจและการอ่อนค่าของเงินกีบลาว

2.3 ศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภครของลูกค้าและกลยุทธ์การตลาดของธนาคารภายใต้ สถานการณ์ภาวะวิกฤตของระบบเศรษฐกิจและการอ่อนค่าของเงินกีบลาว

References

- Abduh, M., & Alobaad, A. (2015). Factors Influence Customer Loyalty in Kuwait Islamic Banks: An Exploratory Study. *Journal of Islamic Economic, Banking and Finance*, 11(3), 167-178.
- Aganze, B., Dennis, N., & Samuel, M. (2019). Perceived Service Quality, Trust, Customer Satisfaction and Customer Loyalty in the Banking Sector of Bukavu (East of DR Congo). *Journal of Business and Management Sciences*, 7(3), 100-111.
- Alnaser, F. Ml., Ghani, M. A., & Rahi. S. (2018). Service Quality in Islamic Banks: The Role of PAKSERV Model, Customer Satisfaction and Customer Loyalty. *Accounting Journal*, 4, 1-10.
- Anwar, S., Min, L. & Dastagir, G. (2019). Effect of Service Quality Brand Image Perceived Value on Customer Satisfaction and Loyalty in the Chinese Banking Industry. *International Journal of Business Economics and Management Works*, 6(3), 24-30.
- Bank of Lao PDR, Southern Region. (2018). *Summary of Annual Report 2017*. Champasak: Champasak Province.
- Bank of Lao PDR. (2019). *Annual Economic Report 2018*. Vientiane Capital.
- Chou, S., Phanasan, K., & Pithoon. Th. (2019). The Impact of Corporate Image, Service Quality, Trust and Perceived Value on Chinese Customer Satisfaction and Loyalty: Medical Service in Thailand. *Journal Human Behavior Development and Society*, 20(3), 41-51.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Diah, I. A. et al. (2019). The Effects of Service Quality Image and Trust on Satisfaction Its Impact on Syari'ah Bank Customer Loyalty in Palembang. *Business and Economic Research Journal*, 9(1), 295-316.
- Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000). *Introduction to LISREL: A Guide for the Uninitiated*. London: SAGE Publications, Inc.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hair, J. F. et al. (2006). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.
- Karyose, H., Astuti, W., & Ferdiansjah, A. (2017). Customer Loyalty: The Effect of Service Quality, Corporate Image Customer Relationship Marketing and Customer Satisfaction as Intervening Variable an Empirical Analysis of Bank Customer in Malang City. *Journal Marketing and Branding Research*, 4, 336-347.
- Khan, M. M., & Fasih, M. (2014). Impact of Service Quality on Customer Satisfaction and Customer Loyalty: Evidence from Banking Sector. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 8(2), 331-354.
- Kotler, P. (2000). *Marketing Management, Analyzing Consumer Marketing and Buyer Behavior (The Millennium)*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kotler, P. (2003). *Marketing Management*. USA: Prentice Hall Inc.
- Kotler, P., & Keller, L. k. (2016). *Marketing Management*. (15th ed.). London: Pearson Education Limited.
- Lao National Assembly. (2018). *Business Banking Law. Issue No. 56/NAP, Dated 7 December 2018*, National Assembly of Laos, Vientiane Capital.
- Magasi, C. (2016). Determinants of Customer Loyalty in Sub-Saharan African Banking Industry: An Empirical Review. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 4(2), 574-588.
- Osman, Z., Mohamad, L., & Mohamad, R. K. (2015). An Empirical Study of Direct Relationship of Service Quality, Customer Satisfaction and Bank Image on Customer Loyalty in Malaysian Commercial Banking Industry. *American Journal of Economics*, 5(2), 168-176.
- Rahi, S., Ghani, M. A., & Alnaser, F. (2017). The Influence of E-Customer Service and Perceived Value on Brand Loyalty of Banks and Internet Banking Adoption: A Structural Equation Model (SEM). *Journal of Internet Banking and Commerce*, 22(1), 1-18.
- Rasheed, F. A., & Abadi, M. F. (2014). Impact of Service Quality, Trust and Perceived Value on Customer Loyalty in Malaysia Services Industries. *International Conference on Accounting Studies. Proceeded Social and Behavioral Science*, 164, 298-304.
- Rusdy, H., Dodi, W. I., & Ananda, S. H. (2018). The Effect of Service Quality and Brand Image on Loyalty with Perception of Value as Mediation Variable. *Journal of Applied Management*, 16(4), 705-713.
- Sahat, A. F. S., & Achmad, M. F. (2019). Factors Affecting Satisfaction and Loyalty toward Islamic Banking. *Proceeding of the 1st Annual International Conference on Social Science and Humanities (AICOSH 2019)*. Held on June 25-27, 2019 in Yogyakarta, Indonesia.
- Tee, D. K., Preko, A., & Tee, E. (2018). Understanding the Relationship between Service Quality, Customer Satisfaction and Loyalty: An Investigation of Ghana's Retail Banking Sector. *British Journal of Marketing Studies*, 6(2), 1-19.

- Tu, Y. T., & Chih, H. C. (2013). An Empirical Study of Corporate Brand Image, Customer Perceived Value and Satisfaction on Loyalty in Shoe Industry. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 5(7), 469-483.
- Yanto Fi, A. A., Nirwanto, N., & Firdianjah, A. (2018). Customer Satisfaction as an Effective Strategy for Servqual Dimension to Increase Bank Customer Loyalty. *IOSR Journal of Business and Management*, 20(4), 1-5.
- Yarimoglu, E. K. (2014). Are View on Dimensions of Service Quality Models. *Journal of Marketing Management*, 2(2), 79-93.
- Yonggris et al. (2018). Effects of Marketing Mix, Bank Image and Service Quality on Customer Satisfaction and Loyalty of the People Credit Bank in South Sulawesi. *Science Research Journal*, 6(1), 35-43.
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L., & Parasuraman, A. (1988). The Behavioral Consequences of Service Quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.

กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว
โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี*
The Process of Developing Special Measures instead of Processing Youth and
Families by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of
the Juvenile Family Court in Chonburi Province

สมเกียรติ รัตนโอกาส

Somkiet Ratanaopath

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sss1990aone@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหาปัจจุบันของกระบวนการพัฒนาและแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวตามแนวทางตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยตามแบบอริยสัจโมเดล โดยเดินตามบันได 9 ขั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 13 ท่าน และสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ ศูนย์ฝึกและการฝึกอบรม จำนวน 8 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของปัญหาในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวยังมีปัญหาที่ควรปรับปรุง โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่ต้องการความยินยอมจากผู้เสียหายและการสำนึกผิดของเยาวชน ซึ่งในทางปฏิบัติผู้เสียหายมักไม่ได้มีส่วนร่วมในการเจรจา และกระบวนการบำบัดฟื้นฟูใช้เวลาไม่นานพอที่จะได้ผลจริง 2) หลักพุทธสันติวิธีถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชนผ่านภาวนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา (พัฒนาทางกายและอาชีพ), ศิลภาวนา (ฝึกวินัยและคุณธรรม), จิตภาวนา (ควบคุมอารมณ์), และปัญญาภาวนา (แก้ปัญหาด้วยปัญญา) เพื่อให้เยาวชนรู้จักการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีคุณธรรม 3) กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัว เน้นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และดูแลผู้เสียหายให้มีส่วนร่วมอย่างรวดเร็ว โดยผู้พิพากษาสมทบจะเข้ามาช่วยประสานงานเพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูมีประสิทธิภาพและส่งเสริมอาชีพหลังสิ้นสุดคดี

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษ; คดีอาญาเยาวชน; มาตรา 90; คดีเยาวชนกับสันติวิธี

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to analyze context, current problems of a development process, and concepts in the development of special measures in place of juvenile and family prosecution according to the modern science; 2) to analyze the Buddhist peaceful means for developing special measures in place of juvenile and family prosecution; and 3) to present a development process of special measures in place of juvenile and family prosecution by Buddhist peaceful means at Chonburi Juvenile and Family Court. The study employed an action research. The tools were developed based on *Ariyasacca* (the four noble truths) model under 9-step framework. Key informants included 13 associate judges and focus groups included peaceful means experts, psychologists, and judges involved in juvenile cases, directors of the observation center, and directors of training center, in a total of 8 people.

From the study, the following results are found: 1) Problems of using special measures instead of juvenile and family prosecution still need to be improved as the special measures taken prior to the trial where Section 90 will be used are still frequently ineffective because juvenile offenders must agree to a rehabilitation program, in which they must feel guilty before the process can start. In practice, victims do not have the opportunity to participate in the negotiation. Including, the rehabilitation period is typically short, it takes a long time for juvenile offenders to feel guilty, making it difficult to achieve significant correction, healing, and rehabilitation results; 2) The Buddhist peaceful means used in a development process of special measures in place of juvenile and family prosecution include *Bhāvanā* (the four development). This includes *Kāya-bhāvanā* (a physical and occupational development), *Sīla-bhāvanā* (a moral development which includes discipline and morality), *Citta-bhāvanā* (an emotional development to control emotions), and *Paññā-bhāvanā* (an intellectual development so that juveniles can solve problems using wisdom and coexist in the society morally; and 3) The special measures in place of juvenile and family prosecution by Buddhist peaceful means at Chonburi Juvenile and Family Court includes a process that prevents juveniles from repeating the same offence. The juveniles should be encouraged to participate, with the associate judges participating in the coordination, so that the rehabilitation is effective, and the juveniles can find a job at the end of the case.

Keywords: Special Measures; Youth Criminal Cases; Section 90; Juvenile Cases and Peaceful Means

บทนำ

ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอิทธิพลของการบริโภคนิยม วัตถุนิยม ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบแก่สังคมไทยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การเรียนการศึกษา ค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมและพฤติกรรมค่านิยม

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่สุดของสังคมก็จะถูกกระทบไปด้วย โดยมีสภาพความรุนแรง ที่เกิดขึ้นในครอบครัวการหย่าร้างมากขึ้น เด็กและเยาวชนที่อยู่กับครอบครัวที่มีการหย่าร้างก็มีปัญหามากขึ้นเช่นกัน จึงทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้ามาสู่ กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีลักทรัพย์ ฉกชิงวิ่งราว คดียาเสพติด คดีเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย จะเห็นได้ว่าปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาประเทศชาติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง วันที่ 28 มกราคม 2495 ไว้ว่า "อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่กับเด็ก เพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีอยู่ในศีลในธรรม เคารพต่อบทกฎหมายของบ้านเมืองเสียตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อเติบโตขึ้นพลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดี และประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ก็โดยต้องมีพลเมืองดีตั้งว่านี้ ข้าพเจ้าจึงมีความพอใจที่รัฐบาลของข้าพเจ้าได้มีความสนใจในปัญหาเกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และพยายามคิดหาทางที่จะอบรมบุคคลเหล่านี้ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี" (His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great, 1952) ทั้งนี้องค์การสำคัญ ๆ อย่างองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ยูนิเซฟ ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิคุณภาพชีวิต สุขภาพ ความเป็นอยู่ พัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก โดยให้คำนิยาม เกี่ยวกับเด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยทางประเทศไทยก็ลงนามภาคยานุวัติรับรอง สิทธิสำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 เป็นเวลา รวม 30 ปี และได้มีการจัดรูปแบบการช่วยเหลือเด็กออก เป็นมาตรการต่าง ๆ กว่า 40 มาตรการ โดยมาตรการที่ 40 ของอนุสัญญา กล่าวถึงเด็กที่กระทำความผิดกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือให้เด็กกลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ และสถานพินิจควรเป็นทางเลือกสุดท้ายสำหรับเด็ก

จากอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามกับ ประเทศต่าง ๆ เราจึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ในปี พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553, 2010) โดยมีสาระสำคัญในการคุ้มครอง ป้องกัน สิทธิ ของ เยาวชน ที่กระทำความผิดคดีอาญา โดยมีมาตรการที่สำคัญ ๆ เป็น มาตรการพิเศษในการใช้ดุลพินิจ หรือ เบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชน ไม่ให้ได้รับโทษ หรือรับโทษน้อยที่สุด ไม่เทียบเท่าคดีผู้ใหญ่ มาตรการพิเศษนี้ มี มาตรการที่ 86 มาตรการที่ 90 และมาตรการ ที่ 132 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86 มาตรการนี้ผู้มีอำนาจในการแก้ไขบำบัด พ้นฟู จะเป็นสถานพินิจเป็นผู้จัดการทำแผน ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาชั้นสู่ศาลตามมาตรา 90 ที่มีผู้เสียหายยินยอมการทำแผนบำบัด พ้นฟูและผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายไปพร้อมกัน และมาตรการแก้ไขบำบัดพ้นฟูก่อนมีคำพิพากษามาตรา 132 ไม่ต้องมีการยินยอมจากผู้เสียหายก็สามารถทำแผน โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยน แก้ไข บำบัด พ้นฟู พฤติกรรมเด็กและเยาวชนไม่ให้กลับ ไปกระทำความผิดอีก เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดของประเทศไทยให้ได้รับการคุ้มครองที่สูงสุดและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้นทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่สำคัญเพื่อคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุข ดังนั้นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาล จึงควรต้องมีความสมดุลทั้งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน คุ้มครองผู้เสียหายและคุ้มครองสังคมไปพร้อมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทยให้ได้รับการคุ้มครองที่สูงสุดและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้นทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่สำคัญเพื่อคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุข ดังนั้นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาล จึงควรต้องมีความสมดุลทั้งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน คุ้มครองผู้เสียหาย และคุ้มครองสังคมไปพร้อมกัน เมื่อพิจารณา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ส่วนมาตรา 132 เป็นมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ให้ศาลมีดุลพินิจสั่งให้เยาวชนใช้ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เยาวชน ให้รู้สำนึกในการกระทำความผิด ไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกและกลับคืนสู่สังคมได้โดยเร็ว

เด็กและเยาวชน เป็นอนาคตของประเทศชาติเมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดทางกระบวนการยุติธรรมจึงนำกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีทางอาญาที่ลงโทษผู้ใหญ่ เปลี่ยนมาใช้กฎหมายที่มีมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553, 2010) ตามมาตรา 86 มาตรา 90 และ 132 สะท้อนให้เห็นถึง กระบวนการยุติธรรมไทยที่นำไปสู่แนวทางการดำเนินการในลักษณะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการเยียวยาผู้เสียหาย และการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผ่านรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่เปิดแนวทางและให้ความสำคัญ กับการแก้ไขปัญหาคอรัว โดยการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพและการประสานงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน เพราะฉะนั้นการดำเนินการต้องมี ความละเอียดอ่อนในรายละเอียดรวมถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ชัดเจนโดยผู้ประสานการประชุม ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ และมีทักษะที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นอย่างดี และต้องเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญของผู้ดำเนินการแต่ละฝ่าย

ปัญหาที่เกิดจากมาตรการพิเศษนี้คือ มาตรา 90 ที่บุคคลอันเป็นเงื่อนไขในการบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดสังเกตได้ว่ามาตราดังกล่าวยังมีเงื่อนไขที่สำคัญ เห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้ซึ่งได้หลงกระทำความผิด โดยมาตราดังกล่าวบัญญัติไว้ว่า ให้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขเด็กผู้กระทำความผิดซึ่งแตกต่างจากในอดีตอย่างชัดเจน ที่ผู้เสียหายไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ เลยนอกจากสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีเท่านั้นแต่การที่กฎหมายกำหนดว่าการที่จะมี แผนบำบัดฟื้นฟูและนำเด็กที่กระทำความผิดเข้าไปดำเนินการตามแผนได้ นั้นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเท่านั้นเงื่อนไขดังกล่าวอาจเกิดปัญหาได้หลายลักษณะที่ผู้เสียหายไม่สามารถทำให้ความยินยอมนี้เกิดขึ้น และถ้าผู้เสียหายไม่มียินยอมเสียแล้วไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตามดังเช่นผู้เสียหายไม่มาพบหรือไม่สามารถติดต่อได้เลย ในกรณีผู้เสียหายอยู่ต่างภูมิลำเนาและกลับภูมิลำเนาไปแล้วหรือกรณีอื่น ๆ กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้เวลาอนานเกินไปการจะมายินยอมของผู้เสียหายกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้เยาวชนก็就会被ฟ้องดำเนินคดีต่อศาลทำให้กฎหมายนี้ไม่อาจจะใช้ได้เนื่องจากเลยเงื่อนไข ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ที่แท้จริงตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นหนึ่งในประเทศภาคีสมาชิก เพราะในสังคมไทยนั้นน่าจะเป็นการยากที่ผู้เสียหาย จะยอมให้บุคคลที่ละเมิดต่อตนไม่ต้องถูกลงโทษเว้นเสียแต่ว่าจะมีการจ่ายเงินจ่ายทองกันเท่านั้นอันยังจะเป็นการเพิ่มภาระ ให้กับครอบครัวเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะพวกเขาต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะไม่ยอม ให้บุตรหลานถูกฟ้องดำเนินคดี แม้กฎหมายจะมีมาจากแนวความคิดสมานฉันท์และเป็นกฎหมายทางเลือก แต่เมื่อกฎหมายมุ่งแก้ไขเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง และยืนยันอันเป็นวัตถุประสงค์หลักแล้ว การมีเงื่อนไขดังกล่าวก็อาจจะส่งผลให้กฎหมายทางเลือกนี้ ไม่อาจถูกใช้บังเกิดผลจริงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างที่สังคมคาดหวังได้ จึงทำให้ปัญหาสังคมที่เกิดจากเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้รับการแก้ไขได้มากเท่าที่ควร ปัญหาเด็กและเยาวชนเสพยาเสพติดเป็นปัญหาที่ไม่มีผู้เสียหายเป็นบุคคล ซึ่งมีจำนวนมากจะนำแผนบำบัดฟื้นฟูตามมาใช้ตามบทบัญญัติได้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ กรณีที่ต้องขอความยินยอมจากผู้เสียหายเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เข้ารับการฟื้นฟูและกลับเข้าสู่สังคมดังเดิมได้

การทำวิจัยนี้มุ่งเน้นในการแก้ไขพื้นที่ฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการใช้มาตรการพิเศษนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยนำหลักการแก้ไขบำบัดเยาวชนที่กระทำผิด และครอบครัวที่มีผู้ปกครองรับผิดชอบ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ผ่านทางการใช้หลักการจิตวิทยาสมัยใหม่และหลักคุณธรรมศีลธรรมโดยหลักพุทธ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 มาแก้ไขปัญหา เพราะเชื่อว่าทุกครอบครัวของเยาวชนจะต้องมีทุกข์เมื่อเกิดขึ้นกับลูกหลานของเขา ทุกคนจะต้องช่วยกันร่วมหาสาเหตุแห่งทุกข์ และทุกข์ของแต่ละครอบครัวก็ต่างกันไป ไม่มีสูตรสำเร็จในการขจัดทุกข์ได้ด้วยวิธีการเดียว ดังนั้น การใช้อริยสัจ 4 ในการแก้ไข บำบัดพื้นที่ฟูเยาวชนจึงครอบคลุมปัญหา ของเยาวชนโดยรวม เมื่อ เยาวชนได้บ่มเพาะความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเยาวชนที่มีศีลธรรมและสำนึกในการทำผิดได้ โดยมีความสัมพันธ์ของครอบครัวที่ดีก็เชื่อได้ว่าจะแก้ไขเยาวชนให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดีของครอบครัว และสังคมได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ตามศาสตร์สมัยใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเพื่อครอบครัวเยาวชน
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้มุ่งเน้นเสนอเดินตามกรอบของ Peace Research Model เป็น Action Research ด้วยการค้นหาปัญหาการวิจัย มีทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวทางเครื่องมือในการวิจัย นำเสนอหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการนำไปพัฒนาผ่านการบูรณาการ สร้างการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ทำให้ส่งผลกระทบได้ องค์ความรู้ใหม่ นำไปสู่คำตอบตามประเด็นปัญหา

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเพื่อครอบครัวเยาวชน โดยพุทธสันติวิธี ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยเป็นการเดินตามบันได 9 ขั้นของหลักสูตรสันติศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 9 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี ว่ามีสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร ผ่านการใช้เครื่องมือ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ ด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี เช่น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม

ระยะที่ 2 ศึกษาความจำเป็นและความต้องการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี มีความจำเป็นความต้องการอย่างไร ผ่านการใช้เครื่องมือ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ ด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยใช้ช่องทางสัมภาษณ์ หรือ กลุ่ม Zoom meeting การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวหรือแบบกลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 13 ท่าน

ระยะที่ 3 สังเคราะห์กระบวนการให้คำปรึกษา ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ที่ประสบความสำเร็จของหน่วยงานศาลอื่น เช่น สถาบันหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องขบวนการยุติธรรม ที่จัดฝึกอบรมกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยใช้ช่องทางออนไลน์โปรแกรม Zoom หรือ MS Team และใช้พื้นที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

ระยะที่ 4 จัดเวทีสันติสนทนา ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธีเป็นการจัดเวทีผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ด้านจิตวิทยาด้านศาสนา

ระยะที่ 5 ร่างกระบวนการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ใช้เครื่องมือของการ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ สัมภาษณ์เชิงลึกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรการพิเศษแทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธีนำมาร่างกระบวนการพัฒนาโดยใช้พื้นที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี

ระยะที่ 6 ทดลองก่อนทดลองกระบวนการ (Workshop) ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยการนำกระบวนการจากการร่างประกอบด้วย หลักการวิธีการ ขั้นตอนนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายมีการประเมินผลก่อน และหลังการให้คำปรึกษา

ระยะที่ 7 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ด้วยการเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญด้านสันติวิธี นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ ศูนย์ฝึกและการฝึกอบรม เพื่อการรับรองกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี จำนวน 8 ท่าน

ระยะที่ 8 ทดลองและพัฒนากระบวนการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี หลังจากสนทนากลุ่มเฉพาะมีการปรับปรุงแก้ไข จึงนำกระบวนการไปทดลองพัฒนากับเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับคดี

ระยะที่ 9 มีการประเมินผล หลังจากการนำไปทดลองใช้และพัฒนาแล้ว มีการประเมินผลผ่านการสังเกต แบบประเมินผล และค่าสถิติร้อยละ เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี อย่างมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธีของ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี” ทำให้ได้ประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัจจุบัน ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวตามศาสตร์สมัยใหม่ของกระบวนการยุติธรรม

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี เป็นศาลที่มีคดีที่ในการพิจารณาอาญาเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คดีเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับทำร้ายร่างกายและชีวิต คดียาเสพติด และอื่น ๆ ซึ่งเป็นคดีอาญาและคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว และคดีคดีอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว คดีที่เข้ามาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวที่เป็นคดีอาญามีจำนวนมาก แต่คดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็น

คดีอาชญากรรมที่มีเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งคดีอาชญากรรมเหล่านี้เป็นคดีอาชญากรรมจริง แต่เป็นคดีที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่เข้าเกณฑ์ในการใช้มาตรา 90 ซึ่งเป็นมาตราที่ต้องมีผู้เสียหายเป็นเอกชนมาเป็นผู้เสียหายและจัดการแผนบำบัดฟื้นฟูเยาวชน การใช้มาตรา 90 จึงมีความยากที่จะใช้มาตรานี้ในทางปฏิบัติ การที่ไม่มีผู้เสียหายที่เป็นเอกชนมาศาล ด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันไป เช่น เป็นคดีที่มีมูลค่าความเสียหายเล็กน้อย เป็นคดีที่ผู้เสียหายไม่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ศาลนั้น เป็นคดีเรื่องเพศ กระทำชำเราเพราะผู้เสียหายมีความอาย คดีที่มีผู้เสียหายเป็นบริษัท ห้างร้านที่มักจะไมยอมให้มีการเจรจา ไม่มีเวทีที่จะพูดคุยเจรจาก่อนการพิจารณาคดีมาสู่ศาล และบางครั้งผู้เสียหายยินยอมและเด็กมีสำนึกและให้การเยียวยา แต่ผู้เสียหายไม่มาศาลเพราะต้องเสียเวลาเสียเงินเสียงานในการมาทำคดีที่ศาล

แนวคิด ทฤษฎีตามศาสตร์สมัยใหม่ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยนำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์กร UNICEF มาใช้จากอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามกับประเทศต่าง ๆ เราจึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ในปี พ.ศ. 2553 มีสาระสำคัญในการคุ้มครองป้องกันสิทธิของเยาวชนที่กระทำความผิดคดีอาญา โดยมีมาตรการที่สำคัญ ๆ เป็นมาตราพิเศษในการใช้ดุลพินิจหรือเบี่ยงเบนคดีเด็กและเยาวชนไม่ให้ได้รับโทษหรือรับโทษน้อยที่สุด ไม่เทียบเท่าคดีผู้ใหญ่ มาตรการพิเศษนี้ มีมาตราที่ 86 มาตราที่ 90 และมาตรา ที่ 132

วัตถุประสงค์ที่ 2 พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี ในการใช้มาตรการพิเศษดำเนินคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชนมีหลักใหญ่ ๆ คือ ทำอย่างไรไม่ให้เด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาสู่ศาลผู้พิพากษาสมทบและผู้ให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชนมีบทบาทมากที่จะเป็นตัวกลางในการให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชน การนำภavana 4 มาใช้กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ กายภavana โดยมีบทบาทในการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาในการดูแลเยาวชน เมตตาแก่เด็กหรือเยาวชนช่วยแนะนำแนะแนวทางที่ถูกต้องให้เยาวชนให้หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาอย่างง่าย ๆ ให้เยาวชนได้เข้าใจ และมีความกรุณาต่อเด็กหรือเยาวชนที่เขาอาจหลงผิดและให้ความช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนตามสมควร และมีมิตตายนิตต่อเยาวชนที่ทำตามคำแนะนำหรือให้คำปรึกษาไป เช่น ตั้งใจช่วยพ่อแม่ทำงานหรือตั้งใจเรียนหนังสือ เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้ทำตามก็ยินดีชื่นชมเขา ในบางครั้งบางเรื่องที่เด็กหรือเยาวชนต้องการระบายออกซึ่งความคิดเห็นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีใจเป็นกลาง คือ อุเบกขาในการรับฟังและให้คำแนะนำไป ทั้งนี้ผู้ให้คำปรึกษายังต้องให้หลักพุทธธรรมเหล่านี้แก่ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับรู้ เพราะผู้ปกครองของเยาวชนเป็นคนสำคัญและมีส่วนช่วยในการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีโดยพุทธสันติวิธี โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่เป็นมาตราที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในการพัฒนาให้สามารถนำผู้เสียหายในคดีมาทำการไกล่เกลี่ยเยียวยาและรู้สำนึกของผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่คดีอาญาให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย ต้องพัฒนาโดยด้วยศาสตร์สมัยใหม่คือการพัฒนากระบวนการปฏิบัติขั้นตอนของการเจรจาไกล่เกลี่ย เยียวยาผู้เสียหาย ซึ่งศาสตร์สมัยใหม่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน การเยียวยาแก้ไขเป็นภาระผูกพันที่เยาวชนผู้กระทำความผิดต้องมีความรู้สำนึกผิดต่อผู้เสียหาย การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการพัฒนาจึงหยิบยกหลักภavana 4 ด้าน ได้แก่ กายภavana ศีลภavana จิตภavana และปัญญาภavanามาเป็นหลักในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

การพัฒนาครอบครัวที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งผู้ปกครอง บิดา มารดา โดยธรรมชาติ

ทำทุกอย่างเพื่อลูกด้วยความรักและการกระทำที่ออกมา คือ ความรักความปรารถนาดีเอาใจใส่เลี้ยงดูลูก ให้เจริญเติบโตและงอกงามมีความสุข คือมีเมตตาและ มีความกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน หลักพรหมวิหาร 4 ที่เรารู้กันว่า บิชา มรดา นั้น เป็นตัวอย่างของคนที่มีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ จากคุณธรรมในใจที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ทางครอบครัวก็แสดงออกมาภายนอกด้วยการลงมือทำ คือปฏิบัติต่อเยาวชนโดยทำการเลี้ยงดูและฝึกหัดอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างที่กล่าวมาข้างต้น การปฏิบัติทั้งหมดนี้เรียกว่าการสงเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ตามหลักสังคหวัตถุ เป็น 4 อย่าง คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน ช่วยปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชนเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ ไม่พูดจาหยาบคายก้าวร้าว พูดดีต่อกัน อตถจริยา ช่วยแรง ช่วยเหลือกัน สมานัตตตา การทำความดีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

องค์ความรู้ใหม่

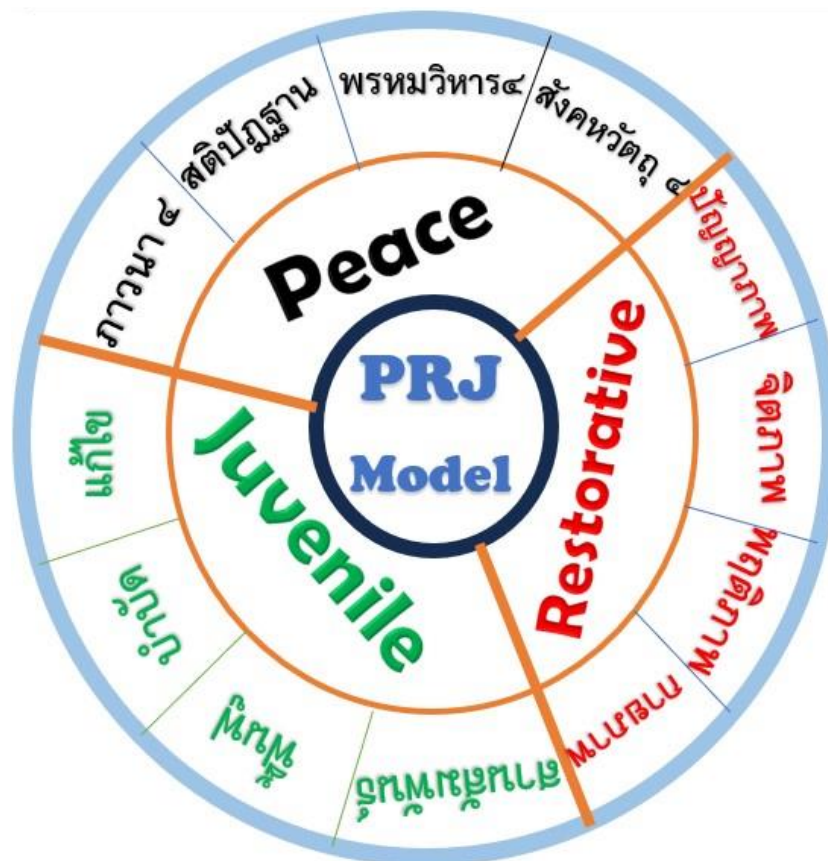

Figure 1: PRJ Model

การพัฒนามาตรการพิเศษแทนการลงโทษเยาวชนและครอบครัวด้วย PRJ Model = Peace Restorative Juvenile ซึ่งได้แก่

P = Peace หลักพุทธธรรม (ภาวนา 4, สติปัฏฐาน, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4)

R = Restorative การเยียวยา แก้ไข บำบัด พื้นสัมพันธ์

J = Juvenile กระบวนการการเยียวยา แก้ไข บำบัด และพื้นสัมพันธ์ เด็กและเยาวชนที่เข้ามาสู่ขั้นตอนกระบวนการในศาล

Peace หมายถึง หลักธรรมที่นำมาใช้คือ ภาวนา 4 และการใช้ สติ เป็นฐาน ไม่ว่าจะพัฒนาทางกาย ทางศีล ทางจิต และปัญญา การพัฒนาครอบครัวที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนโดยใช้หลัก พรหมวิหาร 4 ผู้ปกครอง บิดา มารดา โดยธรรมชาติทำทุกอย่างเพื่อลูกด้วยความรักและการกระทำที่ออกมา คือ ความรักความปรารถนาดี เอาใจใส่ เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตและองงามมีความสุข คือมีเมตตาและ มีความกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือ เด็กหรือเยาวชนให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน ช่วยแก้ไขปัญหและปลดปล่อยความทุกข์ ยามใดที่ เด็กหรือ เยาวชนแก้ไข เปลี่ยนแปลงเชื่อฟังคำปรึกษา ผู้ปกครอง มีมูทิตา คอยส่งเสริม ให้กำลังใจ และพลอยยินดี เมื่อลูกประสบความสำเร็จ ประสบความสำเร็จ หรือทำความดีงามถูกต้อง. มีอุเบกขา ในเวลาที่สมควร เช่น เมื่อเยาวชนจะต้องรับผิดชอบตัวเอง หรือควรรู้จักฝึกหัดทำอะไรด้วยตนเอง ท่านก็จะให้โอกาสแก่เยาวชน ที่จะพัฒนาตัวเอง ประกอบด้วย

1. ภาวนา 4

- มีวินัย กายภาวนา แปลว่า การทำกายให้เจริญ ไม่ใช่เพียงให้กายเติบโต ไร้โรคภัย แต่หมายถึงการใช้ กายให้สัมพันธ์สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ เช่น การนั่งทำงาน ที่ปลอดภัย การเลือกเสพบริโภคสิ่งที่ดีเข้าสู่ชีวิตของตน รวมถึงการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการ พัฒนาชีวิตของตนและสังคมได้ เด็กหรือเยาวชนต้องมีวินัย และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

- มีศีลธรรม ศีลภาวนา แปลว่า การพัฒนาศีล ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามหลักจารีต ศาสนา แต่หมายถึง การพัฒนาความสัมพันธ์กับสังคม เพื่อนมนุษย์ ให้เป็นไปในทางช่วยแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สังคมที่เกื้อกูลต่อ การพัฒนาชีวิต ทั้งในครอบครัว และสังคมการทำงาน ขยายไปจนถึงการจัดตั้งวางระบบขึ้นสังคมตามบทบาท หน้าที่ของตน

- มีสันติ จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ คือการฝึกอบรมให้จิตใจมีสุขภาพจิตดี มีศักยภาพในการทำ กิจต่าง ๆ ไม่ซึมเซาขัดส่าย อีกทั้งยังประกอบไปด้วยคุณธรรม ความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา ฉันทะ หมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน จดจ่อ สดชื่น เพื่อให้จิตใจนั้น พร้อมที่รับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การจัดการด้วยปัญญาได้อย่างเต็มศักยภาพ

- มีปัญญา ปัญญาภาวนา การทำปัญญาให้เจริญองงาม หรือพัฒนาปัญญา คือความรู้เข้าใจ สิ่งทั้งหลายถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถนำความรู้ความคิดมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งในการบริหารจัดการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนและสังคมยิ่งขึ้นไป

2. สติปัฏฐาน

หลักสติปัฏฐานเป็นหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่มนุษย์มีศักยภาพ ในการพัฒนาตนเอง สิ่งจำเป็นที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา ในพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาพฤติกรรมโดยใช้ สติปัฏฐานด้านกาย ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนการแสดงออกของเยาวชนได้มีองค์ความรู้จากวิธีการ และการหลัก สติปัฏฐานมาพัฒนาเยาวชน โดยใช้วิธีที่เกี่ยวกับหลักสติปัฏฐานมาพัฒนา ได้แก่ ด้านกาย ด้านวาจา ด้านจิต ด้านกาย คือ การมีสติพิจารณาทางกายถึงความเคลื่อนไหวในหมวดกาย โดยใช้หลักสติในหมวดอิริยาบถ กับเยาวชน เช่น การนั่ง ยืน นอน และเดิน อย่างมีสติ โดยการฝึกให้มีสติ

3. พรหมวิหาร 4

คุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ข้อสำคัญก็คือ เมื่อเป็นพระพรหม พ่อแม่ก็เลี้ยงลูกมาโดยมี หลักคือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งโดยสาระสำคัญทั้ง 4 ข้อรวมแล้วก็มี 2 ด้าน คือ ภาวความรู้สึก ได้แก่สามข้อแรก แยกเป็น เมตตา กรุณา มุทิตา และภาวปัญญา ซึ่งแสดงออกที่อุเบกขา ได้แก่การวางท่าทีหรือวางตัวเฉยไว้ ไม่ทำให้ แต่คอยดูให้เขาทำ

4. สังคหัตถ์ 4

หลักพระพุทธศาสนาสังคหัตถ์ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา และข้อที่เห็นได้ชัดและเห็นจุดเด่นของ “การให้” อย่างน้อยสองประการ กล่าวคือ “ผู้ให้ยอมผูกไมตรีไว้ได้” และ “ผู้ให้ยอมเป็นที่รัก คนหม่อมมายอมคบหา” หลักการเช่นนี้เป็นการให้ความสำคัญแก่ “ผู้ให้” ซึ่งได้รับการยอมรับจาก “ผู้รับ” หรือบุคคลทั่วไปที่แสดงความชื่นชมต่อการให้ แม้จะไม่ได้เป็นผู้รับโดยตรงก็ตาม ฉะนั้น การให้ที่นำไปสู่การผูกมิตร และนำมาซึ่งความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในบรรยากาศของความขัดแย้งกันก็คือ “การให้อภัย” เหตุผลสำคัญของการให้อภัยเกิดจากพื้นฐานทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “ใครบ้างไม่มีโทษ ใครบ้างไม่มีความผิด ใครบ้างไม่ถึงความหลงใหล ในโลกนี้ ใครเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มั่งคั่ง ในกาลทุกเมื่อเล่า” ฉะนั้น “เมื่อเราขอโทษอยู่หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้ ยังมีความโกรธอยู่ภายใน มีความแค้นเคืองหนัก บุคคลนั้น ชื่อว่ายอมผูกเวร” ซึ่งการผูกเวรดังกล่าวจึงนำไปสู่ผลลบแก่มนุษย์เอง และสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้นี้ การให้อภัยจึงมีความสำคัญแก่วิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของมนุษย์ทั้งในเชิงปัจเจก และสังคมในหลายมิติด้วยกัน

Restorative หมายถึง การเยียวยา แก้ไข บำบัด พื้นสัมพันธ์ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ที่เรารู้กันว่า บิดา มารดานั้น เป็นตัวอย่างของคนที่มีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ จากคุณธรรมในใจที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ทางครอบครัวก็แสดงออกมาภายนอกด้วยการลงมือทำ คือปฏิบัติต่อเยาวชนโดยทำ การเลี้ยงดูและฝึกหัดอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งทำหน้าที่ผู้ปกครองที่ดี การปฏิบัติทั้งหมดนี้เรียกว่าการสงเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ตามหลักสังคหัตถ์ เป็น 4 อย่าง คือ การให้ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตา

Juvenile หมายถึง กระบวนการ เยียวยา แก้ไข บำบัด พื้นสัมพันธ์เด็กและเยาวชน ที่เข้ามาสู่กระบวนการทางศาลเพื่อการ เยียวยา แก้ไข บำบัด และพื้นสัมพันธ์ และเมื่อได้พัฒนาแล้วนั้น ก็เป็นการพัฒนาระบบองค์รวมแห่งการดำเนินชีวิตของคนให้เจริญงอกงามขึ้นอย่างประสานสัมพันธ์ เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาทางด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้มีการแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงที่ต้องการได้รับจากผู้ปกครอง และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวสอดคล้อง ส่งผลเกื้อกูลกันไปด้วยดีทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ด้าน (ภาวนา 4) คือ กาย ศีล จิต ปัญญา เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้รับการพัฒนาก็นำเอาการพัฒนา มาเป็นแกนกลางของระบบการพัฒนา แก้ไข บำบัด พื้นฟู ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้น เมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลกัน ทำให้ดำรงอยู่ดีด้วยกัน ไม่ใช่การมุ่งพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง และปล่อยปละละเลย หรือทำลายด้านอื่น ๆ ไม่ว่าโดยไม่ตั้งใจ หรือว่าโดยไม่ใส่ใจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นคดีอาชญากรรมที่มีเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งคดีอาชญากรรมเหล่านี้เป็นคดีอาญาก็จริง แต่เป็นคดีที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่เข้าเกณฑ์ในการใช้มาตรา 90 ซึ่งเป็นมาตราที่ต้องมีผู้เสียหายเป็นเอกชนมาเป็นผู้เสียหายและจัดการแผนบำบัด พื้นฟูเยาวชน การใช้มาตรา 90 จึงมีความยากที่จะใช้มาตรานี้ในทางปฏิบัติ การที่ไม่มีผู้เสียหายที่เป็นเอกชนมาศาล ด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันไป เช่น เป็นคดีที่มีมูลค่าความเสียหายเล็กน้อย เป็นคดีที่ผู้เสียหายไม่มีภูมิฐานะอยู่ที่ศาลนั้น เป็นคดีเรื่องเพศ กระทำชำเรา เพราะผู้เสียหายมีความอาย คดีที่มีผู้เสียหายเป็นบริษัทห้างร้าน ที่มักจะไม่นิยมให้มีการเจรจา ทั้งนี้เพราะไม่มีเวทีที่จะพูดคุยเจรจาก่อนการพิจารณาคดีมาสู่ศาล ดังนั้น การนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ (Restorative theory) (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2020) สำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญา ด้วยวิธีการที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดกล่าวมาร่วมมือที่จะหาทางแก้ไขปัญหานั้นเพื่อไปสู่การฟื้นฟูเยียวยา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และชุมชนด้วยซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความแตกต่างกับกระบวนการยุติทางอาญาในปัจจุบันกล่าวคือมีกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น เด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา และผู้แทนชุมชน รวมทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาย่างแท้จริงเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสำนึกในการกระทำความผิดของตนและปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ขณะเดียวกันผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย และได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนมีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้อีกโอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้กลับคืนสู่สังคมอย่างปกติสุข เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและแนวความคิดตามหลักสากล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การนำภาวนา 4 มาใช้กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ ภาวนา โดยมียุทธศาสตร์ในการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาในการดูแลเยาวชน เมตตาแก่เด็กหรือเยาวชน ช่วยแนะนำ แนะนำในทางที่ถูกต้องให้เยาวชนให้หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาอย่างง่าย ๆ ให้เยาวชนได้เข้าใจ และมีความกรุณาต่อเด็กหรือเยาวชนที่เขาอาจหลงผิดและให้ความช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนตามสมควร และมีเมตตาใจดีต่อเยาวชนที่ทำตามคำแนะนำหรือให้คำปรึกษาไป ทั้งนี้เพราะ พรหมวิหารธรรม 4 ประการนี้ เป็นธรรมที่แสดงถึงความเมตตาเป็นหลักใหญ่ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน งดเว้นซึ่งการเบียดเบียนกันและกัน เสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี เพราะในปัจจุบันสภาพทางสังคมมีความเสื่อมลงของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phrakhrurattanakornvisut et al. (2022) ที่กล่าวว่า สภาพปัญหาทางจริยธรรมที่ถอยหลังลงเรื่อย ๆ สังคมไทยก็จะมีแต่ความวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุด คนเก่งอาจจะมีมากแต่หากว่าเก่งแล้วขาดคุณธรรมความดี ขาดคนดีสังคมจะน่าอยู่ได้อย่างไร การนำหลักจริยธรรมมาพัฒนาเยาวชนจึงมีความจำเป็นอย่างมากเป็นประการแรก ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักศีลธรรมคือเป็นหลักการจรรยาบรรณระเบียบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตเยาวชนควรได้รับการพัฒนาจริยธรรมตั้งแต่เริ่มต้นทั้งทางการพัฒนาทางกาย ทั้งการพัฒนาคุณภาพทางจิตใจด้วย จะเป็นตัวช่วยเสริมสร้างให้เยาวชนมีสติปัญญาที่ดีตามช่วงอายุวัย ทำให้เป็นคนมีความคิดมีเหตุผล มีความรู้ความสามารถเท่าทันเหตุการณ์สภาพตามความเป็นจริงของสังคม ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม” โดยอาศัยหลักภาวนา 4 ข้อ ได้แก่ ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นตัวช่วยให้จริยธรรมอยู่บนหลักสัจธรรมความจริง ความจริงที่ว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อเยาวชนมีการพัฒนาเรียนรู้เข้าใจตามความเป็นจริงเหล่านี้ได้ จะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ ทำให้เกิดการปรับตัวอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป และยิ่งสอดคล้องกับ Phrakhrupalad Thanapat Uttamapunyo, Suwannawong, and Phramaha Suporn Rakkhitadhammo (2022) ที่พบว่า เด็กและเยาวชนมีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจ อันประกอบไปด้วยการไม่สามารถควบคุมอารมณ์และความรู้ ไม่เข้าใจในสภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ไม่มีความเห็นอกเห็นใจต่อกันและกัน ซึ่งสาเหตุของปัญหามาจากการขาดจรรยาบรรณทางศีลธรรมและจริยธรรม ไม่มีกิจกรรมฝึกทักษะพัฒนาตนให้มีวัฒนธรรมที่ดี มีความคิดริเริ่มกตัญญูกตเวที ซึ่งการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาฝึกปฏิบัติให้มีไว้ประจำใจเพื่อกำกับความประพฤติให้ดำเนินชีวิตโดยชอบต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยเจตนาที่ตีบนฐานแห่งจิตใจที่มีคุณธรรมก็จะเกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมให้สงบสุขได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีโดยพุทธสันติวิธี โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่เป็นมาตราที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในการพัฒนาให้สามารถนำผู้เสียหายในคดีมาทำการไกล่เกลี่ยเยียวยาและรู้สำนึกของผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความรักความปรารถนาดี มีเมตตา และมีความกรุณา ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างจิตสาธารณะ สร้างคุณประโยชน์ให้กับผู้อื่น ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในการให้ การมีน้ำใจแบ่งปันผู้อื่น จะทำให้เกิดความสุขความยินดีได้ ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผักผ่นตนเอง และด้วยเหตุนี้เพราะเด็กและเยาวชนยังเป็นผู้ที่สามารถฝึกได้ ยังเป็นผู้ที่มีระยะเวลาในการเรียนรู้ได้มาก การแสดงให้เห็นถึงความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และให้โอกาส จึงเป็นสิ่งที่ จะช่วยให้สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติในใจของพวกเขาได้ สอดคล้องกับ Matchimaphiro (2013) กล่าวว่า การพัฒนาจิตสาธารณะ เป็นการสร้างแรงเสริมเชิงบวกเกี่ยวกับค่านิยมด้านจิตสาธารณะ ให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรง จะช่วยในการพัฒนาประสิทธิภาพให้กับตัวเยาวชนเอง และรู้จักการยอมรับตนเอง ซึ่งจะช่วยให้อาจลดปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ไม่มากนัก และยังสอดคล้องกับ Phramaha Phanuwat Patibhanamethee, Chaiwong, and Phraatikarn Suchat Chantasaro (2017) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้ นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษณะพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีการทุ่มเท และอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เกิดจากการปลูกฝังจากครอบครัวและการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

สรุป

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ได้นำกระบวนการพัฒนาตามหลักสมัยใหม่ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม คือ นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาปรับปรุงใช้ในศาสตร์สมัยใหม่โดยมีหลักการที่จะต้องเปี่ยมคุณค่าของเด็กหรือเยาวชนให้ใช้การทำโทษ การแค้น จำคุก แบบ ศาลผู้ใหญ่ เปลี่ยนเป็นมาหาวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแทน โดยกระบวนการก่อนเข้ากระบวนการมีมาตรการพิเศษที่นำมาใช้บางมาตรา ซึ่งเป็นมาตราที่เข้ากับหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือผู้กระทำความผิดเด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกผิดก่อนและมีการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้เสียหายให้อภัย โดยผ่านกระบวนการประสานการประชุมจึงจะทำแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ ในทางปฏิบัติจริงเป็นการยากที่จะให้ผู้เสียหายมาศาลได้ ด้วยเหตุผลหลายประการเช่น ผู้เสียหายคิดว่าความเสียหายเล็กน้อย จึงไม่มา ผู้เสียหายมีภูมิลำเนาต่างจังหวัด ผู้เสียหายไม่ค่ารถค่าเดินทางต้องเสียเวลาต่าง ๆ เหล่านี้ จากการวิจัยและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้หาทางที่จะพัฒนาขั้นตอนวิธีการในการนำผู้เสียหายมาศาลตั้งแต่คดียังไม่เริ่มโดยจะให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าไปรับรู้เรื่องคดีตั้งแต่ชั้นตรวจจับเยาวชนที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย และรับนำคดีมาติดตาม ประเมินว่าคดีนี้สามารถตกลงกันได้ก่อนวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก การประเมินจะได้ข้อมูลจากสถานพินิจฯ ศูนย์ให้คำปรึกษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นผู้ประสานการประชุม มาเจรจาเพื่อเตรียมการก่อนวันนัดครั้งแรก การนำผู้เสียหายมาศาลทางผู้พิพากษาสมทบที่เป็นผู้ประสานการประชุมได้จะเป็นผู้ติดตาม ทาวิธีให้ผู้เสียหายมาศาลโดยสมัครใจ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรีจะมีมาตรการพัฒนาให้มีการให้คำปรึกษาในการที่ผู้เสียหายมาศาล เพื่อเป็นแรงจูงใจและช่วยผู้เสียหายที่ไม่สามารถมีพาหนะมาศาลได้

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนนำหลักพุทธธรรมโดยใช้ ภาวนา 4 ในการพัฒนาเด็กหรือเยาวชน ให้พัฒนา กายภาวนา โดยฝึกเยาวชนเหล่านี้ให้มีระเบียบวินัย เข้าค่ายทหาร ฝึกพัฒนาอาชีพให้ ให้รักษาดูแลร่างกายตนเองไม่ให้ไปมั่วสุมกับยาเสพติดจะทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง ศิลภาวนา ให้รู้จักครองตนให้อยู่ในศีลธรรม โดยเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม หรือนำ เยาวชนที่สมัครใจเข้าบรรพชาถือศีล ให้รู้จักแบ่งปันโดยมี สังคหวัตถุเป็นฐาน คือรู้จักการให้ รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการพูดจา มีสัมมาคารวะ จิตภาวนา ในด้านจิตใจสอนให้รู้จัก ความมีเมตตา กรุณา และรู้จักชื่นชม มุทิตา และมีความอดกลั้นอดทน มีขันติ เพื่อให้จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ปัญญาภาวนา เมื่อเยาวชนสามารถตั้งสติมั่นและมีวินัย มีความอดทนมองโลกตามความเป็นจริงมีการฝึกฝนพัฒนาตามคำแนะนำของผู้พิพากษาสมทบที่ต้องดูแลเยาวชนตลอดโครงการจนจำหน่วยคดี ทางศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรีจึงติดตามดูแลเยาวชนให้มีอาชีพการงานที่ดีหลังจากนั้น โดยติดตามดูแล ให้อาชีพ ให้ทุนการศึกษา กระบวนการพัฒนาเหล่านี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อต้องการเห็นเด็กและเยาวชนหลังการพัฒนาจิตใจด้วยหลักพุทธธรรม แล้วจึงมีความหวังว่า เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ และเมื่อเด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับมากระทำความผิดอีก ทำให้ครอบครัวมีความสุข ชุมชนเพื่อนบ้านก็ไม่ต้องหวาดระแวง และสังคมก็สงบสันติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มาตรา 90 เป็นคดีอาญา อยากเสนอให้ว่า ถ้ามีการใกล้เคียงคดีอาญาในศาลเยาวชน ให้ผู้ใกล้เคียงหรือผู้ประณอม ควรได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการประสานการประชุม

1.2 เป็นไปได้หรือไม่ ที่จะทำให้ มาตรา 132 ใช้แทน มาตรา 90 โดยให้ผู้พิพากษามีคำสั่งให้คดีอาญาเยาวชนที่ไม่ร้ายแรง ที่เห็นว่าเมื่อประเมินแล้วสามารถจะทำได้นำไปเจรจาใกล้เคียงกับผู้เสียหายทุกคดี แต่ผู้ใกล้เคียงจะต้องมีทักษะในการประสานการประชุมได้ด้วย โดยให้พัฒนาผู้ที่เป็นใกล้เคียงอยู่แล้วในศาลเยาวชนพัฒนาให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุมได้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ

2.1 ควรทำการศึกษาผลลัพธ์ของการใช้มาตรการพิเศษในคดีอาญาสำหรับเยาวชนที่ศาลได้ใช้ไปแล้วผลเป็นอย่างไรทั่วประเทศ

2.2 ควรศึกษาว่า คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทางอ้อมคือ รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดียาเสพติด จะมีทางใดให้เยาวชนที่กระทำความผิด รับผิดชอบค่าเสียหายได้บ้าง จะได้ไม่หวนกลับมาทำความเสียหายได้อีก

References

- His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great. (1952). *Summary of the Royal Speech of King Rama IX on Education*. Retrieved May 21, 2023, from <https://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/187>
- Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. (2010). *Royal Gazette*. Volume 127 Part 72a (22 November 2010).
- Matchimaphiro, D. (2013). The Public Mind Development of Thai Youths. *Graduate Studies Journal*, 10(46), 13-23.

- Phrakhrupalad Thanapat Uttamapunyo, Suwannawong, B., & Phramaha Suporn Rakkhitadhammo. (2022). The Conceptual Model of Development of the Voluntary Works of the Youth of the Intergration Buddhist School in Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Buddhist Studies*, 13(2), 44-60.
- Phrakhrurattanakornvisut et al. (2022). Development the Basic Ethical in Youth Principles Pray 4. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 5(1), 98-109.
- Phramaha Phanuwat Patibhanamethee, Chaiwong, S., & Phraatikarn Suchat Chantasaro. (2017). Thai Teenagers's Public Minds in their Z Generation Enhancing Buddhism-Based Public Mines. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 6(2), 40-50.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). *Manual on the Restorative Justice Process*. (2nd ed.). Bangkok: Thailand Institute of Justice.

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองโจทย์ความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน*

Temple's Environmental Management to Reach Urban Communities Needs
by the Bawon Based Synergy

ตระกูล เตชะเจริญสุขจิระ

Trakool Techachareonsukchera

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: knurco630@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้านการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมือง และแนวคิดทฤษฎี การบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมตามหลักวิทยาการสมัยใหม่ 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ในวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน 3. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมในวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 19 รูป/คน คือ 1) กลุ่มในพื้นที่ จำนวน 8 รูป/คน 2) หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน 3) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน 3 รูป/คน 4) ผู้ให้ข้อมูลวัดต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใน วัด จำนวน 6 ท่าน

ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพทั่วไปของวัดใหม่ (ยายแป้น) สภาพแวดล้อมภายในวัดไม่เอื้อต่อการ ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา มีปัญหาด้านทิ้งขยะ แสงสว่างไม่เพียงพอ การจราจร ที่จอดรถไม่เป็นระเบียบ ห้องสุขาเสื่อมโทรม พื้นที่สีเขียวมีน้อย 2. แนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมวัดตามหลักการสมัยใหม่ คือ 1) หลักการบริหารจัดการของเดิมมิงส์ คือ วางแผน ปฏิบัติ ติดตาม ผลและดำเนินการ 2) หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม 3) หลักสัปปายะ 4 คือ อาวาสสัปปายะ อาหารสัปปายะ ัฒมะสัปปายะ บุคคลสัปปายะ 3. การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ดำเนินกิจกรรม Big Cleaning ซ่อมแซมห้องน้ำ ทาสีกุฏิ จัดทำแผนผังวัด ทำเครื่องหมายช่องทางเดินรถและ ช่องจอดรถ ปลุกต้นไม้ จัดแสงสว่างไฟโซล่าเซลล์ และติดตั้งกล้องวงจรปิด ซึ่งชุมชนรอบวัดและพระเณร ในวัด ใหม่ (ยายแป้น) ร่วมมือกันในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด ทำให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด; ชุมชนเมือง; พลังบวรเป็นฐาน

Abstract

The research article aimed at investigating context and problems of environmental management at Wat Mai (Yai Paen), the Buddhist peaceful means conducive to environmental

*Received August 28, 2023; Revised July 9, 2024; Accepted July 12, 2024

management according to modern science, as well as developing environmental management in temple based on ‘Bowon’ power to meet the needs of urban communities. The study conducted in-depth interviews with 19 key informants to collect data in 4 areas: 1) 8 key informants in the areas; 2) 2 key informants in governmental sectors; 3) 3 specific experts; and 4) 6 key informants on environmental management in model temples.

From the study, the following results are found: 1) Wat Mai (Yai Paen) has a number of problems including an environment that does not support religious activities due to the dumping of waste and manure, inadequate lighting, disorderly traffic within the temple, outdated and dirty restrooms, and a lack of green space inside the temple; 2) Concepts and the Buddhist peaceful means conducive to environmental management according to modern science are (1) Quality management based on Deming Cycle including planning, doing, checking, and acting, (2) Environmental management through a partnership between the village, temple, and government sector, (3) ‘*Sappāya*’ (four suitable conditions) including *Āvāsa-sappāya* (suitable abode), *Āhāra-sappāya* (suitable food), *Dhamma-sappāya* (suitable dhamma), *puggala-sappāya* (suitable person); and 3) The development of environmental management in temple based on ‘Bowon’ power is carried out through organizing ‘big cleaning’ activities around the temple, improving restrooms, painting the ‘kuti’ (monks’ residence), organizing and fixing broken things, making temple area plans, marking bus lanes and parking spaces, planting trees and increasing light with solar cell lamps, installing CCTV within temple areas. Monks and novices of Wat Mai (Yai Paen) should collaborate to manage the environment within the temple for sustainability.

Keywords: Environmental Management in Temple; Urban Communities; ‘Bowon’ Power as a Base

บทนำ

สภาพแวดล้อมในชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น น้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภค อากาศเพื่อการหายใจ ดินเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตบนบก แสงแดดให้ความร้อน ความอบอุ่นช่วยในการสังเคราะห์แสงของพืชและเป็นแหล่งพลังงานใหญ่สุดของโลก ส่วนสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ ช่วยให้เกิดความสมดุล ด้วยการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เหมาะสมต่อการอยู่รอดต่อการดำรงชีพในแต่ละสถานการณ์ (Songsunthornwong, 2005) คุณลักษณะของสภาพแวดล้อมของแต่ละชุมชนจะมีลักษณะเฉพาะตัว บ่งบอก ถึงเอกลักษณ์หรือลักษณะอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น สภาพแวดล้อมแต่ละชนิดจะมีการแบ่งภาระหน้าที่ของแต่ละชนิดได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อส่วนหนึ่งส่วนใดของสภาพแวดล้อมถูกรบกวน ย่อมส่งผลไปสู่ส่วนอื่น ๆ ด้วย สภาพแวดล้อมในชุมชนแต่ละแห่งอาจมีความเปราะบาง หรือ ความคงทนแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ ชนิด ขนาด เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงเสมอโดยจะค่อย ๆ เกิดขึ้น หรือเกิดอย่างรวดเร็ว ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงไป (Kukong, 2022) ในการจัดการสภาพสังคมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม

แห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2563-2580 โดยมีสาระสำคัญของแนวทางครอบคลุมวิสัยทัศน์ที่ว่า “สิ่งแวดล้อมชุมชนแห่งอนาคตที่ยั่งยืน” มีเป้าประสงค์ คือ 1) สิ่งแวดล้อมชุมชนของไทยมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีความสมดุลของระบบนิเวศทางธรรมชาติ และ 2) สิ่งแวดล้อมชุมชนพัฒนาบนพื้นฐานที่สอดคล้องกับภูมินิเวศและบริหารจัดการภายใต้ข้อมูล องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยให้หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการปฏิบัติด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 ประการ คือ 1) อนุรักษ์และฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติตามแนวศาสตร์ 2) บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินและการพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน มี 3) ส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนที่ดี บนฐานเศรษฐกิจหมุนเวียนและการเติบโต 4) พัฒนาระบบ กลไกเครื่องมือ และมาตรการในการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างมีธรรมาภิบาล และประสิทธิภาพ 5) พัฒนาศักยภาพ องค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมเชิงนิเวศ เพื่อสร้างชุมชนแห่งอนาคต (Ministry of Natural Resources and Environment, 2022)

ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ล้วนเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์แทบทั้งสิ้น ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติต้องเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว และเกิดมลพิษขึ้นเกือบทุกด้าน ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงก็คือ คนในชุมชนและคนในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่เกิดมลพิษนั้น ๆ นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดการแย่งชิงเพื่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เหลืออยู่ ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในสังคมและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้อยมาตรฐานลง (Environment and Pollution Control Office 13 (Chonburi), 2022) ปัญหาที่กล่าวมาสามารถแก้ไขได้ หากทุกคนในชุมชนร่วมมือกันเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นอย่างจริงจัง โดยลงมือกระทำด้วยตนเองตลอดจนประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถฟื้นฟูบูรณะให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกลับคืนสภาพได้ดีขึ้น ซึ่งการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ต้องใช้การมีส่วนร่วมจากคนในพื้นที่ โดยเฉพาะ วัด บ้าน โรงเรียน จะต้องให้ความร่วมมือกัน เพราะวัดกับชุมชนนั้นถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่อยู่คู่กันมานาน มีความเกี่ยวพันระหว่างวัดกับชุมชน เป็นไปตามสุภาษิตที่ว่า "วัดจะดี มีหลักฐาน เพราะบ้านช่วย บ้านจะสวย เพราะมีวัด ดัดนิสัย บ้านกับวัด ผลัดกันช่วย อำนวยชัย ถ้าขัดกันก็บรลัยทั้งสองทาง" (Banjood-com, 2022) จากที่กล่าวมาวัดเป็นศูนย์กลางความเคารพ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม และเป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม สร้างความผูกพันระหว่างวัดกับประชาชนในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้กลุ่มวัยสูงอายุเป็นกลุ่มที่จะมาวัดเป็นประจำ การจัดสภาพแวดล้อมในวัดให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ (Department of Health, 2019) โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ที่ควรส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่จะพึงปฏิบัติ เช่น แนะนำให้ประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญของการอยู่ป่า เมื่อได้สำนึกถึงความสำคัญของธรรมชาติแล้ว จะได้ช่วยกันอนุรักษ์ต่อไป หรือวัดควรที่จะเป็นผู้นำในการปลูกหรืออนุรักษ์ป่าไม้ สถานที่ว่าง ๆ ควรที่จะหันมาปลูกป่ากลางกรุง ในขณะที่สังคมเมืองพยายามที่จะเน้นการสร้างวัด แต่วัดควรที่จะหันมาสร้างป่ากลางเมือง เพื่อที่ชาวบ้าน จะได้ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ คลายความทุกข์ และเป็นที่พักอาศัยของบรรดาสัตว์ทั้งหลายหรืออาจจะสอดแทรกด้วยศาสนพิธีที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมแก่สถานที่และโอกาส (Weerawattananon, and Sirilai, 2003)

กรณีศึกษาวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นวัดเก่า เป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในแขวงบางขุนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านหน้าทางเข้าวัดอยู่เยื้องติดกับชุมชนวัดใหม่ยายแป้น สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2390 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สันนิษฐานว่า คุณยายแป้นเป็นผู้บริจาคที่ดินและสร้างวัดดังที่ปรากฏในนามของวัด จากจารึกบนระฆังใบเก่าแก่ของวัด ระบุว่าสร้างไว้ พ.ศ.

2392 ขณะที่หลังคาอุโบสถหลังเก่ามีเก 2 ตัว เป็นสัญลักษณ์ว่าสร้างเสร็จในปีก่อนนั้นคือ ปี พ.ศ. 2391 วัดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2392 ปุชนียวัตถุที่สำคัญคือ พระสามสมัย อุทอง เชียงแสน สุโขทัย อาคารเสนาสนะได้แก่ อุโบสถ กุฏิสงฆ์จำนวน 8 หลัง เป็นอาคารไม้ 2 หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 หลัง หอระฆังคอนกรีต และศาลาการเปรียญเป็นอาคารไม้ 2 ชั้น สร้างปี พ.ศ. 2479 (Phrakrupaladpannavorawat, and Krongkum, 2022) ซึ่งในปัจจุบันวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้วยสภาพพื้นที่ และการสร้างวัดมาเป็นเวลาร้อยกว่าปี ทำให้เสนาสนะเกิดความชำรุดทรุดโทรม รวมถึงสภาพแวดล้อมของวัด ที่ไม่ยังไม่เอื้อต่อการปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร รวมถึงพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญที่วัดทำให้เป็น เรื่องสำคัญเร่งด่วนใน การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน โดยเฉพาะชุมชน ที่อยู่โดยรอบวัดใหม่ (ยายแป้น) จึงเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ผู้วิจัยศึกษาและวิจัย โดยใช้พลังบวร คือ วัด บ้าน ราชการ (โรงเรียน) เข้ามามีส่วนในการร่วมกันคิด ร่วมกันบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อให้ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมือง และมีความเป็นสถานที่สัปปายะที่เหมาะสมและเอื้อ ต่อ การปฏิบัติศาสนกิจของพระภิกษุ สามเณร รวมถึงพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญ ปฏิบัติธรรมที่วัด ทำให้เกิด ความรื่นรมย์ สุขกาย สบายใจเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนโดยรอบสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมือง และแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักวิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน
3. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ทำการวิจัยในพื้นที่ วัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการศึกษาตามรูปแบบ อริยสัจจโมเดล เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการวิจัยอันเป็นแนวทางการแสวงหาองค์ความรู้ทางด้านการวิจัย และ เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลทางเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีในการการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด รวมถึง แนวคิด หลักการ และทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดและชุมชน การพัฒนาวัดตามหลัก พลังบวร หลักการ วิธีการบริหารจัดการและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัด รวมถึงวิธีการพัฒนาวัดด้วยพลังบวร แนวคิดการมีส่วนร่วม ถอดบทเรียนวัดต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัด จากเอกสารประเภท หนังสือ ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 เรื่อง เพื่อนำมาประกอบการ วิเคราะห์การใช้องค์ความรู้ กำหนดแนวทางการแก้ไข ปรับปรุงในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัดและชุมชน ให้มีประสิทธิภาพโดยนำข้อมูลมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม พื้นที่วัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จากนั้นออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับสภาพบริบทพื้นที่ จากการร่วมรับฟังความคิดเห็น

ความต้องการของชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของพลังบวร คือวัด บ้าน ราชการ ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน โดยใช้การสนทนากลุ่ม แนวคิดกระบวนการกลุ่มหรือกระบวนการ Appreciation-Influence-Control (AIC) เพื่อหาจุดแข็ง โอกาส แรงบันดาลใจ และผลลัพธ์หรือเป้าหมายของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน จากนั้นยกย่องรูปแบบกระบวนการโดยใช้กระบวนการ การมีส่วนร่วมของพลังบวร ผ่านการจัดกิจกรรม Big Cleaning Day ที่วัดใหม่ (ยายแป้น) และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสม และแผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยอาศัยพลังบวรซึ่งเป็นไปตามหลักสัปปายะ 4 เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับทุกคนที่มาใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้ พลังบวรเป็นฐานของวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามกลุ่มที่ต้องการศึกษา เพื่อให้ครอบคลุมบริบทที่ต้องการแล้วนำมาวิเคราะห์การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน โดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 4 ด้าน จำนวน 19 ท่าน คือ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จำนวน 8 ท่าน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 2 ท่าน 3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 ท่านและ 4) ผู้เชี่ยวชาญด้านวัดต้นแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด จำนวน 6 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนของงานวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งที่เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยงานวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างซึ่งกำหนดประเด็นคำถามที่ระบุไว้ในแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กระบวนการวิพากษ์ (Seminars) เป็นการสนทนาพูดคุยกันประมาณ 8 รูป/คน โดยกลุ่มพระสงฆ์ นักวิชาการทางศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และใช้เครื่องบันทึกเสียง การอัดวิดีโอ กล้องถ่ายภาพ สมุดบันทึก ปากกา มือถือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมซูม โปรแกรมไลน์ เพื่อบันทึกข้อมูลสำหรับการวิจัยแล้วทำการวิเคราะห์และบูรณาการหลักพุทธธรรมและแนวทางในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐานของวัดใหม่ (ยายแป้น) เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ดังนี้ 1. การเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือตำราวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาและตำราอื่น ๆ รวมถึงเอกสารงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจำแนกข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์แบบเป็นทางการเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ตอบคำถามสัมภาษณ์ในลักษณะการสนทนาได้ตอบโดยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง และการจดบันทึกประเด็นสำคัญ ๆ 3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการกระบวนการวิพากษ์ (Seminars) โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญชำนาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอแนะ เพื่อร่วมกันกำหนดกรอบแนวทางให้มีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมมากขึ้น 4. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Studies) และการปฏิบัติจริง

(Implementation) เมื่อผ่านกระบวนการวิพากษ์แล้ว นำไปทดลองใช้ปฏิบัติในพื้นที่จริงคือ วัดใหม่ (ยายแป้น) เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ตามระยะเวลาที่เหมาะสม นำผลที่ได้มาประเมินผลและสรุปผล

5. การจัดทำข้อมูล มีขั้นตอนคือ 1) จัดทำข้อมูลแบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม การบันทึกวิดีโอ เครื่องบันทึกเสียง ทำการบันทึกข้อมูลการสนทนา 2) นำข้อมูลที่บันทึกได้มาสรุปในแต่ละหัวข้อประเด็น ทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาข้อมูลคำตอบตามกรอบของการวิจัย 3) การตรวจสอบข้อมูล ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) ของคำถามและข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่จัดเก็บบันทึกข้อมูลว่าตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำและ มีความเชื่อถือได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการตามแบบอริยสัจโมเดล (Action Research) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นการตีความจากการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย จึงต้องใช้เทคนิคในการตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม และข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิพากษ์ (Seminars) มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive and analytic Study) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นมาวิเคราะห์แยกประเภทหาข้อสรุป จากนั้นเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายและวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์แนวทาง ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐานของวัดใหม่ (ยายแป้น) เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่ได้จากการสัมภาษณ์และการปฏิบัติจริงและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแนวทางดังที่กล่าวมาเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการสรุปผลการวิจัยตามหลักอุปนัยวิธี โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีและกรอบวิจัยที่เสนอไว้ข้างต้น โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) คือ 1) ด้านข้อมูล 2) ด้านผู้วิจัยโดยการเปลี่ยนรูปแบบการสัมภาษณ์ และ 3) ด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รวบรวมแล้วทำการสรุปเป็นข้อมูลเพื่อสะท้อนผลจากสิ่งที่ได้ทั้งจากเอกสาร แนวคิดทฤษฎีหรือการสัมภาษณ์ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แล้วจึงนำเสนอการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บริบท สภาพปัญหา ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม สภาพวัดไม่เอื้อหรือมีความสัปปายะต่อการเข้ามาปฏิบัติธรรมหรือทำบุญ ทั้งปัญหาขยะถูกทิ้งอย่างไม่มีระเบียบ มีการวางถังขยะกีดขวางเส้นทางการสัญจรไปมาของคนในชุมชนและผู้ที่มาทำบุญที่วัด ทำให้มองแล้วไม่น่ารื่นรมย์ การจอดรถในวัดไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีจุดจอดรถหรือรับส่งผู้ที่มาทำบุญอย่างชัดเจน มีการจอดรถแช่ทิ้งไว้นาน และสภาพรถที่นำมาจอดบางคันเหมือนไม่ถูกการใช้งานเป็นเวลานาน ภายในวัดยังขาดแผนผังแสดงที่ตั้งภายในวัด ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกเวลาที่สาธุชนมาทำบุญ จะได้ทราบจุดใดเป็นจุดทำบุญหรือเป็นเขตพุทธาวาส สังฆาวาส เป็นต้น พื้นที่สีเขียวของวัดยังมีสัดส่วน ในปริมาณน้อย ไม่มีการจัดวางผังการปลูกต้นไม้และสวนหย่อมหรือจัดภูมิทัศน์ของวัด ระบบน้ำในวัดที่ใช้สำหรับการดูแลให้ความชุ่มชื้นแก่พรรณพืชภายในวัดยังไม่ทั่วถึง แสงสว่างในช่วงเวลาเย็นค่าคืนมีจุดบอดมาก คือบางจุดยังมีมืด อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ ความปลอดภัยทางทรัพย์สินของวัดไม่มี บางครั้ง

เกิดการขโมยหรือโจรกรรม มีการจัดแะกุฏิในวัดบ่อยครั้ง ในส่วนของห้องน้ำที่ใช้สาธารณะสำหรับผู้มาทำบุญ ในวัดถูกปิดล็อก และบางห้องใช้ไม่ได้เกิดความไม่เพียงพอในการรองรับการใช้งาน ในเวลาที่วัดที่กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงสภาพของวัดแลดูเก่าและดูเศร้าหมอง ห้องปฏิบัติธรรมหรืออาคารปฏิบัติธรรม มีอุณหภูมิที่ร้อนทำให้ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน มีดังนี้คือ 1) อาวาสสัปปายะ (ขอเรียนอธิบายว่า กรอบวิจัยใช้เพียงหลักสัปปายะ 4 เป็นกรอบของการทำงานวิจัย) จากการพัฒนาวัดข้างต้นทำให้วัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นที่น่าเลื่อมใสในการเข้ามาวัดถือศีล ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรม โดยเปรียบเทียบกับจากอดีตกับปัจจุบันที่หลังการพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) แล้ว มีผู้มาร่วมกิจกรรมอย่างมากมายร่วม 100 รูป/คนในแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้นไม่ว่าจะเป็นวันธรรมสวนะ และทุกวันพระในพรรษา วันสังฆทานสติ ที่จัดทุกวันอาทิตย์แรกของเดือนติดต่อกันหลายเดือน กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันลอยกระทง วันสวดมนต์ข้ามปี วันสงกรานต์ที่มีการจัดสวดมาติกาบังสุกุลให้แก่บรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้ว รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย 2) อาหารสัปปายะ (ขอเรียนอธิบายว่า หลักสัปปายะ 4 ใช้คำว่า อาหารสัปปายะ) ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการเลี้ยงภัตตาหารพระและผู้มาเข้าวัดให้มีอาหารที่สะอาด และคงความร้อนด้วยภาชนะที่ร้อน และมีแอลกอฮอล์ติดไฟ ถูกสุขลักษณะ และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ในการร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง ได้มีผู้มีจิตศรัทธาร่วมถวายปัจจัยเป็นค่าภัตตาหารโดยให้ผู้จัดการส่งอาหารนำมาถวายพระเถระและผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงผู้มาร่วมกิจกรรมก็ได้นำอาหารคาว หวาน ผลไม้มาร่วมบุญด้วยเป็นจำนวนมาก เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้วก็แบ่งปันกันนำกลับไปบริโภคไม่ให้เหลือทิ้ง และเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชน 3) ธรรมสัปปายะ การให้ความรู้ทางธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจในการสวดมนต์ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงในธรรม โดยในวันพระในพรรษาปี พ.ศ. 2565 และวันสังฆทานสติ (วันอาทิตย์แรกของเดือนในช่วงเข้าพรรษา) ได้นิมนต์พระมาเทศน์ให้ธรรมะแก่ญาติโยมและนิสิตสันติศึกษาที่มาร่วมงาน เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ศ.ดร.) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส, พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ พระธรรมวชิรมณี วิ. (บุญชิต ญาณสังวร, ป.ธ.9, รศ.ดร.) เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยญาติโยมที่มาร่วมกิจกรรมฟังธรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งเดิมไม่เคยมีผู้มาร่วมกิจกรรมมากนัก 4) บุคคลสัปปายะ เป็นการพัฒนาค้นห้พระ เณรและผู้มาปฏิบัติธรรมในวัดให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีการนำอาหารที่ตนปรุงเองมาเลี้ยงพระและแบ่งปันแก่ผู้มาร่วมทำบุญ ทำให้บรรยากาศในการทำบุญเป็นกันเองอย่างมาก รวมถึงพระภิกษุสามเณร และญาติโยมที่มาทำบุญร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณอย่างเป็นระบบระเบียบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผู้วิจัยได้ดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดใหม่ (ยายแป้น) ตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน โดยเริ่มจาก 1. การวางแผน (Plan) คือ ผู้วิจัยได้กำหนดการวางแผนการดำเนินงานเพื่อจัดประชุมปรึกษาหาข้อมูลเบื้องต้นกับวัดและชุมชน ผ่านโครงการ WAT Next ทำให้ทราบปัญหาและความต้องการของวัดและชุมชนในเบื้องต้นที่ต้องการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อกำหนดแผนการดำเนินงาน โดยกำหนดเป้าหมาย, วัตถุประสงค์, กำหนดผู้รับผิดชอบ, ระยะเวลาดำเนินการ, งบประมาณที่กำหนด เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีระบบ 2. ปฏิบัติตามแผน (Do) คือ ตั้งคณะกรรมการเพื่อการดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น ได้อาศัยความร่วมมือจากประธานชุมชนวัดใหม่ยายแป้น ภาคส่วนราชการ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุวรรณาราม รวมถึงพระสงฆ์สามเณรภายในวัด ร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัดใหม่ (ยายแป้น)

โดยผ่านกิจกรรม Big Cleaning ทำความสะอาดวัด การปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับวัด การทาสีและตีเส้นจราจรรวมถึงที่จอดรถของวัด การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ไฟฟ้าส่องสว่างภายในบริเวณวัด และการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดให้มีความร่มรื่นมากขึ้น โดยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพลังบวร คือ วัด บ้าน (โรงเรียน) ที่มาร่วมกันดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนเมือง

3. ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) คือ หลังจากที่ได้รับมอบหมายแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบและประเมินผลของการทำงานผ่านแบบประเมินจากการสอบถามความรู้สึกและสังเกตการณ์ของผู้ที่มาเข้าวัดและทำบุญ ว่ามีความเห็นอย่างไรก่อนและหลังที่จะมีการปรับปรุงหรือปรับปรุงภูมิทัศน์ของวัดในด้านสิ่งแวดล้อม

4. ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง (Action) คือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบและดูแลแก้ไข สภาพสิ่งแวดล้อมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ในด้าน อื่น ๆ ที่ควรพัฒนาต่อไปผ่านกระบวนการและกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้การมีส่วนร่วมของ วัด บ้าน ราชการ (โรงเรียน) ดังนี้หลังจากการประชุมและทำความเข้าใจร่วมกันแล้ว จึงเกิดกิจกรรมลงปฏิบัติดังนี้ 1) กิจกรรมทำความสะอาด Big Cleaning Day โดยมีสำนักงานเขตบางกอกน้อย ชุมชนรอบวัดร่วมกับพระเณรในวัดใหม่ (ยายแป้น) จัดระเบียบการจอดรถ ลาดพื้นผิวทางเดินรถและที่จอดรถด้วยยางมะตอย ตีเส้นจราจรและตีเส้นช่องจอดรถ รวมถึงทำเครื่องหมายทางเดินรถอย่างชัดเจน ป้ายเตือนการจอดรถซ้อนคันให้สามารถเห็นชัดได้ จัดวางถังขยะให้เป็นระเบียบ และโครงการในอนาคตที่จะคัดแยกขยะเปียกแห้ง รีไซเคิล และขยะที่ต้องกำจัด 2) กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียว เริ่มตั้งแต่ปลูกต้นไม้รอบ ๆ บริเวณโบสถ์ ให้เกิดความร่มรื่น โดยใช้ต้นไทรเกาหลี เฟิร์นฮาวาย และปลูกให้เหมือนกับแนวทางวัดป่าแต่อยู่ในชุมชนเมืองมีการแขวนต้นไม้ประดับ เช่น เฟิร์นสโบนาง เฟิร์นเขากวาง หนวดฤๅษี เดป โฮย่า และพืชคลุมดินต่าง ๆ และยังมีการประดับเพิ่มในช่วงที่มีกิจกรรมสำคัญ เช่น วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันสลายสิริระสังขารอดีตเจ้าอาวาส วันรับตราตั้งเจ้าอาวาส โดยใช้ต้นกล้วยไม้ตัดดอกมาแขวนตามต้นไม้ใหญ่ 3) ดำเนินการเพิ่มแสงสว่างด้วย โคมไฟโซลาร์เซลล์แบบปิด-เปิดอัตโนมัติ ที่ประหยัดพลังงาน รวมถึงการติดตั้งกล้องวงจรปิดรอบวัดเพื่อสามารถบันทึกภาพ และดูพฤติกรรมของผู้ไม่หวังดีที่เข้ามาในวัด อีกทั้งยังดำเนินการติดตั้งอินเทอร์เน็ตในวัดโดยบริษัททริปเปิลทีบรอดแบนด์ มหาชนจำกัด (3BBB) เพื่อให้พระเณรในวัด ชุมชน เด็กและเยาวชนได้ใช้ฟรีเพิ่มพูนปัญญาอีกด้วย 4) ดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมห้องน้ำที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ดีทั้งเรื่องการระบายน้ำ ส้วมเปลี่ยนเป็นแบบชักโครกทั้งหมดเพื่อเหมาะแก่ผู้มาวัดรวมถึงคนสูงอายุ เปลี่ยนก๊อกน้ำรวมถึงบานประตูห้องน้ำ ซ่อมพื้นที่ระดับถ้ำเพ้น้ำไม่ดี เปลี่ยนกระเบื้องปูพื้นและผนังที่ดูไม่คงทน 5) กิจกรรมทาสีโบสถ์ กำแพงแก้วรอบโบสถ์ ศาลา กุฏิ กำแพงรอบวัด ใหม่ทั้งหมด เพื่อให้ดูงามตาเป็นระเบียบ โทนสีเดียวกันทั้งวัด รวมถึงได้ทำแผนผังที่ตั้งของวัด ที่ตั้งของอาคารสถานที่ ติดตั้งแผ่นป้ายพุทธพจน์เพื่อแนะนำและเตือนสติกระจายทั่ววัด 6) ดำเนินการติดเครื่องปรับอากาศในหอฉันเดิม ให้เป็นที่สบายะ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม และใช้เป็นห้องประชุมสัมมนา 7) ดำเนินการพัฒนาวางระบบน้ำเพื่อใช้ในการดูแลรดน้ำให้ทั่วถึงทั้งวัด โดยติดตั้งปั้มน้ำเพิ่มมากขึ้นให้กระจายทั่ววัด ซึ่งในอนาคตที่อาจจะมีโครงการติดตั้งสปริงเกอร์รดน้ำให้ทั่ววัดเพื่อประหยัดแรงงานและเวลา 8) ดำเนินการได้จัดวางผังภูมิสถาปัตย์ ผังภูมิทัศน์ และสวนหย่อมเพื่อให้เป็นแบบไว้ให้เกิดโครงการในอนาคต รวมถึงมีโครงการนำเสนอให้วัดใหม่ (ยายแป้น) มีโป๊ะจอดเทียบเรือเพื่อให้ผู้สัญจรทางน้ำ สามารถจอดเรือขึ้นมาเพื่อเที่ยวชม วัฒนธรรมเก่าแก่ของชาวบางขุนนนท์ รวมถึงอาหารที่มีชื่อในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือต่างชาติ และอาจจะทำให้เกิดตลาดชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชนอีกทาง ซึ่งผลลัพธ์จากการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดใหม่ (ยายแป้น) ตามความต้องการจำเป็นของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ทำให้วัดที่มีความร่มรื่น (Green) มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นเห็นได้อย่างชัดเจน มีที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีความสะอาด (Clean) มีแสงสว่างที่เพียงพอและประหยัด มีแผนผังวัดที่มีรายละเอียดโบสถ์ ศาลาการเปรียญ กุฏิ ห้องน้ำ มีเส้นแสดงการจราจรเดินรถและช่องจอดรถชัดเจน มีการกำจัดขยะ และแผนใน

การบำบัดน้ำเสีย (Lean) เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่วางไว้ (Meaning) ทำให้ผู้มาเยือน ชุมชนและผู้มาเยือนได้รับความสุข ความสงบ รับรู้และสัมผัสถึงการที่วัดเป็นศาสนสถานที่เหมาะสมกับการเข้ามาพึ่งพิงเทศน์ การทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา รวมถึงการมาปฏิบัติธรรม เหมาะกับเยาวชนในความดูแลว่าวัดเป็นที่ปลอดภัย ปราศจากอบายมุข ซึ่งปริมาณของผู้เข้าวัดเพิ่มขึ้นมากกว่าจากเดิมหลายเท่ามาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเมือง โดยใช้พลังบรรพชนเป็นฐาน จึงได้โมเดล อารามจีรังคสถาน (Sustainable Aram Model) นี้ เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่ผู้วิจัยได้จากกระบวนการทำงานวิจัย ซึ่งสามารถอธิบายโดยละเอียดได้ดังนี้

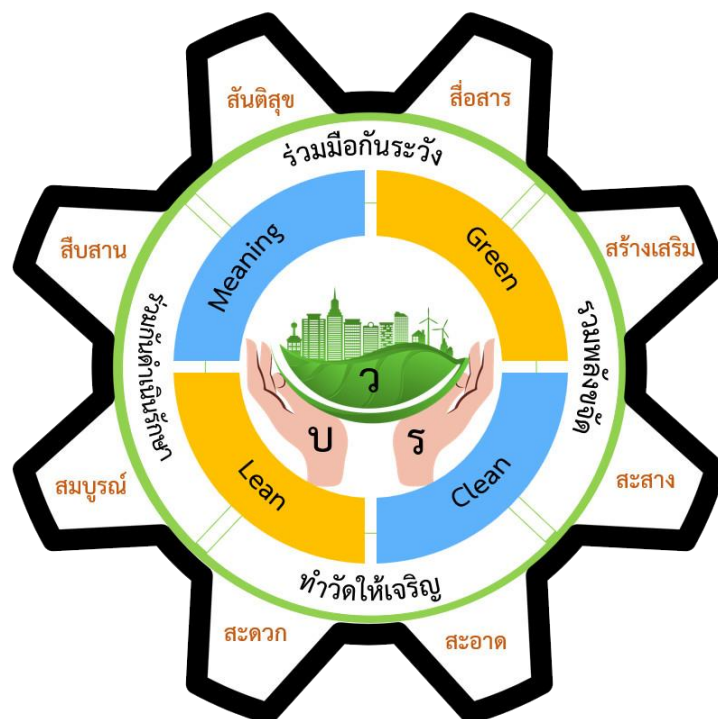

Figure 1: Sustainable Aram Model

มือสองข้างที่เปรียบเสมือนผู้วิจัยได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้พลัง บ ว ร คือ บ้าน วัด ราชการ (โรงเรียน) สร้างความสามัคคีให้วัดใหม่ (ยายแป้น) ที่เดิมมีพื้นที่สีเขียวน้อย ให้มีการปลูกต้นไม้มากขึ้น เพื่อให้เป็นอวาสสัปปายะ เพื่อสร้างความร่มรื่น (Green) ร่วมกันรักษาความสะอาด (Clean) ประหยัดทรัพยากร (Lean) และมีจุดประสงค์หรือเป้าหมาย (Meaning) ที่ไปร่วมกันในการบริหารจัดการวัด เกิด Out Put ตามหลักปธาน 4 ในความร่วมมือกันระวัง รวมพลังจัด ทำวัดให้เจริญ และร่วมกันดำเนินรักษา เสมือนฟันเฟืองแห่งการขับเคลื่อนและไปขับเคลื่อนด้านอื่น ๆ ให้หมุนไปด้วยกัน เช่น การจัดกิจกรรมในวัดไม่ว่าจะเป็นวันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันร่วมบุญสังฆทานสติ เกิดศูนยปฏิบัติธรรม ศูนยใกล้เคียง จนได้ผลลัพธ์ (Out Come) ออกมาทั้ง 8 ด้านคือ

1) สื่อสาร เกิดการสื่อสารที่เข้าใจจุดประสงค์ที่จะร่วมกันพัฒนาวัด เพราะการสื่อสารที่ดี เกิดการประชุมอย่างเนืองนิตย์ ทำให้พลัง บ ว ร เห็นแนวทางในการปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ไม่เกิด ความสับสน

2) **สร้างเสริม** คือผลที่เกิดการสร้างในสิ่งจำเป็นให้มีขึ้นเพิ่มขึ้น เพราะสิ่งที่ขาดและมีความต้องการตามความจำเป็น ควรจะให้เพิ่มขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกัน

3) **สะสม** คือ เกิดการร่วมมือกันแก้ไขในสิ่งที่มีอยู่ให้สำเร็จใช้งานได้เต็มความสามารถที่ใช้ได้ เพราะการที่หันกลับมามองในสิ่งที่มีอยู่และใช้อยู่ให้ได้ประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้สูงสุด เท่ากับว่าได้ช่วยประหยัดทรัพยากรอีกทางหนึ่ง

4) **สะอาด** คือสร้างอุปนิสัยให้เกิดจิตสำนึกถึงการรักษาความสะอาดอย่างยั่งยืนเมื่อพระ เณร และชุมชน ได้ปฏิบัติและร่วมมือกันในการรักษาความสะอาดจนเป็นนิสัย (ประจำ) ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดี ที่มีอาวาสที่สะอาดเจริญตาส่งผลถึงความรู้สึกทางใจด้วย

5) **สะดวก** คือสร้างอุปนิสัยให้มีระเบียบ เก็บของให้เป็นที่เป็นที่ เมื่อจะหยิบใช้ก็ทำได้โดยง่าย เกิดการประหยัดเวลาในการเสาะหา และดูแลรักษาไม่ให้สูญหายโดยไม่จำเป็น

6) **สมบูรณ์** คือเกิดความพร้อมและสมบูรณ์ ครบถ้วนและสมบูรณ์ตามความต้องการของชุมชนแล้ว ก็ไม่ต้องเสาะแสวงหามาเพิ่มเติม ไม่ขาดแคลน

7) **สืบสาน** คือการถ่ายทอดให้คนรุ่นเดิมเกิดความตระหนัก ปฏิบัติและส่งต่อรุ่นต่อ ๆ ไป เพราะพระเณรเองก็ไม่ได้อยู่ที่วัดตลอดไป จึงควรส่งต่อความรู้และความเข้าใจให้สืบทอดรุ่นต่อรุ่น

8) **สันติ** คือเมื่อทุกอย่างเรียบร้อย เป็นระเบียบ ผู้อยู่อาศัยก็จะเกิดความสันติสุขตามพุทธพจน์ที่ว่า สันติเมว ลิกฺขเยย คำอ่านว่า สัน-ติ-เม-วะ, ลิก-ไช-ยะ แปลว่า พึงศึกษาความสงบนั้นแล ซึ่งคำว่าสันติ คือ ความสงบ ได้แก่ ความสงบกาย ความสงบวาจา ความสงบใจ และความสงบอย่างยิ่งคือพระนิพพาน ที่เป็นเป้าหมายสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการที่ได้ลงพื้นที่วัดใหม่ (ยายแป้น) ที่เป็นวัดราษฎร์เล็ก ๆ ได้เห็นปัญหาที่สภาพวัด ไม่เอื้อต่อการเข้ามาปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นด้านขยะ มูลสัตว์ ที่จอดรถ ชุมชนลูก้าเข้ามาสร้างบ้านพักอาศัยอย่างไม่เป็นระเบียบ เกิดการหมักหมมของขยะมูลฝอยภายใต้ที่พังกาอาศัย ขยะมูลฝอยไม่เป็นที่เป็นทาง แสงสว่างไม่เพียงพอ การจราจรในวัดไม่เป็นระเบียบ จอดรถทิ้งไว้เป็นระยะเวลานาน ดังนั้นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อให้ชุมชนโดยรอบวัด โดยเฉพาะเป็นชุมชนเมือง ได้ใช้ประโยชน์ในศาสนสถานนี้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากขึ้น ควรได้รับความร่วมมือจากประชาชนโดยรอบวัด รวมถึงหน่วยงานราชการ ซึ่งสอดคล้องกับ Environment and Pollution Control Office 13 (Chonburi) (2022) ว่า การบำบัดน้ำเสีย สร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมไว้จำนวนหนึ่ง รวมทั้งปัญหาขยะ และปัญหามลพิษตัวอื่น ๆ โดยเริ่มต้น จากการทำความเข้าใจในหลักการและเหตุผลเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วม รับผิดชอบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นและการใช้เครื่องมือทางสังคมคือการประชาสัมพันธ์กระตุ้นให้เกิดประชาคมเมือง เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเวทีให้ประชาชนมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง หรือเกิดแรงกดดันทางสังคมให้เกิดการบริหารจัดการที่ถูกต้อง รวมถึง สร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมกับหน่วยงาน เช่น การศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ระหว่างหน่วยงานสำหรับในหน่วยงานจะมีโครงการสถานที่ทำงานน้อยอยู่ โครงการ 5 ส. และสอดคล้องกับ Phrakhuophaskitchanuyut (Paphassaro) (2019) ที่กล่าวว่า วัดไทยในปัจจุบันควรนำหลัก SOAR Analysis มาใช้ เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัด เพราะจะทำให้ทุกคนในวัดมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผนงาน และทำตามแผนงานนั้น จะทำให้ก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป็นการสร้างวัฒนธรรมภายในองค์กรเชิงบวก โดยมุ่งไปที่จุดแข็ง สิ่งทีประสบความสำเร็จ

ที่ผ่านมา ค้นหาโอกาสแห่งความสำเร็จ สร้างแรงบันดาลใจให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยการจัดกิจกรรม การส่งเสริมให้ความรู้ให้สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์แก่บุคคลที่เข้ามาภายในวัด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ชนเหล่าใดปลูกสวนอันนารัณรมย์ ปลูกป่า สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำ และให้ที่พักอาศัย บุญย่อมเจริญแก่ชนเหล่านั้น ทั้งกลางวันและ กลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ ชนเหล่านั้นดำรงอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์อย่างแน่นอน หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมอีกพระสูตรหนึ่งที่ควรถือปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการถวายต้นไม้ปลูกในวัดใหม่ (ยายแป้น) โครงการขุดสระน้ำที่จะเป็นไปในแนวทางการวางระบบการบำบัดน้ำ ท่อระบายน้ำ โครงการที่จะสร้างสะพาน ที่จะใช้ลงสู่ทำน้ำ ทำท่าเทียบเรือเพื่อให้ผู้มาเยือนทางน้ำโดยใช้คลองบางกอกน้อยสัญจร และอาจจะส่งเสริมให้ เป็นที่ท่องเที่ยวถึงความเก่าแก่ของวัด วัฒนธรรมประเพณี อาหาร ของคนท้องถิ่นในอนาคต สอดคล้องกับ Kalapukdee (2021) ที่ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ประสบผลสำเร็จต้องมีการปลูกป่าในป่าและการปลูกป่า ในใจคน การคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งที่ดินระหว่างวัดและนายทุนทำให้ป่าชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ธรรมชาติ แหล่งชีวิต แหล่งอาหารของคนในชุมชน และบริเวณใกล้เคียง รณรงค์ให้คนรู้จักคุณค่าป่าไม้ และ ชักชวนนำพาผู้คนชักชวนหน่วยงาน ให้เข้ามามีบทบาทอนุรักษ์ร่วมกัน ใช้กลยุทธ์หลากหลายวิธี ซึ่งการ อนุรักษ์ใน 2 ลักษณะ คือ การอนุรักษ์โดยตรง ได้แก่ การไม่ทำลายป่าไม้ทุกประเภทซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การห้ามพรากของเขียวหรือต้นไม้ เป็นต้น และการอนุรักษ์โดยอ้อม ได้แก่การอยู่ในป่าแบบพึ่งพาอาศัย โดยอาศัยป่าเป็นสถานที่สัปปายะในการปฏิบัติธรรมแนวคิดมุ่งการพัฒนาคุณภาพของชีวิต พร้อมกับการให้ คำปรึกษาการศึกษาแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ป่าไม้ และ สอดคล้องกับ Yaot (2019) ที่กล่าวว่า ในสมัยพุทธกาล วัดถูกออกแบบมาเพื่อให้มีลักษณะสัปปายะหรือ เพื่อความสบายของพระสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว แต่ต่อมาวัดได้กลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในชุมชน ในฐานะเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน วัดจึงต้องคำนึงถึงความสะดวกสบายของประชาชน ด้วยคือมีความเป็นสัปปายะ 4 ด้าน เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้มีปัจจัยและสภาพแวดล้อม ที่เหมาะกับการเป็นสถานปฏิบัติธรรม ดังนี้ 1. อาวาสสัปปายะ คือ มีความร่มรื่น สะอาด สว่าง และสงบ 2. อาหารสัปปายะ คือ การที่พระสงฆ์และประชาชนบริโภคอาหารที่มีความเหมาะสมต่อร่างกาย เป็นประโยชน์แก่สุขภาพ และประชาชนเองจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่เหมาะสม ตามหลักโภชนาการ 3. บุคคลสัปปายะ คือ การที่พระสงฆ์ สามเณรแม่ชี อุบาสก อุบาสิกาที่อยู่ในวัดควรจะเป็นผู้ที่รักษาศีลธรรมปฏิบัติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และควรปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง อย่างเหมาะสม 4. ธรรมสัปปายะ คือ มีการสั่งสอนธรรมะให้กับประชาชน อาจเป็นการสอนธรรมพื้นฐาน ในการดำรงชีวิตที่สามารถเข้าใจได้ง่ายและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดเพื่อตอบโจทย์ความ ต้องการของชุมชนเมืองโดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ซึ่งมีดังนี้ 1) สื่อสาร เกิดการสื่อสารที่เข้าใจจุดประสงค์ที่จะ ร่วมกันพัฒนาวัด เพราะการสื่อสารที่ดีเกิดการประชุมอย่างเนืองนิจ ทำให้พลัง บ ว ร เห็นแนวทางในการ ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน ไม่เกิดความสับสน สอดคล้องกับ Pathan (2022) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม ของวัด บ้าน โรงเรียน (บ ว ร) ในทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทและปัญหาสถานการณ์ การพัฒนา แนวทางการพัฒนา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ มีการวางแผน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ชุมชน รับทราบข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงและ สภาพปัญหาพร้อมกัน ทบทวน แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และร่วมวางแผนการดำเนินงานเพื่อจัด กิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชนทำให้ชุมชนพัฒนาในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกันได้ อย่างดียิ่ง 2) สร้างเสริม คือผลที่เกิดการสร้างในสิ่งจำเป็นให้มีขึ้นเพิ่มขึ้น เพราะสิ่งที่ขาดและมีความต้องการ

ตามความจำเป็น ควรจะให้มีเพิ่มขึ้นเพื่อประโยชน์ร่วมกัน 3) สะสาง คือ เกิดการร่วมมือกันแก้ไขในสิ่งที่มีอยู่ให้สำเร็จใช้งานได้เต็มความสามารถที่ใช้ได้ เพราะการที่หันกลับมามองในสิ่งที่มีอยู่และใช้อยู่ให้ได้ประสิทธิภาพและใช้ประโยชน์ได้สูงสุด เท่ากับว่าได้ช่วยประหยัดทรัพยากรอีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับ Phra Boontham Chumyen (2018) ที่กล่าวว่า การให้ความรู้แก่ผู้เรียนรู้ให้เข้าใจถึงที่มาของขยะและส่งเสริมเจตคติที่ดีให้เกิดขึ้นในตัวผู้เข้ารับการเรียนรู้ และสามารถปฏิบัติได้จริงโดยดำเนินการภายใต้หลักการลดปริมาณและใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องเหมาะสมผ่านการเรียนรู้ในการจัดการขยะ มูลฝอย จำนวน 6 ฐานเรียนรู้ ได้แก่ ฐานที่ 1 การคัดแยกขยะ ฐานที่ 2 ธนาคารขยะรีไซเคิล ฐานที่ 3 หลัก 3R ฐานที่ 4 น้ำหมักชีวภาพ ฐานที่ 5 ปุ๋ยหมักเศษอาหาร และฐานที่ 6 พลังงานก๊าซชีวภาพ ทำให้สามารถช่วยกันจัดการขยะหรือจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม 4) สะอาด คือ สร้างอุปนิสัยให้เกิดจิตสำนึกถึงการรักษาความสะอาดอย่างยั่งยืนเมื่อพระ เณร และชุมชน ได้ปฏิบัติและร่วมมือกันในการรักษาความสะอาดจนเป็นนิสัย (ประจำ) ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีที่มีอาวาสที่สะอาดเจริญตาสงผลถึงความรู้สึกทางใจด้วย 5) สะดวก คือ สร้างอุปนิสัยให้มีระเบียบ เก็บของให้เป็นที่เป็นที่ เมื่อจะหยิบใช้ก็ทำได้โดยง่าย เกิดการประหยัดเวลาในการเสาะหา และดูแลรักษาไม่ให้อายุโดยไม่ว่าจำเป็น 6) สมบูรณ์ คือเกิดความพร้อมและสมบูรณ์ ครบถ้วนและสมบูรณ์ตามความต้องการของชุมชนแล้ว ก็ไม่ต้องเสาะแสวงหาเพิ่มเติม ไม่ขาดแคลน 7) สืบสาน คือการถ่ายทอดให้คนรุ่นเดิมเกิดความตระหนัก ปฏิบัติและส่งต่อรุ่นต่อ ๆ ไป เพราะพระเณรเองก็ไม่ได้อยู่ที่วัดตลอดไป จึงควรส่งต่อความรู้และความเข้าใจให้สืบทอดรุ่นต่อรุ่น 8) สันติ คือเมื่อทุกอย่างเรียบร้อย เป็นระเบียบ ผู้อยู่อาศัย ก็จะเกิดความรู้สึกสุขตามพุทธพจน์ที่ว่า สันติเมว สิกขะย คำอ่านว่า สัน-ติ-เม-วะ, สิก-ขะ-ยะ แปลว่า พึงศึกษาความสงบนั้นแล ซึ่งคำว่าสันติ คือความสงบ ได้แก่ ความสงบกาย ความสงบวาจา ความสงบใจ และความสงบอย่างยิ่งคือพระนิพพานที่เป็นเป้าหมายสูงสุด

สรุป

ปัจจุบันวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้านสิ่งแวดล้อมยังไม่เอื้อหรือมีความสัปปายะต่อการเข้ามาปฏิบัติธรรมหรือทำบุญ มีทั้งปัญหาขยะ ถึงขยะวางกีดขวางเส้นทางการสัญจร ที่จอดรถในวัดไม่มีความเป็นระเบียบ ขาดแผนผังแสดงที่ตั้งอาคารต่าง ๆ พื้นที่สีเขียวของวัดยังมีสัดส่วนในปริมาณน้อย รวมถึงแสงสว่างในช่วงเวลา ยามค่ำคืนไม่เพียงพอ ตลอดจน ห้องน้ำบางห้องใช้ไม่ได้ ผู้วิจัยจึงได้เริ่มดำเนินการโดยนำทฤษฎีการจัดการ “วงจรเดมมิง” P-D-C-A ของ W. Edwards, Deming เป็นกรอบในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดใหม่ (ยายแป้น) โดยเริ่มจาก 1. การวางแผน (Plan) คือ กำหนดแผนการดำเนินงาน เป้าหมาย, วัตถุประสงค์, ผู้รับผิดชอบ, ระยะเวลาดำเนินการ, งบประมาณ เพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีระบบ 2. ปฏิบัติตามแผน (Do) คือ ตั้งคณะกรรมการเพื่อการดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมวัดใหม่ (ยายแป้น) 3. ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) โดย ตรวจสอบและประเมินผลของการทำงานผ่านแบบประเมินจากการสอบถามและสังเกตการณ์ของผู้ที่มาเข้าวัดและทำบุญ 4. ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาต่อเนื่อง (Action) คือ ดำเนินการตรวจสอบและดูแลแก้ไข สภาพสิ่งแวดล้อมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ในด้าน อื่น ๆ ที่ควรพัฒนาต่อไป และได้นำหลัก สัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ดังนี้คือ 1) อาวาสสัปปายะ พัฒนาวัดข้างต้นทำให้วัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นที่น่าเลื่อมใสในการเข้ามาวัดถือศีล ฟังเทศน์และปฏิบัติธรรม ในแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น วันธรรมสวนะ กิจกรรมวันสังฆทานสติ กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันลอยกระทง วันสวดมนต์ข้ามปี รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ 2) อาหารสัปปายะ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการเลี้ยงอาหารที่สะอาด ถูกสุขลักษณะและเป็นประโยชน์ 3) ธรรมสัปปายะ มีการให้ความรู้ทางธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจ สวดมนต์ ฟังเทศน์ และปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมจากพระที่มา

เทศน์ให้ธรรมะ 4) บุคคลสัปปายะ เป็นการพัฒนาคณะทั้งพระ เณรและผู้มาปฏิบัติธรรมในวัดให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันและร่วมกันดูแลรักษาความสะอาดในบริเวณ อย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดใหม่ (ยายแป้น) โดยใช้พลังบวรเป็นฐานผ่านกระบวนการและกิจกรรมทำความสะอาด Big Cleaning Day จัดระเบียบการจอดรถ ลาดพื้นผิวทางเดินรถและที่จอดรถ ตีเส้นจราจรและตีเส้นช่องจอดรถ จัดวางถังขยะให้เป็นระเบียบ เพิ่มพื้นที่ สีเขียว ปลูกต้นไม้และพืชคลุมดินต่าง ๆ รอบบริเวณโบสถ์ เพิ่มแสงสว่างโคมไฟโซล่าเซลล์ แบบปิด-ปิดอัตโนมัติ ติดตั้งกล้องวงจรปิดรอบวัด ปรับปรุงซ่อมแซมห้องน้ำที่มีอยู่ให้ใช้งานได้ดีเปลี่ยนกระเบื้องปูพื้นและผนัง ทาสีโบสถ์ กำแพงแก้วรอบโบสถ์ กำแพงรอบวัด เพื่อให้ดูงามตาเป็นระเบียบ ทำให้วัดที่มีความร่มรื่น มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นมีที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีความสะอาด มีแสงสว่างที่เพียงพอ มีเส้นแสดงการจราจร และช่องจอดรถชัดเจน มีการกำจัดขยะ และแผนในการบำบัดน้ำเสียทำให้ผู้มาเยือนชุมชนและผู้มาเยือนมองเห็นว่าวัดเป็นที่ปลอดภัย ทำให้ได้รับความสุข ความสงบเกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

11. วัดควรออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดอย่างเป็นระบบรวมถึงนโยบายการจัดการขยะทั้งของชุมชนและของวัดอย่างเป็นรูปธรรม
- 1.2 จัดตั้งคณะทำงานเพื่อบริหารและจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น เรื่องขยะ น้ำ ต้นไม้ ภายในวัด
- 1.3 ควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมและบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด ทุก ๆ อาทิตย์หรือ ทุกวันก่อนวันพระ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ศึกษาการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนโดยพลังบวร
- 2.2 การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย อย่างเป็นระบบของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2.3 การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ของชุมชนเมือง

References

- Banjood-com. (2022). *House and Temple*. Retrieved August 15, 2022, from <https://sites.google.com/site/thong33333/บ้านกับวัด>
- Department of Health. (2019). *Handbook for Environmental Health Management in Temples*. Bangkok: Sam Charoen Panich Printing Co., Ltd.
- Environment and Pollution Control Office 13 (Chonburi). (2022). *Environment*. Retrieved August 15, 2022, from <http://www.mnre.go.th/reo13/th/news/detail/9570>
- Kalapukdee, P. (2021). Guideline for Sustainable Management of Community Forest Resources in Eastern Region. *Law and Local Society Journal*, 5(1), 1-27.
- Kukkong, P. (2022). *Energy and Environment*. Retrieved August 15, 2022, from <https://sites.google.com/site/energyandenvironment00/>
- Ministry of Natural Resources and Environment. (2022). *Guidelines for Managing the Community Environment to Promote and Preserve the Quality of the Environment 2020-2037*. Retrieved August 15, 2022, from <https://www.ryt9.Com/s/cabt/3190748>

- Pathan, P. (2022). Strategies for Environmental Management of Temples in Contemporary Thai Society. *Academic Journal of Community Public Health*, 8(3), 143-154.
- Phra Boontham Chumyen. (2018). Model of Development for Participatory Solid Wastes Management of Temples Learning Centers, Pathum Thani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 333-343.
- Phrakhuophaskitchanuyut (Paphassaro). (2019). Strategies for Environmental Management of Temples in Contemporary Thai Society. *Journal of Education MCU*, 3(1), 143-154.
- Phrakrupaladpannavorawat, & Krongkum, S. (2022). *Open the Door to Bangkoknoy Yinyon Watmai (YaiPan)*. Bangkok: Limited Partnership Prayoon Santhai Printing.
- Songsunthornwong, C. (2005). *Human and the Environment*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Weerawattananon, W., & Sirilai, S. (2003). *Environmental Studies According to Buddhist Principles*. Bangkok: O.S. Printing House.
- Yaot, S. (2019). The Development of the Temple to Be a Sappaya. *Journal of Education MCU*, 6(2), 200-208.

รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานการเรียนรู้ความหลากหลาย ทางชีวภาพโดยชุมชน*

The Model for Enhancing the Networks of Biodiversity Learning Parks by the Community

ชลิท วงษ์สกุล

Chalit Wongsakul

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: chalitw4676@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน 2. เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และ 3. เพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การปฏิบัติการด้วยการจัดเวทีเสวนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม กระบวนการสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อสรุปประเด็น รูปแบบ วิธีการ หาแนวทางการส่งเสริม การสร้างจิตสำนึก กิจกรรมในการดำเนินงาน จำนวน 1 ครั้ง ผู้เข้าร่วม 61 ท่าน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุมชนทั้ง 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่า การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน โดยหน่วยงานรัฐมีบทบาทหลักในการให้ความรู้และวางกติกาข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากรจากป่า เพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้น 2. การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนพบว่าบทบาทของชุมชนในการดูแลรักษาป่าได้รับการส่งเสริมผ่านการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน กระบวนการทำงานร่วมกันของเครือข่ายเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง การขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและประเทศช่วยสร้างโอกาสและศักยภาพให้กับชุมชน การดำเนินการดังกล่าวรวมถึงการแต่งตั้งคณะกรรมการ การตั้งกติกา การประสานงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายในการจัดการ การส่งเสริมการเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมอาชีพคนกับป่า 3. การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชนเกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างและยกระดับความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การสร้างจิตสำนึกและการ

*Received July 9, 2024; Revised August 16, 2024; Accepted August 28, 2024

อนุรักษ์ การมีส่วนร่วม การป้องกันรักษาป่า และการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน การดำเนินงานตามขั้นตอนเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างความยั่งยืนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างเครือข่าย; ความหลากหลายทางชีวภาพ; ศักยภาพของชุมชน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to explore biodiversity and the community potential in the management of community biodiversity; 2) to develop community processes and networks for the management of community biodiversity; and 3) to enhance and elevate biodiversity management in community learning areas. Documentary research, qualitative research, and action research were used in the study. The qualitative data were collected via focus group discussion with 18 key informants, who were chosen via purposive sampling and in-depth interview with 12 persons. The action research technique was used to organize a forum for knowledge exchange, activities, and facilitation, as well as raise awareness about natural resource conservation in each location. This forum attempted to summarize key ideas, patterns, approaches, and guidelines. The activity was held once, and 61 individuals participated. The collected data were examined using explanatory and descriptive approaches.

From the study, the following results were found: 1) All three communities contain biodiversity, which includes natural resources such as rainforest, dry dipterocarp forest, mixed deciduous forest, medicinal plants, and wildlife. The management of community biodiversity has gained support from several government sectors, corporations, and the public. The government sectors have played an important role in imparting knowledge, formulating legislation, and reaching agreements on the use of natural resources from forests in order to reduce conflicts and problems. 2) The development of community processes and networks for the management of community biodiversity shows that community involvement in forest conservation has been strengthened through public-sector network building. The collaborative process of networks allows communities to adapt, learn, and manage themselves. The expansion of groups that organize at the community level to other networks at the provincial and national levels creates opportunities and potential for communities. Appointing committees, setting regulations, cooperating with government sectors, establishing management networks, promoting learning, enhancing participation, and developing careers for people and forests are examples of such efforts. 3) The enhancement and elevation of biodiversity management in community learning areas is the result of various activities aimed at enhancing and elevating biodiversity in the community. These efforts include developing local curricula, forming management committees, raising awareness about forest conservation, participating in forest conservation, and utilizing community learning resources. The

implementation of these steps aims to create sustainability in community-based biodiversity management.

Keywords: Network Enhancement; Biodiversity; Community Potential

บทนำ

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังเผชิญปัญหาอย่างหนัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อการรักษาฐานการผลิต การให้บริการ และการดำรงชีพที่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ในปริมาณมากจนก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง เช่น พื้นที่ป่าไม้ลดลง ดินเสื่อมสภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพถูกคุกคาม และทรัพยากรน้ำยังขาดแคลนและเสี่ยงต่อการจัดสรรไม่เพียงพอในอนาคต ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเข้าถึงและการจัดสรรที่ไม่เป็นธรรม พร้อมกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนและต้นทุนทางเศรษฐกิจได้รับผลกระทบอย่างหนัก นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติก็ทวีความรุนแรง ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจและห่วงโซ่การผลิต ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกในอนาคต การสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและการยกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อมจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการในการพัฒนาแผนอนาคตของประเทศ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2016) ปัญหาสิ่งแวดล้อมการแก้ไขให้ได้ผลอย่างแท้จริงต้องอาศัยทั้งเวลาและทรัพยากร โดยจะต้องแก้ไขที่ต้นเหตุสำคัญ คือตัวมนุษย์โดยทำให้มนุษย์เข้าใจ ตระหนัก เห็นคุณค่าและลงมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้กลยุทธ์ทางการมีส่วนร่วม มาเป็นแนวทางในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนัก เปลี่ยนค่านิยม ให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศทุกวัย มาร่วมมือกัน มีจิตสำนึกสาธารณะที่จะมีความรับผิดชอบต่อปัญหาพลังงาน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมประเด็นอื่น ๆ โดยการจัดการฝึกอบรมให้มีจิตสำนึกสาธารณะที่จะมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงจะสามารถแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นองค์รวม (Thiengkamol, 2011) ปัญหาคือพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพนั้นมีความท้าทายในการรักษาอยู่เสมอ ด้วยเห็นผลต่าง ๆ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การขุดเจาะที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ การนำทรัพยากรทางชีวภาพออกนอกพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพภูมิอากาศ ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือขากการระดมทรัพยากรและการร่วมมือของชุมชนในการรับมือกับปัญหานี้ เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและยั่งยืนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางชีวภาพในพื้นที่นั้น ๆ

การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นเทคนิควิธีการหนึ่งที่จะช่วยทำให้เกิดพลังในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมได้อย่างรวดเร็ว เพราะพื้นฐานของการเกิดเครือข่ายคือความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในเครือข่าย ซึ่งพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายทั้งในทางตรงและทางอ้อม และมีการสร้างประสบการณ์ร่วมกันผ่านความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายจนเกิดเป็นความรู้ความตระหนักร่วมกันของกลุ่ม ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจถึงความคิดรวบยอดทางสิ่งแวดล้อมจนเกิดความตระหนัก (Environmental Conceptual Awareness) เพื่อปลูกจิตสำนึก สร้างเจตคติ ค่านิยม ความรับผิดชอบในการให้ความร่วมมือป้องกัน แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

เพื่อให้เกิดการรักษาและส่งเสริมการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างชาญฉลาดและคุ้มค่า (Sukwat, Thiengkamol, Navanugraha, and Thiengkamol, 2012) โดยการจัดการศึกษาสามารถเน้นไปที่ประชาชนทุกระดับ และครอบคลุมถึงการใช้เทคนิค วิธีการหรือกระบวนการที่จะพัฒนาคนให้มีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือกับผู้อื่น สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการที่จะพัฒนามนุษย์อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ความสำคัญของกระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพที่ประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ, การส่งเสริมความยั่งยืนในกระบวนการอนุรักษ์, การสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งในชุมชน, การสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ, การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา, การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และชุมชน, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เป็นต้น

จังหวัดอุทัยธานีให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง โดยเป็นตัวชี้วัดการประเมินการปฏิบัติราชการ ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดทุกปี และมีผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน ผ่านเกณฑ์การประเมินจากสำนักงาน ก.พ.ร. เช่น ปี 2558 ตัวชี้วัด “ระดับความสำเร็จของการเพิ่มจำนวนพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ” เกี่ยวกับจำนวนพื้นที่ป่าไม้ที่ยึดคืนได้ จำนวนทั้งสิ้น 1,265.1950 ไร่ ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่ส่วนกลางกำหนด (คะแนนเต็ม 5) สำหรับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ในการทำงานตามยุทธศาสตร์ของจังหวัด จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวโดยแผนพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของหมวดหมู่ที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านที่ 5 ด้านการสร้าง การเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายที่ 3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ศึกษากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน และเพื่อนำเสนอแนวทางเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนสู่ความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน
3. เพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา และรวบรวมข้อมูลโดยใช้หลักการวิจัยในเชิงเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการพูดคุยแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับคณะผู้ช่วยแล้วลงพื้นที่จริง เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ถ่ายรูป และเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ แล้วนำมาบทสัมภาษณ์มาถอดเทปพร้อมสรุปผลข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด จัดกลุ่มของข้อมูล แยกประเด็นต่าง ๆ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิด

ความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์งานวิจัย วิเคราะห์ในพื้นที่ บริบทของชุมชน จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรม กระบวนการ สร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่เพื่อสรุปประเด็น รูปแบบ วิธีการ หาแนวทางการส่งเสริม การสร้างจิตสำนึก กิจกรรมในการดำเนินงาน วิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกับพื้นที่มรดกโลก ห้วยขาแข้ง การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของพื้นที่ กิจกรรมพื้นที่ชุมชน แนวกันชน พื้นที่ความขัดแย้งคนกับสัตว์ การรุกรานทำลายป่า ป่าชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมของชุมชน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนโดยแยกประเด็นในการศึกษาดังนี้

1) บริบทพื้นที่ บริบทชุมชน

ประเทศไทยมีภูมิทัศน์ที่หลากหลายซึ่งสนับสนุนความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีแหล่งที่อยู่อาศัยหลากหลายชนิดที่สนับสนุนประชากรพืชและสัตว์จำนวนมาก มีการค้นพบพืชอย่างน้อย 15,000 ชนิดในประเทศ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นที่ตั้งของเทือกเขา 15 แห่งและแหล่งต้นน้ำสำคัญ 25 สายที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง อ่าวไทย และทะเลอันดามัน ซึ่งสนับสนุนการกระจายพันธุ์พืชในวงกว้าง รวมถึงป่าเขตร้อนที่สำคัญสามชนิด ได้แก่ ป่าฝนมรสุม ป่าฝน และป่าชายเลน

อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทยถูกคุกคามจากการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน ทำให้หลายสายพันธุ์ได้รับการจดทะเบียนในรายชื่อสีแดงของสหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2560 ประเทศไทยมีสัตว์เลื้อยคลานด้วยนมจำนวน 58 ชนิด นกจำนวน 54 ชนิด ปลาจำนวน 106 ชนิด และพืชจำนวน 152 ชนิดที่ถูกคุกคามซึ่งค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค (Open Development Thailand, 2017)

ในปัจจุบันมีหมู่บ้านสามแห่งที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ได้แก่ หมู่บ้านเขาไม้หวาน บ้านซำป่าพลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว

1. หมู่บ้านเขาไม้หวานก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2546 โดยมีนายมานพ โกมล เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และปัจจุบันมีนายธรรมศักดิ์ อภัยนุช เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีประชากร 650 คน หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่ใกล้กับป่าสงวนแห่งชาติและมีป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ มีเนื้อที่ 221 ไร่ โดยแบ่งพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ 177 ไร่ และเพื่อการใช้ประโยชน์ 44 ไร่ (Aphainut, 2023)

2. บ้านซำป่าพลูใหม่มีพื้นที่ทั้งหมด 4,600 ไร่ โดยเป็นพื้นที่ป่าชุมชน 155 ไร่และพื้นที่ทำการเกษตร 3,500 ไร่ ชุมชนนี้ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต ประชาชนส่วนใหญ่มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน มีแหล่งน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านตลอดปี ทำให้เหมาะสมแก่การปลูกไม้ผล

3. หมู่บ้านเขาเขียวเป็นหมู่บ้านที่ไกลที่สุดในอำเภอลานสัก ตั้งอยู่ในอ้อมกอดของหุบเขา มีทรัพยากรธรรมชาติและสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์ เช่น เก้ง กวาง ช้าง วัวแดง หมูป่า และพันธุ์ไม้ป่าหายาก หมู่บ้านนี้เคยมีความขัดแย้งกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งในอดีต แต่ภายหลังจากการจัดตั้งป่าชุมชนปัญหาต่าง ๆ ก็ได้รับการบรรเทา

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและอุทยานแห่งชาติแม่วงก์เป็นแหล่งสำคัญในการใช้ชีวิตของชุมชนบ้านเขาเขียว เนื่องจากมีแหล่งน้ำธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ เช่น สมุนไพรและเส้นทางศึกษาธรรมชาติ

จากการสำรวจ พบว่า ชุมชนทั้งสามแห่งมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนเหล่านี้สามารถพัฒนาและปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและพัฒนาชุมชนให้เติบโตอย่างยั่งยืน (National Park Wildlife and Plant Conservation Department, n.d.)

2) ความหลากหลายทางชีวภาพทรัพยากรในพื้นที่

ทรัพยากรป่าไม้

1. ป่าดิบชื้น

ทรัพยากรป่าดิบชื้นในชุมชนทั้ง 3 ชุมชนไม่มีซึ่งป่าดิบชื้นเป็นป่าฝนในเขต มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี และมีความชุ่มชื้นในดินค่อนข้างสูงสม่ำเสมอตลอดทั้งปี ป่าดิบมีลักษณะเป็นป่ารกทึบจะประกอบด้วยพรรณไม้หลากหลาย ซึ่งชนิด ไม้ต้นของเรือนยอดชั้นบน

2. ป่าเต็งรัง

ทรัพยากรป่าดิบชื้นในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน พบกระจายอยู่ในระดับเดียวกันและพื้นที่บริเวณเดียวกับป่าดิบชื้น แต่ความชื้นในดินน้อยกว่าเช่นพื้นที่สูงชันมาจากริมห้วย หรือพื้นที่เลยที่ราบลุ่มมีน้ำขึ้นมาเป็นพื้นที่ลาดชันมีการระบายน้ำได้ดี พรรณไม้ที่สำคัญ เช่น ยางแดง, สะเดาบัก, อาจพวยางนา, ตะเคียนทอง ขึ้นผสมบ้าง เป็นต้น

3. ป่าเบญจพรรณ หรือป่าผสมผลัดใบ

ทรัพยากรป่าเบญจพรรณในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มีลักษณะเป็นป่าโปร่งและยังมีไม้ผลัดใบต่าง ๆ พันธุ์ไม้ชนิดสำคัญได้แก่ มะหาดขี้ สักสยามินทร์ สัก ประดู่แดง มะค่าโมง ตะแบก ฯลฯ นอกจากนี้มีไม้ที่สำคัญ เช่น ไม้ป่า ไม้บง ไม้หาง ไม้รวก ไม้พล เป็นต้น

4. ป่าเต็งรังหรือที่เรียกกันว่าป่าแดง

ทรัพยากรป่าป่าเต็งรังในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่งพันธุ์ไม้ที่สำคัญในป่าแดง หรือป่าเต็งรัง ได้แก่ เต็ง รัง มะค่าแต ประดู่แดง สมอไทย ตะแบก ฯลฯ (Aphainut, 2023)

5. พืชสมุนไพร

พืชสมุนไพรที่พบในป่าชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ กระเจียว บุก กระเทียม ไหลแดง กำแพงเจ็ดชั้น รางจืด กาวเครือ

ทรัพยากรสัตว์ป่า

1. กวางป่า

กวางป่า ซึ่งมีอยู่ตามป่าดงดิบทุกภาค มีทั้งป่าในระดับต่ำและป่าสูง กวางเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง เช่นเดียวกับวัว ควาย แพะ แกะ (Rittidech, 2023)

2. เลียงผา

เลียงผามีต่อมอยู่ระหว่างตากับจมูกหางสั้น ความสูงถึงหัวไหล่ประมาณ 3 ฟุต เขาจะโค้งงอไปทางด้านหลัง และส่วนปลายจะไม่งอเป็นแบบตะขอเหมือนพวก Chamois ต่อมที่หน้าจะฝังอยู่ในส่วนที่เป็นแอ่งของกะโหลกศีรษะ มีรูเปิดปกคลุมด้วยขนสั้น ๆ น้ำมันที่สกัดออกมาจากต่อมจะมีสีขาวเมื่อแห้งจะมีกลิ่นฉุน (Sueb Nakasathien Foundation, 2018)

3. กระต่ายป่า

กระต่ายป่าจะมีลักษณะหูที่เรียวยาว ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่แตกต่างจากกระต่ายทั่วไป เราสามารถพบกระต่ายป่าในป่าธรรมชาติประเทศไทยได้ในบริเวณป่าโปร่ง ป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ มักออกหากิน

ในเวลากลางคืน หาอาหารตัวเดียว และจะซ่อนตัวอยู่ในหญ้าหนาที่บ กระต่ายป่าเป็นสัตว์กินพืช โดยอาหารหลัก คือ หญ้า สมุนไพร และกิ่งไม้ บางครั้งอาจมีการกินเขากวางที่ถูกผลัดทิ้งเพื่อเพิ่มแคลเซียมในร่างกายด้วย กระต่ายป่าถือว่าเป็นผู้บริโภคนิเวศในอันดับต้น ๆ จึงเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของผู้ล่าจำนวนมาก (Lorprakansit, 2023)

4. ไก่ป่า

ไก่ป่า สร้างรังอยู่ตามพื้นดินตามกอหญ้า กอไผ่ วางไข่ 6 - 12 ฟอง ระยะฟักไข่ 21 วัน ลูกไก่แรกเกิดมีขนอุยสีเหลืองสลับลายดำทั่วลำตัว เมื่อขนแห้งก็เดินตามแม่ไปหากินได้ทันที โดยทั่วไปไก่ป่าเพศผู้จะเริ่มสืบพันธุ์ได้เมื่ออายุ 2 ปี แต่ในเพศเมียจะสืบพันธุ์ได้ตั้งแต่อายุ 1 ปี โดยมีช่วงการผสมพันธุ์ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนพฤษภาคม ในช่วงนี้ไก่ป่าเพศผู้จะมีสีขนสวยงามมาก สถานภาพปัจจุบัน ไก่ป่าจัดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง

ทรัพยากรอื่น ๆ

1. ทรัพยากรน้ำ

การจัดการน้ำ เพื่อการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการจัดสรร และการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ การอนุรักษ์น้ำ ในลุ่มน้ำที่ประกอบด้วยต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ พื้นที่ต้นน้ำต้องมีการอนุรักษ์ แหล่งน้ำธรรมชาติ หลายแห่งต้นเขิน มีวัชพืช สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้องร่วมมือกันรักษาดูแล แหล่งน้ำให้มีคุณภาพชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวและได้ทำการเสนอโครงการเพื่อการขุดสระน้ำ 2 ลูก เพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชน และยังสามารถใช้น้ำได้จากอ่างเก็บน้ำบ้านซับป่าพลูใหม่เพื่อทำการเกษตรกรรม

2. ทรัพยากรดินแร่

ดินแร่ต่าง ๆ ที่ปรากฏยังไม่มีมีการสำรวจโดยละเอียดมาก่อน เท่าที่พบจากการที่ประชาชนเข้าไปเก็บก่อนที่จะประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้แก่ แร่พลวง ตะกั่ว และดีบุก

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน พบว่า

การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม

การจัดการพื้นที่คุ้มครองแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการที่ชุมชนและหน่วยงานรัฐร่วมมือกันในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ บทบาทของชุมชนเองคือการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการจัดการป่าไม้ แต่เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปดูแลโดยตรงได้ ต้องมีคณะทำงานที่ร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน ในอดีตการใช้ “ร่วมนุญ” ซึ่งหมายถึงการมีมนุษย์ที่มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลรักษาป่าเข้ามา มีบทบาท แต่ก็ยังมีปัญหาที่ไม่สามารถเป็นหนึ่งเดียวกันได้

การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาได้สรุปว่า การมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต้องมีพื้นที่การจัดการตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดูแลและกำหนดทิศทางของการอนุรักษ์ เช่น การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเจ้าหน้าที่กรมอุทยานและป่าไม้ดูแลพื้นที่อนุรักษ์ การทำงานร่วมกับคณะกรรมการอนุรักษ์ผืนป่าและคณะกรรมการที่ปรึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การจัดการป่าชุมชนระหว่างรัฐกับชุมชน

ชุมชนมีการทำแผนโครงการร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น โครงการส่งเสริมการปลูกป่าเพิ่มป่าชุมชน และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โครงการรักษาน้ำ รักษาป่า และโครงการทำฝายชะลอน้ำในป่าชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นเพื่อร่วมกันดูแลและพัฒนาป่าชุมชน (Wongkul, 1999)

การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนและองค์กรชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนและกระบวนการทำงานร่วมกับภาคีอื่น ๆ และระบบเทคโนโลยี เป็นเครื่องหนุนเสริมให้เกิดการรวมตัว โดยเครือข่ายภาคประชาชนเกิดขึ้นจากการเห็นความจำเป็นในการรวมพลังเพื่อแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ และการถ่ายทอดประสบการณ์ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาตนเองและชุมชนตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหน่วยงานต่าง ๆ

การทำงานของเครือข่ายภาคประชาชนแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

1. การเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง
2. การสร้างโอกาสและศักยภาพของเครือข่ายเพื่อขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศ

การรวมตัวของภาคประชาชนเหล่านี้เป็นพลังที่ช่วยเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม มีเป้าหมายหลักคือการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญาและการปรับตัวของชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศ

เครือข่ายภาครัฐ

ภาครัฐมีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยมีการวางแผนและนโยบายที่มาจากส่วนบนหรือผู้มีอำนาจ ซึ่งบางครั้งอาจสร้างปัญหาเชิงโครงสร้าง แต่ในระยะหลัง ภาครัฐได้มีการปรับตัวและสนับสนุนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยการสนับสนุนให้ภาคประชาชนมีการรวมกลุ่มและปรึกษาหารือกันผ่านช่องทางด้านกฎหมายและกระบวนการทำงาน

การทำงานร่วมกันของเครือข่ายมีลักษณะร่วมกันใน 4 ประเด็น คือ 1) การรักษาสัมพันธภาพที่สร้างความรู้ ความหมาย และโลกทัศน์ร่วมกัน 2) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากัน 3) การพัฒนากิจกรรมและความเคลื่อนไหวเพื่อสร้างขบวนการทางนวัตกรรมและนวัตกรรมในการพัฒนา 4) การสร้างความหมายและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การสร้างเครือข่ายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการประสานความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกและภาคีร่วม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการทำงานในพื้นที่และประเด็นเล็ก ๆ แล้วขยายกระบวนการเป็นเครือข่ายที่กว้างออกไป พร้อมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่และวิธีการใหม่ที่เหมาะสม โดยมีระบบการสื่อสารและนวัตกรรมใหม่เป็นเครื่องมือที่จะสร้างความหมายและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพสู่พื้นที่เรียนรู้ของชุมชน พบว่า การพัฒนาชุมชนและการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพให้กลายเป็นพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเด็นสำคัญดังนี้

1) กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการหาคนรุ่นใหม่ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ต้องปรับทัศนคติแต่เน้นการพัฒนาให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องนี้มากขึ้น การนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้าไปใช้ในระดับประถมศึกษาถือเป็นการวางรากฐานที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้ท้องถิ่นสามารถจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

สถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยมีการแตกแขนงวิชาออกไปมากมาย ซึ่งบางครั้งทำให้เกิดการแยกตัวระหว่างนักอนุรักษ์และคนในท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติไม่สามารถทำได้

อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดความเข้าใจร่วมกัน หลักสูตรท้องถิ่นจึงควรเป็นการพัฒนาในระยะยาว และต้องสามารถผสมผสานกฎหมายกับจารีตประเพณีให้สอดคล้องกันได้

2) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งเป็นการรวมตัวของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและชุมชนเพื่อร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ ในปัจจุบันมีการจัดตั้งคณะกรรมการแล้ว แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ เนื่องจากอำนาจยังอยู่ที่ห้วยขาแข้งและหัวหน้าอุทยานเป็นหลัก

โครงสร้างคณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีการเสนอให้มีคณะกรรมการปฏิบัติการในพื้นที่ ซึ่งรวมถึงชาวบ้านที่อยู่ประชิดห้วยขาแข้ง เจ้าหน้าที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้มีการพูดคุยและปรึกษาหารือร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการทำให้บุคคลเห็นคุณค่าและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการทำกิจกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติ แนวทางการสร้างจิตสำนึกสามารถทำได้โดย (1) การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก (2) การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ และความจำเป็นที่ต้องตระหนัก (3) การกระตุ้นให้เกิดการคิด (4) การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ (5) การชักนำให้นำไปปฏิบัติ (6) การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ (7) การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ (8) การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง (Nakbut, 2023)

4) กิจกรรมการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ ทุกคนควรมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมให้ดีและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการช่วยกันฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายให้กลับมาสมบูรณ์

5) กิจกรรมการป้องกันรักษาป่า สามารถทำได้หลายวิธีดังนี้

การทำแนวเขตป่าชุมชน เป็นแนวที่บ่งบอกถึงขอบเขตของพื้นที่ป่าแต่ละป่าอาจเป็นแนวที่แบ่งได้โดยธรรมชาติ เช่น แนวลำห้วย แม่น้ำ หรือสันเขา เป็นต้น หรือเป็นแนวที่สร้างขึ้นมาโดยการกระทำของมนุษย์ เช่น การติดป้ายแสดงขอบเขตพื้นที่การฝังเสาหลักแนวเขต ขุดร่องน้ำล้อมรอบแนวเขตป่าชุมชน การถางป่าเป็นแนวเขต ซึ่งอาจใช้ประโยชน์เป็นแนวกันไฟและทางลาดตระเวนป่าไปพร้อมกันด้วยก็ได้ หรือการปลูกต้นไม้กินได้ล้อมรอบเป็นแนวเขต อาทิเช่น ชี้เหล็ก สะเดา เป็นต้น

การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า จะมีลักษณะคล้ายกับการลาดตระเวนป้องกันไฟป่าแตกต่างกัน ตรงที่การลาดตระเวนป้องกันไฟป่านั้นจะทำการลาดตระเวนเฉพาะฤดูกาลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่าเท่านั้น แต่การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่านั้นจะทำการลาดตระเวนอยู่อย่างต่อเนื่องแล้วแต่การกำหนดของแต่ละชุมชนว่าจะจัดเวรยามในการลาดตระเวน

ศาลาพักลาดตระเวน จะเป็นเพิงพักง่าย ๆ ชั่วคราว หรือสร้างให้มั่นคงสามารถเก็บอุปกรณ์ต่างได้ด้วยเพื่อใช้เป็นจุดพักหลบแดดและฝน หรืออาจเป็นที่พักนอนชั่วคราวในกรณีที่มีการลาดตระเวนในระยะทางที่ไกลต้องค้างคืน อีกทั้งศาลาพักดังกล่าวยังสามารถเก็บอุปกรณ์ในการดับไฟป่า อุปกรณ์ยังชีพ เช่น เครื่องหุงหาอาหาร และเครื่องปรุง หรือเครื่องนอน หมอน ผ้าห่ม เป็นต้น (Sakunee, 2023)

6) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชนสามารถทำได้โดย

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. ร่วมสร้างความรู้สึกกับผิชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม
3. แนะนำวิธีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
4. ปฏิบัติตามหลักการพัฒนายั่งยืน
5. จัดเวลาให้มีการศึกษาประเภทของธรรมชาติและระบบนิเวศ
6. แนะนำแนวทางการดำรงชีวิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติ
7. โน้มน้าวให้คนในชุมชนกลายเป็นนักอนุรักษ์นิยม (Prasansong, 2023)

7) กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน เส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือสร้างเส้นทางเดินศึกษาในป่าธรรมชาติ

การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนการถ่ายทอดประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ความรู้อจากผู้รู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน เยาวชนรุ่นลูกหลาน ทั้งภายในชุมชนและชุมชนรอบข้างได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานระหว่างชุมชน ในท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและราษฎร เพื่อชี้แจงการดำเนินงานป่าชุมชน ได้รับทราบและเข้าใจในกระบวนการทำงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสืบต่อไป (Aphainut, 2023)

8) แนวทางที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร การประสานงานหน่วยงานภาครัฐ การศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ การเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน และการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของเครือข่ายทางสังคม

การดำเนินการเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ การประสานความร่วมมือ และการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

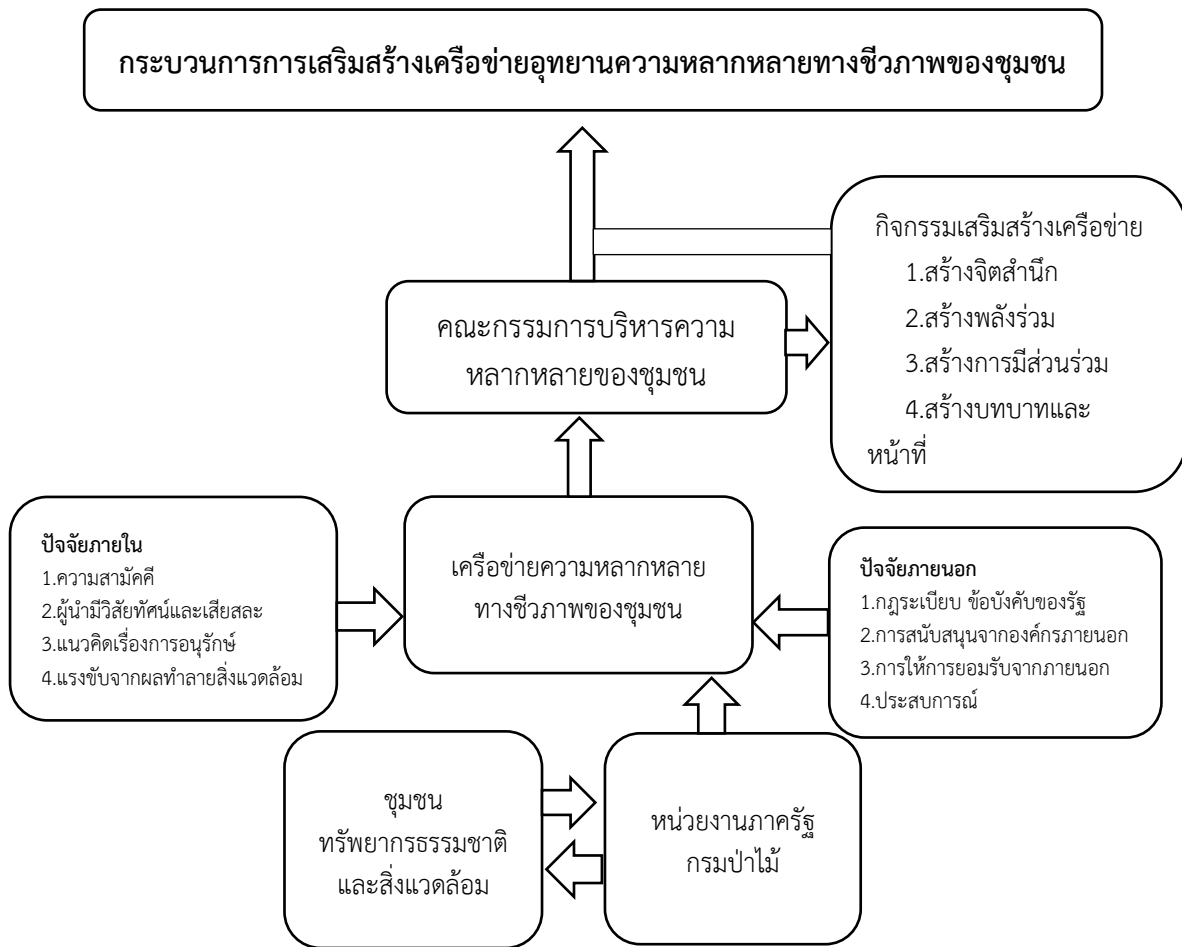

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพอธิบายได้ดังนี้ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยได้ผลการวิจัย และสามารถอธิบายการจัดความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ การตั้งถิ่นฐาน และอยู่อาศัยร่วมกันของมนุษย์โดยเข้าสังกัดเป็นกลุ่มขนาดต่าง ๆ เพื่อสนองต่อธรรมชาติของการเป็นสัตว์สังคมและจำเป็นต้องอยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า หน่วยทางสังคมขนาดเล็กที่สุดได้แก่ ‘ชุมชน’ (Community) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของปัจเจกบุคคลด้วยความมีสำนึก และจุดหมายบางประการร่วมกันมากกว่าสองคนขึ้นไป เมื่ออยู่กันเป็นชุมชนแล้ว ต้องมีหลาย ๆ ชุมชน หลายกลุ่มที่ต้องประสานและดำเนินการที่เกี่ยวข้องกันทำให้เป็นเครือข่าย และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ทำให้มีความหลากหลายของเครือข่ายและความสามารถของกลุ่มคนในพื้นที่

เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มและรวมตัวกันเป็นหน่วยทางสังคมแบบต่าง ๆ แล้วมนุษย์จำเป็นต้องสร้างวิถีประพฤติปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันในระบบสังคมด้วยสันติสุข สร้างวิถีสื่อสารและสร้างความเข้าใจกัน ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมภาษาและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ การสั่งสมประสบการณ์ บันทึก ถ่ายทอด และกลมเกลียวสมาชิกให้สามารถปรับตัว และเรียนรู้เพื่อเจริญเติบโต เกิดความงอกงาม ก่อให้เกิดวัฒนธรรมในการเรียนรู้ และจัดการศึกษาอบรม การจัดระบบเพื่อการผลิต ทำมาหากิน และจัดการเกี่ยวกับปัจจัยในการดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิต การแลกเปลี่ยนแบ่งปัน การบริโภค ความต้องการในการกลมเกลียวพัฒนาชีวิตด้านในและสิ่งสะท้อนพลังชีวิตด้านในของมนุษย์ ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ทั้งเพื่อการใช้สอย ความสุนทรียภาพ และความเบิกบานความรื่นรมย์ใจ การจัดความสัมพันธ์กับสิ่งศรัทธาที่อยู่เหนือมนุษย์ ก่อให้เกิดศาสนา และ

ระบบความเชื่อ ความจำเป็นในการจัดความสัมพันธ์ ทั้งในเชิงแข่งขัน และร่วมมือสมานกลมกลืนกันระหว่างสังคม และหมู่คณะที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมในการติดต่อสื่อสาร คมนาคม สร้างวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ตลอดจนทำกิจกรรมเศรษฐกิจสังคมในระดับต่าง ๆ ด้วยกัน

การดำเนินการของมนุษย์ที่เป็นเครือข่ายร่วมกันเป็นระบบที่มนุษย์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางธรรมชาติขึ้นมาใหม่ระบบนิเวศและประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายของธรรมชาติที่มนุษย์กับธรรมชาติอยู่ร่วมกัน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศทั้งในด้านการกำเนิดและการดำรงอยู่น้ำภายในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ขนาดเล็กที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น จนถึงสิ่งมีชีวิตขนาดใหญ่ จึงเป็นที่เข้าใจได้ตามองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน เริ่มจากปัจจัยภายในที่ชุมชนมีความสามัคคีร่วมมือกันเป็นอย่างดี ผู้นำมีวิสัยทัศน์และเสียสละ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และมีแรงขับเคลื่อนจากผลทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหน่วยงานภาครัฐ กรมป่าไม้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ช่วยดูแล เป็นที่ปรึกษา และปัจจัยภายนอกที่ต้องมีประกอบด้วย คือ กฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้การยอมรับจากภายนอกและประสบการณ์ในการดำเนินการที่ผ่านมา เกิดเป็นเครือข่ายความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น แผนงาน งบประมาณ การส่งเสริมในด้านองค์ความรู้ แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ทางธรรมชาติ นำเสนอไปตามขั้นตอนผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาแล้วจัดทำเป็นโครงการพัฒนาส่งเสริมความหลากหลาย แล้วนำโครงการไปสู่การปฏิบัติภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน กิจกรรมเครือข่ายจะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการและเกิดความชัดเจนและยั่งยืน กิจกรรมการมีส่วนร่วม กิจกรรมการสร้างพลังร่วม กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมการสร้างบทบาทหน้าที่ของเครือข่าย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นกระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายอุทยานความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ พบว่า บริบทของพื้นที่และชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยตัวอย่างของหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาประกอบด้วยหมู่บ้านเขาไม้ขนุน บ้านซับป่าพลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว

1. หมู่บ้านเขาไม้ขนุน ตั้งอยู่ในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2546 และมีป่าชุมชนที่ได้รับการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 พื้นที่ป่าชุมชนมีเนื้อที่ทั้งหมด 221 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ 177 ไร่ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ 44 ไร่

2. บ้านซับป่าพลูใหม่ ตั้งอยู่ในตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี มีพื้นที่ทั้งหมด 4,600 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่การเกษตร 3,500 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชน 155 ไร่ และพื้นที่อ่างเก็บน้ำ 120 ไร่ ชุมชนนี้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนมีความพอเพียงและยั่งยืน

3. หมู่บ้านเขาเขียว ตั้งอยู่ในตำบลแม่เปิน อำเภอมะปิ่น จังหวัดนครสวรรค์ หมู่บ้านนี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีพันธุ์ไม้ป่าหายากและสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น เก้ง กวาง ช้าง วัวแดง และหมูป่า

จากการสำรวจพบว่าทั้ง 3 ชุมชนมีความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรในพื้นที่ ประกอบด้วย ป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และพืชสมุนไพร รวมถึงสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เช่น กวางป่า เสือผา กระต่ายป่า และไก่ป่า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรน้ำและสินแร่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาและอนุรักษ์ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Viruhpintu, Khwanboon, and Yoelao (2016) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพประเภทนกและสัตว์ป่าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่านกจำนวน 117 ชนิดและสัตว์ป่า 51 ชนิด สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงผจญภัย ซึ่งชุมชนจะได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Chaiprasat, Sujipuli, and Sroyapatkasam (2016) ที่ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชสมุนไพรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่ามีสมุนไพร 28 ชนิดที่สามารถเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์ได้ซึ่งสามารถนำไปปลูกในธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการอนุรักษ์และการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพหากมีการมีส่วนร่วมจากชุมชน หน่วยงานรัฐ และสถาบันการศึกษา การพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการศึกษา การสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน พบว่า การจัดการพื้นที่คุ้มครองและการสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน

การจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม บทบาทของชุมชนในการดูแลรักษาป่ามีความสำคัญ แต่การดำเนินการนี้จำเป็นต้องมีความร่วมมือจากหน่วยงานรัฐ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้และองค์กรที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายและการมีคณะทำงานร่วมกันช่วยให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างการสร้าง “ร่วมอนุรักษ์” โดยใช้คนในชุมชนที่มีความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการจัดการพื้นที่คุ้มครอง และกระบวนการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน สามารถจำแนกได้เป็นสองระดับใหญ่ ๆ คือ (1) การเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการปรับเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการตัวเอง (2) การสร้างโอกาสและศักยภาพของเครือข่าย ขยายกลุ่มองค์กรชุมชนไปยังเครือข่ายอื่น ๆ จนถึงระดับจังหวัดและระดับประเทศหรือข้ามพรมแดนนอกเขตการปกครอง การรวมตัวของภาคประชาชนช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม โดยมีเป้าหมายหลักคือการเรียนรู้ การสืบทอดภูมิปัญญา และการปรับตัวของชุมชน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศ เครือข่ายภาคประชาชนจะมีการกำหนดความเป็นเครือข่ายผ่านกิจกรรม ฐานอาชีพ และกระบวนการเชื่อมโยง ซึ่งเป็นการกิจที่สำคัญของการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yasai, and Tangkittipaporn (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียวและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผลการประเมินประสิทธิภาพของโครงการอยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sonloy (1999) ที่ศึกษาการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วมในบริบทการขยายตัวของเมืองในโครงการสวนกลางมหานคร (บางกระเจ้า) พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวมีความสำคัญ และการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสามารถ

ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chutichai Duanglamphan et al. (2013) ที่ศึกษาการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายใต้แนวคิดชุมชนนิเวศ พบว่าการจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวและการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินและพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งสามารถเสริมสร้างให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่เรียนรู้ของชุมชน พบว่า การดำเนินการเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชนสามารถทำได้ผ่านหลายแนวทาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน โดยสามารถแบ่งเป็น 8 ประเด็นสำคัญ คือ (1) กำหนดหลักสูตรท้องถิ่น (2) จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ (3) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน (4) กิจกรรมการมีส่วนร่วม (5) กิจกรรมการป้องกันรักษาป่า (6) กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ (7) กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน (8) แนวทางที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanlayangkoon (2014) ที่ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พบว่าการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้าใจอันดีกับชุมชน การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมประสบผลสำเร็จ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junsontima, and Intachaiwong (2016) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืนในกรณีป่าชุมชนบ้านคลองห้วยหวาย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญที่อยู่ภายในหลักสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุลและยั่งยืน บทความนี้เน้นการศึกษาแนวคิด รูปแบบ และปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการศึกษาและเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

สรุป

การศึกษานี้สำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในสามหมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านเขาไม้ขนุน บ้านซัปปาพลูใหม่ และหมู่บ้านเขาเขียว พบว่าทั้งสามชุมชนมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพที่ประกอบด้วยป่าดิบชื้น ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ พืชสมุนไพร และสัตว์ป่าหลายชนิด เช่น กวางป่า เลียงผา กระต่ายป่า และไก่ป่า นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรน้ำและสินแร่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาและอนุรักษ์ การพัฒนากระบวนการชุมชนและเครือข่ายในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ พบว่าการจัดการพื้นที่คุ้มครองและการสร้างเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนช่วยเสริมสร้างให้เกิดการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาสังคม มีการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนในการ

จัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเสริมสร้างและยกระดับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในชุมชน สามารถทำได้ผ่านหลายแนวทาง เช่น การกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการ การสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาป่า การปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าชุมชน รวมถึงการประสานงานหน่วยงานภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและดำเนินงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ

1.2 นำเสนอพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพต้องให้ความสำคัญกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากรชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์คุณค่า และศักยภาพของทรัพยากร สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และถอดบทเรียนจากกระบวนการพัฒนา

1.3 การพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากร เพื่อสร้างพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน

1.4 การสร้างความเข้าใจต่อแนวคิดและความสำคัญของกระบวนการโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่น ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างต้นแบบของชุมชนในการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ มาเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 การพัฒนาพื้นที่ทางธรรมชาติเชิงสร้างสรรค์

2.4 อารยธรรมชุมชนกับพัฒนาสู่การดูแลทรัพยากรที่ยั่งยืน

2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

References

- Aphainut, T. (2023). Village Headman, Moo 10 of Ban Kao Mai Non, Pa-O Subdistrict, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Chaiprasat, P., Sujipuli, K., & Sroypatkasam, P. (2016). *Biodiversity and Conservation of Medicinal Plants at Educational Nature Trails in Bhumibhol Dam, Tak Province*. (Report Research). Phitsanulok: Naresuan University.

- Duanglamphan, Ch. et al. (2013). Green Space Development with the Concept of Eco-Town: A Case Study of Maejo Municipality, Sansai District, Chiang Mai. *The 2nd Academic Conference and Presentation of Research Network on Forest Environmental Science in Thailand: Ecological Knowledge for Restoration* (pp.384-395). Chiang Mai: Maejo University.
- Junsontima, K., & Intachaiwong, O. (2016). Management for Participation in Natural Resource by Balance and Sustainability Case Study: Community Ban Khlonghuaiwai, Mae Poen, Nakhon Sawan. *Journal of Thai Ombudsman*, 9(1), 58-79.
- Lorprakansit, P. (2023). "Wild Rabbits, Although Small and Cute, Actually Have Fierce and Bold Personalities!". Retrieved August 9, 2023, from <https://www.seub.or.th/blogging/knowledge/2023-19/>
- Nakbut, S. (2023). Officers of the Forest Protection and Development Unit at O.N.8 (Ban Km. 53), Ra Bam Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- National Park Wildlife and Plant Conservation Department. (n.d.). *Mae Wong National Park*. Retrieved August 26, 2023, from <https://www.dnp.go.th/nprd/project/maevong.php>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). *The National Economic and Social Development Plan of Thailand (2017-2021)*. Retrieved August 9, 2023, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Open Development Thailand. (2017). Natural Resources and Environment. Retrieved July 20, 2023, from <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/environment-and-natural-resources/>
- Prasansong, A. (2023). Community Forestry of Ban Kao Mai Non, Pa-O Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Rittidech, S. (2023). Itellectuals of Ban Kao Mai Non, Pa-O Sub-District, Lan Sak District, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Sakunee, S. (2023). Officer, Substation 2, Sub Pa Phlu, Moo. 8 Pa-O subdistrict, Lan Sak district, Uthai Thani Province. *Interview*. July, 9.
- Sonloy, N. (1999). *Guidelines for Managing Green Spaces in Bang Kachao under the Metropolitan Park Project in Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Sueb Nakasathien Foundation. (2018). Serow Found in Thailand, their Habitat Distribution, and Some Behaviors. Retrieved August 9, 2023, from <https://www.seub.or.th/seub/%E0%B8%9C%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%9C%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%9E%E0%B8%9A%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B9%80%E0%B8%97%E0%B8%A8%E0%B9%84%E0%B8%97/>

- Sukwat, S., Thiengkamol, N., Navanugraha, C., & Thiengkamol, C. (2012). Development of Prototype of Young Buddhist Environmental Education. *Journal of the Social Sciences*, 7(1), 56-60.
- Thiengkamol, N. K. (2011). *Holistically Integrative Research*. (2nd ed.). Bangkok: Chula Press.
- Viruhpintu, S., Khwanboon, T., & Yoelao, W. (2016). Biodiversity of Avian and Wildlife for Ecotourism: A case Study of Chom Phu Sub-District, Noen Maprang District, Phitsanulok Province. *Proceedings of the 3rd National Meeting on Biodiversity Management in Thailand: "Biological and Cultural Diversity: Living in Harmony"* (pp. 23-39). Pathum Thani: National Science and Technology Development Agency: NSTDA-Thailand.
- Wanlayangkoon, M. (2014). *Corporate Social Responsibility Communication Strategy of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperative*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Wongkul, P. (1999). *Creating a New Society: Community Democracy-Dhammacracy*. Bangkok: Witheetasana Publishing.
- Yasai, U., & Tangkittipaporn, J. (2014). *Efficiency, Problems, and Guidelines for Sustainable Development of Green Spaces in Chiang Mai Municipality*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.

การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Potential Development of Volunteer Upāsikā by Buddhist Peaceful Methods of Wat Sarod, Bangkok

¹วิภาวี ปรงเกียรติ และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Wipawee Prungkiat and Phrakrupalad Adisak Wachirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Wipawee99@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) ศึกษาและวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนา ศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาภายใต้กรอบบรรพชาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และ 3) พัฒนาและนำเสนอการพัฒนา ศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยเชิงโมเดล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแนวคำถาม สัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมสัมมนาวิชาการ จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มี ส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 28 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์จำนวน 6 รูป แม่ชีจำนวน 1 คน และกลุ่มอุบาสิกจำนวน 21 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดสารอด เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” มีเครือข่ายบรรพชาที่เข้มแข็งในการพัฒนาวัดให้เกิดความ เจริญรุ่งเรืองด้วยกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ปัจจุบันมีอุบาสิกมาปฏิบัติธรรมจำนวนมากขึ้น แต่ขาดอุบาสิกา จิตอาสาที่มีความรู้ความสามารถมาทำหน้าที่ปฏิบัติงานสร้างโยชน์ของส่วนรวม ในการชวนชวนช่วยเหลือ งานวัด จึงต้องการพัฒนา ศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาที่ดีและลดค่าใช้จ่ายจัดจ้างแรงงานทำหน้าที่ภายในวัด 2) พุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาอุบาสิกাজิตอาสา ได้แก่ ด้านศีล กำหนดวิถีชีวิต จัดวางระเบียบกติกา ใช้ร่วมกันในสังคม ด้านสมาธิ ตั้งใจรับผิดชอบและตรวจสอบนโยบายโครงการต่าง ๆ ทุกกระบวนการร่วมกัน ด้วยจิตใจที่มั่นคงแน่วแน่ ด้านปัญญา ดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญอย่างรอบด้านตัดสินใจ คิตรีเริ่ม ร่วมกันในกิจกรรมตามแนวทางแห่งสันติ 3) นำเสนอองค์ประกอบการพัฒนา ศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา 5 ประการของ PHOTI MODEL มี (1) P: practice แผนปฏิบัติ เป็นการวางแผนในการทำการชวนชวน ช่วยเหลืออย่างจิตอาสา (2) H: hospitality พร้อมช่วยเหลือ ตั้งมั่นในการชวนชวนอาสาช่วยเหลือ เสียสละ เวลา โดยไม่หวังผลประโยชน์เป็นคำตอบแทน (3) O: organization พร้อมเมื่อต้องการ จิตอาสารวมพลัง สามารถช่วยงานได้เป็นครั้งคราวตามกำหนดการล่วงหน้าชัดเจน สู่ผลลัพธ์สำเร็จตามเป้าหมาย (4) T: Trust vortsy ทำตัวให้มีคุณค่าแก่การเชื่อถือไว้วางใจ ดำรงตนอยู่ในหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ

*Received March 13, 2024; Revised March 28, 2024; Accepted May 14, 2024

(5) I: Identity อัตลักษณ์ สร้างความโดดเด่น ประทับใจ ร่วมมือกันเสียสละทำให้มีอุบาสิกাজิตอาสาขยายเพิ่มจำนวนมากขึ้นเพียงพอและมีสัญลักษณ์จิตอาสาอันน่าจดจำ ทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; อุบาสิกাজิตอาสา; พุทธสันติวิธี

Abstract

The objectives of this research article are 1) to analyze context, problems, and needs for the potential development of volunteer upāsikā at Wat Sarod, as well as concepts and theories of potential development according to modern science; 2) to analyze the Buddhist peaceful means conducive to the potential development of volunteer upāsikā under Bowon framework of Wat Sarod, Bangkok; and 3) to develop and present the potential development of volunteer upāsikā by Buddhist peaceful means of Wat Sarod, Bangkok. The study employed a qualitative research method by using an action research based on *Ariyasacca* (the Four Noble Truths). The tools used were a questionnaire, in-depth interview, seminar, focus group discussion, and both participant and non-participant observation. Key informants included 28 persons comprising 6 monks, 1 maechee, and 21 upāsikā (female devotees).

From the study, the following results were found: 1) Wat Sarod is the center of the drive promoting harmony and reconciliation through the application of Buddhist teachings. The project includes the “The Five-Precept Observing Village Project” which focuses on building a strong network of Bowon (villages, temples, schools) to promote the prosperity of the temples through various activities. Despite an increase in upāsikā participation in meditation, the temple still lacks volunteer upāsikā with knowledge and skills to help with tasks that benefit society. The temple therefore would like to develop the potential of volunteer upāsikā in order to save costs of hiring workers to perform tasks within the temple. 2) The Buddhadhamma favorable to promote the potential development of volunteer upāsikā is as follows: On *sīla* (precepts), determining the way of life and organizing the rules that are used together in society; On *samādhi* (concentration), by being responsible and examining policies and every step of projects with a firm mind; On *paññā* (wisdom), by performing duties, considering all-round approaches, and taking initiatives to work together as a team, in order to achieve mutual satisfaction in activities based on the peaceful ways. 3) The potential development of volunteer upāsikā has resulted in a model called “Photi” with the following five components: (1) “P” stands for Practice Plan, which is an attempt to help as a volunteer; (2) “H” stands for Hospitality, i.e., the willingness to offer hospitality and support, to sacrifice time, and not to expect anything in return; (3) “O” stands for Organization, where volunteers can join forces to help out from time to time according to a clearly predetermined schedule, leading to the intended successful results; (4) “T” stands for Trust worthy, which is making oneself worthy of trust, conducting oneself morally, and earning respect from others; (5) “I” stands for identity, which includes outstanding and impressive results that lead to an adequate

increase in the number of volunteer upāsikā, and having a memorable symbol of volunteering, which ultimately leads to sustainable peace in the community.

Keywords: Potential Development; Volunteer Upāsikā; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

วัดสารอด แขวงราชบุรีบูรณะ เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร เมืองคัลหลวงพอรอดประดิษฐานเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบมาหลายยุคสมัย โดยวัดมีความเชื่อมโยงในด้านศาสนพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน มีสถาบันการศึกษาทั้งที่เป็นระดับก่อนเกณฑ์ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาในเขตพื้นที่ เป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่จะสามารถเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ก่อให้เกิดกระบวนการสร้างสังคมคุณธรรม (The National Security Policy and Plan, 2019) วัดสารอดทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม ซึ่งมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ปัจจุบันพบว่า มีกลุ่มอาสาสมัครจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน เป็นผู้สูงอายุ มารวมตัวกัน นอกจากเพื่อมาปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารรวมถึงจุดปัจจัยแก่พระสงฆ์สามเณรแล้ว กลุ่มอาสาสมัครเหล่านี้ได้มีจิตอาสาปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา หรือวันที่ตนเองสามารถสละเวลามาร่วมกิจกรรมและสนับสนุนงานของภิกษุสงฆ์ ภายในวัดสารอดเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นการออกโรงทาน ดูแลทำความสะอาดบริเวณวัด เป็นแม่ครัวและเป็นคนจัดเตรียมอาหาร งานล้างถ้วยชาม ตลอดจนการช่วยกำหนดและจัดสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกผู้คนที่เข้ามาทำบุญในวัด ในการทำหน้าที่เป็นพุทธบริษัท 4 เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา (Meejanphet, 2020) มีจิตใจแน่วแน่มั่นคง ในพระพุทธศาสนาและยังเป็นกำลังหลัก ในการแบ่งเบาภาระของพระสงฆ์และสามเณรของทางวัด เพราะที่ผ่านมาทางวัดได้มีการจัดจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งทางวัดต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก โดยทางวัดไม่มีรายได้ทางใดเข้ามาจุนเจือ เพื่อจ่ายค่าจ้างให้เพียงพอในแต่ละเดือนได้

ถึงแม้ว่า กลุ่มอาสาสมัครที่มีจิตอาสาตนเองจะร่วมกันมาช่วยดูแลวัดและช่วยงานวัด แต่ด้วยอาสาสมัครส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงเป็นอุปสรรคไม่สามารถทำงานหนักได้ นอกจากนี้กลุ่มอาสาสมัครที่เป็นแม่บ้านก็จะมีเวลาว่างไม่ตรงกันในการเข้ามาช่วยเหลืองานทางวัดเมื่อต้องการ ดังนั้น การที่อาสาสมัครจิตอาสาที่ช่วยงานวัดยังมีความหลากหลายของวัยและความรู้ในหน้าที่งานของทางวัด อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งในวัดได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา โดยนำหลักทฤษฎีของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อันจะนำเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการพัฒนาอาสาสมัคร ให้มีความเข้าใจงานในหน้าที่ สามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนหรือกระบวนการได้ มีทักษะและพัฒนางานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย โดยอาศัยทักษะในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มาพัฒนาอาสาสมัคร ด้วยวิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมอันจะเสริมสร้างเปลี่ยนพฤติกรรม ให้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน รวมถึงมีทัศนคติที่ดี ด้วยกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ 4 ประการ (Khecharanan, 1999) ได้แก่ 1) การพัฒนาความรู้ (Knowledge development) ซึ่งการพัฒนาความรู้ การฝึกอบรม การสอนงาน เป็นตัวช่วยเสริมสร้างความรู้แก่อาสาสมัคร 2) การพัฒนาทักษะ (Skill development) ซึ่งทักษะคือความชำนาญ เป็นการฝึกแก้ปัญหา (Problem solving) หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role model) 3) การพัฒนาความสามารถ (Ability development) ซึ่งเป็นกระบวนการให้บุคลากรได้มีโอกาสทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม มีความรับผิดชอบให้กว้างขึ้นกว่าเดิม มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้มีความรู้สึกว่าได้ทำงานที่สำคัญ ยากขึ้นกว่าเดิม ทำหายกว่าเดิม และ 4) การพัฒนาทัศนคติ (Attitude development) ซึ่งการพัฒนาทัศนคติ คือ การพัฒนาความคิดเห็น มุมมอง วิธีคิดหรือความเชื่อ

ของบุคลากรในเรื่องต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น ทักษะที่ต้องงานที่ทำ บุคลากรบางคนชอบทำงาน คนที่รู้สึกว่าการทำทนายความรู้ ความสามารถ ในขณะที่บุคลากรบางคนชอบทำงานที่มีปัญหาน้อย ๆ ไม่ชอบการทำงานที่ต้องเผชิญหน้ากับลูกค้า ทักษะติดต่อเพื่อนร่วมงาน เช่น มองผู้อื่นในแง่ร้าย ไม่รู้จักให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน ไม่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ในงาน เป็นมูลเหตุให้เกิดปัญหาในสถานที่ทำงานจำนวนไม่น้อยในปัจจุบัน ด้วยการฝึกอบรมพัฒนาให้อุบาสิกามีทักษะที่เชิงบวก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ของวัดโดยรวม (Suyaprom, 2014) ภายใต้กรอบและวิธีการของพัฒนาศักยภาพมนุษย์ มีขอบข่ายครอบคลุมใน 3 ประการ คือ 1) การศึกษา (Education) เป็นการฝึกอบรมหรือให้การศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การอภิปราย การทัศนศึกษา การจัดกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนพบเห็นสิ่งใดที่อยากเรียนรู้ก็สามารถศึกษาได้จากสิ่งเหล่านั้น 2) การฝึกอบรม (Training) ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะ และประสบการณ์ของบุคคล เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ พัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น และ 3) การพัฒนา (Development) ด้วยการปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพระพุทธศาสนาโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ตามแนวทางการพัฒนาสู่การเรียนรู้วิถีพุทธ (Learning Facilitator) โดยมุ่งมุ่งจัดการเรียนรู้มากกว่าการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการชี้แนะ ชี้แนะแนวทาง เน้นตัวผู้สอนเป็นหลัก ใช้กระบวนการฟังกันและกัน เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตัวของตัวเองหรือกลุ่ม ค้นพบเป้าหมายหรือความสุขด้วยตนเอง มุ่งหาทางออกในปัจจุบันมากกว่าการติดอยู่ในอดีต (Ammaphan, 2004) โดยใช้กิจกรรมเป็นปริศนาธรรมมาเป็นเครื่องมือในการในการพัฒนา ด้วย “พุทธบูรณาการ” ทำให้เกิดความน่าสนใจ ด้วยการประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก เช่น การสอนแบบบูรณาการ เป็นการนำสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (The whole) ในวิถีพุทธวิทยา (Buddhology) เป็นการปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบาย เพื่อสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้คู่ทันสมัยและมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ง่ายขึ้น และวิธีธรรมวิทยา (Dhammology) เป็นการปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักศีลธรรมในพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่ ย่อมทำให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ (Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn), 2014)

การพัฒนาศักยภาพของอุบาสิกาจิตอาสา ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างประโยชน์ให้ทางวัดเท่านั้น แต่ยังเป็นการตอบแทนสังคม ซึ่งผลดีหลายประการกลับคืนสู่ตัวของอุบาสิกเอง ทั้งในด้านการพัฒนา ศักยภาพ ความสามารถและมีส่วนสำคัญในการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการดำเนินงานอาสาสมัครเพื่อสังคมขององค์กรย่อมส่งผลให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถในการทำประโยชน์ที่ดีเพื่อผู้อื่น ประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งรู้สึกภาคภูมิใจในการมาปฏิบัติหน้าที่เป็นจิตอาสาให้ทางวัด และเป็นส่วนหนึ่งในความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความสบายใจและรู้สึก มั่นคง ส่งผลให้สมาชิกมีความสุขเมื่อได้ร่วมกันทำในทุก ๆ กิจกรรม (Chaowiwat and Sae-Eab, 2019)

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอการพัฒนาศักยภาพของอุบาสิกาจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธี โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ วัดสารอด แขวงราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาจิตอาสาตามศาสตร์สมัยใหม่ ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษา ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาจิตอาสา และนำเสนอการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร อันจะนำการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาให้นำมาพัฒนาศักยภาพอุบาสิกา

จิตอาสาสร้างประโยชน์ให้ทางวัด และเพื่อส่งเสริมความสงบสุขแก่สังคมให้มีความกว้างออกไปและมีความมั่นคงยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาภายใต้กรอบบรรพของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
- 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี (Documentary Study) โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บริบท ความเป็นมา ความหมาย คุณค่าและความสำคัญ ในปัจจัยของความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาของวัดสารอดโดยพุทธสันติวิธี ในปัจจุบัน และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสภาพปัญหาของการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสา ในปัจจุบัน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) “บ้าน” ได้แก่ แกนนำชุมชนวัดสารอด 2) กลุ่ม “วัด” ได้แก่ คณะสงฆ์เขตราชวรบุรีบูรณะ ได้แก่ เจ้าคณะเขตราชวรบุรีบูรณะ เจ้าคณะแขวงราชวรบุรีบูรณะ เจ้าอาวาสในเขตราชวรบุรีบูรณะ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสในวัดสารอด และ กองงานเลขานุการวัดสารอด กลุ่มเจ้าหน้าที่ประจำวัดจิตอาสา อาสาสมัครวัดสารอด และ 3) กลุ่ม “ราชกร” ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานเขตราชวรบุรีบูรณะ สภาวัฒนธรรมเขตราชวรบุรีบูรณะ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสารอด รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทอื่น ๆ และนำข้อมูลมาทำการทำการตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ตามกระบวนการทดสอบที่ทันสมัยให้ครอบคลุมประเด็น และเชื่อถือได้ โดยเฉพาะข้อมูลจากผลงานวิจัยที่ผ่านมา โดยความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน รวมถึงมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานร่วมกันด้านจิตอาสา โดยอาศัยทักษะในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการพัฒนา ด้วยวิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมอันจะเสริมสร้างเปลี่ยนพฤติกรรม ให้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน รวมถึงมีทัศนคติที่ดี เพื่อนำเสนอกระบวนการสู่การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสา ที่สอดคล้องกับความต้องการตลอดทั้งแนวคิด การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสา ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครจิตอาสาและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม รวมทั้งสอดคล้องกับพื้นที่และผลกระทบของสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างอาสาสมัครจิตอาสา ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครของวัดสารอดและในชุมชนวัดรอบพื้นที่ที่เกี่ยวข้องในเขตราชวรบุรีบูรณะ จำนวน 3 วัด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่ และเป็นพื้นที่แบบอย่างความสำเร็จ

ในการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด ซึ่งต่อมาได้ก่อรูปเป็น แนวคิด การพัฒนาอุบาสิกাজิตอาสา ในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกข้อมูลสำคัญ แบบเจาะจงทั้งหมดจำนวน 28 คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ที่ผู้วิจัย ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์จำนวน 6 รูป แม่ชีจำนวน 1 คน และกลุ่มอุบาสิกจำนวน 21 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญที่เป็น นักวิชาการและวิทยากร ด้านการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ด้านการจิตใจโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านการพัฒนาผู้นำแนวจิตอาสาแนวพุทธ เป็นต้น ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา โดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด จำนวน 5 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา โดยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อค้นหาประเด็นในการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาของวัดสารอดและผู้วิจัยได้สร้าง เครื่องมือเชิงคุณภาพโดยกำหนดประเด็นในการศึกษา สร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมด้วยและ แบบไม่มีส่วนร่วมด้วยการใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อข้อมูลในด้านทัศนคติ ค่านิยม เพื่อวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และถอดแบบอย่างของความสำเร็จ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและพัฒนา การควบคุมคุณภาพ เครื่องมือใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (Cohen, and Manion, 1994 as cited in Lincharearn, 2015) ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นตอนที่ 1 – ขั้นตอน ที่ 3 มาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการ ในด้านของการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัย ร่างแนวทางการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จ ด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามแนวทางสมัยใหม่ และการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามแนวทางพุทธศาสนา มาเป็นแกนในการพัฒนาอุบาสิกাজิตอาสา ได้พิจารณาแสดงความคิดเห็น รับรองความเหมาะสมในการจัด ประชุมเสวนาวิพากษ์นำเสนอการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำไปดำเนินการทดลองใช้นำร่องกับ พื้นที่วัดสารอดซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นแบบการพัฒนาอุบาสิกา เป็นจิตอาสาประโยชน์ต่อสังคม และทำการศึกษา และติดตามผลการปฏิบัติการในพื้นที่ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาเพื่อการติดตาม รักษา และพัฒนา ต่อยอดการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ด้วยการสังเกต แบบส่วนร่วม การถ่ายภาพถ่ายภาพกิจกรรม สอบถามความคิดเห็น ความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอด งานวิจัยอันจะนำการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาให้เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมความสงบสุขแก่สังคมให้มีวงกว้าง ออกไปและมีความมั่นคงยั่งยืนสืบไป หลังการจัดกิจกรรมพัฒนากับผู้ที่เข้าร่วมทำกิจกรรมการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีแบบออนไลน์ ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จัดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและ ภาพถ่ายภาพกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการ พัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาบนพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยโดยสังเกตแบบส่วนร่วม ด้วยการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันกับอุบาสิกา เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ลดทอนข้อมูล และจัดทำข้อมูล เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ อุบาสิกাজิตอาสาในยุคปัจจุบัน ตลอดทั้งแนวความคิดการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีและ

ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ จากนั้นได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร เพื่อติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา เพื่อให้ความเพื่อความมั่นคงในระดับชุมชนหมู่บ้านมาเป็นฐานในการเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อให้คนในชุมชนเป็นสังคมที่เกื้อกูล ส่งเสริม ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในวงเวียนสังคมนั้น ๆ ความเจริญที่แท้จริงของสังคมที่จะมีความสุขจึงจะสมบูรณ์แบบโดยความศรัทธาของชาวพุทธศาสนานั้น ย่อมเชื่อว่าสักการะ เคารพ นอบน้อม บูชาพระตถาคตด้วยการบูชาที่ประเสริฐสุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัย/และปัญหาที่ต้องการทราบได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า 1) บริบทของอุบาสิกาวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มสตรีในชุมชนที่เป็นแม่บ้าน และผู้สูงอายุหลังวัยเกษียณอายุงาน ที่มีความศรัทธาได้ใช้เวลาว่างเข้ามาทำบุญและปฏิบัติธรรมกันเป็นประจำในทุกวันพระ แสดงตนเป็นอุบาสิกาพร้อมการทำหน้าที่ช่วยเหลืองานของวัดเสมอมา วัดสารอดมีการเปิดโอกาสให้อุบาสิกาได้เข้ามาปฏิบัติธรรม ในโครงการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการเป็นศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนา และยังเป็นการทำประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2565 มาจนถึงปัจจุบัน โดยที่ผ่านมา พบว่ามีกลุ่มอุบาสิกาเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน เป็นผู้สูงอายุมารวมตัวกัน นอกจากเพื่อมาปฏิบัติธรรม ทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร รวมถึงจัดปัจจัยแก่พระสงฆ์สามเณรแล้ว กลุ่มอุบาสิกาเหล่านี้ได้มีจิตอาสาปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา หรือวันที่ตนเองสามารถสละเวลามาร่วมกิจกรรมและสนับสนุนงานของภิกษุสงฆ์ภายในวัดสารอดเสมอมา ไม่ว่าจะเป็น การออกโรงทาน ดูแลทำความสะอาดบริเวณวัด เป็นแม่ครัวและเป็นคนจัดเตรียมอาหาร งานล้างถ้วยชาม ตลอดจนการช่วยกำหนดและจัดสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกผู้คนที่เข้ามาทำบุญในวัด ในการทำหน้าที่เป็นพุทธบริษัท 4 ที่สำคัญ ที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมของวัดสารอด เป็นกุศลให้เข้าถึงพระรัตนตรัยสูงสุด เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา มีจิตใจแน่วแน่มั่นคงในพระพุทธศาสนาและยังเป็นกำลังหลัก ในการแบ่งเบาภาระของพระสงฆ์และสามเณรของทางวัด เพราะที่ผ่านมาทางวัดได้มีการจัดจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาทำหน้าที่ ซึ่งทางวัดต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก โดยทางวัดไม่มีรายได้ทางใดเข้ามาจนเจือ เพื่อจ่ายค่าจ้างให้เพียงพอในแต่ละเดือนได้

2) สภาพปัญหา พบว่า อุบาสิกাজิตอาสาของวัดสารเป็นวัดใหญ่ที่อยู่ท่ามกลางชุมชนแออัด มีประชาชนในชุมชนเข้ามาวัดเพื่อการจัดบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ จำนวนมาก มีงานด้านการจัดเตรียมสถานที่และดูแลจัดการเกี่ยวกับการบริการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ จำนวนมาก อุบาสิกাজิตอาสาจึงไม่เพียงพอต่อการช่วยงานในวัด และอุบาสิกাজิตอาสาที่ช่วยงานในวัดในปัจจุบันต่างคนต่างช่วยกันแต่ไม่มีความเข้าใจในงาน แต่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือแม้ยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในวัดทำให้งานที่ทำอาจนำไปสู่ความบาดหมาง ขัดแย้ง ทะเลาะกันในวัด

3) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า อุบาสิกาของวัดสารอดกลุ่มหนึ่งได้มีจิตอาสาช่วยกันดูแลวัดและช่วยงานวัดอยู่เป็นประจำนั้น ยังไม่เพียงพอต่อการช่วยงานในวัด การที่อุบาสิกাজิตอาสาที่เข้ามาช่วยงานในวัดยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

ลักษณะอุปนิสัย และทักษะความสามารถเชิงสมรรถนะ ที่ช่วยให้สามารถทำงานและสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้งานที่ทำอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งในวัดได้ มีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนา กำหนดจัดประสบการณ์เรียนรู้ เป็นการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เป็นอุบาสิกามีศักยภาพ ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งในด้านพื้นฐานและงานในหน้าที่ ที่สูงขึ้นของวัดสารอด ซึ่งอุบาสิกาจิตอาสาหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการและแนวทางการนำไปปฏิบัติที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการพัฒนา กำหนดจัดประสบการณ์เรียนรู้ เป็นการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เป็นอุบาสิกามีศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งในด้านพื้นฐานและงานในหน้าที่ที่สูงขึ้นของวัดสารอด ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย เพราะอุบาสิกาจิตอาสาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ วิธีการและแนวทางการนำไปปฏิบัติที่ชัดเจนกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และเป็นผู้นำของอุบาสิกาจิตอาสาในการสร้างโยชน์ของส่วนรวมได้ ในการขับเคลื่อนงานในวัดให้มีประสิทธิภาพ

4) แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า การพัฒนาอุบาสิกามีหลักทฤษฎีของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มาเป็นแกนนำและประยุกต์งานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความเข้าใจในงาน สามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนหรือกระบวนการได้ มีทักษะและพัฒนางานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพโดยอาศัยทักษะในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนการพัฒนา ด้วยวิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมอันจะเสริมสร้างเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ให้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน รวมถึงมีทัศนคติที่ดี ด้วยกระบวนการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ 4 ประการ ได้แก่ (1) การพัฒนาความรู้ (Knowledge development) ซึ่งการพัฒนาความรู้ การฝึกอบรม การสอนงาน เป็นตัวช่วยเสริมสร้างความรู้แก่อุบาสิกา (2) การพัฒนาทักษะ (Skill development) ซึ่งทักษะคือความชำนาญ เป็นการฝึกแก้ปัญหา (Problem solving) หรือการแสดงบทบาทสมมติ (Role model) (3) การพัฒนาความสามารถ (Ability development) ซึ่งเป็นกระบวนการให้บุคลากรได้มีโอกาสทำงานที่แตกต่างไปจากเดิม มีความรับผิดชอบให้กว้างขึ้นกว่าเดิมมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้มีความรู้สึกว่าตนได้ทำงานที่สำคัญ ยากขึ้นกว่าเดิม ทำหายกว่าเดิม และ (4) การพัฒนาทัศนคติ (Attitude development) ซึ่งการพัฒนาทัศนคติคือ การพัฒนาความคิดเห็น มุมมอง วิธีคิดหรือความเชื่อของบุคลากรในเรื่องต่าง ๆ ในการทำงาน เช่น ทัศนคติต่องานที่ทำ บุคลากรบางคนชอบทำงาน คนที่รู้สึกว่าการทำหายความรู้ ความสามารถ ในขณะที่บุคลากรบางคนชอบทำงานที่มีปัญหาน้อย ๆ ไม่ชอบการทำงานที่ต้องเผชิญหน้ากับลูกค้า ทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน เช่น มองผู้อื่นในแง่ร้าย ไม่รู้จักให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น หรือ ทัศนคติต่อผู้บริหารและองค์กรทัศนคติที่ไม่ดี ไม่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ในงาน และองค์กรเป็นมูลเหตุให้เกิดปัญหาในสถานที่ทำงานจำนวนไม่น้อยในปัจจุบัน ด้วยการฝึกอบรมพัฒนาให้อุบาสิกามีทัศนคติเชิงบวก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ของวัดโดยรวมด้วย โดยกรอบและวิธีการของพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีขอบข่ายครอบคลุมใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ ได้แก่ (1) การศึกษา (Education) เป็นการฝึกอบรมหรือการให้การศึกษาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นครั้งคราว ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อพัฒนาตนเองหรือพัฒนาการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ เช่น การบรรยาย การอภิปราย การทัศนศึกษา การจัดกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนพบเห็นสิ่งใดที่อยากเรียนรู้ก็สามารถศึกษาได้จากสิ่งเหล่านั้น (2) การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ และประสบการณ์ของบุคคล เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น และ (3) การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาศักยภาพ ด้วยการปรับศาสตร์สมัยใหม่เข้าหาพระพุทธศาสนาโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ตามแนวทางการพัฒนาสู่การเรียนรู้

วิถีพุทธ (Learning Facilitator) โดยมุ่งจัดการเรียนรู้มากกว่าการสอน เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งสอนมุ่งบรรยายเป็นการชี้นำ ชี้แนะแนวทาง เน้นตัวผู้สอนเป็นหลัก ใช้กระบวนการฟังกันและกัน เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตัวของตัวเองหรือกลุ่ม ค้นพบเป้าหมายหรือความสุขด้วยตนเอง มุ่งหาทางออกในปัจจุบันมากกว่าการติดอยู่ในอดีต โดยใช้กิจกรรมเป็นปริศนาธรรมมาเป็นเครื่องมือในการในการพัฒนา ด้วย “พุทธบูรณาการ” ทำให้เกิดความน่าสนใจ ด้วยการประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก เช่น การสอนแบบบูรณาการ เป็นการนำสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (The whole) ในวิถีพุทธวิทยา (Buddhology) เป็นการปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา ใช้พระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งและนำศาสตร์สมัยใหม่มาอธิบายเพื่อสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้ดูทันสมัยและมีเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ง่ายขึ้น และวิธีธรรมวิทยา (Dhammology) เป็นการปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ โดยการใช้ศาสตร์สมัยใหม่เป็นตัวตั้งและนำหลักศีลธรรมในพุทธศาสนาเพิ่มเติมเข้าไปในเนื้อหาของศาสตร์สมัยใหม่

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาคือจิตอาสา ภายใต้กรอบบวร โดยการนำหลักการแนวความคิดการพัฒนาจิตอาสา ตามทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งมีความสอดคล้องในด้านของการสร้างความรับผิดชอบในงานร่วมกันและเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในจิตใจสู่พฤติกรรมที่ดี แล้วนำไปปฏิบัติมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้วยการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาบูรณาการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพ ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ได้แก่ 1) ด้านศีล ความเป็นคนดี มีวินัยที่เคร่งครัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อหน้าที่การงาน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา มีความเสียสละและจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กรวัด โดยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ มีการปรึกษาหารือร่วม ตัดสินใจร่วมกัน ด้วยสัมมาวาจาใช้ถ้อยคำที่เหมาะสม ไพเราะให้ความเคารพกันและกัน ดำเนินงานร่วมกันใน สัมมากรรมันตะ กำหนดวิถีร่วมกัน สัมมาอาชีวะ เป็นผลนำไปสู่การควบคุมระมัดระวังการใช้วาจาปรึกษาหารือ ในการดำเนินการกำหนดวิถีชีวิต โดยทางวัดวางระเบียบ กติกาใช้ร่วมกันในชีวิตและสังคม 2) ด้านสมาธิ อุบาสิกาคือจิตอาสาที่มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความอดทนและพากเพียรพยายาม สงบกำจัดความฟุ้งซ่าน ควบคุมอารมณ์เพื่อผ่อนคลาย ทบทวนความคิดของตนเอง โดยการพัฒนาศักยภาพมีการรับผิดชอบต่อร่วมกัน ตามสัมมาวาจา มีตรวจสอบร่วมกัน ในสัมมาสติ และเห็น คิด หรือ ทำการกำหนดวิถีชีวิต รับผิดชอบต่อ ตรวจสอบด้วยใจที่มั่นคงในสัมมาสติ นำไปสู่ความตั้งใจพยายามรับผิดชอบต่อตรวจสอบนโยบายและโครงการต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนร่วมกันด้วยจิตใจที่มั่นคงและแน่วแน่ต่อกระบวนการต่าง ๆ 3) ด้านปัญญา ความเป็นผู้มีเหตุผลในการที่จะตัดสินใจร่วมกัน ในสัมมาทิฐิ มีการคิด และริเริ่มร่วมกันในสัมมาสังกัปปะ มีการคิด และริเริ่มร่วมกันในสัมมาสังกัปปะ ในการแก้ปัญหา ใช้สติปัญญามองเห็นปัญหาอย่างถ่องแท้ แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด ปราดเปรื่องในเรื่องตามรู้อารมณ์ตนเอง รู้จักข่มใจตนเองเมื่อมีสิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทำให้พอใจหรือไม่พอใจในดำเนินชีวิตได้เหมาะสม โดยการพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญ เห็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน แล้วตัดสินใจในการที่จะคิดริเริ่มร่วมกันในการทำงาน อันจะนำความเจริญที่แท้จริงของสังคมที่จะมีความสุขจึงจะสมบูรณ์แบบ

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาคือจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาตาม PHOTI MODEL (โพธิ โมเดล) มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) P: practice แผนปฏิบัติ หมายถึง การวางแผนในการทำการชวนช่วยเหลืออย่างจิตอาสา เป็นการกำหนดแนวทางอย่างรอบคอบสู่เป้าหมายที่ต้องการ ต้องรู้ว่าทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไร ทำที่ไหน สิ่งเหล่านี้จิตอาสาต้องรู้และเข้าใจ มีแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน ที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อทำการชวนช่วยเหลือการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงลงได้ และไม่เกิดความเสียหาย ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ซึ่งการวางแผนงานเพื่อให้จิตอาสาได้มีส่วนร่วมต้องวางแผนอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อเอื้อต่อการปฏิบัติของจิตอาสา 2) **H: hospitality** พร้อมช่วยเหลือ หมายถึง การให้บริการด้วยความอ่อนโยน มีความตั้งใจจริง สละเวลาด้วยจิตอาสาที่จะตั้งมั่นช่วยเหลือบุคคล ชุมชน สังคม ให้ได้รับประโยชน์ โดยไม่คิดมุ่งหวังผลประโยชน์ตอบแทน นอกจากความสุขที่ได้รับจากการได้ชวนช่วยช่วยเหลือเท่านั้น ผลประโยชน์อย่างอื่นที่เป็นเงินหรือสิ่งของ ไม่มีส่วนที่จะทำให้ความตั้งใจชวนช่วยช่วยเหลือแปรเปลี่ยนไปได้ เพราะจิตอาสามีความตั้งใจเพื่อชวนช่วยช่วยเหลืออย่างแท้จริง เพราะการช่วยเหลือเป็นจิตอาสาที่ไม่ใช่การว่าจ้าง การใช้กำลังกาย กำลังใจ ช่วยเหลือสิ่งของ รวมถึงการใช้สติปัญญาตามบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลอื่นได้รับประโยชน์ ก็นับว่าเป็นการชวนช่วยช่วยเหลือด้วยจิตอาสา 3) **O: organization** พร้อมเมื่อต้องการ เพราะการเป็นจิตอาสาอาจจะทำได้ตลอดในทุกวัน เพราะทุกคนต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพ และการดำเนินงานไม่สามารถที่จะทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากความร่วมมือร่วมใจ มีข้อปฏิบัติขององค์กรเพื่อจะไปทิศทางเดียวกันในด้านกายกรรม วาจกรรม มโนกรรมเป็นหลักด้วยกระบวนการของ Plan Do Check Action หรือการนำหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อการปรับปรุงพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง การร่วมกิจกรรมช่วยเหลือด้วยพลังจิตอาสาจึงสามารถทำได้แม้ครั้งคราวแต่ก็ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะในแต่ละครั้งจะมีการกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรม การช่วยเป็นครั้งคราวก็ถือว่าสามารถทำให้การช่วยเหลือนั้นส่งผลสำเร็จตามเป้าหมายได้ 4) **T: Trust vortsy** หมายถึง หมายถึง การทำตัวเองให้มีคุณค่าแก่การเชื่อถือและไว้วางใจในพฤติกรรมที่มีคุณธรรมของเราที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเป็นจิตอาสาที่สร้างมาตรฐานของศักยภาพสูง กว่าอุบาสิกาทัวไป ซึ่ง โดยพิจารณาจากงานที่ทำเป็นแบบอย่างให้ผู้ अन्य ย่อม สิ่งที่สำคัญที่สุดและการไว้วางใจ ต้องเป็นการไว้วางใจแบบมีความศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองจะทำในความเป็นอุบาสิกา ที่คนภายนอกเขามามองเราด้วยความเชื่อถือด้วยความนิยมยกย่องโดยเฉพาะเรามี label เป็นจิตอาสาที่ไม่ใช่คนทั่วไป เพราะฉะนั้น มาตรฐาน (standard) จะต้องสูงกว่างานจิตอาสาทั่วไปเป็นแบบอย่างให้เขาเดินตาม 5) **I: Identity** อัตลักษณ์ หมายถึง การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของอุบาสิกาจิตอาสาของวัดสารอด ที่มีความโดดเด่นในด้านความเคร่งครัดด้านศีล โดยถืออุโบสถศีลอย่างเคร่งครัด อุบาสิกาผู้อุทิศตนทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหน้าที่ช่วยกันดูแลงานของทางวัดสารอดในด้านต่าง ๆ ขับเคลื่อนงานในวัดให้มีประสิทธิภาพ และสร้างโยชน์ของส่วนรวมได้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ให้บริการ อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาบำเพ็ญกุศล หรือเข้ามาติดต่อ เพื่อดำเนินกิจกรรมในวัดสารอด เพื่อช่วยกันสร้างชุมชนสันติสุข

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ตามองค์ประกอบ 5 ประการ ของ PHOTI MODEL (โพธิ โมเดล) ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ตอบโจทย์การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกาจิตอาสา คือ ท่าทีสุขุม วาจิมนวล ขวนขวายช่วยเหลือ เอื้อเพื่อเกื้อกูล เพิ่มพูนความดี ได้แก่

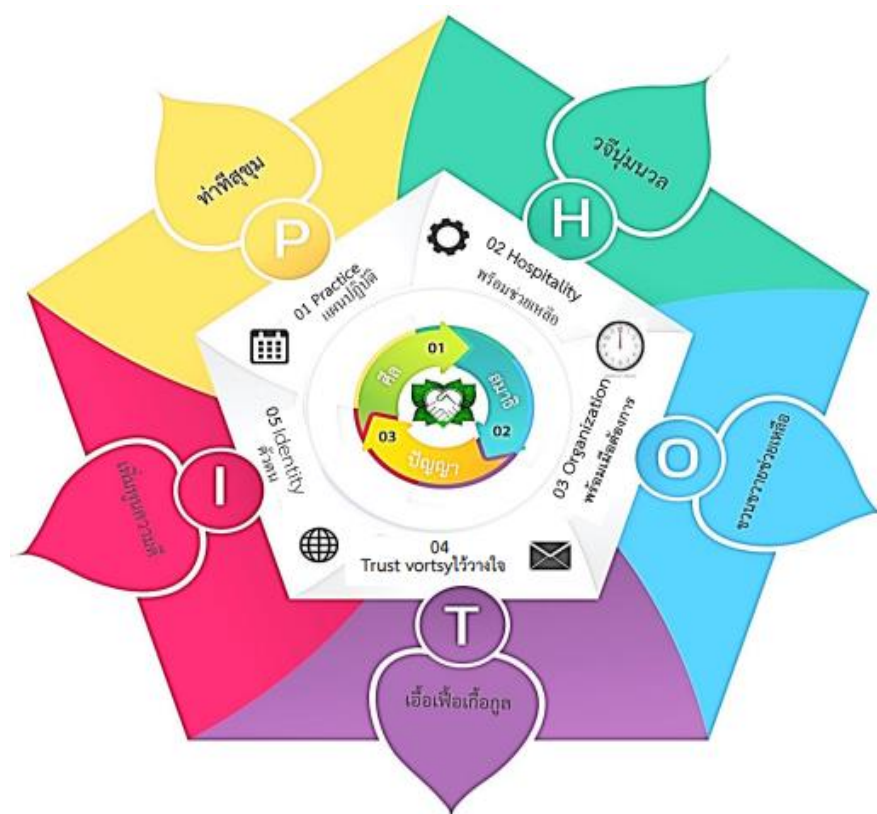

Figure 1: PHOTI MODEL

1) **ท่าทีสุชุม** อุบาสิกาจิตอาสาชวนช่วยเหลือนักเรียนในวัดด้วยท่าทีสุชุมรอบคอบ เป็น บุคลิกภาพที่มีการแสดงออกด้วยท่าทีสุชุมรอบคอบ ไม่กระด้างกระเดื่อง เป็นผู้มีความรู้ชอบ เป็นผู้ใฝ่ศึกษาหาความรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อพัฒนาระดับศักยภาพของตนเองให้สามารถช่วยเหลือ การงานต่าง ๆ ของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) **วจินุ่มนวล** อุบาสิกาจิตอาสา มีการใช้วาจาหรือพูดจาสื่อสารกันด้วยวาจานุ่มนวล ด้วยคำสุภาพ อ่อนหวาน ไม่พูดเท็จ ไม่พูดปด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด พูดจาด้วยความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน

3) **ชวนช่วยเหลือนักเรียน** อุบาสิกาจิตอาสาชวนช่วยเหลือนักเรียนต่าง ๆ ในวัดด้วยความเสียสละ จิตอาสาไม่มี ค่าตอบแทนด้วยเงินทอง พร้อมชวนช่วยอาสาเพื่อให้กิจการหรือการงานต่าง ๆ ของวัด ที่ต้องอาศัย พลังจิตอาสาชวนช่วยเหลือนักเรียนทำให้สำเร็จตามกรอบสัปดาห์อันจำเป็นหรือชวนช่วยเหลือนักเรียนทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จเพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการงานในวัด

4) **เอื้อเฟื้อเกื้อกูล** อุบาสิกาจิตอาสามีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือนักเรียน เสียสละข้าวของเครื่องใช้ ปัจจัยที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ด้วยความไม่เคียดแค้นตนเองและผู้อื่น รวมถึงความเป็นผู้มีน้ำใจไม่ตรีจิต เสียสละเวลา ใช้กำลังร่างกายช่วยกันทำการงานดูแลวัดวาอารามให้สะอาดเรียบร้อย

5) **เพิ่มพูนความดี** การสร้างความดีเพิ่มเติมด้วยจิตอาสาเสียสละ การทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำใจให้บริสุทธิ์ เป็นความดีที่ควรเพิ่มเติม สังสมความดีไว้ให้มากขึ้น การสังสมความดีด้วยความเป็นผู้ไม่ ประมาทแม้ความดีเล็กน้อย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากสภาพบริบท ปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนา อูบาสิกาจิตอาสาของวัดสารอดนั้น ไม่มีทฤษฎีของการพัฒนาศักยภาพของอูบาสิกาให้มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในด้านการปฏิบัติงานร่วมกันช่วยเหลือวัดโดยตรง การนำหลักทฤษฎีของการพัฒนาศักยภาพ มนุษย์มาเป็นแกนนำและประยุกต์งานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้อูบาสิกามีความเข้าใจ ในงาน สามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนหรือกระบวนการได้ มีทักษะและพัฒนางานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพโดยอาศัยทักษะในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนา คนดีให้ดียิ่งขึ้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญนอกเหนือจากกระบวนการสรรหาคนดีเข้ามาร่วมงาน ซึ่งการที่ จะได้คนดีที่ผ่านกระบวนการพัฒนาศักยภาพทำได้ 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาความรู้ (Knowledge) เพราะสังคมและสภาพแวดล้อมในการดำเนินการกำลังขับเคลื่อนไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาเป็น กิจกรรมสำหรับการเรียนรู้ และการประมวลผลข้อมูล ข่าวสารในปัจจุบัน เพื่อการมุ่งสู่ในการบรรลุ ความต้องการ สอดคล้องกับ Miller (1994) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “The Guidebook for Global Trainers” ว่า การศึกษาเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้หรือระบบการประมวลผลข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ เพื่อสร้าง ความมั่นใจในการดำเนินการของบุคลากรในองค์กรทางด้านเทคโนโลยี เครื่องมือ และวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการพัฒนาความรู้ของบุคลากรอยู่เสมอเป็นผลเพื่อให้สามารถ ทำงานสอดคล้องกับงานที่มอบหมายอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรมีโอกาสรับรู้สิ่งใหม่ ๆ และ ให้อูบาสิกาประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ศึกษามานั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์กับงาน 2) การพัฒนาทักษะ (Skills) จะเห็นได้ ว่าการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น มิได้เป็นการเพิ่มพูนทักษะในการทำงานให้มากขึ้นประการใด จึงจำเป็นต้องให้ การพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการทำงานของบุคคลให้เพิ่มมากขึ้น ทักษะจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการปฏิบัติด้วย 3) การพัฒนาทัศนคติ (Attitude) เพราะการที่จะทำให้คนแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรมสามารถ มองเห็นและสามารถนำมาเชื่อมโยงกับทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน และต่อองค์กรได้ต้องมาจากผลที่ดีของการ พัฒนาความรู้ และทักษะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีอย่างจริงจังของตนเอง และ 4) การพัฒนาพฤติกรรม (Behavior) มาจากการหล่อหลอมบุคคลนั้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองนั้น จะต้องรู้ก่อนว่า พฤติกรรมนั้นเกิดมาจากการหล่อหลอมจากสิ่งใดบ้าง แล้วจึงไปเปลี่ยนแปลงที่ปัจจัยเหล่านั้นก่อนเมื่อ เปลี่ยนแปลงปัจจัยจึงสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้บุคลากรมีพฤติกรรมเป็นไปตามความต้องการในที่สุด สอดคล้องกับ Metheesuwapab, and Wijitwanna (2020) ซึ่งกล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ศักยภาพบุคลากร ในองค์กร: การประเมินและพัฒนา” ศักยภาพของตัวบุคคลจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามศักยภาพที่มี ที่เกิดจากการหล่อหลอมให้ความรู้ ทักษะเพื่อปรับทัศนคติแล้วแสดงออกมาทางด้านพฤติกรรมที่สอดคล้อง กับเป้าหมายที่ต้องการ โดยแนวทางในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ประกอบด้วยแนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การฝึกอบรม (Training) ซึ่งเป็นความพยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้านด้วยกันคือ การเปลี่ยนแปลงความรู้ การเปลี่ยนแปลงทักษะ การเปลี่ยนทัศนคติ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 2) การศึกษา (Education) ซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้หรือระบบการประมวลผลข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ เพื่อสร้างความ มั่นใจในการดำเนินการของบุคลากรในองค์กรทางด้าน เทคโนโลยี เครื่องมือ และวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และ 3) การพัฒนา (Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงให้พฤติกรรมดีขึ้นในด้าน ความสามารถ ความมีอิสระและความมีเมตตา หากการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มุ่งไปที่มีจุดเน้นของการพัฒนา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์กรที่ต้องการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ฉะนั้นการพัฒนาจึงมีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรของ องค์กร เพื่อให้เป็นไปในการพัฒนาอูบาสิกาจิตอาสา จึงต้องทำการปรับเปลี่ยน mindset ในด้านความรู้

(knowledge) ด้านทักษะ (Skill) ไปสู่การพัฒนาซึ่งจะเป็นเสน่ห์ในการนำไปสู่ผลลัพธ์เป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสาในผลของสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เป็นทีม วัดร่มรื่นสงบสะอาด เป็นแหล่งปฏิบัติธรรมที่ทุกคนนึกถึง และทุกเพศทุกวัยต่างวนเวียนมาปฏิบัติธรรม ในด้านผลของโอกาสในการสร้างแรงจูงใจจากภายใน อุบาสิกাজิตอาสาวัดสารอดทุกคน พร้อมใจกันมาวัดอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะพัฒนาจิตใจของทุกคนให้เข้มแข็ง มาเพื่อพร้อมที่จะพัฒนาวัดไปด้วยกัน เพื่อผลของการสร้างแรงจูงใจส่งเสริมการเรียนรู้เสริมสร้างนวัตกรรมจากการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา ด้านภาวะผู้นำ สอดคล้องกับ Limapichat (1988) ในหนังสือเรื่อง “หลักและเทคนิคการจัดการฝึกอบรมและการพัฒนา : แนวทางการวางแผน การเขียนโครงการ และการบริหารโครงการ” กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพราะการฝึกอบรมและการพัฒนา คือ กิจกรรมการเรียนรู้ จากการศึกษาและการฝึกอบรมโดยเน้นหนักในเรื่องของจิตใจที่ดี เกิดการพิจารณาถึงความถูกต้องด้วยตัวเอง และผู้อื่นที่ร่วมรับผิดชอบงานร่วมกันและการลงมือทำ เป็นการสร้างความเข้มแข็งขึ้นในในหมู่คณะ เป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์รวมถึงการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นเฉพาะอย่างของบุคคลเพื่อปรับปรุงเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจ ทักษะหรือความชำนาญ และทัศนคติอันเหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ตามเป้าประสงค์ในการช่วยเหลืองานของวัดตามที่ต้องการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา ภายใต้กรอบบวร โดยการนำหลักการแนวคิดการพัฒนาจิตอาสา ตามทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ แล้วนำไปปฏิบัติมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาด้วยการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา สร้างขึ้นเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพ ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ได้แก่ 1) ด้านศีล ความเป็นคนดี มีวินัยที่เคร่งครัด มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อหน้าที่การงาน เป็นผู้มีเมตตาสุจริต ตรงต่อเวลา เป็นผู้มี ความเสียสละและจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและองค์กรวัด โดยส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ มีการปรึกษาหารือร่วม ตัดสินใจร่วมกัน ด้วยสัมมาวาจา มีคำพูดที่ไพเราะให้ความเคารพกันและกัน ดำเนินงานร่วมกันใน สัมมากรรมันตะ กำหนดวิธีร่วมกัน สัมมาอาชีวะ เป็นผลนำไปสู่การควบคุมระมัดระวังการใช้วาจา ร่วมปรึกษาหารือ ในการดำเนินการกำหนดวิถีชีวิต โดยทางจิตวางระเบียบ กติกาใช้ร่วมกันในชีวิตและสังคม นำไปสู่ 2) ด้านสมาธิ อุบาสิกাজิตอาสามีความมั่นคงในอารมณ์ มีความอดทนและพากเพียรพยายาม สงบกำจัด ความฟุ้งซ่าน ควบคุมอารมณ์เพื่อผ่อนคลาย ทบทวนความคิดของตนเอง โดยการพัฒนาศักยภาพมีการ รับผิดชอบร่วมกัน ตามสัมมาวาจา มีตรวจสอบร่วมกัน ในสัมมาสติ และเห็น คิด หารือ ทำการกำหนด วิถีชีวิต รับผิดชอบ ตรวจสอบด้วยใจที่มั่นคงในสัมมาสติ นำไปสู่ความตั้งใจพยายามรับผิดชอบและตรวจสอบ นโยบายและโครงการต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนร่วมกันด้วยจิตใจที่มั่นคงและแน่วแน่ต่อกระบวนการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ 3) ด้านปัญญา ความเป็นผู้มีเหตุผลในการที่จะตัดสินใจร่วมกัน ในสัมมาทิฐิ มีการคิด และริเริ่ม ร่วมกันในสัมมาสังกัปปะ มีการคิด และริเริ่มร่วมกันในสัมมาสังกัปปะ ในการแก้ปัญหา ใช้สติปัญญามองเห็น ปัญหาอย่างถ่องแท้ แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด ปราดเปรื่องในเรื่องตามรู้อารมณ์ตนเอง รู้จักข่มใจตนเองเมื่อมี สิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทำให้พอใจหรือไม่พอใจในดำเนินชีวิตได้เหมาะสม โดยการพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การ ดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญ เห็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน แล้วตัดสินใจในการที่จะคิดริเริ่ม ร่วมกันในการทำงาน การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกাজิตอาสา ภายใต้กรอบ บวร ของวัดสารอด เป็นกลไกในการ พัฒนาของวัดต้องอาศัยพลังบวร คือ บ้าน ชุมชน/วัด ศาสนสถาน โรงเรียน-ส่วนราชการ เป็นภูมิคุ้มกัน เพื่อความมั่นคงในระดับ สังคมชุมชนมาเป็นฐานในการเสริมสร้างความมั่นคง ให้คนในชุมชนเป็นสังคมที่เกื้อกูล ส่งเสริม ช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันในวงเวียนสังคมนั้น ๆ นำ ความเจริญที่แท้จริงของสังคมที่จะมีความสุขจึงจะ

สมบูรณ์แบบ โดยความศรัทธาของชาวพุทธศาสนาสืบไป ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุบาสิกাজิตอาสา ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Dharmakosacarya (Prayoon Dhammajitto) (2010) นำเสนอไว้ในหนังสือเรื่อง วิถีบูรณาการพระพุทธรศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่พระพุทธรศาสนาด้วยความสมานฉันท์แห่งชาติ สรุปได้ว่าการนำหลักการแนวคิดการพัฒนา ตามทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ แล้วนำไปปฏิบัติมาบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธรศาสนาด้วยการนำหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาอุบาสิกที่เป็นทุนมนุษย์ ทำให้อุบาสิกในชุมชนได้มีดวงตา 2 ข้าง บริบูรณ์ มีความรู้แบบบูรณาการพระพุทธรศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่ ที่มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่อง ศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพระพุทธรศาสนาเติมเต็มให้กับศาสตร์เหล่านั้นย่อมจะช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์ และยังสอดคล้องกับ Phramaha Hansa Dhammahaso (Nithibunyakorn) (2018) ได้ศึกษา ในรายงานการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย” พบว่า การนำหลักไตรสิกขาซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธรศาสนา มาสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการดำเนินโครงการหรือนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง พึงพาอาศัยบุคคลหรือกลุ่ม บุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ด้วยเหตุนี้การนำหลักของศีล สมาธิ ปัญญา มาสร้างการมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การเริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมได้มีส่วนร่วมดังนี้ คือ ร่วมริเริ่ม ร่วมให้ความคิดเห็น ร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับผลประโยชน์อันจะนำมาสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาตาม PHOTI MODEL (โพธิ โมเดล) มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) P: practice คือ แผนปฏิบัติที่จะนำสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยการ สร้างเสริมคุณธรรมด้วยการปฏิบัติธรรม ที่มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน ในการทำการชวนช่วยช่วยเหลืออย่างจิตอาสา ต้องรู้ว่าจะทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไหร่ ทำที่ไหน สิ่งเหล่านี้ จิตอาสาต้องรู้และเข้าใจ ที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันชวนช่วยช่วยเหลือการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงลงได้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) H: hospitality พร้อมช่วยเหลือ ด้วยความอ่อนโยนลงไปใน การสร้างประโยชน์ ให้ผู้อื่นเกิดความสบายใจแก่ผู้เข้ามา ด้วยการสละเวลา ด้วยจิตอาสาโดยไม่หวัง สิ้นจ้างรางวัล หรือ ผลประโยชน์อื่นใดเป็นค่าตอบแทน มีเพียงความสุขที่เกิดจากการชวนช่วยช่วยเหลือ และสำเร็จลุล่วง เพราะการช่วยเหลือเป็นจิตอาสาที่ไม่ใช่การว่าจ้าง การใช้กำลังกาย กำลังใจ ช่วยเหลือสิ่งของ รวมถึงการใช้สติปัญญาตามบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลอื่นได้รับประโยชน์ก็นับว่าเป็นการชวนช่วยช่วยเหลือ ด้วยจิตอาสา 3) O: organization พร้อมเมื่อต้องการ การเป็นจิตอาสาอาจจะทำได้ตลอดในทุกวัน การดำเนินการเราจะทำคนเดียวไม่ได้เนื่องจากการที่จะทำให้เกิดศักยภาพจะต้องมีองค์รวมจึงจะต้องมีองค์กร มีข้อปฏิบัติขององค์กรเพื่อจะไปในทิศทางเดียวกันในด้านกายกรรม วชิกรรม มโนกรรมเป็นหลักและก็ ช่วยเหลือกันไปตามหลักซึ่งองค์กรจะเป็นตัว Maintain ให้เกิดความยั่งยืนด้วยกระบวนการของ Plan Do Check Action หรือการนำหลักธรรมในพุทธรศาสนา คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เพื่อการปรับปรุงพัฒนา ศักยภาพให้ดีขึ้นหรือมีโครงการไหนก็จะต่อยอดไปได้ เพราะทุกคนต้องทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีพ การเป็นจิต อาสาจึงทำได้เป็นครั้งคราว โดยมีกำหนดภารกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นกำหนดการล่วงหน้าชัดเจน ทำให้การ ตัดสินใจเพื่อช่วยเหลือสามารถกำหนดการความพร้อมล่วงหน้าได้ นับเป็นการชวนช่วยช่วยเหลือแบบครั้ง คราว และสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องแม้ไม่ทุกวันแต่เมื่อสะดวกก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการร่วมกิจกรรมช่วยเหลือด้วยพลังจิตอาสาจึงสามารถทำได้แม้ครั้งคราวแต่ก็ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะในแต่ละครั้งจะมีการกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรม การช่วยเป็นครั้งคราวก็ถือว่าสามารถทำให้การ ช่วยเหลือนั้นส่งผลลัพธ์สำเร็จตามเป้าหมายได้ 4) T: Trust vortsy ไว้วางใจ การทำตัวเองให้มีคุณค่าแก่การ

ไว้วางใจเป็นคำว่าเชื่อถือและการไว้วางใจ โดยพิจารณาจากงานที่ทำถ้าให้นายแบบตามหลักธรรมก็ควรมีกัลยาณมิตร กัลยาณธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของเป็นอุบาสิกา เช่น รู้ตื่นเบิกบานและมีกัลยาณมิตร กัลยาณธรรม การพัฒนาจิตอาสาด้วยการปฏิบัติเพราะการเรียนรู้ที่ดีที่สุดต้องเรียนจากการทำจริงถ้าจะเรียนจากการอบรมก่อนก็ต้องมีพื้นที่ในการปฏิบัติและสะสมไปจนเกิดความคล่องแคล่ว เพราะฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดและการไว้วางใจ จึงเป็นการไว้วางใจแบบมีความศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองจะทำในความเป็นอุบาสิกา เพื่อการทำให้คนภายนอกเขามามองเราด้วยความเชื่อถือด้วยความนิยมยกย่องโดยเฉพาะเรามี label เป็นจิตอาสาที่ไม่ใช่คนทั่วไป เพราะฉะนั้น มาตรฐาน (standard) จะต้องสูงกว่างานจิตอาสาทั่วไปจึงใช้คำว่า เป็นการบอกวาทะให้คนเกิดความยกย่องและบอกอะไรเขาก็ทำตามเพราะการเป็นต้นแบบให้เขาเดิน โดยการแสดงความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ เป็นที่ไว้วางใจแก่บุคคลอื่น ทำให้จิตอาสาไม่ถูกบั่นทอนกำลังใจที่จะทำการชวนชวนช่วยเหลือ การแสดงออกด้วยคำพูด การกระทำใด ๆ ต้องไม่เป็นไปเพื่อละเมิดบุคคลอื่น ให้ให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่แสดงความเอนเอียง มีจิตใจเป็นกลาง เป็นที่เคารพนับถือไว้วางใจแก่บุคคล ชุมชน สังคม การชวนชวนช่วยเหลือที่ไม่กระทบสร้างความเสียหาย เป็นเหตุให้เกิดการแตกแยก ทะเลาะ ชัดแย้ง รุนแรง ย่อมไม่เป็นที่ไว้วางใจ จึงต้องละเว้น ดำรงตนอยู่ในหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น

5) I: Identity อัตลักษณ์ การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของอุบาสิกাজิตอาสาของวัดสารอด ที่มีความโดดเด่นในด้านความเคร่งครัดด้านศีลโดยถืออุโบสถศีลอย่างเคร่งครัด อุบาสิกาผู้อุทิศตนทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหน้าที่ช่วยกันดูแลงานของทางวัดสารอดในด้านต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนงานในวัดให้มีประสิทธิภาพ และสร้างโยชน์ของส่วนรวมได้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ให้บริการ อำนวยความสะดวกแก่พุทธศาสนิกชนที่เข้ามาบำเพ็ญกุศลในวัดสารอด หรือ ให้บริการแก่บุคคลอื่น ๆ ที่เข้ามาติดต่อ ดำเนินกิจกรรมในวัดสารอด ตลอดจนร่วมด้วยช่วยกันสร้างชุมชนสันติสุข เป็นอุบาสิกาผู้นำอุบาสิกাজิตอาสาต้นแบบของวัดสารอด ผู้ประพาดิตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่จิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง จนเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้อื่นสามารถเป็นต้นแบบได้ นอกจากนี้อุบาสิกาชิงวัดสารอด สามารถมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวัฒนธรรมสังคมชุมชนของวัดสารอดและเข้ากับกลุ่มธรรมชาติที่เข้ามาคืออุบาสิกาโดยมีองค์กรเป็นตัวควบคุมให้อยู่ในกรอบดังนั้นในความเห็นตรงนี้สามารถเป็นกรอบของโมเดลโพธิได้ การสร้างความประทับใจเป็นเสน่ห์ของจิตอาสาสามารถทำได้ด้วยการชวนชวนช่วยเหลือด้วยท่าทีแห่งกัลยาณมิตร ไม่ทำดีเพื่อเอาหน้า แต่ทำการชวนชวนช่วยเหลือเพื่อให้การงานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงเรียบร้อยด้วยดี การใช้คำพูดให้เกียรติและเคารพกันในการประสานความช่วยเหลืออย่างจิตอาสา และมีน้ำใจไมตรีจิตต่อกันและกัน เป็นที่ประทับใจของกันและกัน ความประทับใจที่เกิดขึ้นด้วยจิตอาสาต่างชวนชวนช่วยเหลือกัน เห็นกันและกันเสียสละช่วยเหลือสร้างความประทับใจ เกิดแรงบันดาลใจที่ต่างชวนชวนช่วยเหลือกัน เห็นกันและกันเสียสละช่วยเหลือสร้างความประทับใจ เกิดแรงบันดาลใจที่ จะเป็นจิตอาสา เห็นอุบาสิกাজิตอาสาทำงานด้วยความเสียสละจึงประทับใจและเกิดแรงบันดาลใจในการที่จะอาสาสมัครเป็นจิตอาสาด้วยกัน ก็จะทำให้มีอุบาสิกাজิตอาสาขยายเพิ่มจำนวนที่มากขึ้นและเพียงพอจะต้องงานที่มี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chaowiwat (2018) เรื่อง “ฉือจี: จิตสาธารณะคุณลักษณะแห่งเมตตาธรรมคำจูนโลก” พบว่า จิตสาธารณะคือการตระหนักรู้ตนที่จะกระทำสิ่งใดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมต้องผ่านการฝึกฝนลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ไม่ย่อท้อจนเป็นจิตสาธารณะแสดงออกทางพฤติกรรมให้บุคคลทั่วไปยอมรับศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีควรปฏิบัติตาม รับผิดชอบต่อสังคมด้วยความสมัครใจ จิตสาธารณะเป็นคุณธรรมของบุคคลที่ประกอบด้วยการมีศีลธรรมเป็นกรอบกำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่จะทำให้สังคมน่าอยู่ ความเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมของผู้มีจิตสาธารณะมีความสุขและมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นที่รักของผู้อื่น เพราะมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตากรุณาอันเป็นธรรมโดยสิ่งสำคัญ ในการดำเนินการสร้างผู้มีจิตสาธารณะ ต้องประกอบด้วย แผนปฏิบัติที่จะนำสู่ความสำเร็จ

ตามเป้าหมาย พร้อมช่วยเหลือ ด้วยความอ่อนโยนลงไปใน การสร้างประโยชน์ให้ผู้อื่นเกิดความสุขสบาย แก่ผู้เข้ามา พร้อมเมื่อต้องการ การเป็นจิตอาสาสามารถทำได้ตลอดในทุกวัน การทำตัวเองให้มีคุณค่า แก่การไว้วางใจเป็นคำว่าเชื่อถือและการไว้วางใจ การสร้างความเป็นอัตลักษณ์ ที่มีความโดดเด่นในด้านความ เคร่งครัดในการทำหน้าที่ ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการช่วยกันค้ำจุนโลกของเราเองให้คงดำรงอยู่ขึ้น ทุกคน ก็จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ด้วยความสงบสุขสืบไป

สรุป

บทบาทของอุบาสิกาคือว่ามีความสำคัญนอกเหนือจากการรักษาศีล ที่ได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังและ เคร่งครัดมาแต่ครั้งพุทธกาล ด้วยการมีคุณลักษณะของอุบาสิกที่ดี คือ เป็นผู้ที่มีศรัทธา เป็นผู้ที่มีศีล เป็นผู้ไม่ถือ มงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล ไม่แสวงหาผู้รับทักษิณานอกศาสนานี้ จากบริบทของอุบาสิกจิตอาสา ตนเองจะร่วมกันมาช่วยดูแลวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถือได้ว่าได้ เข้ามาช่วยงานวัดเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของทางวัดเป็นจำนวนมาก โดยที่ผ่านมาทางวัดสารอดไม่มี รายได้ทางใดเข้ามาจนเจือ เพื่อจ่ายค่าจ้างคนงานในแต่ละเดือนได้ ทั้งนี้อุบาสิกที่เป็นจิตอาสาเข้ามางานวัด มีความรู้แตกต่างของวัยและความรู้ในหน้าที่งานของทางวัด อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งกันได้ ซึ่งในส่วน ของอุบาสิกผู้สูงอายุที่เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถทำงานหนักได้ นอกจากนี้กลุ่มอุบาสิกที่เป็นแม่บ้านก็จะมีเวลารว่าง ไม่ตรงกัน ในการเป็นจิตอาสาเข้ามาช่วยเหลืองานทางวัดเมื่อต้องการ จึงมีความจำเป็นจะต้องมีนำหลักทฤษฎี ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์สมัยใหม่ มาพัฒนาอุบาสิก เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการ พัฒนาอุบาสิกในด้านทักษะการปฏิบัติหน้าที่ในวัด ให้มีความเข้าใจงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สามารถ ปฏิบัติงานตามขั้นตอนหรือกระบวนการได้ ด้วยวิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมอันจะเสริมสร้างเปลี่ยนพฤติกรรม ให้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงาน รวมถึงมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองเพื่อน ร่วมงาน และสถานที่ที่ได้เข้ามาเป็นจิตอาสาสร้างประโยชน์ ให้เกิดสันติสุข ด้วยการนำหลักไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสาภายใต้กรอบบรร ณาการร่วมกับทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ สร้างขึ้นเป็น กระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพ ที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ด้วยการปรึกษาหารือ ร่วม ตัดสินใจร่วมกัน ทำการกำหนดวิถีชีวิต รับผิดชอบและตรวจสอบ นโยบายและโครงการต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนร่วมกัน ใช้สติปัญญามองเห็นปัญหาอย่างถ่องแท้ แก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด มาพัฒนาศักยภาพ นำไปสู่การดำเนินงานในหน้าที่อย่างใคร่ครวญ เห็นกลยุทธ์ ยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน แล้วตัดสินใจในการที่จะ คิดริเริ่มร่วมกันในการทำงาน การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสาในองค์ความรู้ใหม่ที่อุบาสิกของวัดสารอด ต้องมี ท่าทีสุขุม วินัยมุนี ขนขวายช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเกื้อกูล เพิ่มพูนความดี ตามองค์ประกอบ 5 ประการ ของ PHOTI MODEL มี 1) P: practice คือ มีแผนปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายด้วยการสร้าง เสริมคุณธรรมด้วยการปฏิบัติธรรม ที่มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน ในการทำการขนขวายช่วยเหลืออย่างจิตอาสา ต้องรู้ว่าทำอะไร ทำอย่างไร ทำเมื่อไหร่ ทำที่ไหน สิ่งเหล่านี้ จิตอาสาต้องรู้และเข้าใจ ที่จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันขนขวายช่วยเหลือการงานนั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงลงได้ เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 2) H: hospitality พร้อมช่วยเหลือ ด้วยความอ่อนโยนลงไปใน การสร้างประโยชน์ ให้ผู้อื่นเกิดความสุขสบายแก่ผู้เข้ามา ด้วยการสละเวลา ด้วยจิตอาสาโดยไม่หวัง สิ้นจ้างรางวัล หรือ ผลประโยชน์อื่นใดเป็นค่าตอบแทน มีเพียงความสุขที่เกิดจากการขนขวายช่วยเหลือ และสำเร็จลุล่วง เพราะการช่วยเหลือเป็นจิตอาสาที่ไม่ใช่การว่าจ้าง การใช้กำลังกาย กำลังใจ ช่วยเหลือสิ่งของ รวมถึงการใช้ สติปัญญาตามบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลอื่นได้รับประโยชน์กันนับว่าเป็นการขนขวายช่วยเหลือด้วย

จิตอาสา 3) O: organization พร้อมเมื่อต้องการ จิตอาสาพร้อมพลังสามารถช่วยงานได้เป็นครั้งคราวตามกำหนดการล่วงหน้าชัดเจน ทำให้ผลลัพธ์สำเร็จตามเป้าหมาย 4) T: Trust vortsy การทำตัวเองให้มีคุณค่าแก่การเชื่อถือ ไว้วางใจ ดำรงตนอยู่ในหลักศีลธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น และ 5) I: Identity อัตลักษณ์ สร้างความโดดเด่น ประทับใจ ร่วมมือกันเสียสละทำให้มีอุบาสิกจิตอาสาขยายเพิ่มจำนวนมากขึ้นเพียงพอและมีสัญลักษณ์จิตอาสาอันน่าจดจำ ทำให้เกิดสันติภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วัดสารอดมีความพร้อมในด้าน infrastructure และมีความเข้มแข็งของพลัง บวร จึงควรจัดตั้งเป็นระดับขององค์กรอุบาสิกจิตอาสาแห่งประเทศไทย เพื่อสร้างคามยั่งยืนในระดับขององค์กรอุบาสิกจิตอาสาแห่งประเทศไทย มีการหารายได้แบบไม่หวังผลกำไร มีกองทุนสนับสนุน ในด้านการดำเนินงานจิตอาสาของทางวัด ในการสร้างประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม โดยนำองค์ประกอบของ PHOTI MODEL (โพธิ โมเดล) เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรมของอุบาสิกจิตอาสา ซึ่งผู้ให้ยอมเป็นสุขเป็นที่พึงปรารถนาของผู้รับ มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองเพื่อประโยชน์ ในการช่วยเหลือผู้ที่ขาดโอกาสในสังคมและส่วนรวม ถือว่าเป็นการพัฒนาจิตสำนึกที่สูงขึ้นในคนไทย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การนำหลักไตรสิกขา มี ศีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสาภายใต้กรอบ บวร บูรณาการร่วมกับทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ สร้างขึ้นเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพที่มีคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จตามความประสงค์ ขับเคลื่อนการพัฒนาอุบาสิกจิตอาสา และให้คนในชุมชนองค์กรส่วนบริหารตั้งแต่ระดับตำบลไปถึงระดับจังหวัด นำแนวทางไปใช้ขยายพัฒนาวัดต่าง ๆ ในพื้นที่หรือองค์กรศาสนาของแต่ละจังหวัดได้ เพื่อขับเคลื่อนสร้างอุบาสิกจิตอาสาด้วยการนำกิจกรรมการพัฒนาที่มีความเป็นอัตลักษณ์ ที่มีความโดดเด่น ยกตนสู่ระดับไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ชัดเจนเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่ของตนเอง ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการช่วยกันค้าจุนโลกของเราเองให้งดงามยิ่งขึ้น ทุกคนก็จะดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ด้วยความสงบสุขสืบไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสาโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ด้วยการพัฒนามองค์ประกอบ 5 ประการ ของ PHOTI MODEL (โพธิ โมเดล) มีความสอดคล้องเหมาะสมในการที่ภาครัฐ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ นำการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสา ยกกระดับสู่การพัฒนาชุมชนโดยให้วัดสารอดเป็นผู้นำ สร้างระบบการพัฒนาและเป็นศูนย์กลางการพัฒนาศักยภาพอุบาสิกจิตอาสาของพื้นที่เขตราชบุรีบูรณะ สร้างความเป็นหนึ่งเดียวกัน ขับเคลื่อนสังคมชุมชนสร้างความสงบสุข นอกจากนี้ ภาครัฐ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สามารถนำนวัตกรรมที่ได้จากกิจกรรมการพัฒนาอุบาสิกจิตอาสา คือ พานบายศรีรูปพญานาค พานบายศรีอธิษฐาน พานบายศรีขาม และพานพระแม่ธรณีแบบโบราณ ไปเป็นการส่งเสริม สืบสาน รักษาไว้ให้ยั่งยืน เป็นแผนงานสร้างความมั่นคง ด้วยการบอกต่อ สอนต่อ ถือว่าเป็นการรักษาไว้ซึ่ง วัฒนธรรมดั้งเดิม นำไปต่อยอดไม่หวังไว้เฉพาะตน และนำกิจกรรมมาใช้เป็นปรีชาธรรม นำสู่ความสุขที่ยั่งยืนสู่อนาคต แนะนำลูกหลาน อุบาสิกอุบาสิกา และคนที่สนใจ ทำเพื่อเป้าหมายของความดีสืบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษา “รูปแบบการพัฒนาหลักธรรมของไตรสิกขามาพัฒนาอุบาสิกายวชน โดยพุทธสันติวิธี ของวัดสารอด” ด้วยการสร้างนวัตกรรมจิตอาสา นำเสนอถ่ายทอดองค์ความรู้ สร้างเครือข่ายความยั่งยืน ไปยังกลุ่มเป้าหมายพื้นที่ชุมชนใกล้เคียงในเขตราชภัฏวชิร

2.2 ควรศึกษา “การพัฒนาต้นแบบ อุบาสิกายจิตอาสาทำความดี หนึ่งบ้านหนึ่งผู้นำอย่างยั่งยืน โดยพุทธสันติวิธี” ศึกษาคุณค่าทางวัฒนธรรมในการดำเนินวิถีชีวิตดั้งเดิม ผสานกับเทคโนโลยีทันสมัยที่มีความเหมาะสมมาพัฒนาสร้างเส้นทางคุณธรรม สร้างคุณภาพชีวิตที่ความสมบูรณ์ในสันติสุข อย่างยั่งยืนของชุมชนสืบไป

References

- Ammaphan, S. (2004). *Lecturers Must Know*. Bangkok: Odeon Store Press.
- Chaowiwat, P., & Sae-Eab, S. (2019). Tzuchi: The Charity of Public Mind is Metta to Sustain the World. *Journal of Humanities Naresuan University*, 16(2), 91-104.
- Khecharanan, N. (1999). *Human Resource Management*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Limapichat, K. (1988). *Principles and Techniques for Organizing Training and Development: Planning Guidelines Project Writing and Project Management*. Bangkok: Siam Silp Printing.
- Meejanphet, M. (2020). *Laity Model in the Early Buddhism: A Dimension of Buddhist Support*. (Doctoral Dissertation). Mahamakut Buddhist University. Nakhon Pathom.
- Metheesuwapab, S., & Wijitwanna, S. (2019). Human Resource Potentialities in Organizations: Evaluation and Development. *Siam Academic Review*, 20(35), 1-10.
- Miller, V. A. (1994). *The Guidebook for Global Trainers*. Massachusetts: Human Resource Development Press, Inc.
- Phra Dharmakosacarya (Prayoon Dhammajitto). (2010). *How to Integrate Buddhism with Modern Science*. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Hansa Dhammhaso (Nithibunyakorn). (2014). *Buddhism and Modern Technology*. (3rd ed.). Phra Nakhon Si Ayutthaya: MCU Press.
- Phramaha Hansa Dhammhaso (Nithibunyakorn). (2018). The Integration of the Knowledge in Field of Peace for Developing Peace Building Process in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 1254-1266.
- Suyaprom, S. et al. (2013). *Organizational Theory and Management*. (2nd ed.). Bangkok: MCU Press.
- The National Security Policy and Plan. (2019). *Area Development Plan to Enhance National Security (2019-2022)*. (2nd ed.). Bangkok: Office of the National Security Council.

กระบวนการจัดการพื้นที่ทางศิลปะ ปัตตานี อาร์ตสเปซ*

The Management Processes of Pattani Art Space

¹ดุจตะวัน กันไทยราษฎร์ และ สิทธิธรรม โรหิตะสุข

¹Dujtawan Kanthairaj and Sittidham Rohitasuk

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Dujtawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมและกระบวนการจัดการพื้นที่ศิลปะปัตตานี อาร์ตสเปซ จังหวัดปัตตานี โดยเก็บข้อมูลด้วยการศึกษางานเอกสาร สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมและสัมภาษณ์ศิลปินในกลุ่มปัตตานี อาร์ตสเปซ จำนวน 8 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่าปัตตานี อาร์ตสเปซ ก่อตั้งในปี 2557 เพื่อใช้เป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับกลุ่มศิลปินสามจังหวัดชายแดนใต้ในการแสดงงานศิลปะ เผยแพร่วัฒนธรรม และเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ตามแต่ละบุคคล กิจกรรมของปัตตานี อาร์ตสเปซได้แก่ นิทรรศการศิลปะ บรรยาย เสวนา เวิร์กช็อป ฉายภาพยนตร์สั้น เทศกาล และให้เช่าใช้สถานที่ กิจกรรมส่วนใหญ่จะบอกเล่าปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ในมุมมองของคนที่ผู้พบเจอปัญหาอย่างแท้จริง นอกจากนี้ปัตตานี อาร์ตสเปซยังมีกิจกรรมการแสดงนิทรรศการยังพื้นที่อื่นทั้งในและต่างประเทศอีกด้วย สำหรับการจัดการพื้นที่ของปัตตานี อาร์ตสเปซพบว่ายังไม่เป็นระบบเท่าที่ควรจากอุปสรรคด้านรายได้ จึงมีการจัดการในส่วนที่จำเป็นก่อน เช่น ภัตตาคาร ร้านอาหาร และอาคารนิทรรศการ กิจกรรมในอนาคตของปัตตานี อาร์ตสเปซจะมีการสร้างพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน และที่พักศิลปินจากต่างพื้นที่ อีกทั้งมีแนวคิดสร้างเทศกาลศิลปะทุก 2 ปีเพื่อแสดงศักยภาพของศิลปินในสามจังหวัดชายแดนใต้และเพื่อให้ผู้คนเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มากขึ้นอันนำมาซึ่งรายได้สู่ชุมชน ซึ่งการดำเนินงานทั้งหมดที่ผ่านมาของ ปัตตานี อาร์ตสเปซส่งผลให้คนจากภายนอกพื้นที่เข้าใจความเป็นมาสถานการณ์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้นผ่านงานศิลปะ และยังทำให้ผู้คนได้เห็นความหลากหลายของศิลปะมลายู นำไปสู่การยอมรับความหลากหลายทั้งทางความเชื่อ เพศ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการทำให้กลุ่มศิลปินสามจังหวัดชายแดนใต้ได้เข้าไปสู่วงการศิลปะร่วมสมัยในเวทีระดับชาติได้

คำสำคัญ: พื้นที่ศิลปะ; ปัตตานี; กระบวนการจัดการ

Abstract

The objective of this article aims to study the activities and management processes of Pattani Art Space, Pattani Province by collecting data from relevant documents, non-participatory observation and interviews of 8 artists in the Patani Art Space group. Data were analyzed by content analysis.

*Received July 23, 2024; Revised August 19, 2024; Accepted August 28, 2024

The results of the study found that Patani Art Space was established since 2014 as a common area for artist groups from the three southern border provinces of Thailand to exhibit their art works, to promote their cultures as well as to organize other diverse activities following personal purpose. The instant activities of Patani Art Space include such as art exhibitions, lectures, talks, workshops, short film screenings, festivals and rental venue for events. Most of the activities reflects the problem of violence in the three southern border provinces of Thailand through the perspective of local people who have truly experienced the issue. In addition, Patani Art Space also has exhibition activities in other areas both domestically and abroad. In regards of the area management of Patani Art Space, it was found that a decent operational system had not yet sufficiently settled due to the obstacle of income. Therefore, some necessary elements such as curators, restaurants, and exhibition buildings were initially set up. In the future, Patani Art Space prospects to provide a space for joint activities (Co-working Space) and art residency for artists from different areas. Furthermore, there is also the initiative to carry out a biennial art festival not only in order to prove the potential of artists in the three southern border provinces but also to persuade more people to visit the area bringing income to the community. All the operations of Patani Art Space have resulted in people from outside the area having a better understanding the situation of the three southern border provinces through art. It also approves people to realize the diversity of Malayu art. And leads to acceptance of diversity in beliefs, gender, culture, etc., which is the element for artists from the three southern border provinces in Thailand to join the contemporary art group on the national stage.

Keywords: Artspace; Pattani; Management Processes

บทนำ

จังหวัดปัตตานีเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ถูกทำให้รับรู้ในภาพของความไม่สงบ ความรุนแรง ปัญหาและอันตราย แม้จะมีความพยายามแก้ไขให้สถานการณ์ดีขึ้น ทั้งจากทางรัฐบาลที่ได้ออกนโยบายการบริหารและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานศึกษาทางวิชาการ สารคดีและงานวิจัยในประเด็นสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มาอย่างยาวนานทั้งที่นำเสนอในภาพความทรงจำของหลายคน และนำเสนอในแง่มุมอันงดงามด้านอื่น คนส่วนใหญ่ก็ยังเห็นภาพของความห่างไกล เข้าไม่ถึงและไม่กล้าจะเข้าถึง ทำให้พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่ถูกมองข้ามไป ในขณะที่ในมิติด้านศิลปวัฒนธรรมก็มักเป็นไปในทางชนบประเพณีเดิมและศาสนสถานเสียมาก

แต่ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการพยายามเจรจาสันติภาพอีกครั้งอย่างจริงจัง การพยายามทำความรู้จักแง่มุมอื่น ๆ ของพื้นที่จากสื่อมวลชน และหนึ่งในนั้นคือการเกิดพื้นที่เกี่ยวกับศิลปินรุ่นใหม่ร่วมสมัยมากขึ้น ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นกำเนิดมาจากสถาบันการศึกษาและคนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนใต้เอง ก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมในวงกว้าง เกิดความสนใจในประเด็นที่ได้มีการวิจัยมาอย่างยาวนานและมากขึ้น มีความสนใจศึกษาพื้นที่ ศึกษาแนวทางศิลปวัฒนธรรมทั้งแบบดั้งเดิมและศิลปะร่วมสมัย ปาตานี อาร์ตสเปซ (Patani Artspace) เป็นพื้นที่แสดงงาน

ศิลปะร่วมสมัย อยู่ในจังหวัดปัตตานี ก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2557 โดย เจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ ศิลปินและอาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี จุดประสงค์ในการสร้าง Patani Artspace คือเพื่อเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะ ใช้เป็นพื้นที่ในการอธิบายและสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของจังหวัดปัตตานี และเพื่อให้การทำงานศิลปะของศิลปินสามจังหวัดชายแดนใต้ อันเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่แห่งนี้เป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน (Jehsorhoh, 2021)

หากย้อนไปในช่วงเวลาก่อนที่จะมีพื้นที่ศิลปะ ปาตานี อาร์ตสเปซ บทบาทของศิลปินร่วมสมัยในกลุ่มสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ เป็นหนึ่งในกลุ่มศิลปินกลุ่มดังกล่าว ได้เริ่มมีความเคลื่อนไหวไปพร้อมกันกับสถานการณ์การเมืองและสังคมด้วย กล่าวคือ ในช่วงปี 2544-2547 เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้หลายเหตุการณ์ ซึ่งสาเหตุของความไม่สงบนั้นมีปัจจัยหลายด้านไม่ว่าจะด้านประวัติศาสตร์ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การศึกษา (Maluleem, 2021) หรือแม้แต่ความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของผู้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ทำให้บางครั้งถูกมองว่าเป็นความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดและถูกแยกออกจากผู้อื่นจนนำไปสู่ความคิดว่าอีกฝ่ายด้อยกว่า เป็นฝ่ายตรงข้ามที่สามารถใช้ความรุนแรงด้วยได้ (Satha-Anand, 2008) ซึ่งในบรรยากาศแห่งการเมืองและความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีสาเหตุอันซับซ้อนและมีหลายแง่มุมนี้ก็ส่งผลเป็นอย่างมากกับการสร้างสรรค์งานศิลปะและนำไปสู่การสร้างพื้นที่ศิลปะในที่สุด Eknava (2015) ได้กล่าวไว้ว่า ระหว่าง พ.ศ. 2548-2556 บรรยากาศการเมืองเศรษฐกิจและสังคมเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความขัดแย้งของกลุ่มที่มีความคิดต่างทางการเมืองในสังคมอย่างเห็นได้ชัด การวิจารณ์สังคมโดยผ่านงานศิลปะร่วมสมัยเป็นลักษณะที่โดดเด่นในผลงานศิลปะ นั้นหมายความว่าในช่วงปีดังกล่าว การแสดงความเห็นทางการเมืองผ่านงานศิลปะ กำลังเป็นที่นิยมเพราะเป็นหนึ่งในช่องทางที่จะแสดงความรู้สึกนึกคิด ความเห็นและอธิบายสถานการณ์เหล่านั้นได้ ช่วงเวลานั้นยังเป็นช่วงเดียวกับการตั้งคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีโดยรองศาสตราจารย์ ดร. พิเชษฐ์ เปียร์กลีน ในปี 2545 ซึ่งนอกจากจะเป็นคนบดเคี้ยวและมีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานศิลปะแก่นักศึกษาแล้ว รองศาสตราจารย์ ดร. พิเชษฐ์ เปียร์กลีน ก็ได้ผลักดันนักศึกษาให้เริ่มแสดงงาน ส่งผลงานประกวดในการประกวดศิลปกรรมระดับประเทศหลายรายการ และยังเป็นผู้ผลักดันศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิต ที่คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ ก็เป็นหนึ่งในกลุ่มศิลปินที่เคยเป็นนักศึกษาที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่มีโอกาสได้ศึกษาต่อระดับปริญญาโท และประสบความสำเร็จในเวทีการประกวด โดยเขาได้สร้างสรรค์งานศิลปะในประเด็นสามจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งในแง่มุมความงาม วิถีมุสลิม การใช้ชีวิตของชาวปัตตานี ถ่ายทอดปัญหาความรุนแรงและการถูกกดทับจากภาครัฐ ควบคู่ไปกับการเริ่มสร้างพื้นที่ศิลปะ ปาตานี อาร์ตสเปซ โดยนำเสนอนิทรรศการในประเด็นดังกล่าว และรวบรวมกลุ่มศิลปินจากสามจังหวัดชายแดนใต้มาสร้างสรรค์ผลงานที่มีแนวทางสอดคล้องกัน

ลักษณะการรวมกลุ่มศิลปินเพื่อแสดงงานร่วมกัน เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ทั้งในวงการศิลปินทัศนศิลป์ และกลุ่มศิลปินประเภทอื่น อาทิเช่นการรวมกลุ่มของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร “กลุ่มมักกะสัน” (Makkasan Group) ในช่วงพ.ศ. 2504 เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติที่ไม่เปิดกว้างมากพอ และได้หาพื้นที่แสดงงานอิสระ จึงได้เปิดหอศิลป์ “บางกอก อาร์ต เซ็นเตอร์” (Bangkok Art Center) ขึ้น โดยมีการแสดงผลงานของศิลปินโดยไม่ต้องผ่านการรับรองด้วยรางวัลจากการประกวด และแสดงผลงานของศิลปินรับเชิญกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งหอศิลป์ก็ได้รับความนิยมจากกลุ่มนักสะสมผลงานศิลปะ กลุ่มคนวงการอื่น ๆ รวมถึงสื่อมวลชนเป็นอย่างมาก (Rohitasuk, 2017) ในยุคปัจจุบัน ปาตานี อาร์ตสเปซนับเป็นกลุ่มศิลปินร่วมสมัยกลุ่มหนึ่ง ที่รวมสมาชิกที่มีความตั้งใจแน่วแน่

ในการสร้างพื้นที่เพื่อสะท้อนบางสิ่งบางอย่างผ่านงานศิลปะ ผ่านกิจกรรม ผ่านการเคลื่อนไหวไปยังพื้นที่อื่น ๆ และเป็นแรงบันดาลใจ รวมถึงเป็นแนวทางให้กับพื้นที่ศิลปะในภูมิภาคอื่นอีกหลายแห่ง ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซ ได้พยายามเน้นการสร้างร่วมมือกับชุมชนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เพื่อพัฒนาไปสู่การรับรู้และเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ผ่านงานศิลปะ หลายกิจกรรมเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนและคนนอกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม พื้นที่แห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างในการพูดคุยเรื่องศิลปะและมีความหลากหลายทางศาสนา ความเชื่อ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม

ดังนั้น ด้วยบริบททางด้านการเมือง ประกอบกับการเกิดขึ้นของกลุ่มศิลปินร่วมสมัยในสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงการก่อตั้งปาดานี อาร์ตสเปซ ที่มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายและสร้างความเข้าใจใหม่ในประเด็นที่เป็นภาพจำของคนส่วนใหญ่ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะกิจกรรมและกระบวนการจัดการพื้นที่ศิลปะ ปาดานี อาร์ตสเปซ เพื่อให้เห็นวิธีการดำเนินงานที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวทางศิลปะในสามจังหวัดชายแดนใต้ การสร้างการรับรู้ให้คนรู้จัก สร้างความเข้าใจในสถานการณ์ผ่านการทำงานศิลปะ จนนำไปสู่การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ รวมถึงแนวทางในการต่อรองกับส่วนกลางด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์และกรณีศึกษาแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์บริบทพื้นที่ โครงสร้าง กิจกรรม กระบวนการจัดการพื้นที่ทางศิลปะของปาดานี อาร์ตสเปซ แนวทางการมีส่วนร่วมของพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายด้วยศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้และการสนับสนุนที่เกิดขึ้นจากองค์กรภายนอก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้วางรูปแบบการดำเนินงานวิจัย โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ศึกษาความเคลื่อนไหวด้านศิลปะและข้อมูลเกี่ยวกับศิลปินในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากเอกสาร หนังสือ สุจิตร์ งานวิจัย บทสัมภาษณ์ในเวปไซด์ บทความที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตและจากการสัมภาษณ์ด้วยตัวเอง ศึกษาประวัติที่มาของการก่อตั้ง ปาดานี อาร์ตสเปซ โดยการหาข้อมูลจากหนังสือ บทความ บทสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง รวมถึงศึกษาการจัดการพื้นที่ศิลปะในจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงในต่างประเทศเพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับ ปาดานี อาร์ตสเปซ และสุดท้ายผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดการจัดการ แนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจกับประเด็นการจัดการพื้นที่ทางศิลปะในสามจังหวัดชายแดนใต้ นำมาวิเคราะห์การดำเนินงานและตอบคำถามในจุดประสงค์ต่าง ๆ ของการใช้พื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการ 2 วิธีได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซ ผู้ที่เคยร่วมงานกับปาดานี อาร์ตสเปซ และผู้ชมทั่วไป โดยเป็นการถามแบบกึ่งโครงสร้าง ใช้วิธีการถามแบบเผชิญหน้า และนัดหมายสัมภาษณ์เพิ่มเติมทางแอปพลิเคชัน Zoom สำหรับนิทรรศการและกิจกรรมในปาดานี อาร์ตสเปซ และสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงพื้นที่ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation Observation) โดยเป็นการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation) ได้แก่ สังเกตกลุ่มผู้เข้าใช้

พื้นที่ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดปัตตานี สังเกตกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมและนิทรรศการของปัตตานี อาร์ตสเปซ และสังเกตวิธีการดำเนินงานของกลุ่มศิลปินปัตตานี อาร์ตสเปซในเทศกาลศิลปะ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากผู้ก่อตั้งปัตตานี อาร์ตสเปซ และกลุ่มศิลปินปัตตานี อาร์ตสเปซ จำนวน 8 คน และกลุ่มศิลปินภัณฑารักษ์ นักการเมือง นักกิจกรรมที่เคยร่วมงานกับปัตตานี อาร์ตสเปซจำนวน 8 คน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดการจัดการ เข้ากับแนวคิดในการก่อตั้งปัตตานี อาร์ตสเปซ รวมถึงคำนึงถึงประวัติที่มาของพื้นที่ ศึกษาเปรียบเทียบกับอาร์ตสเปซในพื้นที่อื่น นำข้อมูลจากการลงพื้นที่ สัมภาษณ์และสังเกตการณ์มาวิเคราะห์กระบวนการจัดการ และแนวทางการมีส่วนร่วมจากชุมชน การร่วมมือจากกลุ่มศิลปินต่างพื้นที่ การสนับสนุนจากหน่วยงาน รวมถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาต่อยอดพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในด้านอื่น ๆ และนำมาสรุปผล

ผลการวิจัย

พื้นที่ศิลปะปัตตานี อาร์ตสเปซ (Patani Artspace) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2557 ตั้งอยู่ที่ตำบลดอนรัก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เดิมใช้ชื่อว่า Patani Contemporary Arts Gallery ก่อนจะเปลี่ยนชื่อเป็น Patani Artspace ในภายหลัง เนื่องจากมีการย้ายสถานที่จากอาคารชั้นเดียวกลางเมืองซึ่งศิลปินเช่าไว้ มาอยู่บริเวณที่ดินส่วนตัว คำว่า “ปัตตานี” มาจากคำเรียกพื้นที่แห่งนี้ก่อนถูกรวมเป็นจังหวัดปัตตานี จังหวัดหนึ่งในประเทศไทย เพื่อแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของท้องที่ ปัตตานี อาร์ตสเปซเป็นพื้นที่ศูนย์กลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ของผู้คนผ่านกิจกรรมทางศิลปะ โดยมีองค์ประกอบทางกายภาพคือเป็นสถานที่เปิดโล่ง มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน มีกิจกรรมหลากหลาย องค์ประกอบทางสังคม คือ เป็นพื้นที่เชื่อมผู้คนที่มีวิถีชีวิตที่ต่างกันให้มาทำความเข้าใจกันและเป็นศูนย์กลางแห่งความสัมพันธ์ทางจิตใจระหว่างมนุษย์โดยมีศิลปะเป็นสื่อประสาน ซึ่งสอดคล้องกับ Henri Lefebvre ที่กล่าวว่าคำว่า “พื้นที่” เกิดจากผลผลิตของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดการปฏิสัมพันธ์กัน เป็นพื้นที่อิสระที่รวมเรื่องของการใช้งานและการรับรู้ในแต่ละสภาวะการณ์ ผ่านประสบการณ์ความสัมพันธ์ของมนุษย์ กระบวนการทางสังคมและการผลิตซ้ำทางสังคม ทำให้เห็นภาพของพื้นที่ในลักษณะต่าง ๆ มี 3 แบบได้แก่พื้นที่ทางกายภาพ (Physical space) พื้นที่ทางสังคม (Social space) และพื้นที่ทางจิตใจ (Mental space) (Lefebvre, 1991 as cited in Pirayakarnnon, and Thungsakul, 2021) ปัตตานี อาร์ตสเปซมีพื้นที่รวม 1.33 ไร่ ประกอบไปด้วยอาคาร 7 หลัง ได้แก่

1) อาคารนิทรรศการหมุนเวียนซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุด คือ 104 ตารางเมตร เป็นอาคาร 4 ชั้น ใช้เป็นที่จัดแสดงนิทรรศการหลัก ที่ชั้น 1-3 ชั้น 4 สามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น เป็นห้องประชุม เป็นที่พัก เป็นต้น

2) อาคารนิทรรศการถาวร ขนาด 84.5 ตารางเมตร เป็นอาคารชั้นเดียวและเป็นอาคารแรกที่สร้างพร้อมกับที่พักส่วนตัวของศิลปิน ใช้เป็นที่แสดงผลงานของเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะและงานสะสมจากศิลปินของประเทศไทยและต่างประเทศ และสามารถใช้เป็นห้องเสวนากลุ่มเล็กได้

3) ที่พักส่วนตัวและพื้นที่ทำงานของกลุ่มศิลปินปัตตานี อาร์ตสเปซ

4) อาคารอเนกประสงค์ เป็นอาคารยกสูงที่สร้างขึ้นใหม่เมื่อปี 2565 ขนาด 96 ตารางเมตร ใช้เป็น Co-working space, จัด workshop, เสวนา, บรรยาย, รับประทานอาหาร

- 5) อาคารละหมาด 2 ชั้น ขนาด 50 ตารางเมตร ข้างบนใช้เป็นที่ละหมาด ข้างล่างใช้เป็นห้องขายของที่ระลึกและห้องจัดแสดงงานขนาดเล็ก
- 6) ร้านอาหารและร้านกาแฟ อยู่ระหว่างศาลาละหมาดและอาคารกิจกรรม
- 7) ศาลา อยู่ใกล้บริเวณจอดรถ แยกจากอาคารอื่น ๆ สร้างขึ้นเพื่อใช้ในนิทรรศการศิลปะ Kenduri Seni Nusantara ในปี 2565 เมื่อจบนิทรรศการแล้วจึงใช้เป็นศาลากิจกรรมแสดงวัฒนธรรมมลายูและกิจกรรมต่าง ๆ ตามโอกาสและความเหมาะสม

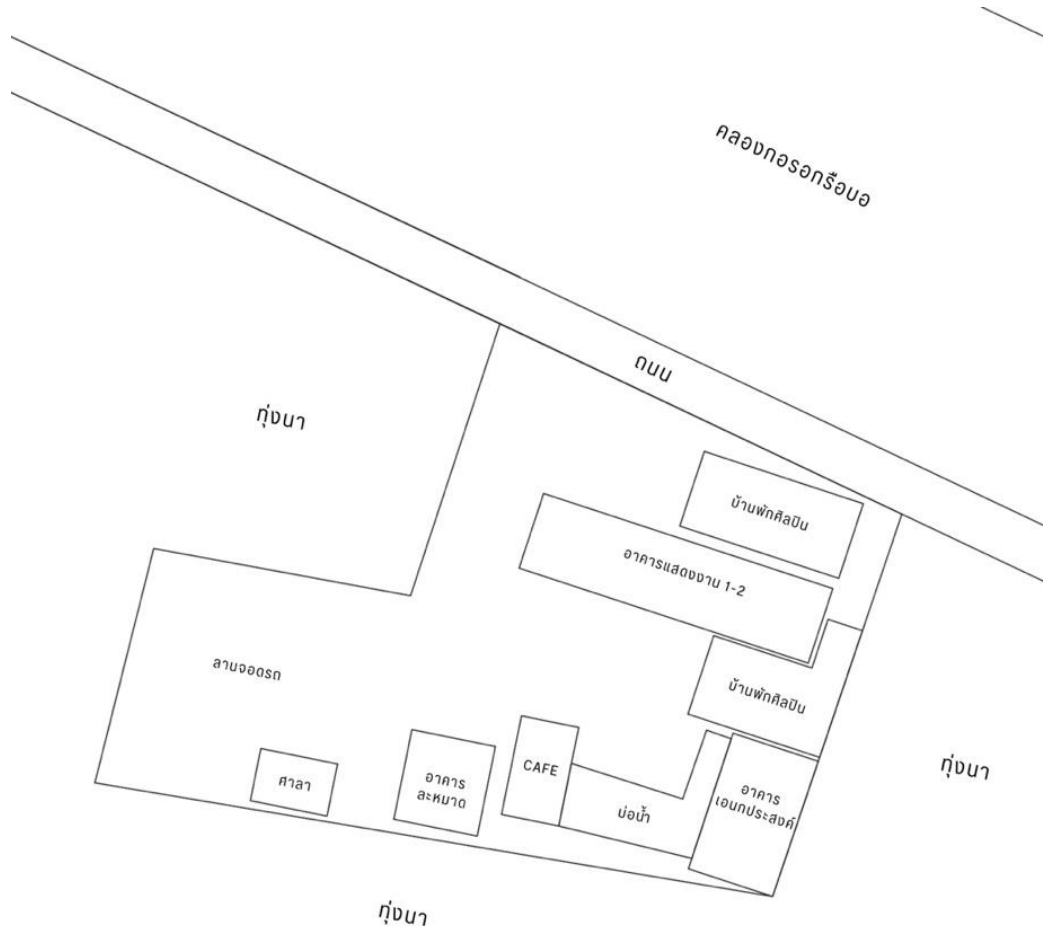

Figure 1: Patani Artspace Layout

ปัตตานี อาร์ตสเปซมีกิจกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ สำหรับกิจกรรมในพื้นที่มีทั้งหมด 78 กิจกรรม ปีพ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งปัตตานี อาร์ตสเปซ มีกิจกรรม 6 กิจกรรม โดยกิจกรรมแรกคือพิธีเปิดพื้นที่ศิลปะในเดือนมีนาคม มีนิทรรศการภาพวาดทิวทัศน์ปัตตานี ซึ่งมีศิลปินคือเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะผู้ก่อตั้ง และศิลปินอื่นในพื้นที่ มีนิทรรศการเดี่ยวของเจ๊ะอับดุลเลาะ มีกิจกรรมบรรยายวัฒนธรรม (เรือกอและ) และมีนิทรรศการ “เอาทะเลไปฝากภูเขา” รำลึกถึงถวัลย์ ดัชนี

ปี 2559 เป็นต้นมา ปัตตานี อาร์ตสเปซได้ย้ายสถานที่มาอยู่ ณ ที่ปัจจุบัน เริ่มมีนิทรรศการของศิลปินนอกเหนือจากกลุ่มปัตตานี อาร์ตสเปซ ทั้งศิลปินจากประเทศไทย และศิลปินจากต่างประเทศ รวมถึงมีกิจกรรมเวิร์คช็อปและ เสวนา artist talk เพิ่มขึ้น ปีที่ปัตตานี อาร์ตสเปซมีกิจกรรมมากที่สุด ได้แก่ปี พ.ศ. 2561 รวมทั้งหมด 13 กิจกรรม ซึ่งมีเทศกาลศิลปะร่วมสมัยครั้งแรกของภูมิภาคคือ RE/FORM/ING Patani ในปี 2562 มีจำนวนกิจกรรมรองลงมาคือ 12 กิจกรรม โดยในบางเดือนมีกิจกรรมซ้อนกันถึง 4 กิจกรรม

ในปี 2564 สถานการณ์โควิด 19 ทำให้พื้นที่ศิลปะต้องหยุดให้บริการชั่วคราว จึงมีกิจกรรมไม่มาก หลายกิจกรรมที่แต่เดิมวางแผนว่าจะจบไปตั้งแต่ต้นปี ก็ขยายเวลาให้เข้าชมเพื่อรักษาบรรยากาศของพื้นที่ จนถึงปี 2565 ซึ่งสถานการณ์เริ่มคลี่คลาย จึงเริ่มมีกิจกรรมมากขึ้นและมีนิทรรศการศิลปะครั้งที่ 2 (เปลี่ยนชื่อเป็น Kenduri Seni Nusantara) ในช่วงเดือนสิงหาคม 2565

ในปี พ.ศ. 2566 กิจกรรมของปาดานี อาร์ตสเปซ กลับมาจัดอย่างเต็มรูปแบบอีกครั้งโดยมีการจัดกิจกรรม 10 ครั้งในปีดังกล่าว เฉลี่ยแล้วปาดานี อาร์ตสเปซมีกิจกรรมปีละประมาณ 7 กิจกรรม โดยในปีแรก ๆ เป็นนิทรรศการศิลปะ จากนั้นจึงมีการเพิ่มกิจกรรมที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะในปี 2561 ที่มีประเภทของกิจกรรมเยอะที่สุด คือนิทรรศการ เวิร์กช็อป บรรยาย เสวนา และเทศกาลศิลปะ

ในส่วนของกิจกรรมนอกพื้นที่ เป็นการร่วมเทศกาลศิลปะ ร่วมเสวนา ร่วมจัดกิจกรรมกับกลุ่มศิลปิน ณ ภูมิภาค และประเทศที่หลากหลาย โดยพบว่ากลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซ มีการปรับเนื้อหาและวิธีการในการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่

สำหรับเทศกาลศิลปะ Kenduri Seni Nusantara ซึ่งเป็นกิจกรรมใหญ่ของปาดานี อาร์ตสเปซ มีกลุ่มศิลปินจากปาดานี อาร์ตสเปซ ศิลปินจากพื้นที่อื่นในประเทศไทยและศิลปินต่างประเทศมาร่วมแสดงผลงาน โดยมี อนุวัฒน์ อภิมุขมงคลเป็นภัณฑารักษ์ เป็นเทศกาลที่จะจัดทุก 2 ปี โดยครั้งแรกจัดขึ้นเมื่อปี 2561 ใช้ชื่อว่า RE/FORM/ING Patani ครั้งที่ 2 ในปี 2565 ใช้ชื่อว่า Kenduri Seni Nusantara และครั้งล่าสุดจัดในเดือน สิงหาคม 2567 แนวคิดของเทศกาลคือการเปิดพื้นที่ให้ศิลปินจากสามจังหวัดชายแดนใต้ได้แสดงผลงานรวมถึงสร้างการเป็นที่รู้จักเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นนิทรรศการที่มีการนำวัฒนธรรมวิถีชีวิต ขาวมลายูมานำเสนอแก่ผู้ชม อีกทั้งยังเน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชนด้วยการเปิดพื้นที่ให้ขายของ และทำกิจกรรม รื่นเริงต่าง ๆ เพื่อลดช่องว่างระหว่างผู้มาดูงานกับชุมชน

สำหรับกระบวนการทำงานของปาดานี อาร์ตสเปซ พบว่ายังไม่มีแบ่งหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ อย่างชัดเจน กลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซ ช่วยกันทำงานที่ตนเองถนัดในฝ่ายปฏิบัติการ เช่น ติดตั้งผลงาน เตรียมสถานที่ ขนย้ายผลงาน ฝ่ายต้อนรับ อย่างไรก็ตามหน้าที่ภัณฑารักษ์เป็นฝ่ายที่มีการแบ่งไว้อย่างชัดเจนที่สุด โดยมอบหมายให้อนุวัฒน์ อภิมุขมงคล หนึ่งในกลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซ เป็นภัณฑารักษ์ประจำ อาร์ตสเปซ โดยมีเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะเป็นฝ่ายบริหารที่เป็นคนตัดสินใจคนสุดท้าย ในด้านรายได้ พื้นที่ศิลปะนี้เกิดขึ้นได้จากเงินส่วนตัวเจ๊ะอับดุลเลาะ เจ๊ะสอเหาะ ที่ได้จากการขายผลงาน และเงินเดือนจากการเป็นอาจารย์ เปิดให้เข้าชมฟรีตั้งแต่ปีที่เริ่มก่อตั้ง แต่ด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปและเพื่อต้องการเป็นกำลังใจให้กับศิลปินที่ทำหน้าที่เป็นคนนำชม จึงเก็บค่าชมคนละ 20 บาท ตั้งแต่พ.ศ. 2566 เป็นต้นมา ในส่วนของรายได้จากช่องทางอื่นได้แก่ การขายอาหาร เครื่องดื่ม ขายงานศิลปะ และได้รับทุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งไม่แน่นอนนัก อาจกล่าวได้ว่ารายได้ของปาดานี อาร์ตสเปซยังไม่ได้มีมากจนสามารถดูแลอาร์ตสเปซได้

การประชาสัมพันธ์ ปาดานี อาร์ตสเปซมีเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และอินสตาแกรม การประชาสัมพันธ์กิจกรรมส่วนใหญ่ทำผ่านทาง เฟซบุ๊กชื่อว่า “Patani Artspace” มี 4 ลักษณะคือ

1) แจ้งข่าวนิทรรศการ โดยเริ่มประชาสัมพันธ์ก่อนวันงาน ประมาณ 1 เดือน มีทั้งลักษณะลงรายละเอียดอย่างครบถ้วน (ชื่องาน ศิลปิน แนวคิด วันเวลาที่เปิด ค่าเข้าชม ฯลฯ) และแบบแยกลงทีละประเด็น

2) แชร์กิจกรรม/นิทรรศการที่กลุ่มศิลปินปาดานี อาร์ตสเปซเข้าร่วม โดยมีทั้งกิจกรรมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และกิจกรรมในพื้นที่อื่น

3) ลงภาพบรรยากาศงานที่ผ่านมาแล้ว

4) มีการใช้ Hashtag หลักคือ #pataniartspace นอกจากนั้นจะใช้ hashtag ชื่อนิทรรศการ กิจกรรม และเทศกาลในครั้งนั้น ๆ คู่กัน

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในแง่ของการนำสินค้า อาหาร ผลไม้ ของสด ฯลฯ มาขายในงานเปิดนิทรรศการและเทศกาล รวมถึงมาร่วมสนุกในกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมที่ปาตานี อาร์ตสเปซจัดในโอกาสต่าง ๆ เช่น หนังสืงทะลุ ภาพยนตร์ กลองยาว เรือแข่ง จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องพบว่าชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงปาตานี อาร์ตสเปซ มีความเข้าใจในการทำงานและการมีอยู่ของ ปาตานี อาร์ตสเปซ มากขึ้นกว่าในช่วงปีแรกของการก่อตั้งพื้นที่ศิลปะ และยินดีให้ความร่วมมือ ร่วมกิจกรรม อีกทั้งยังรอคอยให้มีกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เพื่อจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้เผยแพร่ วัฒนธรรมความเป็นอยู่

การสนับสนุนที่เกิดขึ้นจากองค์กรภายนอก พบว่ากลุ่มสถานทูตให้ความสนใจในแนวคิดและการ ดำเนินงานของปาตานี อาร์ตสเปซมากอย่างมีนัยยะสำคัญ ด้วยนโยบายระดับประเทศและบริบทของพื้นที่ ที่เป็นกรณีศึกษาเรื่องสันติภาพได้อย่างดี โดยเฉพาะสถานทูตเยอรมันที่ให้ความสนใจและสนับสนุนเป็นพิเศษ ด้วยการเชิญผู้ก่อตั้งปาตานี อาร์ตสเปซไปเปิดตัวหนังสือที่เรียบเรียงการทำงานศิลปะในพื้นที่แห่งความขัดแย้ง รวมถึงได้นำผลงานไปจัดแสดง ในสถานทูตเยอรมัน ในส่วนของกลุ่มองค์กรและหน่วยงานอื่น มักให้การ สนับสนุนเมื่อมีเทศกาลโดยเป็นองค์กรที่เคยรู้จักและร่วมงานกับศิลปินกลุ่มปาตานี อาร์ตสเปซ มาแล้ว การสนับสนุนมีทั้งในรูปแบบเงินทุนสนับสนุนและอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อต้นปี 2567 ปาตานี อาร์ตสเปซยังได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ว่าด้วยการส่งเสริมการดำเนินงานของหอศิลป์ และแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาคภายใต้โครงการพัฒนาหอศิลป์ร่วมสมัยสู่ภูมิภาค กับสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม และยังได้รับทุนจากองค์กรศิลปะในประเทศ สหรัฐอเมริกาเพื่อนำมาจัดนิทรรศการ Kenduri Seni Patani ในปี 2567 อีกด้วย

ในด้านเครือข่ายอื่น ๆ ปาตานี อาร์ตสเปซร่วมเป็นพันธมิตรกับเครือข่ายศิลปินจาก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ด้วยแนวคิดกระจายศิลปะให้ออกสู่ตัวเมืองอื่น ๆ นอกเหนือไปจาก กรุงเทพมหานคร โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกันหลายครั้งทั้งที่ปาตานี อาร์ตสเปซ และที่พื้นที่ของกลุ่มศิลปิน จากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การดำเนินงานทั้งหมดที่ผ่านมาของปาตานี อาร์ตสเปซ ยิ่งตอกย้ำ ความสำคัญของเครือข่าย เนื่องจากเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้ปาตานี อาร์ตสเปซ ดำเนินงานต่อไปได้ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ยิ่งไปกว่านั้น อาจสร้างรายได้ด้วยการแลกเปลี่ยนงาน หรือนำผลงานที่มีชื่อเสียง มาแสดงเพื่อเก็บค่าเข้าชมในราคาที่สูงขึ้น เป็นต้น

แนวโน้มการดำเนินงานของปาตานี อาร์ตสเปซในอนาคต มีการวางแผนขยายพื้นที่ให้ครบวงจร เพื่อนำไปสู่การหารายได้สำหรับจัดกิจกรรมต่อไป โดยเพิ่มเติมส่วนที่พำนักสำหรับศิลปินที่มาจากพื้นที่อื่น ส่วนร้านอาหารจะเพิ่มเติมกิจกรรมเวิร์กช็อปและการรับประทานอาหารมือพิเศษ (chef's table) รวมถึง จัดเทศกาลศิลปะ Kenduri Seni Patani ทุกสองปี

องค์ความรู้ใหม่

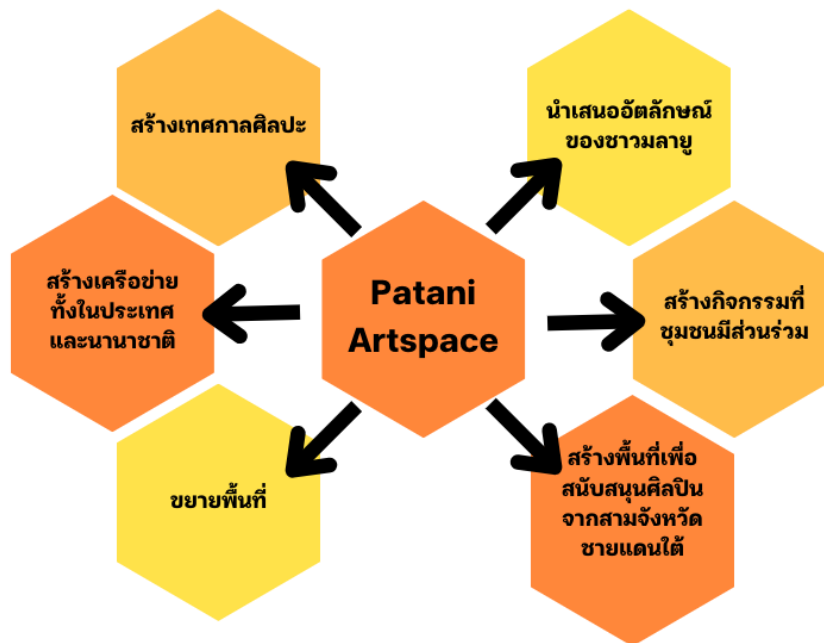

Figure 2: The Management Processes of Pattani Art Space

จากการศึกษาบริบทของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวคิด ที่มาของการสร้างพื้นที่ศิลปะ ปาตานี อาร์ตสเปซ พบว่าเนื้อหาที่นำเสนอในผลงานศิลปะร่วมสมัยของศิลปินกลุ่มปาตานี อาร์ตสเปซ รวมถึง การดำเนินงานของอาร์ตสเปซ ทำให้คนภายนอกพื้นที่สามารถเข้าใจสถานการณ์ของสามจังหวัดชายแดน ภาคใต้มากขึ้น รวมถึงแสดงมิติของศิลปะมลายู ที่ในความเข้าใจของหลายคนอาจคิดว่ามีข้อห้าม ข้อจำกัด ที่ทำให้งานไม่มีความหลากหลาย แต่ความเป็นจริงกลับตรงกันข้าม ปาตานี อาร์ตสเปซแสดงให้เห็นถึงการ ยอมรับความหลากหลายทั้งทางความเชื่อ เพศ วัฒนธรรม เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าปาตานี อาร์ตสเปซ มีบทบาทสำคัญในวงการศิลปะในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีการดำเนินงานที่สามารถนำมาเป็นองค์ความรู้ในการจัดการพื้นที่ศิลปะแห่งอื่นได้ วิธีการดำเนินงาน ดังกล่าวครอบคลุมทั้งการพัฒนาพื้นที่ และสร้างการมองเห็นจากพื้นที่ส่วนกลางรวมถึงในระดับนานาชาติ ได้แก่ 1) สร้างพื้นที่เพื่อสนับสนุนศิลปินจากสามจังหวัดชายแดนใต้ ทำให้เกิดการกระจายโอกาสมาสู่ท้องถิ่น 2) นำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ของชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนใต้ ผ่านงานศิลปะ เพื่อให้ความรู้ แสดงความรู้สึก แสดงความสามารถของศิลปิน ให้ประจักษ์แก่สายตาคนนอกพื้นที่ 3) สร้างกิจกรรมที่ชุมชน มีส่วนร่วม เพื่อเป็นการนำวลชนที่มีแนวคิดเหมือนกันมาร่วมกลุ่มกัน 4) สร้างเครือข่าย กล่าวคือมีการติดต่อ สร้างสัมพันธ์กับศิลปินจากพื้นที่อื่น ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ นำศิลปินจากกลุ่มปาตานี อาร์ตสเปซ ไปแสดงผลงาน แลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิดในการทำงานศิลปะ รวมถึงแนวคิดในเรื่องการสร้างพื้นที่ศิลปะ 5) สร้างเทศกาลศิลปะ โดยใช้องค์ความรู้และเครือข่ายมาสร้างศักยภาพของอาร์ตสเปซ 6) ขยายพื้นที่ ให้พร้อมรองรับโครงการในอนาคต ซึ่งการดำเนินงานทั้ง 6 ข้อนี้ ทำให้ปาตานี อาร์ตสเปซ เป็นศูนย์กลางศิลปะ ร่วมสมัยในสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมถึงเป็นที่พูดถึงในกลุ่มประเทศวัฒนธรรมมลายู (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฯลฯ) และก่อให้เกิดการต่อยอดกับวงการศิลปะร่วมสมัยในกรุงเทพมหานคร

อภิปรายการวิจัย

พื้นที่ศิลปะ ปาตานี อาร์ตสเปซดำเนินการได้อย่างดีด้วยเป้าหมายที่แข็งแกร่งและความสามัคคีของศิลปินในกลุ่ม โดยมีกิจกรรมทั้งนิทรรศการที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาแสดงและมีเทศกาลศิลปะที่ต่อยอดมาจากการดำเนินการอย่างยาวนานจนมีเครือข่ายที่สามารถเชิญมาร่วมกิจกรรมได้ นอกจากนี้ ปาตานี อาร์ตสเปซ ยังเป็นพื้นที่ที่มีบทบาทและความเคลื่อนไหวสำคัญในการส่งเสริมศิลปินและศิลปะร่วมสมัยในสามจังหวัดชายแดนใต้ และศิลปินชายขอบในพื้นที่อื่น สอดคล้องกับ Grodach (2009) ที่กล่าวว่าบทบาทของพื้นที่ทางศิลปะหลากหลายและเป็นมากกว่าสถานที่แสดงงานศิลปะ สามารถเป็นที่จัดกิจกรรมหรือการประชุมอื่น ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับงานศิลปะ ทำให้เกิดการพบปะของคนในชุมชน พื้นที่ศิลปะมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและนำไปสู่การส่งเสริมความแข็งแกร่งและเอกลักษณ์ประจำชุมชน ทำให้ผู้คนในชุมชนเข้มแข็งและรู้สึกได้เป็นส่วนหนึ่ง และยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และสนับสนุนศิลปินท้องถิ่นให้มีความ มีสถานที่แสดงผลงานและช่วยพัฒนาให้สังคมดีขึ้นได้ ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ปัจจุบัน ปาตานี อาร์ตสเปซ เปรียบเสมือนเวทีขนาดใหญ่ที่ได้รับแสงไฟจากเมืองหลวงและสื่อมวลชน ดังนั้นกลุ่มศิลปิน กลุ่มนักเคลื่อนไหว และกลุ่มคนที่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวที่พวกเขาไม่มีโอกาสได้พูด หรือไม่มีพื้นที่ให้ได้แสดงออก จึงอยากร่วมงานกับปาตานี อาร์ตสเปซ เพราะนั่นหมายถึงกระแสแห่งความสนใจที่จะส่องมาที่พวกเขา ในขณะเดียวกันปาตานี อาร์ตสเปซก็ได้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มเครือข่ายในการขยายความสนใจในประเด็นสามจังหวัดชายแดนใต้และศักยภาพของศิลปินในกลุ่มปาตานี อาร์ตสเปซ ด้วยการร่วมกิจกรรมในพื้นที่ของเครือข่ายด้วยเช่นกัน

ปาตานี อาร์ตสเปซ ยังมีบทบาทในการเปิดให้ประชาชนทั่วไปได้มีพื้นที่แสดงออก เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของอาร์ตสเปซ สอดคล้องกับ Boonphokaew (2017) ที่กล่าวว่า การจัดงานนิทรรศการศิลปะคือการทำงานร่วมกันของกลุ่มคนหลายฝ่ายในพื้นที่จัดแสดง เพื่อเปิดทางให้ผู้ชมได้เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนทางความคิดกับผู้ผลิตงานศิลปะได้อย่างเต็มที่ เพื่อส่งเสริมการทำหน้าที่ทั้งของศิลปินและของตัวงานศิลปะ ในขณะเดียวกัน ปาตานี อาร์ตสเปซก็ได้ใช้กลยุทธ์เหล่านี้รวบรวมกลุ่มคนที่มีแนวคิดเดียวกันไว้ในพื้นที่เพื่อใช้ในการต่อรองกับส่วนกลาง เห็นได้ชัดจากเทศกาล Kenduri Seni Nusantara ปาตานี อาร์ตสเปซ เลือกใช้ภาษามลายูเป็นชื่อของเทศกาล เพื่อดึงดูดกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษามลายูและมีวัฒนธรรมแบบเดียวกันให้เข้ามามีส่วนร่วม (Apimukmongkol, 2023) นำไปสู่วัตถุประสงค์ในการเป็นศูนย์กลางทางศิลปะในสามจังหวัดชายแดนใต้และในดินแดนแหลมมลายู ยิ่งไปกว่านั้นเทศกาลศิลปะและกิจกรรมหลายครั้ง ยังเป็นการสะท้อนภาพศูนย์กลางศิลปะสำหรับนานาชาติ กล่าวคือมีกลุ่มศิลปินจากหลายประเทศ นอกเหนือจากประเทศที่มีวัฒนธรรมคล้ายกัน มาร่วมงานกับปาตานี อาร์ตสเปซ โดยไม่จำเป็นต้องบอกเล่าประเด็นความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ แต่สามารถนำเสนอประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เพิ่มความหลากหลายให้กับพื้นที่ ควบคู่ไปกับการตอกย้ำให้เห็นถึงการเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกกลุ่ม

แนวคิดและลักษณะการรวมกลุ่มศิลปินที่มีเจตนารมณ์เดียวกันเพื่อแสดงงานร่วมกัน เคยเกิดขึ้นมาแล้วในวงการศิลปะ ทั้งกลุ่มศิลปินทัศนศิลป์ และกลุ่มศิลปินประเภทอื่น แต่การรวมกลุ่มคนเพื่อสร้างเครือข่าย และทำประโยชน์ให้สาธารณะชน รวมถึงสร้างพื้นที่เพื่อนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ให้สังคมได้ถูกคิด มีอยู่ไม่มากนัก ปาตานี อาร์ตสเปซเป็นตัวอย่างหนึ่งของกลุ่มคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ในการสร้างพื้นที่เพื่อสะท้อนบางสิ่งบางอย่างผ่านงานศิลปะ ผ่านกิจกรรม ผ่านศิลปิน ผ่านการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ และไปยังพื้นที่อื่น ๆ การนำเสนอตัวตนและศักยภาพของศิลปิน ความน่าสนใจของพื้นที่ และการปรับตัวให้เข้ากับแนวทางของพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้สื่อสารสิ่งที่ต้องการ ทำให้ปาตานี อาร์ตสเปซ สามารถนำ

ตัวเองเข้ามาอยู่ในวงจรศิลปะร่วมสมัย มีการพูดถึง และมีคนรู้จักมากขึ้น กล่าวได้ว่า ปาตานี อาร์ตสเปซ เป็นพื้นที่ที่สร้างกระแสความสนใจให้กับคนหลายกลุ่ม ทั้งในและต่างประเทศ เป็นสถานที่ที่ทุกคนต้องแวะมาชมเมื่อมาจังหวัดปัตตานี ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว นักกิจกรรม นักการเมือง ฯลฯ โดยแต่ละกลุ่มมีความสนใจและจุดประสงค์ในการมาที่แตกต่างกัน ปาตานี อาร์ตสเปซ จึงเหมาะจะเป็นตัวอย่างในการใช้พื้นที่แสดงออกผ่านศิลปะ ที่ดำเนินการอย่างจริงจังจนเกิดเป็นกระแสความสนใจจากผู้คน

สรุป

ปาตานี อาร์ตสเปซ เป็นพื้นที่สาธารณะ ที่เปิดให้คนทุกเพศทุกวัย ทุกสัญชาติ ศาสนาเข้ามาใช้สถานที่ตามต้องการ ด้วยความเป็นพื้นที่ศิลปะเพียงไม่กี่แห่งในสามจังหวัดชายแดนใต้ที่มีการทำงาน มีกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นพื้นที่ให้โอกาสกับคนจำนวนมาก เป็นสถานที่แสดงผลงานสำหรับศิลปินจากสามจังหวัดชายแดนใต้โดยไม่ต้องไปแสดงงานที่ศูนย์กลางของประเทศ และทำให้เกิดรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับศิลปินและชุมชน ในทางภูมิศาสตร์พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีอาณาเขตติดกับประเทศมาเลเซีย และใกล้ชิดกับประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นหนึ่งในศูนย์กลางของศิลปะร่วมสมัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกทั้งยังไม่ไกลจากอินโดนีเซีย การมีอยู่ของปาตานี อาร์ตสเปซ ทำให้สามจังหวัดชายแดนใต้สามารถเป็นศูนย์กลางทางศิลปะมลายูได้ อีกประการหนึ่ง ปาตานี อาร์ตสเปซยังมีเครือข่ายพันธมิตรทั้งในและนอกประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ในการสร้างพื้นที่ศิลปะให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ ทำให้การก้าวไปข้างหน้าในปีต่อ ๆ ไปของปาตานี อาร์ตสเปซ มีความมั่นคงมากขึ้น

การดำเนินงานของ ปาตานี อาร์ตสเปซ ทำให้คนภายนอกพื้นที่ที่สามารถเข้าใจสถานการณ์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้นผ่านเนื้อหาในผลงานศิลปะร่วมสมัยที่ศิลปินถ่ายทอด อีกทั้งยังได้เห็นถึงมิติของศิลปะมลายูที่มีความหลากหลายมากกว่าเดิมที่อาจมีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อจำกัดทางศาสนา ปาตานี อาร์ตสเปซ ทำให้ผู้คนเห็นถึงความเปิดกว้าง และการยอมรับความหลากหลายทั้งทางความเชื่อ เพศ วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะนำพากลุ่มศิลปินสามจังหวัดชายแดนใต้ไปสู่วงการศิลปะร่วมสมัยในเวทีระดับชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ปาตานี อาร์ตสเปซควรพัฒนาช่องทางการติดต่อและควรมีฝ่ายจัดการข้อมูลเพื่อเรียบเรียงฐานข้อมูลนิทรรศการ ศิลปินและเทศกาลที่ผ่านมาสำหรับผู้สนใจ ภัณฑารักษ์และผู้สนับสนุนได้สืบค้นอย่างรวดเร็วเพื่อประโยชน์ของปาตานี อาร์ตสเปซ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 นอกจากปาตานี อาร์ตสเปซ ยังมีพื้นที่ศิลปะแห่งอื่น และกลุ่มที่เคลื่อนไหวทางศิลปะกลุ่มอื่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีกระบวนการจัดการและแนวความคิดที่น่าสนใจ รวมถึงมีการทำงานอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น De lapae Artspace Narathiwat, Patani Garden Art Space, กลุ่ม The Looker, กลุ่ม Melayu Living

2.2 กลุ่มศิลปินที่รวมตัวกันในภูมิภาคอื่น ๆ โดยมีแนวคิดกระจายโอกาสทางศิลปะ เช่นกลุ่ม S.O.E กลุ่ม KULTX กลุ่ม Pootorn Connect มีความน่าสนใจในการศึกษาเช่นกัน โดยอาจใช้เป็นกรณีศึกษา การทำงานและการแลกเปลี่ยนศิลปินกันระหว่างกลุ่ม

References

- Apimukmongkol, A. 2023. Patani Artspace's Curator. *Interview*. October, 13.
- Boonphokaew, K. (2017). *The Politics of Art Production: Ethnography of Art Exhibition Practices in Thailand after 1997*. (Doctoral Dissertation). Thammasart University. Bangkok.
- Eknava, N. (2015). The Mixed Media Art Movement in Thailand During 1985s - 2013s. *Veridian E-journal, Silpakorn Univesity*, 8(1), 1378-1388.
- Grodach, C. (2009). Art Spaces, Public Space, and the Link to Community Development. *Community Development Journal*, 14(4), 474-493.
- Jehsorhoh, J. (2021). Patani Artspace Founder. *Interview*. January, 13.
- Maluleem, J. (2021). The Pattern and Process of Peace Negotiation and Conflict Resolution in the Deep South of Thailand. *Innovation and Management Journal*, 6(2), 92-101.
- Pirayakarnnon, M., & Thungsakul, N. (2021). Article Review: Public Space, Cultural Space and Public Cultural Space. *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment Journal*, 8(1), 134-158.
- Rohitasuk, S. (2017). *Modern Art in Thailand: The Movement of Private Art Galleries and Art Trading in Bangkok from the 1950s to the 1990s*. Bangkok: Mahāwitthayālai Thammasāt.
- Satha-Anand, C. (2008). *The Violence and the Manipulation of "Truth": Pattani after Half a Century*. Bangkok: Thammasat Press Publishing.

แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก ด้วยหลักพุทธธรรม*

Guidelines for Preventing and Resolving Violence Against Children According to Buddhist Principles

¹ชฎาพร บุญหนา และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Chadaporn Boonhna and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chadapornfon@gmail.com

บทคัดย่อ

สังคมไทยนับวันยังมีความซับซ้อนส่งผลต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กที่สูงขึ้น หลายเหตุการณ์เด็กตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือระบายอารมณ์ ทั้งจากบุคคลในครอบครัว หรือผู้ดูแล ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัย หากไม่รีบแก้ไข จะส่งผลให้เกิดการส่งต่อวัฒนธรรมการใช้ความรุนแรงในสังคม ทั้งนี้ แนวทางการแก้ปัญหการกระทำความรุนแรงต่อเด็กที่ผ่านมา นอกจากด้วยกลไกทางกฎหมาย และกระบวนการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญจำเป็น แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า รากเหตุของปัญหการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็ก เป็นเรื่องของจิตใจที่บิดเบี้ยวและขาดการนำหลักธรรมมาหล่อหลอมจิตใจให้มี ความเมตตากรุณาต่อกันและกัน จึงมีความเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กควรหันมาตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาพัฒนามุ่งเพาะจิตใจเพื่อเป็นคาถาเตือนใจไม่ให้ใช้ความรุนแรง บทความนี้จึงมุ่งหมายในการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหการใช้ความรุนแรงต่อเด็กโดยหลักพุทธธรรม 4 ประการ กล่าวคือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา โดยหวังว่าจะเป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อันจะนำไปสู่การกระทำความรุนแรงต่อเด็กปฐมวัย เพื่อความสงบสุขของครอบครัว ชุมชนและสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การป้องกันและแก้ไข; การกระทำความรุนแรงต่อเด็ก; พุทธธรรม; พรหมวิหาร 4

Abstract

As Thai society has become more complicated, there has also been an increase in violence towards children. In many cases, children have been victims of violence in solving problems or have been used by family members or caregivers as a tool to vent emotions. If violence problems in children, especially in early childhood, are not addressed, the culture of violence in society will continue. Until now, the guidelines for resolving violence against children have been legal mechanisms and relief measures from the government or related

*Received September 25, 2023; Revised November 25, 2023; Accepted November 28, 2023

agencies. However, the researcher believes that the roots of violence problems in children are due to a twisted mind that lacks the use of the Dhamma to uplift the mind and cultivate loving kindness and compassion. Therefore, it is necessary for authorities and people involved in child care to raise awareness of the consequences of violence on children. This includes applying the Buddhaddhamma to cultivate the mind not to use violence. This research article aims at presenting the guidelines for resolving violence against children by using the following dhammas: *mettā* (loving-kindness), *karunā* (compassion), *muditā* (sympathetic joy), and *upekkhā* (equanimity). These dhammas can help prevent inappropriate behavior that leads to violence against children in order to achieve happiness and peace in families, communities, and society.

Keywords: Preventing and Solving; Violence Against Children; Buddhaddhamma; Brahmavihāra

4

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงที่เด็กเป็นผู้ถูกระทำนั้นนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมโลกและสังคมไทย ซึ่งเป็นปัญหามานาน ในปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่า สถานการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นและมีปริมาณการใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน จนถึงระดับประเทศ ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก เป็นอีกหนึ่งเรื่องที่สังคมไทยควรให้ความสำคัญ เพราะต่อไปในอนาคตเด็กคือทรัพยากรหลักของการพัฒนาประเทศชาติ โดยปัจจุบันปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก เกิดขึ้นทั่วโลกและมีอัตราเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี จากสถิติความรุนแรงต่อเด็กทั่วโลก ตามฐานข้อมูลทั่วโลกของ UNICEF เด็กเล็กประมาณ 3 ใน 4 ถูกผู้ดูแลลงโทษทางวินัยอย่างรุนแรงเป็นประจำ ยิ่งไปกว่านั้น 1 ใน 4 ของเด็กเล็กที่อาศัยอยู่กับแม่ที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงจากคู่ครอง (UNICEF, 2020) สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กนับวันยิ่งเพิ่มขึ้นและได้รับการติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

สำหรับปัญหาความรุนแรงต่อเด็กในประเทศไทย ไตรมาส 1 ปีงบประมาณ 2565 พบว่า มีจำนวนความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้นถึง 667 ราย หากเปรียบเทียบกับช่วงไตรมาส ที่ 1 ของ 5 ปีที่ผ่านมา (ปีงบประมาณ 2561-2565) พบว่า ความรุนแรงในครอบครัว ปี 2565 สูงสุด เท่ากับ 29% (Department of Women's Affairs and Family Development, 2022) ผู้ถูกระทำความรุนแรงส่วนใหญ่แล้วเป็นเด็กและสตรี จากข้อมูลสำนักงานตำรวจแห่งชาติเปิดเผยว่า 16 ปีที่ผ่านมา มีการใช้ความรุนแรงต่อเด็กมากกว่า 1,300 ราย และยังพบจำนวนเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (PPTV Online, 2021) มีผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับเด็ก พบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวและการสื่อสารในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความรุนแรงในครอบครัว ในขณะที่ประวัติการทะเลาะวิวาทและความเครียดของบิดามารดามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กวัยเรียน (Wacharasin¹, Khamngoen², Sriprasan³, 2018) ทั้งนี้ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อเด็กไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อสังคม แต่ยังส่งผลไปถึงระดับสภาวะจิตใจของเด็กที่จะถูกฝังลึกจากการถูกระทำความรุนแรง และในระยะยาวจะขยายไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยได้

นอกจากประเด็นความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดจากการกระทำของบุคคลในครอบครัวแล้ว ปัจจุบันยังเห็นประเด็นความรุนแรงจากสถานรับเลี้ยงเด็กหรือพี่เลี้ยงที่รับจ้างดูแลเด็ก ตัวอย่างข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ

ที่สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเด็ก เช่น กรณีผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก พลังมือจับหัวเด็ก 1 ขวบ โขกพื้น อ้างว่าเด็กร้องไห้จนแอดตลอดเวลาไม่ยอมหยุด อีกทั้งใช้หัวเด็กโขกพื้นด้วยโดยไม่ได้ตั้งใจ จนต้องนำเด็กส่งโรงพยาบาลด้วยอาการสมองบวม และเด็กเสียชีวิตลงในที่สุด (Thairath Online, 2023) หรือประเด็นครูพี่เลี้ยงเด็ก ทำร้ายร่างกายเด็กในสถานสงเคราะห์ จ.สระบุรี ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในโลกออนไลน์ สาเหตุที่เกิดการกระทำ คือการลงโทษภายในบ้านที่ดูแลเนื่องจากเด็กก่อเหตุทะเลาะกัน และหนีออกจากสถานที่พักอาศัย จึงถูกเรียกตัวกลับมาลงโทษที่บ้าน ด้วยวิธีการการต่าง ๆ เช่น มัดมือมัดเท้าโดยอ้างว่าเป็นกติกาก่อนเข้าบ้านที่ต้องถูกลงโทษ (Thairath Online, 2023) หรือกรณีของครูพี่เลี้ยงทำร้ายร่างกายเด็กอนุบาลในโรงเรียน เป็นต้น จากหลาย ๆ เหตุการณ์ที่น่าสะทือนใจ แล้วเหตุใดปัญหาเหล่านี้ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเพราะผู้ดูแลเด็กยังคงขาดหลักธรรมในการดูแลเด็กและการดำเนินชีวิต บทความนี้ ต้องการนำเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กเชิงพุทธ เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปปรับใช้ในการดูแลบุตรหลาน บุคคลหรือบุคลากรในองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลเด็กได้

ความหมายของความรุนแรงต่อเด็ก

เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี บริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส (Legal Affairs Bureau, Office of the Permanent Secretary for Interior, 2003) องค์การอนามัยโลก ได้นิยามความรุนแรงไว้ว่า การจงใจใช้กำลังหรืออำนาจทางกายเพื่อข่มขู่หรือกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น กลุ่มคนหรือสังคม ซึ่งมีผลทำให้เกิดหรือมีแนวโน้มที่จะมีผลให้เกิดการบาดเจ็บ เสียชีวิต หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจ รวมถึงการยับยั้งการเจริญงอกงาม การกีดกันหรือปิดกั้น ทำให้สูญเสียสิทธิบางประการ หรือขาดการได้รับสิ่งที่สมควรจะได้รับ (World Health Organization (WHO), 2002) มูลนิธิศูนย์พิทักษ์เด็ก ให้นิยามความรุนแรงต่อเด็ก คือ การกระทำหรือละเว้นการกระทำในการเลี้ยงดูเด็กจนส่งผลให้เด็กเสียชีวิต หรือได้รับอันตรายด้านร่างกาย พัฒนาการ และสุขภาพจิต การล่วงละเมิดทางเพศ ตลอดจนการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็ก ใช้ให้เด็กกระทำหรือประพฤติในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ พัฒนาการหรือ ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดี ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ ทั้งนี้รวมถึงละเว้น การกระทำจนทำให้เกิดความเสียหายต่อภาวะดังกล่าวข้างต้นด้วย (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2020)

ประเภทความรุนแรงต่อเด็ก มูลนิธิศูนย์พิทักษ์เด็ก แบ่งประเภทการกระทำที่เข้าข่ายการใช้ความรุนแรงต่อเด็กไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. การทำร้ายร่างกาย (Physical Abuse) คือ การกระทำใด ๆก็ตามที่ทำให้เกิดบาดเจ็บทางร่างกาย โดยตั้งใจ รวมถึงการฝึกวินัยที่มีการลงโทษทางกายทั้งการใช้และไม่ใช้วัตถุ เช่น การชกต่อย ตบตีใช้ของร้อน การกดน้ำ การใช้สารพิษ การผูกมัด รวมถึงเขย่าเด็กเล็ก
2. การทำร้ายจิตใจ (Emotional Abuse) คือ การที่ผู้ดูแลไม่ให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแล หรือมีการทำร้ายจิตใจหรืออารมณ์ของเด็ก รวมไปถึงการไม่สนับสนุนให้เด็กเติบโตได้อย่างมั่นคงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ความดีงาม และการอยู่ร่วมกันในสังคม
3. การล่วงละเมิดทางเพศ (Sexual Abuse) คือ การให้เด็กเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางเพศของผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ซึ่งตามพัฒนาการแล้วเด็กมักจะไม่มี ความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น ผู้กระทำอาจเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นเด็กที่โตกว่า ซึ่งสามารถใช้อายุ หรือพัฒนาการที่มากกว่าทำให้เด็กถูกควบคุม ชักนำ หรือใช้กำลังบังคับให้ร่วมกิจกรรมทางเพศ ทั้งนี้อาจมีหรือไม่มีการจับต้องเด็ก ในกรณีที่ไม่ได้จับต้องเด็ก

4. การละเลยทอดทิ้ง (Neglect) คือ การทอดทิ้งไม่ให้การดูแลหรือจัดหาสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต ให้เป็นปกติสุขแก่เด็ก ทั้งที่อยู่ในฐานะที่สามารถจัดหาได้ อาจเกิดทุกด้านหรือเพียงบางด้าน เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่พักอาศัย ความสะอาดร่างกาย สภาพแวดล้อม การรักษาพยาบาล การศึกษาฯ (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2000)

ทั้งนี้ ความรุนแรงทุก ๆ ประเภทที่เกิดขึ้นกับเด็ก ไม่จบที่วัยเด็กหรือช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ปมความเจ็บปวดนี้จะติดตัวเขาไปตลอดชีวิต

สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงต่อเด็ก

การใช้ความรุนแรงต่อเด็กในทุก ๆ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น ความรุนแรงทางกาย เช่น การทุบตี ฆาตกรรม กักขัง บีบบังคับ ฝังศพ ฆาตกรรม ฆาตกรรมหรือฆาตกรรมทางคำพูดหรืออารมณ์ เช่น การใช้คำพูดวาจา การแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดการดูหมิ่น เหยียดหยาม การกลั่นแกล้ง การข่มขู่ การตีตรา การไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดู ทำให้เกิดความกลัว สะเทือนใจ และความรุนแรงทางเพศ เช่น การถูกล่วงละเมิดสิทธิของบุคคล การถูบบังคับ คล้ำ สัมผัส แอบดู รวมไปถึงการกักขังหน่วงเหนี่ยวไม่ให้มีอิสรภาพ โดยสาเหตุของความรุนแรงที่เกิดขึ้นล้วนมีปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ได้แก่

1. ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กที่เคยโดนทำร้ายร่างกายและจิตใจ หรือ Adverse childhood experiences (ACE) ที่หล่อหลอมให้กลายเป็นความกระด้างภายในจิตใจ จะทำให้เกิด Toxic stress responses คือปฏิกิริยาความคิดที่ตอบสนองต่อความเครียด ส่งผลถึงการใช้ชีวิต จนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Tantasuti, 2022)

2. ความเจ็บป่วยทางจิต ความเจ็บป่วยซึ่งเกิดจากการใช้สารเสพติดต่าง ๆ การดื่มสุรา หรือแอลกอฮอล์ของผู้ลงมือกระทำการรุนแรง

3. ความเครียดทางการเงิน การแข่งขันสูงทางการศึกษา การมุ่งเน้นด้านรายได้ ความอ่อนโยนที่จะทำให้ลูกผูกพันกันน้อยลง ทำให้ความเครียดมีผลต่อการเกิดความวิตกกังวล สามารถสร้างแรงกดดันอย่างมากต่อตัวผู้ดูแลเด็ก นำไปสู่การปะทุความรุนแรงผ่านการดูแลเด็กได้

4. การไม่มีองค์ความรู้ หรือทักษะการเลี้ยงดูเด็ก ขาดความรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการดูแลเด็กในมิติต่าง ๆ หากมีไม่เพียงพอ ก็จะทำให้ขาดความมั่นใจ เกิดความกังวล ผิดหวังในผลลัพธ์ ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง สามารถนำไปสู่สภาวะอารมณ์เชิงลบ ความหงุดหงิดและเกิดการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับเด็กได้

5. ความโดดเดี่ยวทางสังคม เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม เมื่อต้องใช้ชีวิตโดดเดี่ยวเพียงลำพัง ทำให้ไม่มีช่องทางที่จะระบายความเครียดให้น้อยลงได้ ไม่มีเพื่อนคู่คิด ไม่มีคนให้คำปรึกษาแนะนำ หากสะสมเป็นระยะเวลานานก็จะเพิ่มความเสี่ยงในพฤติกรรมรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเด็กได้

6. การส่งต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยความเคยชินจากการถูกเลี้ยงดูมาแบบไหน ก็ส่งต่อการเลี้ยงดูเด็กแบบนั้นตามสัญชาตญาณ รวมถึงทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อผิด ๆ ของผู้กระทำ ความรุนแรง ตลอดจนความเชื่อดั้งเดิมผิด ๆ ที่เรียกว่ามายาคติ (myths) ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมทั้งของผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำและบุคคลอื่น ๆ ทำให้วงจรความรุนแรงคงอยู่ต่อไป

7. สิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เอื้อให้เกิดความรุนแรง เช่น สื่อออนไลน์ต่าง ๆ การสื่อสารกับบุคคลรอบข้าง บุคคลที่มีความเครียดระหว่างตั้งครรภ์ ส่งผลให้ลูกที่เกิดมามีอารมณ์หงุดหงิดง่าย ทำให้เป็นพิษต่อเซลล์ประสาทและเซลล์สมองไม่ปกติ ควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้ นอกจากนี้ แม่ที่มีภาวะแทรกซ้อน อย่างเช่น ภาวะแท้งคุกคาม มีเลือดออก ครรภ์เป็นพิษ คลอดเด็กก่อนกำหนด หรือแม่ที่สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า นั้น มีผลต่อการ

พัฒนาสมองของทารกในครรภ์ทำให้เด็กเป็นโรคสมาธิสั้น และมีความสามารถในการควบคุมตนเองบกพร่อง (Hongsa-nguansri, 2014)

นอกจากนี้สาเหตุความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่เกิดจากสภาพครอบครัวที่ขาดความพร้อมในการมีบุตร ทำให้เด็กขาดการดูแลอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ ที่ต้องทิ้งเด็กไว้กับญาติ พี่เลี้ยง หรือป่ล่อยเด็กไว้ตามลำพัง เป็นมูลเหตุให้เกิดโอกาสที่เด็กจะถูกทำร้าย ถูกกระทำความรุนแรงจากญาติ หรือพี่เลี้ยง ทำให้กลายเป็นเด็กเก็บกด ไม่กล้าสบตาผู้อื่น ส่งผลต่อการเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Sodsri, 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กในช่วง 6 ขวบปีแรก ซึ่งเป็นช่วงเวลาทองแห่งพัฒนาการทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านการเรียนรู้ ด้านทักษะสังคม ด้านอารมณ์และจิตใจ ด้านความคิดสติปัญญา ด้านการตัดสินใจ หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากระทบหรือสร้างบาดแผลก็จะส่งผลให้พัฒนาการเด็กด้านนั้น ๆ หยุดพัฒนาทันที ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก จะส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง ดังนี้

1. ผลกระทบด้านร่างกาย เด็กจะมีการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกายที่ผิดปกติเนื่องจากการขาดสารอาหาร พิกการ เจ็บป่วยบ่อย หรือถูกทำร้ายเป็นประจำ นอกจากนี้ยังทำให้เด็กไม่มีสมาธิในการเรียนหนังสือ สำหรับเด็กที่ถูกทำร้ายทางเพศอาจเกิดโรคทางเพศสัมพันธ์หรือตั้งครรภ์ได้ ถ้าเกิดเหตุการณ์แบบนี้ในวัยเด็ก และเกิดขึ้นภายในบ้านของตนเอง จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา (Biology) ในสมองส่วนที่ควบคุมอารมณ์ (amygdala) ซึ่งเมื่อตอบสนองต่อความกลัวจะทำให้มีขนาดใหญ่มากขึ้นและทำงานมากกว่าปกติ แม้จะผ่านพ้นเหตุการณ์นั้น ๆ มาแล้วก็ตาม ในระยะยาวจะทำให้เกิดความเข้าใจในบางเรื่องที่ต่างกับคนทั่วไป เนื่องจากมีความเข้าใจที่ผิดแปลกไปจากการที่สมองถูกกระตุ้นตลอดเวลา เช่น บางเรื่องที่เป็นเหตุการณ์ปกติธรรมดา เด็กที่มีภาวะดังกล่าว อาจตอบโต้ด้วยท่าทีที่รุนแรง ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีสมองส่วนที่ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกในแง่ของความทรงจำ (Hippocampus) ซึ่งถ้าเจอเรื่องดีส่วนนี้จะกระตุ้นให้มีความทรงจำร่วมอยู่ด้วย แต่ถ้าถูกทำร้ายเรื้อรังจะทำให้มีขนาดเล็กลง ทำให้มีปัญหาเรื่องความทรงจำ รวมถึงสมองส่วนควบคุมความหุนหันพลันแล่น (Cerebral cortex) เมื่อถูกกระตุ้นบ่อยครั้ง ความยับยั้งจะลดลงและเป็นการตอบว่าทำไมเด็กถึงแสดงออกอย่างก้าวร้าวในบางครั้ง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ (Pao-in, 2022)

2. ผลกระทบด้านจิตใจ การถูกทำร้ายอย่างรุนแรงหรือเกิดขึ้นเป็นประจำจะทำให้เด็กขาดความอบอุ่น รู้สึกไม่ปลอดภัย เกิดความหวาดกลัว หวาดระแวงในบุคคลอื่น เกิดอาการซึมเศร้า หวาดผวา ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีปัญหาสุขภาพจิตหรือความเครียดอย่างรุนแรง อาจหันไปพึ่งพาสารเสพติด หรือเกิดแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตายได้ง่าย (Office of the Permanent Secretary, 2020)

3. ผลกระทบด้านพฤติกรรม เด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงอาจกลายเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่ผิดปกติในอนาคต เช่น เป็นคนที่แยกตัวออกจากสังคมต่อต้านสังคม นิยมการใช้ความรุนแรง ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นไม่ได้ ไม่มีความสุขในการดำรงชีวิต อาจก่อให้เกิดอาชญากรรมได้ อย่างเช่น กรณีข่าวของคนร้ายที่ล่อลวงเมิดทางเพศเด็ก โดยอ้างว่าฝังใจจากวัยเด็ก เพราะเคยถูกกระทำในลักษณะเดียวกัน ในทางอาชญาวิทยา พบงานวิจัยของนักวิชาการ ระบุว่ามีความเป็นไปได้สูงที่คนร้ายซึ่งเคยถูกกระทำความรุนแรงในช่วงวัยเด็กในทุก ๆ รูปแบบ เมื่อโตขึ้นก็จะก่อความรุนแรงกับบุคคลอื่นเช่นกัน (Phutrakul, 2023)

กล่าวได้ว่า ความรุนแรงต่อเด็กมีผลกระทบและมีผลเสียต่อจิตใจและพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก ถ้าหากครอบครัว และสังคมไม่ร่วมกันช่วยลดความรุนแรงต่อเด็กให้หมดไป หรือลดน้อยลง จะส่งผลกระทบอีกมากมายในการพัฒนาประเทศของเรา

สังคมกับการป้องกันและแก้ไขการปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก

จากปัญหาความรุนแรงที่กระทำต่อเด็กมีสถานการณ์เพิ่มขึ้นทุกวันนี้หน่วยงานรัฐหรือองค์กรเอกชน รวมถึงผู้ปกครองซึ่งมีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดควรที่จะหามาตรการป้องกันไม่ให้เกิดเหตุขึ้นกับเด็ก ซึ่งมีผู้เสนอแนะแนวทางป้องกันไว้หลายแนวทาง ดังนี้

1) ในระดับครอบครัว โดย มูลนิธิพิทักษ์เด็ก ได้เสนอแนวทางไว้โดยสรุปคือ ตั้งแต่ระดับครอบครัว โดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทำให้บ้านเป็นที่ปลอดภัย ไร้ความรุนแรงสำหรับเด็ก ช่วงเด็กเล็ก ต้องจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านให้ปลอดภัย และเด็กต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองเพื่อป้องกันอันตรายจากบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัย ช่วงประถม คอยแนะนำให้เด็กประพฤติปฏิบัติในเรื่องที่ไม่ก่ออันตรายแก่ตนเอง ไม่ควรให้ไปไหนตามลำพัง ช่วงมัธยม สอนให้เด็กประเมินสถานการณ์อันตรายจากบุคคลต่าง ๆ รู้จักระมัดระวัง หลีกเลี่ยง และขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ได้ โดยพ่อแม่ผู้ปกครองต้องสังเกตพฤติกรรมเด็ก หากเด็กมีปัญหาให้หาสาเหตุ และวิธีแก้ไข และผู้ปกครองไม่ควรตีเด็ก ควรใช้วิธีการพูดคุยและสอนเด็ก ไม่กล่าวโทษเด็ก ไม่ซ้ำเติม แต่ควรหาวิธีการช่วยเหลือ (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2020)

2) ในระดับสถานศึกษา ปัญหาการรังแกกันหรือกลั่นแกล้งของเด็ก เป็นปัญหาความรุนแรงอันดับต้น ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ดังที่ปรากฏตามข่าว ทางสื่อต่าง ๆ ว่ามีเด็กทำร้ายร่างกายกัน สาเหตุเนื่องมาจากคำทอ หรือแกล้งกัน หรือเกิดจากการบูลลี่ร่างกายกัน พ่อแม่ ผู้ปกครองและคุณครู มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยป้องกันให้ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนนั้นหมดลงได้ วิธีการแก้ไขคือ เริ่มที่พูดคุยกับเด็ก ให้เด็กได้ระบายความรู้สึกแย่ ๆ ที่ถูกเพื่อนแกล้งก่อน การที่ครูรับฟังโดยยังไม่ต้องรีบแนะนำอะไร แค่นั้นก็ทำให้เด็กรู้สึกดีขึ้นมาก และควรเรียกพ่อแม่เด็กมารับรู้ปัญหาร่วมกัน เพื่อพ่อแม่จะได้เป็นกำลังใจให้เด็กด้วย แล้วช่วยกันคิดถึงวิธีการจัดการ เปิดโอกาสให้เด็กคิดเองก่อน ถ้าเป็นไปได้การที่ให้เขาลองคิดวิธีจัดการเอง แล้วดูว่าได้ผลเป็นอย่างไร ก็จะเป็นประสบการณ์ที่ดีและได้เรียนรู้ของเด็ก ๆ (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2020)

3) ในระดับสังคม พญ.เบญจพร ดันตสุติ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ให้แนวทางป้องกันความรุนแรงไว้ว่า ควรเริ่มตั้งแต่ ระดับของภาคสังคมและประชาชน อาจจะต้องร่วมมือกันในเรื่องของการเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องของการใช้ความรุนแรง และร่วมมือกันที่จะไม่เผยแพร่สื่อที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง หรือไม่เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีในการเผยแพร่ความรุนแรง หลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงทั้งในเรื่องของร่างกายและการใช้คำพูดที่รุนแรงต่อกัน พยายามคุยกันด้วยความมีสติมีเหตุผล และพยายามหาวิธีการจัดการกับอารมณ์ (Tantasuti, 2022)

4) ในระดับนโยบายและแนวทางปฏิบัติ โดย กองพัฒนานโยบายและนวัตกรรมทางสังคม สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สป.พม.) ได้เสนอข้อเสนอแนะมาตรการและแนวทางในการดูแลและป้องกันเด็กจากความรุนแรงดังนี้

1. บุคลากรทุกระดับและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างระบบการปกป้อง ค้ำครองเด็ก โดย ครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่าย ที่เกี่ยวข้องให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ โดยเริ่มจากสภาเด็กและเยาวชน
3. สร้างความตระหนักรู้ถึงปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก ให้สังคมมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไข
ปัญหา
4. การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัย เช่น ให้เพื่อนบ้านเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังความรุนแรง
ในชุมชน
5. จัดฝึกอบรมผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กเกี่ยวกับการเฝ้าดูและป้องกันเด็กจากความรุนแรง

6. มีระบบฉุกเฉินสำหรับการดูแลเด็กที่ได้รับความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ
7. ปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก รวมทั้งป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์
8. ส่งเสริมให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดในการเข้าถึงแหล่งอบายมุขและสิ่งผิดกฎหมาย โดย พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 มาตรา 29 ระบุว่า “ผู้ใดพบเห็นเด็กตกอยู่ในสภาพจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพตาม หมวด 3 และหมวด 4 จะต้องให้การช่วยเหลือเบื้องต้นและแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 โดยมีชักช้า” หากเป็นที่ปรากฏชัดหรือน่าสงสัยว่าเด็กถูกทารุณกรรมหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการเลี้ยงดูโดยมิชอบ การแจ้งหรือการรายงานตามมาตรานี้ เมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง (Legal Affairs Bureau, Office of the Permanent Secretary for Interior, 2003) จากข้อความของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก จะเห็นได้ว่าประชาชนทั่วไปที่พบเห็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก หรือสงสัยว่ามีการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก พ.ศ.2546 สามารถมีส่วนในการช่วยเหลือเด็กได้ โดยการเข้าไปช่วยเหลือเองหรือแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาให้การช่วยเหลือ
9. จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา บำบัดรักษา และจัดตั้งกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือเยียวาเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรง
10. ส่งเสริมครอบครัวอบอุ่น สร้างความรัก ความผูกพันต่อกัน ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัว
11. ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกันพัฒนาและบูรณาการฐานข้อมูลเกี่ยวกับการการกระทำความรุนแรงต่อเด็ก
12. พัฒนาเครือข่ายการคุ้มครองเด็กร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
13. บรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับทักษะการใช้ชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมให้กับเด็กในโรงเรียน (Office of the Permanent Secretary, 2020)

จากที่ได้ศึกษาค้นคว้าที่จะเสนอวิธีป้องกันการกระทำความรุนแรงต่อเด็กที่ควรดำเนินการสรุปได้ดังนี้

1. การให้ความรู้ในการดูแลเด็กที่ถูกต้องและป้องกันปัญหาที่จะนำไปสู่ความรุนแรงต่อเด็กได้ เช่น ในครอบครัวคือการเลี้ยงดูเชิงบวก การสร้างวินัยในเชิงบวก ส่งเสริมการสื่อสารอย่างเปิดเผย และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแล สามารถลดความเสี่ยงของพฤติกรรมรุนแรงในเด็กได้ โดยการจัดการฝึกอบรมแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับเทคนิคการเลี้ยงดูในเชิงบวก การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการจัดการความโกรธ โรงเรียนเน้นที่การส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ความเห็นอกเห็นใจ การควบคุมอารมณ์ การแก้ปัญหา และการแก้ไขข้อขัดแย้ง
2. การสร้างความตระหนักรู้ ถึงผลลัพธ์ที่จะตามมาของความรุนแรงต่อเด็ก
3. การส่งเสริมสนับสนุนในทุก ๆ ภาคส่วน ตั้งแต่ระดับครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม ที่ต้องร่วมมือกันในการป้องกัน ชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การให้คำปรึกษา สามารถช่วยลดความรุนแรงต่อเด็กได้ สนับสนุนกฎหมายและนโยบายที่เข้มงวดมากขึ้นเพื่อปกป้องเด็กจากความรุนแรง สนับสนุนให้รัฐบาลดำเนินการและบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและให้การสนับสนุนผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ
4. การมีส่วนร่วมของชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้นำศาสนา และองค์กรท้องถิ่นในการส่งเสริมการไม่ใช้ความรุนแรงและการคุ้มครองเด็ก สร้างวัฒนธรรมของการเอาใจใส่ ความเคารพ และความเข้าใจต่อเด็ก

จากแนวทางการป้องกันการกระทำความรุนแรงต่อเด็กในปัจจุบันของผู้เกี่ยวข้องในสังคม พบว่ายังมีการกระทำความรุนแรงต่อเด็กอยู่เป็นจำนวนมาก ตามข่าวที่ปรากฏซึ่งแสดงให้เห็นว่าการป้องกันยังไม่ได้ผล จึงควรนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นหลักธรรมของพระพุทธองค์มาประยุกต์ใช้กับกฎหมายและมาตรการที่ใช้อยู่ใน

ปัจจุบันเพื่อแก้ไขปัญหการกระทำรุนแรงต่อเด็กให้มีความยั่งยืนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีหลากหลายหน่วยงานที่นำหลักพรหมวิหารธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานแล้วเกิดผลลัพธ์ที่ดีมากขึ้น เช่น การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของครูผู้ดูแลเด็ก ในเขตอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ด้านเมตตาโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ครูผู้ดูแลเด็กควรมีความโอ้อ้อมอารีต่อ เด็กนักเรียนทุกระดับชั้น ทุกคน ตลอดจนผู้ปกครองของนักเรียนทุกคน ด้านกรุณา ครูผู้ดูแลเด็กควรให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนทุกคน โดยเฉพาะเด็กนักเรียนที่ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ด้านมุทิตาครูผู้ดูแลเด็กควรยิ้มแย้มแสดงความยินดี หรือมอบรางวัลให้กับนักเรียนที่ได้กระทำความดีตามโอกาส อันควร และด้านอุเบกขา ครูผู้ดูแลเด็กควรปกครองเด็กนักเรียนในชั้นเรียนด้วยความเป็นธรรม มีความ ยุติธรรม และให้ความเสมอภาคแก่นักเรียนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน (Laongthong, Thinsandee, and Srisarakham, 2019)

พุทธธรรม: แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำรุนแรงต่อเด็ก

พุทธธรรม เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้ธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบนี้ ต่อมาเมื่อนำไปให้ผู้อื่นฟังเรียกว่า มัชฌิมนิเทศหรือหลักธรรมสายกลาง และทรงเรียกข้อปฏิบัติอันเป็นระบบที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือหลักธรรมสายกลาง เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความหมายแท้จริง ได้ว่า ธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1995) ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของคำว่า พุทธธรรม มีความหมายครอบคลุม เพราะพุทธธรรมสอนเรื่องความทุกข์ทั้งมวลของสาธุชน พุทธธรรมนั้นเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องว่า เป็นการแก้ตรงสาเหตุและเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาซึ่งตรงกับหลักการที่ว่า กันไว้ดีกว่าแก้พุทธธรรมจึงเป็นการสาธารณสุขที่แท้จริง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. หลักธรรมที่ว่าด้วยตัวสภาวะหรือความจริงของธรรมชาติ 2. หลักธรรมที่ว่าด้วยการปฏิบัติหรือการเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ มรรค 8 (Wasi, 1998) กล่าวโดยสรุปว่า พุทธธรรมคือหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหและป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หลักพุทธธรรมเป็นทั้งแนวทางป้องกันและการแก้ไขรวมถึงเยียวยารักษาใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก เพราะรากเหตุแห่งความรุนแรงนั้นในมุมมองพระพุทธศาสนา มองว่าที่ปัญหาหรือทุกการกระทำนั้นมีเหตุและปัจจัยแห่งการกระทำเช่นนั้น การกระทำรุนแรงต่อเด็กก็เช่นเดียวกัน ต้องมีเหตุและปัจจัยให้กระทำเช่นนั้น

ความรุนแรงในมุมมองพระพุทธศาสนา หมายถึงการประทุษร้ายต่อร่างกาย วาจา จิตใจ ต่อบุคคลอื่นที่มีผลเป็นความทุกข์ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีศัพท์ของความรุนแรงอยู่หลายคำเช่นกัน เช่น โกรธ หมายถึงความโกรธ ภาวะที่โกรธ โทสะ ความประทุษร้าย ความพยาบาท พยาบาท หมายถึง ความคิดร้าย มุ่งจําทำร้ายเขา ใครพูดไม่ถูกใจก็คิดด่าเขา คิดจะทำร้ายฆ่าเขา ปโทสะ หมายถึง ความประทุษร้าย ความโกรธ ความประสงค์ร้าย วิหิงสา หมายถึง ความเบียดเบียน การทำร้าย โดยสรุปแล้ว การกระทำรุนแรงในมุมมองพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง สภาวะอารมณ์ที่ส่งผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ก่อตัวจากจิตใจแล้วส่งผลออกมาทางกายและวาจาทำให้บุคคลผู้กระทำและผู้ถูกระทำความรู้สึกมีความทุกข์และความไม่สบายใจ เตือนร้อนใจ กล่าวได้ว่า การป้องกันความรุนแรงในทางพระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากจิตใจ อันจะส่งผลต่อการกระทำกาย วาจา ตามมา หากใจมีธรรมที่เป็นเครื่องบ่มเพาะย่อมเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจให้สงบระงับจากความคับข้องใจอันเป็นเหตุให้ไปสู่ความรุนแรงและการทำร้าย

หลักพุทธธรรมที่ผู้เขียนเห็นว่า เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ปัญหการกระทำรุนแรงต่อเด็ก ในบทความนี้ คือ หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า พรหมวิหาร คือ ธรรมประจำใจของพรหม พรหม ต้องมีธรรมทั้ง 4 ข้อ คือ เมตตา ความรัก ปราบปรามคืออยากให้เขามีความสุข

กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือให้เขาพ้นจากทุกข์ มุทิตา ความยินดี เมื่อเขาสุขสำเร็จทำได้ดี อุเบกขา ความวางที่เฉยเป็นกลาง ให้ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2022) ในทางพระพุทธศาสนาเปรียบ “พ่อแม่เป็นพรหมของลูก” จึงกล่าวได้ว่า พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู หรือผู้ดูแลเด็ก นำมาใช้ในการดูแลเด็กที่ยังต้องการบ่มเพาะ ด้วยความรักและเมตตา ให้อภัยเพราะยังอ่อนเดียงสา การให้การสั่งสอนจึงพึงกระทำด้วยความรักเอาใจใส่ปรารถนาดีและไม่ใช้การกระทำความรุนแรงต่อเด็กไม่ว่าจะทางกาย ทางวาจา หรือทางใจ เพราะนอกจากจะผิดพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก 2546 แล้ว ยังทำให้เกิดบาดแผลทางใจต่อเด็กอันส่งผลให้เกิดการส่งต่อความรุนแรงไปใช้กับผู้อื่น ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้นำเสนอการใช้พรหมวิหาร 4 มาใช้เป็นแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทำความรุนแรงต่อเด็ก ทั้งในมิติของครอบครัว ผู้ดูแลเด็กหรือหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชน ชุมชน และสังคม ดังนี้

1. มีจิตเมตตาในการดูแล สั่งสอนบ่มเพาะด้วยความรักและเอาใจใส่

ทั้งนี้ ความรักและความเมตตาต่อเด็ก สำหรับพ่อ แม่ หรือบุคคลในครอบครัว ย่อมเป็นเรื่องธรรมดา แต่ในบางครั้งการเลี้ยงดูด้วยความเมตตาแต่ปราศจากการให้ปัญญาก็เสมือนกับการรังแกเด็กทางอ้อม ดังนั้น เมตตาสำหรับพ่อ แม่ ที่มีต่อลูก ควรอยู่บนพื้นฐานการเลี้ยงดูที่มีเหตุและผล โดยพ่อ แม่ เป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกด้วยสายตา คำพูด การกระทำด้วยรักและเมตตา และไม่ใช้อารมณ์เมื่อลูกทำผิดหรือมีพฤติกรรมไม่เป็นดังที่คาดหวัง แต่จะใช้ความอดทนในการให้คำสอน แนะนำ อย่างมีเหตุผลและอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจในมุมมองลูกหรือเด็กในสังคมปัจจุบัน สำหรับผู้มีอาชีพดูแลเด็กการมีจิตรักเด็กให้เสมือนดังลูก อาจทำได้เป็นปัจเจกคน เพราะโดยส่วนใหญ่มาทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพจนบางครั้งทำให้เมตตาจิตที่พึงมีต่อมนุษย์ลดลงเพราะความอ่อนล้าจากงานที่ทำประจำจึงขาดความรักเอาใจใส่ต่อเด็กและเกิดความประมาทพลั้งเผลอในการใช้อารมณ์และความรุนแรงต่อเด็กโดยไม่ตั้งใจ ดังนั้นสำหรับผู้ดูแลเด็กเป็นอาชีพ สิ่งที่พึงตระหนักถึงคือ ความรักในงานของตนและคุณค่าของงานที่นำภาคภูมิใจ เพราะได้รับความไว้วางใจจากพ่อแม่ของเด็กมอบกล่องดวงใจให้ดูแล และคาดหวังว่าลูกของตนจะได้รับการดูแลด้วยรักและเอาใจใส่อย่างจริงจัง กรณีของบุคคลากรภาครัฐที่มีบทบาทดูแลป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก รวมถึงภาคชุมชน และสังคม เมื่อเห็นเด็กมีพฤติกรรมที่สุ่มเสี่ยงเป็นอันตรายต่อตนเอง และบุคคลอื่น หากมีความเมตตาเป็นพื้นฐานและตระหนักว่าเด็กเหล่านั้นแม้มิใช่ลูกหลานในสายเลือด แต่ทุกคนล้วนเป็นลูกหลานชาวไทย ที่ยังต้องอาศัยผู้ใหญ่ช่วยกันดูแลป้องกันภัย การแสดงออกด้วยการตักเตือนแนะนำจึงควรสะท้อนถึงเมตตาผ่านสีหน้า แววตา การกระทำ และวาจาที่ไพเราะไม่ใช้ความรุนแรง เพราะฉะนั้น หากพ่อแม่ หรือผู้ดูแลมีเมตตาเป็นพื้นฐาน จะไม่ทำร้ายเด็กและความรุนแรงในครอบครัวก็จะไม่เกิดขึ้น การทำร้ายการทารุณกรรมทั้งหลายจะไม่มีให้เห็นอย่างแน่นอน ด้วยความเมตตากรุณานี้เอง พ่อแม่ ผู้ดูแลก็จะรู้ว่าตนเองมีหน้าที่จัดหาสิ่งที่จำเป็นพื้นฐานในชีวิตให้แก่เด็กโดยไม่ขาดตกบกพร่อง

2. มีความกรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กอย่างถูกวิธี

การดูแลเด็กด้วยความกรุณา สำหรับพ่อ แม่ บุคคลในครอบครัว หรือผู้มีอาชีพดูแลเด็ก ไม่ว่าลูกจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เช่น ก้าวร้าว ไม่ถูกใจ ไม่เชื่อฟัง สิ่งแรกที่ต้องทำคือ 1. ตั้งสติ เพื่อรู้เท่าทันอารมณ์ตัวเอง หากอารมณ์ยังไม่นิ่ง เมื่อพิจารณาว่าลูกปลอดภัย ให้เดินออกมาจากพื้นที่นั้น แล้วค่อยให้คำแนะนำช่วยเหลือต่อไป 2. ตั้งรับ แน่นนอนว่าเมื่อเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ สถานะอารมณ์เชิงบวกและเชิงลบจะเกิดขึ้นทันใด ถ้าอารมณ์ยังไม่เย็นพอ อย่าเพิ่งเข้าไปคุยกับลูกเพื่อไม่ให้คำพูดร้าย ๆ หลุดออกไปที่มั่งใจ ลูก ยิ่งพูดไม่ตลกกับลูกมากเท่าไร ลูกยิ่งเสียใจมากขึ้นเท่านั้น ไม่มีเด็กคนไหนอยากอยู่กับคนอารมณ์ร้าย นอกจากนี้ลูกอาจเลียนแบบพฤติกรรมไปใช้กับเพื่อนและติดเป็นนิสัยได้ อยากเปลี่ยนพฤติกรรมลูกเริ่มจากปรับ

พฤติกรรมตัวเอง 3. ตั้งใจ ควรเข้าใจลูกและยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น ช่วยเหลือลูก ๆ ด้วยใจ ให้เขาได้เรียนรู้ในสิ่งที่ผิดพลาดสอนให้ลูกสร้างความรู้สึกละหล่นจากความทุกข์เป็นเบื้องต้นได้ กรณีบุคคลากรภาครัฐที่มีบทบาทดูแลป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก รวมถึงภาคชุมชน และสังคม หากเจอเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือทำเรื่องที่ผิดพลาด ควรแสดงความสงสาร เห็นอกเห็นใจ และร่วมกันหาวิธีแก้ไข เพื่อให้เด็กมีกำลังใจทำสิ่ง ๆ นั้นได้ดีขึ้นให้คำแนะนำด้วย

3. มีความมูทิตา ขึ้นชมยินดีในทุก ๆ ความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์

เมื่อเด็กโตขึ้นเวลาทำอะไรประสบความสำเร็จ หรือทำอะไรได้ด้วยตนเอง พ่อแม่ หรือผู้ดูแลเด็กจะต้องแสดงความชื่นชมยินดีกับลูกทุกครั้ง ขึ้นชมเวลาที่เด็กมีความก้าวหน้า มีความสำเร็จ มีความพยายามในสิ่งที่เป็นคุณสมบัติที่ดีทั้งหลายของลูก เช่น ความอดทน ความมีน้ำใจ การช่วยเหลือผู้อื่น พ่อแม่ หรือผู้ดูแลต้องแสดงออกให้ลูกเห็น เพราะฉะนั้นการที่เราชื่นชมยินดีกับผู้อื่นเมื่อเขาได้ดี หรือประสบความสำเร็จ หากทำให้ลูกเห็นและสอนลูกให้รู้จักชื่นชมยินดีกับผู้อื่นจะเป็นสิ่งที่ป้องกันความรู้สึกอิจฉาริษยาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างมูทิตาให้เกิดภายในครอบครัวระหว่างพี่น้อง พี่นิตกับน้อง น้องนิตกับพี่ จะนำมาสู่การปลูกฝังความสามัคคีภายในบ้าน และในการชื่นชมยินดีต้องไม่ทำให้อีกฝ่ายรู้สึกว่าการเปรียบเทียบหรือทำให้ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง

4. มีอุเบกขา วางเฉยคอยช่วยเหลือให้กำลังใจและเปิดพื้นที่รับฟัง

พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก จะต้องรู้จักวางเฉยเมื่อเด็กทำอะไรได้แล้ว ไม่ชวนช่วยทำให้แต่เฉยโดยคอยมองอยู่ เราเพียงแต่เฝ้าระวังอยู่ห่าง ๆ และเข้าไปช่วยเหลือเมื่อเขาร้องขอหรือต้องการ เมื่อเขาพลาดพลั้ง นั่นก็คือจังหวะที่เราจะก้าวเข้าไปหาและปลอบเขาหรือเป็นกำลังใจให้เด็ก หรือในช่วงแรก ๆ ที่เขายังทำอะไรไม่ได้ พ่อแม่มีหน้าที่ฝึกหัดให้เขาทำโดยช่วยเขาก่อน หลังจากนั้นจึงให้เขาลองผิดลองถูกตามความเหมาะสม เมื่อเขาทำได้แล้วจึงถอยห่างออกมาดูเขาเท่านั้นและคอยชื่นชม แต่หากเขายังทำไม่ได้พ่อแม่อาจจะคอย ๆ เข้าไปช่วยเหลือพอให้เขาตั้งหลักได้จึงปล่อยให้เขาทำด้วยตัวเอง ให้ได้เรียนรู้และพัฒนาเพราะฉะนั้นอุเบกขาเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่จะต้องเข้าใจ เพื่อพ่อแม่จะได้ไม่เข้าไปโอบอุ้มลูกมากเกินไป จนกระทั่งเด็กขาดความมั่นใจ ขณะเดียวกันลูกก็มีความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาที่อยู่ตามลำพังเขาก็มีจิตใจเข้มแข็งและมีความมั่นคงในตนเอง อย่างไรก็ตาม การวางอุเบกขา มิได้หมายถึงความไม่สนใจหรือความรักแบบตามใจ เพราะความรักลูกนั้นไม่มีขอบเขตก็จริงแต่การปฏิบัติต่อกันต้องมีขอบเขต และต้องให้การอบรมสั่งสอนคุณธรรม กิริยามารยาท เพราะการอบรมสั่งสอนเป็นเรื่องสำคัญ หากเด็ก ๆ ได้รับการอบรมสั่งสอนน้อยไปและได้เห็นตัวอย่างที่ผิด ๆ ตัวอย่างที่ไม่มีคุณธรรม จะทำให้เด็กไม่รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี และจะมีผลกับเขาในอนาคตเมื่อเขาเติบโตขึ้น (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2019)

นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ หากพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ไม่เข้มงวดตั้งแต่เล็กส่วนใหญ่มักจะควบคุมเด็กไม่ได้ หากเด็กมีอายุเกิน 5 ปี ไปแล้ว จะมีปัญหาคุณธรรมในอนาคต เป็นผู้ใหญ่ที่เห็นแก่ตัวและประพฤติผิดศีลธรรม จนอาจกลายเป็นพิษภัยต่อสังคม ดังนั้น ควรสอนคุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่ลูกยังเล็ก และการให้ความรักอย่างเดียวไม่พอ ต้องอบรมวินัยศีลธรรมให้เกิดภายในตน ควบคุมกันไปและสมดุล การให้เด็กเชื่อฟังมีสัมมาคารวะ กาลเทศะ หรือมี “หิริโอตตัปปะ” นั้นเอง

การอบรมสั่งสอน จริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม พร้อมระเบียบวินัยด้วยหลักธรรมคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนานี้ จะปกป้องลูกจากภัยอันตรายทั้งปวง โดยไม่ปิดกั้นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ ทำให้ลูกเห็นคุณค่าของตนเอง รักตนเองเป็น ไม่หลงตน คิดเป็น คิดถูก รู้ดีรู้ชั่ว แยกแยะได้ มองโลกในแง่ดี แก้ปัญหาเป็น

อย่างสร้างสรรค์ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (The Center for the Protection of Children's Rights Foundation, 2019)

สรุป

การแก้ไขปัญหาค่าความรุนแรงต่อเด็กนั้น ควรใช้หลักพุทธธรรมและกฎหมายคุ้มครองเด็ก รวมทั้งมาตรการอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน โดยเริ่มจาก ให้ความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเด็ก ครู รวมถึงประชาชนชนทั่วไปอย่างถูกต้อง ให้ตระหนักรู้ในการดูแลเด็ก สามารถแยกแยะปัญหาจากการดูแลเด็กได้ มีพรหมวิหาร 4 ในจิตใจ โดยต้องมีความเมตตา กรุณา และความสามารถควบคุมจิตใจไม่ให้ใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ซึ่งเป็นตามแนวทางพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่ภายในครอบครัว พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็ก เลี้ยงดูด้วยความเมตตา เข้าอกเข้าใจ ไม่ซ้ำเติมเด็กด้วยการด่าหรือการตี ในโรงเรียนครูก็สอนและดูแลด้วยความรัก ความเมตตา เมื่อมีการแกล้งกันหรือหยอกล้อกัน ก็ควรตักเตือนหรือหาทางแก้ไขปัญหา โดยอาจจะให้เด็กพูดคุยกัน หาทางออกหรือเชิญผู้ปกครองมาร่วมพูดคุย ในส่วนภาคประชาชน คนในสังคมก็ควรที่จะสร้างการตระหนักรู้ให้ทุกคนมีความเคารพในสิทธิเด็ก ไม่ล่วงละเมิดและกระทำความรุนแรงต่อเด็ก เมื่อพบเห็นการกระทำความรุนแรงต่อเด็กก็ควรเข้าช่วยเหลือหรือแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ ผู้หน้าที่ในการออกกฎหมายและบังคับใช้กฎหมายก็ควรจะมีการพิจารณากฎหมายในการคุ้มครองเด็กให้มีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์โลกที่มีความเปลี่ยนแปลง เมื่อทุกภาคส่วนปฏิบัติได้เช่นนี้ เชื่อได้ว่าปัญหาความรุนแรงต่อเด็กซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตก็คงจะเบาบางลงและหมดไปในที่สุด

References

- Department of Women's Affairs and Family Development. (2022). *Report Family Violence Quarterly Comparison (Fiscal Year 2018-2022)*. Retrieved August 8, 2023, from <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/31ad614f-db87-4d1c-b409-c66e7f70f67f/>
- Hongsa-nguansri, S. (2014). *Problems of Violence in Children and Teenagers*. Retrieved November 20, 2023, from <https://th.rajanukul.go.th/preview-3563.html>
- Know Violence in Childhood. (2017). *Ending Violence in Childhood: Global Report 2017*. New Delhi: Lopez Design.
- Laongthong, K., Thinsandee, T., & Srisarakham, K. (2019). An Applications of Buddhism's Four Brahmavihara to the Administration for Child Development Center in Kaset Wisai District of Roi et Province. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 2(1), 22-33.
- Legal Affairs Bureau, Office of the Permanent Secretary for Interior. (2023). *Child Protection Act, B.E. 2546 (2003)*. Retrieved August 10, 2023, from http://www.law.moi.go.th/group2_law12.html
- Office of the Permanent Secretary, (2020). *Proposals for Solving the Problem of Violence Against Children*. Retrieved August 10, 2023, from <https://opendata.nesdc.go.th/dataset/recommendations-on-solving-child-abuse-problems>
- Pao-in, W. (2022). *Online Discussion on the Topic Because Children in Pain Are Sick Adults: A Discussion from the Book Erase the Deepest Wound (The Deepest Well)*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.thecoverage.info/news/content/3762>

- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto), (2022). *Your Parents Are Indescribable*. (19th ed.). Bangkok: Thammasapa Buddhism.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1995). *Buddhadhamma (Revised and Expanded Edition)*. (6th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phutrakul, K. (2023). *Childhood Victims of Violence Tends to Commit Crimes When Growing Up*. Retrieved August 10, 2023, from <https://tna.mcot.net/crime-1214144>
- PPTV Online. (2021). *Revealing Statistics for 16 Years that There Were More than 1,300 Cases of Violence Against Children and Continued Abuse*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.pptvhd36.com/news/>
- Sodsri, S. (2018). The Problem of Family Violence in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(Special Issue), 600-609.
- Tantasuti, B. (2022). *Violence Against Children Create Emotional Wounds*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.thaichildrights.org/articles/violence01/>
- Thairath Online, (2023). *1 Year Old Dies, Victim of a Cruel Babysitter*. Retrieved August 8, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/crime/2629015>
- Thairath Online. (2023). *Prosecuting a Nanny Teacher Child Abuse in "Welfare Home", Saraburi Province*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/society/2697915>
- The Center for the Protection of Children's Rights Foundation. (2000). *Violence Prevention Guide*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.thaichildrights.org/multimedia/stop-violence-book/>
- The Center for the Protection of Children's Rights Foundation. (2019). *Info Graphic Raising Children the Buddhist Way a Happy Home without Violence*. Retrieved August 10, 2023, from <https://www.thaichildrights.org/articles/info-graphic-happyhome/>
- UNICEF. (2020). *Designing Parenting Programmes for Violence Prevention: A Guidance Note*. Retrieved November 18, 2023, from <https://www.unicef.org/documents/designing-parenting-programmes-violence-prevention-guidance-note>
- Wacharasin, C., Khamngoen, R., & Sriprasan, C. (2018). Factors Related to Violence in Families with School Age Children. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 5(2), 189-200.
- Wasi, P. (1998). *Buddhism and Society*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- World Health Organization (WHO). (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva: World Health Organization.

ความสำคัญของการบริหารจัดการเงินทรองจ่ายเพื่อลดปัญหาภายในหน่วยงาน*

The Importance of Financial Management of Advanced to Reduce Problems within the Agency

¹นันท์ภัส กองแก้วรัศมี และ พัชรี วัดเสนาะ

¹Nanlaphat Kongkaewrasamee and Patcharee Watsanor

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Population and Social Research Mahidol University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: duangkamon5252@gmail.com

บทคัดย่อ

หน่วยงานการเงินและบัญชี งานคลังและพัสดุ มีภารกิจและหน้าที่โดยตรงในการปฏิบัติงานด้านการเงิน หนึ่งในภารกิจของหน่วยงานการเงินและบัญชี คือ การรับคืนเงินทรองจ่าย การจัดทำรายงานการเคลื่อนไหวของเงินยืมทรองจ่ายประจำเดือนตามกำหนดเวลา เพื่อให้ผู้บริหารรับทราบ เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจ่ายเงินยืม รับเงินยืม บันทึบบัญชีเงินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ รอบคอบ และแม่นยำ รวมไปถึงควรมีความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการยืมคืนเงินทรองจ่าย เพราะเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย และปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการยืมเงินทรองราชการของหน่วยงาน เพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดทำโครงการได้ ในการบริหารเงินยืมทรองจ่ายเกี่ยวกับการขออนุมัติยืมเงิน และการส่งใช้เงินยืมไม่ใช่เรื่องยาก แต่เป็นปัญหาที่ยุ่งยากในทางปฏิบัติ ทั้งผู้มีสิทธิใช้เงินทรองจ่ายและผู้ที่ต้องการใช้เงินทรองจ่ายยังปฏิบัติไม่ถูกต้องตามระเบียบ คำสั่ง และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกัน ทั้งนี้หน่วยงานควรมีคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในหน่วยงานเพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริหารเงินทรองจ่ายในหน่วยงานได้

คำสำคัญ: การเงิน; เงินทรองจ่าย; งานบัญชี

Abstract

The finance and accounting department in the Treasury and Supplies work has a crucial responsibility in performing financial tasks. One of their missions is to receive the return of loan advances and prepare a timely report on the movement of monthly loan advances. This report is important for executives to stay informed about the financial status. The financial and accounting officers in this department are responsible for paying off loans, receiving loans, and accurately recording financial transactions. They must possess knowledge, skills, and a comprehensive understanding of relevant regulations to ensure accuracy and compliance.

---

*Received February 22, 2024; Revised July 23, 2024; Accepted August 28, 2024

Borrowing advances is necessary to support various activities and meet organizational goals. Information technology is currently being utilized to assist with these operations, aiming to reduce errors and provide flexibility in borrowing advances from government agencies. These advances are typically used to fund specific projects. Managing loans and advance payments involves requesting approval to borrow money and ensuring that the borrowed funds are used appropriately. While the process of requesting and receiving borrowed money may not be difficult, the challenge lies in ensuring compliance with relevant regulations, orders, and guidelines. There are various reasons why both those with borrowing privileges and those who wish to utilize government advances may fail to comply with these regulations. To address this issue, the agency has developed a clear manual and operating model. These resources aim to improve understanding among personnel in the agency and reduce problems that may arise during the management of trial payments, particularly in situations where there are work delays.

Keywords: Finance; Advance Payment; Accounting

บทนำ

ตามที่มหาวิทยาลัยมหิดลได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเบิกถอนเงินทดรองจ่าย เพื่อให้การบริหารงบประมาณและการเงินของมหาวิทยาลัยมหิดล ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย คล่องตัว และเพื่อให้บุคลากรและหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยสามารถใช้เงินทดรองจ่ายในการปฏิบัติราชการต่าง ๆ โดยส่งสัญญาณยืมเงินที่คลังและพัสดุในหน่วยงานของตนเองนั้น เมื่อได้รับเงินยืมตามสัญญาณยืมเงินแล้วผู้ยืมมีหน้าที่ส่งหลักฐานการจ่ายและเงินเหลือจ่ายที่ยืมไปภายในระยะเวลาที่กำหนด ตามระเบียบของหลักเกณฑ์วิธีการยืมเงิน (Mahidol University, 2008)

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ก่อกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในคณะสาธารณสุขศาสตร์ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2509 โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์วิจัยประชากรและสังคม” และต่อมาได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2514 ให้เป็น “สถาบันวิจัยประชากรและสังคม” มีสถานภาพเทียบเท่าคณะ ฯ หนึ่งในมหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันฯ ได้มีการวางรากฐานในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างมั่นคงในแต่ละยุคสมัย และมีการสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร สังคมและเศรษฐกิจในระดับประเทศ ภูมิภาคเอเชีย และอื่น ๆ ปัจจุบันมีบุคลากรทั้งสิ้นประมาณ 130 คน (Institute for Population and Social Research, 2024)

สถาบันวิจัยประชากรและสังคมมีแนวทางและหลักเกณฑ์การยืมเงินทดรองจ่ายโดยมีแนวปฏิบัติบางหลักเกณฑ์ที่เป็นแนวทางเฉพาะเจาะจงโดยมีการกำหนดแยกเพราะความแตกต่างของบริบทของการบริหารงานในมหาวิทยาลัยฯ โดยมีการกำหนดแนวทางการยืมเงินทดรองจ่ายโดยผู้ยืมจะได้รับเงินยืมก่อนวันจัดกิจกรรม 7 วันทำการ และเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมต้องดำเนินการคืนเงินทดรองจ่ายภายใน 15 วันให้กับงานคลังและพัสดุของสถาบันฯ บ่อยครั้งที่พบปัญหาเกี่ยวกับเงินทดรองจ่าย คือผู้ยืมเงินปฏิบัติไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ ทำให้การคืนเงินยืมทดรองไม่เป็นไปตามระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคมได้กำหนดขึ้น การใช้จ่ายเงินงบประมาณที่คืนนั้นต้องคำนึงถึงการทำงานอย่างโปร่งใส ไปจนถึง

ลักษณะการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานอย่างคุ้มค่า เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และไม่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองหรือ พวกพ้อง เพราะหากมีการคืนเงินทดรองจ่ายล่าช้า จะส่งผลต่อการกำกับติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ที่อาจจะส่งผลให้เกิดสภาพคล่องทางการเงินได้ในอนาคต

จากแนวคิด ทฤษฎี ความสำคัญและปัญหาที่พบจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลของการดำเนินงานเกี่ยวกับเงินทดรองจ่ายและลดความเสี่ยงเกี่ยวกับกระบวนการและระบบเงินยืมทดรองของคลังและพัสดุของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนแต่ยังพบกับปัญหาในการยืมคืนเงินทดรองจ่ายนั้น ผู้เขียนเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการการเงินทดรองจ่ายเพื่อลดปัญหาภายในหน่วยงานต่อไป

ความหมายและความสำคัญของเงินทดรองจ่าย

เงินทดรองจ่าย คือ เงินที่จะมีการให้เบิกทดรองจ่ายไปล่วงหน้าตามสัญญาหรือความจำเป็นที่ต้องจ่ายเงินสดหน้างาน/โครงการ สำหรับจ่ายค่าจ้าง, ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จำเป็นที่เร่งด่วน ให้ทันเหตุการณ์ ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของ ผู้รับผิดชอบโครงการ โดยค่าใช้จ่ายนั้นต้องเบิกตามระเบียบสถาบันฯ วงเงินที่จ่ายแล้วแต่ความจำเป็น เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ซึ่งต่างจากเงินสดย่อยที่ใช้ในกรณีที่มีค่าใช้จ่ายจำนวนเล็ก ๆ น้อย ๆ

1) การบริหารเงินยืมทดรองจ่าย หมายถึง การกำหนดวงเงินทดรองจ่าย กระบวนการทำงาน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด เพื่อให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

2) เจ้าหน้าที่การเงิน หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุมและเบิกจ่ายเกี่ยวกับเงินทดรองของหน่วยงาน

3) หลักฐานการจ่าย หมายถึง หลักฐานที่แสดงว่าได้มีการจ่ายเงินให้แก่ผู้รับหรือเจ้าหน้าที่ตามข้อผูกพันแล้ว ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน หรือใบสำคัญรับเงิน ซึ่งผู้รับเงินเป็นผู้ออกให้ หรือใบรับรองการจ่ายเงินหรือเอกสารอื่นใดที่ทางกิจการได้กำหนดให้เป็นหลักฐานการจ่าย

การศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้เพื่อเน้นด้านการยืมคืนเงินทดรองจ่ายของบุคลากรภายในสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล วัตถุประสงค์ในการยืมเงินทดรองจ่ายเป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนให้มหาวิทยาลัยได้เห็นถึงโครงการ กิจกรรมในแต่ละปีงบประมาณที่เกิดขึ้น ทำให้มหาวิทยาลัยและหน่วยงานสามารถนำข้อมูลไปพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานด้านเงินยืมทดรองจ่าย โดยวัตถุประสงค์ในการทำเงินทดรองจ่ายมีหลายด้านและขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างของแต่ละโครงการหรือกิจกรรม ดังนี้

1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของหน่วยงานราชการ และปรับปรุงกระบวนการการทำงานเพื่อลดเวลาและทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

2) เพื่อลดความเสี่ยงในการลงทุนหรือดำเนินโครงการ โดยใช้เงินทดรองเพื่อประเมินความสามารถของแผนงานหรือโครงการก่อนที่จะลงทุนในขั้นตอนที่จริง

3) เพื่อช่วยในการเกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานต่าง ๆ

อีกทั้งเงินทดรองจ่ายมีความสำคัญในหลายด้าน เช่นการบริหารงบประมาณของหน่วยงานราชการหรือภาครัฐ ดังนี้ (Knowledge management working group of the Finance and Budget Office, 2020)

1) การวางแผนและประเมินผล เงินทดรองจ่ายช่วยให้หน่วยงานราชการวางแผนโครงการหรือกิจกรรมให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและผลลัพธ์ก่อนที่จะได้ดำเนินการจริง ซึ่งช่วยเรื่องการบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) การใช้เงินทอรองจ่ายช่วยลดความเสี่ยงของการลงทุนในโครงการหรือกิจกรรมที่อาจไม่สำเร็จ หากผลการทดลองแสดงให้เห็นว่าโครงการนั้นไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง

3) เงินทอรองจ่ายช่วยให้หน่วยงานราชการสามารถปรับปรุงแผนงานหรือกิจกรรมที่มีการทดลอง โดยอิงผลการทดลองนั้น นำไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

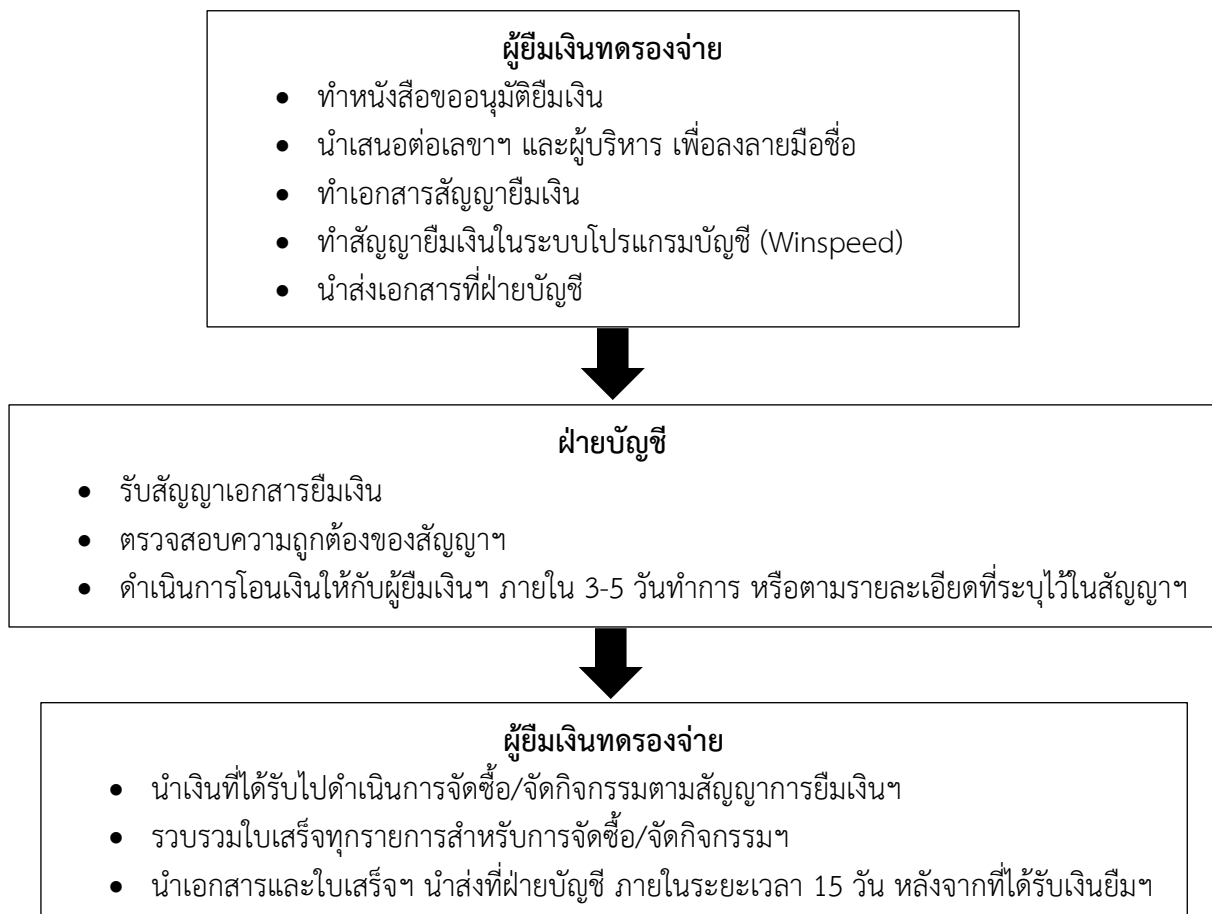
4) เงินทอรองจ่ายช่วยป้องกันการสูญเสียทางการเงินในกรณีที่โครงการหรือกิจกรรมไม่สำเร็จ โดยไม่ต้องใช้เงินจริงจากงบประมาณหรือเงินภาษีของประชาชน

5) สามารถนำข้อมูลที่ใช้เงินทอรองจ่ายต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนงานบางอย่างล่วงหน้าได้

การกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการยืมเงินทอรองจ่ายอย่างชัดเจนก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน หรือการบริหารงานภายในหน่วยงานได้อย่างคล่องตัว

กระบวนการยืมเงินทอรองจ่าย

เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี มีหน้าที่รับผิดชอบในการพิจารณาเงินยืม รับเงินยืม บันทึกบัญชี เจ้าหน้าที่การเงินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ มีทักษะ มีความรอบคอบและแม่นยำ รวมไปถึงต้องมีความเข้าใจในระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง การยืมเงินทอรองจ่ายเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถาบันฯ และปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน เพื่อลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานตามแนวทางที่กำหนด สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ได้มีการกำหนดกระบวนการเบิกจ่ายเงินทอรองจ่าย แสดงดังภาพที่ 1 (Institute for Population and Social Research, 2024)

Picture 1: The Process of Disbursing Financial Advanced of Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Thailand

ปัญหาที่พบจากการยืมเงินทรวงจ่าย

อย่างไรก็ดีแม้ว่าสถาบันวิจัยประชากรและสังคมได้มีการกำหนดระเบียบการยืมเงินและการคืนเงินที่ชัดเจน ก็ยังพบปัญหาการคืนเงินทรวงจ่ายในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ไม่ส่งเงินคืนตรงกำหนดเวลาภายในระยะเวลา 15 วัน หลังจากที่ได้รับเงินยืมฯ
- 2) ทยอยส่งเงินยืมคืนหลายครั้ง ไม่คืนเงินยืมฯ ในโครงการ/กิจกรรมเดียวให้เสร็จสิ้นภายในครั้งเดียว
- 3) ใบเสร็จหรือเอกสารรายละเอียดมีรูปแบบที่ไม่ถูกต้อง

จากปัญหาที่พบส่งผลต่อการบริหารจัดการของหน่วยงานการเงินและบัญชี งานคลังและพัสดุของสถาบันวิจัยประชากรและสังคมที่มีภารกิจและหน้าที่โดยตรงในการปฏิบัติงานด้านการเงิน ซึ่งเป็นหนึ่งในภารกิจของหน่วยงานการเงินและบัญชีคือการรับคืนเงินยืมทรวงจ่าย และจัดทำรายงานการเคลื่อนไหวของเงินยืมทรวงจ่ายประจำเดือนตามกำหนดเวลาเพื่อให้ผู้บริหารฯรับทราบ ซึ่งปัญหาดังกล่าวพบได้ในหลายหน่วยงาน

Rueangsuwan (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ระบบบริหารเงินทรวงราชการ:กรณีศึกษาวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 – 2557 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระบบงาน การปฏิบัติงานและการบริหารเงินทรวงราชการ และได้คู่มือปฏิบัติงานเรื่องเงินทรวงราชการ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารในปีงบประมาณ 2553 – 2557 รวม 5 ปี ย้อนหลัง พบว่า มีปัญหาในการเคลียร์เอกสารเงินยืมทรวงราชการเป็นจำนวนมากคิดเป็นร้อยละ 40 ซึ่งส่วนใหญ่ไม่เข้าในขั้นตอนการยืมเงินทรวงราชการส่งผลให้ผู้ยืมเงินทรวงราชการต้องจ่ายดอกเบี้ย และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตวิทยาลัยการเมืองการปกครอง ที่ยื่นคำร้องขอยืมเงินทรวงราชการ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) ผู้ยืมเงินทรวงราชการส่วนมากไม่ทราบขั้นตอนการดำเนินงานเคลียร์เอกสาร
- 2) ผู้ยืมเงินทรวงราชการส่วนมากไม่ทราบว่ามีการกำหนดระยะเวลาในการเคลียร์เงินยืมทรวงราชการ
- 3) ผู้ยืมเงินทรวงราชการส่วนมากไม่ทราบว่าต้องมีการจ่ายดอกเบี้ย
- 4) ผู้ยืมเงินทรวงราชการใช้จ่ายเงินไม่ตรงตามที่ขออนุมัติจึงไม่สามารถหาเอกสารเคลียร์เงินยืมทรวงราชการได้ส่งผลให้ต้องคืนเงินสด

- 5) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเคลียร์เงินยืมไม่อยู่ เจ้าหน้าที่ในฝ่ายไม่สามารถปฏิบัติงานแทนได้

Pengjinda (2021) ได้รับข้อสังเกตและข้อทักท้วงจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และงานตรวจสอบภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นลูกหนี้เงินยืมทรวงราชการ เนื่องจากมียอดคงเหลือค้างชดใช้จำนวนหลายราย และมีระยะเวลาดังเกินกำหนดชดใช้มากกว่า 30 วันขึ้นไป โดยใบสำคัญคู่จ่ายเอกสารชดใช้เงินยืมไม่สมบูรณ์ สำหรับการให้เงินยืมแก่ผู้ยืมเงิน พบว่ามีกรณีเร่งด่วนหลายกรณีและหลายราย งานบัญชีจึงวิเคราะห์ทบทวนกระบวนการปฏิบัติงาน และผลลัพธ์ที่ได้จากค่าเป้าหมาย เพื่อให้ทราบสาเหตุและปัญหาที่เกิดขึ้น พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากผู้รับบริการ มีความรู้ ความเข้าใจในระเบียบ หลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติไม่เพียงพอ รวมทั้งวิธีที่ได้มาซึ่งเอกสารหลักฐานที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ประสานงานกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้รับบริการมีช่องทางจำกัด ไม่สะดวกและล่าช้า เป็นผลให้การยืมเงินและชดใช้เงินยืมไม่เป็นไปตามเงื่อนไขเวลาที่กำหนด

Phukhongphet (2023) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานเงินยืมทรวงราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินงานเงินยืมทรวงราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ บุคลากรของ

คณะหน่วยงาน/เทียบเท่าคณะ จำนวน 22 หน่วยงาน จำนวน 124 คน (ร้อยละ 100) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ยืมเงินและผู้ปฏิบัติงานด้านลูกหนี้เงินยืม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเงินยืมทรงพระราชการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาการติดตามลูกหนี้เงินยืม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) พบว่าผลการดำเนินงานเงินยืมทรงพระราชการ พบว่าลูกหนี้เงินยืมทรงพระราชการส่งใช้คืนเงินยืมล่าช้าเกินกำหนด และพบว่าผู้ยืมส่งใช้เงินยืมไม่ถูกต้องตามระเบียบกำหนด กล่าวคือ มีการทยอยส่งคืนใบสำคัญคู่จ่ายหรือหลักฐานการจ่าย และเงินสดเหลือจ่ายเป็นงวด ๆ หลายงวด หรือส่งใช้คืนเงินสดเหลือจ่ายภายหลังการส่งใช้คืนเงินยืมเหลือจ่ายหรือหลักฐานการจ่ายล่าช้า มีการส่งใช้เงินสดเหลือจ่ายจำนวนที่สูง เป็นผลทำให้มหาวิทยาลัยเกิดความเสียหายถูกหักทวงจากสำนักตรวจสอบเงินแผ่นดิน จังหวัดมหาสารคาม ถึงข้อบกพร่องจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรีและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการรักษาวินัยการเงินการคลังของรัฐ

แนวทางการพัฒนาระบบเงินยืมทรงจ่าย

การทำเงินยืมทรงจ่ายมีประโยชน์อย่างมากทั้งต่อเงินรายได้สถาบันฯ และเงินโครงการวิจัย โครงการบริการวิชาการ ประโยชน์ที่สามารถได้รับจากการทำเงินยืมทรงจ่าย ดังนี้ 1) เงินยืมทรงจ่าย ช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องระยะเวลาการใช้จ่ายเงิน โดยช่วยให้หน่วยงานต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นในการนำเงินไปใช้ในการปฏิบัติงานนั้น ๆ 2) เงินยืมทรงจ่าย ช่วยหน่วยงาน องค์กร ประเมินการผลของแนวทางการดำเนินงาน ทำให้สามารถวางแผนและประมาณเงินที่จำเป็นในการดำเนินงาน 3) เงินยืมทรงจ่าย สามารถป้องกันและลดข้อผิดพลาดในเรื่องการจ่ายเงิน และเอกสารการรับ-จ่ายได้เพิ่มขึ้น 4) เงินยืมทรงจ่ายมีผลเสริมสร้างต่อการบริหารงบประมาณของหน่วยงานราชการ และช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มความคุ้มค่าในการใช้เงินทางราชการ

ควรมีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ดำเนินการส่งเงินยืมมาคืนตามกำหนด 1) เมื่อครบกำหนดคืนเงินยืมฯ ผู้ยืมเงินไม่ส่งใช้เงินคืน ให้หน่วยการเงินและบัญชี งานคลังและพัสดุ ดำเนินการหักเงินเดือนเงินค่าจ้าง เงินประจำตำแหน่ง เงินค่าตอบแทนบำเหน็จ บำนาญหรือเงินอื่นใดที่ผู้ยืมมีสิทธิได้รับจากทางมหาวิทยาลัย พร้อมค่าปรับร้อยละ 7.5 ต่อปีของเงินยืมที่ค้างชำระ เพื่อชำระคืนตามสัญญาเงินยืมจนกว่าจะครบถ้วน โดยการหักเงินเดือนเพื่อชำระคืนเงินยืมต้องหักไม่เกิน 3 เดือน และให้ดำเนินการภายในวันที่ 10 ของเดือน หากผู้ยืมเงินนำเงินสดมาคืนหลังวันที่ 10 กองคลังจะดำเนินการคืนเงินให้ผู้ยืมเงินในวันสิ้นเดือนและมีผลต่อการประเมินเลื่อนเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำปีของผู้ยืมเงิน และให้บันทึกลงในทะเบียนประวัติบุคลากรมหาวิทยาลัย 2) ผู้ที่นำเงินยืมยืมทรงจ่ายไปใช้จ่ายนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่ได้รับอนุมัติ หรือมีพฤติการณ์หน่วงเหนี่ยวการคืนเงินยืมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรหรือหักเงินเดือนเพื่อส่งคืนเงินยืมไม่ได้ให้ถือว่ามิเจตนาทุจริต ให้ดำเนินการทางวินัยโดยเคร่งครัดและให้นำมาประกอบการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนและการประเมินเพื่อเลื่อนตำแหน่งหรือการต่อสัญญาจ้าง (Linthahamhae, 2019)

Rueangsuan (2017) ได้นำปัญหาของการเคลียร์เงินยืมทรงจ่ายไปจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานว่าด้วยเงินยืมทรงพระราชการ เพื่อลดคลาดเคลื่อนของข้อมูลในการเคลียร์เงินยืมของผู้ยืมเงินยืมทรงพระราชการ และเพื่อเป็นคู่มือปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่งานการเงินและบัญชี ปฏิบัติราชการได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เรื่องเงินยืมทรงพระราชการของกองคลังและพัสดุ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Pengjinda (2021) ได้นำปัญหาที่พบจากการคืนเงินยืมล่าช้าขึ้นเพื่อให้ผู้รับบริการ สามารถยืมเงิน และชดใช้เงินยืมได้ภายในเวลาที่กำหนด ภายใต้ระเบียบ หลักเกณฑ์ งานบัญชี ฝ่ายบริหารแผนและการคลัง จึงจัดทำโครงการ “พัฒนาระบบลูกหนี้เงินยืมทรงรองราชการเชิงรุก” เพื่อบูรณาการระบบการปฏิบัติงาน ทั้งกระบวนการในเชิงคุณภาพและปริมาณ

ควรทำการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการยืมเงินทรงรองจ่ายภายในสถาบันวิจัยประชากรและสังคม อย่างต่อเนื่อง เป็นประจำทุกปีและวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวโน้มการเพิ่มขึ้น หรือลดลงของค่าใช้จ่ายในการยืม คืนเงินทรงรองจ่าย อีกทั้งควรทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบวงเงินยืมทรงรองจ่ายของสถาบันฯ กับจำนวนเงินยืม คืนเงินทรงรองจ่ายที่จ่ายไปจริง เพื่อหาความเหมาะสมในการถือครองวงเงินยืมทรงรองจ่าย เพื่อใช้เป็นข้อมูล ในการทบทวนจำนวนวงเงินยืมทรงรองจ่ายประจำปีงบประมาณ และขออนุมัติเพิ่มหรือลดวงเงินยืมทรงรองจ่าย ให้เหมาะสมกับค่าใช้จ่ายในการยืมเงินต่อไป

การให้ความสำคัญของการบริหารจัดการการเงินทรงรองจ่ายจะช่วยลดปัญหามาจากความเสี่ยงการทุจริต และประพฤตินิชอบในหน่วยงาน โดยควรมีการกำหนดมาตรการเพื่อดำเนินการควบคุมความเสี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น และกำหนดตัวชี้วัด เพื่อวัดผลการดำเนินงานไม่ให้เกิดการทุจริตและประพฤตินิชอบภายในหน่วยงานฯ หรือ ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อลดความเสี่ยงในภาพรวมเป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้หน่วยงานฯ ได้ดำเนินงานบรรลุตามกรอบ ระยะเวลา ตามระเบียบที่หน่วยงานหรือมหาวิทยาลัยกำหนด ให้มีการควบคุม กำกับ ติดตาม และตรวจสอบ ซึ่งเป็นการช่วยลดโอกาสและแรงจูงใจในการทุจริตและประพฤตินิชอบ และมีการนำรายงานจากส่วนการเงิน และบัญชีหรือหน่วยตรวจสอบภายในมาปรับปรุงพัฒนาหน่วยงานฯ ถือเป็นการดำเนินการควบคุม อย่างต่อเนื่องและเห็นผลในระยะยาว

สรุป

ทุกหน่วยงานควรมีการทำการสำรวจความคิดเห็นและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ ดำเนินงานเงินยืมคืนทรงรองจ่าย เพื่อทางส่วนงานบัญชีการเงินและพัสดุ จะได้สามารถทราบถึงต้นเหตุ ของปัญหาและออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Robkorb (2020) ที่ได้ศึกษาปัญหากระบวนการของการดำเนินการติดตามลูกหนี้เงินยืมทรงรองจ่ายของ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม ณ ปัจจุบัน พบว่าการติดตามลูกหนี้เงินยืมเกินกำหนดด้วยมือมีกระบวนการในการติดตามลูกหนี้ เงินยืมมีหลายขั้นตอน มีความซับซ้อน เป็นเหตุให้เกิดการจัดทำหนังสือติดตามลูกหนี้เงินล่าช้าทำให้ต้องหา วิธีแก้ไขปัญหา หากปัญหาเกิดจากผู้ปฏิบัติงานการเงินของหน่วยงาน ทางหน่วยงานควรเร่งให้ความรู้ เกี่ยวกับความระบบการทำงานที่ถูกต้อง ดังที่ Rueangsuwan (2017) กล่าวว่า การยืมเงินทรงรองจ่ายทุกครั้ง บุคลากรและเจ้าหน้าที่การเงินหรือผู้ปฏิบัติงานการเงินของหน่วยงานหรือองค์กรโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่การเงิน หรือผู้ปฏิบัติงานการเงินต้องรู้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับ การยืมเงินทรงรองจ่าย เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับการยืม เงินทรงรองจ่ายของหน่วยงานมีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่หากเป็นปัญหาที่ระบบ การติดตามลูกหนี้เงินยืม ทางหน่วยงานควรเร่งพัฒนาระบบและเมื่อพัฒนาระบบแล้วควรมีการทดลองใช้งาน ก่อนนำมาใช้งานจริง และต้องสร้างความเข้าใจกับบุคลากรในหน่วยงานเพื่อให้สามารถเข้าใจในการใช้ระบบได้ อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singthongchai (2013) พบว่า กลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพงาน ด้วยระบบติดตามเงินยืมทรงรองอัตโนมัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ผลประเมิน ในภาพรวมระดับดี ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินความสามารถของระบบ ด้านการประเมินความถูกต้อง ด้านการประเมินความง่ายในการใช้งาน ด้านการประเมินประสิทธิภาพของระบบ และด้านการรักษาความ ปลอดภัย ส่งผลให้การบันทึกข้อมูล ค้นหาตรวจสอบ ติดตามเงินยืมทรงรองมีความสะดวกรวดเร็ว ข้อมูลถูกต้อง

แม่นยำ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่หากความผิดพลาดเกิดขึ้นจากบุคลากรในหน่วยงานมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือผิดไปจากระเบียบส่วนงานบัญชีการเงินและพัสดุควรเร่งสร้างความเข้าใจเพื่อให้การทำงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่หากทุกส่วนงานมีความเข้าใจระเบียบการดำเนินงานทั้งหมดแล้ว แต่ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ทางหน่วยงานอาจจะต้องพิจารณากำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานและไม่ขัดแย้งกับระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

ถึงอย่างไรก็ตามทางหน่วยงานต่าง ๆ ควรมีการจัดประชุม ชักซ้อม หรือจัดทำป้ายประกาศณรังค์ประชาสัมพันธ์ในหน่วยงาน เพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการยืมคืนเงินทดรองจ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงิน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อการยืมเงินทดรองจ่ายของหน่วยงาน ควรพัฒนาระบบสารสนเทศเกี่ยวกับการติดตาม ทวงถามลูกหนี้ให้รวดเร็วขึ้น และถือผู้ยืมโดยตรง เพื่อติดตามได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งไม่ให้เกิดปัญหาค้างชำระหนี้เกินระยะเวลาที่กำหนด และควรออกแนวปฏิบัติ การยืมเงิน การคืนเงินยืม การติดตามลูกหนี้เงินยืม และบทลงโทษให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร แจ้งเวียนหน่วยงานให้ถือปฏิบัติและชักซ้อมความเข้าใจ โดยถือปฏิบัติต่อไป

References

- Institute for Population and Social Research Mahidol University, Salaya Campus. (2020). *Criteria and Guidelines for Advance Payments 2020*. Documentation for Institute for Population and Social Research, Nakhon Pathom: Mahidol University.
- _____. (2024). *Background of the Institute for Population and Social Research Mahidol University*. Retrieved January 30, 2024, from <https://ipsr.mahidol.ac.th/about-us/>
- Inthahamhae, L. (2019). *Report on Cost Analysis of Borrowing Advances Faculty of Engineering Khon Kaen University*. (Research Report). Khon Kaen: Faculty of Engineering Khon Kaen University.
- Knowledge Management Working Group of the Finance and Budget Office. (2020). *Operation Manual Government Advance Disbursement Process Thailand: Knowledge Management Working Group of the Finance and Budget Office*. Retrieved January 30, 2024, from https://www.senate.go.th/commission_meeting/readfile/59378/14054/1809/11119
- Mahidol University. (2008). *Announcement about the Criteria and How to Borrow Money*. Retrieved January 29, 2024, from <https://sh.mahidol.ac.th/src/ita/10.pdf>
- Pengjinda, P., Phutthanapitak, U., & Kaewpoi, Th. (2021). Develop a Proactive Government Loan Advance System. *Thailand Quality Conference & the 22nd Symposium on TQM Best-Practices in Thailand* (pp. 1-25). Symposium on TQM-Best Practices in Thailand.
- Phukhongphet, Ch. (2023). Operation of Government Loan Advances Mahasarakham University. *Journal of Educational Administration and Supervision*, 14(1), 83-95.
- Risk Management Committee and the Internal Control Committee Mae Fah Luang University. (2020). *Risk Assessment Corruption and Misconduct Fiscal Year 2022*. Retrieved January 30, 2024, from <https://is.gd/QkyhkV>

- Robkorb, T. (2020). *Grow Account of Nakhon Pathom Rajabhat University Development of Loan Tracking System by Grow Account Program of Nakhon Pathom Rajabhat University*. (Research Report). Nakhon Pathom: Grow Account Program of Nakhon Pathom Rajabhat University.
- Rueangsuwan, K. (2017). An Analysis of Advanced Budget Management: Case Study of College of Politics and Governance Mahasarakham University between Fiscal Year 2010 and 2014. *Journal of Politics and Governance (JOPAG)*, 7(12), 308-320.
- Singthongchai, B. (2013). *Strategies for Increasing Work Efficiency with an Automatic Loan Advance Tracking System, University Research Rajamangala University of Technology Isan Kalasin Campus*. (Research Report). Nakhon Ratchasima: Rajamangala University of Technology Isan.

สันติวัฒนธรรม วิถีพราหมณ์ วิถีพุทธ*

Peace Culture in Brahmanism-Hinduism and Buddhism

ณัฐพรเชษฐ์ สุขสมบัติวัฒนา

Nadpurached Suksombatwattana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: nawadpoorached@gmail.com

บทคัดย่อ

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างช้านาน ซึ่งทั้งสองศาสนาดังกล่าวมีคำสอนที่เน้นแก้ปัญหาความขัดแย้ง และบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้คนในสังคมสามารถใช้ชีวิตและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบทวัฒนธรรม สภาพปัจจุบัน หลักธรรมทางศาสนา เพื่อวิเคราะห์หลักสันติวัฒนธรรม และเพื่อเสนอการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ที่คนในสังคมมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนา ศาสนากับสันติภาพนับว่าเป็นประเด็นที่สังคมคาดหวัง ความปรารถนาที่จะให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพและจัดการความขัดแย้งในสังคม ภายใต้บริบทโลกของความทันสมัยที่เป็นปริณิชนิตที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่มีชีวิต และมีความหลากหลายทั้งศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้นทุกคนในชุมชนควรความเชื่อที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรง เอื้อต่อความสมานฉันท์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพราะสันติวัฒนธรรมทำให้เกิดความเข้าใจวิถีการดำรงชีวิตด้วยความรัก ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก ประสบปัญหา และทำให้เห็นว่าความสุขนั้นเกิดจากการให้ มิใช่เกิดจากการบริโภคหรือการสะสมมาก ๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต เพราะศาสนาทุกศาสนามีลักษณะเหมือนกัน คือ คำสอนของทุกศาสนาเป็นระบบทางศีลธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่พึงหรือที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ชีวิตที่สมบูรณ์ ซึ่งความสอดคล้องของ หลักธรรมในศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่สำคัญนั้นก็เป็นการมุ่งเน้นให้คนทำดีละเว้นกระทำชั่ว มีความรักและความเมตตา มีความอดทนและความเสียสละ มีความอุตสาหะพยายาม เน้นการพึ่งตนเอง และการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้น สันติวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันจึงต้องเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยให้องค์ประกอบของสรรพสิ่งสมดุล คนอยู่ได้อย่างมีความสุขจากอิสรภาพ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูล และกตัญญูต่อสรรพสิ่งที่เอื้อต่อชีวิต

คำสำคัญ: สันติวัฒนธรรม; พราหมณ์-ฮินดู; ศาสนาพุทธ

Abstract

Brahman-Hinduism and Buddhism are religions that have been deeply integrated into Thai society for a long time. Both religions offer teachings that emphasize resolving conflicts and alleviating suffering in society, enabling people to live together peacefully. This article aims to study and analyze the context, culture, current situation, and religious doctrines to

*Received October 23, 2023; Revised June 21, 2024; Accepted August 21, 2024

explore the concept of a culture of peace and propose ways to foster a culture of peace in a society where people have different religious beliefs. Religion and peace are topics that society hopes will lead to religious involvement in creating peace and managing conflicts within society. This is especially important in the modern world, which is characterized by a dynamic, diverse environment with various religions and cultures. Therefore, everyone in the community should hold beliefs that do not promote violence but instead foster harmony and peaceful coexistence. A culture of peace facilitates understanding of a way of life that is rooted in love, compassion, and mutual support. It encourages helping those in distress, understanding that true happiness comes from giving, not from excessive consumption or accumulation. This is a crucial aspect of living because all religions share a common characteristic: the moral teachings of every religion provide a guide to living a good life, offering spiritual refuge and leading to a fulfilled life. The key consistency in the doctrines of Buddhism and Brahman-Hinduism is the focus on encouraging people to do good, refrain from doing evil, practice love and kindness, cultivate patience and sacrifice, work hard, and consistently strive for self-reliance and self-improvement. Therefore, in today's world, a culture of peace must be one that helps maintain the balance of all things, allowing people to live happily with freedom, generosity, mutual support, and gratitude toward all things that sustain life.

Keywords: Culture of Peace; Brahman-Hinduism; Buddhism

บทนำ

มนุษย์ทุกคนปรารถนาการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข การที่จะพัฒนาสังคมไทยให้สงบสุขต้องเป็นสังคมสันติวัฒนธรรม (Culture of peace) ยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น สร้างกฎกติกาของสังคม มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้หลักฉันทาคติ โดยเป็นสังคมสันติวัฒนธรรมให้เป็นสังคมเดียวกันมากที่สุด สันติวัฒนธรรม คือ การดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความเมตตา กรุณา บนพื้นฐานของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามในบรรทัดฐานของสังคมมนุษย์ ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันปราศจากความรุนแรง เพื่อนำไปสู่ชีวิตที่สงบสุข นำความเจริญงอกงามทั้งภายในและภายนอกของความเป็นมนุษย์ในสังคม (Chairat, 2021)

สถานการณ์โลกในปัจจุบันมีเรื่องราวของความรุนแรงและความขัดแย้งเกิดขึ้นใกล้ตัว ตั้งแต่ระดับครอบครัว เพื่อนบ้าน ชุมชน และสังคม ความขัดแย้งในสื่อมวลชน สงคราม ความบาดหมางระหว่างเชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ การกดขี่ทางเพศ การแย่งชิงทรัพยากร การเอารัดเอาเปรียบ รวมถึงการใช้อำนาจทางการเมืองและความมีอคติของมนุษย์ ซึ่งเหล่านี้แฝงมาในระบบสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในวิถีคิด ค่านิยม กระบวนทัศน์ ความเชื่อ และการปฏิบัติที่แสดงออกในวัฒนธรรมต่างกัน มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมมีวิถีปฏิบัติต่อความขัดแย้งที่แตกต่างกัน เช่น การทำสงคราม การใช้กำลังต่อสู้ การก่อจลาจล การสร้างสถานการณ์ เป็นต้น วิธีการจัดการความขัดแย้งรุนแรง ให้เกิดเป็นครอบครัว ชุมชน สังคมที่สงบสุข หลีกเลี่ยงไม่พัวพันในเรื่องของการไกล่เกลี่ยอย่างสันติวิธี หรือการสร้างวัฒนธรรมแห่งสันติภาพ (Sirisakdamkoeng, 2016) สังคมปัจจุบันมนุษย์เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมีการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรง ตลอดจนมีการใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหามากยิ่งขึ้น จากทฤษฎีที่พบในปัจจุบันจะพบว่า การตัดสินปัญหาด้วยความรุนแรงนี้ ยังเกิดขึ้นในสถานศึกษาซึ่งเป็น

สถาบันที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ดังปรากฏในข่าวต่าง ๆ อยู่เสมอว่ามีการทำร้ายกันทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนนำไปสู่การสูญเสียหลายครั้ง ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงเล็งเห็นความสำคัญจึงหาหนทางป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย Wattanasap (2002) ได้ให้ความเห็นว่า การป้องกันปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษา ควรมีแนวทางการจัดการปัญหาและแก้ไขความขัดแย้งอย่างยั่งยืน คือ การแก้ปัญหาที่ต้นเหตุอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม กระบวนการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม นั้นควรเริ่มจากการศึกษา เพื่อยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางความคิดและทางวัฒนธรรม รู้จักให้อภัยและมีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตระหนักว่าความรุนแรงไม่อาจแก้ปัญหาดได้ อย่างยั่งยืน หากแต่ต้องแก้ด้วยสันติวิธีเพราะสันติวิธีเท่านั้นที่เป็นหนทางสู่สันติภาพที่แท้จริง (Phra Paisal Visalo, 2007)

ศาสนากับสันติภาพนับว่าเป็นประเด็นที่สังคมคาดหวัง ความปรารถนาที่จะให้ศาสนาเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพและจัดการความขัดแย้งในสังคม เพราะเมื่อเกิดความขัดแย้งมักจะตามมาด้วยความรุนแรง ความรุนแรงจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในจำนวนทางเลือกมากมาย เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Yuri, 2004) ในอดีตการแก้ปัญหาความขัดแย้ง มักนิยมเลือกที่จะใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ความรุนแรง (Janichidfa, 2005) เป็นการใช้ความรุนแรงที่เหนือกว่า ซึ่งจะยกระดับไปสู่การฆ่าหรือทำลายล้างฝ่ายตรงข้าม ซึ่งจัดว่าเป็นวัฏจักรแห่งความหายนะนี้จะไม่มีความจบสิ้น トラบใดที่สังคมยังยอมรับว่าการใช้ความรุนแรงคือวิธีแก้ปัญหาอาชญากรรม ผลักเป็นเหตุให้มีการสร้างและปรับปรุง กองกำลังทหาร และยุทธโศปกรณ์เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ (Khandi, 2010) สำหรับประเทศไทยเมื่อก้าวถึงประเพณีวัฒนธรรมมักจะถูกนำมาเชื่อมโยงกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เพราะมีส่วนในการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งโดยปกติคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและถือเป็นข้อปฏิบัติประจำวันอยู่แล้ว คือมีความเกื้อกูล เมตตาต่อกันทั้งทางกายวาจาและใจ รวมถึงแบ่งปันซึ่งกันและกัน ตามหลักสัจจะโกศล ให้ความเคารพถือผู้อาวุโสในชุมชน ตามหลักสัจจะธรรม จนหล่อหลอมให้คนในชุมชนนั้นเป็นผู้มีจิตใจ ที่ตั้งงามเกิดความสมัครสมานสามัคคี มีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือกันและกัน (Phraathikan Somchay Maneerat, PhramahaThongchai Thammathwee, Phramaha Khuntong Kaewsamutand, and Phra Jaran Suwajo, 2020) โดยเฉพาะการนำหลักอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผน หมั่นประชุมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมเพรียง 2) ด้านการจัดการ กำหนดกฎเกณฑ์อย่างมีเหตุผล 3) ด้านการบริหารบุคลากร เคารพผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและให้ออกาสสตรีเพศ 4) ด้านการสั่งการ กำหนดกฎเกณฑ์อย่างมีเหตุผล ส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมที่ดี 5) ด้านความร่วมมือ หมั่นประชุมอย่างสม่ำเสมอ พร้อมเพรียง ตลอดจน ส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดี 6) ด้านการรายงาน รายงานอย่างซื่อสัตย์ตามกฎระเบียบที่กำหนดไว้ 7) ด้านงบประมาณ คำนวณ ค่าเหมาะสม ซึ่งการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ภายใต้ประเพณีดั้งเดิมซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน (Wiyaboon, Yenjaime, and Ngamsnit, 2019) จักนำพาความสันติสุขสู่จิตใจแล้ว ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้การอยู่ร่วมกันในชุมชน สังคมมีความเข้มแข็งและเกิดสันติสุข

ตามหลักคำสอน ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนา มีคำสอนทั้งส่วนที่เป็นแก่น คือ จุฑหมายปลายทาง ซึ่งเรียกว่า โมกษะ คือ พระพรหม หรือ ปรมัตถ์ และพระนิพพาน นิโรธ หรือ วิมุตติ ซึ่งเป็นปรมัตถธรรมในพระพุทธศาสนา และส่วนที่เป็นแก่นโดยการเน้นถึงการปฏิบัติเป็นวิธีการแสวงหาการจะบรรลุอุดมคตินั้น จำต้องอาศัยความตั้งใจพากเพียรพยายามปฏิบัติจริง ๆ และมหาตมาคานธี ได้พิสูจน์วิธีนี้ แล้วว่าการปฏิบัติทางศาสนาโดยเฉพาะ ตามหลักสัจจะเคราะห์ และอหิงสธรรมเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการแสวงหา สันติภาพทั้งในระดับตนเอง สังคม และประเทศชาติ (Chummanon, 1998) การแสวงหา

สันติภาพ จะต้องมีความเชื่อมั่นในวิธีการที่ทางศาสนากำหนดไว้ โดยการทดลองปฏิบัติจริง และการมีแบบอย่างของผู้บรรลุมรรคผลคือ สันติภาพในระดับทางจิต ทางปัญญา และสังคมปรากฏให้เห็นได้อย่างเป็น รูปธรรมมากขึ้น ก็จะเป็นแบบอย่างของการพัฒนาเยาวชนและการปกครองด้วยศาสนธรรม เช่น ในรูปของธรรมรัฐ หรือประชาธิปไตย เพื่อจุดหมายสูงสุดของศาสนาและสันติสุขในสังคม อุปสรรคขัดขวางการบรรลุสันติภาพทางศาสนารวม 6 ประการ ของพระพุทธศาสนา คือ การไม่รู้ความจริง (อวิชชา) ความรู้เป็นมิจฉาทิฐิ มกิเลสตัณหา อูบาทาน นิรวณ และไม่เข้าใจอริยสัจ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้แก่ อวิชชา เป็นต้น ทำให้มนุษย์ไม่มีความกล้าหาญที่จะแสวงหาความจริง และรู้อย่างเป็นสัมมาทิฐิ เพื่อบรรลุสู่มรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นสันติภาพถาวร คือหลุดพ้นจากทุกข์

ดังนั้น เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันที่มีความวุ่นวายและปัญหาต่าง ๆ มากมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องนำหลักการทางศาสนามาบูรณาการเพื่อสร้างให้เกิดความสันติในสังคม เพื่อให้คนในชุมชนและสังคมสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข และหลุดพ้นจากความทุกข์ที่เกิดขึ้น

วัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน

ภายใต้บริบทโลกของความทันสมัยที่เป็นปริณทลที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่มีชีวิต เป็นเสมือนกระแสหรือพลังที่เรามองไม่เห็นแต่รู้สึกได้บริโภคได้และใช้ชีวิตส่วนใหญ่ ในขณะที่เรานอน ทำงานพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันรวมถึงมิติของเวลาในท่ามกลางโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันเป็นวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์แบบข้ามแดนข้ามประเทศข้ามชุมชนอยู่คนละที่คนละทางยังสามารถสัมพันธ์กับวัฒนธรรมต่างแดนได้วัฒนธรรมข้ามยุคข้ามสมัยเช่นเรื่องราวในอดีตนับพันปีก็ยังกลับมามีความสำคัญได้ในยุคสมัยปัจจุบันเป็นการผสมผสานทางความคิดและวัฒนธรรมภายนอกของวัฒนธรรมตนเองและเกิดการคัดสรรคของวัฒนธรรมต่าง ๆ หล่อหลอมเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้น ๆ จากวัฒนธรรมเดิมรวมเข้ากับวัฒนธรรมใหม่สู่วัฒนธรรมผสมผสานจะเห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การแต่งตัวของคนในสังคมต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปตามกระแสนอกและความเป็นสากลมากขึ้นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่มิพลวัตไม่หยุดนิ่งตายตัว ไม่มีลักษณะเป็นหนึ่งเดียวโดยเนื้อแท้ตัวอย่างเช่น การพูดถึงวัฒนธรรมไทย ด้านภาษาไทยก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แม้จะมีลักษณะเด่นของภาษาก็ตาม โดยจะมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เช่น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่เข้าสู่ยุคทุนนิยม การเปลี่ยนแปลงเชิงวิคิดซึ่งได้รับอิทธิพลจากเทคโนโลยี หรือแม้แต่ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น อีกตัวอย่างเช่น การเซ็นไหวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่จะมีของไหว้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และมีการบูชาไปตามความเชื่อ เป็นต้น เมื่อมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างมีนัยยะสำคัญ คนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นก็จะปรับเปลี่ยน ประยุกต์หรือรับเอาวัฒนธรรมใหม่มาอยู่ในวิถีชีวิตของตนเอง โดยอาจเกิดการผสมกลมกลืนจนวัฒนธรรมกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตตน (Tushevavong, 2011) ดังนั้นเมื่อเราทำความเข้าใจวัฒนธรรมซึ่งเป็นปรากฏการณ์ในปัจจุบัน เราสามารถมองเห็นการคงอยู่ของวัฒนธรรมในหลายรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละสถานที่ตัวอย่างเช่น การผสมผสานวัฒนธรรมเก่าและใหม่ซึ่งมาจากการที่มีคนหลายรุ่นหลายเผ่าพันธุ์อยู่ร่วมกันหรือเกิดการข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ซึ่งเกิดจากการเคลื่อนย้ายของประชากรเมื่อมีการติดต่อคบค้าสมาคมกันระหว่างชาติต่าง ๆ วัฒนธรรมย่อมมีการปะปนกันมากขึ้น จนเกิดเป็นวัฒนธรรมสากล ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แรง และต้องแข่งขันกัน ถ้าชาติใดไม่รับไว้ก็อาจเป็นอันตรายเพราะตามไม่ทัน ความเจริญของโลกที่รุดหน้าอย่างรวดเร็วแต่การรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมสากลที่วุ่นวาย หากเกินพอดีก็อาจจะถอนรากวัฒนธรรมเดิมของตนอันเป็นส่วนสำคัญที่คุ้มกันอันตรายและเป็นความเจริญของชาติมาเป็นเวลาช้านาน

หลายปีให้กร่อนและค่อย ๆ หดไป ในที่สุดก็จะทำให้หมดบุคลิกลักษณะ ไม่มีรากฐานแห่งชาติของตนต่อไป เพราะวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่ชาติ จะต้องเป็นวัฒนธรรมที่มีรากหยั่งลึก และมีอาการเคลื่อนไหวให้เป็นความเจริญก้าวหน้า ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ

วัฒนธรรมเพื่อสันติภาพ

วัฒนธรรมเพื่อสันติภาพ หมายถึงสำนึก คุณค่า ความเชื่อที่ไม่ส่งเสริมความรุนแรง เอื้อต่อความสมานฉันท์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หากวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง มีพื้นฐานอยู่บน ความถือตัวถือตน ความติดยึดในลัทธิอุดมการณ์ และความทะยานอยาก องค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพก็คือ ความเคารพผู้อื่นว่าเสมอภาคตน ความมีขันติธรรม และความสันโดษคุณค่าหรือสำนึกที่ประสานมนุษย์ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางอัตลักษณ์และความเชื่อ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ ใช้หรือไม่ว่าการขาดคุณค่าหรือสำนึกทั้ง 3 ประการดังกล่าวทำให้ผู้คนแบ่งออกเป็นขั้ว ๆ และมีช่องว่างระหว่างกันมากขึ้น นอกจากความร้าวรอยอย่างสุดโต่งที่เกิดขึ้นควบคู่กับความจนอย่างสุดโต่งแล้ว ยังเกิดขั้วตรงข้ามระหว่างสำนึกในความเป็นหนึ่งเดียวกันของคนทั้งโลก (globalism) กับการติดยึดกับหมู่พวกแคบ ๆ ของตัวตามลักษณะเชื้อชาติ ภาษาและศาสนา (tribalism) หรือการแบ่งเป็นขั้วระหว่างโลกแห่งวัตถุนิยมและเทคโนโลยี กับโลกแห่งความเคร่งศาสนาจารีตและพระเจ้า ซึ่งมีผู้ตั้งฉายาว่า McWorld กับ Jihad หรือขั้วระหว่างแนวคิดแบบโลกียวิสัย (secularism) กับความเคร่งคัมภีร์ (fundamentalism) ลักษณะความเป็นขั้วตรงข้ามเกิดขึ้นอย่างชัดเจนในด้านต่าง ๆ จนอาจเรียกยุคนี้ว่า ยุคแห่งความสุดโต่งโลกที่แบ่งเป็นขั้วตรงข้ามจะโน้มเข้ามาหากันได้มากขึ้น และเบียดเบียนกันน้อยลง หากทุกฝ่ายเปิดใจเข้าหากัน เคารพในอัตลักษณ์ของกันและกัน และมีความเอื้อเฟื้อต่อกันมากขึ้น จะทำเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อมองเห็นว่าเราทุกคนมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันเพียงใด แต่นั่นเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับสิ่งที่เรามีร่วมกัน เช่น ความรัก สุข เกลียดทุกข์ ความใฝ่ดี ความปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับ และความรักในศักดิ์ศรีแห่งตน เป็นต้น นอกจากสำนึกในความเป็นมนุษย์ร่วมกัน และการเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคนแล้ว ความเชื่อในการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี เป็นสำนึกอีกประการหนึ่งที่จำเป็นอย่างมากสำหรับการสร้างวัฒนธรรมเพื่อสันติภาพ ความรุนแรงนั้นสามารถแก้หรือยุติปัญหาได้ชั่วคราว แต่กลับสร้างปัญหาใหม่ให้เกิดขึ้น หรือทำให้ปัญหารุนแรงขึ้นในระยะยาว ความรุนแรงแม้กำจัดคนชั่วได้ แต่มันก็สร้างคนชั่วคนใหม่ให้เกิดขึ้น และหนึ่งในจำนวนนั้นก็คือผู้ที่ใช้ความรุนแรงเป็นอาณานิคมตัวเอง ดังนั้นการปฏิบัติด้วยความรุนแรงจึงไม่เคยกำจัดคนชั่วหมดหรือก่อให้เกิดสันติภาพอย่างแท้จริงเสียที เพราะหลังจากกำจัดฝ่ายตรงข้ามแล้ว ในที่สุดปีนทุกกระบอกก็หันมายิงพวกเดียวกันเองประการสุดท้ายก็คือการเห็นคุณค่าของการมีชีวิตที่เรียบง่าย ตระหนักว่าความสุขเกิดจากการได้ทำสิ่งที่มีคุณค่าและความหมายต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการเข้าถึงความสุขด้านใน อันเกิดจากจิตที่สงบ ไร้ซึ่งความโกรธเกลียดหรือทะยานอยาก หากได้เกิดจากการตัดทวงวัตถุหรือสิ่งเสพให้ได้มาก ๆ ไม่กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความตระหนักว่าความสุขนั้นอยู่ไม่ไกล หากอยู่กลางใจเราเอง

บทบาทของศาสนาในการสร้างสันติวัฒนธรรม

ความถือตัวถือตน ความยึดติดในลัทธิอุดมการณ์ และความทะยานอยาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของวัฒนธรรมแห่งความรุนแรงนั้น โดยเนื้อแท้ก็คือ การเอาตัวตนเป็นศูนย์กลางหรือมุ่งสร้างความเป็นใหญ่แห่งตัวตน ตัวตนนั้นไม่ว่าระดับปัจเจกหรือระดับรวมหมู่ ย่อมต้องการเอาทุกสิ่งทุกอย่างมาหนุนเสริมความยิ่งใหญ่ให้แก่มัน ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นอัตลักษณ์ ลัทธิอุดมการณ์ หรือทรัพย์สินเงินทอง ศาสนาสำคัญทุกศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความเห็นแก่ตัวหรือการถือเอาตัวตนเป็นศูนย์กลาง หากยกจิตใจของบุคคล

ให้อยู่เหนือความยึดติดในตัวตน พุทธแบบพุทธคือ ทำให้มานะ ทิฐิ และตัณหา เบาบางลง หรือหมดสิ้นไป ดังนั้นจึงสวนทางกับวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ด้วยการเชิดชู ความรัก ขันติธรรม ความเคารพในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน รวมทั้งการเข้าถึงความสุขจากชีวิตที่เรียบง่าย และไม่อิงวัตถุ จะว่าไปแล้วทุกศาสนาล้วนถือเอาสันติภาพของมนุษยชาติเป็นเป้าหมายด้วยกันทั้งนั้น การปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา สามารถบันดาลใจให้เกิดกุศลธรรม หรือทำให้เกิดคุณภาพใหม่ในจิตใจ เช่น ความเมตตา กรุณา ความเอื้ออาทร และความเสียสละอย่างไม่เห็นแก่ตัว ศาสนาจึงสามารถเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดความสามัคคีในสังคม อีกทั้งยังสามารถผลักดันให้มีการเอาใจเปรียบหรือเบียดเบียนกันน้อยลง ดังที่เคยมีบทบาทมาแล้วในการต่อต้านสงคราม การยกเลิกระบบทาส การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนของคนผิวสี หรือการคัดค้านระบอบเผด็จการ อย่างไรก็ตามความจริงอย่างหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ ศาสนาต่าง ๆ ได้มีส่วนไม่น้อยในความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกไม่ว่าอดีตหรือปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่ศาสนาถูกใช้ในการสร้างความชอบธรรมรองรับความรุนแรง เช่น อ้างคำสอนทางศาสนาเพื่อสนับสนุนสงคราม หรืออ้างว่าทำสงครามเพื่อเผยแพร่ศาสนา หรือก่อการร้ายเพื่อปกป้องศาสนา (โดยผู้ที่อ้างเหล่านั้นแท้จริงหาได้ศรัทธาในศาสนาไม่) แต่บ่อยครั้งความรุนแรงก็เกิดขึ้นจากผู้ที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าในศาสนา หรือได้รับแรงบันดาลใจจากศาสนาโดยตรง ดังได้กล่าวก่อนหน้านี้แล้วว่า บางครั้งศาสนาได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งเพื่อยกตัวเองให้สูงขึ้น ขณะที่เหยียดอีกฝ่ายให้ต่ำลงจนถึงกับตราหน้าว่าเขาเป็นคนเลวร้าย และมีหลายครั้งที่ความยึดติดถ้อยมั่นในศาสนาทำให้เกิดความเชื่อมั่นแรงกล้าว่าจะทำอะไรก็ได้ทั้งนั้นเพื่อความรุ่งโรจน์ของศาสนา พุทธอีกอย่างคือศาสนากลายเป็นใบอนุญาตให้ฆ่าคนต่างศาสนาก็ได้ ทศณะดังกล่าวพบเห็นได้ในหมู่ศาสนิกชนจำนวนไม่น้อยที่เรียกว่าพวกเคร่งคัมภีร์ (fundamentalist) ซึ่งหลายคนไปไกลถึงขั้นเป็นพวกสุดโต่ง (extremist)

อย่างไรก็ตามควรกล่าวว่าพวกสุดโต่งนั้นมิได้มีอยู่ในหมู่ศาสนิกชนหรือพวกเคร่งจารีตเท่านั้น แม้ผู้ที่มีความเชื่อแบบโลกย์ หรือ secularism เช่น ลัทธิคอมมิวนิสต์ ลัทธิอนุรักษนิยมใหม่ (neo-conservatism) หรือลัทธิอนุรักษธรรมชาติ ก็สามารถมีความคิดแบบสุดโต่งได้ ชนิดที่พร้อมใช้ความรุนแรงกับผู้ที่เห็นต่างจากตน ดังเห็นได้ว่าการสังหารผู้คนนับล้านหลายครั้งเกิดจากลัทธิอุดมการณ์ในทางโลก เช่น นาซี และคอมมิวนิสต์ กลุ่มอนุรักษธรรมชาติแบบสุดโต่งบางกลุ่มถึงกับมีคำขวัญว่า “ทุกอย่างทำได้ทั้งนั้น” (everything is permitted) ในอีกด้านหนึ่งศาสนายังถูกใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมลัทธิบริโภคนิยม มีการนำคำสอนทางศาสนาไปใช้ในการสนับสนุนการแสวงหาความร่ำรวยหรือสะสมทรัพย์สินเงินทอง ปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นทุกมุมโลกก็คือการแห่เข้าหาศาสนาเพราะต้องการโชค ลาภ และความมั่งมี ขณะเดียวกันสถาบันทางศาสนาก็เป็นแบบอย่างแห่งความมั่งคั่งหรือล้นเหลือในทางวัตถุ ผู้นำศาสนามีวิถีชีวิตอย่างสุขสบาย จนกล่าวได้ว่าสถาบันศาสนาจำนวนมากได้กลายเป็นร่างทรงของบริโภคนิยม ทั้งหมดนี้ล้วนส่งเสริมให้ผู้คนมีความทะยานอยากมากขึ้น ทำให้การแข่งขันและการเอาเปรียบเพิ่มขึ้น ศาสนา (หรือการตีความทางศาสนา) จึงสามารถส่งเสริมหรือเป็นที่มาของวัฒนธรรมแห่งความรุนแรงได้ นี่คือการท้าทายศาสนิกชนที่ปรารถนาจะเห็นศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งสันติวัฒนธรรม

ความสำคัญของสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรมทำให้เกิดความเข้าใจวิถีการดำรงชีวิตด้วยความรัก ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน การให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก ประสบปัญหาและทำให้เห็นว่าความสุขนั้นเกิดจากการให้ มิใช่เกิดจากการบริโภคนิยมหรือการสะสมมาก ๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิต

1. เป็นวิถีวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้บุคคลและสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข
  2. เป็นการนำหลักธรรมทางศาสนาใช้ในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของขนบธรรมเนียมประเพณีได้อย่างเหมาะสม
  3. ช่วยส่งเสริมให้บุคคลและสังคมสามารถลดและแก้ไขปัญหาด้านสังคมได้อย่างเป็นระบบ
  4. ช่วยให้บุคคลสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามทั้งแก่ตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน
  5. ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในวิถีที่ดีและมีส่วนร่วมสร้างระบบสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม
- สรุปความสำคัญของสันติวัฒนธรรมคือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ ทำให้สามารถลดและแก้ไขปัญหาด้านสังคม สร้างความเจริญให้ตนเองและสังคม เกิดการเรียนรู้ในวิถีที่ดี และร่วมสร้างระบบสังคมที่เหมาะสม

วิธีปฏิบัติเพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคมไทย

การสร้างสันติวัฒนธรรม มนุษย์ต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ร่วมสังคม และสร้างธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎกติกาในสังคมให้เอื้อต่อกัน ประเทศไทยมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา จึงมีผู้นับถือศาสนาหลากหลาย แต่ละศาสนาจะมีหลักธรรมพื้นฐานในการวางแนวทางในการดำเนินชีวิต มีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เพื่อเตรียมคนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ไม่เป็นคนคิดร้าย ทำร้าย หรือเบียดเบียนบุคคลอื่นให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน ในขณะเดียวกันคำสอนทางศาสนายังสอนให้ศาสนิกประพฤติปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ความสอดคล้องของหลักธรรมของศาสนาต่าง ๆ จะทำให้มีความเข้าใจ และปฏิบัติต่อศาสนาทุกศาสนาได้อย่างถูกต้อง มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ที่นับถือศาสนาอื่นที่แตกต่างจากตัวเอง แนวทางสร้างสันติวัฒนธรรมในสังคมไทยตามหลักศาสนา โดยจะนำเสนอแนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา และดังนี้

1. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธสอนให้คนในสังคมสร้างความรักความผูกพัน ความมีเมตตากรุณา ความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งคุณธรรมดังกล่าวถือเป็นหลักการพื้นฐานของการสร้างสันติวัฒนธรรม

ในธรรมบท วรรคที่ 202 พระพุทธองค์ตรัสว่า “สุขใดอื่นเหนือความสงบสันติไม่มี” (Phra Medhidharmaporn (Prayoon Dhammacitto), 1989) แต่สันติภาพที่ว่านี้ แม้จะรวมสันติภายในและภายนอก แต่ก็ดูจะให้ความสำคัญกับความสงบทางจิตใจ ซึ่งหมายถึงสภาวะของจิตที่ปลอดจากอารมณ์และความคิดที่ก่อกวน การบรรลุถึงสภาวะสันติของจิตคือเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดีทั้งในพุทธแบบมหายานและหินยาน พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อวิชชาเป็นตัวการที่ปิดกั้น ความมั่งง่ายและความโลภ คือตัวการที่ทำให้มองไม่เห็นโลกนี้ ตัณหาทำให้โลกเป็นพิษ และที่สำคัญของความกลัวคือความเจ็บปวดอันเกิดจากทุกข์” เมื่อพระอชิตะสาวกรูปหนึ่งถามต่อไปว่าทำอย่างไรจึงจะควบคุม “ล่าน้ำแห่งตัณหา” นี้ได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่า “แม่น้ำใด ๆ ก็หยุดยั้งได้ด้วยเขื่อนแห่งการมีสติ เราเรียกสิ่งนี้ว่า เขื่อนกั้นน้ำท่วมและด้วยปัญญา เขื่อนกั้นน้ำท่วมสามารถปิดประตูระบายน้ำได้” (Green, 1990) การให้ความสำคัญกับการมีสติยังเห็นได้ชัดในคำสอนของท่านติช นัท ฮันห์ พระรูปสำคัญแห่งยุคชาวเวียดนาม (Thich Nhat Hanh, 1983) ในแง่นี้ สันติภายในจิตมนุษย์จึงทำหน้าที่เป็นฐานรองรับโครงข่ายของสันติภาพระดับสังคม (Phra Medhidharmaporn (Prayoon Dhammacitto), 1989) สันติสุขภายนอกในสังคมจะไม่มีวันเป็นไปได้ トラบเท่าที่จิตของสมาชิกในสังคมยังติดอยู่กับความปรารถนาที่เห็นแก่ตัว ความโกรธและความหลง เพื่อให้เกิดสันติภาพ มนุษย์จะต้องจัดการกับพลังทั้งสามนี้ก่อนหลักการทางพุทธนี้แสดงออกในองค์กรพุทธหลายแห่งในเอเชีย ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดก็คือ

สรรพวทัยในศรีลังกา ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาตามแนวพุทธที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน สรรพวทัย หมายถึง การตื่นของทุกคน ส่วนสมาทาน ซึ่งเป็นวิธีการนำความคิดมาใช้ในทางปฏิบัติ หมายถึงการสละเวลา ความคิด และพลังงานของบุคคล เพื่อสวัสดิการของทุกคน ปรัชญาของขบวนการนี้แบ่งถึงเป้าหมายพื้นฐาน 2 ประการ ที่สมาชิกแต่ละคนควรเฝ้าหา คือ การตระหนักถึงสิ่งสกปรกที่มารบกวนจิตใจและทำให้จิตใจผ่องใสพิสุทธิ์ จากนั้นจึงมาถึงขั้นตอนของการปลดห่วงโซ่ทางสังคมและเศรษฐกิจที่พันธนาการคนส่วนใหญ่ไว้อย่างไร้ศีลธรรม นายอารียัตเน (Ariyaratne) ผู้นำของขบวนการนี้ เชื่อว่าบุคคลที่ตั้งจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตไว้ที่การพัฒนา เพื่อบรรลุศักยภาพสูงสุดเท่านั้น ที่จะสามารถขึ้นทางสู่เสรีภาพแก่คนอื่นได้ในระยะยาว (Ariyaratne, n.d.) จากปรัชญาที่พัฒนาขึ้นมาจากวัฒนธรรมของพุทธศาสนา ขบวนการเพื่อพึ่งพาตนเองนี้ ร่วมกำลังกับครูและนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมสายพุทธที่มีชื่อเสียงของโคลอมโบ ได้ถือกำเนิดขึ้นในปี 1958 สองทศวรรษหลังจากนั้น แนวคิดและวิถีปฏิบัติของสรรพวทัยได้แพร่หลายออกไปในกว่า 1,200 หมู่บ้านทั่วประเทศศรีลังกา ในยุคที่คนแปลกแยกกับตนเองมากขึ้น เพราะผลจากสังคมบริโภคนิยมสมัยใหม่ ศาสนาพุทธได้เสนออารักขาโรคที่ได้ผล โดยการกระทำอย่างมีสติและจิตที่รู้เท่าทันความชั่วมนุษย์จะสามารถฟื้นฟูการมีอยู่และสันติสุขภายในใจได้

2. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาเก่าแก่ และเชื่อว่าเกิดก่อนพุทธกาลไม่น้อยกว่า 5,000 ปี ตลอดเป็นต้นตำรับของศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม และอื่น ๆ เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดา โดยคำสอนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะมีผู้รวบรวมลัทธิดั้งเดิมของชาวชมพูทวีป ร้อยกรองเข้าเป็นรูปของศาสนา โดยมีการดัดแปลง แก้ไขอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับความเชื่อถือของประชาชน

ในบรรดาคำสอนทางอภิปรัชญาของศาสนาฮินดู คำสอนที่สำคัญที่สุดดูเหมือนจะเป็นคำสอนที่ปฏิเสธว่าโลกของธรรมชาติมีอยู่โดยตัวมันเอง และหากปราศจากพระเจ้า โลกย่อมถึงกาลล่มสลาย สำหรับศาสนาฮินดู โลกและทุกอย่างในโลกคือ ลีลา ซึ่งเป็นระบำแห่งจักรวาลอันเคลื่อนไหวตลอดเวลา ไม่รู้จักจบสิ้นไม่อาจต้านทานได้ ทว่ามนุษย์เป็นที่สุด และเป็นที่มาของพลังชีวิตที่ส่งงามและไม่มีจุดจบ สิ่งที่มนุษย์มองเห็นมิใช่อื่นใด แต่คือการเผยแสดงของนาฏลีลาแห่งจักรวาลข้างต้น พลังของสวรรค์เผยแสดงผ่านการเปลี่ยนลีลาในธรรมชาติ ในศาสนาฮินดู เทพและเทพีอาศัยอยู่ในธรรมชาติ ทั้งในดิน น้ำ ลม และไฟ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่ป่าคือศูนย์กลางของอารยธรรมอินเดีย พระคิเว มหาเทพของศาสนาฮินดู ประทับอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง ขณะที่โยคีผู้รู้ทั้งหลายอาศัยอยู่ในป่าอื่น ๆ การอยู่ท่ามกลางต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ นก และสัตว์ป่า ทำให้โยคีเหล่านี้พัฒนาวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม และได้กลายเป็นองค์ประกอบทางวัฒนธรรมของอนุทวีปที่นับถือเทพเจ้าหลายองค์ ที่เชื่อว่าชีวิตมีอยู่ในทุกสิ่ง และทุกสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะทุกสิ่งมีเทพและเทพีประทับอยู่ ด้วยเหตุนี้ในคัมภีร์พระเวท จึงมีเพลงสวดที่สรรเสริญความยิ่งใหญ่ของเทพแห่งป่า เทพแห่งดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และแม่น้ำคงคา ลักษณะเด่นที่สุดของศาสนาฮินดูอันเอื้อต่อหนทางสันติ ในการแก้ปัญหาการทำลายระบบนิเวศคือการนับถือธรรมชาติเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การแสดงออกที่ชัดเจนที่สุดขององค์ประกอบวัฒนธรรมนี้ในสมัยใหม่ คือขบวนการ Chipko ซึ่งพยายามปกป้องป่าโดยการโอบกอดต้นไม้ไว้ เมื่อขบวนการนี้เริ่มต้นในปี 1974 ผู้หญิงชาวพื้นเมืองต้องเผชิญหน้าด้วยความกล้าหาญกับพนักงานตัดไม้ที่ได้รับอนุญาตจากทางการ พวกเขาเฝ้าคุ้มครองต้นไม้โดยเอาแขนโอบกอดต้นไม้ไว้ สำหรับสมาชิกของ Chipko ต้นไม้คือชีวิตของพวกเขา ถ้าจะตัดต้นไม้ ต้องฆ่าพวกเขาก่อน (Phra Paisal Visalo, 1991) การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรงเพื่อปกป้องป่าเช่นนี้ มาจากทัศนคติเชิงนิเวศวิทยาของศาสนาฮินดู แน่แน่นอนว่าความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติในฐานะองค์ประกอบทางวัฒนธรรมจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง หากการทำลายสภาพแวดล้อมโดยน้ำมือของมนุษย์จะยุติลงได้

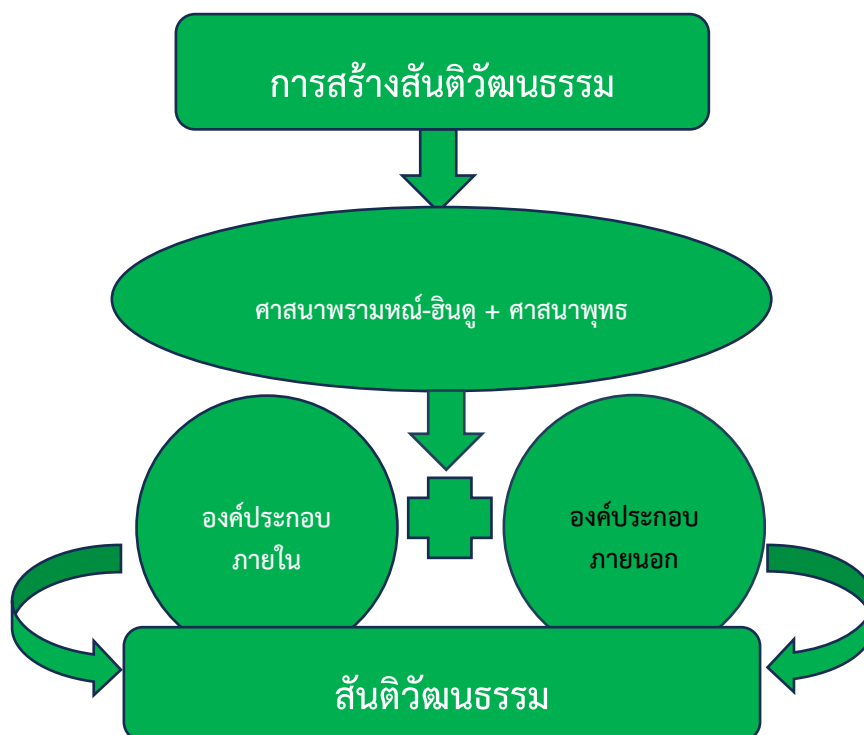

ดังนั้นแล้วการสร้างสันติวัฒนธรรมต้องมียุทธศาสตร์ประกอบทั้งภายในและภายนอก ภายในได้แก่ทัศนคติ ความคิดความเชื่อ และภายนอกได้แก่แบบแผนการใช้พฤติกรรมไปปฏิสัมพันธ์กันสันติวัฒนธรรมเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้ใช้ความรุนแรง ด้วยการ

- ยอมรับคุณค่าความเป็นมนุษย์เสมอกัน ไม่มองคนอื่นเป็นศัตรูจึงไม่ทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรง
- ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความรุนแรงและผลกระทบของความรุนแรงต่อสังคม
- คุ้มครองและดูแลสิทธิของเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง
- ปกป้องผู้บริสุทธิ์ให้พ้นจากความรุนแรง

สันติวัฒนธรรมในยุคปัจจุบันจึงต้องเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยให้องค์ประกอบของสรรพสิ่งสมดุล คนอยู่ได้อย่างมีความสุขจากอิสรภาพ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูล และกตัญญูต่อสรรพสิ่งที่เอื้อต่อชีวิต กระบวนการสร้างสันติวัฒนธรรม จึงต้องสร้างการยอมรับในคุณค่าความเป็นมนุษย์เสมอกันไม่มองคนอื่นเป็นศัตรู ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความรุนแรงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมจากการใช้ความรุนแรง มีการคุ้มครองและดูแลสิทธิของเหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง และการปกป้องผู้บริสุทธิ์ (Chairat, 2021)

การสร้างสันติวัฒนธรรมหรือการแปลงเปลี่ยนความรุนแรงมาเป็นความสงบสุขด้วยสันติวิธีจึงขึ้นอยู่กับตัวเราเองเป็นสำคัญ ทุกคนสามารถทำได้ด้วยตัวเองทันทีไม่ต้องรอให้ใครมาช่วยหรือร้องขอ สันติวัฒนธรรมเริ่มขึ้นจากภายในของตน ด้วยการสะสมความดี บุญบารมี ค้นหาพลังอำนาจในตัวเอง ในครอบครัว ในชุมชน และขยายผลเป็นสันติวัฒนธรรมของสังคมทุกระดับชั้น

Picture 1: The Creating Peace Culture in Brahmanism-Hinduism and Buddhism

สรุป

ศาสนาทุกศาสนามีลักษณะเหมือนกัน คือ คำสอนของทุกศาสนาเป็นระบบทางศีลธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่พึงหรือที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่ชีวิตที่สมบูรณ์ สังคมมนุษย์แต่ละสังคมมีความแตกต่างทั้งสิ่งแวดล้อม ชีวิตความเป็นอยู่สังคม และ วัฒนธรรม การที่สังคมมนุษย์มีหลายศาสนานับเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม การมีศาสนาจึงมิใช่จุดที่บ่งบอกถึงความแตกต่างหรือแตกแยกเท่ากับเปิด โอกาสให้แต่ละสังคมแต่ละคนเป็นผู้เลือกศาสนาที่เหมาะสมกับตนเอง เป็นการเปิดให้แต่ละคนเข้าถึงความสุขที่แท้จริง มีที่ยึดเหนี่ยวทาง จิตใจด้วยวิถีทางที่ตนคิดว่าเหมาะสมที่สุด การศึกษาถึงความสอดคล้องของศาสนาที่สำคัญ จะทำให้เรามีเจตคติ (หรือความรู้สึก) ที่มีว่า ไม่ว่าศาสนาใดล้วนสอนให้คนละการกระทำชั่วทำแต่สิ่ง ดีงาม ซึ่งผลสุดท้ายก็ก่อให้เกิดสันติสุขแก่ตนเองและสังคมโดยรวม ความสอดคล้องของหลักธรรมในศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ฮินดูที่สำคัญคือ การทำดีละเว้นการชั่ว ความรักและความเมตตา ความอดทนและความเสียสละ ความอุทิศหาพยายาม การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเอง จุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต

References

- Ariyaratne, A. T. (n.d.). *Collected Works: Volume I*. Nantasena Ratnapala (eds.). Sri Lanka: Sarvodaya Research Institute.
- Chairat, T. (2021). *Life and Thai Society*. Retrieved October 10, 2023, from <https://pubhtml5.com/usfw/qlyi/>.
- Chummanon, Ch. (1998). *Religion and Peace: A Comparative Study of Peace in Brahmanism-Hinduism and Theravada Buddhism*. (Research Report). Mahidol University. Bangkok.
- Green, P. (1990). *The Buddhist Roots of Active Non-Violence*. Alkmaar, the Netherlands: Winter.
- Janchidfa, S. (2005). *Violence in the Mist: Reporting on the Presence of Pain in Southern Thailand*. *Aséanie, Sciences Humaines en Asie du Sud-Est*, 16(2005), 175-177.
- Khandi, A. (2010). *The Spirit of Non-Violence, Heritage, on the Path of Peace, Learning my Way*. Bangkok: Komolkeemthong Foundation.
- Phra Medhidharmaporn (Prayoon Dhammacitto). (1989). *A Buddhist Approach to Peace*. Bangkok: Amarin Printing.
- Phra Paisal Visalo. (1991). *Oab Kod*. Bangkok: Religious Coordination Center for Society.
- _____. (2007). *Peaceful Methods and Non-Violent Resistance*. Bangkok: Religious Coordination Center for Society.
- Phraathikan Somchay Maneerat, Phramaha Thongchai Thammathwee, Phramaha Khuntong Kaewsamutand, & Phra Jaran Suwajo (2020). The Development of Buddhist Strengthening Community: A Case Study of Ban Woh, Laokwang Sub-District, Nonkhon District, Sisaket Province. *Journal of Graduate MCU Ubon Review*, 5(1), 194-204.
- Sirisakdamkoeng, P. (2016). *Skill of Culture*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation).
- Thich Nhat Hanh. (1983). *Please Call Me by My True Names*. Berkeley CA: Parallax Press.
- Tushevavong, W. (2011). *Advertising Across Cultures*. Bangkok: Thammasat Press.

- Wattanasap, W. (2002). *Conflict Resolution in Educational Institutions*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Wiyaboon, S., Yenjaima, R., & Ngamsnit, S. (2019). Application of Aparihāṇiyadhamma for Community Council Strengthening Management in Rayong Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 8(4), 124-135.
- Yuri, W. (2004). *The Healing Strategy to Achieve Peace Together*. (Translation by Benjawan Saechua). Bangkok: Fuangfa Printing.

มรรยาทการสื่อสารสาธารณะของทนายความตามหลักสัปปริสธรรม*

Public Communication Etiquette of Lawyers According to Sappurisadhamma

¹ขวัญยูภา หุ่นงาม และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Kwanyupa Hunngam and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: buaban53.99@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อสื่อสารสาธารณะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ การพัฒนามรรยาทในการสื่อสารสาธารณะที่ดี จึงเป็นทักษะที่ขาดไม่ได้สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ ที่ควรปฏิบัติทั้งในฐานะผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยมีวัตถุประสงค์ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวก หลีกเลี่ยงความเข้าใจผิด และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยสำหรับการสนทนา สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้น คำว่า “มรรยาท” ยังหมายถึง ระเบียบข้อบังคับ ว่าด้วยมรรยาททนายความที่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติอีกด้วย บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา สัปปริสธรรม 7 อันหมายถึงหลักธรรมของการเป็นคนดี ที่สอดคล้องกับการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้นสื่อสารสาธารณะได้อย่างเหมาะสมตลอดจนไม่ประพฤติดื้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความในหมวด 4 และยังคงรักษาอัตลักษณ์ของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทนายความอันทรงเกียรติและรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมของสังคมสืบต่อไป

คำสำคัญ: มรรยาท; การสื่อสารสาธารณะ; ทนายความ; สัปปริสธรรม

Abstract

Rapid technological advancements have profoundly impacted public communications for legal professionals. Developing proper public communication etiquette is an indispensable skill for lawyers. Public communication etiquette refers not only to appropriate sender and receiver behavior aimed at fostering positive relationships, avoiding misunderstandings, and creating a meaningful dialogue, but for lawyers, it also means abiding by the legal profession's code of conduct regarding attorneys' etiquette. This article integrates Buddhist principles, specifically the seven principles for being an ideal person (*Sappurisadhamma*), with lawyers' public communications. This integration enables lawyers to avoid violations of the legal profession's code of conduct regarding attorneys' etiquette in Category 4, while maintaining the honorable legal professional identity and upholding justice in society.

*Received February 21, 2024; Revised May 17, 2024; Accepted May 22, 2024

Keywords: Lawyer Etiquette; Public Communication; Lawyer; *Sappurisdhamma*

บทนำ

ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเฉกเช่นปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้นำไปสู่การเคลื่อนไหวและการพัฒนาทางสังคมที่สำคัญยิ่ง มิติหนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากการเติบโตนี้คือรูปแบบการสื่อสารสาธารณะที่ปัจจุบันใช้ช่องทางผ่านสื่อออนไลน์ ไม่ว่าแหล่งข้อมูลจะมาจากแห่งใดก็จะถูกนำมาถ่ายทอดผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ การสื่อสารในยุคปัจจุบันสังคมให้ความสนใจและติดตามประเด็นสาธารณะผ่านช่องทางออนไลน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของคดีความต่าง ๆ ที่อยู่ในการติดตามของสังคม และจะมีทนายความที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง ออกมาให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อทั้งที่มีมูลความจริงและอาจคลาดเคลื่อนไปจากความจริง แต่ก็ส่งผลต่อความเชื่อของสังคม ทำให้เกิดคำว่า “ทนายความหิวแสง” ที่นิยมนำเรื่องของคู่ความมาให้สัมภาษณ์อย่างเปิดเผยต่อสาธารณะและสื่อ หรืออาจใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ของตนเองเพื่อสร้างชื่อเสียงที่นำมาสู่การเพิ่มราคาตัวที่นับวันมีให้เห็นเป็นปรากฏการณ์มากขึ้นในสังคมไทย เกิดคำถามในสังคมและแวดวงอาชีพทนายความว่า พฤติกรรมเหล่านี้ละเมิดจริยธรรมและมรรยาทของทนายความหรือไม่กล่าวได้ว่า ปัญหาการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบอาชีพทนายความนับวันเป็นที่จับตามองและต้องตอกย้ำการขัดต่อมรรยาททนายความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ตาม มาตรา 6 ให้กรรมการสภาทนายความมีบทบาทและหน้าที่ในการควบคุมมรรยาทของทนายความ (Lawyers Act B.E. 2528, 1985)

ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงมรรยาทการสื่อสารสาธารณะและข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัล ระบบอินเทอร์เน็ตได้กลายมาเป็นพลังที่มีอิทธิพลในชีวิตของผู้คนในสังคม ผลกระทบสามารถสัมผัสได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ โดยเฉพาะการดำเนินธุรกิจและชีวิตประจำวันของผู้คน ดังนั้น การทำความเข้าใจความหมายและบทบาทของการสื่อสารอย่างมีจริยธรรม ในขอบเขตของการสื่อสารสาธารณะจะเป็นประโยชน์อย่างมาก แนวทางการสื่อสารที่มีจริยธรรม ทำหน้าที่เป็นเข็มทิศสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ เพื่อให้มั่นใจว่าแนวทางปฏิบัติในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้นมีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ในยุคดิจิทัลนั้น ข้อมูลสามารถแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและเข้าถึงคนนับล้านภายในไม่กี่วินาที ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจึงต้องจัดลำดับความสำคัญของความถูกต้องและความจริงของเนื้อหาที่สื่อสารออกไปให้ถูกต้องเหมาะสม การให้ข้อมูลที่ผิด ๆ ไม่ถูกต้อง ให้ไม่ครบถ้วนและข่าวปลอมอาจส่งผลร้ายแรง นำไปสู่ความแตกแยก ความสับสน และเป็นอันตรายต่อบุคคลและสังคมโดยรวม ตลอดจนทำให้ภาพลักษณ์ขององค์กรของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความเสื่อมเสียและการสื่อสารสาธารณะอย่างไร้จริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้น ยังส่งผลให้ตัวผู้ประกอบวิชาชีพทนายความประพฤติดมรรยาททนายความตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529 (Lawyers Council Regulations Concerning Lawyers' Etiquette B.E. 2529, 1986) อีกด้วย

ดังที่กล่าวไว้ตอนต้นถึงการพัฒนาการสื่อสารส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของพลเมืองในสังคม ทำให้สื่อสังคมออนไลน์เริ่มมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุกรูปแบบ ผู้คนเริ่มใช้สื่อสังคมออนไลน์แทนการสื่อสารแบบเดิม ๆ กันมากขึ้น สาเหตุที่ทำให้สื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ มาจากการใช้งานที่ง่าย เข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง Facebook, Twitter, Instagram หรือ Tik Tok เป็นหนึ่งในหลาย ๆ แพลตฟอร์ม ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน เครือข่ายสังคมออนไลน์เหล่านี้ มีผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการประกอบอาชีพของผู้คนในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก รวมถึงผลกระทบต่อวิชาชีพทนายความด้วยเช่นกัน กล่าวคือ

เมื่อสังคมของการสื่อสารมีการพัฒนาการสื่อสารในรูปแบบเดิมนำไปสู่การพัฒนาการสื่อสารในรูปแบบใหม่อย่างต่อเนื่องในยุคดิจิทัล ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ ย่อมต้องพัฒนารูปแบบการประกอบวิชาชีพของตน ในด้านการสื่อสารให้สอดคล้องกับการพัฒนาการสื่อสารในรูปแบบใหม่อย่างต่อเนื่องในยุคดิจิทัลเช่นกัน ในปัจจุบัน ทนายความ ใช้โซเชียลมีเดียในการสื่อสารสาธารณะทั้งรูปแบบการส่งสารและการรับสาร รวมไปถึง การให้ข้อมูลความรู้แก่ประชาชนผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ตลอดจนการให้สัมภาษณ์ผ่านสื่อสาธารณะอื่น ๆ แม้โซเชียลมีเดียจะมีผลเชิงบวกกับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความและประชาชนผู้รับสาร แต่ในทางกลับกัน หากผู้ประกอบวิชาชีพทนายความใช้โซเชียลมีเดียอย่างผิดวิธีโดยมุ่งสื่อสารให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ส่วนตน มากกว่าประโยชน์ส่วนรวมโดยหลงลืมหลักของคุณธรรมจริยธรรมที่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความพึงมีก็อาจทำให้ ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความประพฤติดิฉินมรรยาททนายความได้เช่นกันอันถือเป็นผลเชิงลบต่อวิชาชีพ “ทนายความ” ดังนั้นหากทนายความตระหนักถึง คุณธรรมจริยธรรม ในวิชาชีพทนายความขณะสื่อสาร สาธารณะโดยใช้โซเชียลมีเดียเป็นกลางในการสื่อสาร ก็จะช่วยทำให้ ทนายความ สื่อสารไปยังผู้รับสาร อย่างมีสติ ส่งผลให้ทนายความห่างไกลจากการประพฤติดิฉินมรรยาททนายความได้

มรรยาททนายความ (Etiquette) เป็นกฎระเบียบที่ทนายความทุกคนต้องปฏิบัติตาม โดยมีสาระสำคัญ คือ การดำรงตนให้เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ดำรงไว้ซึ่งเกียรติและความยุติธรรม ประพฤติตน อยู่ในกรอบแห่งจรรยาบรรณ และพร้อมที่จะรับใช้ประชาชน (Sukitjakarn, 2014) จริยธรรมในวิชาชีพ ทนายความนั้นเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นทนายความที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชน การกระทำบางอย่าง อาจไม่ผิดข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความแต่ถือว่าผิดศีลธรรมในวิชาชีพดังนั้นหากทนายความ ปฏิบัติตาม หลัก ธรรม ของสัทบุรุษ อัน สัทบุรุษ หมายถึง ผู้ที่มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ เป็นผู้มีจิตสงบ ระวัง จากบาปอกุศลธรรม ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สปัจริยธรรม คือ หลักธรรมที่นำไปสู่การเป็นบุคคลที่ดีนั่นเอง หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีความสัมพันธ์ อย่างลึกซึ้งในหลายด้านของชีวิต รวมถึงการประกอบสัมมาอาชีพทางด้านกฎหมายด้วย ทั้งนี้ “ทนายความ” สามารถบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับการประกอบวิชาชีพทนายความได้ เพื่อปลูกฝังให้ ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ ปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของมรรยาททนายความและมีคุณธรรมจริยธรรมมาก ขึ้น มีความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชนมากขึ้น การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับวิชาชีพ ทนายความ ไม่เพียงแต่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนผู้เข้ารับบริการเท่านั้น แต่ยังสร้างความพึงพอใจในวิชาชีพ และช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพของตัวทนายความผู้ปฏิบัติตนตามหลักพุทธธรรมเอง และความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมโดยรวมอีกด้วย ฉะนั้น ทนายความที่ปฏิบัติตามหลักวิชาชีพทนายความซึ่งอยู่บน พื้นฐานของหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างครบถ้วนจะไม่มีโอกาสกระทำผิดข้อบังคับว่าด้วย มรรยาททนายความได้เลย

บทความนี้มุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นรากฐานของการเป็นคนดี ในบริบทของวิชาชีพทนายความ โดยมุ่งหวังที่จะให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่าแก่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ เกี่ยวกับบทบาทที่สำคัญในการรักษามาตรฐานทางจริยธรรม โดยมุ่งเน้นที่การสื่อสารสาธารณะและการส่งเสริม ความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมเป็นหลัก มากกว่าการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัว

ความหมายของมรรยาทการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ

วิชาชีพ มาจากคำสันสกฤต คือ “วิชา” และ “อาชีพ” ถ้าสังเกตแล้ว จะเห็นว่าวิชาชีพนั้น ไม่ใช่อาชีพ ธรรมดา แต่ประกอบด้วยคำว่า “วิชา” ที่มีความหมายอันแสดงถึง ความรู้, ความรู้ที่ได้ด้วยการเล่าเรียนหรือ

ฝึกฝนโดยใช้ระยะเวลา ดังนั้น อาชีพทุกอาชีพ จึงไม่ได้รับการยกย่องให้เป็น “วิชาชีพ” ทั้งหมด มีเพียงบางอาชีพเท่านั้นที่ได้รับเกียรติถือว่าเป็น “วิชาชีพ” ซึ่ง หมายความว่า เป็น วิชาชีพแขนงหนึ่ง ที่อยู่ในหมวดหมู่แห่งวิชาชีพอันทรงเกียรติ โดยท่าน ศาสตราจารย์ปรีดี เกษมทรัพย์ ปรมาจารย์ด้านกฎหมายในสังคมไทย ได้อธิบายไว้ว่า “วิชาชีพ” นั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะอย่างน้อย 3 ลักษณะด้วยกันอันได้แก่

1. เป็นอาชีพที่เป็นการงานที่ต้องอุทิศตนทำไปตลอดชีวิต
2. การงานที่ทำนั้น ต้องได้รับการสั่งสอนอบรมเป็นวิชาชีพชั้นสูง ในลักษณะอบรมกันหลายปี
3. ผู้ทำงานประเภทนั้น จะต้องมีความซื่อสัตย์ หรือเป็นหมู่คณะ ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีสำนึก

ในจรรยาบรรณ เกียรติยศ และศักดิ์ศรี ตลอดจนมีองค์กรและกระบวนการเพื่อสอดส่องพิทักษ์รักษาขนบธรรมเนียม เกียรติศักดิ์ ศักดิ์ศรี นั้นด้วย (Kasemsap, 2013)

ดังนั้น เมื่อเทียบเคียง ลักษณะในการปฏิบัติงานตลอดจนหลักศีลธรรมจรรยา จากคุณลักษณะ 3 ข้อข้างต้น ของ คำว่า “วิชาชีพ” แล้วนั้น หมายความว่า จึงถือเป็น วิชาชีพเฉพาะทาง ที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถทางด้านกฎหมายเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อน ให้ได้รับความยุติธรรมตามที่ควรจะเป็นในแต่ละกรณี (Kasemsap, 2000)

“ทนายความ” ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 มาตรา 4 ให้ความหมายว่า ผู้ที่สภาทนายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ และมาตรา 33 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตหรือผู้ซึ่งขาดจากการเป็นทนายความ หรือ ต้องห้ามทำการเป็นทนายความว่าความในศาล หรือแต่งฟ้อง คำให้การ ฟ้องอุทธรณ์แก้อุทธรณ์ ฟ้องฎีกาแก้ฎีกา คำร้อง หรือคำแถลงอันเกี่ยวแก่การพิจารณาคดีในศาลให้แก่บุคคลอื่น ทั้งนี้เว้นแต่ จะได้กระทำในฐานะเป็นข้าราชการ ผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ องค์กรของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่หรือมีอำนาจหน้าที่กระทำ ได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความหรือกฎหมายอื่น เมื่อเราตีความตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 เราจะทราบได้ว่า “ทนายความ” คือผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ว่าความ แก่ต่างให้แก่คู่ความในคดีจึงถือได้ว่าทนายความเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นทนายความอิสระโดยหากมีประชาชน บริษัทหรือองค์กรใด ๆ เกิดไม่ได้รับความยุติธรรมขึ้น ทนายความจะมีหน้าที่ว่าความเพื่อแก้ต่างในคดีนั้น ๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมายจะว่าไปแล้ว ทนายความมีหน้าที่คล้ายคลึงกับพนักงานอัยการ แต่ทว่ามีความแตกต่างกันตรงที่ พนักงานอัยการเป็นทนายความของแผ่นดิน ซึ่งได้รับเงินเดือนจากรัฐ แต่ทนายความจะได้รับเงินค่าว่าจ้างจากบุคคลหรือองค์กรทั่วไปในการว่าความแต่ละครั้งหรือจากการเป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมาย (Chopuek, 2023)

วิชาชีพทนายความนั้นได้ก่อการเกิดขึ้นมาหลายร้อยปีและถือเป็นวิชาชีพที่ได้รับเกียรติมากในสังคมปัจจุบัน วิชาชีพทนายความยังคงเป็นวิชาชีพที่ต้องมีความรับผิดชอบสูงต่อสังคม และทนายความนั้นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติพิเศษทั้งในด้านความรู้ คุณธรรมจริยธรรมและในเวลาเดียวกันนั้น ทนายความต้องปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความอย่างเคร่งครัด ซึ่งเรียกว่า “ข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ” ผู้เป็นทนายความทุกคนจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ หากทนายความผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับให้ถือว่า ทนายความผู้นั้นกระทำผิดมรรยาททนายความ การฝ่าฝืนข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ จะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความถูกลงโทษได้

ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ทางกฎหมายที่แข็งแกร่ง อันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความรวมถึงคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน พฤติการณ์เช่นว่านั้นล้วนมีผลต่อภาพลักษณ์ของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความทั้งสิ้น ด้วยวิชาชีพทนายความ เป็นกลุ่มวิชาชีพเฉพาะทาง

มีบทบาททางด้านกฎหมายที่สำคัญในสังคม นอกจากทนายความจะมีหน้าที่ว่าความแก้ต่างคดีให้แก่ลูกความในชั้นศาลแล้ว การให้ความรู้ทางด้านกฎหมายหรือให้ข้อคิดเห็นทางด้านกฎหมายในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นหน้าที่ของทนายความที่สามารถกระทำได้ แต่ยังคงต้องปฏิบัติตามกรอบของข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529

ในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายวิชาชีพ ล้วนมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อควบคุมการทำงาน รวมถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกภายในองค์กร ให้อยู่ในกรอบของหลักคุณธรรมจริยธรรมและใช้ความรู้ความสามารถของตนปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพเพื่อช่วยเหลือสังคมให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด “ทนายความ” ก็เช่นกัน “มรรยาททนายความ” คือข้อบังคับที่สภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นกฎระเบียบข้อบังคับให้ทนายความทุกคนพึงประพฤติและปฏิบัติตามข้อบังคับนั้น “ทนายความ” จึงต้องประพฤติตนให้ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมโดยต้องประพฤติตนให้อยู่ในความชอบธรรมและเป็นที่พึงไว้วางใจแก่ประชาชนหากทนายความ ขาดไว้ซึ่งจริยธรรมแล้วก็อาจนำไปสู่การฝ่าฝืนจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความได้ ซึ่งจะต้องถูกลงโทษตามข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ ดังนั้น มรรยาททนายความจึงถือเป็นมาตรฐานสำคัญสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

มรรยาททนายความบัญญัติขึ้นตามพระราชบัญญัติทนายความ ซึ่งกำหนดข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ทนายความพึงยึดถือ เช่น การให้ความเคารพต่อศาล การรักษาความลับของลูกความ การไม่ยอมรับคดีที่ขัดต่อมโนธรรมอันดี เป็นต้น หากทนายความฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมรรยาท จะถือว่าประพฤติผิดและต้องได้รับโทษทางวินัย ได้แก่ การว่ากล่าวตักเตือน การทำทัณฑ์บน การห้ามประกอบวิชาชีพเป็นการชั่วคราว หรือถูกลบชื่อออกจากทะเบียนทนายความ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำผิด ดังนั้น มรรยาททนายความจึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับมาตรฐานจริยธรรมของวิชาชีพ และคุ้มครองสิทธิของประชาชน ผู้รับบริการทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมและชอบธรรม การปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของมรรยาททนายความจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในการประกอบวิชาชีพทนายความ ผู้ประกอบวิชาชีพ “ทนายความ” ควรพึงระลึกเสมอว่า เป็นผู้ที่มีเกียรติและเป็นผู้ดั่งไว้ซึ่งความยุติธรรมให้แก่สังคม จึงควรครองตนให้อยู่ในหลักของศีลธรรมเสมอ

ข้อบังคับสภาทนายความ ว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. 2529 (Lawyers Council Regulations Concerning Lawyers' Etiquette B.E. 2529, 1986) หมวด 4 ได้กล่าวถึง มรรยาทต่อทนายความด้วยกันเอง ต่อประชาชนผู้มีอรรถคดี และอื่น ๆ ในหมวดนี้ มีข้อบังคับที่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ ต้องประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับทั้งสิ้น 4 ข้อ โดยมีข้อความในแต่ละข้อ ดังต่อไปนี้ คือ

ข้อ 16 แย้งหรือทำการใดในลักษณะประมุขคดีที่มีทนายความอื่นว่าต่างแก้ต่างอยู่แล้วมาว่าหรือรับหรือสัญญาว่าจะรับว่าต่างแก้ต่างในคดีที่รู้ว่ามีทนายความอื่นว่าอยู่แล้วเว้นแต่

1. ได้รับความยินยอมจากทนายความที่ว่าความอยู่ในเรื่องนั้นแล้ว
  2. มีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าตัวความได้ถอนทนายความคนก่อนจากการเป็นทนายความของเขาแล้ว
  3. ทนายความผู้ว่าความในเรื่องนั้นปฏิเสธ หรือแสดงความไม่สมัครใจที่จะว่าความในคดีนั้นต่อไปแล้ว
- ข้อ 17 ประกาศโฆษณา หรือยอมให้ผู้อื่นประกาศโฆษณาใด ๆ ดังต่อไปนี้

1. อัตราค่าจ้างว่าความ หรือแจ้งว่าไม่เรียกร้อยค่าว่าความ เว้นแต่การประกาศโฆษณาของทนายความเกี่ยวกับการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งดำเนินการโดยสภาทนายความเองหรือโดยสถาบันสมาคมองค์กร หรือส่วนราชการใดที่เกี่ยวข้อง หรือ

2. ชื่อ คุณวุฒิ ตำแหน่ง ถิ่นที่อยู่ หรือสำนักงาน อันเป็นไปในทางโอ้อวดเป็นเชิงชักชวนให้ผู้มีอรรถคติ มาหาเพื่อเป็นทนายความว่าต่าง หรือแก้ต่างให้ เว้นแต่การแสดงชื่อ คุณวุฒิ หรืออื่น ๆ ดังกล่าวตามสมควร โดยสุภาพ

ข้อ 18 ประกอบอาชีพ ดำเนินธุรกิจ หรือประพฤติดนอันเป็นการฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีหรือเป็นการ เสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ

ข้อ 19 ยินยอมตกลง หรือให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ค่า นายหน้าหรือบำเหน็จรางวัลใด ๆ ด้วยทรัพย์สิน หรือประโยชน์ใด ๆ แก่ผู้ที่หาคดีความหรือนาคดีความมาให้ หรือมีคนประจำสำนักงานดำเนินการจัดหาคดี ความมาให้ว่า โดยทนายความผู้นั้นคิดค่าส่วนลดของค่าจ้างให้ หรือให้เงินเดือนหรือเงินจำนวนหนึ่งจำนวนใด หรือทรัพย์สินหรือประโยชน์อย่างใด ๆ แก่ผู้ที่หาคดีความมาให้นั้น แม้บุคคลผู้หาคดีความมาให้โดยลักษณะ ดังกล่าวจะเป็นเสมือนหรือลูกจ้างประจำสำนักงานของทนายความผู้นั้นก็ตาม (Lawyers Council Regulations Concerning Lawyers' Etiquette B.E. 2529, 1986)

“การสื่อสารสาธารณะ” เป็นกระบวนการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการส่งข้อมูลหรือข้อความจากผู้ส่งสาร ไปยังกลุ่มคนหรือสังคมในวงกว้าง การถ่ายทอดข้อมูลสามารถทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงการใช้แพลตฟอร์ม สื่อ เช่น โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อออนไลน์ วัตถุประสงค์หลักของการสื่อสารสาธารณะคือ การเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญ ส่งเสริมความเข้าใจที่ดีขึ้น และรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม ประสิทธิภาพ ของการสื่อสารสาธารณะเป็นข้อพิสูจน์ถึงความสามารถในการเชื่อมต่อระหว่างผู้ส่งสารกับสังคมที่มีความคิด ก้าวหน้า สื่อสารสาธารณะมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักรู้ทางสังคมและการเชื่อมโยงกัน ของบุคคลทุกระดับในสังคม หากการสื่อสารนั้นเป็นการสื่อสารที่ดีมีคุณภาพจะสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดี ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชาร์ล อี. ออสกูด (Osgood as cited in Schramm, 1974) ได้กล่าวไว้ว่าการ “การสื่อสาร” จะเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ส่งสาร มีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งถูกส่งผ่านสื่อที่เชื่อมระหว่างสองฝ่าย

เบเรลสัน และ สเตายเนอร์ (Barelson and Steiner, 1964) นิยามความหมาย ของการสื่อสารว่า “เป็นพฤติกรรมหรือกระบวนการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะ ฯลฯ โดยการใช้ สัญลักษณ์ ได้แก่ คำพูด รูปภาพ ตัวเลข กราฟ ฯลฯ” ความหมายของการสื่อสารตามทรรศนะนี้แสดงให้เห็นว่า “สาร” ในกระบวนการสื่อสารนั้น มีความหลากหลาย ไม่เฉพาะการสื่อสารจึงไม่หมายความว่าเพียง การเขียนและการพูดเท่านั้นหากแต่ยังรวมไปถึงดนตรีภาพการแสดง และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์ อีกด้วยข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความรู้ความสามารถ ฯลฯ ซึ่งผู้ส่งสารต้องการ จะสื่อความหมายไปยังผู้รับสารของตน

เจอร์เกน รอย และเกกอรี เบทสัน (Ruesch, and Bateson, 1951) ให้ความหมายโดยสรุปว่า การสื่อสารไม่ใช่การถ่ายทอดข่าวสารด้วยภาษาพูดและเขียนโดยมีเจตนาชัดเจนเท่านั้นแต่หมายถึงพฤติกรรม ทุกอย่างที่บุคคลหนึ่งกระทำ แล้วส่งผลให้บุคคลอื่นเกิดความเข้าใจ

วอร์เรน ดับเบิลยู. วีเวอร์ (Weaver, 1949) ให้คำอธิบายเกี่ยวกับการสื่อสารว่า การสื่อสาร มีความหมายกว้างครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคน ๆ หนึ่ง อาจมีผลต่อจิตใจของคนอีกคน หนึ่ง การสื่อสารจึงไม่หมายความว่าเพียงการเขียนและการพูดเท่านั้นหากแต่ยังรวมไปถึงดนตรี ภาพการแสดง และพฤติกรรมทุกพฤติกรรมของมนุษย์อีกด้วย

ดังนั้น สรุปได้ว่า การสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ เราติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการพูดคุย สัญญาณภาษามือ หรือการใช้เทคโนโลยี หากเรา

ขาดทักษะในการสื่อสาร อาจส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิด ทำให้การดำเนินชีวิตและหน้าที่การงานติดขัดได้ นอกจากนี้ การสื่อสารยังมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เพราะช่วยสร้างความเข้าใจและความสามัคคี รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม และประเพณีปฏิบัติสืบไป

ปัญหาของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบวิชาชีพทนายความในปัจจุบัน พบว่าบ่อยครั้ง ทนายความถูกร้องเรียนมรณาทนายความจากพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นให้ข้อมูลจากข่าวที่เป็นกระแสทางสังคม อันการกระทำนั้นอาจหมิ่นเหม่เข้าข่ายการกระทำความผิดมรณาทนายความ ในหมวดที่ 4 ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2566 มีผู้ร้องเข้าร้องต่อสภาทนายความให้สอบมรณาทนายความผู้มีชื่อเสียงทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยผู้ร้อง อ้างถึงพฤติกรรมหลายอย่างที่เขาเชื่อผิดต่อมรณาทนายความ ดังเช่น กรณีการตั้งโต๊ะแถลงข่าวพาดพิง ผู้ร้องทั้งที่ไม่ได้รู้จักกันและไม่ได้เป็นคู่ความกัน แต่กลับกล่าวหาโจมตี และยังใช้สื่อออนไลน์เพชฌัญญูของทนายความที่มีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากพาดพิงผู้ร้อง จนทำให้ผู้ร้อง ได้รับความเสียหาย จึงมีวัตถุประสงค์ขอให้สภาทนายความตรวจสอบว่า การกระทำของทนายความผู้นั้น ฝ่าฝืนต่อข้อบังคับของมรณาทนายความข้อ 18 อันหมายถึงการประพฤติดนเป็น การฝ่าฝืนต่อศีลธรรมอันดีหรือเป็นการเสื่อมเสียต่อศักดิ์ศรีและเกียรติคุณของทนายความ ในหมวดที่ 4 หรือไม่

อีกทั้งปัจจุบันมีทนายความหลายท่านหันมาให้ข้อมูลทางโซเชียลมีเดียแต่ให้ข้อมูลไม่ครบถ้วน เป็นการให้ข้อมูลในเชิงการโฆษณาจึงต้องการปราบปรามกลุ่มทนายทางโซเชียลเพราะตนมองว่าเป็นอันตรายต่อประชาชน การกระทำของทนายความกลุ่มโซเชียลดังกล่าวเป็นการโฆษณา เรียกราคารับประโยชน์ การประกอบวิชาชีพทนายความนั้นควรพิสูจน์ผลงานด้วยการว่าความแก้ต่างคดีไม่ใช่การพูดผ่านสื่อโซเชียลให้ประชาชนหลงเชื่อ (Thai PBS, 2023)

นายเกษม สรศักดิ์เกษม กล่าวในงานเสวนาวิชาการ เรื่อง “สิ่งที่สื่อมวลชนควรทราบ เกี่ยวกับมรณาทนาย” ประธานกรรมการมรณาทนายความ กล่าวชัดเจนว่า การร้องเรียนเรื่องมรณาทนายความส่วนใหญ่มาจากประชาชนทั่วไปมากกว่าการร้องเรียนระหว่างทนายความด้วยกัน ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดมรณาทนายความ สามารถร้องเรียนต่อประธานกรรมการมรณาทนายได้โดยตรง นอกจากนี้ การแถลงออกสื่อ เพื่อหวังให้ตนมีชื่อเสียง เข้าข่ายการอวดอ้าง สุ่มเสี่ยงต่อการผิดข้อบังคับมรณาทนายความข้อ 17 ว่าด้วยเรื่อง ประกาศโฆษณา หรือยอมให้ผู้อื่นประกาศโฆษณาใด ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักมีวัตถุประสงค์อวดอ้างตนผ่านสื่อเพื่อนำเสนอตนเองให้เป็นที่รู้จักในสังคมให้ได้มาซึ่งค่าจ้างที่สูงขึ้นนั่นเอง (Bangkok Thurakit, 2023)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหา

จากสภาพปัญหาที่พบเห็นอย่างเด่นชัดในเรื่องการสื่อสารของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความตามสื่อต่าง ๆ นั้นเพื่อให้สอดคล้องกับวิวัฒนาการของโลกยุคดิจิทัลเราจึงควรสร้างความตื่นรู้ให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความให้เข้าใจรู้เท่าทันเทคโนโลยีตลอดจนมีความตระหนักรู้ถึงจริยธรรมในการสื่อสารสาธารณะ รวมไปถึงข้อบังคับว่าด้วยมรณาทนายความอย่างแท้จริงและสามารถปรับใช้กฎหมาย แบบใหม่ได้อย่างคล่องแคล่ว มีประสิทธิภาพ อย่างคนที่รู้จริงและรู้สึก โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของระเบียบข้อบังคับของการประพฤติปฏิบัติตามครรลองของมรณาทนายความรวมถึงยังคงสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้คงอยู่ร่วมกันไปด้วยโดยสมบูรณ์

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่ง ที่ช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพ ทัศนคติความดำรงตนอยู่ในกรอบของมรรยาทนายความและผดุงไว้ซึ่งความชอบธรรมในสังคมสืบต่อไปได้ อย่างสมบูรณ์ “สัปปริสธรรม 7” ธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของคนดี (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 2003) จึงเหมาะสมที่ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความนำไปยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้ทัศนคติความดำรงตนให้เหมาะสม กับการเป็นทนายความที่ดี กุศลธรรม 7 ประการอันเป็นเครื่องพิสูจน์ให้ทราบได้แจ่มชัดว่า เมื่อบุคคลใด มีธรรมประจำในจิตสันดาน บุคคลนั้นไม่ว่าจะเป็นสตรีหรือบุรุษ ย่อมได้รับการขนานชื่อว่า สัตบุรุษ กุศลธรรม 7 ประการนี้เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ประกอบไปด้วย

1. ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้ธรรมะ รู้หลักความจริง รู้จักกฎแห่งธรรมดา รู้จักหลักการ ที่ทำให้เกิดผล เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ จะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ รู้ถึงเนื้อหาสาระของเรื่องที่แจ้งจริง ทั้งต่อศาล คู่ความ และสาธารณชน รู้แจ้งในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของการเป็นทนายความ ทนายความที่ดี จะต้องมีความรู้อย่างละเอียดอันเกี่ยวกับข้อกฎหมายและความซับซ้อนของระบบกฎหมายเพื่อที่จะสามารถให้ ข้อมูลกับประชาชนได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและคอยติดตาม การเปลี่ยนแปลงของกฎหมายและข้อบังคับเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นทางกฎหมาย อย่างมีวิจารณ์ญาณและสามารถนำไปใช้ประยุกต์กับข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นกาลเฉพาะได้

2. อัตถัญญตา คือ ความรู้จักธรรม ความเป็นผู้รู้จักผลของการกระทำ รู้จักจุดมุ่งหมาย เมื่อนำ หลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจะทำให้ผู้ประกอบ วิชาชีพทนายความพึงตระหนักถึง ประโยชน์ของวัตถุประสงค์ของการสื่อสารที่แน่นอนชัดเจนในเรื่องที่ตนกำลัง สื่อสาร ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความก็จะสื่อสารแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร มิใช่ประโยชน์ของผู้ส่งสาร เพียงอย่างเดียวเท่านั้น มีความจริงใจต่อการทำหน้าที่ ไม่หลอกลวงคู่ความ ยึดมั่นในจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

3. อัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักตน คือรู้ว่าเรานั้นอยู่ในฐานะ ภาวะกำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด คุณธรรมและประพฤตินั้นเหมาะสมและรู้ที่จะปรับปรุงแก้ไขต่อไป เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มา บูรณาการในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ รู้ ว่าทนายความนั้น มีหน้าอย่างใดในสังคม และควรประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของการเป็นทนายความที่ดี ไม่ประพฤติผิดข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ 2529 จะทำให้ประชาชนผู้เข้ารับบริการจากผู้ประกอบ วิชาชีพทนายความได้รับประโยชน์ทางด้านกฎหมายด้วยความชอบธรรมอย่างสูงสุด

4. มัตตัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการในการ สื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความรู้จักวางแผน รู้จักประมาณในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารตลอดจนปริมาณการส่งสาร การสื่อสารบางอย่างหากมากเกินไป ผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยเกินไปก็ไม่เพียงพอ ทนายความควรรู้จักประมาณในการสื่อสาร คือไม่ส่งสาร ซ้ำซากมากเกินไป น้อยเกินไป ชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างมีเหตุผล การรู้จักประมาณในการสื่อสารจึงเป็นคุณสมบัติ ประการสำคัญอีกประการหนึ่งของทนายความ

5. กาลัญญตา คือ ความเป็นผู้รู้จักกาล รู้จักเวลาอันเหมาะสม เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการ ในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ จะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ รู้จักเวลา ในการสื่อสารว่าเวลาไหนควรเวลาไหนไม่ควร หากทนายความไม่รู้จักเวลาในการสื่อสารแม้ว่าจะเป็นการ สื่อสารภายในองค์กรของตนเองหรือเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล หรือการสื่อสารมวลชน นอกจากการสื่อสาร นั้นจะไม่ประสบความสำเร็จแล้วบางครั้งยังอาจทำให้เกิดรอยร้าวขึ้นในกลุ่มผู้รับสาร หรือ ในสังคมได้อีกด้วย

ดังนั้นทนายความจึงควรรู้ว่า เวลาใดควรทำสิ่งใด และเวลาใดควรพูด ควรสื่อสารสิ่งใด เพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อประชาชน ต่อสังคมอย่างสูงสุด

6. ปริสัญญูตา คือ ความเป็นผู้รู้จักประชุมชนหรือรู้จักสังคม การที่บุคคลผู้ส่งสารไปหาผู้รับสารต้องรู้ว่ารับสารนั้นเป็นเพศใด ช่วงอายุเท่าใด เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการในการสื่อสารสาธารณะของผู้ประกอบวิชาชีพทนายความจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความรู้ว่าควรพูดในเรื่องใดและกำลังพูดกับใคร ตลอดจนทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความศึกษาข้อเท็จจริงและกฎหมายให้เข้าใจก่อนพูด พูดตามหลักฐานและกฎหมาย ฟังตะหนักรู้อยู่เสมอว่าตนนั้นกำลังสื่อสารอยู่กับผู้ใดและควรที่จะให้ข้อมูลสิ่งใดกับบุคคลที่กำลังสื่อสารอยู่นั้นเพื่อให้การสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผลตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารและผู้รับสารมากที่สุด

7. ปุคคลปโรปัญญูตา คือ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นทนายความต้องรู้จักจิตและอัธยาศัยของแต่ละบุคคลที่เป็นผู้รับสารว่ามีความแตกต่างด้านต่าง ๆ อย่างไรรวมถึงความสามารถและคุณธรรมของผู้รับสารนั้น เมื่อนำหลักธรรมข้อนี้มาบูรณาการในการสื่อสารสาธารณะของทนายความจะทำให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความพิจารณาถึงหลักการสื่อสารที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกและสังคมในปัจจุบัน ส่งผลให้ค่านิยมของสังคมเน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเป็นหลัก ทำให้ความประพฤติของคนในสังคมรวมถึงผู้ประกอบวิชาชีพทนายความหลุดพ้นจากกรอบจริยธรรมและศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น หลักธรรมทางพุทธศาสนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ประกอบวิชาชีพทนายความยึดมั่นในจริยธรรมและศีลธรรมอันดีงาม หากทนายความยึดถือและปฏิบัติตามหลัก สปปริสธรรม 7 ประการอย่างเคร่งครัด จะนำไปสู่การปฏิรูปวิชาชีพทนายความอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยยกระดับจริยธรรมในวิชาชีพทนายความให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรี และความเชื่อมั่นในวิชาชีพทนายความสืบต่อไปได้อย่างสมบูรณ์

Figure 1: Outcomes of Lawyers Who Base their Professional Conduct on the Seven Sappurisadhamma Principles

References

- Bangkok Thurakit. (2023). *Lawyers' Council Joins with the Media Council and the Journalist Association to Advise Not to Become a Tool for Attention-Seeking Lawyers*. Retrieved January 15, 2024, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/1061859>
- Barelson, B., & Steiner, G. (1964). *Human Behavior*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Chopuek, A. (2023). *The Role and Functions of Lawyers in the Justice Process*. Retrieved January 16, 2024, from <https://www.athiwatlawyer.com>
- Kasemsap, P. (2000). *Civil Law: General Principles*. Bangkok: Asia Kit Pack Print.
- _____. (2013). *Legal Study Documents, Theoretical Introduction*. Bangkok: Faculty of Law, Thammasat University.
- Lawyers Act B.E. 2528. (1985). *Royal Gazette*. Retrieved January 16, 2024, from <http://old-book.ru.ac.th/e-book/LW438/lw438-supplement-1.pdf>
- Lawyers Council Regulations Concerning Lawyers' Etiquette B.E. 2529. (1986). *Royal Gazette*. Retrieved January 16, 2024, from http://www.lerson.sc.chula.ac.th/bc/pdf/ethics/CU_Lawyer_Ethics.pdf
- Osgood, C. E. (1974). *The Nature and Measurement of Meaning*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Buddhist Dictionary Dhamma Compilation*. (12th ed.). Retrieved January 16, 2024, from https://www.84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=287
- Ruesch, J., & Bateson, G. (1951). *Communication: The Social Matrix of Psychiatry*. (1st ed.). New York: W.W. Norton & Company.
- Sukitjakarn, S. (2014). Commit a Crime Lawyer Etiquette. *Academic Journal of Bangkok Thonburi University*, 2(2), 44-51.
- Thai PBS. (2023). *Chuwit Petitions the Lawyers Council to Investigate the Conduct of Lawyer Sithra*. Retrieved January 16, 2024, from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/326498>
- Weaver, W., & Shannon, C. (1949). *The Mathematical Theory of Communication*. USA: Bell Telephone Laboratories.

แนวทางในการแก้ไขปัญหอาชญากรรมด้วยพุทธสันติวิธี*

Guidelines for Solving Crime Problems through Buddhist Peaceful Means

¹เกรียงไกร บุตรมลา และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Keangkai Boodmala and Phrakrupalad Adisak Wachirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: kao.cop@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหอาชญากรรมโดยใช้แนวคิดทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม ปัญหอาชญากรรมเป็นปัญหาที่สำคัญสังคมไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันปัญหอาชญากรรมออนไลน์นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก จากความเจริญทางเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว อีกทั้งปัญหอาชญากรรมประเภทอื่น เช่น อาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ยังทวีความรุนแรงอยู่ การป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมให้ได้ผลและยั่งยืน จึงควรนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขปัญหของพระพุทธองค์ มาบูรณาการใช้ร่วมกันกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม โดยการนำเอาหลักอริยสัจ 4 มาประยุกต์เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหอาชญากรรม และนำเสนอวิธีการในการแก้ไขปัญหอาชญากรรมตามแนวทางมรรคมีองค์ 8 มีกระบวนการป้องกันไม่ให้คนในสังคมกระทำความผิด รักษาศีล 5 ให้ครบทุกข้อ รวมถึงการมีสิทธิोटตปะปะ ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป มีความคิดยับยั้งชั่งใจที่จะกระทำความผิด ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมและยังคงบังคับใช้กฎหมายอาญาในการจับกุมผู้กระทำความผิดคู่กันไป เพื่อสร้างสังคมแห่งสันติภาพให้เกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชนและสังคม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: อาชญากรรม; สังคมสันติภาพ; พุทธสันติวิธี

Abstract

The aim of the research article was to propose guidelines for solving crime problems using crime prevention theories. Crime is the biggest problem in Thai society, especially online crime, which is becoming more serious and causing more and more victims. This is the result of rapid development of technology. Other types of crime, such as crimes against life, physical body, and sexuality, property crimes, and drug crimes, continue to be a problem. To minimize crime effectively and sustainably, the Buddhaddhamma should be used to solve problems while integrating it with crime prevention theories. *Ariyasacca* (the four noble truths) should be applied to find the causes of crime and propose solutions according to the Eightfold Path. This includes the process of preventing someone from committing a crime, such as observing

*Received October 4, 2023; Revised November 26, 2023; Accepted December 8, 2023

the five precepts, having *hiri* (moral shame) and *ottappa* (moral dread) to prevent someone from committing an offense. As a result, society will be in order while enforcing criminal laws to apprehend offenders, enabling peace in families, communities, and societies in accordance with Buddhist ways.

Keywords: Crime; Peace Society; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมนั้นนับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของชีวิต สวัสดิภาพ และทรัพย์สินของคนในสังคมต่อสังคมโลกและสังคมไทยมานานหลายปีซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นปัญหาอาชญากรรมมีความสลับซับซ้อน จึงทำให้การแก้ไขอาชญากรรมมีความท้าทาย ซึ่งหากสังคมใดก็ตามมีปัญหาอาชญากรรม ถ้าไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็จะทำให้จำนวนอาชญากรรมลดลงได้ ย่อมจะส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจและความเชื่อมั่นต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนเป็นอย่างมาก ซึ่งในหลายประเทศที่มีการเกิดอาชญากรรมร้ายแรง ต่างก็ได้ใช้วิธีการป้องกันตามทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เช่น การปรากฏกายของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันไม่ให้เกิดการเกิดเหตุการสืบสวนหาข่าวองค์กรอาชญากรรม รวมทั้งใช้มาตรการบังคับใช้กฎหมายและลงโทษจับกุมผู้กระทำความผิด แต่ก็ยังมีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นเป็นประจำและทวีความรุนแรงดังเช่นข่าวทางสื่อออนไลน์ เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2566 มี เกิดเหตุยิงกราดที่เมืองฟอर्थเวิร์ธ รัฐเท็กซัส ในคืนวันจันทร์ก่อนวันชาติของสหรัฐฯ ซึ่งตรงกับวันที่ 4 กรกฎาคมของทุกปี ถือเป็นเหตุการณ์ยิงกราดล่าสุดในสัปดาห์ที่คนอเมริกันต่างเฉลิมฉลองการประกาศอิสรภาพของประเทศ เหตุการณ์ครั้งนี้ มีผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บจำนวนหลายราย ขณะเดียวกันที่นครฟิลาเดลเฟีย เกิดเหตุยิงกันเมื่อคืนวันจันทร์ทำให้มีผู้เสียชีวิต 5 คน บาดเจ็บ 2 คน โดยตำรวจสามารถจับตัวผู้ก่อเหตุได้แล้วก่อนหน้านี้เมื่อคืนวันอาทิตย์ เกิดเหตุกราดยิงที่เมืองบัลติมอร์ รัฐแมริแลนด์ ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน บาดเจ็บ 28 คน เป็นเยาวชน 14 คน โดยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นระหว่างงานปาร์ตี้ภายในชุมชน "บรูคลินเคย์" ในย่านบรูกลินโฮมส์ ซึ่งมีประชาชนหลายร้อยคนเข้าร่วมงาน ตั้งแต่ปี 2023 เป็นต้นมา เกิดเหตุยิงกราดในอเมริกาแล้วมากกว่า 340 ครั้ง อ้างอิงจากข้อมูลของ Gun Violence Archive ซึ่งให้คำจำกัดความ "ยิงกราด" ว่าหมายถึงเหตุรุนแรงจากอาวุธปืนที่มีผู้ถูกยิงเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บมากกว่า 4 คนขึ้นไป รวมทั้งตัวมีปืนเอง (Voathai Online, 2023)

สำหรับประเทศไทยในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาได้เกิดเหตุการณ์ที่น่าเศร้าสลดคือเหตุกราดยิงครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง คือ เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2563 ได้เกิดเหตุการณ์ทหารกราดยิงที่จังหวัดนครราชสีมา ทำให้มีผู้เสียชีวิตและมีผู้ได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากและเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2565 ได้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะกราดยิงครั้งใหญ่ขึ้นอีกครั้ง เมื่อมีอดีตตำรวจที่ ใช้อาวุธมีดและปืนทำร้ายเด็กภายในจังหวัดหนองบัวลำภู ทำให้มีเด็ก ครู และชาวบ้าน เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก

และเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2566 ยังได้มีเหตุกราดยิงในห้างสรรพสินค้า เขตปทุมวัน ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมากหลายราย ซึ่งผู้ก่อเหตุมีอายุเพียง 14 ปี ซึ่งนับว่าเหตุลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวน 3 ครั้งแล้ว ในขณะที่การก่ออาชญากรรมประเภทอื่นในสังคมไทยก็ยังมีกรณีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากอยู่ ซึ่งจากสถิติการจับแจ้งคดีอาญา 4 กลุ่มของสำนักงานตำรวจแห่งชาติพบว่าสถิติฐานความผิดคดีอาญา (คดี 4 กลุ่ม) ปี 2564 และปี 2565 มีการรับแจ้งคดีอาญา 4 กลุ่มดังนี้

1. ฐานผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ปี 2564 จำนวน 12,773 ราย ปี 2565 จำนวน 13,824 ราย

2. ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ปี 2564 จำนวน 42,512 ราย ปี 2565 จำนวน 46,051 ราย
3. ฐานความผิดพิเศษเช่นความผิด พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ร.บ. ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ปี 2564 จำนวน 14,474 ราย ปี 2565 จำนวน 21,590 ราย
4. คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายเช่น จำหน่ายยาเสพติด อาวุธปี 2564 จำนวน 58,1426 รายปี 2565 จำนวน 62,2705 ราย (Royal Thai Police, 2022)

ซึ่งจะเห็นได้ว่าสถิติการกระทำความผิดเพิ่มมากขึ้นทุกฐานความผิด จากปัญหาดังกล่าวย่อมส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณในเรื่องการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูงมากขึ้น ปัญหาอาชญากรรมที่ทวีความรุนแรงอาจจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐในด้านการดูแลและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและมีความหวาดกลัวต่อปัญหาอาชญากรรม ซึ่งวันที่ 22 ม.ค. 2566 ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) เผยผลสำรวจของประชาชน ไม่ค่อยเชื่อมั่นต่อองค์กรตำรวจและเมื่อถามถึงความรู้สึกหวาดกลัวต่อภัยอาชญากรรมของประชาชน พบว่า ตัวอย่างร้อยละ 35.65 ระบุว่า ค่อนข้างหวาดกลัว รองลงมา ร้อยละ 33.51 ระบุว่า หวาดกลัวมาก ร้อยละ 17.63 ระบุว่า ไม่ค่อยหวาดกลัว และร้อยละ 13.21 ระบุว่า หวาดกลัวน้อย (Thairath Online, 2023)

ดังนั้น เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้วก็ต้องมีการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเหล่านั้นให้ทุเลาเบาบางลง สังคมจึงจำเป็นต้องมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นกลไกในการควบคุมสังคม ซึ่งกลไกดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงผู้นำชุมชนและผู้นำทุกศาสนา โดยต้องทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ จึงกล่าวได้ว่าสังคมยังพัฒนาเทคโนโลยีให้มีความทันสมัยมากขึ้นเพียงใด อาชญากรรมก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว และกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันหลายฉบับยังไม่มี การปรับปรุงแก้ไขให้ทันต่อสถานการณ์และความเจริญของเทคโนโลยี ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมเพิ่มเช่นกันเนื่องจากผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวกฎหมาย อีกทั้งถ้าผู้คนในสังคมยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางด้านจิตใจ ก็จะส่งผลในบุคคลมีปัญหาตามมา เช่น มีพฤติกรรม การแสดงออกที่รุนแรง ขาดความเคารพต่อสิทธิและร่างกายของผู้อื่น ทั้งที่สังคมไทยนั้นได้ชื่อว่ามีจิตใจที่ดีกับหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากประเทศหนึ่ง และมีจำนวนผู้นับถือศาสนาพุทธมากที่สุด ในประเทศ แต่หลายคนกลับตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลส มีการประพฤติดังกล่าวที่ผิดเพี้ยนทำร้ายกัน ตีฆ่า เสพสิ่งเสพติดและเข้าไปเที่ยวในสถานที่เร่รุ่มและที่โจจร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุที่เป็นเงื่อนไขของการเกิดอาชญากรรม ซึ่งปริมาณการก่ออาชญากรรมที่รุนแรงและเพิ่มมากขึ้นอาจนำไปสู่ความล่มจม และประสบกับวิบัติหายนะของประเทศชาติได้เมื่อคนในสังคมขาดศีลธรรม ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเงื่อนไขและเป็นข้อเสนอ การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับทฤษฎีป้องกันอาชญากรรมและ มาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและสันติภาพในสังคมอย่างยั่งยืนตลอดไป

ความหมายของอาชญากรรม

คำว่า อาชญากรรม มีความหมายหรือคำจำกัดความอยู่มากมาย มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้
 อันณพ ชูบารุง กล่าวว่า พฤติกรรมที่มีผลให้บุคคลและสังคมได้รับอันตรายทั้ง ต่อชีวิตและทรัพย์สิน จึงจำเป็นต้องมีการลงโทษผู้ประพฤตินั้นโดยฝ่ายที่มีอำนาจตามกฎหมาย (Chubamrung, 1989)

อานนท์ อาภาภิรมย์ ให้ความหมายของอาชญากรรมว่าเป็นการขัดแย้งหรือฝ่าฝืนระเบียบของสังคม ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแต่การประพฤติดีศีลธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกระทำความผิดทางกฎหมายด้วย โดยการกระทำบางอย่างที่ขัดหรือฝ่าฝืนกฎหมาย เราจะเรียกว่า อาชญากรรม (Apaphirom, 1978)

อาชญากรรม (Crime) หมายถึง การกระทำที่ผิดกฎหมายซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน โดยเห็นว่าอาชญากรรมเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงและเป็นที่น่ากลัวสำหรับคนที่เข้าไปเกี่ยวข้อง (Suthisorn, 2011)

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย ของคำว่า “อาชญา” หมายถึง อำนาจหรือโทษ คำว่า “กรรม” หมายถึง การกระทำซึ่งสนองผลที่ทำไว้ แต่ปางก่อน ซึ่งคำว่า “อาชญากรรม” หมายถึง การกระทำผิดทางอาญา กล่าวคือ การกระทำซึ่งกฎหมาย บัญญัติไว้เป็นความผิด และมีการกำหนดโทษเอาไว้ (Royal Institute, 1982)

โดยอาชญากรรมนั้นนับว่าเป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียง ร่างกายและทรัพย์สิน ของบุคคลรวมไปถึงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลเป็นการกระทำที่ผิดไปจากข้อตกลง ของชุมชน หรือกฎหมายที่สังคมวางเอาไว้

อาชญากรรมโดยแบ่งออกเป็น 3 นัย คือ

1. อาชญากรรมในความหมายของนักกฎหมาย เห็นว่าอาชญากรรมเป็นความประพฤติที่กฎหมาย อาญาห้ามและมีบทกำหนดโทษไว้ คือการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำใด ๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ชัดเจน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานลักทรัพย์ ฐานฉ้อโกง ฐานชิงทรัพย์ เป็นต้น

2. อาชญากรรมในความหมายของนักอาชญาวิทยา จะมองกันในเรื่องของความร้ายแรงของการกระทำ และความชั่วที่มีอยู่ในตัวของผู้กระทำมากกว่ากล่าวคือจะมองความหมายของอาชญากรรมตามความหมาย อย่างแคบ ซึ่งหมายถึงการกระทำที่มีลักษณะชั่วร้ายและเป็นอันตรายต่อสังคมอย่างมากเท่านั้น

3. อาชญากรรมในความหมายของนักสังคมวิทยา เห็นว่าความประพฤติผิดขัดแย้งต่อระเบียบสังคม นั้นมิได้หมายความว่า การขัดแย้งจะเป็นอาชญากรรมเสมอไป แต่มีความหมายเพียงว่าผู้นั้นประพฤติและปฏิบัติ ไม่ถูกต้องตามระเบียบที่สังคมกำหนดไว้เท่านั้น การขัดแย้งหรือละเมิดต่อสังคมที่ตราไว้เป็นกฎหมายนั้น จึงเรียกว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย (Sapyen, and Rod Khlong Tan, 2008)

จากความหมายของอาชญากรรมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นอาชญากรรม สามารถอธิบายได้ ในหลายบริบทในหลายมิติ แต่พอที่จะสรุปได้ว่า อาชญากรรม คือ การกระทำใด ๆ ก็ตามของบุคคลหรือองค์กร ที่กระทำการละเมิดต่อบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และสร้างความเสียหาย ให้บุคคลอื่นและต่อประเทศ ซึ่งผู้กระทำผิดจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายและฐานความผิดที่ตนเองหรือองค์กร ตนเองกระทำ

หลักพุทธธรรมกับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

ความหมายหลักพุทธธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), 1995) ได้ให้ความหมาย ของคำว่า พุทธธรรม เป็นคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้ธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบนี้ ต่อมา เมื่อนำไปให้ผู้อื่นฟังเรียกว่า มัชฌิมนธรรมหรือหลักธรรมสายกลาง และทรงเรียกข้อปฏิบัติอันเป็นระบบ ที่พระองค์ทรงบัญญัติขึ้นว่า มัชฌิมาปฏิบัติ หรือหลักธรรมสายกลาง เพื่อให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม อย่างมีความหมายแท้จริง ได้ว่า ธรรมคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มีจริง

ประเวศ วะสี (Wasi, 1998) ได้ให้ความหมายของคำว่า พุทธธรรม มีความหมายครอบคลุม เพราะพุทธธรรมสอนเรื่อง ความทุกข์ทั้งมวลของสาราณชน พุทธธรรมนั้นเสนอแนวทางการดำเนินชีวิต ที่ถูกต้องว่า เป็นการแก้ตรงสาเหตุและเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาซึ่งตรงกับหลักการที่ว่ากันไว้ดีกว่า

แม้ พุทธธรรมจึงเป็นการสาธารณสุขที่แท้จริง และคำว่า “ธรรม” หมายถึง ธรรมชาติ หรือสภาวะของ ธรรมชาติหรือกฎของธรรมชาติ พุทธธรรมนั้นแม้จะกล่าวกันว่ามีมากถึง 84,000 พระธรรมชั้นดี แบ่งออกได้ เป็น 2 ประเภท คือหลักธรรมที่ว่าด้วยตัวสภาวะหรือความจริงของธรรมชาติและหลักธรรมที่ว่าด้วยการปฏิบัติ หรือการเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ มรรค 8

ราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 1982) ให้ความหมายของคำว่า พุทธธรรม หมายถึง ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบานแล้ว คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้โดยค้นพบความรู้ เรื่องความจริงอันเป็น สัจธรรมแห่งชีวิตมาเปิดเผยไว้เป็นหลักประพฤติปฏิบัติในศาสนา

หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นทั้งหลักคำสั่ง ที่เรียกว่า วินัย และหลักคำสอนที่เรียกว่า พระธรรม หลักพุทธธรรม เป็นหลักคำสอนที่มุ่งเน้นประโยชน์ ให้มนุษย์ทั้งหลาย ได้นำไปศึกษาและปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต ทั้งในโลกปัจจุบันนี้ และโลกหน้า พระพุทธศาสนาได้วางหลักปฏิบัติ คือ หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อเป็นแบบ ให้มนุษย์ได้ใช้เป็นแนวทางในการทำความดี เพราะหลักพุทธธรรมในทางปฏิบัติ นั้น มีความสัมพันธ์เชื่อมโยง ถึงกันหมดทุกหมวด จะเลือกเอาคำสอนหมวดใดหมวดหนึ่งมาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ (Wongthamma, 1998) เพื่อนำประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขและเป็นกฎเกณฑ์ในการอยู่ ร่วมกันทางสังคมอย่างสันติสุข ทั้งการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในการปกครองและจัดระบบระเบียบ แบบแผนที่ดีงามทางสังคม ตลอดจนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน กล่าวโดยสรุปพุทธธรรมคือหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและ ป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

สาเหตุของปัญหาอาชญากรรมนั้น ซับซ้อนและมีหลายแง่มุม อาจแตกต่างกันไปในบริบทแต่ละบุคคล ทั้งสภาพแวดล้อม ครอบครัว เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่จะนำไปสู่ก่อให้เกิดการกระทำความผิด อรรถนพ ชูบำรุง กล่าวว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอาชญากรรม 3 ประการ คือ

1. ปัจจัยทางด้านจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับภาวะทางจิต ภาวะทางจิตที่นำไปสู่การประกอบ อาชญากรรมนั้น อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้การพัฒนาทางจิตไม่ดีพอ ขาดการศึกษา ในทางพระพุทธศาสนาและศีลธรรม
2. ปัจจัยทางด้านสังคม เป็นปัจจัยที่กระทบกระเทือนต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น ความยากจน ความอ่อนแอของสถาบัน การคบคนชั่วเป็นมิตร การกระทำของเหยื่ออาชญากรรม เป็นต้น
3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือ ส่งเสริมให้เกิดอาชญากรรมขึ้นได้ง่าย เช่น อาวุธ สถานที่เสี่ยงภัย เวลาที่ไม่เหมาะสม สิ่งเสพติด เป็นต้น (Choobamroong, 1989)

อาชญากรรมในมุมมองของพระพุทธศาสนา

จากที่ผู้เขียนได้ค้นคว้าหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องแล้ว สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนามองว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นล้วนมีเหตุที่ทำให้เกิดขึ้นทั้งสิ้น ดังนั้น เรื่องที่ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ดังเช่น ปัญหาอาชญากรรม ก็มีเหตุและปัจจัยทำให้เกิดปัญหาของการเกิด อาชญากรรม เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาวิเคราะห์ถึงมูลเหตุของปัญหาอาชญากรรม สามารถ สรุปได้ ดังนี้

อาชญากรรมเกิดจากปัจจัยภายใน คือ โลภะ ได้แก่ ความอยากได้ของผู้อื่น อาจะนำมาซึ่ง การลักทรัพย์ผู้อื่น โทสะ ได้แก่ ความโกรธ เกรียดแค้น อาจะนำมาซึ่งการทำร้ายร่างกายผู้อื่น และโมหะ ได้แก่ ความไม่รู้ อาจะหลอกลวงผู้อื่น และสิ่งทั้งหมดนี้ก็เกิดขึ้นเพราะ ความไม่รู้บาปไม่รู้บุญไม่รู้คุณ ไม่รู้โทษ

ไม่รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์จากปัจจัยภายนอก คือสภาพของ ครอบครัว ชุมชน สังคมไม่ดี การคบเพื่อนไม่ดี การอยู่ในสถานที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น ผับ บาร์ คาราโอเกะ อย่างไรก็ตามหลักการของทางพระพุทธศาสนา แล้วจะให้ความสำคัญปัจจัยภายในมากกว่า เพราะทางพุทธศาสนา เห็นว่าอาชญากรรมทั้งปวงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากจิตใจภายในและจะดับได้ก็ด้วยความมีจิตใจที่ละอายเกรงกลัวต่อการกระทำ ความผิด ซึ่งบุคคลที่มีการฝึกฝนอบรมจิตใจมาดีก็เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นจะไม่ก่ออาชญากรรมอย่างแน่นอน แม้จะมีปัจจัยภายนอกมาเร้าหรือโอกาสเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรมก็ตาม

อกุศลกรรมกรรมที่เป็นอกุศล การกระทำที่ไม่ดี กรรมชั่ว หมายถึงการกระทำที่เกิดจากอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ (Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2019)

โดยสรุปแล้ว อาชญากรรมในมุมมองพระพุทธศาสนาจึง หมายถึง การกระทำที่เป็นโทษเป็นการเบียดเบียน เป็นบาปแก่กายและจิตใจ โดยนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองสังคม และผู้กระทำจะต้องรับผลจากการกระทำนั้นและ สาเหตุของการก่ออาชญากรรมก็มาจากมูลเหตุภายในและมูลเหตุภายนอก โดยพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับมูลเหตุภายใน เนื่องจากจิตใจเป็นตัวสั่งให้ร่างกายเกิดการกระทำ ซึ่งจิตที่เป็นสาเหตุของการทำกรรมชั่ว คือ โลภะ ความโลภ โทสะ ความโกรธ และโมหะความหลง และสาเหตุสำคัญเป็นเพราะเพราะคนในสังคมนั้นขาดความละอายและเกรงกลัวต่อบาปรวมทั้งขาดศีลธรรมประจำใจนั่นเอง

ผลกระทบจากปัญหาอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมนั้น ส่งผลกระทบต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งภาพลักษณ์ของประเทศ ซึ่งในปัจจุบันภัยแก๊งคอลเซ็นเตอร์นั้นนับว่าเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจข้ามชาติที่เป็นภัยร้ายแรงและเฝ้าระวังในช่วงปีที่ผ่านมา ผลกระทบของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ที่เป็นภัยคุกคามต่อประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยมีผลกระทบทั้งต่อเศรษฐกิจระดับจุลภาค คือ เหยื่อผู้ได้รับผลกระทบจากการหลอกลวงและผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศสูญเสียเป็นจำนวนมูลค่ามหาศาล ผลกระทบทางสังคม เมื่อเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์มักจะประสบกับความเครียด โดยเหยื่อบางรายคิดสั้นฆ่าตัวตาย สูญเงินมีภาวะหนี้สิน จนนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิตตามมา นอกจากนั้น ยังส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศอีกด้วย (Sukto, 2022) รวมไปถึงปัญหาอาชญากรรมประเภทอื่นก็มีผลกระทบได้ดังนี้

1. ทำให้ผู้ถูกกระทำเสียหายทั้งในแง่ชีวิต สูญเสียทรัพย์สิน จิตใจ รวมถึงผู้อื่นซึ่งเสพข่าวสารอาชญากรรมมากก็ส่งผลทำให้เกิดความเครียดและหวาดกลัว
- 2.ผลกระทบต่อสังคม เป็นสัญญาณบอกสภาพของสังคมขณะนั้น รัฐล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาขาดความเชื่อถือจากคนในสังคมและต่างชาติ
3. ผลกระทบต่อประเทศรัฐต้องเสียงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อภารกิจป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

4. ขาดความเชื่อมั่นจากนักธุรกิจในประเทศและต่างประเทศในการทำธุรกิจ

จากข้อสรุปดังกล่าว ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ปัญหาอาชญากรรมส่งผลกระทบต่อทุกคนในสังคมที่เกี่ยวข้องโดยรวม ทั้งต่อผู้กระทำผิด เพราะเมื่อถูกจับ ต้องสูญเสียอิสรภาพ และถูกควบคุมตัว ส่วนผู้เสียหายต้องเสียทั้งทรัพย์สิน เสียชีวิต มีความหวาดกลัว และประการที่สำคัญยิ่งสำหรับสังคมไทย คือ การที่เกิดปัญหาอาชญากรรมเป็นการแสดงถึงสภาพสังคมที่ไม่เป็นระเบียบ ไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ประเทศไทยในสายตาชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะการค้าการลงทุนและการท่องเที่ยว จึงเป็นเรื่องที่ควรมีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาให้ลดลงและควบคุมในวงจำกัด โดยร่วมมือกันของทุกภาคส่วนสังคมเพื่อเร่งแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

โดยในปัจจุบันภาครัฐได้ใช้แนวทางแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยมีการปราบปรามผู้จับกุมกระทำผิด ปรับสภาพแวดล้อมของชุมชน และป้องกันในการให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันอาชญากรรม แต่ปัญหายังไม่เบาบางลงหมดไปเนื่องจากไม่ได้แก้ปัญหาคือจิตใจบุคคลคือการปลูกฝังศีลธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธศาสนานี้ให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในมากกว่าปัจจัยภายนอก

ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการร่วมกับทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม เพื่อการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนและเกิดสันติสุขในสังคมตามแนวทางดังนี้

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

เนื่องจากสังคมไทยมีหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานี้เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของสังคมไทยเพียงแต่ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังและไม่กว้างขวางพอในระดับสังคมดังนั้นเราจึงพิจารณาในสิ่งที่มีคุณค่าในการนำมาเป็นหลักยึดถือ นั่นก็คือหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงควรนำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง จะสามารถช่วยแก้วิกฤติได้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหอาชญากรรมซึ่งปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข เนื่องจากมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลาย ๆ ประการทั้งตัวอาชญากร ผู้ถูกกระทำและสภาพทางแวดล้อมทางสังคม ดังนั้นการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการร่วมกับการบังคับใช้กฎหมายและแนวที่ปฏิบัติอยู่ โดยใช้หลักธรรมอริยสัจ 4 บูรณาการแก้ปัญหาอาชญากรรม ดังกล่าว เนื่องจากสังคมไทยมีหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหในสังคม ดังนั้น เมื่อนำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาบูรณาการโดย วิเคราะห์เอกสาร และมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบลำดับการแก้ไขปัญหอาชญากรรมดังนี้ การใช้อริยสัจ 4 บูรณาการทุกข์คือปัญหาอาชญากรรม อริยสัจเป็น หลักธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ด้วยอริยสัจเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงเหตุและผล ความว่า เมื่อทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์เกิดขึ้นจากอะไร และเมื่อทุกข์ดับลง ความดับนั้นจะดับด้วยวิธีการหรือในรูปแบบใด อริยสัจจึงเป็นเรื่องของความทุกข์ล้วน ๆ ดังปรากฏข้อความว่า “ทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้ เราย่อมบัญญัติ ทุกข์และความดับทุกข์เท่านั้น” (Thai Tripitakas: 8/411/477)

และเมื่อพิจารณาตามหลักธรรมแล้ว ก็พบว่า อริยสัจเป็นหลักธรรมที่ประยุกต์ใช้กับการกำจัด ความทุกข์หรือปัญหา ซึ่งในบทความนี้ คือปัญหาอาชญากรรม เพื่อให้เข้าใจง่าย และสามารถนำหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยอริยสัจ 4 ประการคือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ดังนี้

ทุกข์สู่สมุทัย รู้ทุกข์คือปัญหาอาชญากรรมเพื่อนำไปหาสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม อริยสัจถือได้ว่าเป็นลักษณะทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่เน้นการสอนความจริงของชีวิตว่า ชีวิตหรือขั้น 5 เป็นทุกข์ ซึ่งอริยสัจนี้เป็นหลักคำสอนที่น่าควรมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto, 2014)

หลักวิธีคิดเริ่มต้นด้วยกำหนดรู้ทุกข์ คือปัญหาอาชญากรรม ทำความเข้าใจปัญหาอาชญากรรม และสืบค้นหาสาเหตุของการเกิดปัญหาอาชญากรรม เพื่อที่จะแก้ไขปัญหอาชญากรรม จากนั้นกำหนดเป้าหมายคือ ภาวะความดับทุกข์ คือการไม่มีปัญหาอาชญากรรม และสุดท้ายต้องหาวิธีหรือเส้นทางที่จะพาตนไปสู่เป้าหมายคือ วิธีการแก้ปัญหอาชญากรรม ในที่นี้คือ อริยมรรคมีองค์ 8 อริยมรรค ย่อลงแล้วคือไตรสิกขา วิธีการกำจัดความทุกข์ทำนิโรธให้แจ้ง ความทุกข์อันเกิดจากอวิชชา ตัณหา อุปาทาน หรือแสดงในรูปแบบย่อเพียงแค่ว่า ตัณหา สามารถถูกกำจัดได้ด้วยตัวปัญญาหรือตัววิชา และจะพบภาวะดับทุกข์คือ นิพพาน การที่จะทำให้ตัววิชาเกิดขึ้นได้ จำเป็นต้องฝึกฝนซึ่งเรียกว่า สิกขา เรียนรู้ ฝึกพัฒนา 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิและปัญญา

สามด้านดังกล่าวนี้ เมื่อนำมาแยกออกก็จะได้ 8 ประการ เรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 คือ สมาธิและปัญญา จึงเป็นตัวเดียวกันกับอริยมรรคมีองค์ 8 โดยหน้าที่ของศีล สมาธิและปัญญา สรุปลikeดังนี้

ศีล เป็นตัวพัฒนาพฤติกรรม เพื่อให้เกิดความดีงามขึ้นแก่ตนเอง ซึ่งจะต้องมีวินัยเข้ามาเป็นตัวกำหนด รูปแบบระเบียบแบบแผนในสังคม เพื่อจัดระบบพฤติกรรมให้บุคคลดำรงอยู่ในวินัย แล้วจะทำให้เกิดศีล ศีลจึงหมายถึงคุณสมบัติของคนที่ตั้งอยู่ในวินัย

สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เพื่อให้จิตใจตั้งมั่นซึ่งจะช่วยให้คุณสมบัติอื่น ๆ ตั้งอยู่ได้ และเจริญงอกงามได้ โดยต้องให้มีธรรมเหล่านี้เกิดขึ้นแก่จิตใจ อาทิ เมตตา กรุณา ศรัทธาตลอดจนการช่วยส่งเสริมปัญญา

ปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ที่ชีวิตจะดำรงอยู่ได้ ต้องมีการฝึกฝนศึกษา หรือศึกษาตลอดเวลา หมายความว่าชีวิตคือการศึกษามรรคมีองค์ 8 กับไตรสิกขา และจัดเข้าหมวดได้ดังนี้ หมวดศีล คือ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และหมวดปัญญา คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2004)

สรุปการนำหลักอริยสัจ 4 เป็นแนวทางเพื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของการเกิดอาชญากรรม กล่าวคือ ทุกข์ คือการกำหนดให้รู้จักสภาพปัญหาอาชญากรรม สมุทัย คือการกำหนดเหตุแห่งทุกข์ คือการก่ออาชญากรรมเพราะสาเหตุอะไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพราะผู้คนขาดศีลธรรม นิโรธ คือการดับทุกข์ โดยกำหนดเป้าหมาย ที่ต้องการแก้ไขปัญหามาจากการก่ออาชญากรรมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้สังคม ชุมชน เกิดสันติภาพ ไม่มีปัญหาอาชญากรรม มรรค เป็นการกำหนดแนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการแก้ไข ปัญหาอาชญากรรม รวมถึงเป็นหลักการดำเนินชีวิต คือ มรรคมี องค์ 8 ซึ่งประกอบไปด้วย 1. สัมมาทิฏฐิ ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง 2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริ ความคิดที่ถูกต้อง (2 ข้อนี้จัดกลุ่มเป็นปัญญา) 3. สัมมาวาจา วาจาชอบ วาจาที่ถูกต้อง 4. สัมมากัมมันตะ การปฏิบัติที่ถูกต้อง 5. สัมมาอาชีวะพฤติกรรม ในการหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง ไม่เป็นมิจฉาชีพ (3 ข้อนี้จัดกลุ่มเป็นศีล พฤติกรรม) 6. สัมมาวายามะ มีความเพียร พยายามที่ถูกต้อง 7. สัมมาสติ มีสติเจตน์พร้อม ทนต่อความเป็นไปรอบตัว ไม่เผลอพลาด 8. สัมมาสมาธิ ภาวะ ที่ใจเป็นหนึ่งเดียว ตั้งมั่น มุ่งแน่ว อยู่ตัว (3 ข้อนี้จัดกลุ่มเป็นปัญญา)

สรุปได้ว่า มรรคเป็นระบบองค์รวมของทางดำเนินในการพัฒนาชีวิตไปในทางที่ถูกที่ควร ซึ่งจัดกลุ่ม เป็น 3 คือ คืออริยศีลสิกขา การฝึกศึกษาให้มีพฤติกรรม ทางกาย วาจา และอาชีวะที่สุจริตและเกื้อกูล อริยจิตสิกขา การฝึกพัฒนาจิตใจให้มีคุณภาพได้ที่ เจริญไปในสมาธิ อริยปัญญาสิกขา การฝึกศึกษาในปัญญา สูงขึ้นไป ให้รู้คิดเข้าใจมองเห็นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงสูงขึ้น (Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2019)

การแก้ไขปัญหอาชญากรรมด้วยพุทธสันติวิธี

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมที่สำคัญในการป้องกันอาชญากรรมแล้วพบว่า คือ การรักษาศีล 5 ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานขั้นต้นของมนุษย์ที่ทุกคนควรปฏิบัติซึ่งอาชญากรรมที่ร้ายร้ายแรงแทบทั้งหมด เป็นเรื่องของ การละเมิดศีล 5 ในสังคมที่มากด้วยการสังหารผลาญชีวิต การปองร้าย การทำร้ายกัน การลักขโมย การปล้น แย่งชิง การทำความผิดทางเพศ มีคดีฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน การหลอกลวง การเสพของมีนเมาและ สิ่งเสพติด ตลอดจนการก่อปัญหาและอุบัติเหตุต่าง ๆ เนื่องมาจากของมีนเมาและสิ่งเสพติดเหล่านั้น ระบาด แพร่หลายทั่วไป ชีวิตแล้วทรัพย์สินไม่ปลอดภัย จะอยู่ไหนหรือไปที่ไหน ก็ไม่มีความมั่นใจ เต็มไปด้วยความ

ห่วงใยวิตกกังวล จิตใจหวาดผวาลบภัย ๆ ผู้คนพบเห็นกัน แทนที่จะอบอุ่นใจ ก็หวาดระแวงกัน อยู่กันไม่เป็นปกติสุข สุขภาพจิตของประชาชนย่อมเสื่อมโทรม ยากที่จะพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพทางจิต

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น หากพิจารณาแล้วก็จะพบว่า การแก้ไขปัญหามายาในสังคมด้วยการนำไตรสิกขามาเป็นตัวขับเคลื่อนการขจัดปัญหานั้น ก็จะพบว่า การที่จะแก้ไขปัญหามายาในสังคมไทยได้ ต้องมีการอบรมพฤติกรรม จิตใจและปัญญา ดังนั้น การแก้ไขปัญหามายาต้องแก้ไขที่ตัวบุคคล กล่าวคือต้องพัฒนาที่ตัวบุคคลเสียก่อน ได้แก่ ศิลหรือตัวพฤติกรรม ต้องให้มนุษย์มีศีล ในที่นี้ก็จะกล่าวเพียงแค่ศีล 5 เท่านั้น

เพราะศีล 5 เป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานของความประพฤติพื้นฐานของมนุษย์ สำหรับรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในภาวะเกื้อกูล เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ดีงามและการพัฒนาที่สูงขึ้น ศีล 5 นั้นประกอบไปด้วย เบญจศีล เบญจธรรม ได้แก่

1. เว้นจากปาณาติบาต คือไม่ทำลายชีวิต ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

2. เว้นจากอกินนาทานคือ ไม่เอาของที่เขาไม่ได้ให้หรือไม่ลักขโมย ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

3. เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร คือไม่ประพฤติดูผิดในกามทั้งหลาย ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่ทำลายสายวงศ์ตระกูลของผู้อื่น

4. เว้นจากมสสาวาท คือไม่พูดเท็จ ประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จโกหกหลอกลวงตัดตรอนประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

5. เว้นจากสุราเมรัยและของมึนเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท คือไม่เสพของมึนเมา ประพฤติหรือการดำเนินชีวิต ที่ปราศจากความประมาทหลังพลาดมัวเมาเนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

ส่วนเบญจธรรมสามารถสรุปให้เข้ากับศีล 5 ได้ดังนี้ มีเมตตาและกรุณา มีสัมมาอาชีวะ มีกามสังวร คือความรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ หรือเรื่องรักใคร่ ไม่ให้ผิดศีลธรรม มีสัจจะ พูดเรื่องจริงไม่โกหก และมีสติสัมปชัญญะ รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร ซึ่งอาชญากรรมที่ร้ายแรงแทบทั้งหมด เป็นเรื่องของการละเมิดศีล 5 ในสังคมที่มากด้วยการสังหารผลาญชีวิต การบ่อนทำลาย การทำร้ายกัน การลักขโมย ปล้น แย่งชิง การทำความผิดทางเพศ มีคดีฆาตกรรม โจรกรรม การข่มขืน การหลอกลวง การเสพของมึนเมาและสิ่งเสพติด ตลอดจนการก่อปัญหาและอุบัติเหตุต่าง ๆ เนื่องมาจากของมึนเมาและสิ่งเสพติดเหล่านั้น ระบาดแพร่หลายทั่วไป ชีวิตและทรัพย์สินไม่ปลอดภัย จะไปไหนหรืออยู่ที่ใด ก็ไม่มีความมั่นใจเต็มไปไปด้วยความห่วงใยและวิตกกังวล จึงกล่าวได้ปัญหาอาชญากรรมที่สำคัญคือบุคคลในสังคมคือบุคคลขาดศีล 5

ละเมิดศีลข้อ 1 เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิตเช่น ฆ่าผู้อื่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น

ละเมิดศีลข้อ 2 เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ทรัพย์สิน ปล้นทรัพย์

ละเมิดศีลข้อ 3 เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น ข่มขืนผู้อื่น พรากผู้เยาว์ อนาจาร

ละเมิดศีลข้อ 4 เป็นสาเหตุของการทำผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงผู้อื่น พูดใส่ร้ายผู้อื่น เช่น หมิ่นประมาท ดูหมิ่นซึ่งหน้า การสร้างเฟกนิวส์

ละเมิดศีลข้อ 5 เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาทเนื่องจากเสพสุรา ยาเสพติด เช่น เมาแล้วขับ เสพกัญชาแล้วหลอน เสพยาบ้าแล้วคลั่ง ซึ่งศีลข้อนี้ถ้าขาดแล้วอาจจะจะเป็นสาเหตุให้กระทำความผิดอื่นอีกด้วย

จึงถือได้ว่า ศีล 5 เป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานของความประพฤติของมนุษย์ สำหรับรักษาสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในภาวะเกื้อกูล เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่ดีงามและการพัฒนาที่สูงขึ้น (Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto), 2019)

ดังนั้น พุทธธรรม คือ การใช้หลักอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์ทุกข์คือปัญหาอาชญากรรม สมุทัย คือสาเหตุของปัญหาอาชญากรรม นิโรธ คือการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเป็นรูปธรรมและยั่งยืน มรรค คือแนวทางในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมโดยใช้แนวทาง มรรคมืองค์ 8 กับไตรสิกขา และจัดเข้าหมวดได้ดังนี้ หมวดศีล คือ สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะและสัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ คือ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และหมวดปัญญา คือ สัมมาทิฐิสัมมาสังกัปปะ การพัฒนาชีวิตมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาเพื่อขจัดปัญหาต่าง ๆ ให้หมดไป ต้องเริ่มต้นคือถือศีล 5 และมีธรรมคัมภีร์ครองโลกคือหิริโอตตัปปะ จึงเป็นวิธีปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ในระดับการป้องกันขั้นพื้นฐานให้คนในสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานะของแต่ละคน แต่ละเวลาสถานที่ เมื่อบุคคลมีศีล มีสติรับรู้ถึงภัยหรือโทษที่จะเกิดขึ้นจากการทำความชั่ว มีหิริโอตตัปปะ คือ ความละอายต่อบาปความเสียหายต่าง ๆ ทั้งทางกาย วาจาและใจอยู่ตลอดเวลา จะส่งผลให้การก่ออาชญากรรมลดลง เมื่อเป็นเช่นได้ผลที่เกิดขึ้นผู้คนในทุกสังคมย่อมอยู่กันอย่างปกติสุข ไม่มีการหวาดระแวงภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ตน ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

สรุป

ปัญหาอาชญากรรม ที่สังคมโลก รวมถึงสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมควรตระหนัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาร่วมกัน พระพุทธศาสนา มองว่าเกิดมาจากบุคคลขาดศีลธรรม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ ขาดการควบคุมตนเอง ไม่มีธรรมเป็นหลักของชีวิตและไม่มีหิริโอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวที่จะทำบาป การแก้ปัญหาก็ต้องนำหลักธรรมมาใช้ โดยนำอริยสัจมาประยุกต์และเป็นกรอบมรรค 8 โดยย่อในไตรสิกขาโดยถือศีล 5 เป็นวิถีทางตามแนวโดยในระดับแรก ซึ่งควรปลูกฝังให้คนในสังคม ได้มองเห็นว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ทำร้ายกัน และกัน และไม่เอาเปรียบกัน มีจิตสำนึกดี ปลูกฝังความเมตตา ประกอบอาชีพสุจริตไม่ผิดกฎหมาย พอใจยินดีในคู่ครองของตัวเอง พุทความจริงไม่โกหกหลอกลวงผู้อื่น และมีสติรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา รวมถึงมีความละอายเกรงกลัวต่อบาป สามารถควบคุมอารมณ์ ควบคุมความโลภ ความโกรธ ความลุ่มหลงได้ เมื่อปฏิบัติกันอย่างนี้ได้แล้วเชื่อว่าปัญหาอาชญากรรม ที่เกิดขึ้นในสังคมคงจะลดน้อยลง ดังนั้นการแก้ปัญหอาชญากรรมจึงควรเป็นไปตามหลักธรรมที่กล่าวมาแล้ว และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยอาชญากรรมลดลงและควบคุมได้ในวงจำกัด คือ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนทุกฝ่าย เน้นให้ทุกคนมีจิตสำนึกในการร่วมกันป้องกันปัญหาอาชญากรรมในสังคม มีสติอยู่ทุกขณะรู้ว่าเรากำลังทำอะไร ผิดหรือถูก สิ่งที่ทำเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นหรือไม่ อันเป็นหลักการที่เหมาะสมในการแก้ไขหรือป้องกันอาชญากรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม และยังเป็นหลักประกันในการสร้างสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

References

- Apaphirom, A. (1978). *Social Characteristics and Social Problems of Thailand*. Bangkok: Odeonstore.
- Choobamroong, A. (1989). Causes of Crime as Explained by Buddhist Principles. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 10(2), 213-221.
- _____. (1989). *Criminology and Crime*. Bangkok: Kasetsart University.

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2004). *Suffering Because I only See Happiness in Being*. Bangkok: Thammasapa Press.
- _____. (2014). *Buddhadhamma (Expanded Edition)*. (39th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (1995). *Buddhadhamma (Revised and Expanded Edition)*. (6th ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Royal Institute. (1982). *Dictionary of Royal Institute*. (6th ed.). Bangkok: Aksorn Charoenthat A.J.T. Co., Ltd.
- Royal Thai Police. (2022). *Statistics on 4 Groups of Criminal Offenses in 2022*. Retrieved August 3, 2023, from https://data.go.th/dataset/rtp_crimes_stat
- Sapyen, N., & Rod Khlong Tan, T. (2008). *Police Manual, Prevention and Suppression Course*. (6th ed.). Bangkok: Police Printing Bureau.
- Somdej Phra Buddhakosajarn (P.A. Payutto). (2019). *Buddhadhamma (Expanded Edition)*. (53rd ed.). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing.
- Sukto, A. (2022). Crime Threats from Call Center Gangs: Office of the Secretariat of the House of Representatives. Retrieved November 25, 2023, from <https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2565-jul7>
- Suthisorn, S. (2011). *Criminology*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University.
- Thairath Online. (2023). *Polls Show that Citizens Have a Responsibility in Police Organizations to Consider Natural Disasters*. Retrieved November 25, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/politic/2609150>
- Voathai Online. (2023). *Continuous Mass Shootings in 3 States on Independence Day week! a Total of 10 People Died*. Retrieved August 3, 2023, from <https://www.voathai.com/a/7166484.html>
- Wasi, P. (1998). *Buddhism and Society*. Bangkok: MahachulalongKornrajavidyalaya University.
- Wongthamma, T. (1998). *Comparative Religion*. Bangkok: Phranakhon Rajabhat University.

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม*

An Application of Mindfulness as a Base for the Development of Mediators

จินตพัฒน์ สิริเดชทรงพล

Chintapat Sitdejsongpol

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: sitdej@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้นำการประยุกต์ใช้สติเป็นฐาน หมายถึง การปรับใช้สติเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมด้วยหลักธรรม คือ สติปัฏฐาน การตั้งสติสัมปชัญญะ ที่มีความรู้ตัวทั่วพร้อม การเพียรพิจารณา กาย พิจารณาเวทนา พิจารณาจิต และพิจารณาธรรม การตั้งสติกำหนดพิจารณาในสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงตามสิ่งที่ปรากฏเกิดขึ้นขณะนั้น ๆ

สติปัฏฐาน แบ่งเป็น 4 ประการคือ 1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณากาย ยืน เดิน นั่ง นอน มีสติตามรู้ 2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเวทนา สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ สติตามรู้ 3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาจิต มีโลภะ โทสะ โมหะ มีความโลภ ความโกรธ ความหลง สติตามรู้ และ 4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การประยุกต์ใช้สติที่ระลึกรู้ มีสัมปชัญญะ ที่มีความรู้ตัวทั่วพร้อม

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม เป็นการปรับใช้สติในสติปัฏฐาน 4 หมวดใดหมวดหนึ่งที่เกิดขึ้น ใช้ในการทำงานการปฏิบัติหน้าที่ทำงานด้วยความเข้าใจเรื่องของ “โลกและธรรม” ใช้สติพัฒนาปัญญา นำหลักของสติปัฏฐานไปประยุกต์ใช้สติเป็นฐาน เพื่อการพัฒนาในการทำงานเป็นผู้ประนีประนอม หรือการทำงานใด ๆ ก็ตามปัญหาย่อมเกิดเสมอ เมื่อพบปัญหาแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดจะต้องรับมือกับปัญหอย่างมีสติ และที่สำคัญต้องยึดหลักธรรมข้างต้น เป็นข้อคิดที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในหน้าที่ของผู้ประนีประนอมที่มีความเป็นกลาง มีความยุติธรรม และมีสติเป็นฐาน

คำสำคัญ: สติ; การพัฒนา; ผู้ประนีประนอม

Abstract

The research article explored mindfulness as a base, which involves the use of mindfulness to develop mediators through the Dhamma principles. These principles include *Satipaṭṭhāna* (the four foundations of mindfulness) and *Sampajañña* (awareness) to contemplate the body, feelings, mental conditions, and mind-objects. Using mindfulness to contemplate on how things really are as they arise in that moment.

Satipaṭṭhāna, or the foundations of mindfulness, consists of four: 1) *Kāyānupassanā*, which is the contemplation of the body when standing, walking, sitting, or lying down;

*Received July 16, 2023; Revised November 6, 2023; Accepted November 7, 2023

2) *Vedanānupassanā*, which is the contemplation of feelings, including happiness, suffering, and neutral; 3) *Cittānupassanā*, which is the contemplation of mental conditions, including greed, hatred, and delusion; and 4) *Dhammānupassanā*, which is the contemplation of how things arise, exist, and cease.

Using mindfulness as a base for developing mediators is the use of one of the four foundations of mindfulness to do work and understand “the world and the Dhamma.” Mindfulness can be used to develop wisdom in order to become a mediator or pursue any profession. In any kind of occupation there will always be problems; the most important thing is to deal with them mindfully and adhere to the Buddhist principles mentioned above. This will lead to being an impartial and fair mediator, with mindfulness as a base.

Keywords: Mindfulness; Development; Mediator

บทนำ

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) การพัฒนาการเรียนรู้ศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต พลังทางสังคม และการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (Royal Gazette, 2023) และแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2565-2568 (Office of the Court of Justice, 2022) ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่ใช้อำนาจตุลาการ โดยมี วิสัยทัศน์ “ศาลยุติธรรมยึดมั่นหลักนิติธรรม ด้วยความเชื่อมั่นและศรัทธาจากประชาชน” เพื่อให้บรรลุ เป้าหมาย จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศาลยุติธรรมระยะ 4 ปี ที่จะปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Office of the Court of Justice, 2022)

ผู้ประนีประนอม เป็นกลไกที่สำคัญในการทำงานรับใช้สังคมร่วมกับศาลยุติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับ บริบทยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ และยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผู้ประนีประนอมทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอม ข้อพิพาท ในศาลยุติธรรม ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามนโยบายและวิสัยทัศน์ในการพัฒนาบุคลากร ตามแผน แม่บทยุทธศาสตร์ชาติ และแผนปฏิบัติราชการศาลยุติธรรม

การเสริมสร้างผู้ประนีประนอมให้มีประสิทธิภาพ และสัมพันธภาพที่ดี การทำงานอยู่ร่วมกัน ของผู้ประนีประนอมต้อง มีองค์ความรู้ มาประยุกต์ปรับใช้ให้เกิดการเรียนรู้ ให้เกิดประสิทธิผลต่อ ผู้ประนีประนอม (Royal Institute, 2012) การใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม องค์ธรรมในการ ทำงานการอยู่ร่วมกันของในองค์กร ความเข้าใจความจริงอันประเสริฐความบริสุทธิ์ คือ สติปัญญา 4 ประการ คือ 1 พิจารณาเห็นกายในกาย คือ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ สติกำจัดความทุกข์ในโลกได้ 2 พิจารณาเห็น เวทนาในเวทนา คือ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ สติที่กำจัดความทุกข์ในโลกได้ 3 พิจารณาเห็นจิตในจิต มีความเพียร คือ มีสติสัมปชัญญะ สติที่กำจัดความทุกข์ในโลกได้ 4 พิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร เพื่อการดับทุกข์และเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องการทำให้แจ้งทางนี้ มีสติสัมปชัญญะ สติที่กำจัดความทุกข์ในโลก ได้ (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

ความขัดข้องในการทำงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาขององค์กรทั่ว ๆ ไปที่ทำงานร่วมกันจากความ แตกต่างทางครอบครัวและสังคม มีอุดมการณ์ ทักษะ คุณลักษณะ วิธีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน เมื่อมา ทำงานร่วมกันของผู้ประนีประนอม จึงควรมีการปรับเข้าหากันเป็นภาพลักษณ์ขององค์กร (Phrakrupalad Adisak Wachirapaño (Pimnon), 2014) จึงส่งผลกระทบต่อผู้ประนีประนอมและผู้ร่วมงาน

ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง (wrong course of behavior; prejudice) มีผลให้เกิดการตีความหมายที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานการอยู่ร่วมกันเป็นอย่างดี และที่สำคัญของผู้ประนีประนอม ที่ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมระงับข้อพิพาทให้ประชาชนเมื่อเกิดผลกระทบปัญหาที่มีอคติลำเอียง มีทิฐิ มานะ อวดดี ตัวตน ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องประยุกต์องค์ความรู้พิจารณาทั้งภายใน และภายนอกควบคู่กัน เพื่อการรู้ตามความเป็นจริง เป็นปัจจุบันเพื่อเป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาทที่มีใจเป็นกลาง (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2011)

ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นความสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อการทำงานการอยู่ร่วมกันของผู้ประนีประนอมในองค์กรศาลยุติธรรม ซึ่งก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเปิดกว้างสังคมแห่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตน การบรรลุเป้าหมายของศาลยุติธรรม เพื่อการทำงานร่วมกันต่อเพื่อนผู้ประนีประนอมและที่สำคัญบริการช่วยเหลือประชาชนคู่พิพาท ที่มีคติความเดือนร้อนมาใช้บริการบุคคลที่ทำหน้าที่สำคัญเช่นนี้ ต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสมเป็นที่ประจักษ์ เป็นคนกลางที่สามารถเชื่อมโยงสานสัมพันธ์ให้งานลุล่วงไป การจะประสบความสำเร็จต้องมาจากความเข้าใจที่ถูกต้องด้วยเป็นสัมมาทิฐิ การเจริญสติ ให้เข้าใจสัจธรรมของชีวิตได้

ผู้เขียนจึงเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้ประนีประนอมโดยการประยุกต์ นำองค์ความรู้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ นำสติใช้เป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม เสริมสร้างเพิ่มพูนศักยภาพให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการทำงานการอยู่ร่วมกันในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญด้วยความสามัคคีพร้อมเพรียง มีเมตตาเสียสละ ในการทำงานเป็นผู้ประนีประนอม

การพัฒนาชีวิตมนุษย์ กล่าวไว้ว่าการฝึกอบรมพัฒนาสามารถแบ่งออก 3 ประการ 1) ด้านจิตใจ (heart) ด้านจิตพิสัย เป็นการเน้นความรู้สึก จิตใจ ซึ่งด้านจิตใจเกี่ยวข้องกับท่าที ความรู้สึก ความชอบ อารมณ์ หรือ ตัวคุณธรรมของตน 2) ด้านสมอง (head) ด้านพุทธานุภาพ เป็นความรู้และทักษะทางปัญญาประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า 3) ด้านเคลื่อนไหว (hand) ด้านทักษะ เป็นความสามารถในการกระทำซึ่งต้องอาศัยความสัมพันธ์ร่วมกันของจิตใจกับส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการปฏิบัติการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2019)

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

สำนักคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เป็นหน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอำนวยการยุติธรรม และการบริหารงานคดีศาลยุติธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสนับสนุนเพิ่มความสะดวกและพัฒนาระบบงานดำเนินการสนับสนุนอำนวยการยุติธรรมให้เป็นไปในแนวเดียวกันกับนโยบายรัฐบาลปรับเปลี่ยนสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ศาลยุติธรรมจึงมีการขับเคลื่อน บนเป้าหมายทิศทางที่เป็นมาตรฐานโปร่งใส และเป็นเอกภาพทุกชั้น เพื่อให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ได้อย่างรวดเร็วสะดวกมากขึ้นและเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง สอดคล้องกับแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากรศาลยุติธรรมและสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาศาลยุติธรรม (Motharat, 2021)

ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่สำคัญ ช่วยงานการขับเคลื่อนตามแผนพัฒนาของศาลยุติธรรม ถ้าผู้ประนีประนอมเกิดปัญหาขึ้นในองค์กรจากการไม่เข้าใจกันอาจทำให้เกิดความแตกแยก มีปัญหาเกิดขึ้นในองค์กรคือศาลยุติธรรมทำให้การทำงานไม่เต็มศักยภาพเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม การเสริมสร้างจิตสำนึกให้บุคลากรในองค์กรศาลยุติธรรม และผู้ประนีประนอม โดยมุ่งเน้นความสามัคคี การทำงานเป็นทีมเพิ่มประสิทธิภาพ ให้บริการประชาชน, ร่วมใจ มุ่งเน้นให้บุคลากรในองค์กรศาลยุติธรรมร่วมมือร่วมใจปฏิบัติ

หน้าอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจ โปร่งใสมีความรับผิดชอบ มีจิตให้บริการ ที่เน้นผลสัมฤทธิ์และประโยชน์ส่วนรวม, รับผิดชอบต่อประชาชน มีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและเต็มกำลังความสามารถ โดยถือความต้องการของประชาชนผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง เพื่อธำรงความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อองค์กร ศาลยุติธรรม (Office of the President of the Supreme Court, 2022)

ผู้เขียนมีแรงบันดาลใจในการประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม โดยได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหา บริบท ความจำเป็น การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม มีใจเป็นกลางทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมของศาลยุติธรรม การใช้ชีวิตร่วมกันในองค์กร และเป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อสังคมประเทศชาติ นำองค์ความรู้เพื่อเสริมสร้าง การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข มีสติเป็นฐานมีสมาธิ ในทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างในสังคม ที่มีสติเป็นฐานนั้นชีวิตจะมีแต่ความราบรื่น สงบเย็น และเป็นสุขมีปัญหา เป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของสังคมเป็นที่พึ่งของตนเป็นที่พึ่งของสังคมและประเทศชาติได้ ร่วมเป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่องค์กรไหนหรือทำงานที่ไหนก็ทำให้องค์กรนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้า (Phramaha Sompong Thitajitto, 2019)

อุดมการณ์ของผู้ประนีประนอม จริยธรรมเกี่ยวกับปฏิบัติหน้าที่ ผู้ประนีประนอมควรศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ และเสริมสร้างทักษะในการปฏิบัติงานด้วยกันนำความรู้ในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาตนเอง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ผู้ประนีประนอมจักต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นเหตุให้แตกความสามัคคีระหว่างผู้ร่วมงาน และพึงส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ รวมถึงด้านจริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตนและครอบครัว ผู้ประนีประนอมจะต้องปฏิบัติและดำรงตนตามในทุกส่วน (Alternative Dispute Resolution Office, 2012) เพื่อการประยุกต์ใช้สติในการนำหลักธรรมและจริยธรรมเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม

การทำงานใด ๆ ก็ตามปัญหาย่อมเกิดเสมอ แต่เมื่อพบปัญหาแล้วสิ่งที่สำคัญที่สุดเราจะต้องรับมือกับปัญหาอย่างมีสติ และสำคัญต้องยึดหลักธรรมของพระพุทธองค์เสมอ ต่อไปนี้เป็นข้อคิดหลักธรรมบางประการที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการทำงาน หลักการที่ 1 ยึดหลัก “ทำงานคือการปฏิบัติธรรม โดยการทำงานด้วยจิตว่าง หลักที่ 2 เข้าใจเรื่องของ “โลกธรรม” ด้วย สติปัญญา (Srichandaree, and Thanaphaet, 2021)

การพัฒนาผู้ประนีประนอมการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ไปลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อไปในอนาคตที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความฉลาดในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีขีดจำกัด โดยมองการพัฒนาที่ยั่งยืนในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าภาวนา แปลว่า การพัฒนา 4 ประการ ประกอบด้วย 1) กายภาวนา มุ่งการพัฒนาด้านกายภาพ โดยพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม 2) สीलภาวนา มุ่งการพัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขสันติด้วยศีล เป็นการพัฒนาด้านสังคม 3) จิตภาวนา มุ่งการพัฒนาจิตใจให้มีความสุข 4) ปัญญาภาวนามุ่งพัฒนาด้านปัญญา ด้วยการศึกษ (Wasi, 2022)

มนุษย์ต้องมีการฝึกฝน ต้องเรียนรู้ถ้าไม่ฝึกฝน ไม่เรียนรู้ก็อยู่ไม่ได้ มนุษย์จึงต้องอยู่กับผู้เลี้ยงเป็นเวลานาน 10 ปีระหว่างนี้ก็ต้องฝึกต้องหัดต้องเรียนรู้ไป ฝึกได้เรียนรู้ได้ก็กลายเป็นมนุษย์ ที่มีปัญญาเพิ่มพูนขึ้น พุดได้สื่อสารได้มีความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์อะไร ๆ ได้ มีความเจริญทั้งในทางนามธรรม และทางวัตถุ

ธรรมสามารถพัฒนาโลกของวัตถุเกิดเทคโนโลยีต่าง ๆ มีศิลปวิทยาการ เกิดเป็นวัฒนธรรม อารยธรรมจนเกิดเป็นโลกของมนุษย์ซ้อนขึ้นมาท่ามกลางโลกของธรรมชาติการฝึกพัฒนาตนจึงทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ที่ประเสริฐเลิศสูงสุด (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2019)

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานในการพัฒนาผู้ประนีประนอม เป็นการพัฒนาภายในจิตใจ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน 4 พิจารณา ดู กาย อิริยาบท ยืน เดิน นั่ง นอน, พิจารณา ดู เวทนา รู้เวทนา ความรู้สึกสุข ทุกข์ เศร้า ฯ พิจารณา ดู จิต รู้จิต ตื่นรู้ เข้าใจธรรมที่เป็นกุศล ออกุศล มีจิตผ่องใสรู้ และพิจารณาธรรม เข้าใจอริยสัจ 4 มากขึ้น ใช้หลักพุทธสันติวิธีบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาอบรมเชิงปฏิบัติทำซ้ำ ๆ ต้องเกิดการตื่นรู้ เป็นการเรียนรู้ฝึกซ้ำ ๆ จากภายในสู่ภายนอก และภายนอกสู่ภายในด้วยการพิจารณาบ่อย ๆ และลงมือปฏิบัติ

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมอย่างยั่งยืน

การประยุกต์ คือการปรับใช้สติเป็นฐาน มีการใช้สติแบบเคลื่อนไหว ได้แก่ การฝึกสติทางกาย การใช้สติเป็นฐาน เดินจงกรมตามธรรมชาติ และการนั่งฝึกสติแบบเคลื่อนไหว ได้เห็นสัจธรรมของกายที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา การใช้สติด้วยการรักษาศีล มีการสำรวมกาย วาจา ทำให้มีสติ ได้ไหว้พระสวดมนต์เข้าเียน ได้สนทนาธรรม ส่งผลให้จิตใจผ่องคลาย เบิกบาน และไม่ประมาทในชีวิต การใช้สติ ในการฝึกจิตแบบเคลื่อนไหว ทำให้จิตรู้กาย เวทนา จิต ธรรม รู้สมมติ รู้อารมณ์ รู้ความรู้สึกนึกคิด ทำให้ละความโลภ โกรธ หลงได้ (Laaphai, 2016) การสำรวมกาย วาจา ใจ ส่งผลให้จิตใจเบาสบาย เบิกบาน ด้วยการฝึกจิตให้จิตรู้กาย เวทนา จิต ธรรม รู้สมมติ รู้อารมณ์ รู้ความรู้สึกนึกคิด การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานในการดำเนินชีวิต ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ไปลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อไปในอนาคตที่จะตอบสนองความต้องการของตน การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีขีดจำกัด สรุปล 5 P ประกอบด้วย People Planet Prosperity Peace Partnership โดยมองการพัฒนาที่ยั่งยืนในทางพระพุทธศาสนา การเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน มนุษย์นั้นประเสริฐด้วยการฝึกปฏิบัติ การประยุกต์ปรับใช้สติ พัฒนาผู้ประนีประนอมนั้น ต้องนำไปสู่การฝึกปฏิบัติ

การพัฒนาจิตใจผู้ประนีประนอมเองในด้านสติ ฝึกการเจริญสติเป็นประจำ ทำให้มีสติตั้งมั่น มีความตั้งใจแน่วแน่ ทำให้มีการคิดพิจารณาทำความเข้าใจ พร้อมทั้งมีสติในการใช้ข้อมูลในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ประนีประนอม มีความรู้ความสามารถมีทักษะเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เต็มศักยภาพ การประยุกต์ใช้สติจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสมดุลของชีวิต และนำหลักธรรมทางพุทธสันติวิธีมาร่วมประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น (Phra Somsak Manissaro (Deesamer), 2022)

การนำหลักสติเป็นฐานไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จักทำให้เกิดการพัฒนาในชีวิต 3 ด้าน คือ 1. ด้านการเรียนรู้ ทำให้มีสมาธิมั่นคง มีความทรงจำแม่นยำ แจ่มชัด 2. ด้านคุณภาพชีวิต คนที่ฝึกสติ มีลักษณะมีพลัง มีความจำดี ไม่หลงลืม อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ทำให้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ 3. ด้านสังคม เป็นคนมีศีลอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นคนมีสมาธิทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแบบอย่างประจักษ์พยานให้คนในสังคมเห็นว่าคนที่ประยุกต์ใช้สติเป็นฐาน นั้นชีวิตจะมีแต่ความราบรื่นสงบเป็นสุขมีปัญญา เป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของศาลยุติธรรม และสังคมเป็นที่พึ่งของตนของสังคมและประเทศชาติ เป็นพลังสำคัญในการสร้างสรรค์ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมข้อพิพาท ช่วยงานศาลยุติธรรม รับใช้ประชาชนพัฒนาประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่องค์กรไหนหรือทำงานที่ไหนก็ทำให้องค์กรนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้า

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้สติเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม

โดยนำหลักธรรมสติปัฏฐาน 4 ประยุกต์ใช้สติเป็นฐานทั้ง 4 คือ 1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณากาย ยืน เดิน นั่ง นอน มีสติตามรู้ 2. เวทนानุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาเวทนา สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ มีสติตามรู้ 3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาจิต มีโลภะ โทสะ โมหะ มีความโลภ ความโกรธ ความหลง มีสติตามรู้ และ 4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การพิจารณาธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป การประยุกต์ใช้สติที่ระลึก มีสัมปชัญญะ ที่มีความรู้ตัวทั่ว พร้อมประยุกต์ใช้สติเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม ตามโมเดลสติเป็นฐาน 5 ด้าน มีดังต่อไปนี้

1) สติ ปลุกให้ตื่นจากอวิชชา เนื่องจากผู้ประนีประนอมมีความจำเป็นต้องปลุกสติให้รู้ความจริงที่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างคู่พิพาท มีความขัดแย้งอย่างไร ผู้ประนีประนอมจะต้องรู้ในความขัดแย้งอันเป็นความจริงแห่งความขัดแย้งของคู่พิพาท

2) สติ ปลุกศรัทธา ผู้ประนีประนอมเป็นผู้มีความเชื่อมั่นที่จะอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมคู่พิพาทให้สามารถตกลงกันได้ด้วยเหตุผลอันถูกต้องชอบธรรม เชื่อมั่นในการทำหน้าที่ที่ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มีสติ พิจารณาเห็นธรรม คือความจริงที่เกิดขึ้นในขณะทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมเป็นที่ไว้วางใจเชื่อมั่นในความยุติธรรมให้คู่พิพาท

3) สติ ปรับทัศนคติให้ความเห็นถูกต้องมั่นคงตรงตามความเป็นจริงพิจารณา เวทนาเห็นความทุกข์ของคู่พิพาทที่เกิดขึ้น การทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยคู่พิพาทโดยไม่หลงลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

4) สติ เปลี่ยนพฤติกรรม เห็นเป็นประจักษ์ ในจิต พิจารณาเป็นความเมตตา กรุณาที่ต้องการให้คู่ความพ้นจากข้อพิพาท การทำหน้าที่ประนีประนอมด้วยความเที่ยงตรงเป็นธรรมให้เห็นอย่างชัดเจนเป็นที่ยอมรับนับถือและไว้วางใจในการทำหน้าที่ประนีประนอม

5) สติ เป็นผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ประนีประนอมคู่พิพาท ไม่หลงลืมตัว มีความรู้สึกตัวตลอดการทำหน้าที่ประนีประนอมสามารถอำนวยความสะดวกในการประนีประนอมให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ เข้าใจกันได้ดีด้วยความเป็นผู้มีสติในฐานทั้ง 4 กายรู้ตัว เวทนา มีความสุข และอุเบกขา ที่คู่พิพาทตกลงกัน จิตผ่องใสในธรรมที่ปรากฏตลอดการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ โปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีจิตใจบริการรับใช้ประชาชน

สรุป

ผู้เขียนได้นำองค์ความรู้ หลักการ วิธีการที่ได้เก็บรวบรวมจากหลาย ๆ ส่วน นำมาประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม ด้วยการนำปฏิบัติทำความเข้าใจด้วย สติปัฏฐาน 4 ให้พิจารณากายรูป อิริยาบถ ยืน เดิน นั่ง นอน, พิจารณาเวทนา สุข ทุกข์ เฉย ๆ , พิจารณาจิต จิตที่มีสติ รู้ทันปัจจุบันอารมณ์, พิจารณาธรรมที่ปรากฏเป็นกุศล อกุศล ได้เห็นสังขธรรมที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์เป็นอนัตตา

การพัฒนาจิตใจผู้ประนีประนอมเองในด้านสติ ฝึกการเจริญสติเป็นประจำ ทำให้มีสติตั้งมั่น มีความตั้งใจแน่วแน่ ทำให้มีการคิดพิจารณาทำความเข้าใจ พร้อมทั้งมีสติในการใช้ข้อมูลในการดำเนินชีวิต เพื่อให้ผู้ประนีประนอม มีความรู้ความสามารถมีทักษะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่เต็มศักยภาพ การประยุกต์ใช้สติจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความสมดุลของชีวิต และนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา เช่น ศีล 5 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมข้อพิพาทโดยหลักธรรมสติปัฏฐาน 4 พบว่าเป็นหลักการ วิธีการ ประยุกต์ใช้สติตามหลักธรรมเป็นวิธีที่เหมาะสมแก่การพัฒนาผู้ประนีประนอมข้อพิพาท คือ

การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานทั้ง 4 ร่วมกับภาวนา 4 ประกอบไปด้วยกายภาพ พุทธิภาพ จิตภาพ ปัญญาภาพ สิ่งที่ได้ค้นพบคือ ควรมุ่งเน้นประยุกต์ใช้สติในฐาน เพื่อการพัฒนาเป็นอันดับแรกการสร้างศรัทธา พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มีทัศนคติเชิงบวก มีวินัย มีการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ วางหลักการภาวนาเจริญสติ กระตุ้นให้เกิดความใฝ่รู้ให้เกิดปัญญา การพัฒนาด้วยการประยุกต์ใช้สติ วิธีนี้เป็นกรอบในการพัฒนาศักยภาพของตนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมาใช้ให้ครบถ้วนมุ่งสู่เป้าหมายหลักที่สำคัญ คือ การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานในการพัฒนาผู้ประนีประนอมนำสังคมให้อุดมด้วยปัญญา

การพัฒนาใช้สติเป็นฐานด้วยหลักธรรมสติปัฏฐาน 4 พิจารณากาย ตามดูตามรู้ พิจารณาเวทนา สุข ทุกข์ เหนื่อย ง่าย รู้ทันเป็นปัจจุบัน พิจารณาจิต จิตผ่องใส หรือ เศร้าหมอง พิจารณาธรรม องค์ธรรมที่เกิดขึ้นเมื่อเจริญสติบ่อย ๆ เกิดตัวรู้ เกิดสัมปชัญญะ รู้ตัวทั่วพร้อมการเจริญสติอย่างสม่ำเสมอด้วย เป็นหนทางการพัฒนาสติ การสร้างภาวะจิตให้สงบ ลดทิฐิมานะ การพัฒนาสันติภายในหรือสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ หมายถึงสิ่งแวดล้อมภายในที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกคิดหรือพฤติกรรม จนเกิดสภาวะเป็นการรู้ตัวทั่วพร้อมในการทำหน้าที่เป็น ผู้ประนีประนอมข้อพิพาท การประยุกต์ใช้สติเป็นฐานเพื่อการพัฒนาผู้ประนีประนอม จึงเป็นการประยุกต์ใช้นำธรรมเพื่อมาพัฒนาผู้ประนีประนอมอย่างยั่งยืน

References

- Alternative Dispute Resolution Office. (2012). *Compromise Code of Ethics*. Bangkok: Tana Press Co., Ltd.
- Dispute Settlement Office, Office of the Court of Justice. (2012). *Compromise Code of Ethics*. Bangkok: Tana Press & Graphic Company Limited.
- Laaphai, S. (2016). An Application of Mahasatipatthana for Development the Life Quality of Older Person. *Dhammathas Academic Journal*, 16(2), 75-92.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Motharat, S. (2021). *Development of Personnel Potential into the Digital Court: A Case Study of Office of the Judicial Commission*. (Master's Thesis). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Office of the Court of Justice. (2022). *Court of Justice Strategic Plan 2022-2025*. Bangkok: P.A. Living Co., Ltd.
- Office of the President of the Supreme Court. (2022). *Policies President of the Supreme Court Mr. Chotiwat Luangprasert*. Retrieved May 5, 2023, from <https://opsc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/10/iid/316931>
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2011). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.). Nonthaburi: S. R. Printing Massproducts Company Limited.
- _____. (2019). *Human Life Development*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing Press.
- Phra Somsak Manissaro (Deesamer). (2022). An Application of Mahāsītipatthana to Develop Youth in Integrated Buddhist School in Nakhonratchasima Province. *Journal of MCU Ubon Review*, 7(2), 1057-1068.

- Phrakrupalad Adisak Wachirapañño (Pimnon). (2014). *The Qualifications of the Mediator in the Integrated Buddhist Perspective*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Sompong Thitajitto. (2019). Application of the Four Foundation of Mindfulness in Organization Management. *Journal of Modern Learning Development*, 6(2), 97-108.
- Royal Academy. (2012). *Royal Institute Dictionary 2011*. (3rd ed.). Bangkok: Nanmeebooks.
- Royal Gazette. (2023). National Strategy (2023-2037) Learning Development Human Lifelong Potential, Social Power, and Innovation Research and Development. Bangkok: Government Gazette Group Cabinet Secretariat.
- Royal Institute. (2012). *Dictionary, Royal Institute Edition 2012*. Bangkok: Aroon Karnpim Limited Partnership.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2019). *Buddhadhamma (Original)*. (37th ed.). Bangkok: Thammasa Press Co., Ltd.
- Srichandaree, J., & Thanaphaet, C. (2021). Application of the Precepts and Dhamma Doctrines in Working. *Journal of Modern Learning Development*, 6(6), 338-345.
- Wasi, P. (2022). *Developing the Mediators*. (3rd ed.). Nonthaburi: Nitidhama Press Limited Partnership.

โหงวเฮ้ง ศาสตร์การค้นรหัสบุคลิกภาพประเมินพฤติกรรมบุคคลด้วยใบหน้า: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ*

Physiognomy Is the Science of Finding Personality Codes and Assessing a Person's Behavior by Face: A Systematic Review of the Literature

ธนาบงกช ศิริพัฒนกิจติ

Dhanabongkoch Siripattkitti

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: 6401105028@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง โหงวเฮ้งศาสตร์การค้นรหัสบุคลิกภาพประเมินพฤติกรรมบุคคลด้วยใบหน้า: มุ่งเน้นการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้งในมุมต่าง ๆ รวมถึงศาสตร์ศาสนาและศิลปะในท้องถิ่นและต่างประเทศ เพื่อกำหนดขอบเขตและออกแบบการวิจัยเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ ยกระดับความเข้าใจ และสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยใช้การศึกษาจากวรรณกรรมเชิงวิจัยต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ และเอกสารอื่น ๆ โดยการศึกษาแนวทางเกี่ยวกับศาสตร์โหงวเฮ้ง เพื่อพัฒนาเครื่องมือสันติวัฒนธรรม การประเมินพฤติกรรมบุคคลด้วยการใช้รหัสใบหน้าตามแนวทางพุทธสันติวิธี เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและส่งเสริมสันติสุขในสังคม ผลการศึกษาพบว่ามีการศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้ง (Physiognomy) อย่างหลากหลาย แบ่งเป็น 6 ประเด็น ดังนี้ 1) การศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้งกับแบบวัดจิตวิทยา 2) การออกแบบและพัฒนาระบบ โหงวเฮ้งอัตโนมัติ 3) การพัฒนาระบบโหงวเฮ้งอัตโนมัติผสมผสานกับแบบวัดทางจิตวิทยา 4) การรับรู้และความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์โหงวเฮ้ง 5) ศาสตร์โหงวเฮ้งเพื่อพัฒนาตัวละคร 6) การศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างโหงวเฮ้งเชิงกลยุทธ์กับความเจริญในองค์กร

คำสำคัญ: โหงวเฮ้ง; การค้นรหัสบุคลิกภาพ; รหัสบุคลิกภาพบุคคลด้วยใบหน้า

Abstract

This systematic literature review examines research on physiognomy from a variety of perspectives, including cultural, religious, and artistic dimensions, in order to define research boundaries and design studies that improve existing knowledge, deepen understanding, and generate new insights. Using research literature such as books, papers, and other publications, this study analyzes approaches to physiognomy in order to produce unique tools for analyzing personal behavior using facial recognition codes based on Buddhist principles. The goal is to develop positive relationships within communities and overall societal well-being. The study reveals a variety of physiognomy studies organized into six themes: 1) integrating physiognomy

*Received July 4, 2023; Revised March 22, 2024; Accepted August 21, 2024

with psychological assessment, 2) designing and developing automated physiognomy systems, 3) combining automated physiognomy systems with psychological measurement methods, 4) perceptions and beliefs about physiognomy, 5) physiognomy for character development, and 6) investigating the strategic implications of physiognomy on organizational success.

Keywords: Physiognomy; Personality Code Search; Personality Code by Face

บทนำ

โหงวเฮ้งมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 3,000 ปีในประเทศจีน ความเชื่อที่ว่าบุคลิกภาพสามารถแยกแยะได้ด้วยโหงวเฮ้งเป็นที่แพร่หลาย ศาสตร์นรลักษณ์ หรือโหงวเฮ้ง เป็นความเชื่อหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคม มีต้นกำเนิดมาจากการสังเกต การจดจำเกี่ยวกับลักษณะอวัยวะของมนุษย์ เป็นศาสตร์ที่แสดงภาพรวมของร่างกายมนุษย์ ตั้งแต่อวัยวะบนใบหน้าจนถึงลักษณะกิริยาท่าทางต่าง ๆ อีกทั้งสามารถบอกรูปนิสัยใจคอ พฤติกรรมของบุคคล รวมถึงยังทำนายอนาคตและความสำเร็จในชีวิตได้ (Chotrakarnkij, 2015) โหงวเฮ้ง (Physiognomy) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพของบุคคล กับพฤติกรรมและลักษณะบุคลิกภาพของเขา ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้การวิเคราะห์หน้าผาก หน้าตา ลักษณะการเคลื่อนไหวของดวงตา และลักษณะของริมฝีปาก เป็นต้น ศาสตร์ในการดูหน้าและรู้พฤติกรรมนี้มีการใช้งานมาตั้งแต่ยุคโบราณ ซึ่งถือว่าเป็นศาสตร์ที่มีการรวบรวมและเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสวยงามและลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลเป็นพื้นฐาน

การศึกษาลักษณะใบหน้านั้นถูกฝึกฝนทุกวันไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวเพื่อให้รู้ว่าควรคาดหวังพฤติกรรมแบบใดจากคนที่เราคบหาด้วยทั้งในชีวิตส่วนตัวและในที่สาธารณะ โหงวเฮ้งถูกนำมาใช้ไกลถึง ศตวรรษที่ 16 และ เป็นหัวข้อถกเถียงในช่วงเปลี่ยนศตวรรษที่ 20 อาจกล่าวได้ว่าโหงวเฮ้งเป็นวิชาวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์หน้าผาก และคุณสมบัติทางจิตวิทยาของบุคคล โดยที่ผู้ศึกษาจะนำหน้าผากและลักษณะใบหน้าที่อื่น ๆ มาวิเคราะห์คุณสมบัติของบุคคลนั้น โดยส่วนใหญ่จะมีการใช้งานในการพิจารณาความเหมาะสมในการเลือกตำแหน่งงาน การตั้งตำแหน่งสังคม และการสืบค้นความจริงในคดีต่าง ๆ (Oommen, and Oommen, 2003) โหงวเฮ้ง ศิลปะการอ่านลักษณะบุคลิกภาพจากใบหน้า ยังคงเป็นเป็นที่นิยมมากในสังคม การศึกษาในปัจจุบันได้ตรวจสอบแง่มุมต่าง ๆ และผลที่ตามมาของกระบวนการอ่านลักษณะจากใบหน้าที่การใช้ใบหน้าที่มีการแสดงออกที่เป็นกลางจะแสดงให้เห็นว่าข้อมูลบุคลิกภาพการถ่ายทอดทางใบหน้าที่สามารถทำให้เกิดการตีความข้อมูลทางวาจา นอกจากนี้ ข้อมูลโหงวเฮ้งมีผลต่อการตัดสินใจ และสร้างความมั่นใจมากเกินไปในการตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่และสถานะต่าง ๆ ในสังคม (Hassin, and Trope, 2000) มีการใช้ศาสตร์นี้ในการประเมินพฤติกรรมของมนุษย์การประเมินบุคคลอื่นเกี่ยวกับบุคลิกภาพของตน และสติปัญญาจากการประเมินใบหน้าที่ ทั้งนี้ศาสตร์โหงวเฮ้งมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยประเมินจากบทบาทหน้าที่ทางสังคม ซึ่งการประเมินลักษณะด้านพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางสังคมที่สำคัญในชีวิต เช่น การเลือกตั้งและคำพิพากษาของศาล แต่ยังไม่สามารถประเมินด้านสติปัญญาได้เนื่องจากมีปัจจัยด้านความเครียดเป็นนัยยะสำคัญ (Qin, Gao, Xu, and Hu, 2016)

จากข้อมูลเบื้องต้นฉายภาพให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศาสตร์โหงวเฮ้ง มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นศาสตร์ในการใช้เพื่อพิจารณาการเกิดอำนาจ เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบตามโครงสร้างของสังคม ทั้งนี้ศาสตร์ดังกล่าวเป็นผลเกี่ยวจากความเชื่อที่มีการจดบันทึกและยังคงเป็นที่นิยมจนถึงปัจจุบันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อีกทั้งยังมีข้อถกเถียงมากมายเกี่ยวกับความเชื่อถือได้

ของศาสตร์ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ บทความชิ้นนี้จึงเป็นการรวบรวมการศึกษาเกี่ยวกับโหงวเฮ้ง เพื่อต้องการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ ทั้งนี้เพื่อค้นหาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบันและสร้างองค์ความรู้ใหม่อันเกี่ยวข้องกับศาสตร์โหงวเฮ้ง ให้เป็นเครื่องมือการประเมินบุคลิกภาพบุคคล เพื่อสร้างสันติสังคม และเป็นประโยชน์ในวงการวิชาการและผู้ที่สนใจการประเมินพฤติกรรมบุคคล ในลำดับถัดไป

การศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้ง (Physiognomy) กับแบบวัดจิตวิทยา

การศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้ง (Physiognomy) โดยใช้การกำหนดคุณลักษณะของศาสตร์ตามตำราโบราณ ศึกษาผ่านการบันทึกภาพการแสดงสีหน้าด้วยกล้องดิจิทัล ผ่านการกระตุ้นอาการกับปฏิกิริยาของบุคคล ด้วยการชมภาพยนต์ และนำภาพมาวิเคราะห์ผ่านหลักการของศาสตร์โหงวเฮ้ง (Physiognomy) และทำการวัดอุปนิสัยด้วยแบบวัดทางจิตวิทยา ซึ่งแบบวัดที่นิยมใช้ในการศึกษา คือ แบบวัดบุคลิกภาพของวัด NEO FFI และแบบทดสอบรากฐานทางศีลธรรมของ Haidt ดังการศึกษาของ Gloor et al. (2022) ศึกษาเรื่อง Your Face Mirrors Your Deepest Beliefs-Predicting Personality เป็นการศึกษาบุคลิกภาพของคนจากแบบวัด NEO FFI และแบบทดสอบรากฐานทางศีลธรรมของ Haidt โดยทำการศึกษาเชิงทดลองจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 85 คน จากการทดลองการเปิดวิดีโอซีรีส์สั้น 15 ตอน วิดีโอประเภทต่าง ๆ ในการเปรียบเทียบระบบการตอบสนองทางอารมณ์ของพวกเขากฎวิเคราะห์ผ่านการแสดงออกทางสีหน้า เก็บภาพการแสดงออกด้วยสีหน้าจากกล้องดิจิทัล ในขณะเดียวกันเหล่านี้ บุคคลยังได้ทำการสำรวจลักษณะบุคลิกภาพและค่านิยมทางศีลธรรมที่ผ่านการตรวจสอบ การศึกษาของ Kai (2021) ศึกษาเรื่อง The Relationship between Personality Traits and Face Shapes in Chinese Traditional Physiognomy สำรวจความสัมพันธ์ระหว่างรูปร่างหน้าและลักษณะนิสัยที่เกี่ยวข้องกับโหงวเฮ้ง และรูปร่างใบหน้าส่งผลต่อผู้คนอย่างไร การตัดสินใจบุคลิกภาพ วิธีการ: ตามทฤษฎีรูปร่างหน้าทั้งแปดจากโหงวเฮ้งโดยผู้ช่วยในห้องปฏิบัติการที่ผ่านการฝึกอบรม 10 คน ได้คัดเลือกใบหน้าทั่วไป 64 ใบหน้า ผ่านภาพถ่ายติดบัตรจำนวน 3816 ใบ ตามขั้นตอนที่กำหนด และทดสอบคะแนน 64 คนที่ได้รับเลือกจากแบบทดสอบปัจจัยบุคลิกภาพ 16 ประการของ Cattell

การออกแบบและพัฒนาระบบโหงวเฮ้งอัตโนมัติ

การสร้างเทคโนโลยีจากแบบจำลองด้วยภาพในการกำหนดลักษณะใบหน้า เป็นการผสมผสานการใช้ศาสตร์โหงวเฮ้งสู่การสร้างนวัตกรรมด้วยการสร้างแบบจำลองพื้นฐานในการกำหนดลักษณะใบหน้า เป็นการนำเสนอวิธีการคำนวณบุคลิกภาพแบบใหม่ตามโหงวเฮ้งแบบจีน นำเสนอผสมผสานโหงวเฮ้งโบราณและสมัยใหม่เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและลักษณะใบหน้า จากการศึกษาของ Jia, Tian, and Fan (2019) ศึกษาเรื่อง Physiognomy in New Era: A Survey of Automatic Personality Prediction Based on Facial Image พบว่าในปัจจุบัน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลช่วยอำนวยความสะดวกในการหยั่งรู้ การทำนาย และการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ ที่เพิ่มขึ้นด้วยความสำคัญของใบหน้า ในการประเมินส่วนบุคคลประจำวัน การสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะทางสัณฐานวิทยาของใบหน้าและลักษณะบุคลิกภาพเป็นความก้าวหน้าครั้งสำคัญในเทคโนโลยีการคำนวณบุคลิกภาพโดยทำการสำรวจเทคโนโลยีการทำนายบุคลิกภาพอัตโนมัติตามใบหน้า ส่วนการศึกษาของ Sudiana, Rizkinia, and Rafid (2021) ศึกษาเรื่อง "Automatic Physiognomy System using Active Appearance Model and Convolutional Neural Network งานวิจัยนี้กล่าวถึงการออกแบบและพัฒนาระบบโหงวเฮ้งอัตโนมัติเพื่อกำหนดแนวโน้มของบุคคลตามลักษณะของใบหน้า โหงวเฮ้งเป็นวิธีการทำนายลักษณะของบุคคล

ตามลักษณะใบหน้า ลักษณะใบหน้าแต่ละอย่างมีเอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะตัว การศึกษาของ Yujie, Huang, Huang, and Liang (2017) ศึกษาเรื่อง A physiognomy based method for facial feature extraction and recognition เป็นการสร้างภาพโดยค้นหาค่าเกณฑ์เพื่อสร้างภาพใบหน้าด้วยวิธีที่ปรับเปลี่ยนได้ วิธีการส่วนประกอบที่เชื่อมต่อ การเข้ารหัสภาพใบหน้าเพื่อลบจุดรบกวน เพื่อให้ภาพที่เชื่อมต่อใหม่สามารถให้ผลลัพธ์ที่ดีขึ้น จากการวิเคราะห์โครงร่าง สามารถค้นหาลักษณะใบหน้าและจัดประเภทด้วยวิธีการคำนวณจำนวนของกระดูกจะกำหนดโครงร่างใบหน้าจะถูกจำแนกโดยใช้วิธี K mean และ การศึกษาของPurwono, Ma'arif, and Wulandari (2021) ศึกษาเรื่อง "Face Shape-Based Physiognomy in LinkedIn Profiles with Cascade Classifier and K-Means Clustering" ความก้าวหน้าของบริษัทได้รับอิทธิพลจากผลงานที่ยอดเยี่ยมของพนักงาน กระบวนการสรรหาควรทำตามขั้นตอนที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อบริษัท การปรับปรุงการใช้สื่อสังคมออนไลน์สามารถเป็นแง่มุมที่จะนำไปใช้ในกระบวนการสรรหาบุคลากร LinkedIn เป็นแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่มีผู้ใช้จำนวนมากซึ่งมุ่งเน้นไปที่ด้านการพัฒนาอาชีพ รูปโปรไฟล์มักใช้ในโซเชียลมีเดีย ในโหวงเฮ้ง การวิเคราะห์บุคลิกภาพสามารถทำได้โดยพิจารณาจากรูปลักษณะภายนอกของเขา/เธอ รูปโปรไฟล์สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์บุคลิกภาพ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำนายรูปร่างใบหน้าจากรูปโปรไฟล์ LinkedIn อัลกอริทึมตัวแยกประเภท Cascade ที่มีคุณสมบัติเพื่อตรวจจับบริเวณใบหน้า ใช้ไลบรารี Dlib เพื่อตรวจจับจุดสังเกตใบหน้า มีการใช้อัลกอริทึม K-Means เพื่อแยกเส้นขอบของเส้นผมและผิวหนัง ตัวบ่งชี้การคำนวณรูปร่างใบหน้าคือค่าของมุมใบหน้า ซึ่งเป็นอาร์คแทนเจนต์ของเมทริกซ์จุดสังเกตของใบหน้า

การพัฒนาระบบโหวงเฮ้งอัตโนมัติผสมผสานกับแบบวัดทางจิตวิทยา

การวิจัยส่วนหนึ่งมีการพัฒนาระบบโหวงเฮ้งอัตโนมัติโดยใช้ศาสตร์โหวงเฮ้งและใช้เทคโนโลยีเพื่อทำการวิเคราะห์ตามหลักการ แต่ในขณะเดียวกันมีการวิจัยอีกกลุ่มที่ทำการพัฒนาระบบโหวงเฮ้งอัตโนมัติและแบบวัดทางจิตวิทยา ร่วมกันในการออกแบบ ศึกษา Tidball, Prabhala, and Gallimore (2006) ศึกษาเรื่อง Making Faces: Exploring Perceptions of Personality based on Emotional Expressions ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแบบจำลองตัวแทนคอมพิวเตอร์ที่มีบุคลิกภาพการรับรู้บุคลิกภาพระหว่างมนุษย์เกี่ยวกับใบหน้าและการแสดงออก นักวิจัยหลายคนได้สำรวจความสามารถในการจดจำอารมณ์บนใบหน้า เน้นการรับรู้บุคลิกภาพตามใบหน้า (โหวงเฮ้ง) รวมการแสดงออกทางอารมณ์ จากลักษณะนิสัย 30 ประการจากโมเดลบุคลิกภาพ 5 องค์ประกอบ (Big Five Factor)

จากการทบทวนวรรณกรรมของผู้วิจัยที่ผ่านมาพบว่า การศึกษาในศาสตร์โหวงเฮ้งอัตโนมัติผสมผสานกับแบบวัดทางจิตวิทยามักศึกษาหลักจิตวิทยาจากโมเดลบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (Big Five Factor) ตามแนวคิดของ Costa, and McCrae (1985) แต่มีแนวคิดเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมและบุคลิกภาพด้วยแนวคิดตามวิถีพุทธ คือแนวคิด จริต 6 และแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลักการทางพุทธศาสนา ดังจะกล่าวได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ เป็นการกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกาย วาจา และทางใจ เช่น ความรู้สึกเพื่อตอบสนองทาง กาย วาจา และใจ ลักษณะพฤติกรรม มนุษย์มี 3 ประการ คือ พฤติกรรมทางกาย คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทางการกระทำทางกาย พฤติกรรมทางวาจา คือ พฤติกรรมที่แสดงออกทางการพูด และ พฤติกรรมทางความคิด ซึ่งแบ่งประเภทของพฤติกรรมออกเป็น 6 ประเภท เรียกว่า จริต6 โดยมีนักวิชาการให้ความหมายไว้ว่าของจริตเป็นประเภทของสภาวะจิตของคนตามธรรมชาติ ความประพฤติ ซึ่งหนักไปทางใดทางหนึ่ง ที่มีประจำอยู่ในจิตใจ จนติดเป็นนิสัย แบ่งออกเป็น 6 ประเภท (Phrakhruphisonkitchathon (Thoetthun Dhammakamo), 2019) ทั้งนี้มีการศึกษาบางส่วนใช้การ

วิเคราะห์บุคลิกภาพจาก จริต ดังกล่าว และนำเสนอแนวทางการปรับปรุงและแก้ไขบุคลิกภาพ เพื่อความสำเร็จ และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยหลักการทางพุทธศาสนา ดังการศึกษาของ Phrakhrupalad Natthaphon Candiko (2018) ศึกษาเรื่อง การปรับจริตเพื่อพัฒนาชีวิต ผลการศึกษาพบว่า จริต 6 ประเภท เป็นพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคและขวางกั้นทางไปสู่พระนิพพาน ส่วนกระบวนการปรับจริตของบุคคล ทั้ง 6 ประเภท คือ (1) บุคคลราคจริต ปรับด้วยกัมมัฏฐาน 11 คือ อสุภะ 10 และกายคตาสติ (2) บุคคล โทสจริต ปรับด้วยกัมมัฏฐาน 8 คือ วัณณกสิณ 4 และ พรหมวิหาร 4 (3) บุคคลโมหจริต ปรับด้วยอานาปาน สติกัมมัฏฐานอย่างเดียว (4) บุคคลสัทธาจริต ปรับด้วยยอนุสสติ 6 คือ พุธานุสสติ อัมมานุสสติ สังขานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ และ เทวตานุสสติ (5) บุคคลพุทธิจริต ปรับด้วยกัมมัฏฐาน 4 คือ มรณัสสติ (6) บุคคล วิตกจริต ปรับด้วยอานาปานสติกัมมัฏฐานอย่างเดียว การศึกษาของ Kaveetanakul, Srikhruedong, and Titichoatrattana (2020) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเปลี่ยนผ่านทางจิตตามหลักพุทธจิตวิทยา จำแนก ตามประเภทจริต พบว่า รูปแบบการเปลี่ยนผ่านทางจิตตามหลักพุทธ จิตวิทยาจำแนกตามประเภทจริต มี 3 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 รู้ภาวะอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละจริต ความสุขและความคิดที่เกิดขึ้นร่วมกัน ขั้นที่ 2 รู้กระบวนการพัฒนาการเปลี่ยนผ่านทางจิต และขั้นที่ 3 รู้เป้าหมายของสภาวะจิตที่ถูกพัฒนาแล้ว จากการศึกษาเรื่องนี้เป็นการฉายภาพเกี่ยวกับกระบวนการในการเกิดพฤติกรรมจาก แนวคิดจริต 6 ได้ อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

การรับรู้และความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์โหงวเฮ้ง

การรับรู้และความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์โหงวเฮ้ง มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับความเชื่อ ระหว่าง ความน่าเชื่อถือของศาสตร์โหงวเฮ้ง กับความเชื่อที่ได้ในทางวิทยาศาสตร์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีการศึกษา จำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องนี้ ดังการศึกษา Foo et al. (2022) ศึกษาเรื่อง Accuracy in Facial Trustworthiness Impressions: Kernel of Truth or Modern Physiognomy เพื่อทดสอบ ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้และความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นจริงในใบหน้า และผู้รับรู้แสดงความมั่นใจว่า ที่เหนือโอกาสในการประเมินความน่าเชื่อถือหรือไม่ การวิเคราะห์อภิमानทั้งสองได้เผยให้เห็นถึงความมั่นใจว่า ในระดับปานกลางที่มีนัยสำคัญ

การศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้งเพื่อพัฒนาตัวละคร

มีการศึกษาศาสตร์โหงวเฮ้งเพื่อใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพในการ์ตูน ละคร ดังการศึกษาของ Fathoni, Renata, Syamsuddin, and Mahardhika (2021) ศึกษาเรื่อง Application of physiognomy for cartoon character development in “MENJELAJAH NEGERI REMPAH” การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึก การเดินทางของการพัฒนาตัวละครในการ์ตูนเรื่อง 'Menjelajah Negeri Rempah' ด้วยการศึกษาโหงวเฮ้ง สืบเนื่องจากอินโดนีเซียได้ชื่อว่าเป็นประเทศทางทะเลที่กลายเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของผู้ผลิต เครื่องเทศในศตวรรษที่ผ่านมา แต่ได้กรุ่นหลังในอินโดนีเซียขาดความรู้ของเครื่องเทศ ทำให้ชาวอินโดนีเซีย กังวลเกี่ยวกับการมีอยู่ของเครื่องเทศ เพื่อรักษาความรู้เกี่ยวกับเครื่องเทศ รัฐบาลผลักดันให้นักวิจัยออกแบบ นิเทศศิลป์เผยแพร่ความรู้แก่อนุชนรุ่นหลังผ่านการ์ตูนเพื่อช่วยรัฐบาล ในการสร้างการ์ตูนเรื่องนี้ สิ่งสำคัญ ประการหนึ่งคือการพัฒนาตัวละครมีการออกแบบเพื่อให้จำตัวละครได้ง่ายขึ้น และให้เรื่องราวมีชีวิตชีวา จึงได้ นำโหงวเฮ้งมาใช้ในการพัฒนาการออกแบบตัวละครในการ์ตูน การศึกษาของ Fathoni, Kartika, and Lubis (2018) ศึกษาเรื่อง Pen Rapun Physiognomy Utuk Song Nembangan Design Karaker Pada Animasi การประยุกต์ใช้โหงวเฮ้งเพื่อพัฒนาการออกแบบตัวละครในแอนิเมชัน งานวิจัยนี้พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนอง

ความต้องการความหลากหลายในการออกแบบที่ชัดเจนในการสร้างตัวละครแอนิเมชันในปัจจุบันนี้เพื่อให้สร้างตัวละครได้อย่างง่ายดายและเป็นที่ยอมรับโดยตลาด ตัวละครที่ออกแบบมีลักษณะในลักษณะที่จะแสดงถึงบุคลิกภาพที่ออกแบบตามลักษณะที่ครอบครอง โหงวเฮ้งการศึกษาการสังเกตเชิงลึกเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของใบหน้ามนุษย์เพื่อทำความเข้าใจบุคลิกภาพ ซึ่งอาจใช้อ้างอิงในการออกแบบตัวละครได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

การศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างโหงวเฮ้งเชิงกลยุทธ์กับความเจริญในองค์กร

อาจกล่าวได้ว่าศาสตร์โหงวเฮ้งถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตลอดจนการเลือกคนเข้าทำงาน มีการศึกษาจำนวนหนึ่งที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าขององค์กรจากศาสตร์นี้ จากการพิจารณาจากรูปหน้าของผู้บริหารโดยทำการศึกษาเชิงปริมาณจากการสร้างตัววัดที่มีอิทธิพลกับความเจริญก้าวหน้าขององค์กร ดังการศึกษา Mohammed, and Saaed (2021) ศึกษาเรื่อง Strategic Physiognomy and its Impact on Organizational Prosperity: An Analytical Research in the State Company for Electrical and Electronic Industries วัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างโหงวเฮ้งเชิงกลยุทธ์กับความเจริญในองค์กร โดยทั่วไปบริษัทสำหรับอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์และเพื่อระบุลักษณะและรูปแบบของความคิดที่เหนือกว่าในระดับผู้นำใน บริษัท ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะระบุขั้นตอนและวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมซึ่งทำงานเพื่อรวมวัฒนธรรมของโหงวเฮ้งเชิงกลยุทธ์และมุ่งสู่ความเจริญรุ่งเรืองขององค์กร ข้อมูลเก็บจาก (ตัวแทนผู้ตอบ 166 คน) กลุ่มตัวอย่างที่ตั้งใจจากส่วนกลางและผู้บริหารระดับสูงและวิเคราะห์ข้อมูล โปรแกรมทางสถิติ Od ft (SPSS, AMOS)โดยใช้วิธีทางสถิติที่เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่าสุขภาพของความสัมพันธ์เชื่อมโยงและมีอิทธิพลต่อระดับของตัวแปรหลักและมีน้อย ซึ่งให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของการวินิจฉัยเคราะห์และกลยุทธ์ในการบรรลุความเจริญรุ่งเรืององค์กรในบริษัท

ตารางที่ 1 แสดงประเด็นการวิจัยในอดีตที่เกี่ยวกับศาสตร์โหงวเฮ้ง

รายชื่อบทความ	การศึกษา ศาสตร์ โหงวเฮ้งกับ แบบวัด จิตวิทยา	การออกแบบ และพัฒนา ระบบ โหงวเฮ้ง อัตโนมัติ	การพัฒนา ระบบ โหงวเฮ้ง อัตโนมัติ ผสมผสานกับ แบบวัดทาง จิตวิทยา	การรับรู้และ ความเชื่อถือ เกี่ยวกับ ศาสตร์ โหงวเฮ้ง	ศาสตร์ โหงวเฮ้งเพื่อ พัฒนาตัว ละคร	การศึกษา ความสัมพันธ์ และอิทธิพล ระหว่าง โหงวเฮ้ง เชิงกลยุทธ์ กับความ เจริญใน องค์กร
Your Face Mirrors Your Deepest Beliefs Predicting Personality.	√					
The Relationship between Personality Traits and Face Shapes in Chinese Traditional Physiognomy		√				
Physiognomy: A Critical Review				√		
Facing Faces: Studies on the Cognitive Aspects of Physiognomy		√				

รายชื่อบทความ	การ ศึกษาศาสตร์ โหงวเฮ้งกับ แบบวัด จิตวิทยา	การออกแบบ และพัฒนา ระบบ โหงวเฮ้ง อัตโนมัติ	การพัฒนา ระบบ โหงวเฮ้ง อัตโนมัติ ผสมผสานกับ แบบวัดทาง จิตวิทยา	การรับรู้และ ความเชื่อถือ เกี่ยวกับ ศาสตร์ โหงวเฮ้ง	ศาสตร์ โหงวเฮ้งเพื่อ พัฒนาตัว ละคร	การศึกษา ความสัมพันธ์ และอิทธิพล ระหว่าง โหงวเฮ้ง เชิงกลยุทธ์ กับความ เจริญใน องค์กร
Modern Physiognomy: An Investigation on Predicting Personality Traits and Intelligence from the Human Face	√					
A physiognomy Based Method for Facial Feature Extraction and Recognition		√				
Face Shape-Based Physiognomy in LinkedIn Profiles with Cascade Classifier and K-Means Clustering		√				
Physiognomy in New Era: A Survey of Automatic Personality Prediction Based on Facial Imag. ICST		√				
Face Shape-Based Physiognomy in LinkedIn Profiles with Cascade Classifier and K-Means Clustering		√				
Automatic Physiognomy System using Active Appearance Model and Convolutional Neural Network		√				
Accuracy in Facial Trustworthiness						
Impressions: Kernel of Truth or Modern Physiognomy				√		
Making Faces: Exploring Perceptions of Personality Based on Emotional Expressions			√			
Beliefs Related to Individuals' Characteristics Revealed by Their Facial Parts Based on Phlu						
Luang's Edition of Physiognomy Textbook				√		

รายชื่อบทความ	การศึกษาศาสตร์	การออกแบบและพัฒนาระบบ	การพัฒนา ระบบ โครงข่าย อัตโนมัติ	การรับรู้และ ความเชื่อถือ เกี่ยวกับ ศาสตร์ โครงข่าย	ศาสตร์ โครงข่ายเพื่อ พัฒนาตัว ละคร	การศึกษา ความสัมพันธ์ และอิทธิพล ระหว่าง โครงข่าย เชิงกลยุทธ์ กับความ เจริญใน องค์กร
	โครงข่ายกับ แบบวัด จิตวิทยา	โครงข่าย อัตโนมัติ	ผสมผสานกับ แบบวัดทาง จิตวิทยา			
The Application of Physiognomy for Comic Character Development in “Menjelajah Negeri Rempah” Comic					√	
Penerapan Physiognomy Untuk Pengembangan Desaig Karakter Pada Animasi					√	
Strategic Physiognomy and its Impact on Organizational Prosperity: An Analytical Research in the State Company for Electrical and Electronic Industries						√
	3	7	1	3	2	1

จากตารางที่ 1 แสดงประเด็นการวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์โครงข่าย (Physiognomy) ทั้ง 6 ประเด็น ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาระบบโครงข่ายอัตโนมัติมากที่สุด ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบโครงข่ายอัตโนมัติผสมผสานกับแบบวัดทางจิตวิทยา และ การศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างโครงข่ายเชิงกลยุทธ์กับความเจริญในองค์กร ยังมีการศึกษาในปริมาณไม่มากนัก ทั้งนี้การทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวยังพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับศาสตร์โครงข่าย (Physiognomy) ในประเทศไทยยังมีจำนวนน้อย พบเพียงการศึกษาของ Prapaiaxsorn, and Numun (2022) ศึกษาเรื่อง ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะบุคคลที่สะท้อนจากอวัยวะต่าง ๆ บนใบหน้าตามคำทำนายของตำราลักษณ์ฉบับพุลหลวง

สรุป

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ดังกล่าวนำมาซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์โครงข่าย ทั้งนี้ควรทำการศึกษาในบริบทสังคมไทยในประเด็นที่ยังมีการศึกษาน้อย ได้แก่ การพัฒนาระบบโครงข่ายอัตโนมัติผสมผสานกับแบบวัดทางจิตวิทยาและการศึกษาความสัมพันธ์และอิทธิพลระหว่างโครงข่ายเชิงกลยุทธ์กับความเจริญในองค์กร ทั้งนี้ผู้เขียนยังพบประเด็นการผสมผสานการใช้แบบวัดทางจิตวิทยาที่ได้รับการยอมรับโดยมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการวัดความน่าเชื่อถือจากศาสตร์โครงข่าย จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของผู้เขียน พบว่า แนวคิดหลักจิตวิทยาส่วนใหญ่ที่การศึกษาวิจัยในต่างประเทศนำมาใช้ จะเป็นการนำหลักการวิเคราะห์บุคลิกภาพจากแนวคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (Big Five Factor) ตามแนวคิดของ Costa, and McCrae (1985)

แต่มีแนวคิดเกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมและบุคลิกภาพด้วยแนวคิดตามวิถีพุทธ คือหลักธรรม จริต 6 และแนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยใช้หลักการทางพุทธศาสนา จากการศึกษาบางส่วนในประเทศไทย ทั้งนี้บทความวิชาการชิ้นนี้จึงค้นพบช่องว่างทางการศึกษา เรื่องศาสตร์โหงวเฮ้ง ผสมผสานกับแนวคิดวิเคราะห์หลักการการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ ตามพุทธวิธี ซึ่งถือเป็น กรอบแนวคิดการศึกษาในประเด็นใหม่ที่จะสามารถนำมาสร้างเครื่องมือวิเคราะห์ห้สบุคลิกภาพ ประเมินพฤติกรรมบุคคลด้วยใบหน้า ที่แตกต่างจากประเด็นที่เคยศึกษามาในอดีตอย่างเป็นรูปธรรม

References

- Chotrakarnkij, P. (2015). *Physiologic Augmentation Surgery*. Retrieved June 3, 2021, from <https://www.si.mahidol.ac.th/sidoctor/e-pl/articleDetail.asp?id=1155>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Fathoni, A. C. A. F., Kartika, R., & Lubis, H. S. (2018). Penerapan Physiognomy Untuk Pengembangan Desain Karakter Pada Animasi. *Jurnal Dimensi DKV Seni Rupa dan Desain*, 3(1), 31-42.
- Foo, Y. Z. et al. (2022). Accuracy in Facial Trustworthiness Impressions: Kernel of Truth or Modern Physiognomy? A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 48(11), 1580-1596.
- Gloor, A. P. et al. (2022). Your Face Mirrors Your Deepest Beliefs Predicting Personality. *Future Internet* 2022, 14(5), 1-18.
- Hassin, R., & Trope, Y. (2000). Facing Faces: Studies on the Cognitive Aspects of Physiognomy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(5), 837-852.
- Jia, X., Tian, W., & Fan, Y. (2019). Physiognomy in New Era: A Survey of Automatic Personality Prediction Based on Facial Image. In B. Li et al. (Eds.). *ICST Institute for Computer Sciences, Social Informatics and Telecommunications Engineering 2019* (pp. 12-29). Switzerland: Springer Nature Switzerland AG 2019.
- Kai, Z. Z. (2021). The Relationship between Personality Traits and Face Shapes in Chinese Traditional Physiognomy. *Open Journal of Social Sciences*, 9, 81-92.
- Kaveetanakul, S., Srikrueadong, S., & Titichoatrattana, W. (2020). Development of Mental Transformation Model Following Buddhist Psychology Classified by Temperament Types. *Journal of MCU Humanities Review*, 6(1), 71-84.
- Ma'arif, A. P., & Wulandari, A. (2021). Face Shape-Based Physiognomy in LinkedIn Profiles with Cascade Classifier and K-Means Clustering. *8th International Conference on Electrical Engineering, Computer Science and Informatics (EECSI), Semarang, Indonesia, 2021* (pp. 347-353). Semarang, Indonesia.

- Mohammed, R. K., & Saaed, H. K. (2021). Strategic Physiognomy and its Impact on Organizational Prosperity: An Analytical Research in the State Company for Electrical and Electronic Industries. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(3), 2626-2634.
- Oommen, A., & Oommen, T. (2003). Physiognomy: A Critical Review. *J. Anat. Soc. India*, 52(2), 189-191.
- Phrakhrupalad Natthaphon Candiko (2018). Characteristic Behavior Modification for Life Development Processes and Practices. *Panidhana Journal*, 14(1), 55-84.
- Phrakhruphisonkitchathon (Thoetthun Dhammakamo). (2019). The 6 Sciences of Mind Reading. *Graduate Studies Review Nakhonsawan Buddhist College*, 7(2) (Visakha Bucha Edition). 227-238.
- Prapaiaxsorn, Th., & Numun, W. (2022). Beliefs Related to Individuals' Characteristics Revealed by Their Facial Parts Based on Phlu Luang's Edition of Physiognomy Textbook. *Journal of Southern Technology*, 15(2), 70-81.
- Qin, R., Gao, W., Xu, H., & Hu, Z. (2016). Modern Physiognomy: An Investigation on Predicting Personality Traits and Intelligence from the Human Face. *Sci. China Inf. Sci.* 61, 058105.
- Sudiana, D. Rizkinia, M., & Rafid, I. M. (2021). Automatic Physiognomy System Using Active Appearance Model and Convolutional Neural Network. In *Proceedings of the 2021 17th International Conference on Quality in Research (QIR): International Symposium on Electrical and Computer Engineering, Depok, Indonesia, 2021* (pp. 104-109). New York: Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE).
- Tidball, E. B., Prabhala, S., & Gallimore, J. J. (2006). Making Faces: Exploring Perceptions of Personality Based on Emotional Expressions. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society 50th Annual Meeting 2006* (pp. 885-888). San Fransisco, USA: Human Factors and Ergonomic Society.
- Yujie, L., Huang, L. M., Huang, w., & Liang, J. (2017). A Physiognomy-Based Method for Facial Feature Extraction and Recognition. *Journal of Visual Languages & Computing*, 43(2017), 103-109.

แนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ*

The Guidelines of Appropriate Management for Disabled Tourists

¹กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, ²สุภัทรา สังข์ทอง, ³กชพร ชื่นจันทร์ และ ⁴นิมิต ชื่นสัน

¹Kanyapat Pattanapokinsakul, ²Suphattra Sangthong, ³Kochaporn Chunjan
and ⁴Nimit Soonsan

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Phuket Rajabhat University, Thailand.

³Corresponding author Email: kochaporn.c@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันพบว่าความพิการนั้นอยู่ใกล้ตัวเราทุกคนมากกว่าที่เราคิด ตั้งแต่เริ่มวัยเด็กจนถึงวัยชรา คนพิการหรือทุพพลภาพได้เริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้นส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล (Tourism for All) ที่เป็นกระแสการท่องเที่ยวที่ทั่วโลกกำลังจับตามองเพื่อให้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสภาพร่างกาย สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บริการสาธารณะ และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ โดยสะดวก ปลอดภัย และปราศจากอุปสรรค ที่อาจเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางสภาพร่างกาย อายุ และเพศสภาพ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ การใช้บริการนักท่องเที่ยวทุพพลภาพในการที่จะเข้าถึงรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้พิการทุพพลภาพที่เดินทางมาท่องเที่ยว และทำความเข้าใจความต้องการในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ การทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ทำให้ได้แนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ กล่าวคือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีการวางแผนร่วมกันเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน การมีนโยบายเชิงรุกที่เป็นรูปธรรมในการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องลักษณะและความต้องการของคนพิการ การสนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการให้สนใจที่จะพัฒนาการจูงใจสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อการรองรับและให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สร้างความเท่าเทียมกัน กระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศได้

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ; พฤติกรรม; อุปสรรค; การบริการ; การจัดการ

Abstract

Disabilities are becoming more common than we realize and affect everyone, from young to old age. People with disabilities have started to travel more, which has led to the development of "tourism for all". This is a tourism trend that the world is watching to ensure that people of all genders, ages, and physical conditions can access tourist attractions, public

*Received October 17, 2023; Revised November 14, 2023; Accepted November 24, 2023

services, and various tourism activities in a convenient, safe, and barrier-free manner, regardless of physical condition, age, or gender. The aim of this research article was to examine the guidelines of appropriate management for disabled tourists. In order to provide disabled tourists with access to tourism tailored to their needs, it is important to identify the services and facilities they require; therefore, a literature review would help to develop guidelines of appropriate management for disabled tourists. Government sectors related to tourism, such as the Department of Tourism, the Ministry of Tourism and Sports, the Ministry of Transportation, the Ministry of Interior, Department for Empowerment of Persons with Disabilities, and the Ministry of Social Development and Human Security, should work together to plan and develop the necessary infrastructure. This includes implementing a concrete proactive policy to educate those involved in the characteristics and needs of people with disabilities, as well as supporting an appropriate budget to encourage entrepreneurs to continue developing travel for people with disabilities. All of this is intended to support and provide services to disabled tourists, reduce social inequality, promote equality, stimulate the economy, and project a positive image of the country.

Keywords: Disabled Tourists; Behavior; Barrier; Service; Management

บทนำ

จากแนวคิด Tourism for All หรือการท่องเที่ยวที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นแนวคิดเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวตามหลักจริยธรรมสากลและเป็นกรอบอ้างอิงพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมและยั่งยืน มาตรา 7 ของหลักจรรยาบรรณขององค์การการท่องเที่ยวโลกที่ระบุว่า “การเข้าถึงโดยตรงและเป็นส่วนตัวในการค้นพบและความเพลิดเพลินในทรัพยากรของโลกถือเป็นสิทธิที่เปิดกว้างอย่างเท่าเทียมกันสำหรับผู้อยู่อาศัยทุกคนในโลก” (World Tourism Organization, 2016) โดยเฉพาะปัจจุบันสังคมคนพิการ (Disabled society) มีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงมากขึ้นเนื่องจากประชากรโลกเริ่มเป็นผู้สูงอายุ และอายุที่เพิ่มมากขึ้นมีความสัมพันธ์กับการเกิดความพิการ ขณะที่ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลกแสดงให้เห็นว่า ตัวเลขคนพิการในโลกมีสูงถึง 785 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 15 ของประชากรโลก โดยคาดการณ์จะมีคนพิการมากถึง 160 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2568 ในยุโรป และ 100 ล้านคนในปี พ.ศ. 2573 ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นนักท่องเที่ยวหลักของประเทศไทยทั้งสิ้น (Chikuta, Kabote, and Chikanya, 2017) แม้คนพิการจะมีข้อจำกัดในการเดินทาง แต่ยังคงต้องการประสบการณ์ที่น่าตื่นตาตื่นใจจากการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยของ Swangkong, 2020 ได้ระบุว่า ร้อยละ 70 ของประชากรที่เป็นคนพิการในยุโรปมีความพร้อมในการเดินทางท่องเที่ยวและใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ได้พยากรณ์มูลค่าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสำหรับคนพิการในยุโรปว่าในปี พ.ศ. 2568 ความต้องการเดินทางของคนพิการจะเพิ่มขึ้นเป็น 159.7 ล้านคน เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 265 พันล้านยูโร โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางนั้นจะทวีคูณเสมอ เนื่องจากต้องมีผู้ที่ร่วมเดินทางไปด้วยทุกครั้ง กลุ่มคนพิการจึงเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่มีความน่าสนใจทั้งในด้านจำนวนและพลังในการใช้จ่าย

กระแสการเดินทางของคนพิการหรือทุพพลภาพ มีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกทาง แต่จะให้ความสำคัญต่อการตลาดท่องเที่ยวควบคู่ไปกับสิทธิของคนพิการ ซึ่งเป็นการสร้างมาตรฐานและมาตรการ

การท่องเที่ยวของคนพิการความเสียเปรียบและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมที่มีต่อคนพิการ โดยจะมีหน่วยงานทางการแพทย์ในการเข้ามาดูแลด้านอุปกรณ์การช่วยเหลือและสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นที่ต่างกันของความพิการในระหว่างการจัดการเดินทางท่องเที่ยว (Rubio-Escuderos et al. 2021) แต่ด้วยข้อจำกัดทางการเคลื่อนไหวของร่างกายทำให้ประสบปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้ออำนวยในการท่องเที่ยว ปัญหาสำคัญคือผู้ประกอบการที่ให้ความสนใจกับกลุ่มนักท่องเที่ยวทุพพลภาพมีค่อนข้างน้อย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวของไทยพบว่า ที่บริษัทรับจัดนำเที่ยวสำหรับคนพิการมีค่อนข้างน้อย เนื่องจากความไม่เข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ เพราะแต่ละคนมีความบกพร่องที่แตกต่างกัน จึงไม่สามารถให้บริการถูกต้องและเหมาะสมได้ (Chikuta, Kabote, and Chikanya, 2017)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาสามารถสรุปได้ว่าปัจจุบันนักท่องเที่ยวกลุ่มทุพพลภาพเป็นนักท่องเที่ยวที่สำคัญกลุ่มหนึ่ง ที่มีอัตราเพิ่มขึ้นรวดเร็วมีกำลังซื้อในการจับจ่ายด้านการเดินทางท่องเที่ยวสูง การศึกษาปัญหาการใช้บริการของผู้พิการทุพพลภาพด้านการท่องเที่ยวเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา และนำการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมมาปรับใช้ในการบริการนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ เพื่อให้ปราศจากอุปสรรคในการท่องเที่ยว มีสิทธิที่จะเข้าถึงในสวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ประโยชน์จากบริการด้านการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเท่าเทียมกันกับนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น เป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ให้กับคนในจังหวัด และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว จากประเด็นข้างต้น จึงสนใจศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพการใช้บริการนักท่องเที่ยวทุพพลภาพในการที่จะเข้าถึงรูปแบบการท่องเที่ยวของผู้พิการทุพพลภาพที่เดินทางมาท่องเที่ยว และความต้องการในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

ลักษณะของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

คนพิการคือบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน ที่มีข้อจำกัดทั้งการได้สื่อสาร การได้ยิน การมองเห็น และการเคลื่อนไหว ตามคำนิยามของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 ที่ได้ให้ความหมายคนพิการว่าคนพิการว่าเป็นบุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ทุพพลภาพคือคำเปรียบบุคคลที่มีความพิการที่ต้องการจะดำรงชีวิตให้เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รองรับ โดย Darcy, McKercher, and Schweinsberg (2020) ได้ให้ความหมายว่าทุพพลภาพ หมายถึง การสูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพของร่างกาย หรือสูญเสียภาวะปกติของจิตใจจนไม่สามารถทำงานได้ ซึ่งเป็นการสูญเสียโอกาสหรือการถูกจำกัดโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวัน ในระดับที่เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ โดยจุดประสงค์ของการใช้คำ ๆ นี้เพื่อนำให้ชัดว่า ยังมีข้อบกพร่องต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมและในกิจกรรมหลายประเภทที่สังคมจัดขึ้นที่ยังกีดขวางคนพิการไม่ให้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป

นักท่องเที่ยวยุทพพลภาพ หมายถึง คนที่มีความบกพร่องทางร่างกายที่ต้องการจะเดินทางท่องเที่ยว โดยมีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็น การเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร ซึ่งการให้บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมให้พร้อมรองรับการใช้บริการทั้งในด้านความสะดวกในการเดินทาง การพักผ่อน หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ที่ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้รับรู้ถึงความเท่าเทียมทางสังคม (Boxall, Nyanjom, and Slaven, 2018)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้พิการหรือทุพพลภาพนั้นหมายถึงบุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย หรือจิตใจ ที่ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน หรือประกอบกิจกรรมด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ด้วยข้อจำกัดทางด้านการสื่อสาร ได้ยิน และการเคลื่อนไหว ที่แตกต่างจากคนปกติจึงทำให้เกิดอุปสรรคในการทำกิจกรรมนั้นๆ ในขณะเดินทางท่องเที่ยว จึงต้องได้รับความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อม หรือการบริการ เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไปอย่างเท่าเทียม

ประเภทของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

ตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 มาตรา 4 และ มาตรา 20 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดให้คนพิการสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. **ผู้พิการทางการมองเห็น** บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นหรือบุคคลที่สูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงตาบอดสนิท สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องกำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคนพิการทางการศึกษา พ.ศ. 2552) ได้แก่

1.1 **คนตาบอด** บุคคลที่สูญเสียการเห็นมากจนต้องใช้สื่อสัมผัส สื่อเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาส่งแสงเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ 6 ส่วน 60 (6/60) หรือ 20 ส่วน 200 (20/200) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

1.2 **คนเห็นเลือนราง** บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการหรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดของสายตาส่งแสงเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ 6 ส่วน 18 (6/18) หรือ 20 ส่วน 70 (20/70)

2. **ผู้พิการทางการได้ยินหรือการสื่อความหมาย** บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับรุนแรงจนถึงระดับน้อยอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 **คนหูหนวก** หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยิน ไม่ว่าจะเป็นใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟังก็ตามโดยทั่วไป หากตรวจการได้ยินจะสูญเสียการได้ยินประมาณ 90 เดซิเบลขึ้นไป (เดซิเบลเป็นหน่วยวัดความดังของเสียง หมายถึง เมื่อเปรียบเทียบกับระดับเริ่มได้ยินเสียงของเด็กปกติเมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบลคนหูหนวกจะเริ่มได้ยินเสียงดังมากกว่า 90 เดซิเบล)

2.2 **คนหูตึง** หมายถึง คนที่มีการได้ยินเหลืออยู่พอเพียงที่จะรับข้อมูลผ่านทางทางการได้ยินโดยทั่วไป จะใส่เครื่องช่วยฟังและหากตรวจการได้ยินจะพบว่ามีสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบลลงมาถึง 26 เดซิเบล คือ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับเริ่มได้ยินเสียงของเด็กปกติเมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบล เด็กหูตึงจะเริ่มได้ยินเสียงที่ดังมากกว่า 26 เดซิเบลขึ้นไปจนถึง 90 เดซิเบล

3. **ผู้พิการทางกายหรือการเคลื่อนไหว** บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมส่วนอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนขาดหายไปกระดูกและกล้ามเนื้อพิการเจ็บป่วยเรื้อรังรุนแรงมีความพิการระบบประสาทมีความลำบากในการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาในสภาพปกติทั้งนี้ไม่รวมคนที่มีความบกพร่อง

ทางประสาทสัมผัสได้แก่ตาบอดหูหนวกอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ โรคของระบบประสาท โรคทางระบบกล้ามเนื้อและกระดูก การไม่สมประกอบมาแต่กำเนิด, และสภาพความพิการและความบกพร่องทางสุขภาพอื่น ๆ

4. ผู้พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่เป็นที่ยอมรับทางสังคมหรือวัฒนธรรม

5. ผู้พิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ บุคคลที่มีพัฒนาการช้ากว่าคนปกติทั่วไปเมื่อวัดสติปัญญา โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานแล้วมีสติปัญญาดำกว่าบุคคลปกติและความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่ำกว่าเกณฑ์ปกติอย่างน้อย 2 ทักษะหรือมากกว่า เช่น ทักษะการสื่อความหมายทักษะทางสังคมทักษะการใช้สาธารณสมบัติการดูแลตนเองการดำรงชีวิตในบ้านการควบคุมตนเองสุขอนามัยและความปลอดภัยการเรียนรู้วิชาการเพื่อชีวิตประจำวันการใช้เวลาว่างและการทำงานซึ่งลักษณะความบกพร่องทางสติปัญญาจะแสดงอาการก่อนอายุ 18 ปี

อุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

เนื่องจากประเทศไทยมีจำนวนผู้ทุพพลภาพหรือคนพิการที่สูงขึ้น โดย Singh et al. (2023) ระบุว่าความต้องการเดินทางท่องเที่ยวที่จะมีมากขึ้น แต่หน่วยงานที่รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องให้กับคนพิการกลับมีจำนวนน้อยมาก ทำให้คนพิการขาดโอกาสในการเข้าถึงการท่องเที่ยว รวมทั้งยังทำให้ผู้ประกอบการเสียโอกาสในการขยายตลาด จากการศึกษา Devile, and Kastenholz (2020) ผู้พิการทางการเคลื่อนไหวด้วยข้อจำกัดของร่างกายเป็นจุดด้อยจากมุมมองของคนปกติในสังคม ทำให้เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยว ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้ออำนวย อุปสรรคที่สำคัญคือทัศนคติเชิงลบของคนในสังคมที่มองว่าผู้พิการเป็นผู้ด้อยความสามารถ ด้านทัศนคติเชิงบวกผู้พิการได้รับความประทับใจในระหว่างการท่องเที่ยวจากผู้คนในสังคม ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ได้แก่ การมีทางลาดและกว้างเพียงพอสำหรับรถเข็น การมีเส้นทางสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหว

การศึกษาของ Swangkong (2020) อุปสรรคสำคัญที่พบในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพคือการหาข้อมูลการท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในส่วนของการเดินทางแหล่งท่องเที่ยว ที่พักและร้านอาหาร รวมทั้งทัศนคติของผู้คนในสังคม จากการศึกษาของ Sisto et al. (2022) คนพิการมีความสามารถเดินทางร่วมกับคนปกติได้ แต่ต้องมีการจัดการที่ดี ความพิการไม่ใช่ปัญหาหลักในการเดินทางท่องเที่ยว แต่อุปสรรคคือการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือการบริการทางการท่องเที่ยว คนพิการต้องการเดินทางเพื่อเปิดรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการเดินทางของคนพิการ เพราะจะเป็นคนที่คอยดูแลคนพิการระหว่างการเดินทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bowtell (2015) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับคนพิการ ถึงแม้จะมีผู้ประกอบการที่ยินดีเจตนาให้คนพิการแต่ปัญหาหลักที่ผู้ประกอบการกังวลคือความสามารถในการจ่ายของนักท่องเที่ยว คนพิการ การท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการยังอยู่ระหว่างการพัฒนาและในหลายภาคส่วนไม่ได้ให้ความสนใจมากเนื่องจากปัญหาและอุปสรรคสำหรับคนพิการแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป ทำให้มีความยุ่งยากในการบริหารทุกภาคส่วน และยังต้องเร่งพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่จะเอื้อให้คนพิการสามารถเดินทางได้สะดวกขึ้น

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยทำได้สรุปได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมักให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวของผู้ทุพพลภาพน้อยมาก และมีปัญหาหลักคือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ทุพพลภาพ เช่น ทางลาดสำหรับรถเข็น ห้องพักสำหรับผู้พิการ ห้องน้ำที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมใช้งานและมีขนาดกว้าง

พอที่จะสามารถนำรถเข็นเข้าไปได้ เป็นต้น และอุปสรรคปัญหาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในการบริการของบุคลากรสำหรับผู้ทุพพลภาพ ทั้งนี้มีการรับรู้กันอย่างกว้างขวางในเรื่องสิทธิ์ของคนทุพพลภาพในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ว่าควรจะต้องเท่าเทียมกับคนปกติ อีกทั้งยังมีปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อมและทัศนคติของผู้คนในสถานที่ท่องเที่ยวที่มองว่าผู้พิการเป็นผู้ด้อยความสามารถส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และยังมีบริษัทนำเที่ยวที่รับจัดนำเที่ยวให้กับคนพิการจำนวนน้อยมาก ทำให้คนพิการขาดโอกาสในการเข้าถึงการท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้ ยังคงถูกละเลยในการเข้าถึงสิทธิ์ต่าง ๆ ทั้งในทางสังคมและการท่องเที่ยวอยู่เสมอ อาจเป็นเพราะความต้องการในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ของผู้ทุพพลภาพแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันและผู้ใช้บริการไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในข้อจำกัดและความแตกต่างด้วยการเติบโตของจำนวนผู้ทุพพลภาพที่มีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผู้ประกอบการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต้องปรับตัวและให้ความสำคัญกับบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการเติบโตของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

ความต้องการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพต่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การศึกษาของ Devile, and Kastenholz (2020) อธิบายถึงนักท่องเที่ยวที่มีความพิการหรือมีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว มีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวทั่วไป ด้วยการค้นหาสถานที่ท่องเที่ยวที่จะไปและค้นหาข้อมูลทางเลือกต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ทั้งการเดินทาง ที่พัก และความเป็นไปได้ในการเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยวนั้นก่อนจะจองโปรแกรม และแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและคนอื่น ๆ การค้นหาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม นักท่องเที่ยวทุพพลภาพต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวสูงกว่านักท่องเที่ยวประเภทอื่นเนื่องจากเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิตประจำวัน และช่วยเหลือในขณะท่องเที่ยว

ความต้องการความเข้าใจมากกว่าความเห็นใจจากคนในสังคม เพราะหากคนในสังคมหรือผู้คนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเข้าใจก็จะสามารถสร้างบรรยากาศหรือสิ่งแวดลอมเอื้อต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี โดย Samsudin et al. (2023) ได้กล่าวว่านักท่องเที่ยวทุพพลภาพพยายามลดข้อจำกัดและอุปสรรคของสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังขาดความพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกลง โดยการหาสิ่งทดแทนที่สามารถช่วยให้พวกเขาเดินทางท่องเที่ยวได้ แต่สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่มีคุณภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญของความต้องการนักท่องเที่ยวทุพพลภาพอีกทั้งทัศนคติของผู้คนในสถานที่ท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว สามารถกระตุ้นและผลักดันให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการที่จะท่องเที่ยว ซึ่งรวมไปถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยวที่ต้องพร้อมจะรองรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันด้านความปลอดภัย ความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวผู้พิการซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Chikuta, du Plessis, and Saayman (2019) ซึ่งชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวทุพพลภาพมีความต้องการโดยเฉพาะเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว บำบัดสัญลักษณ์ และการจัดการขนส่งสาธารณะเช่นการเพิ่มทางลาด เพิ่มราวจับระหว่างทางเดินในสถานที่ขนส่งรถโดยสารสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ การต้อนรับอย่างอบอุ่นจากพนักงานที่รับทราบเกี่ยวกับความพิการ และความต้องการข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

ความปลอดภัยในชีวิตเป็นสิ่งสำคัญเมื่อนักท่องเที่ยวทุพพลภาพออกเดินทางท่องเที่ยวโดย Nyman, Westin, and Carson (2018) ได้กล่าวว่าผู้ทุพพลภาพมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิต เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการใช้รถเข็นต้องการทางข้ามถนน ห้องน้ำที่สะอาดอยู่ใกล้บริเวณสถานที่ท่องเที่ยว ต้องการทางลาดเพื่อเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวต้องการมีผู้ดูแล และผู้ทุพพลภาพต้องการเป็นผู้ที่ถูกยอมรับ

ของคนในสังคมรวมไปถึงการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสถานที่ นักท่องเที่ยวทุพพลภาพต้องการและคาดหวังจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นหนทางการท่องเที่ยว เป็นการสร้างประสบการณ์และสร้างความประทับใจในการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทุพพลภาพได้

จากข้อมูลข้างต้น ผู้จัดทำได้สรุปได้ว่านักท่องเที่ยวทุพพลภาพนั้นมีความต้องการที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวเช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวทั่วไป แต่ด้วยความบกพร่องทางข้อจำกัดด้านร่างกาย จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนช่วยเหลือเข้ามาช่วยเหลือในการประกอบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทั้งระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวและปลายทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดการขนส่งสาธารณะ สถานที่พักหรือโรงแรมที่มีมาตรฐาน สะดวกสบาย มีป้ายสัญลักษณ์คนพิการสีขาวเงินเพื่อแสดงจุดให้บริการ ภายในอาคารต้องมีแผนผังต่างสัมผัสของอาคารในชั้นที่มีห้องพักที่ผู้พิการหรือทุพพลภาพมีอักษรเบรลล์แสดงตำแหน่งของห้องพักและทิศทางไปสู่บันไดหนีไฟกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินโดยติดไว้ที่กึ่งกลางบันได ประตู ห้องอาบน้ำต้องเป็นพื้นที่ไม่ลื่นมีราวจับติดไว้กับผนังควรจัดให้มีที่นั่งสำหรับอาบน้ำแบบพับเก็บได้ ภายในห้องติดตั้งอุปกรณ์ช่วยเหลือคนพิการกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินโดยตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสมและมีสิ่งอำนวยความสะดวก มีห้องน้ำที่สะอาดและกว้างขวางพอที่จะนำรถเข็นพร้อมทั้งผู้ช่วยเหลือเข้าไปได้ มีพนักงานหรือผู้ให้บริการที่สุภาพสามารถสื่อสารเข้าใจและให้ความช่วยเหลือในกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินได้ ซึ่งผู้ทุพพลภาพนั้นสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง แต่ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า มีการติดต่อกับโรงแรมหรือที่พัก และต้องแจ้งความต้องการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นทุกอย่างให้ละเอียด ซึ่งโรงแรมขนาดใหญ่หลายแห่งจะมีห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพโดยเฉพาะมีรถเข็นสามารถเดินทางไปได้ มีถนนปูพื้นผิวถนนด้วยแผ่นกระเบื้องที่มีลักษณะเป็นปุ่ม ๆ เพื่อเป็นทางเดินที่ปลอดภัยสำหรับผู้พิการทางสายตา มีป้ายสัญลักษณ์บอกทางบอกสถานที่ภายในโรงแรมที่สามารถมองเห็นได้ง่าย อีกทั้งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ยังต้องการความเข้าใจในข้อบกพร่องจากบุคคลในสังคมเพื่อที่จะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวได้

จึงสามารถสรุปความต้องการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปหรือนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ อย่างไรก็ตาม ความต้องการและความสะดวกสบายของผู้ที่มีความพิการหรือความต้องการเองอาจแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่มีความพิการ จึงจำเป็นต้องมีการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ที่มีความพิการ โดยเฉพาะในเรื่องของการเดินทาง ที่พัก และการบริการต่าง ๆ ด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทุพพลภาพมีความต้องการความปลอดภัยในการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม และการบริการที่มีคุณภาพ เพื่อให้ได้มีประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและเต็มที่ตามความต้องการของตนเอง นอกจากนี้ยังต้องมีการเข้าใจและการสร้างทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ เพื่อให้สามารถประสบความสำเร็จในการท่องเที่ยวได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ

แนวทางการบริการและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

นักท่องเที่ยวทุพพลภาพเป็นกลุ่มท่องเที่ยวตลาดใหม่อีกทั้งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงมีกำลังใช้จ่ายมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ เพราะเมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวเกิดขึ้นนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะต้องมีบุคคลอื่นช่วยเหลือรวมถึงต้องมีการบริการพิเศษที่จะต้องจ่ายเงินเพิ่มจึงเป็นการเพิ่มมูลค่าการใช้จ่ายในการท่องเที่ยว จึงต้องเน้นพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการต่าง ๆ ทั้งระหว่างทางและปลายทางเช่นห้องน้ำสาธารณะหรือสถานที่ท่องเที่ยวให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว Bowtell (2015) ได้กล่าวไว้ว่าการบริการ

ที่ไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันกับคนปกติและการขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะในการให้บริการทางการท่องเที่ยวยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนพิการไม่เดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นการบริการของพนักงานในสถานที่ท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญที่สามารถช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุพพลภาพและข้อจำกัดในการเดินทางท่องเที่ยวของคนพิการไม่ได้อยู่ที่ความพิการของแต่ละบุคคลแต่อยู่ที่ข้อจำกัดด้านโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้ ดังนั้นได้มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการท่องเที่ยวสำหรับผู้ทุพพลภาพ

การกำหนดมาตรฐานการบริการนักท่องเที่ยวประกอบด้วย การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมและตอบสนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยว การให้บริการอุปกรณ์เครื่องช่วยอำนวยความสะดวก การให้บริการด้านรักษาพยาบาลและการให้บริการในการเดินทางสิ่งจำเป็นคือทัศนคติของผู้ให้บริการโดยสอดคล้องกับการศึกษา Cloquet et al. (2018) พนักงานบริการที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพต้องมีการฝึกอบรมเพื่อปฏิบัติต่อคนพิการด้วยความสุภาพและมีประสิทธิภาพสามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วนเกี่ยวกับการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่พร้อมใช้งานและการเข้าถึงการบริการที่ไม่สามารถเข้าถึง พนักงานควรศึกษารูปแบบสื่อสารต่าง ๆ เช่น เรียนรู้ภาษามือ ตัวอักษรเบลล์ โดยองค์กรหรือบริษัทต้องมีการจัดอบรมเพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพเมื่อต้องแนะนำการใช้อุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกการบริการควรจะมีความสะดวกรวดเร็วในส่วนของบริษัทนำเที่ยว

การพัฒนาและเพิ่มอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในสถานที่ต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพเพื่อช่วยในการเดินทางท่องเที่ยวโดยลดอุปสรรคข้อบกพร่องทางร่างกาย โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมเพื่อสุขภาพได้มีการนำเอาอารยสถาปัตย์ หรือ Friendly-design เป็นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ที่มีความบกพร่องในสังคมออกแบบขึ้นเพื่อผู้ทุพพลภาพสามารถเข้าถึงบริการ และพื้นที่บริการสาธารณะต่าง ๆ ในสังคมได้โดยสะดวกและปลอดภัย สอดคล้องกับการศึกษาของ Somnuxpong, and Wiwatwongwana (2020) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวนั้นต้องยึดตามหลักอารยสถาปัตย์ โดยต้องมีความเสมอภาคทุกคนสามารถใช้งานได้ อย่างเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยกเช่นการใช้ภาพหรือคำอธิบายที่เหมาะสมสำหรับคนทุกประเภทให้ข้อมูลที่เข้าใจง่าย ซึ่งปัจจุบันพื้นที่และบริการสาธารณะต่าง ๆ ได้คำนึงถึงความเสมอภาคของทุพพลภาพมากขึ้นได้มีการนำหลักออกแบบอารยสถาปัตย์ไปใช้ในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกตามสถานที่เที่ยวต่าง ๆ เช่น ในจังหวัดภูเก็ตที่เป็นจังหวัดที่โดดเด่นในเรื่องสถานที่เที่ยวไม่ว่าจะเป็นวัด โบราณสถาน ทะเลและแหล่งช้อปปิ้งการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งจำเป็นต่อผู้ทุพพลภาพทั้งในการใช้ชีวิตและการออกเดินทางท่องเที่ยวซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ทุพพลภาพสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติเหมือนคนในสังคมโดยไม่มีอุปสรรคมาปิดกั้น

จากข้อมูลข้างต้นผู้จัดทำสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวสำหรับผู้ทุพพลภาพเป็นตลาดใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้ทุพพลภาพเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวผู้ทุพพลภาพเป็นตลาดที่มีคุณภาพในการท่องเที่ยวเนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีกำลังในการใช้จ่ายสูง จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและพนักงานบริการที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ มีการฝึกอบรมเพื่อปฏิบัติต่อคนพิการด้วยความสุภาพและมีประสิทธิภาพ สามารถให้ข้อมูลที่ครบถ้วนเกี่ยวกับการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก มีทักษะความรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อรองรับและบริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่บุคลากรทางการท่องเที่ยว เช่นผู้ประกอบการโรงแรม พนักงานโรงแรม เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้มีความรู้ในการสังเกตและช่วยเหลือและการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวนี้เพื่อสร้างความมั่นใจในมาตรการความปลอดภัย

ด้านการท่องเที่ยว เพราะการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นมีผลต่อการตัดสินใจการเดินทางท่องเที่ยว ทุพพลภาพเป็นอย่างมาก ซึ่งจะส่งผลทั้งในด้านการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สร้างความเท่าเทียมกัน กระตุ้นเศรษฐกิจ ดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับจังหวัดและประเทศได้

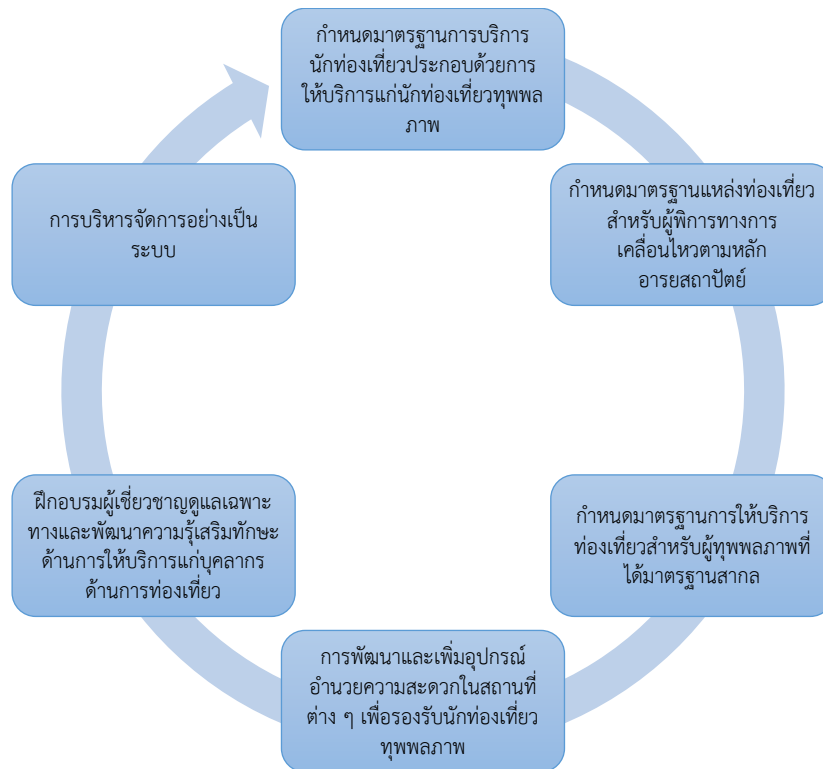

Figure 1: Synthetic Diagram of the Approaches to Providing Services and Facilitating Disabled Tourists

สรุป

จากการศึกษาการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพหรือผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกาย และจิตใจเป็นตลาดใหม่สำหรับการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มที่จะเติบโตและเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี ซึ่งสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ตัดสินใจที่จะเดินทางท่องเที่ยวคือสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวและความเข้าใจจากสภาพแวดล้อมรอบข้างจากแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวทุพพลภาพมีระดับความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกและมีความคาดหวังต่อองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานและการสื่อสาร กลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างอาคาร และกลุ่มสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ช่วยเหลือ จึงควรที่จะมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและด้านทักษะความรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งผลจากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้ประกอบการในการจัดนำเที่ยวที่ให้บริการแก่ผู้ทุพพลภาพ พบว่าเป็นด้านของการขาดประสบการณ์ ขาดความรู้ในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อคนพิการ ไม่สามารถทำการตลาดนักท่องเที่ยวคนพิการทุพพลภาพได้ และไม่สามารถจัดหาผู้ดูแลเพื่อนำเที่ยวให้คนพิการได้อย่างเหมาะสม และอุปสรรคระหว่างการจัดนำเที่ยวแบ่งเป็นการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จำนวนมัคคุเทศก์ที่มีจำกัดที่ไม่เพียงพอในการดูแลคนพิการ ความขัดแย้ง

ระหว่างนักท่องเที่ยวปกติและนักท่องเที่ยวคนพิการ และการขาดอุปกรณ์อำนวยความสะดวกระหว่างการเดินทาง ซึ่งความต้องการของผู้ประกอบการในการเตรียมความพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักพิการนั้น ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะสนับสนุนให้นักพิการเดินทางท่องเที่ยวและเล็งเห็นว่าตลาดคนพิการเป็นตลาดที่มีศักยภาพแต่ต้องมีการให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่องทั้งในด้าน นโยบาย แผนงาน และงบประมาณ

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับการใช้บริการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพในครั้งนี้ ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของผู้ทุพพลภาพ ในการที่จะจัดการเดินทางท่องเที่ยว และปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เพื่อที่นำไปใช้ในการปรับปรุงการบริการของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในการที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มทุพพลภาพ ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงคมนาคม กระทรวงมหาดไทย ควรมีการวางแผนร่วมกันเพื่อพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อคนพิการตั้งแต่เรื่องของการเดินทาง แหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องจัดทำมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว และมาตรฐานการให้บริการเพื่อให้สอดคล้องและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศรวมทั้งประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานการบริการหรือรวบรวมแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานให้อยู่ในระบบหรือมีฐานข้อมูลที่สามารถสืบค้นได้สะดวก นอกจากนี้ยังควรสนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นผู้ประกอบการให้สนใจที่จะพัฒนาการจัดนำเที่ยวสำหรับคนพิการอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สร้างความเท่าเทียมกัน กระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศได้ รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สมาคมคนพิการต่าง ๆ ควรมีนโยบายเชิงรุกที่เป็นรูปธรรมในการให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องลักษณะและความต้องการของคนพิการการให้ความช่วยเหลือและดูแลคนพิการประเภทต่าง ๆ รวมทั้งควรมีการติดตามผลจากการให้ข้อมูลด้วย เพื่อรองรับและบริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ ในการที่จะลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สร้างความเท่าเทียมกัน กระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศได้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการกับแนวทางการบริการและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศไทย

ความต้องการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ	แนวทางการบริการและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ
ด้านการเดินทาง เช่น ป้ายสัญลักษณ์ และขนส่งสาธารณะ, ที่จอดรถ, ทางสัญจร, ทางเท้า, ทางลาดขอบถนน, ทางลาดตัดขอบคันหิน, ทางลอด, ห้องน้ำ เป็นต้น	-การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้พิการทางการเคลื่อนไหวตามหลักอารยสถาปัตย์ -การพัฒนาและเพิ่มอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ
ด้านที่พัก เช่น แผนผังต่างสัมผัสของอาหารห้องพัก, สัญลักษณ์ผู้พิการ, อักษรเบลแสดงตำแหน่งห้องพัก บ้านไดโนไฟ ทางลาด, รววจับ, พนักงานที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยเหลือ เป็นต้น	-การพัฒนามาตรฐานที่พักทุกแห่งต้องมีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการท่องเที่ยวสำหรับผู้ทุพพลภาพที่ได้มาตรฐานสากล

ความต้องการของนักท่องเที่ยวทุพพลภาพ	แนวทางการบริการและการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ
ด้านการบริการต่าง ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง, ผู้นำทาง, ล่าม, อักษรเบล, เครื่องช่วยฟัง, รถเข็นสำหรับผู้พิการ เป็นต้น	-การฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเพื่อปฏิบัติต่อคนพิการด้วยความสุภาพและมีประสิทธิภาพ -การพัฒนาทักษะความรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อรองรับและบริการแก่นักท่องเที่ยวทุพพลภาพ

References

- Bowtell, J. (2015). Assessing the Value and Market Attractiveness of the Accessible Tourism Industry in Europe: A Focus on Major Travel and Leisure Companies. *Journal of Tourism Futures*, 1(3), 203-222.
- Boxall, K., Nyanjom, J., & Slaven, J. (2018). Disability, Hospitality and the New Sharing Economy. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1), 539-556.
- Chikuta, O., du Plessis, E., & Saayman, M. (2019). Accessibility Expectations of Tourists with Disabilities in National Parks. *Tourism Planning & Development*, 16(1), 75-92.
- Chikuta, O., Kabote, F., & Chikanya, N. (2017). Tour Guides Experiences with Tourists with Disabilities. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 8(2), 130-139.
- Cloquet, I. et al. (2018). Disability, Social Inclusion and the Marketing of Tourist Attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 221-237.
- Darcy, S., Mc Kercher, B., & Schweinsberg, S. (2020). From Tourism and Disability to Accessible Tourism: A Perspective Article. *Tourism Review*, 75(1), 140-144.
- Devile, E., & Kastenholz, E. (2020). Accessible Tourism Experiences: The Voice of People with Visual Disabilities. *Journal of Policy Research in Tourism Leisure and Events*, 2018, 1-21.
- Nyman, E., Westin, K., & Carson, D. (2018). Tourism Destination Choice Sets for Families with Wheelchair-Bound Children. *Tourism Recreation Research*, 43(1), 26-38.
- Özogul, G., & Baran, G. G. (2016). Accessible Tourism: The Bolden Key in the Future for the Specialized Travel Agencies. *Journal of Tourism Futures*, 2(1), 79-87.
- Rubio-Escuderos, L., García-Andreu, H., Michopoulou, E., & Buhalis, D. (2021). Perspectives on Experiences of Tourists with Disabilities: Implications for their Daily Lives and for the Tourist Industry. *Tourism Recreation Research*, 2021, 1-15.
- Samsudin, Y. F., Zahari, M. S. M., Hanafiah, M. H. M., & Ferdian, F. (2023). Scuba-Diving Destination Readiness for the Disabled- Friendly Visitors: Assessing Person with Disabilities (PWD) Needs and Perspectives. *Current Issues in Tourism*, 26(22), 3589-3594.
- Singh, R., Sibi, P. S., Yost, E., & Mann, D. S. (2023). Tourism and Disability: A Bibliometric Review. *Tourism Recreation Research*, 48(5), 749-765.

- Sisto, R., Cappelletti, G. M., Bianchi, P., & Sica, E. (2022). Sustainable and Accessible Tourism in Natural Areas: A Participatory Approach. *Current Issues in Tourism*, 25(8), 1307-1324.
- Somnuxpong, S., & Wiwatwongwana, R. (2020). The Ability to Support Accessible Tourism in Chiang Mai, Thailand. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 9(1), 1-16.
- Swangkong, K. (2020). A Study of Problems in Tour Arrangement and the Need to Develop the Tour Guides' Skills for Supporting the Disabled Tourists. *Journal of Management Science Review*, 22(1), 145-158.
- World Tourism Organization. (2016). *World Tourism Day 2016 "Tourism for All-Promoting Universal Accessibility" Good Practices in the Accessible Tourism Supply Chain*. Retrieved March 3, 2023, from <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/9789284418138>